

שבוע פרשת שלח

(3 – 9 June 18)

כ' – כ"ו סיון תשע"ח

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹא־מִדֵּי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמַר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲפֹץ: יֵשֹׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הדיקוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הדיקוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה
הַיּוֹם, עָלֶיךָ לִבְכּוֹת. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַמְּפַת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ וְשָׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבַּעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵּה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטַמְּפַת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנָפְי בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמּוֹךְ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

בראי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתוורו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתבות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יתקן "לחדר וביט של צדקה".

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הָלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמֹנִים: ב כִּי נָבֵר עָלֵינוּ | חֲסֹדוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קיא.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ה מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְּמִרְחַב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בִּשְׁנֹאֵי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בִּיהוָה
מִבְּטָח בְּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבְּטָח בְּגִידִיבִים: י כָּל־גּוֹיִם סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילִם: יא סִבּוֹנִי
גַּם־סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילִם: יב סִבּוֹנִי כְּדִבְרֵים דַּעֲכוּ כַּאֲשֶׁר קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילִם: יג דַּחַח
דַּחֲתִנִּי לְנֶפֶל וְיִהְיֶה עֲזָרְנִי: יד עֲנֵי וְזִמְרַת יְהוָה וְיִהְיֶה לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וְיִשׁוּעָה בְּאֶהְלִי צַדִּיקִים
יִמִּין יְהוָה עֲשֶׂה חֵיל: טז יִמִּין יְהוָה רֹמְמָה יִמִּין יְהוָה עֲשֶׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמֹת בִּי־אֲחִיָּה וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרֵנִי יְהוָה וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִנִּי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹרֵה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צַדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אֲוֹדֶךָ כִּי עֲנִיתָנִי וְתַחֲיֵלִי לִישׁוּעָה: כב אֶבֶן מַאֲסוֹ תְּבֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עֲשֶׂה יְהוָה נִגְלָה וְנִשְׁמַחָה בּוֹ: כה אֲנֹא
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנֹא יְהוָה הַצִּלֵּיתָהּ נָא: כו בְּרוּךְ הֵבֵא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְיוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ אֶסְרוּחַג בַּעֲבָתִים עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלִי אַתָּה וְאֲוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרֻמְמֶךָ: כט הוֹדוּ
לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ:

אגרות קודש

ב"ה, י"ח סיון, תשי"ג

ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר יחיאל מיכל שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מכ"ג אייר, בו מודיע שכבר עברו לגמרי לדירה החדשה. ויה"ר מהשי"ת
שיהי' משנה מקום משנה מזל לטובה בגו"ר גם יחד.

ובמ"ש במכתבו אודות תיקון המקוה מ"ש אליו הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ צמ"ס כו' הרא"ח
שי' נאה, שמפני קושי התיקון אולי לשנות באיזה פרטים. הנה לדעתי לא נראה לי זה, כיון שבמקוה
מקפידים לצאת כל כמה דיעות שאפשר, ולכן עלול שבשינוי איזה פרט שיהי' אף שעל אתר אין רואים
החילוק לבין הסידור של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, אפשר שלאחר העיון ימצאו גם בזה חילוק*,
וידוע אשר הלכות מקוואות הם מסובכים במאד ודיעות מדיעות שונות על כל פרט ופרט. וזהו נוסף
על הטעם שאם אחד ישנה באופן כזה הרי האחד ישנה באופן אחר, ואין כדאי להיות המתחיל בענינים
כאלו. ותקותי חזקה שבהשתדלות המתאימה יוכלו לעשות התיקון מתאים לסידורו של כ"ק אדמו"ר
מוהרש"ב נ"ע...

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	ב) עין יעקב מסכת תענית	קפד
ב) מזמורי תהלים קיז, קיח	ג	בג) מסכת זבחים עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה שלח לך אנשים		מדף נא עד דף נז	קפו
ה) שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז, ה'תשח"י	ה		
ד) מאמר ד"ה שלח לך אנשים			
שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז, ה'תשמ"ח	יט		
ה) ר"ד יום ג' פרשת שלח, כ"ב סיון, ה'תשח"י	כד		
ו) שיחת שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז, ה'תשח"י	כו		
ז) שיחת שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז, ה'תשמ"ח	לא		
ח) משיחות שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז, ה'תשמ"ח	לז		
ט) לקוטי-שיחות פרשת שלח כרך יח	מג		
י) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	נ		
יא) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שלח	נא		
יב) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת שלח	נב		
יג) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שלח	עז		
יד) שיעורים בספר התניא (מוגה)			
לשבוע פרשת שלח	עח		
טו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שלח	פח		
טז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	צא		
שיעורי רמב"ם			
יז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שלח	צד		
יח) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שלח	קנא		
יט) – ספר המצוות לשבוע פרשת שלח	קעב		
כ) נביאים וכתובים			
ישעיה פרק סד-סה, שיר השירים פרק א-ב	קעה		
כא) משניות – מסכת נדרים			
ביאור קהתי	קעז		
ב) עין יעקב מסכת תענית	קפד		
בג) מסכת זבחים עם ביאורים			
מדף נא עד דף נז	קפו		
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:			
כד) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים			
אדמו"ר הזקן	רטו		
כה) שולחן ערוך הלכות לולב			
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רטו		
כו) לקוטי תורה ד"ה ויאמרו אלו כל עדת גוי, טובה גוי			
אדמו"ר הזקן	ריח		
כז) שערי תשובה			
אדמו"ר האמצעי	רכג		
כח) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו			
אדמו"ר ה"צמח צדק"	רכה		
כט) תורת שמואל תרל"ב			
אדמו"ר מוהר"ש	רכה		
ל) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב			
אדמו"ר מוהרש"ב	רכו		
לא) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)			
אדמו"ר מוהרש"ב	רכז		
לב) ספר השיחות ה"ש"ת-תש"א בלה"ק			
אדמו"ר מוהרש"ב	רלא		
לג) אגרות קודש			
אדמו"ר מוהרש"ב	רלד		
לד) ביאורים לפרקי אבות פרק ג	רלו		
לה) חומש לקריאה בציבור	רלז		
לו) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רמה		
לז) לוח זמנים לשבוע פרשת שלח	רמו		
לח) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רמז		

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

הקדוש-ברוך-הוא אומר למשה רבנו:

ראשונה' ממידת החסד שנמשלה למים ר"מ המים משיתיהו' פירושו שנשמת

משה ירדה מדרגה גבוהה מאד ומשם נמשכה, ונמשתה' כדי לחקן את העולם

(הזה), וגם מצד גופו היה משה במעמד ומצב מאד נעלה

שבשעת גלוי הנבואה⁶, היינו בשעה ששכינה מְדַבֶּרֶת מתוךגְּרוֹנוֹ⁷ של משה, עֶמֶד על עֶמֶדוֹ

בְּכָל חוּשָׁיו, מבלי לאבד את

מציאותו ומבלי להתבלבל כדברי

הרמב"ם ש"כל הנביאים יראים

ונבהלים ומתמגגגין ומשה רבינו אינו

כן הוא שהכתוב אומר כאשר ידבר

איש אל רעהו, כלומר כמו שאין אדם

נבהל לשמוע דברי חברו כך היה כח

בדעתו של משה רבינו להבין דברי

הנבואה והוא עומד על עומדו שלם"

שְׁזָהוּ עֵינָיו שְׁלֹמֶעֱלָה מְדַרְּךְ

הַטֶּבַע לְגַמְרִי, כי לפי הטבע האדם

אמור לאבד את עשתונותיו בעת

הנבואה וְאִם כֵּן, מאחר שמשה רבנו

נמצא בדרגה כל גבוהה הן מצד נשמתו

והן מצד גופו מְהוּ הַטֶּבַע שְׁמַצֵּד

מְדַרְּגָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הַצֶּרֶף

לְהִיּוֹת שְׁלֹחַ הַמְּרָגְלִים והרי

מצד משה, הכניסה לארץ לא היתה

צריכה להיות בדרך הטבע?

וְכָלֹלֹת הַעֲנִינִי בָּזָה, ביאור

הדברים באופן כללי הוא דְּהִנְיָה,

בַּעַת הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

נִתְחַדֵּשׁ כְּלָלוֹת עֵינָיו הַתּוֹרָה

וּמַצּוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת בְּאֶרֶץ הַלְּזוֹ

הַגִּשְׁמִיּוֹת וְהַחֲמִירִית (בַּיָּדוּעַ

שְׁבָהִיּוֹתם בַּמִּדְבָּר הִיָּה עֶקֶר

עֵינָיו הַמַּצּוֹת בְּרוּחָנִיּוֹת,

וּבַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ נִתְחַדֵּשׁ עֵינָיו

הַמַּצּוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת שהרי רוב

המצוות המעשיות נוהגות דווקא בארץ

ישראל ומצוות רבות קשורות בעבודת

האדמה ובתנובת הארץ)⁸, שְׁעַל־

יְדֵיָּהּ כאשר מקיימים מצוות

באמצעות דברים גשמיים עושים

אֶת הָאֶרֶץ הַגִּשְׁמִיּוֹת שֶׁתִּהְיֶה דִּירָה לּוֹ יִתְבָּרַךְ⁹ כדברי המדרש

(שהובאו ונתבארו בתורת החסידות בהרחבה) שכל כוונת הבריא היא

שְׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים וַיִּתּוּרוּ וירגלו אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן¹, שהיא ארץ

ישראל, לפני כניסת בני ישראל לארץ וַיְדוּעָה הַקָּשָׁא, מָה לשם מה

הִיָּה הַצֶּרֶף בְּשְׁלֹחַ הַמְּרָגְלִים לבדוק כיצד לכבוש את ארץ ישראל,

הָרִי יְדוּעַ שְׁאֵלוֹ זָכוּ לְהַכְנִס

לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִיָּד לאחר יציאת

מצרים, ואז הכניסה הייתה, עַל־יְדֵי

מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, אָזִי לֹא הָיוּ

צָרִיכִים לְדַרְכֵי הַטֶּבַע כָּלֹל

וְהָיוּ נִכְנָסִים לְאֶרֶץ וְכוּבִשִׁים אוֹתָהּ

בְּנִסִּים גְּמוּרִים מבלי להדוק לכיבוש

וּמִלְחָמָה בְּדַרְכֵי הַטֶּבַע (אֲפִילוֹ לֹא

לְדַרְכֵי הַטֶּבַע שֶׁהָיוּ בַּכְּנִיסָה

לְאֶרֶץ עַל־יְדֵי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאִמְנַם

הייתה כניסה בְּנִסִּים אבל בכל זאת

נִפְעַלְו דְּבָרִים גַּם בְּדַרְכֵי הַטֶּבַע)²,

וְהִיָּתָה הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ בְּאֶפֶן

שֶׁל גְּאוּלָּה שְׁלֹמָה שְׁאִין

אֲחִירָיָה גְלוּת³, וְאִם־כֵּן מאחר

שבשעה זו עדיין לא נגזרה הגזירה

שֶׁמֶשֶׁה לֹא יִכְנַס לְאֶרֶץ לְמָה הַצֶּרֶף

לְשְׁלֹחַ הַמְּרָגְלִים, שְׁזָהוּ עֵינָיו

שְׁעַל־פִּי דְּרָךְ הַטֶּבַע שהרי רק

לְקִרְאָת כְּנִיסָה וְכִיבוּשׁ בְּדַרְכֵי הַטֶּבַע יש

מָקוֹם לְבַחֵן אֶת מִצַּב הָאֶרֶץ וְיִוִּשְׁבֶיהָ

עַל יְדֵי מְרָגְלִים?

וּבַכְּרִי הַשְׁאֵלָה לשם מה היה צורך

לְשְׁלֹחַ מְרָגְלִים לְפָנֵי הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ

מִתְחַדֵּק בַּפֶּרֶט לְפִי פְּרוּשׁ רַש"י

(ומקורו מַמְדֵּרֶשׁ)⁴ עַל הַפֶּסוּק

שְׁלַח לָךְ, שֶׁהַקִּבָּה אֹמֵר לְמֹשֶׁה

שֶׁלַח לָךְ "כלומר לְדַעְתָּךְ, בַּהֲתָם

לְדַעְתָּךְ וְלִרְצוֹנְךָ וְהִינוּ, שְׁשְׁלֹחַ

הַמְּרָגְלִים הִיָּה מִמְדַּרְגָּתוֹ שֶׁל

מֹשֶׁה, וְהָרִי בְּמֹשֶׁה כְּתִיב⁵ כִּי

מִן הַמַּיִם מְשִׁיתִיהוּ וּמוֹסְבֵר עַל

כֵּן בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שֶׁלִּפִּי פְּנִימִיּוֹת

הַדְּבָרִים הַפֶּסוּק מְלַמֵּד עַל דְּרָגָתוֹ

הַרוּחָנִית הַגְּבוּהָה שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ

(כְּמִבְּאוּר בַּסְּפָרִי קְבֵלָה שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה הוּא בְּחִינַת 'שְׁמִיטָה שְׁנִי' וְהַהֲנָה

בוּ הִיא מִמִּידַת הַגְּבוּרָה שֶׁנִּמְשָׁלָה לֹאשׁ וְקוֹדֵם לָכֵן הִיָּתָה בְּחִינַת 'שְׁמִיטָה

בס"ד. שבת פרשת שלח,

מברכים החודש תמוז, ה'תשח"י

(הנחה בלתי מוגה)

שְׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים וַיִּתּוּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן¹,

וַיְדוּעָה הַקָּשָׁא, מָה הִיָּה הַצֶּרֶף בְּשְׁלֹחַ

הַמְּרָגְלִים, הָרִי יְדוּעַ שְׁאֵלוֹ זָכוּ לְהַכְנִס לְאֶרֶץ

יִשְׂרָאֵל מִיָּד, עַל־יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, אָזִי לֹא הָיוּ

צָרִיכִים לְדַרְכֵי הַטֶּבַע כָּלֹל (אֲפִילוֹ לֹא לְדַרְכֵי

הַטֶּבַע שֶׁהָיוּ בַּכְּנִיסָה לְאֶרֶץ עַל־יְדֵי יְהוֹשֻׁעַ)²,

וְהִיָּתָה הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ בְּאֶפֶן שֶׁל גְּאוּלָּה שְׁלֹמָה

שְׁאִין אֲחִירָיָה גְלוּת³, וְאִם־כֵּן לְמָה הַצֶּרֶף לְשְׁלֹחַ

הַמְּרָגְלִים, שְׁזָהוּ עֵינָיו שְׁעַל־פִּי דְּרָךְ הַטֶּבַע.

וּבַכְּרִי לְפִי פְּרוּשׁ רַש"י (מַמְדֵּרֶשׁ)⁴ עַל הַפֶּסוּק

שְׁלַח לָךְ, לְדַעְתָּךְ, וְהִינוּ, שְׁשְׁלֹחַ הַמְּרָגְלִים הִיָּה

מִמְדַּרְגָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְהָרִי בְּמֹשֶׁה כְּתִיב⁵ כִּי מִן

הַמַּיִם מְשִׁיתִיהוּ, וְגַם מִצַּד גּוֹפּוֹ הִיָּה בְּמַעַמַּד

וּמַצָּב שְׁבִשְׁעַת גְּלוּי הַנְּבוּאָה⁶, שְׁשְׁכִינָה מְדַבֶּרֶתמִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ⁷, עֶמֶד עַל עֶמֶדוֹ בְּכָל חוּשָׁיו, שְׁזָהוּ

עֵינָיו שְׁלֹמֶעֱלָה מְדַרְּךְ הַטֶּבַע לְגַמְרִי, וְאִם כֵּן, מְהוּ

הַטֶּבַע שְׁמַצֵּד מְדַרְּגָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הַצֶּרֶף לְהִיּוֹת

שְׁלֹחַ הַמְּרָגְלִים. וְכָלֹלֹת הַעֲנִינִי בָּזָה, דְּהִנְיָה,

בַּעַת הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִתְחַדֵּשׁ כְּלָלוֹת עֵינָיו

הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת בְּאֶרֶץ הַלְּזוֹ הַגִּשְׁמִיּוֹת

וְהַחֲמִירִית (בַּיָּדוּעַ שְׁבָהִיּוֹתם בַּמִּדְבָּר הִיָּה עֶקֶר

עֵינָיו הַמַּצּוֹת בְּרוּחָנִיּוֹת, וּבַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ נִתְחַדֵּשׁ

עֵינָיו הַמַּצּוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת)⁸, שְׁעַל־יְדֵיָּהּ עוֹשִׂיםאֶת הָאֶרֶץ הַגִּשְׁמִיּוֹת שֶׁתִּהְיֶה דִּירָה לּוֹ יִתְבָּרַךְ⁹.

(1) פרשתנו יג, ב. (2) ראה לקו"ש ח"ט ע' 9 ואילך. (3) ראה מגלה עמוקות אופן קפה. אוה"ת ואתחנן ע' סה. צג. ועוד.
 (4) תנחומא פרשתנו בסופו. במדבר פט"ז, ח. ועד"ז בסוטה לר, ריש ע"ב. (5) שמות ב, י. (6) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"ו. (7) ראה זח"ג רלב, א. שם ז, א. רסה, סע"א. שמו"ר פ"ג, טו. ויק"ר פ"ב, ג. מכילתא יתרו יח, יט. (8) ראה לקו"ת פרשתנו לו, ג ואילך. (9) ראה תניא פל"ו.

שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שהעולם הזה הגשמי והנחות יהי' 'דירה' לקב"ה ומקום ראוי להשראת
2 השכינה. וְלָכֵן הֶצְרַף לְהִיּוֹת תַּחֲלָה לפני הכניסה לארץ עֲנִינֵי שְׁלוֹחַ
3 הַמִּרְגְּלִים לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ, אפילו אם הכניסה לארץ תהיה על ידי
4 משה רבנו ולמעלה מדרכי הטבע כיון שְׁזוּהִי הַהֲכָנָה לַכְּנִיסָה לָאָרֶץ,
5 כְּמוֹ תִּיר מוֹרָה דרך הַהוֹלָף
6 לַפְּנִיָּהּ וּמִרְאָה לָהֶם הַדֶּרֶךְ¹⁰
7 (אוֹיֶסְטֶעֶרְטֵן דִּי וּנְעָג לסלול את
8 הדרך לקראת הכניסה של כל בני
9 ישראל לארץ), וְגַם לְתוֹר מַלְשׁוֹן
10 לְהוֹתִיר להשאיר וּלְהוֹסִיף,
11 כְּדֵאִיתָא כְּמוֹכָא בְּמִדְרַשׁ¹¹ עַל
12 הַפְּסוּק¹² וְנִתְמִי וְנִתְמִי אֶת לְבִי
13 לְדַרְשׁ וּלְתוֹר בְּחֻקָּהָ, לְתוֹר
14 וּלְהוֹתִיר (להשאיר וְלְהוֹסִיף),
15 וְהִינּוּ, שְׁעֲנִינָם שֶׁל הַמִּרְגְּלִים
16 הָיָה לִפְעַל הוֹסֵפָה בְּאֶרֶץ
17 כְּנָעַן, יותר ממה שיש בה מצד עצמה
18 שְׁהִיר תַּכְלִית עֲנִינֵי הַתּוֹרָה
19 וּמִצּוֹת הִיא לְהוֹסִיף אֹרֶךְ
20 בְּעוֹלָם הַזֶּה, בתוספת על מה שיש בו
21 מצד עצמו וְהִינּוּ, שְׁלֹא זֶה בְּלִבְד
22 שְׁהִיָּה כְּמוֹ קֶדֶם חֲטָא עַץ
23 הַדַּעַת, שְׁעוֹלָם עַל מְלוּאוֹ
24 נִבְרָא¹³, כדברי חז"ל שבתחילת
25 הבריאה, קודם החטא, העולם נברא
26 "על מלוואו", כלומר מלא ושלם,
27 והמצוות לא נועדו רק כדי לפעול
28 שהעולם יחזור למצב הזה, כפי שהיה
29 לפני חטא עץ הדעת אֶלָּא
30 לְהַמְשִׁיךְ ולגלות בעולם הזה
31 תּוֹסֶפֶת אֹרֶךְ אֱלֹקִי נִעְלָה יוֹתֵר
32 מִכְּמוֹ שְׁהִיָּה קֶדֶם הַבְּרִיאָה.
33 וּבִכְדִּי לִפְעַל יִתְרוֹן זֶה שְׁלֹא
34 קיים בעולם מצד עצמו, ללא מעשה
35 הַמְּצוּוֹת, הֶצְרַף לְהִיּוֹת שְׁלוֹחַ
36 הַמִּרְגְּלִים מִמִּדְרַגְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
37 דּוֹקָא, שְׁזוּהִי שְׁלַח לָךְ,
38 לְדַעְתָּךְ כי מאחר ששילוח המרגלים
39 הוא הכנה של פעולה כל כך נעלית,
40 של תוספת גילוי אור אֱלֹקִי בעולם והפיכתו ל'דירה' לקדוש-ברוך-הוא, הדבר
41 היה צריך לבוא דווקא ממש רבנו שהוא עצמו בדרגה נעלית ביותר, כאמור.
42 וְזוּהוּ גַם כֵּן הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי שֶׁל מַה שְׁכָּתוּב¹⁴ וַיִּתְּרוֹן אֶרֶץ כְּנָעַן
- הִיא, לפי פשוטו הכתוב מדבר על כך שהקדוש-ברוך-הוא משלם לכל אחד
כגמולו ו"יתרון הטובה שהיה בכל אנשי הארץ" הוא שכולם יקבלו את גמולם
הראוי להם, ולפי החסידות הכוונה היא שְׁעַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה של האדם
את השם בְּבַחֲנִינָת עֲיִנֵּי כָל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל¹⁵ שהיא עבודה רוחנית
נעלית (באמצעות המוח שיש בו
"חמישים שערי בינה", בגימטריא
"כל" והלב גם יחד כי המוחן נמשכים
אל הלב) פּוֹעֲלִים יִתְרוֹן וְהוֹסֵפָה
בְּאֶרֶץ למעלה ממה שיש בה מצד
עצמה.
(ב) וְלִהְבִּין הָעֲנִינֵי בַּפְּרָטִיּוֹת
יוֹתֵר¹⁶, יֵשׁ לְהַקְדִּים מַה
שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל¹⁷ במאמר דיבור-
המתחיל "קרוב ה' לכל קוראיו"
שנאמר ביום ב' דחג השבועות בשנת
אמירת מאמר זה, תשי"ח (ויצא לאור
עם ביאור בדרך אפשר בדבר מלכות'
לשכת פרשת במדבר וחג השבועות
שנה זו) שְׁכָּסְדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת
של האור האֱלֹקִי מלמעלה למטה
בצורה הדרגתית כשלשלת שטבעותיה
אחוזות זו בזו הִנֵּה כָּל מַה
שְׁנִתְבָּאָר הָאֹרֶךְ ומתגלה ויורד יותר
למטה הָרִי הוּא נִתְמַעֵט מִכִּפִּי
שהוא בהיותו בראשית ההתגלות
ממקורו וְנִתְצַמֵּצַם מדרגה לדרגה,
וְכִמּוֹ שְׁפָרַשׁ רִשְׁיִי עַל
פְּסוּק¹⁸ וַיְהִי קוֹל הַשּׁוֹפָר
הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד, מְנַהֵג
הַדְּיוּט אדם רגיל בשר ודם כֹּל זְמַן
שֶׁהוּא מְאָרִיךְ לְתַקֵּעַ קוֹלוֹ
מִחֲלִישׁ וְכוּהָה ונעשה חלש יותר,
אֶבֶל כָּאֵן בשופרו של הקב"ה הָקוֹל
לא נחלש אלא להיפך למרות שמוסיף
ומאריך בתקיעה, קוֹלוֹ הוֹלֵךְ וְחֹזֵק
מְאֹד, וְהִירֵי הַפּוֹנָה כְּמָה
שְׁכָּתֵב מְנַהֵג הַדְּיוּט הִיא לא רק
לאדם, בשר ודם, אלא גַם עַל
הַעֲשָׂרָה מְאָמְרוֹת' שבהם
הקדוש-ברוך-הוא ברא את העולם כשאמר "יהי אור" וכד' שְׁנִקְרָאִים לגבי
הקדוש-ברוך-הוא בעצמו מִלִּין דְּהַדְּיוּטָא, מילים של פשטות וחול,
ובלשון הוזהר דְּלֹא אֹרְחָא דְּמִלְכָּא לְאִשְׁתַּעֵי בְּמִלִּין

(10) ב"ק קטז, ב ובפרש"י. (11) קה"ר עה"פ א, יג. (12) קהלת שם. (13) ב"ר פ"ד, ז. וראה שם פ"ב, ו. פ"ג, ג (וביפ"ת שם). (14) קהלת ה, ח. (15) תהלים קמה, טו. וראה לקו"ת מטות פה, ב ואילך. (16) בהבא לקמן – ראה ד"ה שלח לך העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' א' ואילך). (17) ד"ה קרוב הו' פ"ד (לעיל ע' 28). (18) יתרו יט, יט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שְׁנֵי יָדֵי הַצִּמְצוּם, הסיבה לכך שבאור הקו יש "מעלה" שבו
האור גדול יותר ו"מטה" שבו יש רק הארה מצומצמת היא מפני שאור הקו
עצמו הוא אור שנתגלה לאחר הצמצום וְהִנֵּנוּ, דָּעַם הָיוּ שֶׁהָקוּ נִוְגָע
בְּעֵגוֹל הַגָּדוֹל שֶׁקֶדֶם הַצִּמְצוּם האור האלוקי האינוסופי שהאיר סביב
כל ה'חלל ומקום ופנוי' שהיה קודם
הצמצום הראשון נקרא 'העגול הגדול' (ועל אור זה מבואר בחסידות ש"לא
נגע בו הצמצום" וגם בצמצום הראשון של סילוק האור האינוסופי "הצידה",
האור שבעיגול' לא נעלם, והצמצום מנע רק את ההתפשטות וההתגלות
שלו, ומאחר שאור הקו בראשית התגלותו נוגע בעיגול הגדול, ובעיגול
אין "מעלה" ו"מטה" הרי לכאורה גם הקו לא היה אמור להיות נמשך
ומתגלה בדרך של הבדלי דרגות בין "מעלה" ו"מטה" אבל מִפְּלִי-מְקוֹם,
כִּינּוּן שְׁנֵי יָדֵי הַצִּמְצוּם ולמעשה המשכת והתגלות אור הקו
היא על ידי צמצום האור האלוקי האינוסופי, לְכֵן בְּפועַל יֵשׁ בּוֹ באור
הקו מַעְלָה וּמִטָּה ודרגות שונות זו מזו.
וּבְאֹרֶךְ ב' עֲנִינִים אֵלּוּ (שֶׁהָקוּ מצד אחד נִוְגָע בְּעֵגוֹל הַגָּדוֹל
ואם כן גם הוא אמור להיות בלי גבול ואינוסופי וְנִמְשָׁךְ מצד שני עַל-יָדֵי
הַצִּמְצוּם דבר שמחייב שהיו בו הבדלי דרגות בין "מעלה" ו"מטה"
וככל שיוסיף לדרת ילך ויתמעט), אֵיךְ שְׁאִין סוֹתְרִים זֶה לָזֶה, יוֹכֵן עַל-פִּי הַמִּשְׁלֵה הַיָּדוּעַ מֵרֵב
מורה הַמִּשְׁפִּיעַ שֶׁכֵּל רַעִיּוֹן שְׁכָלִי לְתַלְמִיד שְׁבָאִין-עֲרוֹף היינו תלמיד שהיחס בין הרמה שלו לרמה של רבו הוא יחס של פער עצום, ללא
כל דמיון והשוואה, שֶׁבְּתַחֲלָה בשלב ראשון, כדי להעביר את הרעיון
לתלמיד צָרִיף הרב לְסַלֵּק אֶת כָּל שְׁכָלוֹ הצידה היינו להעלים אותו, וְאַחֲרֵי הַסְּלִיק והצמצום וההעלם מִמִּשְׁיָךְ הָרֵב ומגלה שֶׁכֵּל במידה
מגובלת ומצומצמת שְׁשִׁינָה שְׁמִינָה ויתגלה לְתַלְמִיד, וְהָרֵב גַּם שֶׁכֵּל זֶה המועט והמצומצם נִמְשָׁךְ ומתגלה אל התלמיד מִשְׁכָּל הָרֵב
עֲצָמוֹ, ומאחר שבעצם יש ביניהם פער עצום, איך בכל זאת יתכן שהתלמיד יקלוט רעיונות משכלו של הרב?
אֵךְ לְהִיּוֹת שֶׁהַמִּשְׁכָּתוֹ הִיא עַל-יָדֵי הַקְּדָמַת צִמְצוּם וְסְלִיק של העומק הגדול הקיים בשכל הרב, וההתגלות בפועל היא של שכל מוגבל ומצומצם בלבד, לְכֵן הַשִּׁיכּוֹת שֶׁל
שֶׁכֵּל זֶה המוגבל והמצומצם עִם שֶׁכֵּל הָרֵב הִיא רַק בְּהֶעָלֶם וְלֹא בְּגִלּוֹי כך שבפועל התלמיד לא מחובר בגלוי עם העומק שהוא לא מסוגל

דְּהִיּוּטָא¹⁹, שאין זו דרכו של המלך לדבר במילים של הדיוטות, ומבואר
על כך בחסידות שכונות הדברים היא שלגבי הקדוש-ברוך-הוא בעצמו כל העולמות והנבראים "מילין דהדיוטא", דברים נחותים שהוא עצמו נעלה מהם
לאין שיעור וכדברי רבנו חזקן ב'לוקטי תורה': "למשל, מלך בשר ודם שיש לו אלף אלפים ורבו רבבות זהב וכסף
ומרבה לספר בענין עפר וחרס... שהן דואי מילי דהדיוטא לגביה. וכן ויותר
מכן לאין קץ ותכלית נחשב לגבי הקב"ה לספר בדבר ה' בעשרה מאמרות יהי אור יהי רקיע כו' שהן
מילין דהדיוטא יותר מעפר וחרס לגבי הכסף וזהב... העולמות לגבי הקב"ה...
אין ערוך אליו כלל ומאפס ותהו נחשבו לו" לְכֵן בגלל ריחוק הערך והפער העצום בין הקב"ה והעולמות
הַנֶּהָה כָּלִלוֹת הָאֹרֶךְ האלוקי שְׁנֵי יָדֵי הַצִּמְצוּם מלמעלה למטה
הוא בְּאֶפֶן שְׁמַעוֹלִם לְעוֹלָם נִתְמַעַט הָאֹרֶךְ וְנִתְצַמֵּץ עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּתַכְלִית הַצִּמְצוּם
הַתַּחְתּוֹנִים בְּתַכְלִית הַצִּמְצוּם וְהִנֵּנוּ, דָּעַם הָיוּ שֶׁהָקוּ נִוְגָע בְּעֵגוֹל הַגָּדוֹל שֶׁקֶדֶם הַצִּמְצוּם,
כִּינּוּן שְׁנֵי יָדֵי הַצִּמְצוּם, אֵיךְ שְׁאִין סוֹתְרִים זֶה לָזֶה, יוֹכֵן עַל-פִּי הַמִּשְׁלֵה הַיָּדוּעַ מֵרֵב
לְתַלְמִיד שְׁבָאִין-עֲרוֹף, שֶׁבְּתַחֲלָה צָרִיף לְסַלֵּק אֶת כָּל שְׁכָלוֹ, וְאַחֲרֵי הַסְּלִיק מִמִּשְׁיָךְ הָרֵב שֶׁכֵּל
שְׁשִׁינָה שְׁמִינָה לְתַלְמִיד, וְהָרֵב גַּם שֶׁכֵּל זֶה נִמְשָׁךְ מִשְׁכָּל הָרֵב עֲצָמוֹ, אֵךְ לְהִיּוֹת שֶׁהַמִּשְׁכָּתוֹ
הִיא עַל-יָדֵי הַקְּדָמַת צִמְצוּם וְסְלִיק, לְכֵן הַשִּׁיכּוֹת שֶׁל שֶׁכֵּל זֶה עִם שֶׁכֵּל הָרֵב הִיא רַק בְּהֶעָלֶם וְלֹא
וְאַחֲרֵי הַצִּמְצוּם חזו והאיר אור שעל שם היותו מועט ודק נקרא "אור הקו" והוא השרוש להמשכת והארת האור האלוקי בכל העולמות שֶׁכֵּל
מֵה שְׁנֵי יָדֵי הַצִּמְצוּם, וְהָרֵב הִיא נִתְצַמֵּץ, ואינה דומה הארת אור הקו בעולמות העליונים להארתו בעולמות התחתונים וְהָרֵב כָּל עֲנִינֵי
הָקוּ הִיא לְעֵשׂוֹת מַעְלָה וּמִטָּה²⁰, כי מבחינת האור הבלתי-גבול שהאיר לפני הצמצום שאחריו בא אור הקו, אכן אין הבדלים בין 'מעלה'
ו'מטה' והוא מאיר בכל מקום בשווה, כְּמוֹ שֶׁנֶּחְבָּאֵר לְעִיל במאמר דיבור-המתחיל "קרבן ה' לכל קוראיו" הנוכח לעיל בְּאֶרְכָּה אשר כיון
שבאור הקו עצמו יש דרגות עליונות ודרגות תחתונות, לכן הוא האמצעי לבריא העולמות בצורה כזו שיש עולמות עליונים בהם מאירות דרגות עליונות ("מעלה") באור הקו ועולמות תחתונים בהם מאירות דרגות תחתונות ("מטה") באור הקו, ושם מפורטים גם כמה הבדלים באופן ובמידת ההארה של האור האלוקי באמצעות אור הקו כפי שהוא בא ויורד מעולם לעולם.
וְהִנֵּה עֲנִינֵי מַעְלָה וּמִטָּה שְׁשִׁינָה בְּקוֹן כאמור לעיל הִיא לְפִי

שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לקלוט אלא רק עם אור מועט משכל הרב, ואז הוא כן מסוגל להכיל רעיונות
2 שהרב משפיע לו.
3 וכמו כן יובן באור הקו, דאף שנוגע ודבוק בעגול הגדול
4 שקדם הצמצום, ואם כן אמורות "להדבק" בו תכונות של בלי גבול ואין
5 סוף מכל-מקום, מאחר
6 שנומשך וההתגלות שלו בפועל היא
7 על-ידי צמצום וסלוק של האור
8 האלוני האיסופי והבלתי מוגבל,
9 הנה מה שנוגע ודבוק בעגול
10 הגדול ובעצם יש לו קשר לאין-סוף
11 ובלי-גבול, שבו אכן אין "מעלה"
12 ו"מטה" הרי זה רק בהעלם
13 והשיבות והדבקות באין-סוף לא
14 ניכרת בו, ובגלוי הוא קו קצר
15 ומצמצם ובתור שכזה יש בו
16 "מעלה" ו"מטה" וככל שהולך ונמשך,
17 אורו הולך ומתמעט כאמור לעיל.
18 והענין בזה, דהנה, איתא
19 בספר הבהיר²¹ והובא
20 בפרדס²² שני סורי קבלה ידועים
21 שכינה למטה פשם ששכינה
22 למעלה כו', משל למה הדבר
23 דומה, למלך שהיו לו ז'
24 שבעה בנים, ושם לכל אחד
25 מקומו, ואמר להם שבו זה
26 על גב זה, כך שיהיה מי שישב
27 למעלה ויהיה מי שישב למטה ואמר
28 התחתון אני למטה לא
29 אתרחק ממך, ובתגובה לחשש
30 שצורת הישיבה זה על גבי זה תגרום
31 לתחתון להתרחק מאביו המלך אמר
32 להם המלך הריני מסבב ורואה
33 אתכם כו' כך שמצדו של המלך
34 אין הבדל בין היושב למטה ליושב
35 למעלה וכולם קרובים אליו באותה
36 מידה כי המלך נמצא למטה ולמעלה
37 באותה מידה. וענינו בנמשל, מלך קאי מכון על האור שקדם
38 הצמצום, וז' הבנים הם שבעת ימי הבנין שבע המידות
39 העליונות שבהם ברא הקדוש-ברוך-הוא את העולם (חסד-גבורה-תפארת-
40 נצח-הוד-יסוד-מלכות), ושם לכל אחד מקומו משמעותו בנמשל הוא
41 ענין שגם קדם הצמצום, כאשר האור האיסופי האיר ללא גבול כבר
42 אז שער הקדוש-ברוך-הוא בעצמו בכח בהעלם כל מה שעתיד
43 להיות בפעל בגלוי, כך שבעצם גם האור המצומצם מושרש בעצמיות
44 האלוקות, והושיבן זה על גבי זה, ובנמשל היינו ששפירות
- הם זו על גבי זו, שהרי הסדר הרגיל של המשכת וגילוי האור בסדר
השתלשלות' הוא שהדרגות והבחינות הן זו מעל זו וכל אחת משפיעה לזו
שלמטה ממנה ואז הנה ספירת המלכות היא למטה מכלם,
וירידה זו פועלת בה התשוקה לעלות ולהתקרב אל הדרגות
שלמעלה ממנה, שזהו שאמר
התחתון אני לא אתרחק ממך
והוא מבקש להיות קרוב לאביו המלך,
שהוא ענין תשוקת המלכות
פדיוע. ותשוקה זו של ספירת
המלכות להתקרב לאלוהות שלמעלה
ממנה פעלה שאמר המלך
הריני מסבב ורואה כלכם,
והינו שהאור שקדם הצמצום
נמשך גם בספירת המלכות,
כי המלכות היא "למטה" וכל המידות
הן "למעלה" מצד אור הקו אשר
כמבאר לעיל המאפיין אותו הוא שיש
בו "מעלה" ו"מטה" אבל מצד האור
שלפני הצמצום (הוא "העיגול הגדול",
כנזכר) האור מאיר בכל הדרגות בשוה
ואדרבה, שהמלכות היא
בקרב יותר מאשר המידות
שמעליה בסדר השתלשלות הספירות,
פדיוע בענין ומתחת זרועות
עולם²³, כמבאר בחסידות
שהתחלה והראש של כל בחינה
מאירה דווקא בסופה כי לגבי האין-
סוף שלמעלה מהגבלות הראש והסוף
הם באותה דרגה ובאותה מידה של
מרחק ממנו (וכמשל שמובא לכך
ב'תורת חיים' לאדמו"ר האמצעי: "כמו
עיגול הרקיע סובב הארץ שלמעלה
ולמטה סובב הוא בשוה וכמו שהוא
רחוק מן מעלת הכדור כן הוא רחוק
ממטה של הכדור כו'") ועל זה נאמר
"ומתחת (למטה) זרועות עולם" כי
דווקא למטה מאיר האור שמאיר למעלה כי "נערץ תחלתן בסופן וסופן
בתחלתן" (ועוד מוסף על כך אדמו"ר האמצעי שזהו "כמשל הגדול שמגביה
את הקטן שמיני ומשפיל [מוריד] ידיו עד למטה מן התינוק שאז יכול
להגביהו מהשפלתו ואם לא ישפיל ידיו למטה הימנו לא יוכל להגביהו").
וזהו שכינה למטה פשם ששכינה למעלה כי מצד האור
האיסופי אין הבדל בין "מעלה" ו"מטה" והשכינה מאירה בכל מקום
בשוה (כסיום דברי ספר הבהיר במשל המלך והבנים: "היינו מלא כל
הארץ כבודי"). ומכל-מקום הרי בגלוי, הנה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המלכות אכן קרובה לאין סוף הרי בגלוי, הנה ספירת
2 המלכות היא למטה מכלם, ואלו הענין דמתחת
3 זרועות עולם שבגללו יש למלכות קרובה מיוחדת לאין-סוף הוא
4 בהעלם. וכמו כן יובן בכללות אור הקו, היורד מדרגה
5 לדרגה והולך ומתמעט שדבקותו
6 בעגול הגדול שקדם ספירת המלכות היא למטה מכלם, ואלו הענין
7 הצמצום שבגללה הוא אמנם דמתחת זרועות עולם הוא בהעלם. וכמו כן
8 שיין לאין-סוף היא בהעלם, יובן בכללות אור הקו, שדבקותו בעגול הגדול
9 אכל בגלוי הוא קו קצר עם שקדם הצמצום היא בהעלם, אכל בגלוי הוא
10 השפעה מוגבלת ומצמצם, קו קצר ומצמצם, ובפרט בספירת המלכות
11 ובפרט בספירת המלכות שהיא האחרונה בסדר הספירות
12 שהיא האחרונה בסדר הספירות והמידות העליונות שהאור שבה
13 הוא בתכלית הצמצום (ג) ומזה מובן שצריך לפעל יתרון בספירת
14 המלכות, שזהו מה שכתוב ויתרון ארץ, ויתרון זה נעשה על-ידי בחינת כל, שהוא
15 ספירת היסוד, כמו שכתוב²⁴ כי כל בשמים ובארץ, דאחיד בשמיא ובארעא, והינו, לפי
16 שאל-ידי היסוד נמשך האור שקדם הצמצום, שדבאר זה אין חלוק בין מעלה ומטה, שהרי
17 החלוק דמעלה ומטה הוא רק באור הקו שהוא אור מגבל, אכל באור-אין-סוף שקדם הצמצום
18 אין שום חלוק, והוא בכל מקום בשוה. וכמבאר במקום אחר ההפך בין אור האצילות לאור-
19 אין-סוף שלמעלה מאצילות, שאור האצילות עם היותו בבחינת אין-סוף, מכל-מקום, האין-
20 סוף שבו הוא רק באצילות, אכל המשכתו בבריאה היא על-ידי צמצום ופרסא, שעל-ידי-
21 זה נעשה אור מגבל, מה-שאין-פן אור-אין-סוף שלמעלה מאצילות, הנה בכל מקום שנמשך
22 הרי הוא בבחינת אין-סוף, ובפרט ב'עצם' שלמעלה מהאור, שהוא בכל מקום בשוה.
23 והמשכת אור זה היא על-ידי קו האמצעי, שבו נמשך אור הפלי-גבול וגם ה'עצם', ולכן קו

1 המלכות אכן קרובה לאין סוף הרי בגלוי, הנה ספירת
2 המלכות היא למטה מכלם, ואלו הענין דמתחת
3 זרועות עולם שבגללו יש למלכות קרובה מיוחדת לאין-סוף הוא
4 בהעלם. וכמו כן יובן בכללות אור הקו, היורד מדרגה
5 לדרגה והולך ומתמעט שדבקותו
6 בעגול הגדול שקדם ספירת המלכות היא למטה מכלם, ואלו הענין
7 הצמצום שבגללה הוא אמנם דמתחת זרועות עולם הוא בהעלם. וכמו כן
8 שיין לאין-סוף היא בהעלם, יובן בכללות אור הקו, שדבקותו בעגול הגדול
9 אכל בגלוי הוא קו קצר עם שקדם הצמצום היא בהעלם, אכל בגלוי הוא
10 השפעה מוגבלת ומצמצם, קו קצר ומצמצם, ובפרט בספירת המלכות
11 ובפרט בספירת המלכות שהיא האחרונה בסדר הספירות
12 שהיא האחרונה בסדר הספירות והמידות העליונות שהאור שבה
13 הוא בתכלית הצמצום (ג) ומזה מובן שצריך לפעל יתרון בספירת
14 המלכות, שזהו מה שכתוב ויתרון ארץ, ויתרון זה נעשה על-ידי בחינת כל, שהוא
15 ספירת היסוד, כמו שכתוב²⁴ כי כל בשמים ובארץ, דאחיד בשמיא ובארעא, והינו, לפי
16 שאל-ידי היסוד נמשך האור שקדם הצמצום, שדבאר זה אין חלוק בין מעלה ומטה, שהרי
17 החלוק דמעלה ומטה הוא רק באור הקו שהוא אור מגבל, אכל באור-אין-סוף שקדם הצמצום
18 אין שום חלוק, והוא בכל מקום בשוה. וכמבאר במקום אחר ההפך בין אור האצילות לאור-
19 אין-סוף שלמעלה מאצילות, שאור האצילות עם היותו בבחינת אין-סוף, מכל-מקום, האין-
20 סוף שבו הוא רק באצילות, אכל המשכתו בבריאה היא על-ידי צמצום ופרסא, שעל-ידי-
21 זה נעשה אור מגבל, מה-שאין-פן אור-אין-סוף שלמעלה מאצילות, הנה בכל מקום שנמשך
22 הרי הוא בבחינת אין-סוף, ובפרט ב'עצם' שלמעלה מהאור, שהוא בכל מקום בשוה.
23 והמשכת אור זה היא על-ידי קו האמצעי, שבו נמשך אור הפלי-גבול וגם ה'עצם', ולכן קו
24 דבריו וכוונות שונות, והוא מאיר בכל מקום בשוה.

24 דבריו וכוונות שונות, והוא מאיר בכל מקום בשוה.
25 המלכות האור העליון האינוספי שקדם הצמצום, שבאור זה אין
26 חלוק הכולל בין מעלה ומטה, שהרי החלוק ההבדל דמעלה
27 ומטה שלמעלה יש יותר אור ולמטה יש רק אור מועט הוא רק באור
28 הקו שהאיר לאחר הצמצום שהוא אור מגבל, אכל באור-אין-
29 סוף שקדם הצמצום שהוא אין-סוף אין שום חלוק הכולל בין
30 דרגות ובחינות שונות, והוא מאיר בכל מקום בשוה.

שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שלמעלה מכל האורות, מקור האור, אף הוא נמשך ומתגלה בקו האמצעי,
2 ולכן קו האמצעי הוא בשוה, ולא ניכר בו (כל-כך) ההבדל בין
3 "מעלה ו"מטה" וכמו שנתבאר לעיל²⁵ במאמר דיבור-המתחיל "קרב
4 ה' לכל קוראיו" הוזכר לעיל שגם בציוור דמות וצורת גוף האדם אנו
5 רואים ההפרש ההבדל בין
6 שאר הקוין לקו האמצעי, 1 האמצעי הוא בשוה, וכמו שנתבאר לעיל²⁵ שגם
7 שבשאר הקוין היינו בימינו 2 בציוור גוף האדם אנו רואים ההפרש בין שאר
8 ובשמאלו של האדם לשנו החלוק 3 הקוין לקו האמצעי, שבשאר הקוין ישנו החלוק
9 דראש יד ורגל, 4 דראש יד ורגל, מה שאין כן בקו האמצעי,
10 ונמשך מהראש בצד ימין ובצד שמאל, 5 ובפרט בפנימיותו, הרי חוט השדרה מחבר
11 ההבדלים בין האברים השונים שזו יד 6 ומאחד מבחינת המוחין עד סיום הגוף, שזהו
12 וזו רגל הם ניכרים ובלוטים מה- 7 ענין טפה הנרעית, שעל-זה אמרו²⁶ אין קשוי
13 שאין-כן בקו האמצעי, באמצע 8 אלא לדעת, שגמשכת מבחינת פנימיות המוחין
14 הגוף ובפרט בפנימיותו, באברים 9 שלמעלה משכל הגלוי, עד סיומא דגופא,
15 הפנימיים הרי חוט השדרה 10 ועל-ידי-זה מוליד בדומה לעצם. ועל-דרך-זה
16 מחבר ומאחד מבחינת 11 יוכן למעלה, שעל-ידי קו האמצעי נמשך אור
17 המוחין עד סיום הגוף בחיבור 12 הפלי-גבול וגם העצם שהוא בכל מקום
18 ישיר כך שהמוח שלמעלה וסיום הגוף 13 בשוה. וזהו ויתרון ארץ בכל היא, שהיתרון
19 למטה קשורים זה בזה, שזהו החיבור 14 בבחינת ארץ שהיא ספירת המלכות הוא על-ידי
20 בין המוח וסיום הגוף ענין טפה 15 ספירת היסוד, לפי שכל ענין של השפעה, גם
21 הנרעית, שעל-זה אמרו²⁶ 16 המשכת האור, וכמו כן גם המשכת העצם,
22 אין קשוי אלא לדעת, 17 הרי זה על-ידי ההתקשרות שבספירת היסוד,
23 שגמשכת הטיפה לא מהמוח סתם 18 שעל-ידי היסוד נמשך העצם שבכל מקום
24 אלא מבחינת פנימיות המוחין 19 בשוה, ולכן פועל היסוד יתרון בספירת
25 שלמעלה משכל הגלוי, שהיא 20 המלכות.
26 בחינה עלינה ביותר עד סיומא 21 אמנם בבחינת היסוד גופא ישנם כמה
27 דגופא, שהיא בחינה תחתונה ביותר 22 וכמה מדרגות, וכמו שכתוב²⁷ זכר
28 באדם ועל-ידי-זה מוליד 23 רב טובך יביעו, טובך הוא בבחינת היסוד, ורב
29 בדומה לעצם' הרי שמדובר 24 טובך הם רבוי בחינת טוב, והם ט"ו יסודות²⁸,
30 בהמשכה מהדרגה הכי עלינה באדם, 25 והינו לפי שבכל פרצוף יש ג' יסודות, וכיון
31 העצם והמקור לכל ההשפעות. 26 יש חמשה פרצופים ובכל אחד מהם יש ג'
32 ועל-דרך-זה יוכן למעלה, 27 יסודות, נמצא שיש ט"ו יסודות. ובאור ענין ג'
33 שעל-ידי קו האמצעי שבו יש 28 היסודות שבכל פרצוף, יוכן מבחינת כל (שהוא
34 הארת אור-אין-סוף נמשך אור 29 היסוד), דכל בגימטריא נוי", והוא ענין נוי"
35 הפלי-גבול למטה לספירת המלכות 30 היתרון והתוספת של
36 וגם העצם שהוא בכל 31 הארה האלוקית בבחינת ארץ שהיא ספירת המלכות הוא
37 מקום בשוה נמשך אף הוא למטה 32 על-ידי ספירת היסוד, לפי שכל ענין של השפעה, גם
38 לספירת המלכות. וזהו הפירוש 33
39 הפנימי בספק ויתרון ארץ בכל 34
40 היא, שהיתרון והתוספת של 35
41 ההארה האלוקית בבחינת ארץ שהיא ספירת המלכות הוא 36
42 על-ידי ספירת היסוד, לפי שכל ענין של השפעה, גם 37

י"א שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז, ה'תשח"

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁעָרֵי בִּינָה, שְׁעָנִינָם הוּא שְׁעַל-יָדָם נַעֲשִׂית הַמִּשְׁכַּת הַבִּינָה
2 שְׁהִיא הַתְּרַחֲבוֹת הַמִּוֹחִין לַמְּדוֹת, וְהָרִי יֵשׁ ז' שְׁבַע מְדוֹת, וְז'
3 פְּעָמִים ז' שְׁבַע כְּפֹל שְׁבַע הֵם מ"ט, אַרְבַּעִים וְחֹשֶׁךְ וּבְצִרּוֹף
4 הַמְּדֻרָּה שְׁכֹלֶלֶת אֶת כָּלָם, הָרִי הֵם נִו"ן שְׁעָרֵי
5 בִּינָה.

6 וְהַעֲנִין של חמישים שערי בינה
7 הממשיכים את המוחין למידות
8 בְּעִבּוּדָה עֲבוּדָת ה' הָרוּחָנִית,
9 כְּדֹאִיתָא כְּמוֹבָא בְּזִהְרָא²⁹ עַל
10 פְּסוּקָא³⁰ נִוְדַע בְּשַׁעְרִים בַּעֲלָה,
11 דְּקוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא אֶתְיַדַע
12 לְכָל חַד וְחַד לְפָנֵם שִׁיעוּרָא
13 דִּילִיָּה, הַזֹּהָר מַפְרֵשׁ אֶת הַפְּסוּק
14 ש"בעלה" הוּא הַקְּדוּשָׁא-בְּרוּךְ-הוּא (כִּי
15 הַקְּדוּשָׁא-בְּרוּךְ-הוּא וְכֹנֶסֶת יִשְׂרָאֵל
16 נִמְשָׁלוּ לְאִישׁ וְאִשָּׁה) וְהַפְּסוּק אֹמֵר
17 שֶׁהַבָּיָה "מִתּוֹרַע" וּמִתְּגַלָּה לְכָל אֶחָד
18 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל "בְּשַׁעְרִים", מִלְּשׁוֹן
19 מִידוֹת וְשִׁיעוּרִים, שֶׁלֹּא לְפָנֵם מָה
20 דְּמַשְׁעֵר בְּלִיבִיָּה כְּלוֹמֵר
21 שֶׁהַתּוֹרָה וְהַתְּקִיפּוּת שֶׁל הָאֵדָם
22 עִם הַקְּבָיָה הִיא אֲצֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד
23 לְפִי שִׁיעוּר הַלֵּב שֶׁלּוֹ.

24 וְלִכְאוּרָה, כִּינָן שִׁישׁ שְׁשִׁים
25 רְבּוּא נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל (שְׁהֵם
26 שְׁרָשִׁים כְּלָלִים, שֶׁהִי לְמַעֲשֵׂה יֵשׁ
27 יוֹתֵר מִשֵּׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף יְהוּדִים וְכָל
28 שְׂרָשׁ מִתְּחַלֵּק לְשִׁשִּׁים רְבּוּא
29 נְצוּצוֹת פְּרִטִּים)³¹, וְקוּדְשָׁא-
30 בְּרִיךְ-הוּא אֶתְיַדַע לְכָל חַד
31 וְחַד לְפָנֵם מָה דְּמַשְׁעֵר
32 בְּלִיבִיָּה, וְהַקְּדוּשָׁא-בְּרוּךְ-הוּא מִתּוֹרַע
33 וּמִתְּגַלָּה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי הַשִּׁיעוּר
34 שֶׁל הַלֵּב שֶׁלֹּא נִמְצָא שִׁישׁ בְּפוֹעַל
35 הָרֶבֶה יוֹתֵר מִנּוּ"ן שְׁעָרִים
36 שֶׁהִי לְכָל אֵדָם יֵשׁ "שִׁיעוּר" ו"שִׁיעוּר"
37 מִשִּׁלּוֹ, שׁוֹנֵה מִשֵּׁל חֲבֵרוֹ וְמָה פֶּשֶׁר
38 הָאִמִּירָה שֶׁהַשִּׁיעוּר שָׂבָא בְּמִידוֹת הוּא עַל
39 יְדֵי חֲמִישִׁים שְׁעָרִים וְלֹא יוֹתֵר? אֵף
40 הַעֲנִין הוּא, שְׁנוּ"ן הַשְּׁעָרִים
41 אֵינֶם בְּמִדּוֹת עֲצָמָם, כִּי אִם
42 בְּסִדְרֵי הַהִמְשָׁכָה מִהַמִּוֹחִין
43 לַמְּדוֹת, שְׁבִזָּה יֵשׁ נִו"ן הַמִּשְׁכָּח, וְהַשְּׁפָעָה וְהַהִמְשָׁכָה מִהַמִּוֹחִין
44 לַמְּדוֹת עוֹבֵרֶת בְּחִמְשִׁים "צִינוּרוֹת" אֲבָל אַחֲרֵי-כֵן בְּאֶשֶׁר הַהִמְשָׁכָה

בָּאָה בְּהַתְּגַלּוֹת בְּמִדּוֹת שְׁבַלְב, הָרִי כָּל מְדָה מִשְׁשֵׁת הַמְּדוֹת
כְּלוּלָה מִיּוּ"ד כִּי כָּל אֶחָד מִעֲשֵׂר הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת כְּלוּלָה מִכָּל שָׂר
הַסְּפִירוֹת, וְיּוּ"ד מִיּוּ"ד וְגַם כָּל סְפִירָה כְּפִי שְׁהִיא כְּלוּלָה בְּשָׂר הַסְּפִירוֹת
מִתְּחַלֵּקֶת לְעֶשֶׂר, וְיּוּ"ד מִיּוּ"ד וְכֵן הִלָּכָה כו' עַד שְׁנַעֲשֵׂה מִסְפָּר
שְׁשִׁים רְבּוּא, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד אֲכָן
מִתְּקַשֵּׁר וּמִחֲבֵר עִם אֲלוֹקוֹת לְפִי הַשִּׁיעוּר
וְהַצּוּרָה הַמִּוֹחֲדָת שֶׁל לְבוֹ וְלִכְנָן,
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁשִׁים הוּא
בְּדֶרֶךְ כָּל מִבְּחִינָת זְעִיר-אַנְפִּין
פְּנִים קְטָנוֹת, הֵם הַמְּדוֹת הֵם בְּמִסְפָּר
שְׁשִׁים רְבּוּא נִשְׁמוֹת כְּלָלִיּוֹת
שֶׁלֹּאֲחֵר מִכֵּן מִתְּחַלֵּקוֹת לְנִשְׁמוֹת פְּרִטִּיּוֹת
וְהַנִּשְׁמוֹת הַפְּרִטִּיּוֹת עֲצָמָן מִתְּחַלֵּקוֹת
לְפְרִטִּים פְּרִטִּים וְכו', וְכָל זֶה הוּא
עֲנִין הַהִתְחַלֵּקוֹת בְּבִחִינָת
זְעִיר-אַנְפִּין עֲצָמוֹ שְׁהוּא
בְּחִינָת הַמְּדוֹת, אֲבָל בְּעִנִּין
הַהִמְשָׁכָה וְהַשְּׁפָעָה מִסְּפִירָת
הַבִּינָה לַמְּדוֹת יֵשׁ רַק נִו"ן
שְׁעָרִים וְלֹא יוֹתֵר. וְהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר
בְּפְרִטִּיּוֹת יוֹתֵר מִהוּ עֲנִינָם שֶׁל
ה"שְׁעָרִים" דְּרַכֵּם עוֹבֵרֶת הַשְּׁפָעָה
מִמִּוֹחִין לְמִידוֹת דְּהִנָּה, כָּשֶׁם
שְׁהַשְּׁעֵר בְּנִשְׁמוֹת, כְּמוֹ שֶׁשֵּׁר שֶׁל בֵּית
אוֹ חֲצֵר אֵינֶם בְּפָנִים בְּתוֹךְ הַבֵּית אוֹ
הַחֲצֵר וְאֵינֶם בְּחוּץ מִחוּץ לַחֲתוּמֵי
הַמִּקְוֵה שֶׁלֹּא נִכְנָסִים דֶּרֶךְ הַשְּׁעֵר,
אֲלֵא עֲנִינָם הוּא שְׁמִשְׁמֵשׁ לִיצִיָּה מִפְּנִים
וּמִעֵבֶר לִיצִיָּה מִפְּנִים לְחוּץ,
וְלִכְנִיסָה מִחוּץ לְפָנִים, כְּמוֹ כֵּן יוֹכֵן בְּעִנִּין
יּוֹכֵן בְּעִנִּין נִו"ן שְׁעָרֵי בִּינָה,
שְׁאֵינֶם בְּבִחִינָת הַמִּוֹחִין וְאֵינֶם
חֵלֶק מִהַשְּׁכָל וְאֵינֶם בְּבִחִינָת
הַמְּדוֹת וְאֵינֶם חֵלֶק מִהַרְגֵּשׁ, אֲלֵא
עֲנִינָם שֶׁל הַשְּׁעָרִים הוּא לְקִשְׁר
אֶת הַמִּוֹחִין בְּמִדּוֹת, וְהַמְּדוֹת
בְּמִוֹחִין שֶׁלֹּאֲחֵר הַשִּׁיעוּר הַשִּׁיעוּר הַמְּדוֹת
בִּינָה. שְׁתִּתְּקִיָּה בְּכָל זֹאת הַמִּשְׁכָּח
וְהַתְּגַלּוֹת הַמִּוֹחִין בְּמִדּוֹת,
וְהַעֲלָאָה וְהַתְּפַלְלוֹת הַמְּדוֹת
בְּמִוֹחִין שֶׁהַמְּדוֹת יִתְּעוֹל מִדְּרָגָתָן
שֶׁהִיא לְמַטָּה מִדְּרָגַת הַמִּוֹחִין וְיִתְּכַלּוּ

וְיִתְּכַלּוּ בְּמִוֹחִין, וְכִפִּי שִׁתְּבָאָר עוֹד לְהֵלֶן לְגַבִּי פְּעוּלָתָן שֶׁל "חֲמִישִׁים שְׁעָרֵי
בִּינָה".

שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ובאור הענין, דהנה, ספירת הבינה עצמה כשהיא לעצמה, בלי
2 להתייחס להשפעתה לדרגות שלמטה ממנה היא למעלה מענין
3 המדות לגמרי, וכמו שאנו רואים דכאשר האדם עוסק
4 ומתנגע בשכל עמו, אזי נולדים אצלו סברות לכאן ולכאן,
5 ויאִי־אפשר בשום אופן שיבוא
6 לפסק הלכה כי השכל כשהוא
7 לעצמו נעלה ומופשט מעולם המעשה
8 ואילו המסקנה ההלכתית של הדיון
9 היא דבר חיצוני לעומת עומק ופנימיות
10 השכל עצמו. ובעמק יותר, הנה
11 לא זו בלבד שאִי־אפשר
12 לבוא לפסק הלכה, כל עוד
13 שקועים בעומק ובפנימיות של הסברות
14 השכליות עצמן אלא שפעם ענין
15 השכל בטבעו ומהותו הוא
16 למעלה לגמרי מופשט ונבדל
17 לחלוטין מענין הנטייה למדות
18 לגמרי, כי מצד עצם מהותם השכל
19 והמידות הם שני עולמות שונים
20 לחלוטין זה מזה והיני, שספירת
21 הבינה עצמה בה השכל מאיר עם
22 כל האור והרוחב והעומק הרב שבו
23 היא למעלה מהנטייה למדות,
24 והנטייה למדות נעשית רק
25 בשלב הבא על־ידי הדעת, שמצד
26 אחד היא אכן חלק משלושת חלקי
27 המוח שהם חכמה, בינה ודעת אבל
28 מצד שני, בניגוד לבינה, יש לה קשר
29 לנטייה שנקראת דעת נוטה, עד
30 שנעשה על ידי הדעת שענינה
31 התקשרות והתחברות בין הרעיון
32 השכלי לאדם עצמו (בדומה לאמור
33 לעיל לגבי מידת היסוד, ואכן גם הדעת
34 וגם היסוד הן ביקן האמצעי, כנזכר)
35 וכך הדעת 'עושה' רמולידה' את
36 המידות כאשר בשלב ראשון נוצרת
37 בחינת המדות שבשכל היינו
38 שעדיין מדובר בענין שהוא חלק בלתי נפרד מהשכל, כאמור שדעת היא חלק
39 מהמוחין ובכל זאת יש התחלה של נטיה למידות ואחר־כך בשלב שני,
40 המדות שבשכל יורדות ומשכות ומתגלות ברגש ממש ונחיות המדות
41 שבשכל.
42 והולך ומבאר את משמעות המושג "מדות שבשכל" כי לכאורה מדובר
43 בחיבור בלתי אפשרי בין שני עולמות כאמור לעיל שהשכל והמדות שונים
44 זה מזה בעצם מהותם דהנה, גם המדות שבשכל למרות שהם חלק
- בלתי נפרד מהשכל הם למעשה באין־ערוף לשכל, כי עצם העובדה
שהן מוגדרות כ'מידות' משייכת אותם למחות אחרת ושונה לחלוטין מזו של
השכל דהגם שאינם דומים למדות שבשכל שהם בהתפעלות
והתלהבות, כטבעו של הרגש בניגוד לטבעו של השכל מה־שאין־בן
המדות שבשכל הם במנוחה,
ולכן הם בפרצוף השכל
ומהות חלק ממנו לפי שהם
במנוחה ובשקט ובקירות דגמת
השכל, מפל־מקום הרי הם
באין־ערוף ובפער עצום ביחס
לשכל עצמו, שהרי המדות
הם כבר במרגש עם תחושה
שהאדם עצמו מעורב בה, והשכל
אינו במרגש כלל בהתאם לטבעו
ומהותו שהוא האמצעי דרכו האדם
מסוגל לצאת מעצמו ומהנטיית
והתחושות האישיות שלו ולהתחבר
למה שחוץ ממנו ולעסוק גם בדברים
נעלים ומופשטים שמעל ומעבר לגדרי
המציאות שלו, בעוד שהרגש הוא
האדם עצמו ומבטא את המציאות
האישית שלו. וכמו למשל
כשמתבונן האדם במוחו בגדלתו
של ה' יתברך, הרי בפעם
השכל השכל כשהוא לעצמו כרעיון
שכלי מופשט לא נרגש כלל
הרגש עצמו, וההרגש כפי
שהוא חלק מהשכל עצמו הוא רק
שקרבת אלקים טוב, היינו
שהתבוננות וההכרה בגדולת ה'
מביאה את האדם המתבונן למסקנה כי
מאחר שקדוש־ברוך הוא כל־כך גדול,
ראוי להתקרב אליו ולדבוק בו, אבל
מדובר במסקנה רעיונית־שכלית. מה־
שאין־בן במדות שבשכל,
לאחר שהרעיון הכללי המופשט ירד
(על־ידי הדעת, כאמור) לנטיה רגשית
עם זיקה אישית לאדם המתבונן ההרגש הוא שקרבת אלקים לי
טוב³² עם דגש על המציאות האישית – "לי". והיני, דעם היות
שהמדות שבשכל הם במנוחה עדין, והתכונות המאפיינות אותן
הן התכונות של המוח והשכל הקר והמיושב ואין דומות למדות
שבשכל שהם בהתפעלות והתלהבות, כטבעו של הלב החם,
מפל־מקום, מאחר שהם במרגש, עם זיקה ותחושה אישית ולא
כדבר רעיוני מופשט הרי הם באין־ערוף לשכל, ולמעשה המידות

ביאור בדרך אפשר

1 שבשכל רחוקות לחלוטין מהשכל עצמו שהוא מהות שונה לחלוטין ממהות
2 המידות דאף שבשכל עצמו ישנו שרש למדות, ובסופו של דבר
3 השכל הוא המקור ל'הולדת' והתהוות המידות, ואם כן לכאורה יש הכרח
4 לומר שלמרות ההבדלים המהותיים ביניהם יש ביניהם יחס ודמיון כלשהו
5 מכל-מקום לאמיתו של דבר
6 המדות הן באין-ערוף אל
7 השכל והמרחק ביניהם הוא עצום
8 עד כדי כך שאין ביניהם שום דמיון
9 (ולהלן יתבאר בתוספת ביאור איך אין
10 סתירה בין העובדה שהשכל הוא שורש
11 למידות, לעובדה שמדובר במהות
12 אחרת, שונה לחלוטין). ולכן מאחר
13 שלמעשה השכל עצמו הוא
14 למעלה מענן הנטיה למדות,
15 גם למדות שבשכל, יש צורך
16 בגורם נוסף, מחוץ לשכל עצמו, כדי
17 ליצור את החיבור בין השכל למידות,
18 ובכדי שתהיה מהרעיון השכלי
19 המופשט נטיה למדות, הרי זה
20 על-ידי השערים דוקא והוא
21 התוכן והתפקיד של ה"חמישים שערי
22 בינה". ואחר-כך רק לאחר שהשכל
23 עבר דרך ה"שערים" הללו נמשך
24 השכל ויורד שלב נוסף ונעשה
25 מבחינת מדות שבשכל, שהן
26 עדיין חלק מהשכל ועד שנמשך
27 ויורד עוד יותר ונעשים ממנו
28 מדות שכלב עם כל התכונות,
29 המאפיינים וההגדרות של מידות בתור
30 רגש שכלב.
31 וכפי שמצינו בענן בית-
32 שמאי ובית-הלל, דבית-
33 שמאי מחמירין בדרך כלל
34 בפסקי ההלכות ובית-הלל
35 מקלים, ומבאר פתניא³³
36 שזהו ההבדל הזה בצורת הפסיקה
37 שלהם נובע מצד שרש נפשם,
38 ששרש בית-שמאי הוא
39 מבחינת הגבורות, ומידת הגבורה נוטה להחמיר ובית-הלל
40 מבחינת החסדים, ומידת החסד נוטה להקל הרי מוכן
41 שההתחלקות דבית-שמאי ובית-הלל שאלו נוטים להחמיר ואלו
42 נוטים להקל אינה בעצם השכל, כי הרעיון השכלי כשלעצמו הוא עמוק
43 ומופשט ובכלל אי אפשר להסיק ממנו הלכה למעשה (כמבואר לעיל לגבי

ביאור בדרך אפשר

44 ההבדל בין השכל כפי שהוא 'בינה' למצבו כפי שהוא בדעת) כי אם כפי
45 שנמשך בענן המדות דוקא, שאז מי ששורש נפשו ממידת הגבורה
46 מחמיר ומי ששורש נפשו ממידת החסד מקל אבל בעצם השכל אין
47 התחלקות כלל שנובעת מהמידות אלא מדובר בשכל בטהרתו שלמידות
48 אין כל השפעה עליו. והגם
49 שההפרש בין בית-שמאי
50 ובית-הלל הוא מצד שרש
51 נשמתם, ואם-כן הרי גם
52 בשכל עצמו שגם הוא נובע
53 מאותה נשמה בהכרח לומר
54 שהשכל דבית-שמאי הוא
55 בקו הגבורות והשכל דבית-
56 הלל הוא בקו החסדים,
57 והנטיה לכיוון כזה או אחר מתחילה
58 רק לאחר שהשכל יורד למידות שכלב
59 מכל-מקום, מאחר שספירת
60 הבינה שבה הוא עיקר ענין השכל
61 לעמקו ולארכו ולרחבו היא
62 למעלה מענן הנטיה פנ"ל,
63 לכן הנה בשכל עצמו אין
64 נטיה כלל, למרות שלנשמה יש
65 שורש שנוטה לכיוון מסוים ולמרות
66 שבהמשך, לאחר שהשכל יתגלה
67 במידות, תהיה לו נטיה בהתאם לשורש
68 הנשמה, אבל כאשר השכל מתגלה
69 ומאיר בתור שכזה אין לנטיה הזו כל
70 השפעה עליו והנטיה לחסד
71 וגבורה שהיא הגורמת לנטיה להקל
72 או להחמיר נעשית על-ידי
73 השערים דוקא, שהם כאמור
74 גורם מחבר בין השכל למידות אך לא
75 השכל עצמו ומזה נמשך ונעשה
76 אחר כך מדות שבשכל, ועד
77 שנמשך ויורד יותר ונעשה
78 מדות שכלב, ששונות לגמרי
79 מהשכל בעצם מהותן שאז דוקא
80 בשלב שבו השכל ירד למידות שכלב
81 היא הפלוגתא המחלוקת דבית-
82 שמאי ובית-הלל, שבית-שמאי מחמירין ובית-הלל מקלין,
83 והולך ומבאר דוגמא למחלוקת של בית שמאי שמחמירין ובית הלל שמקלין
84 בה הדבר ניכר ובוטל וכמו הפלוגתא המחלוקת ביניהם שעל פי תורת
85 החסידות עוסקת בכללות אפן העבודה דנשמות ישראל,
86 כיצד³⁴ מרקדין לפני הפלה, בית-שמאי אומרים פלה

(33) בהקדמה. אגה"ק סי"ג. (34) כתובות טז, סע"ב. דרך ארץ רבה ספ"ו. נתבאר בלקו"ת שה"ש ד"ה כיצד מרקדין (מה, ב ואילך).

שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כָּמוֹת שְׁהִיא ויש לשבח את הכלה רק כמה שיש בה בגלוי ולא יותר,
- 2 וּבֵית-הֶלֶל אֹמְרִים שְׁבִירָקוֹד לפני כל כלה, איזו שתהיה, משבחים אותה
- 3 באמירה שהיא כָּלָה נָאָה וְחִסְדָּהָ, אָפִילוּ אם הכלה היא חֲגֶרֶת
- 4 צולעת וְסוּמָא עיוורת שהם חסרונות גדולים וכולטים בכל זאת גם לה
- 5 אומרים "כלה נאה וחסודה",
- 6 והמשמעות הפנימית של הדברים היא
- 7 דְּכָלָה קָאֵי מְכוּונָה על כְּנֶסֶת
- 8 יִשְׂרָאֵל, וְכִיצַד מְרָקְדִין לִפְנֵי
- 9 הַכָּלָה, וְנוֹתְנִים בִּטּוֹי לעבודה
- 10 הַרוֹחֲנִית של היהודי הַנָּה בֵּית-
- 11 שְׁמַאי אֹמְרִים כָּלָה כָּמוֹת
- 12 שְׁהִיא, וְהִינוּ, שְׁלִפִי אֶפֶן
- 13 עֲבוּדָתוֹ של האדם בְּהַעֲלָאָה
- 14 וְהַתְּקַרְבוֹת לאלוקות מְלֻמָּשָׁה
- 15 לְמַעַל תִּהְיֶה גַם הַמְּשֻׁכָּה
- 16 וְהַתְּגַלּוֹת הָאֱלוּקִית שֶׁתְּבוֹא אֵלָיו
- 17 לְמַעַל לְמַטָּה. וּבֵית-הֶלֶל
- 18 אֹמְרִים שְׁגַם כָּאֶשֶׁר הִיא
- 19 חֲגֶרֶת וְסוּמָא, וּמְדוּכָר באדם
- 20 שֶׁבְּעִבּוּדוֹ הַרוֹחֲנִית יש חסרונות
- 21 מִהוֹתִים הֵנָּה מִצַּד הַמְּשֻׁכָּה
- 22 מְלֻמָּעַל לְמַטָּה שְׂבָאָה וְיִוֵּרֶת
- 23 בְּמִידָה מְרֻבָּה, בְּלִי יֶחֱס לַעֲבוּדַת הָאָדָם
- 24 מִצַּד עֲצֻמוֹ הָרִי הִיא כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל
- 25 נַעֲשִׂית כָּלָה נָאָה וְחִסְדָּהָ וְכֵל
- 26 הַפְּגָמִים שֶׁלָּה נַעֲשִׂים מִתּוֹקְנִים.
- 27 וְהִינוּ, שֶׁהַמְּחַלְקֶת דְּבֵית-
- 28 שְׁמַאי וּבֵית-הֶלֶל הִיא רַק
- 29 מִצַּד הַמְּדוּת, הָרֶגֶשׁ הַגִּלּוּי שֶׁרַק
- 30 בּוֹזֵה יֵשׁ הַבְּדִילִים בֵּין מִי שֶׁעֹבֵד אֶת ה'
- 31 בְּדִרְגָּה גְבוּהָה ("נאה וחסודה") לְמִי
- 32 שֶׁבְּעִבּוּדוֹ יֵשׁ פְּגָמִים וְחִסְרוֹנוֹת
- 33 ("חגרת" ו"סומא"), אָבֵל מִצַּד
- 34 הַמּוֹחִין עֲצָמָם הָרִי זֶה
- 35 לְמַעַל מִהַתְּחַלְקוֹת, וְלֹא בּוֹזֵה
- 36 הִיא הַמְּחַלְקֶת בֵּין בֵּית שְׁמַאי וּבֵית
- 37 הֶלֶל.
- 38 וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן עֲנִין ג'
- 39 הַיְסוּדוֹת שְׁלוֹשָׁת הַבְּחִינֹת שֶׁל
- 40 סְפִירַת הַיִּסוּד' שֶׁבְּפִרְצוֹף הַבִּינָה, דְּכִיּוֹן שֶׁהַבִּינָה עֲצָמָה בְּתוֹר
- 41 מִהוֹת שֶׁל מוֹחִין וּשְׁכֵל הִיא לְמַעַל מִשְׁיִיכוֹת לַמִּדּוֹת וְרֶגֶשׁ וּבִכְלָל זֶה
- 42 גַּם לְמַעַל אִפִּילוּ מַעֲנִין הַנְּטִיָּה לְמִדּוֹת וְרֶגֶשׁ, הֵנָּה הַקֶּשֶׁר וְהַשְׁיִיכוֹת
- 43 וְהַמְּשַׁכָּה מִבִּינָה לַמִּדּוֹת נִפְעַל עַל יְדֵי שְׁלוֹשָׁה עֲנִינִים בְּמִידַת הַיִּסוּד שֶׁהם
- 44 שְׁלוֹשָׁה שְׁלִבִּים בְּהַמְּשַׁכָּה מִבִּינָה לַמִּדּוֹת כְּפִי שֶׁהוּלָךְ וּמִפְרֵט עַל-יְדֵי יִסוּד
- 45 הָא' נַעֲשֶׂה בָּהּ בִּינָה הַהִתְקַשְּׁרוֹת וְהַמְּשַׁכָּה לְהִיּוֹת נְטִיָּה
- 46 הַמּוֹחִין מִחוּץ לַמוֹחִין עֲצָמָם, וְעַל-יְדֵי יִסוּד הַב' הַשְׁלֵב הַבִּיא
- בפעולת ה'יסוד' לחבר ולקשר בין המוחין למידות נַעֲשִׂים הַמְּדוּת
- שֶׁבְּשֻׁכָּל, שְׁעִינִים מְבוֹאָר לְעִיל וְעַל-יְדֵי יִסוּד הַג' שהוא השלב
- השלישי בקשר בין המוחין והמידות נַעֲשִׂים הַמְּדוּת שֶׁבְּשֻׁכָּל. וְכִמוֹ
- שֶׁהוּא לגבי פעולת ה'יסוד' כְּפִרְצוֹף הַבִּינָה, כִּמוֹ כֵּן הוּא בְּשֻׁאָר
- הַפְּרָצוּפִים, שְׁכֵאמֹר לְעִיל בְּדֶרֶךְ
- כֵּלל יש חמישה 'פרצופים' שונים
- שֶׁבְּכָל פְּרָצוֹף יֵשׁ ג' יְסוּדוֹת.
- וְכִמְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּעִנִּין
- פְּרָצוֹף הַרְצוֹן, שְׁגַם באופן
- הַפְּעוּלָה וְהַמְּשַׁכָּה שֶׁלּוֹ לַבְּחִינֹת
- שֶׁלְמִטָּה מִמֶּנּוּ יש שלושה שלבים
- דומים לאופן הַפְּעוּלָה שֶׁל עִנִּין הַיִּסוּד
- בְּהַמְּשַׁכָּה מִסְפִּירַת הַבִּינָה לַמִּדּוֹת
- שֶׁהַרְצוֹן עֲצָמָו כֹּאשֶׁר לְמַשֵּׁל
- הָאָדָם רֹצֵה לְהַשִּׁיג דְּבַר מִסּוּים הָרִי
- כֵּל עוֹד הַדְּבַר הוּא רִצּוֹן בְּלִבּוֹ הוּא
- לְמַעַל מִכָּל עֲנִין הַמְּצִיאוֹת,
- הָרִי הָרִצּוֹן עֲדִין מוֹפֵשֵׁט מִהַגְדֵּרָה
- מְצִיאוֹתִית כִּלְשָׁהי וְאֵין לוֹ יֶחֱס
- לְמְצִיאוֹת כִּלְשָׁהי כִּי הוּא עֲדִין רִחוּק
- וּמוֹפֵשֵׁט מִכָּל הַגְדֵּרָה מְצִיאוֹתִית וְקִיִּים
- רַק בְּתוֹר רִצּוֹן, וּבְחִיּוֹתוֹ מוֹפֵשֵׁט וְרִחוּק
- מִכָּל הַגְדֵּרָה הָרִי הוּא נִבְדֵּל וְרִחוּק לֹא
- רַק מִמְּצִיאוֹת גְּשִׁמִּית אֵלָּא גַּם מִכּוּחוֹת
- חִנְפֵּשׁ שֶׁמְטַבֵּעַ הַדְּבָרִים אִמּוּרִים
- לְהַתְּחַלֵּל לְפַעוֹל בְּעַקְבוֹת הַתְּעוֹרְרוֹת
- הָרִצּוֹן, הַחֵל מִהַכּוֹחַ הָרֹאשׁוֹן מַעֲשֵׂר
- הַכּוּחוֹת שֶׁהוּא כּוֹחַ הַחֲכָמָה, הָרִי
- הָרִצּוֹן כְּשֶׁלְעֲצָמוֹ נַעֲלָה וְנִבְדֵּל גַּם
- מִמְּצִיאוֹת הַחֲכָמָה, וּבִכְדֵי
- שֶׁתִּהְיֶה בּוֹ הַנְּטִיָּה
- לְהַתְּחַכְּמוֹת, שֶׁהָרִצּוֹן הַכֵּלִלִי
- הַמוֹפֵשֵׁט יֵרֵד וְיִקְבֵּל בִּטּוֹי בְּנִטִּיָּה
- לְהַתְּחַכֵּם (כְּדִי לְמַלֵּא אֶת מִבְּוִקְשׁוֹ)
- הָרִי זֶה נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי יִסוּד
- הָא' הַשְׁלֵב הָרֹאשׁוֹן בְּפַעוּלָה שֶׁל
- מִידַת הַיִּסוּד שֶׁמְקַשֵּׁר אֶת הָרִצּוֹן
- וּמַחְבֵּר אוֹתוֹ חִיבוֹר רֹאשׁוֹנִי לְחַכְמָה כֵּךְ
- שֶׁתִּהְיֶה בּוֹ הַנְּטִיָּה לְחַכְמָה,
- שֶׁזֶהוּ הָרִצּוֹן לְהַתְּחַכֵּם. אֲמָנָם בְּבִחִינָה זֹו אֵין עֲדִין
- מְצִיאוֹת שֶׁל חֲכָמָה כֵּלִל, כִּי אִם מְצִיאוֹת שֶׁל רִצּוֹן, אֵלָּא
- שֶׁהָרִצּוֹן הוּא לְהַתְּחַכֵּם. כְּלוּמָר, זֶהוּ עֲדִין רִצּוֹן. וּבְהַחֲלֵט לֹא גִילּוֹי
- שֶׁל כּוֹחַ הַחֲכָמָה אֲבָל הָרִצּוֹן הוּא לְהַתְּחַכֵּם כִּי נִוצַר קֶשֶׁר וְחִיבוֹר רֹאשׁוֹנִי בֵּין
- הָרִצּוֹן וְהַחֲכָמָה שֶׁלְמִטָּה מִמֶּנּוּ וְעַל-יְדֵי יִסוּד הַב' כֹּאשֶׁר יש פעולה
- נוֹסֶפֶת שֶׁל הַיִּסוּד כְּדִי לְקַשֵּׁר וּלְחַבֵּר בֵּין הָרִצּוֹן וְהַחֲכָמָה נַעֲשֶׂה מְצִיאוֹת
- הַחֲכָמָה שֶׁבְּפִרְצוֹן גַּם זֶה עֲדִין רִצּוֹן וְלֹא חֲכָמָה, כֹּשֶׁם שֶׁמִּדּוֹת שֶׁבְּשֻׁכָּל

והמידות אלא של האין סוף שלמעלה מכל הדרגות הללו **שְׁדוּקָא בְּזָה** 44
הוא אֲמִתִּית הִיתְרוֹן. וְגַם יִתְרוֹן זֶה נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי הַיִּסּוּד, 45
כמבואר לעיל אודות מעלתו המיוחדת של "קו האמצעי" **לְפִי שְׁבַחֲנִית** 46
הַיִּסּוּד מַגִּיעַ בְּאוֹר הַבְּלִי-גָבוֹל, וְלִמְעָלָה יוֹתֵר, שְׁמַגִּיעַ 47
בְּעֵצֶם מְמֹשׁ הַמָּאֹר, מְקוֹר הָאוֹר 48
הבלי-גבול.

וְהַעֲנֵן הוּא, דְּהִנֵּה כְּתִיב³⁵ 49
הַמְּחַדֵּשׁ בְּטוֹבוֹ כָּל יוֹם 50
תָּמִיד מַעֲשֶׂה בְּרָאשִׁית, 51
דְּטוֹבוֹ קָאִי עַל סְפִירַת הַיִּסּוּד 52
כְּנֶ"ל, כְּמֻדְמוּ בְּכַתוּב "זָכַר רַב טוֹבךָ" 53
יְבִיעוּר, וְיַעֲנֵן הַמְּחַדֵּשׁ בְּטוֹבוֹ 54
פֶּרֶשׁ הָאֲבוּדֵרֶהֶם שְׁקָאִי 55
שֶׁהוֹנָה עַל הָאוֹר שְׁנִבְרָא 56
בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שְׁנֶאֱמַר בּוֹ³⁶ 57
בְּפֶרֶשׁ הַבְּרִיאָה כִּי טוֹב, וּמֵאֲחֵר 58
שְׁנֵאֲמַר בּוֹ "כִּי טוֹב" לִכֵּן הַבִּיטוֹ 59
"הַמְּחַדֵּשׁ בְּטוֹבוֹ" מִתִּיחַס אֵלָיו וְאִמְרוּ 60
חֲכָמֵינוּ שְׁבָאוֹר זֶה הָאוֹר שֶׁנִּבְרָא 61
בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן שֶׁל שֶׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית 62
נִסְתַּפֵּל אָדָם הָרֵאשׁוֹן 63
וּבְאֲמַצְעוֹתָיו רָאָה מִסּוּף הָעוֹלָם 64
וְעַד סוּפוֹ³⁷, שֶׁהוּא עֲנִין 65
עֲלָמָא דְּאֲתַכְפִּסְיָא הָעוֹלָם הַמְּכּוּסָה 66
וְעֲלָמָא דְּאֲתַגְלִיא³⁸ הָעוֹלָם 67
הַגָּלוּי, כְּלוֹמֵר, הַמִּרְחָק הַגֶּשְׁמִי מִקְצֵה 68
אֶחָד שֶׁל הָעוֹלָם לִקְצֵה הַשָּׁנָה הוּא מִשָּׁל 69
וּמִכּוּחַ כִּגְדַּר הַפֶּעַר הָרוּחוֹנִי בֵּין 'עֲלָמָא 70
דְּאֲתַכְפִּסְיָא' שֶׁהוּא דְּרָגָה גְּבוּהָה בְּיוֹתֵר 71
לְעֲלָמָא דְּאֲתַגְלִיא' שֶׁהוּא דְּרָגָה נִמְכָּה 72
כְּמוֹכָא בּוֹהֵר עַל הַכְּתוּב "בִּירוֹחַ ה'" 73
אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם": 74
מִעֲלָמָא דְּאֲתַכְפִּסְיָא לְעֲלָמָא דְּאֲתַגְלִיא. 75
וּמוֹסְבֵּר עַל כֵּךְ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת כִּי 76

כֶּשֶׁם שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה יֵשׁ "יִם" שֶׁהוּא עוֹלָם שֶׁהֵנִבְרָאִים שָׁבוּ מִכּוּסִים וְיֵשׁ 77
יִבְשָׁה" שֶׁהִיא עוֹלָם שֶׁהֵנִבְרָאִים שָׁבוּ גְלוּיִים, עַל דֶּרֶךְ זֶה לִמְעָלָה, לְהַבְדִּיל, 78
יֵשׁ דְּרָגוֹת גְּבוּהוֹת שֶׁבְּגָלוּ הִרְמֻמוֹת שֶׁלָּהֶם הֵן נַעֲלָמוֹת וּמְכּוּסוֹת וְנִקְרָאוֹת 79
"עֲלָמָא דְּאֲתַכְפִּסְיָא" וְאֵילוּ הָאוֹר הָאֱלֹקִי הַמְּצוּמָצֵם שִׁיּוֹר וּמִתְגַּלֶּה לְנִבְרָאִים 80
נִקְרָא "עֲלָמָא דְּאֲתַגְלִיא". וְאֵפֹא שְׁאוֹר זֶה גָּנְזוֹ, כְּמֵאֲמַר חו"ל שֶׁהַקְּדוֹשׁ- 81
בְּרוּךְ-הוּא גָּנַז אֶת הָאוֹר הַמִּיּוֹחַד שֶׁנִּבְרָא בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן וְהוּא יִחוּזֵר וְיִתְגַּלֶּה 82
רַק לְעֵתִיד לְבֹא, בְּיָמֵי הַמְּשִׁיחַ, וְאִם כֵּן מִן פֶּשֶׁר הָאֱמִירָה שֶׁעַל הָאוֹר הַזֶּה 83
נִאֲמַר "הַמְּחַדֵּשׁ בְּטוֹבוֹ כָּל יוֹם"? אֵלָּא הַבִּיאֹר הוּא שֶׁאֵין הָאוֹר נִגְנָז אֲבָל 84
מִכָּל-מְקוֹם, בְּהָעֵלָם מְאִיר גַּם עֲכָשׁוֹ, וְכִדְאִיתָא כְּמוֹכָא 85

הֵם חֵלֶק מִהַשְׁכָּל וְאֵינֶם רִגְשׁ, אֲבָל כְּבִיר יֵשׁ מִצִּיאוֹת מוֹגֵדֶת שֶׁל חֲכָמָה (כְּפִי 1
שֶׁהִיא בְּרִצּוֹן) וְעַל-יְדֵי יִסּוּד הַג' הַפְּעוּלָה הַשְּׁלִישִׁית שֶׁל הַיִּסּוּד, הַחִיבוּר 2
וְהַהֲתַקְשְׁרוֹת בֵּין רִצּוֹן וְחֲכָמָה, נַעֲשֶׂה מִצִּיאוֹת הַחֲכָמָה כְּפַעַל 3
שֶׁאֵינֶם נִצְרָה עַל יְדֵי הַרִצּוֹן אֲבָל בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר יֵשׁ כֵּאֵן פְּעוּלָה וְהַתְּגַלּוּת 4
שֶׁל חֲכָמָה לֹא רַק כְּחֵלֶק מִהַרִצּוֹן אֲלָא 5

כְּחֲכָמָה וְשָׁכַל, בְּדוּמָה לְמִידוֹת כְּפִי 6
שֶׁהֵן בִּלְבָב וְכִבְרֵי אֵינֶן חֵלֶק מִהַשְׁכָּל. 7
וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בְּפִסּוּק וְיִתְרוֹן 8
אֲרֵץ כָּל הַיָּם, שְׁעַל-יְדֵי 9
הַיִּסּוּדוֹת (בְּחִינַת כָּל בְּגִימָטְרִיא 10
חֲמִישִׁים, כִּגְדַּר חֲמִישִׁים שְׁעָרֵי בִּינָה, 11
כְּמֵבֹאֵר לְעִיל) נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן 12
וְתוֹסֶפֶת לְבְּחִינַת אֲרֵץ, וְכִמּוֹ 13
כְּעִנְיָן הַמִּדּוֹת שְׁבַלְב, שְׁעַל- 14
יְדֵי ג' הַיִּסּוּדוֹת נַעֲשֶׂה בְּהֵם 15
יִתְרוֹן וְעֲלִיָּה שְׁמִלְכָד פְּעוּלָה 16
הַיִּסּוּד' לְהוֹת וְלִהְיוֹת' אֶת הַמִּידוֹת 17
מִהַמּוֹחִין בְּדֶרֶךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, לְאַחֵר 18
מִכֵּן נַעֲשֶׂה בְּמִידוֹת שְׁבַלְב יִתְרוֹן וְעֲלִיָּה 19
נוֹסֶפֶת שְׁמִתְעֵלִים מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה 20
וְהַהֲתַעֲלוֹת הֵיא מְשַׁלְבֵּשׁ לְשַׁלְבֵּשׁ כָּל 21
שְׁלוֹשֶׁת הַדְּרָגוֹת שֶׁנִּבְרָאוּ לְעִיל, 22
תַּחֲלִילָה לְבְּחִינַת הַמִּדּוֹת 23
שְׁבַמּוֹחִין, וְלִמְעָלָה יוֹתֵר 24
לְבְּחִינַת נְטִיַת הַמּוֹחִין, 25
וְלִמְעָלָה יוֹתֵר לְבְּחִינַת הַבִּינָה 26
עֲצָמָה. 27

(ה) אֲמָנָם כָּל זֶה כֹּל הָאֲמֹר לְעִיל 28
עַל הָעִילִי, הַתּוֹסֶפֶת וְהִיתְרוֹן (כְּתוּצָא 29
מִפְּעוּלַת הַיִּסּוּד) בְּסִפִּירַת הַמַּלְכוּת וְכֵן 30
בְּכָלֹת הַמִּידוֹת הוּא עֲנִין הָעֲלִיָּה 31
בְּהַתְּחַלְקוֹת הַמְּדֻרְגּוֹת, עֲלִיָּה 32
מְדֻרָּה לְדֻרָּה בְּתוֹךְ סוּלָם הַדְּרָגוֹת 33
הַשְּׁנוֹת עֲצָמוֹ (סֵדֶר הַשְּׁתַּלְשׁוֹת) שֶׁל 34

הַדְּרָגוֹת הַשְּׁנוֹת זֶה מוֹז' וְאֵינֶן זֶה תְּכָלִית הָעֲלִיָּה וְהִיתְרוֹן כִּי לְמִירוֹת 35
כָּל הָעִלּוֹת וְהַמְעַבֵּר מִמִּצְבֵּי אֶחָד לְמִצְבֵּי שׁוֹנֵה בְּשִׁינוֹי מִחוּזֵי, סוּף סוּף מְדוּכָר 36
בְּעֲלִיָּה בְּתוֹךְ סוּלָם הַדְּרָגוֹת כֵּךְ שֶׁהָעֲלִיָּה הִיא יְחִסִּית וְלֹא מוֹחֲלֶט. אֲפֹ 37
אֲמִתִּית הִיתְרוֹן עֲלִיָּה וְתוֹסֶפֶת אֲמִתִּית הוּא עֲנִין הַמְּשַׁכֵּת וְהַתְּגַלּוּת 38
אוֹר הַבְּלִי-גָבוֹל גַּם בְּדֻרְגוֹת שֶׁבָּהֶם הַבְּלִי-גָבוֹל בְּדֶרֶךְ כָּל אֵינוֹ בִּגְלוּי, 39
שְׁעַל-יְדֵי-זֶה כֹּאשֶׁר כֵּן יִשְׁנֵה הַתְּגַלּוּת שֶׁל אוֹר הַבְּלִי-גָבוֹל נַעֲשִׂים 40
מְעָלָה וּמַטָּה שְׁוִין, וְכִמּוֹ שְׁנִבְרָא לְעִיל בְּהִרְחָבָה שֶׁהִיתְרוֹן 41
הָאֱמִיתִי הוּא כֹּאשֶׁר יֵשׁ גְּלוּי שֶׁל אוֹר אֵין סוּף הָמֵאִיר בְּשׁוּוֹה בְּשִׁמִּים 42
("מְעָלָה") וּבִאֲרֵץ ("מַטָּה") וּבְסִפִּירַת הַמַּלְכוּת יֵשׁ לֹא רַק הָאֲרֵץ שֶׁל הַמּוֹחִין 43

(35) בְּבִרְכַּת ק"ש. (36) בְּרָאשִׁית א, ד. (37) חֲגִיגָה יב, א. יְרוּשָׁלַיִם בְּרִכּוֹת פ"ח ה"ה. ב"ר פ"א, ב. פ"ב, ו. זח"א לא, ב. מה, סע"ב. רג, ב. (38) רָאָה אוֹה"ת בְּרָאשִׁית ח"ג תצד, א. הַמְשַׁךְ יוֹנְתֵי תִרְ"ם ע' מ.ח. וְעוֹד.

שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **בַּהֲרֹא 39 וְלֹא מִנַּע מִיָּנִיהָ** מִמֶּנּוּ (להאיר) **בְּכָל יוֹמָא** בְּכָל יוֹם, וּפִרְשׁ
2 **הָרַמְ"ז** 40 המקובל רבי משה זכות בפירושו על הוזהר **שָׁזָהוּ עֲנִין**
3 **הַמַּחֲדָשׁ בְּטוּבוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד** ובהעלם אור זה חזר ומאיר תמיד,
4 גם לאחר שנגזר.
5 **וַיּוֹכֵן זֶה** משמעות העובדה שמצד
6 אחד האור גנוז ונעלם ומצד שני הוא
7 חזר ומאיר בכל יום מוכנת **עַל-דֶּרֶךְ**
8 **הַהֲפָרֵשׁ בֵּין נו"ן** חמישים
9 **שְׁעָרֵי בִּינָה** שענינם נתבאר לעיל
10 בהרחבה **וְל"ב** שלושים ושניים
11 **נְתִיבוֹת הַכֶּמֶה** שפעולתם דומה
12 לפעולת ה'שערים' בבניה, היינו שהם
13 משמשים אמצעי להמשכת והתגלות
14 החכמה לדרגות שלמטה ממנה,
15 **שֶׁבִּפְנֵיהָ** הגורמים המקשרים
16 ומחברים אותה לדרגות שלמטה ממנה
17 **הֵם** נקראים **שְׁעָרִים**, ו**בַּחֲכָמָה**
18 **הֵם** נקראים **נְתִיבוֹת** וזאת למרות
19 שבעיקר הענין פעולתם שווה.
20 **דִּהֲפָרֵשׁ** ההבדל **בֵּין שְׁעָרִים**
21 **לְנִתְּבוֹת** הוא, **שְׁשֻׁעָרִים הֵם**
22 **הַיְדוּעִים** וגלויים **לְרַבִּים** וכל
23 המעניין יכול להשתמש בהם ולעבור
24 דרכם, **מִה-שְׁאִין-פֶּן נְתִיבוֹת**
25 **הֵם** דרכים נסתרות הידועות רק
26 **לִיחִידֵי סֻגְלָה**, ו**כְּמוֹ שֶׁתּוֹבֵא** 41
27 **נְתִיב לֹא יָדְעוּ עֵיט**, הרי לנו רמז
28 ש"נתיב" הוא תואר לאמצעי מעבר
29 "לא ידוע" ונסתר, והנתיבים לא ידועים
30 לרבים **וְשִׁיכִים** רק **לִיחִידֵי**
31 **סֻגְלָה** ובענייננו שלושים ושניים
32 "נתיבים" שדרכם החכמה יורדת
33 ונמשכת ידועים ליחיד סגולה **שֶׁהֵם**
34 בעלי דרגה גבוהה **אֵלּוּ שְׁשִׁיכִים**
35 **לְבַחֲנֵית הַחֲכָמָה דְּמִקְנָא**
36 **בְּאַצִּילוֹת** 42, עליה נאמר בזוהר
37 שמקומה העיקרי, ה"ק" שלה הוא בעולם האצילות ואילו מקומה העיקרי של
38 הבניה הוא בעולם הבריאה ומבואר בחסידות שלכן התגלות האור האלוני
39 באצילות היא בבחינת ראייה כשם שבחכמה מאיר עצם הרעיון השכלי ואילו
40 ההתגלות בעולם הבריאה בבחינת שמיעה כשם שבכניה מאירים הפרטים של
41 הרעיון אך לא העצם **וְהִינּוּ שֶׁהֵם** שלושים ושניים נתיבות החכמה
42 **יְדוּעִים** רק **לְנִשְׁמוֹת דְּאַצִּילוֹת**. אָמֵנָם אֶף-עַל-פִּי-כֵן הָרִי
43 **יְדוּעַ שֶׁגַּם הַנְּתִיבוֹת מְאִירִים בְּהֶעֱלֵם גַּם לְנִשְׁמוֹת דְּבְרִיָּאָה**
- 1 **וְכִדְאִיתָא בַּהֲרֹא 39 וְלֹא מִנַּע מִיָּנִיהָ בְּכָל יוֹמָא**,
2 **וּפִרְשׁ הָרַמְ"ז** 40 **שָׁזָהוּ עֲנִין** הַמַּחֲדָשׁ בְּטוּבוֹ בְּכָל
3 **יוֹם תְּמִיד**. וַיּוֹכֵן זֶה עַל-דֶּרֶךְ הַהֲפָרֵשׁ בֵּין נו"ן
4 **שְׁעָרֵי בִּינָה** וְל"ב נְתִיבוֹת חֲכָמָה, שֶׁבִּפְנֵיהָ הֵם
5 **שְׁעָרִים**, ו**בַּחֲכָמָה** הֵם נְתִיבוֹת. דִּהֲפָרֵשׁ בֵּין
6 **שְׁעָרִים** לְנִתְּבוֹת הוא, שְׁשֻׁעָרִים הֵם הַיְדוּעִים
7 **לְרַבִּים**, מִה-שְׁאִין-פֶּן נְתִיבוֹת הֵם רק לִיחִידֵי
8 **סֻגְלָה**, ו**כְּמוֹ שֶׁתּוֹבֵא** 41 **נְתִיב לֹא יָדְעוּ עֵיט**,
9 **וְשִׁיכִים** רק לִיחִידֵי סֻגְלָה שֶׁהֵם אֵלּוּ שְׁשִׁיכִים
10 **לְבַחֲנֵית הַחֲכָמָה דְּמִקְנָא** בְּאַצִּילוֹת 42, וְהִינּוּ
11 **שֶׁהֵם יְדוּעִים** רק לְנִשְׁמוֹת דְּאַצִּילוֹת. אָמֵנָם
12 **אֶף-עַל-פִּי-כֵן הָרִי יְדוּעַ שֶׁגַּם הַנְּתִיבוֹת מְאִירִים**
13 **בְּהֶעֱלֵם גַּם לְנִשְׁמוֹת דְּבְרִיָּאָה יְצִירָה-עֲשִׂיהָ**. וְעַל-
14 **דֶּרֶךְ-זֶה יוֹכֵן גַּם בְּעֲנִין הָאֹר שֶׁנִּבְרָא בַּיּוֹם**
15 **הָרֵאשׁוֹן**, שֶׁהוא אֹר הַבְּלִי-גָבוֹל, שֶׁבְּהֶעֱלֵם לֹא
16 **מִנַּע מִיָּנִיהָ בְּכָל יוֹמָא**. וְהַמְשַׁכֵּת אֹר זֶה הוא
17 **עַל-יְדֵי בַּחֲנִינַת הַיְסוּד דְּוָקָא**, שָׁזָהוּ וּבְטוּבוֹ דְּקָאִי
18 **עַל הַיְסוּד פֶּנ"ל**. אָמֵנָם בַּחֲנִינַת יְסוּד זֶה, אֵינוֹ כְּמוֹ
19 **בַּחֲנִינַת יְסוּדוֹת הַפֶּנ"ל שֶׁמְמַשְׁכִּים** רק אֵת הָאֹר
20 **דִּהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת**, אֲלָא הוא בַּחֲנִינַת יְסוּד דְּעֵתִיק,
21 **שֶׁנִּבְרָא בְּרִית שְׁלוֹמִי**, שֶׁעַל-יְדֵי נִמְשָׁךְ אֹר
22 **הַבְּלִי-גָבוֹל** וְגַם ה'עֲצָם' מִמֶּשׁ. וְלִכֵּן בַּהֲמַשְׁכָּה
23 **שֶׁעַל-יְדֵי בַּחֲנִינַת יְסוּד זֶה**, אֵין שׁוֹם הַגְּבֻלוֹת
24 **וְהַתְּחַלְקוֹת כָּלֵל**, לְפִי שֶׁאֹר הַבְּלִי-גָבוֹל, וּבְפִרְט
25 **ה'עֲצָם'**, הָרִי הֵם בְּכָל מְקוֹם בְּשׂוּהָ. וְזֶהוּ מִה
26 **שֶׁתּוֹבֵא** 43 **כִּי הֵהָרִים יְמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תְּמוּטִינָה**
44 **יְצִירָה-עֲשִׂיהָ** ואם כן אף הם נתיבים ששייכים (במידה מסוימת) לכולם
45 ולא רק ליחיד סגולה, וגם הם כמו שערי הבניה. וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה יוֹכֵן גַּם
46 **בְּעֲנִין הָאֹר שֶׁנִּבְרָא בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן**, שֶׁהוא אֹר הַבְּלִי-גָבוֹל,
47 **שֶׁבְּהֶעֱלֵם לֹא מִנַּע מִיָּנִיהָ לֹא** נמנע הקדוש-ברוך-הוא ממנו, היינו
48 מלגלות ולהאיר אותו **בְּכָל יוֹמָא**
49 בכל יום ויום ו"מחדש בטובו"
50 באמצעותו "בכל יום תמיד" אלא
51 שכעת, עד לעתיד לבוא, ההארה הזו
52 היא בהעלם מהנבדאים. וְהַמְשַׁכֵּת
53 **אֹר זֶה** אֹר הַבְּלִי-גָבוֹל והאין-סוף
54 הוא **עַל-יְדֵי בַּחֲנִינַת הַיְסוּד**
55 **דְּוָקָא**, בגלל כוחו המיוחד לחבר
56 ולקשר בין "משפיע" נעלה ביותר
57 ל"מקבל" אפילו הנחות ביותר ובגלל
58 ייחודו של ה"קו האמצעי" שָׁזָהוּ
59 **וּבְטוּבוֹ** לכן על החידוש של גילוי
60 הַבְּלִי-גָבוֹל והאין-סוף "בכל יום תמיד"
61 (אם כי כעת הוא רק בהעלם) נאמר
62 שהדבר נעשה "בטובו" דְּקָאִי
63 והכוונה היא **עַל הַיְסוּד פֶּנ"ל**.
64 **אָמֵנָם בַּחֲנִינַת יְסוּד זֶה**, אֵינוֹ
65 **כְּמוֹ בַּחֲנִינַת יְסוּדוֹת** שלוש
66 הבחינות והשליבים בפעולת היסוד
67 הַפֶּנ"ל שֶׁמְמַשְׁכִּים רק אֵת
68 הָאֹר דִּהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת, לפי הסדר
69 הרגיל של ההמשכות וההתגלות של
70 הדרגות זו מזו (מרצון לחכמה וממוחין
71 למידות) שגם השלב הראשון שבהם
72 הוא בחינת היסוד כפי שהיא חלק
73 מסדר ההשתלשלות ההדרגתי אֲלָא
74 הוא בַּחֲנִינַת יְסוּד דְּעֵתִיק, בתור
75 חלק מבחינת הכתר שלמעלה מעשר
76 הספירות, והחלק הנעלה בכתר נקרא
77 "עתיק יומין" (על שם שנעתק ונבדל
78 מ"יום" וגילוי) שֶׁנִּבְרָא בְּרִית
79 **שְׁלוֹמִי**, שֶׁעַל-יְדֵי על ידי בחינה
80 זו ב"יסוד", כפי שהיא באור הַבְּלִי-גָבוֹל שבכתר נִמְשָׁךְ ומתגלה גם למטה
81 **אֹר הַבְּלִי-גָבוֹל** וְגַם ה'עֲצָם' מִמֶּשׁ מקור האור. וְלִכֵּן
82 **בַּהֲמַשְׁכָּה שֶׁעַל-יְדֵי בַּחֲנִינַת יְסוּד זֶה**, אֵין שׁוֹם הַגְּבֻלוֹת
83 **וְהַתְּחַלְקוֹת כָּלֵל**, וזו הבחינה שנמשכת למעלה ולמטה בשווה ממש
84 באמת, לא רק באופן יחסי, לְפִי שֶׁאֹר הַבְּלִי-גָבוֹל, וּבְפִרְט
85 **ה'עֲצָם'**, הָרִי הֵם בְּכָל מְקוֹם בְּשׂוּהָ. וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי מִה
86 **שֶׁתּוֹבֵא** 43 **כִּי הֵהָרִים יְמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תְּמוּטִינָה וְחִסְדֵי**

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מאתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט, לפי פשוטו
 - 2 הקדוש-ברוך הוא אומר לבני ישראל שגם אם ההרים והגבעות (הנראים כדבר
 - 3 חזק ויציב מאד) יזוזו וימושו ממקומם, הברית שהקב"ה כרת עם בני ישראל
 - 4 תישאר תמיד בתוקפה, ולענייננו הפסוק מתפרש לענין ההבדל בין היסוד כפי
 - 5 שהוא פועל בתוך סדר השתלשלות
 - 6 לפעולתו להמשיך ולגלות מאור הבלי-
 - 7 גבול ומה'עצם' ש'הרים וגבעות
 - 8 ש'הם ש'אר היסודות, הנה
 - 9 בהם ש'ף הגבולה כו' וההגבלה
 - 10 באה לידי ביטוי במשל האמור של
 - 11 הרים וגבעות שזוים ממקומם, דבר
 - 12 שמורה על חלישות והגבלה, אכל
 - 13 ברית שלומי שהוא יסוד
 - 14 דעתיק, אין בו הגבלות כלל,
 - 15 ולכן נאמר על זה "לא תמוט" להורות
 - 16 על תכלית התוקף והחזק לפי
 - 17 שהוא המשכת העצם ממש,
 - 18 שנמשך על-ידי יוסף הצדיק,
 - 19 שעליו נאמר צדיק יסוד עולם⁴⁴)
 - 20 וכן מובא שלצדיק יש קשר מיוחד
 - 21 לבחינת היסוד שנקראת טוב, ככתוב
 - 22 "אמרו צדיק כי טוב", בחינת יסוד
 - 23 דעתיק, דבחינת עתיק הוא
 - 24 נעתק ונבדל לגמרי מהעולמות
 - 25 המוגבלים, שאין בו הגבלות
 - 26 העולמות כלל, והוא מאיר
 - 27 ומתגלה בכל מקום בשוה.
 - 28 וכמו שפיתוב גבי יוסף, שהוא
 - 29 בחינת היסוד, טוב עין הוא יברך
 - 30 כי נתן מלחמו לדל⁴⁵, היינו
 - 31 שהשפעתו נמשכת ל"דל" עני ואביון
 - 32 שנמצא בדרגה נמוכה ויוסף גו'
 - 33 הוא המשפיר המשפיע ומפרנס
 - 34 לכל עם הארץ⁴⁶, בלי יוצא מן
 - 35 הכלל שמשפיר ומשפיע גם
 - 36 במצרים כו', למרות שהוא נמצא
 - 37 למטה ביותר ברוחניות לפי ששל-
 - 38 ידו הוא המשכת העצם
 - 39 שהוא בכל מקום בשוה.
 - 40 וזהו ויתרון ארץ פכל היא, שהוא ענין ההמשכה על ידי
 - 41 בחינת "כל" שהיא ספירת היסוד לבחינת ארץ, בחינת המלכות,
 - 42 וגם לארץ הגשמיית, שנעשה בה אמתית ענין היתרון
 - 43 על-ידי המשכת אור הבלי-גבול עד העצם ממש, שהוא
- אור נעלה יותר גם מקמו שהיה בתחלת הבריאה שעולם
על מלואו נברא וכפי שנתבאר לעיל בתחילת המאמר שה"יתרון"
ותוספת האור שנפעל בארץ הגשמית והחומרית על ידי ההמשכה של בחינת
"כל", מביא את הארץ למעלה יתירה יותר מאשר היתה בתחילת הבריאה
ואפילו לגבי המצב שבו היתה הארץ
קודם חטא עץ הדעת, כאשר "עולם על
מילואו נברא", והעולם היה "מלא"
ו"שלם" ללא חסרון.
- (ו) והנה בכניסה לארץ
ישראל היו צריכים בני ישראל
לפעל עליה בארץ הרוחנית,
בחינת המלכות, ועל-ידיה היו
צריכים לפעול עליה גם בארץ
הגשמית, שתהיה כלי ראוי לכך
אשר על-ידי קיום המצות של
בני ישראל בעולם הזה הגשמי תהיה
דירה לו יתברך למטה, מה שלא
היו יכולים לפעול בהיותם במדבר שאז
עיקר ענין המצוות היה ברוחניות.
והרי ידוע שבכדי לפעל
עליה בבחינת המלכות, שם
ב"ן, צריך להיות ההמשכה
מבחינת שם מ"ה, כידוע
ש"מ"ה מברך ב"ן. שם הוי' יכול
להיות נכתב בצורות שונות של מליו,
וכאשר הוא במליו ה' היינו יו"ד, ה"ה,
ו"ו, ה"ה הרי הוא עולה בגימטריא 52
ונקרא שם ב"ן. ואילו כאשר שם הוי'
נכתב במליו אל"ף היינו יו"ד, ה"א,
וא"ו, ה"א, הרי הוא עולה בגימטריא
45 ונקרא שם מ"ה. ומבואר בחסידות
ששם מ"ה הוא המברר והמפריד את
הטוב מן הרע והמעלה את הטוב מתוך
שם ב"ן. והביור הוא על ידי שם מ"ה
בגלל שהוא ענין הביטול, כמו שכתוב
"ונחנו מה", לשון ביטול. וזהו
שנאמר בציורי הקדוש-ברוך-הוא
למשה על שילוח המרגלים שלח
לך, לדעתך, דמשה הוא
מבחינת מ"ה, כמו שפיתוב⁴⁷ ונחנו מ"ה. וכיון שהמרגלים
היו בערך מדרגתו של משה, וגם הם היו בדרגה הנעלית הזו של
בחינת מ"ה (שלמעלה מבחינת ב"ן ולכן "מה" בגימטריא "אדם" ו"ב"ן"
בגימטריא "בהמה") לכן על-ידם דוקא היה אפשר להיות

(44) משלי י, כה. (45) שם כב, ט. זח"ג (אד"ר) קל, א. (46) ע"פ מקץ מב, ו. (47) בשלח טז, זח. וראה תו"א וזא"א נז, א. ועוד.

שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

17 הגשמיות והחומריות ל'דירה' ומקום משכן לקדוש-ברוך-הוא בעצמו **לֹא הָיָה**
18 **בְּהֵיוֹתָם בְּמִדְבָּר, כִּי אִם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּוָקָא (כְּמִבְּאָר**
19 **בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה⁴⁹** שההמשכה וההתגלות הנעלית היא דווקא על ידי
20 מצוות מעשיות ואילו העבודה במדבר היתה בעיקר ברוחניות ופועלת המשכה
21 וגילוי אלוקות בעיקר למעלה ולא
22 למטה). **וְזָהוּ** התוכן הפנימי של
23 פעולת המרגלים **וְיִתְּנוּ אֶת אֶרֶץ**
24 **כְּנָעַן, שְׁפָעָלוּ הֵיטְרוֹן שְׁעָל־**
25 **יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת תִּהְיֶה גַם**
26 **הָאֶרֶץ הַגְּשָׁמִית דִּירָה**
27 **לְעִצְמוֹתוֹ יִתְּבַרֵךְ** דבר שאפשרי,
28 כאמור, רק על ידי הכניסה לארץ
29 ישראל.

1 **הֵיטְרוֹן** והעליו הגדול מאד **בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, דָּאף שְׁהִיא אֶרֶץ**
2 **גְּשָׁמִית, וְהָרִי הַגְּשָׁמִיּוֹת הִיא בְּאֵין-עֲרוֹף** ללא כל יחס והשוואה
3 **לְרוּחָנִיּוֹת כְּכָלֵל, וְלֹאֹר הַכְּלִי-גְבוּל בְּכָרֵט,** שריחוק הערך והפער
4 בינו ובין הגשמיות הוא גדול יותר מאשר בין גשמיות ורוחניות בכלל
5 **וּמִכְּל־שִׁכָּן** ביחס **לְעִצְמוֹתוֹ**
6 **יִתְּבַרֵךְ, מִכְּל־מְקוֹם פְּעָלוֹ בָּהּ**
7 המרגלים בארץ ישראל **הֵיטְרוֹן**
8 **שְׁתִּהְיֶה דִּירָה** **לְעִצְמוֹתוֹ**
9 **וּמִהוּתוֹ, כִּידוּעַ שְׁעָנֵן הַדִּירָה**
10 **הוא שְׁעָצֵם הַמֶּלֶךְ דָּר**
11 **בְּדִירָה⁴⁸,** ודווקא בדירתו המלך
12 מתגלה בכל עצמותו בשונה מכפי
13 שהוא מחוץ לדירתו ולבוש בלבושים
14 שונים המעלימים ומסתירים על
15 עצמותו **וְעָנֵן זֶה** של המשכת עצם
16 האלוקות למטה בארץ ועשיית הארץ

1 **הֵיטְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, דָּאף שְׁהִיא אֶרֶץ גְּשָׁמִית,**
2 **וְהָרִי הַגְּשָׁמִיּוֹת הִיא בְּאֵין-עֲרוֹף לְרוּחָנִיּוֹת כְּכָלֵל,**
3 **וְלֹאֹר הַכְּלִי-גְבוּל בְּכָרֵט, וּמִכְּל־שִׁכָּן לְעִצְמוֹתוֹ**
4 **יִתְּבַרֵךְ, מִכְּל־מְקוֹם פְּעָלוֹ בָּהּ הֵיטְרוֹן שְׁתִּהְיֶה**
5 **דִּירָה לְעִצְמוֹתוֹ וּמִהוּתוֹ, כִּידוּעַ שְׁעָנֵן הַדִּירָה**
6 **הוא שְׁעָצֵם הַמֶּלֶךְ דָּר בְּדִירָה⁴⁸, וְעָנֵן זֶה לֹא הָיָה**
7 **בְּהֵיוֹתָם בְּמִדְבָּר, כִּי אִם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּוָקָא**
8 **(כְּמִבְּאָר בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה⁴⁹).** **וְזָהוּ וְיִתְּנוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, שְׁפָעָלוּ הֵיטְרוֹן**
9 **שְׁעָל־יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת תִּהְיֶה גַם הָאֶרֶץ הַגְּשָׁמִית דִּירָה לְעִצְמוֹתוֹ יִתְּבַרֵךְ.**

(48) ראה המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ. (49) פרשתנו לו, ד ואילך.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' ב

21 ניתן בזריקה ולא בשפיכה, כמו שכתוב (במדבר יח יז) **אֵף כְּבוֹד שׁוֹר**
22 **וְגו' אֵת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ,** כך גם מתן דם הפסח ומעשר
23 בהמה ניתן בזריקה. **אָמַר רַב חֲסִידָא רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי הִיא, דְּתַנָּיָא, רַבִּי**
24 **יוֹסִי הַגָּלִילִי אָמַר,** נאמר בפסוק המדבר בזריקת והקטרת אימוריו
25 של בכור (שם) **אֵת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֵת חֲלֶבֶת תִּקְטִיר.**
26 מדקדק רבי יוסי הגלילי ממה ש'חלב' **לֹא נֶאֱמַר בְּלִשׁוֹן יָחִיד, אֲלָא**
27 **'חֲלָבִים' בְּלִשׁוֹן רִבּוּי,** וכמו כן 'דמו' **לֹא נֶאֱמַר בְּלִשׁוֹן יָחִיד, אֲלָא**
28 **'דָּמָם'.** בכך לימד הכתוב על **כְּבוֹד וּמַעֲשֵׂי וְנִפְשָׁת,** שֶׁאֵף הֵם מְעֻנֵּינִן
29 מִן דָּמִים וְאִימורֵין לְגַבִּי מִזְבֵּחַ. וכיון שמתן דם הפסח ומעשר נלמד
30 מן המקרא הנאמר אצל בכור, דינם בבכור, ומתן דם בזריקה
31 כמורה.
32 שנינו במשנה ו'בלבד שיתן כנגד היסוד'. הגמרא מבררת מנין
33 שמתן דם של בכור מעשר ופסח ניתן כנגד היסוד: **כִּנְגַד הַיִּסוֹד**
34 **מֵאָה לָן** – מנין לתנא שקרבנות אלו דם ניתן רק על כתיב המזבח
35 שיש להם יסוד. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֲתֵינָא לְמוֹדִים**
36 **דִּין זֶה בְּגוֹזֵרָה שׁוֹה 'זְרִיקָה' 'זְרִיקָה' מְעוֹלָה.** שבבכור כתוב (שם) **אֵת**
37 **דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ,** ונכלל במקרא זה גם מתן דם של פסח
38 ומעשר בהמה, וכמו שנתבאר בדברי רבי יוסי הגלילי. ובעולה
39 כתוב (ויקרא א ה) **זִרְקוּ אֵת הָדָם עַל הַמִּזְבֵּחַ,** כשם שדם העולה
40 צריך להזרק כנגד היסוד, אף דם הבכור והמעשר והפסח צריכים
41 להזרק כנגד היסוד.

1 כתוב 'סביב', ומעשר ופסח נלמדים מבכור. **וּבְלָבֵד שִׁיתֵן כִּנְגַד**
2 **הַיִּסוֹד** של המזבח, על כתיב המעריב או הצפוני שיש תחתם יסוד,
3 ולא על כתיב המזרחי והדרומי אשר לא היה להם יסוד.
4 המשנה מבארת את דיני אכילתם של בכור ומעשר ופסח: אף
5 שביארנו שדיני הקרבנות של הבכור והמעשר והפסח שוים, שִׁינָה
6 **בְּאִכְלֵתָן** – דיני אכילתם שונים. **שֶׁהַכְּבוֹד נֶאֱכַל לְכֹהֲנִים בְּלִבָּד,** כמו
7 שכתוב (שם פסוק יח), **וּבִשְׂרָם יִהְיֶה לָרֹאשׁ, וְהַמַּעֲשֵׂר לְכָל אָדָם,** שלא
8 כתבה בו התורה שהוא ממתנות כהונה.
9 **וְנֶאֱכָלִין הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר כְּכָל הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם, כְּכָל מֵאֲכָל,** בין צלי
10 ובין שלוק או מבושל, **לִשְׁנֵי יָמִים, וְלִילָה אֶחָד שְׁבִיעִיהֶם.**
11 המשנה מבארת את דיני המיוחדים של קרבן פסח: **אִמְנָם הַפֶּסַח**
12 **אֵינֻם נֶאֱכָל בַּבְּכוֹר וּבַמַּעֲשֵׂר,** משום שאינן **נֶאֱכָל אֲלָא בְּלִילָה** – בליל
13 חג הפסח, ולא בערב החג שהוא יום הקרבנות, שנאמר (שמות יב ח)
14 **וְאָכְלוּ אֵת הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַהִוא, וְאֵינֻם נֶאֱכָל אֲלָא עַד חֲצִית הַלַּיְלָה.**
15 **וְאֵינֻם נֶאֱכָל אֲלָא לְמַנְיוֹ** – לאותם שהשתתפו בו לפני שחישטנו,
16 שנאמר (שם פסוק ד) **אִישׁ לְפִי אָכְלוּ תְּבוֹסוּ עַל הַשֶּׁה. וְאֵינֻם נֶאֱכָל**
17 **אֲלָא צֵלִי,** שנאמר **וְאָכְלוּ אֵת הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַהִוא צֵלִי אִשׁ.**

גמרא

18 הגמרא מבררת: **מָאָה תֵּנָא** – מי הוא התנא שהשוה במשנתו מתן
19 דם של קרבן פסח ומעשר בהמה, לבכור, וכמו שמתן דם הבכור
20

בתחילת פרשת השבוע נאמר, "וידבר ה' אל משה לאמר":

שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים גו' לתור את ארץ כנען וישלח אותם משה גו'
כָּלֶם אֲנָשִׁים גו'¹, ופרש רש"י² "כל אנשים שבמקרא לשון
חשיבות" ואותה שעה כְּשֵׁרִים הָיוּ ורק לאחר מכן המרגלים חטאו.

וְצִרְיָה לְהִבִּין, שְׁלִפְזֵה
(ש"כְּשֵׁרִים הָיוּ) מְדוּעַ לֹא
רָצוּ לְהִכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
וּמִבָּאָר בְּלִקְוֵי תוֹרָה סֵפֶר
מֵאֱמָרֵי אֲדוֹמִיר הֶזְקֵן עַל פִּרְשִׁיּוֹת
הַתּוֹרָה בְּחֻמְשֵׁי וִיקָרָא, בְּמִדְבָּר,
דְּבָרִים (ועל שיר השירים) יִישׁ רֹאשׁ,
הַתַּחֲלֵת פֶּרֶשְׁתָּנוּ³ (הַחֲסִידִי'שֶׁע
פֶּרֶשָׁה הַפִּרְשָׁה הַחֲסִידִית, כִּפִּי שֶׁנֶּהוּג
לְקִרְאָה לְמֵאֱמָרֵי הַחֲסִידוֹת עַל פִּרְשִׁיּוֹת
הַשִּׁבּוּעַ בְּסִפְרֵים 'לְקוֹטֵי תוֹרָה' וְתוֹרָה
(אור), שֶׁהִמְרָגְלִים הָיוּ
בְּמִדְבָּרָה רֹחֲנִית גְּבוּהָה מְאֹד,
וְלָכֵן דְּרוּקָא בְּגַלְל מַעֲלֵת הַרֹחֲנִית
הַגְּבוּהָה לֹא רָצוּ הַמְרָגְלִים לְהִכָּנֵס
לְאֶרֶץ, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא רָצוּ
לְהִשְׁפִּיל לְהוֹרִיד אֶת עַצְמָם
לְמַצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, שְׁהָיוּ כּוֹחַ
הַמַּעֲשִׂה הוּא כּוֹחַ נְחוּת מִבֵּין כּוֹחוֹת
הַנֶּפֶשׁ שֶׁזָּהוּ הַעִיסוּק בְּקִיּוֹם מַצּוֹת
מַעֲשִׂיּוֹת עֶקֶר הָעֵבֹדָה בְּאֶרֶץ
אֵלָּא רָצוּ לְהִישָׁאֵר בְּמִדְבָּר שֶׁם עֲבוּדָה
ה' הִיא בְּעִיקָר בְּעִנְיָנִים וְרוֹחֲנִיִּים.

וּבִבְאֹר מַעֲלַת הַמְרָגְלִים,
מִבָּאָר בְּלִקְוֵי תוֹרָה' שֶׁם
שָׂגִי אֹפְנִים⁴.
אִפֹּן אֲחֵד⁵ (לְדַעָה אַחַת) מַעֲלַת
הַמְרָגְלִים הִיְתָה בְּכָךְ שֶׁהִמְרָגְלִים
הָיוּ מִבְּחִינַת עוֹלָם הַדְּבּוּר,
וְלָכֵן נִקְרָא הַדּוּר שִׁיזָא מִמְצָרִים
וְהִיא בְּמִדְבָּר סִינִי בְּשֵׁם דּוּר
הַמְדָּבָר, "מְדָבָר" מִלְשׁוֹן
דְּבּוּר. מֵה־שְׂאִין-בֶּן אֶרֶץ
(יִשְׂרָאֵל) עֲנִינָה הוּא מַעֲשִׂה,
וּכְפִשְׁטוֹת הָעֵנִין שֶׁבְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל עֶקֶר הָעֵבֹדָה הִיא
בְּמַעֲשִׂה בְּפִעֵל, וּבִלְשׁוֹן הַתּוֹרָה

בס"ד. שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז ה'תשמ"ח.

(הנחה בלתי מוגה)

שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים גו' וישלח אותם משה גו'
כָּלֶם אֲנָשִׁים גו'¹, ופרש רש"י² "ואותה
שְׁעָה כְּשֵׁרִים הָיוּ. וְצִרְיָה לְהִבִּין, שְׁלִפְזֵה
(ש"כְּשֵׁרִים הָיוּ) מְדוּעַ לֹא רָצוּ לְהִכָּנֵס לְאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, וּמִבָּאָר בְּלִקְוֵי תוֹרָה' יִישׁ פֶּרֶשְׁתָּנוּ³
(הַחֲסִידִי'שֶׁע פֶּרֶשָׁה), שֶׁהִמְרָגְלִים הָיוּ בְּמִדְבָּרָה
גְּבוּהָה מְאֹד, וְלָכֵן לֹא רָצוּ לְהִכָּנֵס לְאֶרֶץ, שֶׁלֹּא
רָצוּ לְהִשְׁפִּיל אֶת עַצְמָם לְמַצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁזָּהוּ
עֶקֶר הָעֵבֹדָה בְּאֶרֶץ. וּבִבְאֹר מַעֲלַת הַמְרָגְלִים,
מִבָּאָר בְּלִקְוֵי תוֹרָה' שֶׁם שָׂגִי אֹפְנִים⁴. אִפֹּן
אֲחֵד⁵ (לְדַעָה אַחַת) שֶׁהִמְרָגְלִים הָיוּ מִבְּחִינַת
עוֹלָם הַדְּבּוּר, וְלָכֵן נִקְרָא בְּשֵׁם דּוּר הַמְדָּבָר,
"מְדָבָר" מִלְשׁוֹן דְּבּוּר. מֵה־שְׂאִין-בֶּן אֶרֶץ
(יִשְׂרָאֵל) עֲנִינָה הוּא מַעֲשִׂה, וּכְפִשְׁטוֹת הָעֵנִין
שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עֶקֶר הָעֵבֹדָה הִיא בְּמַעֲשִׂה
בְּפִעֵל, שֶׁשׁ שָׂגִים תִּזְרַע שְׂדֶה וְשֶׁשׁ שָׂגִים תִּזְמַר
בְּרִמָּה וְגו'⁶, וְלָכֵן לֹא רָצוּ הַמְרָגְלִים לְהִכָּנֵס
לְאֶרֶץ, כִּי יִרְדָּה זֶה מִבְּחִינַת הַדְּבּוּר לְבְּחִינַת
הַמַּעֲשִׂה הִיא הַשְׁפָּלָה וִירִידָה גְּדוּלָה בְּיֹתֵר, עַד

שְׂאִינָה בְּעֶרְךָ כָּלָל. וְכַמּוֹכֵן גַּם מִהִמְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר⁷ שֶׁשְׁלֹשֶׁת הַקְּוִיִּין
שֶׁבְּצוּרַת אוֹת ה' (שְׁבִיחַ נִבְרָא הָעוֹלָם⁸) הֵם כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה הַלְּבוּשִׁים מִחֻשְׁבָּה
דְּבּוּר וּמַעֲשִׂה, שֶׁהֵקוּ הָעֵלִיּוֹן הוּא כְּנֶגֶד הַמַּחֲשָׁבָה, וְהֵקוּ הַיְמִנִי הוּא כְּנֶגֶד
הַדְּבּוּר, וְהֵקוּ הַשְּׂמָאֵלִי הוּא כְּנֶגֶד הַמַּעֲשִׂה. שְׁמֹזָה שֶׁהֵקוּ הַשְּׂמָאֵלִי אִינוּ מִחֻשְׁבָּר
עִם הָאוֹת ה' (מִחֻשְׁבָּה וְדְּבּוּר), מוֹכַח שֶׁעֲנִינֵי הַמַּעֲשִׂה הוּא דְּבָר נִפְרָד וְאִינוּ
בְּעֶרְךָ כָּלָל לְעֵנִין הַדְּבּוּר. וְאִפֹּן הַשְּׂנִי (דַּעָה שְׂנִיָּה⁹) שֶׁמְדַרְגֵּת הַמְרָגְלִים הִיְתָה

(1) פרשתנו (שלח) יג, ג. (2) עה"פ שם. (3) לו, ג ואילך. (4) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1046 ואילך, (5) לקו"ת פרשתנו שם לח, ג. וראה שם לו, א. (6) בהר כה, ג. (7) לקו"ת ר"פ בלק. וראה גם ד"ה אם בחוקותי שנה"זו. ויש"נ. (8) מנחות כט, ב. (9) לקו"ת פרשתנו שם לח, ב.

לגבי מצוות השמיטה, לשכות מעבדות השדה בשנה השביעית, שש שָׁנִים
תִּזְרַע שְׂדֶה וְשֶׁשׁ שָׂגִים תִּזְמַר בְּרִמָּה וְגו'⁶, וְלָכֵן לֹא רָצוּ
הַמְרָגְלִים לְהִכָּנֵס לְאֶרֶץ, כִּי יִרְדָּה זֶה מִבְּחִינַת הַדְּבּוּר שֶׁהוּא
כּוֹחַ נַעֲלָה בְּאֶדָם לְבְּחִינַת הַמַּעֲשִׂה שֶׁהוּא כּוֹחַ נְחוּת וְחִיצוּנִי בְּאֶדָם הִיא
הַשְׁפָּלָה וִירִידָה גְּדוּלָה
בְּיֹתֵר, עַד שְׂאִינָה בְּעֶרְךָ כָּלָל
עַד כִּדִּי כַךְ שֶׁהַפַּעַר וְרִיחֻק הָעֶרֶךְ בֵּין
'דִּיבּוּר' רִמְעֵשָׁה' הוּא לֹלָל כָּל יָחַס
וְהַשְׁוֹאָה. וְכַמּוֹכֵן גַּם מִהִמְבָּאָר
בְּמָקוֹם אַחֵר⁷ שֶׁשְׁלֹשֶׁת הַקְּוִיִּין
שֶׁבְּצוּרַת אוֹת ה' ה' הֵקוּ הָעֵלִיּוֹן,
הֵקוּ הַיְמִנִי וְהֵקוּ הַשְּׂמָאֵלִי, הֵקַצַּר
(שְׁבִיחַ בְּאוֹת ה') נִבְרָא הָעוֹלָם⁸)
הֵם כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה הַלְּבוּשִׁים
אִמְצָעִי הַבִּיטוּי שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, מִחֻשְׁבָּה
דְּבּוּר וּמַעֲשִׂה, שֶׁהֵקוּ הָעֵלִיּוֹן
שֶׁל הָאוֹת ה' (הַיְגִי') הוּא כְּנֶגֶד
לְבוּשׁ הַמַּחֲשָׁבָה, וְהֵקוּ הַיְמִנִי
שֶׁל הָאוֹת ה' הוּא כְּנֶגֶד לְבוּשׁ
הַדְּבּוּר, וְהֵקוּ הַשְּׂמָאֵלִי שֶׁל
הָאוֹת ה' (הֵקוּ הַקַּצֵּר) הוּא כְּנֶגֶד
לְבוּשׁ הַמַּעֲשִׂה. שְׁמֹזָה שֶׁהֵקוּ
הַשְּׂמָאֵלִי שֶׁכְּנֶגֶד לְבוּשׁ הַמַּעֲשִׂה
אִינוּ מִחֻשְׁבָּר עִם הָאוֹת ה'
(מִחֻשְׁבָּה וְדְּבּוּר), מוֹכַח
שֶׁעֲנִינֵי הַמַּעֲשִׂה הוּא דְּבָר
נִפְרָד מִלְּבוּשֵׁי הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדִּיבּוּר
וְאִינוּ בְּעֶרְךָ כָּלָל לְעֵנִין
הַדְּבּוּר אֵלָּא רֹחוּק וְנִבְדֵּל מִמֶּנּוּ לֹאִין
שִׁיעוּר.

וְאִפֹּן הַשְּׂנִי (דַּעָה שְׂנִיָּה⁹)
בְּבִיאור מַעֲלַת הַמְרָגְלִים הוּא
שֶׁמְדַרְגֵּת הַמְרָגְלִים הִיְתָה

שלח לך אנשים גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בעולם המחשבה שהוא למעלה גם אפילו מעולם הדבור, וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא עוֹלָם הַדְּבוּר שְׁהוּא אִמָּנָה נְעִלָה לְאִין שִׁיעוּר
- 2 בעולם המעשה אבל גם הדיבור נחות מהמחשבה, וְלֹא רָצוּ הַמְּרַגְלִים שֶׁהוּא
- 3 בעולם המחשבה לְהַשְׁפִּיל אֶת עַצְמָם בְּעוֹלָם הַדְּבוּר. וַיֵּשׁ
- 4 לְהוֹסִיף בָּזָה, שְׁמָזָה מִהַבִּיאור
- 5 באופן השני שהמרגלים היו בעולם המחשבה מוֹכֵן עוֹד יוֹתֵר גּוֹדֵל
- 6 הַיְרִידָה וְהַשְׁפִּילָה
- 7 כְּשֶׁצָּרִיכִים לְהַכֵּס לְאֶרֶץ
- 8 כְּפִשׁוּטוֹ, עוֹלָם הַמַּעֲשֵׂה כִּי אִם
- 9 המעשה רחוק לאין ערוך מהדיבור, הוּא בּוֹדֵדִי רְחוֹק עוֹד יוֹתֵר
- 10 מִהַמְּחַשְׁבָּה. וְלִכֵּן הַמְּרַגְלִים
- 11 מִצַּד-עַצְמָם כְּפִי שֶׁהֵם בְּחוֹךְ הָעוֹלָם
- 12 שֶׁלָּהֶם, דִּבּוּר אוֹ מַחְשְׁבָה, לֹא רָצוּ
- 13 לְהַכֵּס לְאֶרֶץ.
- 14 וּמִכָּל זֶה מוֹכֵן, שְׁזָה
- 15 שֶׁהַמְּרַגְלִים לֹא רָצוּ לְהַכֵּס
- 16 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הוּא מִצַּד
- 17 שֶׁלֹּא רָצוּ לְהַשְׁפִּיל אֶת עַצְמָם
- 18 לִידוֹת מִהַדְּרָגָה הַרוּחָנִית הַגְּבוּהָה
- 19 שֶׁלָּהֶם וּלְעִסּוֹק בְּדְבָרִים גְּשָׁמִיִּים.
- 20 וַיֵּשׁ לִזְמֹר בָּזָה בְּעֵמֶק יוֹתֵר,
- 21 וּבְהִקְדָּיִם עֲנִין פֶּלֶא, הַדְּרִישׁ
- 22 בָּאוּר לְכַאוֹרָה בְּדְרוּשִׁים
- 23 מֵאִמְרֵי חֲסִידוֹת הַנִּל, מֵאִי-
- 24 טַעֲמָא מֵה טַעֲם, מֵאִיזוֹ סִיבָה
- 25 מֵאִרְיָ ב'לְקוֹטֵי תוֹרָה' לְבָאוּ
- 26 מִדְּרָגָת הַמְּרַגְלִים, וְעַד
- 27 שֶׁמִּבָּאָר בָּזָה שְׁנֵי אֹפְנִים
- 28 כִּנִּל (מִחְשְׁבָה וְדְבוּר אֹפֶן
- 29 אֶחָד שֶׁהַמְּרַגְלִים הָיוּ בְּעוֹלָם הַמְּחַשְׁבָה
- 30 וְאֹפֶן שְׁנֵי שֶׁהַמְּרַגְלִים הָיוּ בְּעוֹלָם
- 31 הַדִּבּוּר), דְּלְכַאוֹרָה בְּשָׂבִיל
- 32 בָּאוּר הַנִּל, הָיָה מִסְפִּיק
- 33 לִזְמֹר שְׁזָה שֶׁלֹּא רָצוּ לְהַכֵּס
- 34 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָרִי זֶה מִצַּד שֶׁלֹּא רָצוּ לְהַשְׁפִּיל אֶת
- 35 עַצְמָם בְּדְבָרִים גְּשָׁמִיִּים וּמִדּוּעַ חֲשׂוֹב
- 36 לְהוֹסִיף גַּם פִּירוּשׁ וְהַסְבֵּר בְּאִיזוֹ דְּרָגָה
- 37 הָיָה שֶׁמִּמֶּנָּה לֹא רָצוּ לְהַשְׁפִּיל וְלַהוֹרִיד
- 38 אֶת עַצְמָם?
- 39 וַיֵּשׁ לִזְמֹר בָּזָה, שְׁמָזָה מִהַבִּיאור
- 40 הָרִי זֶה מִשּׁוֹם שֶׁהִכָּח לְבָרֵר אֶת
- 41 הַמַּעֲשֵׂה הוּא מִבְּחִינָה נְעִלָה יוֹתֵר מִבְּחִינָה
- 42 הַמְּחַשְׁבָה, שֶׁבְּכַחַה דְּוָקָא לְפַעַל "וַיִּתְּרוּ אֶת הָאֶרֶץ", הֵינּוּ לְפַעַל יִתְּרוֹן בְּאֶרֶץ
- 43 (כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּפִשְׁטוּת הָעֵנִין, שְׁזָה הָיָה הִכָּנָה לְכַנִּסָּה לְאֶרֶץ בְּפַעַל, וּבִפְרָט
- 44 עַל-פִּי הַמִּבְּאָר בְּמִדְרָשׁ¹⁰ וּבְדְרוּשֵׁי חֲסִידוֹת¹¹ שֶׁ"וַיִּתְּרוּ" הוּא מְלִשׁוֹן יִתְּרוֹן),
- 45 לְהַעֲלוֹת וּלְבָרֵר אֶת עֲנִינֵי הָאֶרֶץ הִלְזוּ הַתַּחְתּוֹנָה, עוֹלָם הַמַּעֲשֵׂה. וְעוֹד זֹאת,

(10) ראה שהש"ר פ"א, ז. קה"ר פ"א, ג. ועוד - הובאו בדרושים שבהערה הבאה. (11) אוה"ת פרשתנו ס"ע תמה ואילך.
ד"ה שלח תער"ב. העת"ר. ועוד.

שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז, ה'תשמ"ח

כא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מעלה נוספת, "לחמנו הם" ¹² (כדברי יהושע וכלב שלפי פשוטו
 - 2 הכוונה לגויים הגרים בארץ, וכפירוש רש"י, "נאכלם כלחם", ולפי פנימיות
 - 3 הרברים הכוונה), שהנצוצות האלוקיים שבדברים התחתונים,
 - 4 הם הלחם שממנו "יחיה האדם", שהוא דוקא פועל חבור
 - 5 הנשמה והגוף ¹³, כלומר, כשם
 - 6 שהלחם הגשמי מחבר בין הנשמה
 - 7 והגוף הגשמי, כך הניצוצות האלוקיים
 - 8 הקדושים שבלחם (שהם מקור חיותו
 - 9 וקיומו) מחברים בין העניינים הנעלים
 - 10 והרוחניים לעניינים הגשמיים
 - 11 והנחותים דהינו שהעבודה של
 - 12 האדם בענייני מעשה במצוות
 - 13 מעשיות בחלקו בעולם, באותו
 - 14 חלק בעולם שעליו בפרט מוטל לברר
 - 15 ולתקן פועלת יתרון ועליו
 - 16 באדם העובד, שנעשה
 - 17 בבחינת מהלך, שהולך ומתקדם
 - 18 ומתעלה ובאפן ש"ילכו מחיל
 - 19 אל חיל" ¹⁴ מדרגה לדרגה.
 - 20 ויש לומר, שזה נרמז גם
 - 21 במה שכתוב אחר-כך ¹⁵
 - 22 שמשה שלח מרגלים לרגל
 - 23 את יעזר, והמרגלים לכדוה
 - 24 כי אמרו ¹⁶ לא נעשה
 - 25 כראשונים שאמרו שאין ביכולתנו
 - 26 לכבוש את הארץ, אלא בטוחים
 - 27 אנו בכח תפלתו של משה
 - 28 להלחם, שבוזה ישנם גם-כן
 - 29 על-דרך שני העניינים הנ"ל
 - 30 שהיו המטרה והכוונה של משה רבנו
 - 31 בשילוח המרגלים. ענין אחד,
 - 32 שמרגלים אלו כבשו חלק
 - 33 בחוץ-לארץ ככחו של משה
 - 34 וזה מקביל לאמור לעיל שמשה שלח
 - 35 את המרגלים כי הכוח לברר את עולם
 - 36 המעשה נובע מבחינה גבוהה, למעלה
 - 37 מעולם המחשבה, ועוד זאת,
 - 38 שחלק זה שנכבש על ידי המרגלים
 - 39 האחרים נקרא בשם "יעזר"
 - 40 מלשון "עזר", שהחלק
 - 41 בעולם עצמו עוזר ומסייע
 - 42 לעבודה זו, שהיה באפן
 - 43 ד"יתרון" באדם העובד,
- במקביל לעניין השני ששילוח המרגלים היה כדי לפעול "יתרון" בהם עצמם, הינו לא רק שהעולם זקוק לאדם שמברר את העולם, אלא גם האדם זקוק לעולם שעל-ידו על ידי העולם עצמו העוזר ב'עבודת הביורור' נעשה יתרון באדם כמבואר לעיל.
- אמנם עדין צריך להבין, שהרי בספור המרגלים, לא קימו המרגלים את עבודתם כדבעי. כמפורש בתורה באריכות, אבל מצד שני הרי בהכרח לומר ששליחותו של משה נתקמה, וכמוכן גם מזה ¹⁷ שבגמרא ¹⁸ נלמד ש'קדוש השם' הוא בעשה מישאל דוקא, ממה שכתוב במרגלים ¹⁹ עד מתי לעדה הרעה הזאת, שזה כולל רק את עשרת המרגלים (חוץ מיהושע וכלב שהיו צדיקים וכמוכן אינם בכלל 'העדה הרעה') ואם שליחות המרגלים לא הייתה מתקיימת כלל לא היו לומדים מהם דבר חשוב כל כך. ולכאורה הרי זו סתירה שמצד אחד המרגלים לא נהגו כראוי ומצד שני כן נתקיימה השליחות על ידם.
- ויש לומר הבאור בזה, דבנוגע לחלקם הנחלה של המרגלים בארץ ישראל, הרי כבר פרש רש"י ²⁰ על הכתוב "ויהושע בן-נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם ההולכים לתור את הארץ" שיהושע וכלב נטלו חלקם של המרגלים בארץ, ונקמו תחתיהם לחיים, שבטח נפעל יתרון בחלק הנחלה של המרגלים בארץ. אמנם זהו רק בנוגע ל'חפצא' החפץ, הרבר של חלקם בארץ, אבל בנוגע ל'גברא', האנשים (המרגלים)
- 1 (פרשתנו שם, ט. 13) ראה לקו"ת ריש פרשתנו. (14) תהלים פד, ח. (15) חוקת כא, לב. (16) פירש"י שם. (17) ראה גם לקו"ש חל"ג ע' 85 ואילך. (18) מגילה כג, ב. (19) פרשתנו שם, כז. (20) שם, לח.

שלח לך אנשים גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לְכַאֲוֶרֶה הָיָה חֶסֶר בְּזֶה וְהָיָה מָקוֹם לִזְמַר שֶׁלֹּא נִתְמַלְאָה וְלֹא נִתְקַיְּמָה
- 2 שְׁלִיחוֹתָם. אֵךְ בְּזֶה יֵשׁ לִזְמַר, כִּי לֹא מִיתוּ שֶׁל דָּבָר גַּם בְּנוּגַע לְמַרְגְּלִים
- 3 עֲצָמָם הִתְקַיְּמָה שְׁלִיחוֹתָם, כִּיּוֹן שָׁאִין לֶךְ דָּבָר אֲפִילוֹ חֲטָא חֲמוּר בִּיחֹר
- 4 הָעוֹמֵד בְּפָנָי הַתְּשׁוּבָה²¹, וְאֶדְרָבָה, הַבֹּעֵל-תְּשׁוּבָה חֲבִיב
- 5 יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהָיָה לְפָנָי
- 6 הַחֲטָא²², וְאִם-כֵּן נִמְצָא
- 7 שֶׁלֹּאֲחֲרֵי הַתְּשׁוּבָה שֶׁל
- 8 הַמְּרַגְּלִים, נִפְעַל הָעֵלְוִי גַם
- 9 בָּהֶם עֲצָמָם, מִלְכָּד הָעֵלְוִי וְהִיתָיוֹן
- 10 שׁוֹפֵעַל בְּנַחֲלָתָם, כֹּאמֹר.
- 11 וְהִנֵּה הַתּוֹרָה הִיא נִצָּחִית, וְאֵךְ
- 12 שֶׁהִמְאֻרְעוֹת הָאִמּוּרִים בְּתוֹרָה הִיוּ
- 13 בְּפוֹעַל בַּעֲבֹר, לְפָנָי זְמַן רַב וּבִמְקוֹמוֹת
- 14 מְסוּיָמִים, הַהוֹרָאוֹת וְהַמְסֻרִים הֵם
- 15 נִצָּחִים וּמִבְּאֵר בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת
- 16 (בְּתֵינָא²³ וְלִקְוִי תוֹרָה²⁴)
- 17 (וְכוּ'), דְּכִיּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה הִיא נִצָּחִית, מוֹכֵן שֶׁכָּל
- 18 נִצָּחִית, מוֹכֵן שֶׁכָּל עֲנָן
- 19 שֶׁבְּתוֹרָה יֵשׁ בּוֹ הוֹרָאָה
- 20 נִצָּחִית לְכָל הַזְּמַנִּים וְלְכָל
- 21 הַמְּקוֹמוֹת.
- 22 שֶׁהַמְּרַגְּלִים "הִיוּ כְּשֵׁרִים
- 23 בְּאֻמָּה שְׂעָה", כֹּאשֶׁר נִשְׁלַח,
- 24 וְלֹא עוֹד אֵלָּא שֶׁהָיוּ בְּמִדְרָגָה
- 25 גְּבוּהָה מְאֹד, כְּמִבְּאֵר לַעִיל, מוֹכֵן
- 26 מִזֶּה, שֶׁגַם מַעֲנֵן הַמְּרַגְּלִים
- 27 יִשְׁנֶה הוֹרָאָה נִצָּחִית בְּעֵבֶדֶת
- 28 כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁהוֹרָאָה זֹאת
- 29 הִיא נִצָּחִית, וּבְהִדְגָּשָׁה תִּתֵּן
- 30 כְּשֵׁלּוּמְדִים פְּרִשְׁתָּ שֶׁלָּח,
- 31 וּבִפְרָט כְּשֵׁלּוּמְדִים אֵת
- 32 הַחֲסִידִי'שֶׁע פְּרִשְׁתָּ הַמֵּאֲמִרִים
- 33 בְּלִקְוִי תוֹרָה' שֶׁל פְּרִשְׁתָּ שֶׁלָּח
- 34 שְׂבוּמִנִּים אֵלּוֹ עֲנִינֵי פִרְשַׁת שֶׁלָּח הֵם
- 35 בְּתוֹסֶפֶת הַדְּגוּשָׁה.
- 36 וְהָעֲנָן הוּא, דְּהִנֵּה בְּנוּגַע
- 37 לְשִׁתֵּי דַעוֹת אֵלּוֹ, בְּבִיאֹר מַעֲלָה
- 38 הַמְּרַגְּלִים, הָאֵם הִיוּ בְּעוֹלֵם הַמַּחֲשָׁבָה
- 39 אוֹ הִיוּ בְּעוֹלֵם הַדִּיבּוּר, יֵשׁ לִזְמַר
- 40 שֶׁאִינֶם רַק "אֵלּוֹ וְאֵלּוֹ דְּבָרִי
- 41 אֱלֹקִים חַיִּים"²⁵, אֲבָל לְמַעֲשֶׂה
- 42 מִתְקַבֵּל רַק דַּעָה אַחַת אֵלָּא גַם

- 43 שֶׁתִּכֵּן הַמַּשְׁמָעוֹת הָרוּחָנִית שֶׁל שְׁנֵי הָעֲנִינִים (הַפְּרוּשִׁים) הַנ"ל
- 44 (מִחֲשָׁבָה וְדִבּוּר) אֵמֶת הוּא בְּעֵבֶדֶת הָאָדָם בְּפִעַל, הִינּוּ
- 45 הַהוֹרָאָה הִיא שֶׁצִּירִכָּה לְהִיּוֹת אֲצֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד הִיִּרְיָדָה לְעוֹלָם
- 46 הַמַּעֲשֶׂה, הֵן מִבְּחִינַת עוֹלָם הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁבְּאָדָם, וְהֵן
- 47 מִבְּחִינַת עוֹלָם הַדִּבּוּר
- 48 שֶׁבְּאָדָם. כִּי כָל אֶחָד וְאֶחָד
- 49 תָּהִיָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶה הָרִמָּה הָרוּחָנִית שְׁלֹו,
- 50 גַם אִם הוּא אָדָם פְּשוּט יֵשׁ בּוֹ
- 51 בְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה שָׁבוּ, בְּחִינַת
- 52 עוֹלָם הַבְּרִיאָה, כְּמוֹ
- 53 שֶׁאִמּוּרִים בְּכִרְפַּת הַשַּׁחַר
- 54 אֲדוּת הַנִּשְׁמָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד:
- 55 אֵתָה הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּרֵאֲתָה,
- 56 אֵתָה יִצְרָתָה, וְאֵתָה נִפְחָתָה
- 57 כִּי, שֶׁבְּחִינַת "אֵתָה כְּרֵאֲתָה"
- 58 הִינּוּ בְּחִינַת הַבְּרִיאָה הַמִּדְרָגָה
- 59 שְׁכָנָד עוֹלָם הַבְּרִיאָה שֶׁבְּנִשְׁמָתוֹ,
- 60 עוֹלָם הַמַּחֲשָׁבָה. וּבְחִינַת
- 61 "אֵתָה יִצְרָתָה" קָאִי מְכוּנָה עַל
- 62 בְּחִינַת הַיִּצְרָה שֶׁבְּנִשְׁמָתוֹ,
- 63 עוֹלָם הַדִּבּוּר. וְתַכְלִית הַפְּנוּיָה
- 64 הִיא שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה וְהַדִּבּוּר לֹא
- 65 יִשְׁאָרוּ בְּמִקּוֹמָם הַנַּעֲלָה, בְּמִקּוֹם
- 66 גְּבוּהָה בְּכוּחוֹת הַנַּפֵּשׁ, אֵלָּא שֶׁיִּרְדּוּ
- 67 לְעוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה, "וְאֵתָה
- 68 נִפְחָתָה כִּי", עַד שֶׁהִיָּה
- 69 "וְאֵתָה מְשֻׁמָּה בְּקִרְבִּי" וְכוּ'
- 70 הִינּוּ דְרָגוֹת הַנִּשְׁמָה שִׁיּוּרֵדוֹת לְמַטָּה
- 71 בְּגוֹף וּפוֹעֲלוֹת בְּכוּחוֹת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל
- 72 הַגּוֹף. שֶׁזֶהוּ תִּכְן עֲבוּדַת הָאָדָם
- 73 בְּכָל יוֹם וְיוֹם, יוֹצֵא אָדָם
- 74 לְפַעֲלוֹ וְלַעֲבוּדָתוֹ עַדִּי עֶרֶב²⁶,
- 75 יְרִידַת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף, לְפַעֲלוֹ בּוֹ
- 76 בְּכוּחַ הַמַּעֲשֶׂה, וּבְכַח זֶה יִדְקָא

- 26 אֵתָה כְּרֵאֲתָה, אֵתָה יִצְרָתָה, וְאֵתָה נִפְחָתָה כִּי, שֶׁבְּחִינַת "אֵתָה כְּרֵאֲתָה" הִינּוּ
- 27 בְּחִינַת הַבְּרִיאָה שֶׁבְּנִשְׁמָתוֹ, עוֹלָם הַמַּחֲשָׁבָה. וּבְחִינַת "אֵתָה יִצְרָתָה" קָאִי עַל
- 28 בְּחִינַת הַיִּצְרָה שֶׁבְּנִשְׁמָתוֹ, עוֹלָם הַדִּבּוּר. וְתַכְלִית הַפְּנוּיָה הִיא שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה
- 29 וְהַדִּבּוּר לֹא יִשְׁאָרוּ בְּמִקּוֹמָם, אֵלָּא שֶׁיִּרְדּוּ לְעוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה, "וְאֵתָה נִפְחָתָה כִּי",
- 30 עַד שֶׁהִיָּה "וְאֵתָה מְשֻׁמָּה בְּקִרְבִּי" וְכוּ'. שֶׁזֶהוּ תִּכְן עֲבוּדַת הָאָדָם בְּכָל יוֹם
- 31 יוֹם, יוֹצֵא אָדָם לְפַעֲלוֹ וְלַעֲבוּדָתוֹ עַדִּי עֶרֶב²⁶, יְרִידַת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף, וּבְכַח זֶה

(21) ראה ירושלמי פאה פ"א סה"א. ועוד. (22) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. ובכ"מ. (23) רפי"ז (כב, ב). קו"א קס, א.
(24) ויקרא א, ד. ועוד. (25) עירובין יג, ב. וש"נ. (26) תהלים קד, כג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (שֶׁהַנֶּשֶׁמָה הִיא בַּחֲנִינָה נְעֻלִית) בִּיכָלֶת הַנֶּשֶׁמָה לְכַרֵּר אֶת
2 הָעוֹלָם, וְעַד שֶׁהָעוֹלָם פּוֹעֵל גַּם יִתְרוֹן בְּנֶשֶׁמָה עֲצָמָה כַּמְבוֹאֵר
3 לַעֲלִיל שֶׁ"יִתְרוֹן" שֶׁל יָדֵי עֲבוֹדַת הַבִּירוֹרִים פּוֹעֵל "יִתְרוֹן" מַעֲלָה גַם בְּאֵדָם
4 הַמְּבֹרָךְ.
5 וְעַל-יְדֵי הָעֲבוֹדָה הַנ"ל
6 לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַמְּחֻשָּׁבָה
7 וְהַדְּבוּר גַּם בְּאֶרֶץ, בְּעוֹלָם
8 הַמַּעֲשֵׂה וּכְאֹמֶר שְׁעִינֵי הַתּוֹרָה הֵם
9 נִצָּחִים כָּל זְמַן וּבְכָל מָקוֹם שֶׁתִּהְיֶה
10 עֲבוֹדַת כְּבוֹשׁ הָאֶרֶץ בְּרוּחָנוֹת
11 גַּם בְּחוּץ-לָאֶרֶץ, וּכְפִתְגָם
12 ה'צִמְח צֶדֶק'²⁷ בַּמַּעֲנָה לְאַחַד
13 הַחֲסִידִים שֶׁרָצָה לְנוֹסֵעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
14 מֵאֶפְרַיִם דָּא עֲשֵׂה כְּאֵן (בְּחוּץ לְאֶרֶץ)
15 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, עַל-יְדֵי-זֶה
16 מְבִיאִים וּמְקַרְבִּים אֶת הַגָּאֻלָּה הַעֲתִידָה, שִׁיְהִיָּה
17 הַעֲתִידָה, שִׁיְהִיָּה כְּבוֹשׁ אֶרֶץ
18 יִשְׂרָאֵל בְּפֹעֵל בְּפִשְׁטוֹת,
19 וְהַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּפֹעֵל
20 בְּפִשְׁטוֹת.
21 וְעוֹד זֹאת, שִׁיְהִיָּה בְּאֶפְסָן
22 שִׁ"חִיו מִן הָאֲנָשִׁים", נִטְלוּ
23 חֲלָקִים בְּאֶרֶץ²⁸, כּוֹנֵן לַעֲלִיל לַגִּבִּי
24 יִהְיֶהשׁ וְכָל שֶׁדוֹרְנוּ זֶה פּוֹעֵל
25 עֲלִיָּה וְ"יִתְרוֹן" גַּם בְּחֻלָּק הָאֶרֶץ
26 שֶׁל כָּל הַדּוֹרוֹת שֶׁלֹּא הִיְתָה
27 הַגָּאֻלָּה בְּזִמְנָם, כִּשֶּׁם שִׁיְהִיָּה
28 וְכָל נִטְלוּ אֶת חֲלָקִים שֶׁל הַמַּרְגְּלִים
29 וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה שְׁלֵמוֹת
- בְּכָל הָעוֹלָם, וְעַל-אֲחַת-כְּפִמָּה
לְגִלּוֹי בַּחֲנִינָה 'יְחִידָה' שֶׁבְּכָל יִשְׂרָאֵל, וְגִלּוֹי זֶה
יְהִיָּה לְמַטָּה נֶשֶׁמָה בְּגוֹף, וְיִהְיֶה כָּל זֶה בְּקִרְבֵּי מִמֶּשׁ, נֶשֶׁמָה בְּגוֹפִים שֶׁל כָּל
יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת, וְעַל-אֲחַת-כְּפִמָּה נֶשֶׁמָה בְּגוֹפִים שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּדוֹר זֶה, שֶׁעַל-יָדָם נַעֲשִׂית עֲלִיָּה בְּכָל הַדּוֹרוֹת כְּנ"ל, וּמִתּוֹךְ שֶׁמִּתָּה וְטוֹב לְכַבֵּי,
עַד לְגִלּוֹי הַשְּׁמִיחָה ד'רַנִּי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה'²⁹, הַלִּידָה וְהַגִּלּוֹי לְעֵתִיד-לְבָא, וְלֹא
עֲכָבִים אֶפְיִלוּ בְּהֶרֶף עֵינַי³⁰, וְתִכְךָ וּמִיד מִמֶּשׁ.

(27) אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' תפח. (28) פרשתנו יד, לח ובפירש"י. (29) ישע"י נד, א. (30) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

המשך מעמוד ריד

- 1 דווקא בצפון.
2 הברייתא דנה האם שחיתת קדשים קלים כשירה אף בצפון:
3 מוסיפה הברייתא לבאר, לאחר שלמדנו להכשיר את כל רוחות
4 העזרה לשחיתת קדשים קלים, יש ללמוד קל וחומר להכשיר גם
5 את הצפון. וכך הוא הקל וחומר, ומה קדשי קדשים שלא הוכשרו
6 להישחט בכל הרוחות שבעזרה, ואף על פי כן הוכשרו להישחט
7 בצפון, קדשים קלים שהוכשרו להישחט בכל הרוחות, אינו דין
8 שהוכשרו להישחט בצפון.
9 הברייתא מביאה דעה החולקת, שלמדים דבר זה ממקום אחר:
10 רבי אליעזר אומר, דין זה ושחיתת קדשים קלים כשירה בצפון.
11 לא נלמד מקל וחומר, אלא מריבוי הפסוק. שלא נאמר הַכְּתוּב –
12 אחד מן הכתובים הללו, אלא בשביל להכשיר את הצפון לשחיתת
13 קדשים קלים. והטעם שצריך לזה ריבוי מהפסוק, הוא משום
- שבֹּא הַרִּיבִי הֵינּוּ לְמִדִּים מִקַּל וְחֹמֶר לְהִיפֹךְ, שֶׁהַצִּפּוֹן פֶּסוּל
לְשַׁחֲטֵת קִדְשִׁים קְלִים. שֶׁיֵּבֹא הֵייתִי לוֹמֵר, וְהָלֹא דִין [קל וחומר]
הוא שצפון פסול לשחיתת קדשים קלים, ומה קדשים קלים
שהוכשרו להישחט בכל הרוחות, אף על פי כן לא הוכשר מקומן
[ו-שאר רוחות העזרה] אצל קדשי קדשים, שהרי קדשי קדשים
אינם נשחטים בכל מקום בעזרה, אלא בצפון בלבד. קדשי קדשים
שלא הוכשרו להישחט אלא בצפון, אינו דין שלא הוכשר מקומן
[ו-הצפון] אצל קדשים קלים. ומקל וחומר זה היינו למדים שהצפון
פסול לשחיתת קדשים קלים. תלמוד לומר – לפיכך נאמר שלשה
פסוקים אלו, דהיינו [ושחטו פתח אהל מועד], ושחט אותו לפני
אהל מועד, ושחט אותו לפני אהל מועד, ללמדנו ששחיתת
קדשים קלים כשירה בצפון.

בס"ד. ר"ד יום ג' פרשת שלח, כ"ב סיון, ה'תשח"י.

- לתלמידות המסיימות ד"בית יעקב", בחדרו הק' -

בלתי מוגה

א. [כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל ע"ד התכנית להמשך לימודן בקודש, וכאשר השיבו שכמעט כל
התלמידות תמשכנה לימודן בסמינר דבית יעקב - אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]
ידוע מאמר רז"ל¹ שאם יהיה הדור "כולו זכאי" יבוא משיח.
וידוע בענין יחיד וכלל, שהיחיד על-ידי פעולותיו, לא זו בלבד שהוא פועל על הכלל בכללותו -
שענין זה ישנו באומות העולם גם-כן - אלא שפועל גם על כל היחידים הנמצאים בהכלל.
כלומר: אצל אומות העולם, להבדיל, פועל היחיד רק על הכלל בכללותו. אמנם בנשמות ישראל יש
ביכלתו של כל יחיד לפעול לא רק על הכלל בכללותו, אלא גם על כל יחיד ויחיד שבהכלל.²
ולכן, צריכים להשתדל לפעול על התלמידות שיש להן ספק אם תמשכנה לימודן בקודש, שגם הן
תמשכנה לימודן בקודש, שכן, עם היותן מהמיעוט שבהכלל, הרי גם המיעוט שייך לכל היחידים שבהכלל
(כנ"ל), ועל-ידי הצטרפותן ביחד, תהיה המעלה ד"כולו זכאי", שבכל יחיד ויחיד שבהכלל תבוא שלימות
יתירה מכמו קודם הצטרפותן ביחד.

*

ב. איתא בגמרא³ אודות תקנת עזרא בנוגע לסדר קריאת התורה ביום השבת ושני וחמישי, והיינו,
שבכל שבוע חוזרים וקוראים ולומדים פרשה בתורה, ומזה מובן שיש שייכות בין הפרשה לימי השבוע
שבו קורין פרשה זו.
ועל-פי המאמר הידוע בנוגע ליום השבת ש"מינייה מתברכין כולהו יומין"⁴, היינו, שכל ששת ימי
החול, מתברכים, מקבלים ברכתם והשפעתם מיום השבת שלפניהם, מובן, שגם הפרשה שקורין ביום
השבת שלפני זה שייכת לימי השבוע הבא.
ובנידון דידן: בשבוע שעבר קראנו פרשת בהעלותך, שבה נזכר אודות המנורה והמשכן כו'. ובשבוע
הבא נקרא פרשת שלח, שבה נזכר אודות הכניסה לארץ על-ידי הקדמת שילוח המרגלים. וכיון ששתי
פרשיות אלו סמוכות זו לזו, הרי זו הוראה שיש שייכות בין שני ענינים אלו, ענין המשכן וענין הארץ.
ג. ביאור הענין:
בהיות בני-ישראל במדבר - לא היו שייכים כלל לעניני עולם, שהרי היו ניזונים מ"מן" שירד מן
השמים ומבארה של מרים, וענני הכבוד היו מתקנים את מלבושיהם ומגינים עליהם מכל הרוחות הרעות
כו'.⁵ ואילו בכניסתם לארץ היו צריכים להתעסק בעניני עולם, בחרישה ובזריעה וכיוצא בזה.
אמנם, הכוונה העליונה היא לחבר ולאחד שני ענינים אלו ביחד - שזוהי ההוראה שלמדים מסמיכות
שתי פרשיות אלו זו לזו, שיש לחבר את הענין דכניסת הארץ - עסק בענינים גשמיים, עם ענין המדבר
והמשכן - ענינים רוחניים.
כלומר: אל יאמר האדם שבעת לימודו בתורה ובעת עמדו בתפלה הנה אז דוקא יש לו שייכות לענינים
הרוחניים, אבל בעת עסקו בעניני העולם אזי שייך הוא רק לענינים גשמיים - שעל-ידי-זה מפריד ביניהם,

(4) זח"ב סג, ב. פח, א.

(5) ראה פרש"י בהעלותך יו"ד, לד. עקב ח, ד.

(1) סנהדרין צח, א.

(2) להעיר מסוטה לז, ב.

(3) ב"ק פב, א.

- 1 לומר, שעסקו בעניני העולם הוא ענין בפני עצמו, ואין לו שייכות להעסק בלימוד התורה והתפלה מקודם
2 לכן - שהרי הכוונה העליונה היא שגם בעת עסקו בעניני העולם יהיו ניכרים הענינים הרוחניים שלו.
- 3 והיינו, שאף-על-פי שלפני כמה רגעים התעסק בתורה ובתפלה, ועכשיו הוא עוסק בעניני העולם -
4 אין להפריד ביניהם כלל, אלא צריכים להכניס את הענינים הרוחניים בהענינים הגשמיים שלו, ולדוגמא:
5 שכשיושב לאכול, יברך לפניו ולאחריה, ובעניני משא ומתן יהיה נזהר שלא יהיה בזה שום חשש של
6 השגת גבול, גזילה, לשון הרע וכיוצא בזה.
- 7 וזהו גם מה שבני-ישראל נקראים "גוי אחד בארץ"⁶ - שהכוונה בזה היא, שגם בהיותם עסוקים בעניני
8 ארץ, עניני העולם, יש בהם הבחינה ד"אחד"⁷, והיינו שמחברים ומאחדים עניני הגוף ועניני הנפש ביחד.
- 9 זאת ועוד:
- 10 אמרו רז"ל⁸ שאין עניות במקדש, והיינו, שכללות ההנהגה בעשיית ובמלאכת המשכן היתה
11 בהתרחבות ובעשירות, כמו כלי כסף וכלי זהב, וכדומה.
- 12 והלימוד מזה - שכאשר אנו מחברים את ענין המשכן, רוחניות, עם ענין הארץ, גשמיות - אזי התוצאה
13 היא שכל עניניו הגשמיים יהיו גם-כן בהתרחבות ובעשירות.
- 14 והרי כל מה שנאמר בתורה אינו רק בשביל סיפור דברים בעלמא, אלא תורה היא מלשון הוראה⁹,
15 וההוראה היא על כל זמן וכל מקום בשוה.
- 16 ד. והנה, מצינו בתורה שבשני הענינים הנזכרים בשתי פרשיות הנ"ל, ענין עשיית ומלאכת המשכן,
17 וכניסת הארץ, הצטיינו הנשים ביותר - כמסופר בתורה גודל החיבה שהיתה להנשים בענין מלאכת
18 המשכן¹⁰, וגודל התלהבותם בענין כניסת הארץ, כהמעשה דבנות צלפחד שחשקו כל-כך לכניסת הארץ¹¹,
19 היפך הנהגת המרגלים שלא רצו בכך.
- 20 וכיון שהתורה היא הוראה על כל הזמנים וכל המקומות כנ"ל, הרי מובן, שהצטיינות הלזו ישנה
21 גם-כן בהנשים דעתה, שניתנו להן כחות מלמעלה, ועליהן להמשיכן מן הכח אל הפועל.
- 22 ה. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):
- 23 אתן עתידות לבנות בתים בישראל, ועליכן להאיר בתוכם אור התורה והמצוות, וכאשר תעניקו
24 להרבוננו של עולם פינה אחת בביתכן, הרי הוא יתברך יתן כל המצטרך לכן, בהתרחבות ובעשירות.
- 25 יתן השם יתברך, שתצלחנה בלימודכן בקודש, ושהוריתכן יקבלו נחת יהדותי מכן. וכאשר משיח יבוא,
26 במהרה, יוכלו מוריכן לומר עליכן "ראו גידולים שגידלנו", ובכך סללנו דרך לביאת משיחנו, שיבוא
27 במהרה בהגאולה השלימה והאמיתית.
- 28 *
- 29 קודם צאת התלמידות, עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א ממקומו, ובירך אותן (עוד הפעם) בהצלחה
30 בלימודים ובהנהגה, ובהשפעה על הסביבה כולה, ומשם - על כל ארצות-הברית.
- 31 ואחר כך פנה להמחנכים ואמר:
- 32 הקב"ה מתנהג עמנו ב"מדה כנגד מדה"¹². וכיון שאתם עוסקים במלאכת הקודש לחנך ולהדריך
33 תלמידותיכם בדרך התורה והמצוות, יתן השם יתברך שתצליחו גם בעבודתכם עם עצמכם, ובהדרכת
34 והנהגת בני ביתכם שיחיו, ויוסיף השם עליכם אלף פעמים ככה¹³.

(10) ראה רמב"ן ויקהל לה, כב.

(11) ראה פרש"י פינחס כו, סד, כז, א.

(12) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(13) ראה דברים א, יא.

(6) שמואל-ב ז, כג. ועוד.

(7) ראה תניא אגה"ק רס"ט. ובכ"מ.

(8) שבת קב, ב. וש"נ.

(9) ראה זח"ג נג, ב. רד"ק תהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית.

בס"ד. שיחת שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז, ה'תשח"י.

בלתי מוגה

א. כל דיני התורה נחלקים לשני סוגים: (א) מצוות שקיומם בזמן שבית המקדש היה קיים, ואילו בזמן הזה לא שייך קיומם בגשמיות, אלא רק העבודה הרוחנית שבהם, וכמו מצות הקרבנות [ולכן גם ענינים אלו נצחיים הם – שהרי התורה היא נצחית¹ – כיון שגם בזמן הבית היה עיקר המצוה הרוחניות שבה², וענין זה ישנו תמיד, גם בזמן הזה], (ב) מצוות שגם קיומם בגשמיות כפשוטו ישנו תמיד. ועל-דרך-זה בפרשתנו יש ענינים שרק הרוחניות שלהם נשארה גם בזמן הזה, כמו מצות נסכים³, ויש ענינים שגם בגשמיות קיימים הם תמיד, כמו המצוות חלה⁴ וציצית⁵.

ובזה גופא ישנו חילוק בין מצות ציצית למצות חלה:

מצות ציצית היא "על כנפי בגדיהם" – ענין של לבוש, שאינו מתאחד עם האדם להיות דם ובשר כבשרו. כלומר: ישנה אמנם הפעולה שהלבוש פועל על האדם, אבל, אין זה באופן שמתאחד עמו, אלא זוהי פעולה של דבר שמחוץ ממנו. ובלשון החסידות – שלבוש הוא מקיף הקרוב⁶.

מה-שאיין-כן מצות חלה היא בעיסה שעושים ממנה לחם ואוכלים אותו – ענין של מזון, שהמזון מתאחד עם האדם ונעשה דם ובשר כבשרו, ועל-ידי-זה יחיה האדם, כמו שכתוב⁷ "לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' – שבלחם – יחיה האדם".

ובפרטיות יותר, ענין המזון שבמצות חלה הוא הן בנוגע לבעלים והן בנוגע לכהן – שהרי מצות חלה היא לא רק הנתינה לכהן, אלא יש צורך באכילת הכהן דוקא⁸. ולהעיר, שגם בזמן הזה שייך הענין דאכילת כהן, כדאיתא ב'שולחן ערוך' רבינו הזקן הלכות פסח⁹ לענין כהן קטן.

ב. והביאור בזה:

ענין המזון הוא – שמחיה את האדם, כמו שכתוב "על הלחם . . יחיה האדם". וכיון שמדובר אודות יהודי, הרי הכוונה היא לא רק לחיות הגשמית, אלא גם לחיות הרוחנית. ולאמיתו של דבר, הרי אצל יהודי, קשורה החיות הגשמית עם החיות הרוחנית¹⁰.

והסדר בזה – שתחילה צריך האדם לפעול הגבהה ועליה בלחם, לבררו ולהעלותו לקדושה, ואחר-כך פועל המאכל עליה באדם, והיינו, שעל-ידי המאכל מתעלה האדם לדרגא כזו שמצד עצמו אינו יכול להגיע לשם.

ועל-דרך המבואר בענין "והחיות נושאות את הכסא", "נושאות ומנושאות"¹¹ – שתחילה מנושאות החיות על-ידי הכסא, ואחר-כך הם נושאות את הכסא¹². ועל-דרך-זה בענין האדם והלחם – שתחילה מנשא האדם את הלחם, ואחר-כך מנשא הלחם את האדם.

כלומר: בתחילה פועל האדם עליה בלחם – על-ידי-זה שמברך לפני ולאחרי האכילה, ואוכל "לשם שמים"¹³, שעל-ידי פעולה זו הרי הוא מעלה את הלחם ומגלה בו את שרשו – ששורש הלחם הוא למעלה משורש האדם¹⁴, ואז יכול הלחם להחיות ולהעלות את האדם.

(10) ראה תניא אגה"ת פ"ו. קונטרס ומעין מ"ו פ"ג ואילך.

(11) לשון הפיוט במוסף א' דר"ה אחר קדושת כתר נוסח אשכנז (ד"ה והחיות). וראה שמו"ר ספכ"ג. במדב"ר ספ"ד. בחיי תרומה כה, יו"ד (בשם פדר"א – ראה שם ספ"ד, ובביאור הרד"ל אות נח).

(12) ראה תו"א יתרו עא, סע"א ואילך. ובכ"מ.

(13) אבות פ"ב מ"ב. וראה תניא פ"ז.

(14) ראה תו"א בשלח סה, ד ואילך. לקו"ת צו יג, ב ואילך. ובכ"מ.

(1) תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(2) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 289.

(3) טו, ה ואילך. וראה לקו"ת פרשתנו מ, סע"א ואילך. ובכ"מ.

(4) שם, יט ואילך.

(5) שם, לח ואילך.

(6) ראה לקו"ת ברכה צח, סע"ד ואילך. ובכ"מ.

(7) עקב ח, ג.

(8) ראה רמב"ם הל' תרומות בסופן.

(9) או"ח סתנ"ז ס"ב.

1 אמנם, בכדי שיהיה בכח האדם לברר את הלחם, צריך ליתן "ראשית" הלחם אל הכהן – "מראשית
2 עריסותיכם תתנו לה' תרומה"¹⁵, שהרי "כהני שלוחי דרחמנא נניהו"¹⁶, ועל-ידי הנתינה לכהן ואכילת
3 הכהן, ניתן כח בלחם שיוכלו להעלותו. ועל-דרך המבואר בענין "כי הוא יברך הזבח אחרי כן יאכלו
4 הקרואים"¹⁷.

5 ג. על-פי-זה יובן גם מה שכתוב¹⁸ "והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה":
6 לכאורה אינו מובן – כקושיית הרמ"ז¹⁹ – הרי מצות חלה אינה קשורה עם האכילה, אלא גם קודם
7 האכילה, ויתירה מזה, בעת עשיית העיסה שאז עדיין אינה ראויה לאכול, ישנו כבר חיוב חלה.
8 ואדרבה: עיקר מצות חלה אינו מן הפת אלא מן העיסה דוקא, ורק "אם לא הפריש החלה מן העיסה,
9 אלא אפה הכל, הרי זה מפריש מן הפת"²⁰, אבל עיקר המצוה היא להפריש מן העיסה. ולכן, גלגול
10 עובד-כוכבים-ומזלות פוטר מן החלה, אפילו אם נאפה על-ידי ישראל²¹, כיון שעיקר החיוב הוא על
11 העיסה.

12 ואם כן, למה נאמר "והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה"?
13 והביאור בזה – שפסוק זה לא בא לבאר הדין דמצות חלה, אלא את מטרת המצוה:
14 דין החלה – הוא אמנם על העיסה, קודם שנעשית ראויה לאכילה; אבל מטרת המצוה היא, שנתנת
15 החלה מן העיסה תפעל עליה בעיסה – "תרימו תרומה", מלשון הרמה ועליה, וכדאיתא בזהר²² בפירוש
16 "תרומה", תרום ה', שנעשה הרמה ב"ה' דהמוציא – כך שכאשר תאפה העיסה ותהיה לחם, יוכל האדם
17 לברר ולהעלות את הלחם, ועל-ידי-זה יוכל הלחם להעלות את האדם.

18 וזהו גם דיוק הלשון "ראשית עריסותיכם" – כי, מטרת המצוה אינה החלה שהופרשה וניתנה לכהן
19 ונאכלה על-ידי הכהן, אלא המטרה היא חלק העיסה שנשאר לאחר הפרשת החלה, והיינו, שלאחרי
20 שמקיימים מצות חלה ב"ראשית עריסותיכם", מתעלית שאר העיסה באופן שיוכל להיות ממנה תכליתו
21 של הלחם, להחיות את האדם בגשמיות וברוחניות.

22 ד. והנה, כשם שהדברים אמורים בענין הלחם, שכדי שאכילת לחם הרשות תהיה כדבעי, ויפעל
23 פעולתו כו', צריך תחילה ליתן "ראשית" ממנו לה' – כן הוא גם בכל עניני הרשות, שכדי שהאדם יוכל
24 לבררם ולהעלותם, ואחר-כך יתעלה על-ידם, צריך תחילה ליתן לה' "ראשית" מכל עניניו.

25 ולדוגמא – כפירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר²³ ש"ר (ראשית) עריסותיכם" הוא מלשון עריסה (מיטה), היינו,
26 שתיכף בקומו משנתו צריך ליתן תרומה לה' – שזהו ענין התפילה, שהרי קודם התפילה אסור לאכול
27 ולעסוק בשאר צרכיו²⁴, אלא לכל לראש צריך להתפלל, ואחרי התפילה צריך ללמוד שיעור קבוע בתורה,
28 ורק לאחר-יזה יכול לאכול ולעסוק בשאר צרכיו²⁵.

29 ורק כאשר "מראשית עריסותיכם תתנו לה'" – אזי "תרימו תרומה", שנעשית הרמה ועליה בכל שאר
30 עניניו במשך היום, שיעשה אותם "לשם שמים", ויקיים בהם הציווי "בכל דרכיך דעהו"²⁶, שעל-ידי-זה
31 מברר ומעלה אותם, ובמילא, מעלים הם אותו, כנ"ל.

32 ה. על-פי-זה יובן גם מה שכתוב במדרש²⁷ שמצות חלה היא תיקון על חטא עץ הדעת, ולכן ניתנה

(22) ח"ג רבע, סע"א.

(23) סה"מ קונטרסים ח"א קכח, א. קסה, א.

(24) ברכות י"ד, ב. יד, א. שו"ע אדה"ז או"ח ספ"ט ס"ד-ה. וש"נ.

(25) ראה שו"ע אדה"ז שם סקנ"ה ס"א. וש"נ.

(26) משלי ג, ו. וראה שו"ע אדה"ז שם סקנ"ו ס"ב. וש"נ.

(27) ראה ירושלמי שבת פ"ב ה"ו. תנחומא ר"פ נח. ב"ר רפ"ד. ספ"ז. יל"ש בראשית רמז לב.

(15) פרשתנו טו, כא.

(16) יומא יט, סע"א. וש"נ.

(17) שמואל"א ט, יג. וראה סה"מ צ"צ להצ"צ מצות אכילת קד"ק פ"א בהגהה (דרמ"צ צא, ב ואילך).

(18) פרשתנו טו, יט.

(19) לזהר שבעה עשר 22. הובא באוה"ת פרשתנו ע' תקלח.

(20) ספרי עה"פ. רמב"ם הל' ביכורים פ"ח ה"ג. טוש"ע יו"ד

סו"ס שכו.

(21) חלה פ"ה מ"ה. רמב"ם שם ה"ח. טוש"ע שם ר"ס של.

1 המצוה לנשים, דכיון שהיא קלקלה חלתו של עולם (אדם הראשון, שנקרא חלתו של עולם), צריכה היא
2 לתקן זאת על-ידי מצות חלה²⁸.

3 וכיון שחטא עץ-הדעת היה חטא כללי ושרש לכל החטאים, הרי מובן, שמצות חלה שעל-ידה נעשה
4 תיקון חטא עץ-הדעת היא תיקון כללי ושרש לכללות התיקונים ולכל תיקון בפרט.

5 וההסברה בזה – שחטא עץ-הדעת הוא פגם כללי לפי שפעל פירוד הגשמיות מאלקות, ולכן התיקון
6 על-זה הוא מצות חלה, שענינה הוא – ליתן לה' ראשית מכל ענין, שעל-ידי-זה פועלים הרמה ועליה
7 גם בעניני הרשות, שיוכלו לעשות מהם כלים לאחדות הוי', ולהשלים את הכוונה להיות לו יתברך דירה
8 בתחתונים²⁹.

9 ו. על-פי-זה יובן גם הדין שמצות חלה היא בעיסה דוקא – "כשיתן את המים ויתערב הקמח במים
10 . . ותעשה כל העיסה גוף אחד"³⁰:

11 גם כאשר הקמח והמים נמצאים לפניו, הנה קודם שנתערבו ונילושו יחדיו, אי-אפשר עדיין לקיים
12 מצות חלה. ויתירה מזה, גם כאשר חלק מן הקמח נילוש במים, אבל נשארו עדיין פירורי קמח שלא
13 נילושו במים, לא נפטרו על-ידי הפרשת החלה מחלק העיסה שנילושה כבר.

14 ולכאורה אינו מובן: כיון שמצות חלה היא קודם האפיה, קודם שנעשה ראוי לאכילה, אם כן, מה
15 איכפת לן שעדיין לא נילושה העיסה, ובפרט אחרי שחלק העיסה נילוש כבר?

16 והביאור בזה – לפי שמטרת מצות חלה היא לפעול עליה בדברי הרשות שיתאחדו עם אלקות, וענין
17 זה מרומז בעיסה שבה מעורבין הקמח והמים, שהקמח הוא פירורין פירורין, נקודות נפרדות, ועל-ידי
18 המים מתאחדות הנקודות הנפרדות ונעשות חטיבה אחת, וענינו ברוחניות – שהדברים הגשמיים שהם
19 דברים נפרדים, בדוגמת הנקודות הנפרדות של הקמח, מתאחדים יחדיו על-ידי התורה שנמשלה למים,
20 "אין מים אלא תורה"³¹.

21 ולכן, אפילו כאשר חלק מהקמח נתאחד כבר עם המים, אבל עדיין נשאר קמח באופן של נקודות
22 נפרדות, אין זה מספיק:

23 גם כאשר פעל ענין האחדות באיזו פינה ("ערגעץ וואו אין אַ ווינקעל") – לא יצא ידי חובתו. ואפילו
24 אם כבר פעל ענין האחדות ברוב המקומות – לא יצא עדיין ידי חובתו, כיון שצריכים לפעול את ענין
25 האחדות בכל מקום: למעלה ולמטה ולד' רוחות. בכל מקום שישנה איזו מציאות – צריך לפעול שם
26 הענין ד"אמליכתיא", שיכריזו שם "הוי' אחד"³².

27 וכאשר יהודי פועל אחדות הוי' רק בענינים שלו, הרי מלבד זאת שחסר אצלו מה שתובעים מיהודי
28 להתעסק גם עם הזולת, לא יצא עדיין ידי חובת מצות קריאת-שמע (שענינה קבלת עול מלכות שמים)
29 אפילו בנוגע לעצמו, שהרי תוכנה של מצות קריאת-שמע הוא – "אמליכתיא למעלה ולמטה ולארבע
30 רוחות השמים".

31 ז. וענין זה מהווה תוספת הבנה והסברה לדרישת רבותינו נשיאינו, שתבעו והקדישו שימת-לב, שלא
32 להסתפק בעניני העבודה עם עצמו, ולא להסתפק בהשפעה על בני ביתו, ואפילו לא להסתפק בהשפעה
33 בסביבתו בחוג היראים, אלא בהכרח לצאת גם למקום שבו נמצאים עדיין "נקודות נפרדות" שעדיין לא
34 "נילושו" במים של תורה, ולהביא שם את מי התורה – שהרי תכונת המים היא שיוורדין ממקום גבוה
35 למקום נמוך³³, ולפעול שם שכל הנקודות הנפרדות יהיו "נילושות" במים של תורה, הן המים דגליא
36 דתורה והן המים דפנימיות התורה.

(30) רמב"ם שם ה"בד. טוש"ע שם סשכ"ז ס"בד.

(31) ב"ק יז, א. וש"נ.

(32) ראה ברכות יג, ב.

(33) תענית ז, א.

(28) ראה גם שיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז תשט"ז ס"ז

ואילך (ת"מ ח"ז ע' 17 ואילך).

(29) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר

פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

- 1 ואין לחשוש שענין זה יגרום ירידה אצלו, שיתמעט מזמנו, וכיוצא בזה, אלא אדרבה – שהרי דוקא
2 קיום מצות חלה כדבעי, פועלת על כל עניניו, שיהיה בכוחו לבררם ולהעלותם, ועל-ידי-זה תהיה אצלו
3 תוספת עליה, כנ"ל בארוכה.

* * *

- 4 ח. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור המתחיל' שלח לך אנשים.

* * *

- 5 ט. יום שבת-קודש זה הוא שבת מברכים חודש תמוז, שבו נכלל כל חודש תמוז. ענינו המיוחד של
6 חודש תמוז (ככל חודש שיש בו ענינו המיוחד) הוא – חג הגאולה י"ב וי"ג תמוז.
7 ובפרט בקביעות שנה זו שי"ז בתמוז הוא נדחה, וידוע פתגם רבותינו נשיאנו³⁴: הואיל ונדחה, יתבטל
8 לגמרי ויהפך לששון ולשמחה – ואם-כן נשאר רק הענין די"ב וי"ג תמוז.
9 ובנוגע לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז כותב כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו³⁵, שזוהי גאולה לא רק עבור
10 פרט, אלא גאולה כללית בנוגע לכל עניני יהדות, וגאולה זו פועלת שיהיה אתכפא ואתהפכא חשוכא
11 לנהורא ומרירו למיתקא³⁶.
12 י. וענין זה קשור עם המבואר לעיל במאמר³⁷ בענין יוסף הצדיק, בחינת היסוד, ש"נתן מלחמו לדל"³⁸
13 – שכן הוא גם אצל יוסף הצדיק שבדורנו, בעל הגאולה.
14 ובפרטיות יותר:

- 15 ביוסף הצדיק נאמר ש"נתן מלחמו לדל" – לא "לחם" סתם, אלא "לחמו" דייקא, היינו, שיוסף הצדיק
16 לא נתן מהשיריים והמותרות שלו, אלא "מלחמו", מהלחם שלו, שעליו "יחיה האדם", שנתן מהחיות שלו
17 לזולתו. ועל-דרך-זה ביוסף הצדיק שבדורנו – שנתן מהענינים הנוגעים אליו ביותר, ומהחיות שלו.
18 ונתינה זו היתה "לדל", לאלו שהם באין-ערוך לגמרי אליו, כמו שכתוב ביוסף ש"הוא המשביר לכל
19 עם הארץ"³⁹, "וישבור למצרים"⁴⁰, ופשיטא שהמצריים היו באין-ערוך לגמרי לגבי יוסף, ואף-על-פי-כן
20 היתה הנהגתו של יוסף הצדיק הראשון, ועל-דרך-זה יוסף הצדיק שבדורנו, שהשפיעו גם לאנשים שפלים
21 את פנימיות חיותם.

- 22 יא. וזוהי גם הוראה לכל השייכים אליו:

- 23 ובהקדמה – שכל הענינים שרבותינו נשיאנו עשו בגלוי, הרי זה כדי שילמדו מהם. ענינים אלו שאין
24 אנו יכולים כלל לעשותם כמותם ("מ'קען זיי גאָר ניט נאָכמאַכן") – עשו אותם הרביים בהעלם, ואין
25 אנו יודעים אודותם כלל; ואילו הענינים שעשו בגלוי – הרי זו הוראה ונתינת כח לכולם שצריכים לעשות
26 כמותם ("מ'זאָל זיי נאָכטאָן"), אם בשלימות, או על-כל-פנים אפס קצוהו ושמן מנהו.
27 וכמו כן בענין הנ"ל, שהנהגתו הגלויה של כ"ק מו"ח אדמו"ר ש"נתן מלחמו לדל", היא הוראה
28 ונתינת כח לכולם, שיש לעשות אפס קצוהו על-כל-פנים.
29 צריכים להתמסר בשביל טובת הזולת, ולא רק בשביל הזולת שבערכו, אלא גם בשביל הזולת
30 שבאין-ערוך אליו, והיינו, שגם אם חושב את עצמו ל"ראשיכם שבטיכם", צריך להתמסר לטובתו של
31 הזולת שבבחינת "חוטב עציך" ו"שואב מימך"⁴¹.

(38) משלי כב, ט. וראה זח"ג קל, א.

(39) מקץ מב, ו.

(40) שם מא, נו.

(41) ר"פ נצבים.

(34) סה"ש קין ה'ש"ת ע' 157.

(35) אג"ק שלו ח"ב ע' פ. וש"נ.

(36) ראה זח"א ד, א. תניא ספ"י.

(37) פ"ה (לעיל ע' יז).

1 וכאמור לעיל, שלא זו בלבד שהנהגה זו לא תהיה ירידה עבורו, אלא אדרבה, על-ידי-זה תהיה לו
2 ברכה והצלחה בכל עניינו, והיינו, שכאשר יתנהג באופן ההנהגה של יוסף, ש"נתן מלחמו לדל", אזי
3 יקויים בו "טוב עין הוא יבורך", שיתברך בברכתו של הקב"ה בכל עניינו, בבני חיי ומזוני רויחא.

* * *

4 יב. מפרשת שלח – באים לפרשת קורח, שבה מסופר אודות מחלוקת קורח ועדתו, ובסיום הפרשה
5 – אודות מתנות כהונה.

6 והענין בזה – כידוע שכל עניני קדושה אינם באים בחנם⁴², אלא על-ידי יגיעה דוקא, ועל-דרך-זה
7 בנידון-דידן, שתמורת זה שהיה צריך להיות שלום ואחדות, היה ענין של מחלוקת ופירוד הלבבות
8 (מחלוקת קורח), והוצרכה להיות עבודה ויגיעה ללחום כנגד זה, ועל-ידי-זה נעשה אחר-כך הענין ד"פרח
9 מטה אהרן"⁴³, והציווי דנתינת מתנות כהונה.

10 וכשם שכל עניני התורה הם נצחיים (כנ"ל סעיף א) – כמו כן גם הענין דמתנות כהונה הוא נצחי
11 ברוחניות:

12 ענינו של כהן ברוחניות ישנו גם עתה – כמו שכתב הרמב"ם⁴⁴ שכל מי ש"נדבה רוחו אותו . . לעמוד
13 לפני ה' לשרתו ולעובדו . . הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו וכו'".

14 וענין זה שייך אצל כל אחד ואחד מישראל, אפילו אצל בעלי עסק, שהרי גם אצלם ישנם זמנים
15 שעוסקים בתורה ותפילה, ובאותה שעה אין לו עסק עם עניני העולם, כי אם עם עניני אלקות, וכמבואר
16 בתניא⁴⁵ ש"עסק התורה ומצוות והתפילה הוא גם כן ענין מסירת נפש ממש כמו בצאתה מן הגוף במלאת
17 שבעים שנה שאינה מהרהרת בצרכי הגוף וכו'".

18 ובפרט אצל יושבי אוהל, ומכל-שכן אצל אלו שעוסקים במסירה ונתינה במוסדות חינוך של בעל
19 הגאולה בגידול וחינוך "כהנים".

20 ובענין זה ישנו דין מתנות כהונה – שצריכים להיות מן המובחר דוקא⁴⁶, וכמו שכתב הרמב"ם⁴⁷ "כל
21 דבר שהוא לשם האל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב . . מן הטוב והמתוק וכו'", שהכוונה בזה היא
22 בגשמיות כפשוטו.

23 וכיון ש"מה שהוא מצוה לבניו לעשות, הוא עצמו עושה"⁴⁸ – צריך הקב"ה ליתן לכל בני ישראל,
24 שהם בבחינת כהנים, מהמובחר והנאה והטוב והמתוק.

25 ובפרט לאלו שמתמסרים אל הזולת ונותנים מלחמם לדל – שהרי על-זה נאמר⁴⁹ "מלוה ה' חונן דל",
26 היינו, שהקב"ה נעשה אצלם בבחינת "לוה", והרי "עבד לוה לאיש מלוה"⁵⁰, והיינו, שכשם שדינו של
27 עבד שצריך לעשות כל מה שהאדון מצוה עליו, כמו כן נעשה הקב"ה משועבד כביכול לבני ישראל,
28 שכל מה שיהודי רוצה, מוכרח הקב"ה כביכול ליתן לו.

29 ויקויים מה שכתוב⁵¹ "והריקותי לכם ברכה עד בלי די", שתהיה השפעה בלי גבול, הן בענינים
30 הכלליים, בעבודה הקשורה עם הנהגת המוסדות וההשפעה על התלמידים, והן בענינים הפרטיים, בבני
31 חיי ומזוני רויחא.

(47) סוף הל' איסורי המזבח.

(48) ראה שמו"ר פ"ל, ט.

(49) משלי יט, יז.

(50) שם כב, ז.

(51) מלאכי ג, יו"ד.

(42) ראה זח"ב קכח, א. וראה גם לקו"ש ח"ה ע' 81. וש"נ.

(43) קרח יז, כג.

(44) הל' שמיטה ויובל בסופן.

(45) פמ"א (נח, א).

(46) ראה רמב"ם הל' תרומות רפ"ה. הל' מעשר פ"א הי"ג.

הל' ביכורים פ"ב ה"ג. ועוד.

בס"ד. שיחת שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

א. שבת מברכים ההודש היא לעולם בסיום החודש שלפניו, וטעם הדבר - בפנימיות הענינים -
שלאחרי שישנם פרטי עניני עבודת החודש שלפניו, עד (קרוב) לסיומם, גמר ושלמות שלהם, ובפרט
ביום השבת שבסיום החודש, שבו מודגש ענין השלימות¹, שלימות העבודה של כל עניני חודש זה, אזי
ישנו הכח לברך את החודש הבא.

ועל-דרך-זה בנידון-דידן, ברכת חודש תמוז בסיומו של חודש סיון - שכאשר עומדים בסיום, גמר
ושלימות עבודת חודש סיון, ביום השבת האחרון שבו, אזי ישנו הכח לברך את חודש תמוז.

ומזה מובן, שגם העבודה בחודש תמוז צריכה להיות בהתאם לנתינת-כח מסיום ושלמות העבודה
בחודש סיון, כדלקמן,

ב. ענינו של חודש סיון הוא - מתן תורה:

חודש סיון נקרא "ירחא תליתאי" - "לפי שבו ניתנה "אוריאן תליתאי"², היינו, שכל החודש נקרא
על שם מתן-תורה.

ועד כדי כך, שבכתוב לא נתפרש אלא "בחודש השלישי"³, ולא נאמר באיזה יום בחודש היה
מתן-תורה, שמזה מובן שעיקר ההדגשה במתן-תורה אינה על יום מסויים בחודש, אלא על ה"חודש
השלישי" בכללותו, מכיון שכל החודש (עד סיומו וחזרתו) שייך למתן-תורה,

ועל-אחת-כמה-וכמה בשבתות שבחודש השלישי - "דכולי-עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל"⁴,
וביניהם גופא - בשבת השלישית שלאחרי מתן-תורה, שהיא השבת האחרונה בחודש השלישי.

ג. והנה, מהענינים העיקריים של מתן-תורה - המפורש בתחילת פרשת מתן-תורה - "בחודש השלישי
גר' ביום הזה גר'":

עניני התורה צריכים להיות באופן ד"ביום הזה" - כדרשת חכמינו ז"ל⁵ "מהו ביום הזה, שיהיו דברי
תורה חדשים (לא רק "חדשים"⁶, בכ"ף הדמיון, אלא "חדשים" ממש) עליך, כאילו היום ניתנו".

זאת ועוד:

"(ביום) הזה" מורה על הראיה בגילוי, "מראה באצבעו ואומר זה"⁷.

ויתירה מזה - תכלית השלימות בענין הראיה, כדמוכח ממאמר רבותינו ז"ל⁸ אודות החילוק שבין
נבואת כל הנביאים לנבואת משה, שכל הנביאים נתנבאו ב"כה", נוסף עליהם משה שנתנבא ב"זה"
(בהוספה על הנבואה ב"כה", "כה אמר ה' כחצות הלילה גו"⁹), כלומר, אף-על-פי שנבואה בכללותה
(גלה סודו אל עבדיו הנביאים"¹⁰) הוא ענין של ראייה, מכל-מקום יש בזה חילוקי דרגות, עד לנבואת
משה - "זה" - תכלית השלימות בראיית אלקות¹¹.

והשייכות לתורה - שענינה "תורה אור"¹², הוראה ברורה ומאירה באופן גלוי לעין כל, "מראה
באצבעו ואומר זה", בנוגע להנהגת האדם בחיי היום-יום, בכל הפרטים ופרטי פרטים.

(7) ראה תענית בסופה, שמו"ר ספכ"ג. פירש"י בשלח טו, ב.

(8) ראה ספרי ופירש"י מטות ל, ב.

(9) בא יא, ד.

(10) עמוס ג, ז.

(11) ראה תו"א מקץ לג, א. לקו"ת שה"ש כח, ב. ובכ"מ.

(12) משלי ו, כג.

(1) ראה אוה"ת בראשית (כרך א) מב, ב ואילך. (כרך ג) תקח, א ואילך.

(2) שבת פח, א.

(3) יתרו יט, א.

(4) שבת פו, ב. וראה תו"א יתרו ע, ג. ויקהל פח, א ואילך.

(5) פירש"י עה"פ.

(6) ראה ספרי ופירש"י ואתחנן ו, ו.

ד. "והימים האלה נזכרים ונעשים"¹³:

בעמדנו בסיומו של החודש השלישי, בשבת האחרונה שבו – צריכים להיות וישנם כל עניני החודש השלישי בשלימותם, ומזה נמשך ברכה ונתינת כח לעבודת חודש תמוז – שגם בחודש שלאחרי מתן-תורה יהיו חדורים בתורה באופן ד"ביום הזה", הן בנוגע לענין החידוש ("שיהיו דברי תורה חדשים עליך"), והן בנוגע לענין הראיה בגילוי ("מראה באצבעו ואומר זה"), הוראה ברורה ומאירה, כלשון הכתוב¹⁴ "להבדיל בין הקודש ובין החול גוי' ולהורות גוי'".

וזוהי ההוראה בנוגע לפועל – "החי יתן אל לבו"¹⁵ – שכללות ההנהגה בחיי היום-יום תהיה חדורה ב"תורה אור", ובלשון הידוע של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שכאשר יהודי עומד לעשות איזו פעולה, עליו לעיין תחילה ב'שולחן ערוך' לדעת האם וכיצד יש לעשות פעולה זו, וכיוצא בזה.

וכל זה – הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע לפעולה עם הזולת, כמדובר בארוכה בהתוועדות שלפני-זה¹⁶ בענין "בהעלותך את הנרות"¹⁷, שצריך להדליק את "נר ה' נשמת אדם"¹⁸, כל שבעת הנרות, שבעת הסוגים של בני-ישראל¹⁹, עד להדלקת "מנורת זהב כולה"²⁰, נוסף לכך שמדליק את נר ה' שבו, אשר גם הוא כלול משבע מדרגות, דוגמת שבעת הנרות, להיותו חלק מן העצם, אשר על-ידי ה"חלק" אתה תופס בעצם כולו²¹, מכיון שב"חלק" משתקף העצם כולו.

ה. והוראה נוספת בזה – מפרשת השבוע, פרשת "שלח":

בפרשת "שלח" ישנם ריבוי ענינים, אבל כולם כלולים בשמה של הפרשה – "שלח" – לשון ציווי, היינו, ציווי על השליחות.

וענינו בעבודת האדם – ציווי לאדם לשלוח את כחותיו כו' לפעול מחוץ הימנו (שהרי בנוגע לפעולה עם עצמו אין צורך בענין של שליחות), אשר זוהי תכלית ירידת הנשמה להתלבש בגוף גשמי בעולם הזה הגשמי – לא בשביל לתקן את עצמה, כ"אם לתקן את הגוף ונפשו הבהמית וחלקו בעולם²², ועל-ידי-זה גם תיקון כל העולם כולו, כמאמר רבותינו ז"ל²³ "כל אחד ואחד צריך לומר בשבילי נברא העולם", אלא שהתחלת הפעולה בזה היא מחלקו בעולם, ועד שפועל גם בכל העולם כולו.

ולהעיר, שאף שבהמשך הכתוב נאמר "שלח לך", ומפרש רש"י לך, לדעתך, אני איני מצוה לך", היינו, שאין זה ציווי על השליחות – הרי:

הענין ד"לדעתך, אני איני מצוה לך" – למדים מתיבת ("שלח) לך", ומכיון ששם הפרשה על-פי מנהג ישראל (ש"תורה היא"²⁴) אינו "שלח לך", אלא "שלח", על-כרחך צריך לומר, שיש גם לימוד והוראה מתיבת "שלח" כפי שהיא בפני-עצמה, שפירושה לשון ציווי, כנ"ל.

וההסברה בזה (בתיווך שני הענינים, "שלח" לשון ציווי, ו"שלח לך" לדעתך, אני איני מצוה לך") – שתיבת ("שלח) לך" באה להוסיף ולהדגיש גם מעלת העבודה בכח עצמו, "לך לדעתך", כדי שלא יהיה בבחינת "נהמא דכיסופא"²⁵ (ולא לגרוע בתוקף הציווי של השליחות כפי שמשמע משם הפרשה, "שלח").

ו. ומכאן באים גם לביאור בפירוש רש"י בתחילת הפרשה – כנהוג לאחרונה.

ובהקדמה – שבפרשה זו מתעוררת שאלה פשוטה גם אצל "בן חמש למקרא":

(13) ל' הכתוב – אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים,

(20) זכרי' ד, ב.

(21) כש"ט הוספות סקט"ז. וש"נ.

הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(22) ראה תניא פל"ז (מת, ב – מע"ח).

(14) שמיני יו"ד, יו"ד-יא.

(23) סנהדרין לז, סע"א – במשנה. רמב"ם הל' סנהדרין פ"ב ה"ג.

(15) קהלת ז, ב.

(24) שו"ע אדה"ז או"ח סו"ם קפ. סתצ"ד סט"ז. וראה לקו"ש

(16) שיחת ש"פ בהעלותך ס"ז.

(25) חכ"ב ע' 56 הערה 2. וש"נ.

(17) ר"פ בהעלותך.

(25) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד.

(18) משלי כ, כז.

(19) לקו"ת ר"פ בהעלותך.

משה רבינו הוא רועה ישראל, "רעיא מהימנא"²⁶, הרועה של כל בני-ישראל עד סוף כל הדורות,¹
ועל-אחת-כמה-וכמה בדור שלו. ומכיון שכן, בוודאי ידע והכיר את תכונותיהם של אנשי הדור כו'.²
ועל-פי-זה, מתעוררת תמיהה גדולה בנוגע לסיפור שילוח המרגלים - היתכן שבשביל שליחות זו,³
בחר משה רבינו באנשים כאלו שבסופו של דבר התברר שלא היו ראויים לשליחות זו? !⁴
ושאלה זו מתחזקת יותר על-פי פירוש רש"י ב"שלח לך", "לדעתך, אני איני מצוה לך":⁵
אילו היתה שליחות זו מצד ציווי הקב"ה - אזי השאלה על משה רבינו אינה גדולה כל-כך, מכיון
שהיה צריך לקיים את ציווי הקב"ה לשלוח מרגלים, ואם-כן אין זו שליחות של משה רבינו, שתהא נקראת
על שמו, "שלוחו של אדם כמותו"²⁷, כי-אם שליחותו של הקב"ה.⁸
אבל, מכיון ש"אני איני מצוה לך", אלא "שלח-לך, לדעתך", היינו, ששליחות זו היא שליחותו של
משה רבינו, "שלוחו של אדם כמותו" - יפלא ביותר וביותר, כיצד יתכן שמה רבינו יבחר וימנה שלוחים
כאלו שבסופו של דבר התברר שלא היו ראויים לשליחות זו? !¹¹
ושאלה זו מתרץ רש"י בהמשך הענין - על הפסוק²⁸ "כולם אנשים", "כל אנשים שבמקרא לשון
חשיבות, ואותה שעה כשרים היו", ובגלל זה בחר משה רבינו בהם דוקא, מכיון שהכיר את תכונותיהם
ומעלותיהם כו'.¹⁴
ויומתק יותר על-פי המבואר ב'לקוטי תורה' ריש פרשתנו - שהרי בוודאי למד כל אחד ואחד את
הדרושים שב'לקוטי תורה', הפרשה החסידית, ועל-כל-פנים התחלתם כו' - בענין גודל מעלתם של
המרגלים, שהיו בדרגה גבוהה ונעלית כו'.¹⁷
ז. מאמר דיבור-המתחיל "שלח לך אנשים" גו'.¹⁸

* * *

ח. הביאור בפירוש רש"י "שלח לך, לדעתך, אני איני מצוה לך כו'", השייכות לשבת מברכים חודש
תמוז, וההוראה בעבודת השליחות בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה - נכלל בשיחות
דלעיל. ובהמשך הענין - אמר:¹⁹
ענין הנ"ל - שפרטי הענינים איך למלא את השליחות כו' צריכים להיות "לדעתך", ולא בתור ציווי
("אני איני מצוה לך") - מודגש גם בנוגע לעשייה המשכן לאחרית מתן-תורה:²³
בפרשת "נשא" (השבת שלאחרי מתן-תורה) מסופר אודות חנוכת המשכן על-ידי נשיאי ישראל,²⁴
שלאחרי שראו שבנוגע לנדבת המשכן "השלימו ציבור את הכל כו' . לכך התנדבו כאן תחילה"²⁹,
"ויביאו את קרבנם לפני ה' שש עגלות צב גו'"³⁰, שבהם השתמשו לשאת את המשכן (מלבד הדברים
שהוצרכו לשאת בכתף).²⁷
ולכאורה אינו מובן: מדוע הביאו הנשיאים עגלות - דבר שלא נזכר בציווי הקב"ה בנדבת המשכן? !²⁸
והתירוץ לזה - כאמור - שיש דברים שאין צורך לצוות עליהם, מכיון שהם מובנים מאליהם,²⁹
"לדעתך", ועל-דרך-זה בנידון-דידן, שהובטח להם מכבר (עוד לפני הציווי על עשיית המשכן) שיכנסו
ל"ארץ טובה ורחבה"³¹, ולכן הם ידעו והבינו שלא ישאירו את המשכן במקום שהקימוהו בפעם
הראשונה (במדבר סיני, בסמיכות להר סיני), אלא יקחוהו עמם בכל המסעות שילכו במדבר, עד בואם
אל ארץ טובה ורחבה. ומכיון שאין סומכים על הנס, מובן מאליהם להכין ולהביא עגלות שעל-ידם
יוכלו לטלטל את המשכן ממקום למקום.³⁴

(29) פירש"י ויקהל לה, כז. נשא ז, ג.

(30) נשא, שם.

(31) שמות ג, ח.

(26) ראה תניא רפ"ב.

(27) ברכות לד, ב - במשנה. וש"נ.

(28) יג, ג.

1 ועל-דרך-זה בכללות מלאכת המשכן - שישנם ריבוי פרטים שלא מצינו בהם ציווי כיצד, איך, ומה
2 לעשות כו', וכן בנוגע לנדבת המשכן, שבני-ישראל לא באו לשאול כל רגע על כל פרט ופרט, איך
3 להביא, וכמה להביא וכו', אלא הביאו מעצמם כל הנדבות "בבוקר בבוקר"³². ולאידך, שעושי המלאכה
4 תפסו מעצמם ש"מרבם העם להביא גו"³³, ומעצמם באו להודיע למשה על כך, ולא הוצרכו לשאול
5 ולברר אצלו מהו שיעור הנדבות וכו' - כי לאחרי שניתן כללות הציווי, יש להשתמש בשכל כו',
6 "לדעתך", כיצד לקיים את הציווי על-פי דרך הטבע וכו'.

7 ויש להוסיף בהדגשה שקיום הציווי צריך להיות בדרך הטבע - בסיפור הידוע³⁴ שאדמו"ר הזקן הוכיח
8 לפקיד שהנהיג את הספינה, שבכוחו וביכלתו להעמיד את הספינה בניגוד לרצונו (של הפקיד), ורק לאחר
9 שפעל עליו להעמיד את הספינה מרצונו, אזי קידש את הלבנה (ולא בעת שהעמיד את הספינה בעל-כרחו
10 של הפקיד), וטעם הדבר - מכיון שרצה שגם ההכנה למצוה, מכשירי מצוה (ובנידון-דין, עמידת הספינה
11 שיוכל לקדש את הלבנה מעומד), תהיה בדרך הטבע (אף שכדי לפעול על הפקיד שיעמיד את הספינה
12 בדרך הטבע, הוצרך תחילה להעמיד את הספינה באופן נסי).

13 ט. ובסיום הענין - אמר:

14 ויהי-רצון שעל-ידי מילוי השליחות, "שלח לך, לדעתך", באופן המתאים (היפך הנהגת המרגלים) -
15 נזכה תיכף ומיד לכניסה לארץ, כפי שהוצרך להיות לולי חטא המרגלים, שהיו זוכים להכנס לארץ תיכף
16 ומיד, ובאופן נצחי ותמידי, גאולה שאין אחריה גלות³⁵.

17 ולא עוד, אלא שעל-ידי "מעשינו ועבודתינו" במילוי השליחות כדבעי, מהפכים גם את הענינים
18 הבלתי-רצויים שאירעו כתוצאה ובהמשך לחטא המרגלים, עד לכללות ענין החורבן והגלות, אשר גם
19 ענין זה מודגש בשבת מברכים חודש תמוז, כי בברכה "לישועה ולנחמה" מודגש גם (ובעיקר) הנחמה על
20 ענין החורבן והגלות, נחמה בשלימותה, על-ידי-זה ש"צום הרביעי (חודש תמוז) וגו' יהיה לבית יהודה
21 לששון ולשמחה ולמועדים טובים"³⁶.

22 ו"כן תהיה לנו" תיכף ומיד ממש - שעוד לפני התחלת החודש הרביעי, זוכים לגאולה האמיתית
23 והשלימה ובנין בית-המקדש, בית נצחי כפשוטו ממש (נוסף לנצחיות הקדושה, כמו שכתב הרמב"ם
24 בשיעור היוםי³⁷ ש"קדושת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה"), ובלשון הידוע -
25 יראה כהן בציון, אשר "הוא יכוננה עליון"³⁸, כולל גם שאצל כל אחד ואחד מישראל מתגלה בחינת
26 "ציון" שבו, פנימיות הנשמה³⁹. שלכן, מקומו של כל אחד ואחד מישראל הוא ב"ציון", ירושלים
27 ובית-המקדש, עד לקודש הקדשים, בחינת ה'יחידה' במקום, הקשורה עם בחינת ה'יחידה' שבנפש,
28 וכאמור, תיכף ומיד ממש, "לא עיכבן המקום כהרף עין"⁴⁰.

* * *

29 י. נהוג גם להתעכב על שאר השיעורים השייכים ליום זה - בפרקי אבות, ובהערות אאמו"ר על הזוהר.
30 ובהמשך להאמור לעיל, ששבת זו היא השבת השלישית בחודש השלישי - יש להתעכב על ענינים
31 השייכים למספר שלשה:

32 בפרקי אבות - פרק שלישי, שתחילתו - "הסתכל בשלשה דברים כו'", והולך ומפרט בשלש בבות
33 (כדלקמן).

(36) זכרי' ח, יט. וראה רמב"ם הל' תעניות בסופן.

(37) הל' ביהב"ח ספ"ו.

(38) תהלים פז, ה.

(39) ראה לקו"ת ר"פ דברים. ובכ"מ.

(40) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(32) ויקהל לו, ג. וראה שמו"ר פמ"א, ב. תנחומא תרומה ג.

ועוד.

(33) שם, ה.

(34) לקו"ד ח"ד תשנב, ב.

(35) ראה בהנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 346.

וכן בהערות אמו"ר על הזוהר - שמביא מאמר הזוהר⁴¹ "זכאי אינון ישראל.. דקודשא-ברוך-הוא
אתרעי בהו, ואתכני בהו, ואתפאר בהו", ומבאר אמו"ר⁴² ש"ג' הלשונות.. לנגד ג' חלוקות שבישראל,
כהנים לויים וישראלים, שהם לנגד חסד-גבורה-תפארת".

וכן בשיעור היומי ברמב"ם - "שלוש מחנות היו במדבר, מחנה ישראל . . מחנה לוי.. ומחנה שכינה..
וכנגדן לדורות, מפתח ירושלים עד הר הבית וכו'"⁴³.

יא. ויש להוסיף ולבאר ב'פרקי אבות' בפרטיות יותר - דלכאורה דרוש ביאור:

(א) מדוע מקדים התנא "הסתכל בשלשה דברים" - "מניינא למה לי", הרי כל מי שלומד את המשנה,
יכול למנות בעצמו, ואין צורך שהתנא יוסיף ויפרש בלשון המשנה שהוא "דבר קצר"⁴⁴, גם את המנין?
[בנוגע לרמב"ם - אף שכתב את חיבורו "בלשון ברורה ודרך קצרה"⁴⁵, "בלשון צח וקצר כלשון
המשנה"⁴⁶, הרי דרכו בריבוי מקומות לפרש את המנין, ולדוגמא - בשיעור היומי - "שלוש מחנות כו'",
כנ"ל].

וטעמו, כמו שכתב בתשובותיו⁴⁷ "וסכמנום במספר.. מפני שחששתי שמא ישמיט אחד מן המעתיקים
מן המספר, ויאמר האומר לא הזכירה", ולא עוד, אלא שיש מקומות שחוזר וכופל את המנין הן בהתחלה
והן בסוף - במכל'שכן וקל'וחומר מכפל הלימוד מאה ואחד פעמים⁴⁸ לתועלת הזכרון, אלא שבכתב
מספיק לכתוב פעם אחת, ולכל היותר - להדגשת הענין - שתי פעמים.

אבל בנוגע ללשון המשנה - דרוש ביאור והסבר, מדוע נקט התנא מניינא, כלשון הש"ס בכמה
מקומות "מניינא, למה לי"].

(ב) מדוע מאריך התנא בלשונו לכפול ולשלש את דבריו בשלוש בבות, ואינו כולל את כל הפרטים
בבבא אחת, בלשון קצר?

יב. ונקודת הביאור בזה - כמו שנתבאר בארוכה לעיל⁴⁹ (בפעם הקודמת שלמדו פרק שלישי דמסכת
אבות, בשבתות שבין פסח לעצרת) ששלוש הבבות הן (גם) שלושה ענינים בפני-עצמם, החל מהבבא
הראשונה "הסתכל בשלשה דברים", שזוהי הוראה בפני-עצמה (נוסף על הפירוט בבבא שלאחרי-זה),
שצריך להסתכל ב"שלשה דברים": (א) המציאות האמיתית - "אמיתת המצאו"⁵⁰, (ב) מציאותו של האדם
שאליו נאמרה ההוראה "הסתכל כו'", בתוככי כל הוראות וציוויי התורה, (ג) מציאות העולם שבו נעשית
העבודה בקיום התורה ומצוות.

ועל-פי-זה תתורץ שאלה נוספת:

"הסתכל" פירושו ראייה באופן של התבוננות וכו', ומטבע הדברים שהסתכלות אמיתית אינה יכולה
להיות אלא על דבר אחד, ורק לאחר-יזה יכול להסתכל על דבר שני וכו', ואם-כן איך יתכן לקיים את
ההוראה "הסתכל בשלשה דברים", הסתכלות אמיתית בשלשה דברים בבת אחת!?

והתירוץ לזה - על-פי האמור - שהכוונה היא להסתכלות בזה שישנם רק שלשה דברים. כלומר, לא
להתבונן בתוכנו של כל אחד משלושת הדברים (הסתכלות מיוחדת בכל דבר בפני-עצמו), כי-אם
הסתכלות בעצם הענין, שכל המציאות אינה אלא שלשה דברים, והסתכלות זו יכולה בהחלט להיות בבת
אחת.

ולאחרי ההוראה הכללית "הסתכל בשלשה דברים", הסתכלות בעצם הענין שיש "שלשה דברים"
(מבלי להתבונן בתוכנם של הדברים עצמם) - מוסיף ומפרט בבבא השניה והשלישית, בנוגע לפרטי

(46) הקדמת הכס"מ לפירושו לספר הי"ד.
(47) אגרת תחא"מ (ע' עד - בהוצאת קאפח).
(48) חגיגה ט, ב.
(49) שיחת ש"פ אחו"ק ס"ט.
(50) רמב"ם ריש הל' יסוה"ת.

(41) פרשתנו קסא, א.
(42) לקוטי לוי"צ פרשתנו ע' שעה.
(43) הל' ביהב"ח פ"ז הי"א.
(44) הקדמה לפיהמ"ש להרמב"ם (ד"ה אח"כ ראה להסתפק).
(45) הקדמת הרמב"ם לספר הי"ד.

- 1 עניני "שלשה דברים", "דע מאין באת וכו'", "מאין באת מטיפה סרוחה וכו'", פרטים ופרטי פרטים
- 2 בנוגע לכל אחד מה"שלשה דברים", כמו שנתבאר לעיל בארוכה.
- 3 ויש להוסיף, שכל אחד מה"שלשה דברים" נתפרט בריבוי מופלג עד אין סוף:
- 4 בנוגע ל"אמיתת המצאו" - עם היותו אחדות פשוטה, נמשך ממנו תכלית הריבוי עד אין סוף⁵¹, כפי
- 5 שמתבטא בכך שלפני הצמצום ישנן ספירות אין קץ [ומובן, שגם לאחר שהיה הצמצום, נשארו כל
- 6 הענינים שהיו לפני הצמצום. היינו, שגם עכשיו ישנן ספירות אין קץ, אלא שנוסף גם ענין הצמצום, וכל
- 7 פרטי הדרגות שלאחרי הצמצום]⁵²; בנוגע למציאות העולם - "מה רבו מעשיך ה'"⁵³ ו"מה גדלו מעשיך
- 8 ה'"⁵⁴; ובנוגע לאדם - שמכיון שבשבילו נברא העולם, צריך להיות ויש בו מכל ריבוי הענינים שבעולם.
- 9 אלא, שבמשנה זו נוגע בעיקר עצם העובדה שישנם "שלשה דברים", וכן הפרטים שנתפרטו בכבא
- 10 השניה והשלישית, אף שמלבד זה ישנם ריבוי עצום עד אין סוף, "עד כי חדל לספור כי אין מספר"⁵⁵.
- 11 יג. כאן המקום להזכיר גם אודות אלו שהכינו קנקני משקה עבור התועדויות ומסיבות בקשר עם
- 12 פעולות טובות בהפצת התורה והיהדות.
- 13 וכרגיל - יעלו ויכריזו תוכן המאורע, המקום והזמן, ויזמינו את המסובים כאן להשתתף במאורעות
- 14 אלו, החל מההשתתפות במחשבה, "במקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא"⁵⁶ (כפי שמצינו בהלכות
- 15 עירובין⁵⁷ שמכיון שדעתו ומחשבתו במקום שבו הניח את העירוב, "הרי זה כאילו הוא עצמו שבת שם"),
- 16 ועל-אחת-כמה-וכמה על-ידי השתתפות בממונם, עד להשתתפות גם בגופם.
- 17 ויהי-רצון שעוד לפני בוא זמנן של התועדויות ומסיבות אלו, יקויים היעוד⁵⁸ "עתידין בתי כנסיות
- 18 ובתי מדרשות (כולל גם המקומות שבהם עושים התועדויות ומסיבות בקשר עם עניני יהדות, תורה
- 19 ומצוותיה) שבבבל שיקבעו בארץ ישראל", ועל-אחת-כמה-וכמה היהודים שנמצאים בהם, ביחד עם בני
- 20 ביתם וכל אשר להם, שכולם יחדיו באים לארצנו הקדושה, ושם גופא - לירושלים עיר הקודש, להר
- 21 הקודש, לבית-המקדש, עד לקודש הקדשים, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה
- 22 בימינו ממש.
- 23 [לאחרי חלוקת המשקה - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה".
- 24 כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לאחדים מהמסובים לומר "לחיים" בקשר לשמחת נישואין, ואחר-כך
- 25 צוה לנגן "שמח תשמח", ועמד מלוא קומתו ורקד משך זמן.
- 26 אחר-כך צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "שיבנה בית המקדש".
- 27 אח"כ הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות אמירת ברכה אחרונה].

(55) ל' הכתוב - מקץ מא, מט.
(56) כש"ט הוספות סל"ח. וש"נ.
(57) שו"ע אדה"ז או"ח סת"ח.
(58) מגילה כט, א.

(51) ראה תו"ח נח ע, ב ואילך.
(52) ראה ספר הערכים חב"ד (כרך ג) ע' קצב ואילך. וש"נ.
(53) תהלים קד, כד.
(54) שם צב, ו.

בס"ד. משיחות שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז ה'תשמ"ח

תרגום מאידיש

בכתוב? "נשלחה אנשים לפנינו גו' וישיבו אותנו
דבר, את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר
נבוא אליהן".

וכפי שהוא הסדר במלחמה וכיבוש ארצות,
שלפנ"ז שולחים מרגלים "לדעת הדרכים ומבוא
הערים" בכדי לדעת עם אלו עיירות ילחמו קודם,
ומאיזו דרך נוח יותר לכבוש את הארץ וכו'.

ומכיון ש(ע"פ תורה) אין סומכין על הנס¹⁰
וצריך להתכונן למלחמה בדרך הטבע ("כי הכתוב
לא יסמוך בכל מעשיו על הנס, אבל יצוה בנלחמים
להחליץ ולהשמר ולהארכ כו"¹¹) - לכן סבר משה
("וייטב בעיני הדבר") לשלוח מרגלים (אבל מ"מ,
לא רצה לסמוך על דעת עצמו, ו"נמלך בשכינה").

ועפ"ז מתרצים המפרשים עוד קושיא:

בנוגע למרגלים ששלח משה "לרגל את
יעזר"¹², לא נאמר אפילו ש"נמלך בשכינה", ועשה
זה (לגמרי) לדעתו. ועד"ז גם המרגלים ששלח
יהושע¹³, ולכאורה תמוה: היתכן שמשה ויהושע
שלחו מרגלים מדעת עצמם, ובפרט לאחר שראו
את התוצאות משילוח המרגלים בפרשתנו?!

וע"פ הנ"ל מובן: ענין שילוח מרגלים בכדי
לדעת "את הדרך אשר נעלה בה", לא רק שאין בזה
חסרון אלא אדרבה, זוהי הדרך (ע"פ תורה) לקיים
ציווי הקב"ה לכבוש את ארץ כנען¹⁴, ומה
שמהמרגלים בפרשתנו היו תוצאות בלתי רצויות,

א. בשבת מברכים החודש תמוז - השבת
האחרונה של חודש סיון - קוראים (ברוב השנים)
פרשת שלח. וע"פ מה שכתב השל"ה¹, שפרשיות
התורה קשורות עם הזמן בו קוראים אותן, מובן
שיש שייכות וקשר בין שבת זו לתוכן פרשת
"שלח":

בסגנון אחר: מפרשת "שלח" אפשר ללמוד
(תורה) הוראה בנוגע לעבודה המיוחדת המודגשת
בשבת זו, כי "כל יומא ויומא עביד עבדתיה"²,
עאכו"כ שבת מברכים החודש תמוז, שהיא השבת
האחרונה של חודש סיון, חודש השלישי - החודש
של זמן מתן תורתנו.

ב. ויובן זה בהקדים ביאור המפרשים, בטעם
שליחת המרגלים ע"י משה. דלכאורה תמוה:

בנוגע לדיבורו של הקב"ה למשה "שלח לך
אנשים"³ אמרו חז"ל⁴: "שלח לך - לדעתך", אבל
"אני איני מצוה אותך", "לפי שראו ישראל ואמרו
נשלחה אנשים לפנינו כו', ומשה נמלך בשכינה,
אמר: אני אמרתי⁵ להם שהיא טובה כו"⁶.

ונשאלת השאלה: מכיון שהקב"ה הבטיח לבני
שיביא אותם ל"ארץ טובה ורחבה"⁵ - למה סבר
משה שהי' צורך בשליחת המרגלים, ועד ש"וייטב
בעיני הדבר"⁷ - וכי לא סמך משה, ח"ו, לגמרי על
הבטחתו של הקב"ה?!

ומבארים המפרשים⁸, שהכוונה בשילוח
המרגלים היתה (לא בכדי לברר האם לילך לכבוש
את ארץ ישראל, כי על זה הי' ציווי מפורש
והבטחה מהקב"ה, אלא) בכדי לדעת באיזה דרך
ואופן יותר קל לכבוש את ארץ ישראל. וכמפורש

(9) דברים שם, כב.

(10) פסחים סד, ב.

(11) רמב"ן שם.

(12) חוקת כא, לב.

(13) כדמשמע בפשטות הכתובים בתחילת ספר יהושע
(הפטר פרשתנו). וכן משמע ברמב"ן ובאור"ח שבהערה 8,
וצ"ע בלקו"ת פרשתנו רד"ה וישלח יהושע (נא, ג) ש"בוודאי לא
עשה יהושע מדעתו, רק שהשי"ת ציווהו על כך".

(14) ומה שאמר הקב"ה "אני אמרתי להם שהיא טובה", וגם
משה עצמו הסכים לשילוח המרגלים רק משום שחשב "שמא
תחזור בכם כשתראו שאיני מעב" (פירש"י דברים א, כג) - הוא
ע"פ כוונת בני ישראל בשילוח המרגלים לתור ולבחון אם צריכים
לעלות ולכבוש כו' (ראה אור"ח ריש פרשתנו). אבל שילוח
המרגלים (כהאופן ששלחם משה) לתור באיזה אופן לכבוש - הרי
זה דבר טוב ורצוי, ככפנים.

(1) חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א).

(2) ראה זח"ג צד, ריש ע"ב.

(3) ריש פרשתנו (יג, ב).

(4) סוטה לד, ריש ע"ב (ע"פ גירסת הע"י). פירש"י עה"פ.

ועוד.

(5) שמות ג, ח.

(6) פירש"י פרשתנו שם. וראה פירש"י סוטה שם.

(7) דברים א, כג.

(8) רמב"ן ריש פרשתנו. וראה גם אור"ח שם.

בגדלותו (תיכף לכשיגדל) תלוי' בדיעותיו עד"ז,³⁶
ובחינוך שקיבל בקטנותו³⁷. וא"כ היתכן שאין
ציווי (מן התורה) לחנך?³⁸

וביותר תמוה: רואים בפועל שעיקר החינוך
תלוי באם³⁹ [ובפרט אצל קטן, תינוק הצריך
לאמו]. ואעפ"כ מצות החינוך (אפילו) מדבריי
סופרים היא על האב ולא על האם!?

ויש לומר אחד הביאורים בזה⁴¹, שאדרבה:
מכיון שחינוך [ובפרט חינוך ע"י האם] הוא דבר
המוכרח ע"פ טבע האדם⁴², הרי פשוט שיתעסקו
בזה בכדי שכשיגדיל לתומ"צ - יקיימם⁴³.

ויש לומר הטעם על זה בפנימיות הענינים: זה
שאינן ציווי להכין הענינים שהם לצורך קיום
המצוה, ה"ז בכדי לתת הזדמנות ליהודי שיחשוב
ויתייגע בשכלו הוא, איך לקיים את המצוה.

ועפ"ז יש לומר הפירוש, בזה שהקב"ה אמר
למשה רבינו "שלח לך לדעתך, אני איני מצוה לך"
- כי הדרך איך לקיים ציווי כיבוש הארץ, לא
אומרים על זה ציווי, וצריך להיות "לדעתך" -
שצריך להתייגע ע"ז בדעתו הוא.

ד. ויש להוסיף, שב' ענינים הנ"ל (בנוגע לאופן
קיום ציווי כיבוש הארץ - (א) שהכיבוש צ"ל לא
ע"פ נס אלא ע"פ טבע (שילוח המרגלים), ו(ב)
שאופן קיום הציווי צ"ל "לדעתך" של האדם
המקיים את המצוה) - שייכים במיוחד לכיבוש
הארץ:

מבואר בלקו"ת פרשתנו⁴⁴ ("הפרשה
החסידית") שמה שהמרגלים לא רצו ליכנס לארץ
ישראל, הי' מצד זה שלא רצו "לירד" מדרגתם

הי' מצד זה שהם שינו (תיכף בהליכתן⁴⁵) משליחות
משה [והלכו לראות (לא "את הדרך אשר נעלה
בה", אלא) האם כדאי לכבוש את הארץ], ולכן לא
נמנעו משה ויהושע אח"כ מלשלוח מרגלים,
בחשבם (וכך הי' בפועל) שמרגלים אלו יקיימו את
השליחות.

ג. עפ"ז נשאלת השאלה לאיך גיסא: מכיון
שלכיבוש הארץ צריך מרגלים, למה לא ציווה
הקב"ה על זה, והשאיר זאת לדעתו של משה?

והביאור בזה, שאדרבה, היא הנותנת: מכיון
שלכיבוש הארץ צריך (ע"פ טבע) לשלוח מרגלים
- הרי לאחר ציווי הקב"ה לכבוש את ארץ כנען,
כבר מובן מעצמו שבכדי לקיים ציווי זה צריך
לשלוח מרגלים, ואין צורך בציווי פרטי על פרט
זה.

דוגמא לדבר:

כאשר ציווה הקב"ה לאברהם אבינו "קח נא את
בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק, ולך-לך אל
ארץ המורי' והעלהו שם לעולה"⁴⁶ - לא הי' צריך
לצוותו גם לחבוש את החמור ולקחת עצי עולה
ומאכלת ואש (ואברהם עשה זה מעצמו⁴⁷), כי
לאחרי שיש ציווי ה' לאברהם "והעלהו שם
לעולה" - וקיום ציווי ה' צריך להיות ע"י
השתדלות אברהם - מובן מעצמו, שלזה צריך
אברהם להכין ושיהיו לו עצים, אש ומאכלת,
ולפנ"ז - חבישת חמור, שעם כל זה ילכו לארץ
המורי'!

ועד"ז הוא בנוגע לכל מצוות התורה, שעל
מכשירי מצוה אין ציווי. ולדוגמא, מצות מילה,
שאינן ציווי להכין איזמל וכו'.

[ועפ"ז אפשר לבאר מה שמן התורה אין מצוה
מפורשת ובפני-עצמה לחנך בניו ובנותיו. ובכלל
יש בענין החינוך שקלא-וטריא בגדרי חיובו, וכמה
דעות בזה⁴⁸.

ולכאורה תמוה: מובן בפשטות שהנהגת האדם

(19) כמ"ש חנוך לנער ע"פ דרכו גם כי יקין לא יסור ממנה
(משלי כב, ו).

(20) וראה של"ה שער האותיות מד, א (נעתק ב"חנוך לנער"
ע' "הנשים מצוות על תוכחת בניהם כמו האב ויותר מזה,
מטעם שהן פנויות ומצויות יותר בבית כו").

(21) ראה בארוכה שיחת חגה"ש תשמ"ז. עוד ביאור בזה -
ראה שיחת אחש"פ תשמ"ז.

(22) משא"כ בכו"כ (רוב ה) בע"ח, כנראה בפשטות.
(23) והא שיש ציווי "ושננתם לבניך" (ואתחנן ו, ז) - אף שגם
זה הוא (לכאורה) דבר המוכרח, כמ"ש ברמב"ן שם "אנחנו
מצווים שידעו בנינו המצוות, ואין ידעו אותם אם לא נלמדם" -
כי זהו הוספה לגודל וחשיבות הענין.

ואולי יש לומר, לפי שזה (22) מדר תורה לבניו הקטנים) אינו
מוכרח, כי ע"י שיחנכום במצוות ידעו איך לקיימם.

(24) לו, ג ואילך.

(15) פירש"י יג, כו.

(16) וירא כב, ב.

(17) שם, ג. ו.

(18) נזיר כט, א. רמב"ם הל' ציצית פ"ג ה"ט. הל' לולב פ"ז
ה"ט. שו"ע אדה"ז הל' שבת ס"ב. וראה אנציק' תלמודית
ערך חינוך בתחילתו. וש"נ.

ענינו של חודש סיון (החודש השלישי) הוא - 26
מתן תורה³¹ (מלמעלה). וגם קבלת התורה שבנ"י 27
קיבלו, ה' באופן שעמדו על יד הר סיני, ושמעו 28
את הדברות איך שבאים מלמעלה, מהקב"ה. 29
משא"כ ענינו של חודש תמוז (החודש שלאחרי 30
קבלת התורה³²) הוא איך שבנ"י "הולכים" מהר 31
סיני, ומתחילים את עבודתם בכח עצמם לעשות 32
מהעולם דירה לו ית', ע"פ ההוראות שקיבלו 33
לפניו במתן תורה. 34

ויש לומר רמז בזה, ששבת מברכים חודש תמוז 35
היא השבת האחרונה של חודש סיון - כי הברכה 36
והנתינת כח לעבודה בעולם (בחודש תמוז) 37
מקבלים מהשבת האחרונה של החודש השלישי, 38
השלימות וסך-הכל של מתן תורה, אוריאן תליתאי. 39

ו. עפ"י תובן ההוראה - "והחי יתן אל לבו"³³ 40
- שלומדים משבת מברכים חודש תמוז בפרשת 41
"שלח": 42

כמו כל הענינים בתורה הנצחית, גם הציווי 43
לכיבוש הארץ - הוא נצחי בכל זמן ובכל מקום. 44
לכל יהודי ישנו הציווי "לכבוש" את גופו ונפשו 45
הבהמית וחלקו בעולם, "מלאו את הארץ 46
וכבשוה"³⁴, לעשותם כלי לאלקות (ארץ ישראל - 47
שהיא "מקודשת מכל הארצות"³⁵), כפתגם הידוע 48
של הצ"צ³⁶ - "עשה כאן ארץ ישראל". 49

הנעלית, מצב של התבודדות במדבר, שלמעלה 1
מענינים ארציים, ודאגות הפרנסה (כי במדבר נתן 2
להם הקב"ה הכל מן המוכן - לחם מן השמים²⁵, 3
מים מבארה של מרים²⁶, וענני הכבוד שהנהיגו 4
אותם והגיגו בעדם וכו')²⁷, ויכלו ללמוד תורה 5
ולעבוד את השי"ת במנוחה שלימה, בשלימות 6
הלימוד והעשי'. 7

אמנם שיטה זו (של המרגלים) היתה "טעות 8
גדול"²⁸, כי תכלית הכוונה היא לעשות לו ית' דירה 9
בתחתונים, שמגשמיות העולם יעשה רוחניות 10
ואלקות. ולכן ה' צורך לצאת מן המדבר וליכנס 11
לארץ ישראל, ארץ נושבת, ששם צריך לעסוק 12
בענינים גשמיים (חרישה, זריעה וכו'), בכדי 13
לעשות מהגשמיות דירה לו ית'. 14

ומכיון שהכוונה בכיבוש הארץ והתיישבות 15
בארץ, היא בכדי לעשות את ה"תחתונים" דירה לו 16
ית' - לכן גם אופן הכיבוש והתיישבות צ"ל קשור 17
בגדרי ה"תחתון": (א) שהכיבוש יהי' לו אחיזה 18
עכ"פ בדרך הטבע, ו(ב) שהדרך לכיבוש יהי' (לא 19
ע"פ ציווי מלמעלה, אלא) "לדעתך" של 20
ה"תחתון"²⁹, האדם המקיים את הכיבוש. 21

ה. ע"פ הנ"ל יובן הקשר של פרשת "שלח" עם 22
שבת מברכים החודש תמוז, בסיום חודש סיון: 23

חודש סיון וחודש תמוז, הם שני אופני עבודה 24
שונים³⁰: 25

(31) דאף שמ"ת ה' בתחילת החודש, הרי זה שייך וקשור לכל החודש, כמודגש בזה שבתושב"כ נזכר שמ"ת ה' "בחודש השלישי" (יתרו יט, א) ולא נזכר באיזה יום בחודש [עד שיש בזה ב' דיעות בגמרא (שבת פו, ב)], וכן בחושבנ"פ (שם פח, א) - "ירחא תליתאי". [ומש"נ (יתרו שם, טז) "ביום השלישי", "יומא תליתאי" - ה"ז לא יום השלישי בחודש, כ"א מימי ההכנה (הגבלה) למ"ת].

(32) להעיר מזה שהבעש"ט ה' מחבב במיוחד את יום השני דחגה"ש, להיותו יום הראשון שלאחרי מתן תורה (סה"ש תש"ד ע' 135). וראה לקו"ש ח"ד ע' 1028, שמעלת היום שלאחרי מ"ת הוא - שאז התחיל ענין העבודה של המטה. עיי"ש בארוכה.

(33) קהלת ז, ב.

(34) בראשית א, כח.

(35) רמב"ם הל' ביהב"ת פ"ז הי"ב - שיעור היומי בש"ק הזה.

(36) אגרות קודש אדמו"ר (מהר"י"צ) ח"א ע' תפה.

(25) בשלח טז, ד.

(26) פירש"י חוקת כ, ב.

(27) פירש"י בהעלותך י, לב. עקב ח, ד.

(28) לשון הלקו"ת שם לו, ב. וראה שם לח, ב.

(29) ויש לומר (בפנימיות הענינים), שזהו גם הטעם על זה שההצעה לשלוח מרגלים באה (לא ממש אלא) מישראל. ויתירה מזו - שההצעה מישראל היתה באופן ד"ותקרבון אלי כולכם - בערוביאי" (דברים א, כד ובפירש"י שם).

(30) החילוק דלקמן הוא גם בהתאם לזה שחודש סיון הוא החודש השלישי* (ראה הערה הבאה) וחודש תמוז הוא החודש הרביעי - כמבואר בכ"מ ההפך בין שלישי ורביעי - ששלישי מורה בעיקר על בחי' המשפיע, ורביעי מורה בעיקר על בחי' מקבל (ראה בארוכה שיחת ש"פ קרח תשמ"ז. ויש"נ).

(* ולהעיר מהקשר ל: (א) הפרק שלומדים בשבת זו - פרק שלישי, והתחלתו היא "והסתכל בשלשה דברים כו", ובוה גופא - שלשה בבות (ראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ אחו"ק ש.ו.ט.ס). (ב) שיעור היומי ברמב"ם (הל' ביהב"ת פ"ז הי"א) - שלש מחנות היו במדבר, מחנה ישראל ומחנה לוי ומחנה שכינה, וכנגדם לדורות, מפתח ירושלים עד

הר הבית כמחנה ישראל, ומפתח הר הבית עד פתח העזרה שהוא שער ניקנור כמחנה לוי, ומפתח העזרה ולפנים מחנה שכינה - שרם (כרנים לייים ישראלים) כנגד חג"ת (תקו"ז תס"ט קד, א). וראה לקוטי לוי"צ לזר פרשתנו ע' שנה.

הגלות, השליחות לגמור את השירים האחרונים
של העבודה ב"מדבר העמים" של הגלות, ולהכין
את הדרך לכניסה וכיבוש בשלימות של ארץ
ישראל, ושל כל העולם (ש"עתידיה ארץ ישראל
שתתפשט על העולם כולו"⁴³).

נשיא דורנו שלח את כל היהודים - "שלח" -
שיהיו שלוחים "ויתורו את ארץ כנען", לראות
ולמצוא את הדרך הכי טובה לכבוש את העולם ע"י
הפצת התורה והיהדות, ובמיוחד - הפצת
המעיינות חוצה.

וזאת היא השליחות של דורנו - ולכן אף אחד
אינו יכול להשתחרר מחובתו ולהשתמש מן
האחריות, ולעמוד מן הצד או עכ"פ באופן
ש"נגרר" אחרי כולם, אלא אדרבה - כל אחד צריך
להשתדל ללכת קדימה - "חלוצים תעברו לפני
אחיכם בני ישראל כל בני חיל"⁴⁴, וישנה ההבטחה
ו"ונכבשה הארץ לפניכם"⁴⁵.

ח. ישנם כאלו, שכאשר מקבלים הוראה לעסוק
בהפצת היהדות והפצת המעיינות חוצה -
מתבלבלים מיד ובאים עם כל מיני שאלות: איפה
ה"חוצה"; איזה ספר בנגלה, או קונטרס חסידות
וכיו"ב צריך להפיץ; מה צריך להגיד לשני; איזה
הכנות צריך לזה, וכו' וכו'.

על זה באה ההוראה הנ"ל, שלאחרי שישנו
ציווי נשיא דורנו לעסוק בשליחות מסויימת
בהפצת היהדות והפצת המעיינות חוצה - צריך
שהשליח, בהיותו בר-דעת⁴⁶, ישתמש בשכלו הוא,
ולחפש ולמצוא את הדרכים הכי טובות ומתאימות,
איך לקיים את השליחות - לא מיבעי בנוגע
לדברים המוכרחים שצריך כדי לקיים את שליחותו,
אלא גם להעריך את המצב הפרטי, ולמצוא
האותיות המתאימות איך לדבר עם השני, ואיזה
ספר, קונטרס להפיץ וכיו"ב.

לא צריכים להיות כמו "בן יחיד מפונק",
שצריך לתת לו מן המוכן כל פרט הכי קטן. וכפי
שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם על איזה משולח

ועבודה זו היא בהדגשה יתירה בחודש תמוז
(הבא לאחר החודש של מתן תורה), כאשר יהודי
נכנס לעולם "לכבוש" אותו בתורה ויהדות.
ובעבודה זו יש לו ההוראה מפרשת "שלח" -
הוראה כפולה:

לכל-לראש בנוגע לעצם העבודה: יהודי יכול
לחשוב שעדיף להשאר ב"הר סיני" וללמוד תורה,
מלימד ולהתעסק בעבודת המצוות, עבודה
בגשמיות העולם, ולמה צריך ליכנס לנסיונות
וספיקות שיכולים להיות בעבודתו בעניני חול,
מצד זה ש"עז העם היושב בארץ"³⁷, ואולי "לא
נוכל לעלות גו' כי חזק הוא ממנו"³⁸, ועד ש"ארץ
אוכלת יושביה"³⁹, מוטב שישאר לישב בארבעה
כותלי בית המדרש ובית הכנסת.

על זה בא הלימוד מטעות המרגלים - שהקב"ה
ציוה שתכלית הכוונה בירידת הנשמה בגוף, היא
דוקא ליכנס ולכבוש את ארץ כנען ולעשותה ארץ
ישראל. ואדרבה - "טובה הארץ מאד מאד"⁴⁰,
דוקא ע"י העבודה בארץ הגשמית, מתגלה תכלית
שלימות הטוב (למעלה מכפי שזה במקום רוחני),
ועד לאופן ד"מאד מאד", כי נתאוה הקב"ה להיות
לו ית' דירה בתחתונים דוקא⁴¹.

ועד שזה פועל תכלית השלימות גם ביהודי,
שלא רק שהעולם אינו מפריע לו, אלא אדרבה -
"לחמנו הם"⁴², שזה נעשה הלחם שמחיה אותו
ופועל אצלו עלי' באיך-ערוך.

ונוסף לזה, יש גם ההוראה של כיבוש הארץ
בנוגע לאופן העבודה, שצ"ל "לדעתך": לחשוב
ולהתייגע בשכלו ודעתו, ולחפש ולמצוא כל
הדרכים (בהתאם לטבע העולם) איך לכבוש את
גשמיות העולם ולעשות ממנו "ארץ ישראל".

ז. ובפרטיות יותר - יש בזה לימוד במיוחד
לדורנו זה:

משה רבינו שבדורנו - כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
דורנו - נתן לכאור'א מהדור, דור האחרון של

(43) יל"ש ישעי' רמז תקג. פס"ר פ' שבת ור"ח. וראה לקו"ת
מסעי פט, ב.
(44) דברים ג, יח.
(45) מטות לב, ט.
(46) שזהו תנאי בשליחות (רמב"ם הל' שלוחין ושותפין פ"ב
ה"ב, טושו"ע חו"מ סקפ"ח ס"ב).

(37) פרשתנו יג, כה.
(38) שם, לא.
(39) שם, לב,
(40) פרשתנו יד, ז.
(41) לקו"ת פרשתנו לז, ב ואילך.
(42) פרשתנו שם, ט.

כיון שהגיע עד חצי הנהר, הגיעו המים עד צווארו
 . . מיד נער הקב"ה את המעין ויבש הנהר ועמדו
 ביבשה".

ט. לאידך גיסא, מובן מסיפור המרגלים, שמה
 שנתון לשכלו של השליח ("לדעתך") - הוא רק
 בנוגע לאופן קיום השליחות. משא"כ בנוגע לעצם
 השליחות (האם יקיימה כו') - בזה אין לו דעה:
 מכיון שהמשלח - משה רבינו שבדורנו - אמר
 לו שזאת היא שליחותו, צריך לקיימה, ואסור לו
 לערב בזה את שכלו, שאולי זה קשה מדי, "עז
 העם" וכיו"ב;

ולהוסיף דבר המובן מעצמו, שגם פרטי אופני
 קיום השליחות (שצריך להבחין מעצמו) - צריכים
 להיות מיוסדים על כללי התורה, והציווי המיוחד
 של המשלח. וכאשר הכל בנוי על יסוד זה - כל
 הפרטים מתאימים לרצון המשלח.

ובוודאי שציווי המשלח הוא באופן ברור, כך
 שכאור"א יכול לדעת מעצמו ולהבין את כל הפרטים
 באופן שיתאימו לרצון המשלח, מכיון שישנו
 הכלל ש"איני מבקש כו' אלא לפי כחן"⁵¹.

י. ויה"ר שכל בני", "בנערינו ובזקנינו גו'
 בבנינו ובבנותינו"⁵², ילכו בקרוב ממש לכבוש את
 ארץ ישראל, ובקרוב ממש בשלימות, גם קיני קניזי
 וקדמוני⁵³, ועי"ז - להוסיף יותר בקדושת ארץ
 ישראל (נוסף על הקדושה שיש בארץ ישראל בכל
 זמן⁵⁴).

ובארץ ישראל גופא (שהיא "מקודשת מכל
 הארצות"⁵⁵) - יתעלו בכל ה"עשר קדושות הן
 בארץ ישראל"⁵⁵, ועד בירושלים ובביהמ"ק
 השלישי,

(51) במדב"ר פי"ב, ג.

(52) בא י, ט.

(53) ספרי ראה יב, כ. פירש"י שופטים יט, ח.

(54) ראה אנציק' תלמודית, ערך ארץ ישראל ס"ב. וש"נ.

(55) שיעור היומי ברמב"ם - הל' ביהב"ח פ"ז הי"ג, וצ"ע
 הטעם (ע"פ נגלה*) שמחלק העשר קדושות בארץ ישראל
 מקדושת ארץ ישראל לגבי שאר הארצות, ולא כוללם ביחד -
 "אז עשר קדושות הן, א"י מקודשת מכל הארצות, (ובא"י
 עצמה) עיירות המוקפות חומה מקדושות משאר הארץ וכר".

(* הטעם פנימי לזה י"ל - כי עשר הוא מספר השלם (פרדס שער ב),
 המורה על שלימות (כמו עשר ספירות, עשרה מאמרות כו').

שהטיל עליו שליחות מסוימת, והתחיל לשאול
 אודות פרטים ופרטי פרטים איך לקיים את
 השליחות - ולאחרי שיצא מה"יחידות", אמר כ"ק
 מו"ח אדמו"ר, שהלה מתנהג כמו "בן יחיד
 מפונק", ואומר "שאני והטילוני אל הים"⁴⁷!

יהודי הוא אמנם "בן יחיד" של הקב"ה, וכמו
 בן יחיד שנולד להורים לעת זקנותם, ועוד יותר יקר
 מזה (כתורת הבעש"ט⁴⁸) - אבל ביחד עם זה, לא
 צריך "להתפנק": כאשר מצווים אותו לעשות
 משהו, אינו צריך לחכות עד שיפרטו לו ובפרטיות:
 שמתכוונים אליו ממש, ולא רק כשומע, אלא
 המעשה שלו בפועל, "ואפילו" בימי המעשה בעניני
 חול של חבריו שמנהל אתם עסקים, ומתייעץ איפה
 לקנות אכור"ש, וכיו"ב.

עצם השליחות והענינים שמצד-עצמו לא יכול
 לדעת - אומרים לו; אבל הענינים שיכול וצריך
 להבין מעצמו - לא צריכים להגיד לו, כי זה מובן
 ומוכרח מעצמו, כמו שלא היו צריכים להגיד
 לאברהם שצריך לקחת חמור ומאכלת ואש ועצי
 עולה וכו', כנ"ל (ס"ג), לקחת חומר גופו ונה"ב
 וכו'.

ועוד ועיקר: זה שלא אומרים לו את כל
 הפרטים בנוגע לקיום השליחות - הרי זה זכות
 עבדו, בכדי לזכות אותו שיקיים את השליחות בכח
 עצמו.

ונוסף לזה:

מובן ופשוט, שהמשלח נותן לו את כל הכחות
 להצליח בשליחותו, וגם לכוון בנוגע לענינים
 שצריך להבחין מעצמו. ומיד כאשר הוא (השליח)
 משים את האצבע שלו הקטנה⁴⁹, הוא מצליח ועד -
 למעלה מן המשוער.

כמו שהי' אצל אברהם אבינו, שלאחרי שלקח
 את החמור וכל הצרכים כדי שיוכל לקיים את ציווי
 ה', ויצא לדרך, ועד שלא התפעל מהנסיונות
 שבדרך - עזר לו הקב"ה והצליחו, וכמסופר
 במדרש⁵⁰, שהשטן "הלך ונעשה לפניהם (אברהם
 ויצחק) נהר גדול, מיד ירד אברהם לתוך המים..

(47) ל' הכתוב - יונה א, יב.

(48) כתר שם טוב, הוספות סקל"ג.

(49) ראה שהש"ר וקה"ר בתחילתן.

(50) תנחומא וירא כב.

- 1 ויקיימו מצות יראת המקדש, "ולא מן המקדש
2 אתה ירא אלא ממי שצוה על יראתו"⁵⁶, ועד
3 לשלימות היראה⁵⁷.

(58) סיום וחזרת הערה הנ"ל. - ומבואר במ"א ממשמעות הרמב"ם (הל' פרה אדומה ספ"ג) שזהו סיום בכ"מ שמדובר בגאולה השלימה (ראה לקו"ש חכ"ח ע' 131 ואילך).

(56) רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ז.
(57) ראה סידור אדה"ז הערה לתיקון חצות.

אגרות קודש

ב"ה, כ"א סיון, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ג הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו'
מוה"ר יהושע שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ז סיון, הנה נבהלתי לקרות התחלתו אשר קשה לו מאד כו' וכו' ובהדי כבשי דרחמנא למה לך. ובמה שמעתיק דברי הרמב"ם אשר אין הקב"ה עושה נס יוצא מדרך הטבע לאיש פרטי, הנה במוחש ראינו נסים יוצאים מדרך הטבע גם לאנשים פרטים ובפרט בשנים האחרונות. ובפרט בהעניינים התלולים בחלל הגוף שכמה וכמה פעמים טעו בזה לאחרי כל הבדיקות. וכ"ז נוסף על זה שמיום ליום מתחדשים תרופות חדשות. אלא שמוכרח הדבר וא"א בלא"ה לחזק ההתקשרות עם השי"ת הרופא כל בשר ומפליא לעשות ואין "המקרא" יוצא מידי פשוטו שהוא מפליא לעשות בפו"מ לאדם פרטי והראי' ע"ז כיון שכל אחד בפרט מברך ברכה זו. והאריכות בזה אך למותר. והלואי שלא היו מקיימים הענין דיוסיף דעת גוי' בכיו"ב וטוב יותר לקיים מרז"ל שאין בעל הנס מכיר בניסו. מובן שכל הנ"ל אינו שולל כלל הסברא שצריך לדעת חו"ד עכ"פ של שני רופאים במקצוע זה וחוו"ד בנוגע לפעולות, וכידוע מאמר הצ"צ שהתורה אומרת שיש רשות לרופא לרפאות, אבל לא ח"ו לגרום מרה שחורה כו'.

במ"ש בענין חג השבועות ובמנהגים שמצא בספרי החסידים, הנה נדבר בעת התועדות בחה"ש שעבר, אשר היפך דעת העולם הרי בשעת מתן תורה הנה נגלה דתורה היתה רק בהעלם ובנסתר כי ביום מ"ת שמעו ישראל רק עשה"ד וגם בזה הרי על כל דו"ד פרחה נשמתם, שבמילא אין שייך אז ענין של הבנה והשגה, ושאר כל התורה ניתנה רק בהעלם. וכידוע בכ"מ ובאזהרות דר' סעדי' גאון איך שכל התרי"ג מצות וז' מצות דרבנן נכללים ונרמזים (בתר"ך אותיות) דעשרת הדברות. משא"כ נסתר דתורה שהרזי דרזין בזה הוא מעשה מרכבה הרי ראו כל ישראל ואפילו הטפלים לישראל (ואפילו אלו שהי' בהם חשש לקצץ בנטיעות ח"ו מפני היותם מערב רב, אבל בני ישראל הרי פסקה זוהמתן במ"ת, וגם לאחר חטא העגל הרי אף שבמקצת חזרה אבל בכ"ז נשתנו מן הקצה אל הקצה ואפי' בגשמיות וכמוכח בשבת קמ"ז ע"א).

בברכה שהשי"ת יזכחו לבשר תמיד טובות בעניניו הפרטים ובעניינים הכלליים.

לקוטי-שיחות פרשת שלח כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

- 27 שאלה זו קשה במיוחד כאשר אנו מוצאים במפורש
28 בדברי חז"ל⁵ דרשות על שמות אחרים של המרגלים,
29 ובמדרש תנחומא⁶ יש מדרשים על כל השמות⁷ הללו.
30 (ב) מהי משמעות דברי רבי יוחנן "אף אנו נאמר"?
31 אילו רצה להוסיף דרשה על שם נוסף, צריך היה לו
32 לומר "עלו בידינו שנים", או בקצרה "שנים"?
33 (ג) מן הנאמר "אמר רבי יוחנן" – ולא "רבי יוחנן
34 אומר" – מוכח⁸, שאין זו מחלוקת בין רבי יצחק לבין
35 רבי יוחנן, אלא שרבי יוחנן מוסיף על דברי רבי יצחק.
36 וזוהי גם משמעות המלה "אף אנו נאמר" – אין
37 הוא חולק על רבי יצחק (אין הוא אומר "בידינו עלו
38 שנים"), אלא הוא מוסיף דרשה על שמו של נחבי בן
39 ופסי.
40 אך צריך להבין: אם רבי יוחנן דורש שם נוסף, הרי
41 הוא חולק על דברי רבי יצחק האומר לא עלתה בידינו
42 אלא אחד?
43 (ד) ועיקר: כיון שעל שם מעשיהם נקראו⁹ אף לפני⁹
44 שמושה בחר בהם, וזוהי "מסורת מאבותינו", אשר לגבי
45 מסורת לא תיתכן מחלוקת, כיצד יתכן שמושה בחר
46 בהם, ובמיוחד כאשר כלל הוא ש"לעולם יבדוק אדם
47 בשמות"¹⁰?
48 (ה) כיצד תואם הדבר למאמר חז"ל¹¹ שהם היו
49 צדיקים (באותה שעה), שלפי זה יוצא, ששורש מעשה
50 המרגלים אפשרי גם אצל צדיקים.

ב.

התשובה לכאורה, והקושי על כך

- 51 לכאורה ניתן היה להשיב על השאלות ב' וג':
52 בדבריו "לא עלתה בידינו אלא אחד" מתכוון רבי יצחק

א.

דברי הגמרא ורש"י על שמות המרגלים

- 1 נאמר בגמרא¹: "אמר רבי יצחק, דבר זה מסורת
2 בידינו מאבותינו, מרגלים על שם מעשיהם נקראו, ואנו
3 לא עלתה בידינו אלא אחד – סתור בן מיכאל – סתור,
4 שסתור מעשיו של הקדוש-ברוך-הוא, מיכאל, שעשה
5 עצמו מך. אמר רבי יוחנן, אף אנו נאמר – נחבי בן
6 ופסי – נחבי, שהחביא דבריו של הקדוש-ברוך-הוא,
7 ופסי, שפיסע על מידותיו של הקדוש-ברוך-הוא".
8 רש"י מסביר, שכוונת המילים "לא עלתה בידינו..."
9 היא – "אין אנו יודעין לדרוש" – שיודעים אנו לדרוש
10 ולהסביר רק את שמו של אחד המרגלים – סתור בן
11 מיכאל. לפי זה יש לומר, שרבי יוחנן, שדורש גם את
12 השם "נחבי בן ופסי" (כלומר, הוא מסביר שני שמות)
13 אינו סובר כרבי יצחק, ש"לא עלתה בידינו אלא אחד".
14 אך לפי זה מתעוררות מספר שאלות על מאמר זה:
15 (א) מדוע קשה כל-כך לפרש בדרך הדרש את
16 שמותיהם של המרגלים על-פי מעשיהם, עד כדי כך
17 שרבי יצחק ורבי יוחנן הצליחו לעשות זאת רק לגבי
18 שם אחד או שניים מכל השמות? במה שונים שמות
19 אלו מכל השמות הרבים בתורה אשר עליהם נאמרים
20 מדרשי חז"ל?
21 [אמנם, גם בחלק הדרוש שבתורה דורשים על-פי
22 כללים מסויימים², אך בכל זאת זהו אופן לימוד רחב
23 ביותר³, כי הענין הנדרש אינו צריך להתאים בדיוק
24 למשמעות הפשוטה של המילה ולהיות מובע בכל
25 אותיותיה, עד כדי כך, שכנאמר בספרים⁴, "אין משיבין
26 על הדרש".]

גם ש"ך עה"ת פרשתנו (עה"פ ואלה שמותם) – דרשות על שמות המרגלים (ושבבז).
(7) לבד "גאואל בן מכי", ואולי נשמטו שם תיבות אחדות, ומה שמסיים "ונעשה מך" שייך לדרשת השם "גאואל בן מכי".
(8) ראה שד"ח כללים (ח"א ע' מט וח"ד ע' א'תעה). וש"נ.
(9) משא"כ בזה"ג (קנח, רע"ב – ועד"ז הוא בכמדב"ר פט"ז, ט בשם "ד"א") א"ר יצחק משה אסתכל וידע כי ד"ל (עכ"פ בדוחק) – שזה ה' לאחר שחבר בהם, וכאמרו לפני זה (במדב"ר (שם, ה). וראה ג"כ זח"ג קנח, סע"א) דאח"כ נתהפכו.
(10) תנחומא האזינו ז.
(11) במדב"ר זח"ג שם. וזהו ג"כ מקור פרש"י יג. ג.

(1) סוטה לד, ב. וראה תנחומא פרשתנו ו. וראה לקמן הערה 53.
בכהנ"ל – ראה (ע"ד החסידות) מאור עינים פ' שלח.
(2) ראה ג"כ לקו"ש ח"ה ע' 389.
(3) להעיר מהקדמת הראב"ע לפירושו עה"ת "הדרך הד": אשר מעט השכל בלבו כו'.
(4) ס' הליקושים עה"פ וימררו את חייהם. פננת רוא לבראשית ג, ז. ועוד. ולהעיר עד"ו – מאנציקלופד' תלמודית ע' אגדה בסופו. וש"נ.
(5) ראה ב"ר פע"א ג' (גדי כו"). ולהעיר מתנחומא שם – שמביא בתחילתו (לא רק "סתור בן מיכאל נחבי בן ופסי" שמפרש שם בסופו, כ"א) גם "גאואל בן מכי". ועד"ז בכמדב"ר פט"ז, י ותנחומא באבער פרשתנו יוד (ושם מפרש בסופו רק "סתור". וראה לקמן הערה 55).
(6) האזינו ז (ומסיים שם: וכך נמצא בספר רבי משה הדרשן). וראה

36 (ב) על "החביא דבריו של הקדוש-ברוך-הוא" אומר
 37 רש"י: "החביא דבריו, ולא אמר כמות שהן". ואינו
 38 מוכן: לא את דברי הקדוש-ברוך-הוא החביא נחבי בן
 39 ופסי, ולא אמרם "כמות שהן". אלא את אשר ראה
 40 בארץ ישראל – את טוב הארץ¹⁴.
 41 (ג) בהמשך, על "שפיסע על מידותיו של הקדוש-
 42 ברוך-הוא" מפרש רש"י "דילג שלא אמרו כאשר הם",
 43 ואינו מפרש מה הן "מידותיו של הקדוש-ברוך-הוא"
 44 אשר הוא דילג עליהן ולא מסרם לישראל כפי שהיה
 45 צריך?

46 המהרש"א¹¹ מסביר, שב"החביא..." ו"פיסע..." אין
 47 הכוונה לכך שהוא לא מסר את דברי הקדוש-ברוך-הוא
 48 וכו' "כמות שהן", אלא שבו עצמו היה "החביא דבריו
 49 של הקדוש-ברוך-הוא" – אצלו הם היו חבויים.
 50 כלומר, הוא לא האמין בדברי הקדוש-ברוך-הוא
 51 "שהעיד על הארץ שהיא טובה". ו"פיסע על מדותיו
 52 של הקדוש-ברוך-הוא" – הוא עצמו "דילג" ולא
 53 האמין במדותיו של הקדוש-ברוך-הוא, ש"נותן שכר
 54 טוב למאמינים...".

55 לפי זה צריך להבין: מהו ההבדל, שלגבי "דבריו
 56 של הקדוש-ברוך-הוא" היה "החביא" (נחבי), ולגבי
 57 "מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא" – "פיסע" (ופסי).
 58 לכאורה, יש לשניהם, לפי פירוש המהרש"א משמעות
 59 זהה – "שלא האמין"?

ד.

"לא עלתה בדינינו..." - לימוד המביא אותנו
 לידי מעשה

60 תמצית ההסבר לכל זה היא:
 61 בדבריו "ואנו לא עלתה בדינינו אלא אחד" אין
 62 כוונת רבי יצחק לומר שאין אנו יודעים לדרוש את
 63 שמות המרגלים, אלא שהלימוד על שאר שמות
 64 המרגלים – לימוד מביא לידי מעשה – "לא עלתה
 65 בדינינו", אינו מביא אותנו לידי מעשה, שעלינו ללמוד
 66 משמות מרגלים אלו¹⁵:
 67 הדרשות על שאר שמות המרגלים קשורות רק
 68 לעבודת "אבותינו" – הם היו צריכים להמנע מכל אחת
 69 מטעויות המרגלים, המתבטאות גם בשמות אלו. אך
 70 "בדינינו" "לא עלתה..." אלא אחד – אנו צריכים

1 לומר, שב"מסורת בדינו מאבותינו" הגיע רק דרש אחד,
 2 אך אין הכוונה שאי-אפשר למצוא דרש על השמות
 3 האחרים.
 4 ועל כך אומר רבי יוחנן "אף אנו נאמר": אמנם,
 5 מ"מסורת בדינו מאבותינו" נשאר דרש על שם אחד
 6 בלבד, אך אנו יכולים לדרוש שם נוסף, "נחבי בן
 7 ופסי".
 8 אך עדיין נשארת בעינה השאלה דלעיל: מדוע דרש
 9 רבי יוחנן רק שם אחד נוסף, ולא את שאר שמות
 10 המרגלים?

11 וכן: לכאורה המשמעות של דיוק הלשון "לא
 12 עלתה בדינינו אלא אחד", ולא "ויש בדינינו רק אחד"
 13 וכדומה, היא שהדרש על שם אחד זה הוא מה
 14 שהצליח רבי יצחק לדרוש, והמסורת היא רק על עצם
 15 הענין ש"על שם מעשיהם נקראו" – וכך כתוב בפירוש
 16 רש"י, כדלעיל.

ג.

השאלות על מדרשי השמות עצמם

17 בנוסף לזה צריך להבין לגבי הדרשות עצמן:
 18 (א) מהי כוונת הדרש "שסתר מעשיו של הקדוש-
 19 ברוך-הוא" – כיצד רואים במעשה המרגלים שהם
 20 סתרו את מעשה הקדוש-ברוך-הוא?
 21 רש"י מפרש "סתר דבריו, הכחיש ועשה שונאו (של
 22 הקדוש-ברוך-הוא) בדאי". אך פירוש זה ניתן להיאמר
 23 רק לפי גירסתו¹² בגמרא – "סתר דבריו", אך לא לפי
 24 גירסתנו "שסתר מעשיו של הקדוש-ברוך-הוא", שהרי
 25 על-ידי הכחשת דברי הקדוש-ברוך-הוא ו"עשה שונאו
 26 (של הקדוש-ברוך-הוא) בדאי" אין סותרים את מעשה
 27 הקדוש-ברוך-הוא.
 28 מהרש"א¹³ מפרש, ש"מעשיו של הקדוש-ברוך-
 29 הוא" כאן הם האותות והניסים ש"עשה הקדוש-ברוך-
 30 הוא לישראל בצאתם ממצרים", וב"סתר מעשיו"
 31 הכוונה היא ש"הסתיר וכסה אותן כאילו אינו רואה
 32 אותן". אך פירוש זה אינו חלק, כי הביטוי בגמרא הוא
 33 "סותר" – החזיר, מלשון סתירת בנין, וכפי שמוכח
 34 מדברי המהרש"א עצמו, שמבאר תחילה "סתר –
 35 הסתיר", ורק לאחר מכן הוא יכול לפרש "וכסה".

(14) ראה תנחומא האיזני שם: החביא האמת.
 (15) ולכן לא דרש אותם. ע"ד נבואה שלא הוצרכה לדורות (מגילה
 א, יד).

(12) וכו' "ביל"ש, מדרש לקח טוב וילקוט ראובני (בשם הפסיקתא)
 פרשתנו עה"פ ואלה שמותם. ש"ך עה"ת ואה"ח שם.
 (13) בחדא"ג סוטה שם.

כשרים היו²⁶, כיצד טעו בענין חשוב כל-כך²⁷, וסברו
שאין צורך בקיום מעשה המצוות?

הכרחי איפוא לומר, שגם הם ידעו שיש צורך
במעשה, והמעשה הוא העיקר, אך הם סברו שדי
בקיום המצוות כפי שהן מבוצעות במדבר, שהרי גם
במדבר קיימו מספר מצוות, וכן את הענין של "כל
מעשיך לשם שמים" בעניני הרשות, אך לא הכרחי
לעסוק בענינים מעשיים כפי שיעסקו בארץ ישראל²⁸.

ו.

שלושת האופנים של "תלמוד מביא לידי מעשה"

ההסבר לכך הוא:
המשמעות הפנימית של "לא המדרש עיקר אלא
המעשה" היא שלא זו בלבד שיש צורך הן בתלמוד
והן במעשה כענינים נפרדים ושהחשוב מבניהם הוא
המעשה, אלא שה"עיקר" של עבודת ה' בכלל הוא
הביצוע המעשי. כלומר, גם במדרש עצמו, באופני
העבודה שאינם מבוצעים במעשה, העיקר והתכלית
הוא להגיע למעשה, כמאמר חז"ל²⁹ "תלמוד מביא
לידי מעשה".

אך בענין זה – "תלמוד מביא לידי מעשה" – ישנם
שלושה אופנים:

(א) המעשה הוא "אבן הבוחן" שהתלמוד, המביא
לידי מעשה, הוא כראוי. באופן שכלי ייתכנו סברות
לכאן ולכאן, והאבחנה איזוהי הסברה שהיא אמת
לאמיתה, תלויה בכך שהסברה ניתנת לישום עד כדי
פסקדין בהתאם להלכה למעשה, כלומר, כאשר היא
מתאימה לפסק ההלכה הכתוב במשנה וכו' ובשולחן
ערוך – דבר ה' זו הלכה³⁰.

(23) ואתחנן ד, ו.

(24) עירובין נד, א. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ב. וש"נ. תניא רפלי"ז.
שם ספלי"ח (וברפלי"ח – לא נזכר ת"ת. ואכ"מ).

(25) אבות פ"א מ"ז.

(26) פרש"י פרשתנו יג, ג. וראה לעיל הערה 11. ובפרט ע"פ המבואר
בלקו"ת (לו, ב. לח, ב. וראה אוה"ת שם) פרשתנו גודל מעלת מדריגת
המרגלים (מס' קבלה).

(27) ראה אגה"ק סוס"ה "שיש ב' מיני נשמות בישראל נשמות ת"ח
כו' ונשמות בעלי מצוות כו' דלכאורה* הרי גם ת"ח צריכים לעסוק
בגמ"ח כמאדו"ל כו'".

(28) ראה אוה"ת פרשתנו ע' תמד.

(29) קידושין מ, ב. וש"נ.

(30) שבת קלח, ב. נת' בארוכה בלקו"ש חט"ו ע' 232 ואילך. וש"נ.

1 להזהר מענין אחד בלבד¹⁶ – "סתור בן מיכאל", שלא
2 נגיע ל"סתור מעשיו של הקדוש-ברוך-הוא...".

3 על כך הוסיף רבי יוחנן – "אף אנו נאמר נחבי בן
4 ופסי..." – אמנם, באותו אופן אשר היה אצל
5 "אבותינו" צריכים אנו להיזהר רק בענין "אחד"17, של
6 סתור בן מיכאל, אבל קשורה אלינו גם ההוראה
7 הנלמדת מן הדרש על השם נחבי בן ופסי, אם כי לא
8 באותו אופן שהיה אצל "אבותינו", אלא "אף אנו
9 נאמר" – בהתאם לדרגה שלנו.

ה.

טעותם של המרגלים

10 הדברים יובנו כאשר נקדים את המוסבר במספר
11 מקומות¹⁸, שהגורם לחטא המרגלים היה אי-רצונם
12 לצאת מן המדבר ומאורח החיים שחיו בו ולהכנס לארץ
13 ישראל, ארץ נושבת, אשר לגביה נצטוו¹⁹: "כי תבואו
14 אל הארץ... שש שנים תזרע...", בה צריך האדם לחרוש
15 ולזרוע²⁰ ולעסוק בענינים גשמיים. וכנאמר בתורת
16 החסידות²¹: המרגלים לא רצו לרדת מעולם המחשבה
17 אל עולם הדיבור, ובמיוחד לא אל עולם המעשה.

18 בעבודת ה' עצמה זהו ההבדל בין תורה לבין
19 מצוות²²: התורה "היא"23 חכמתכם ובינתכם – לימוד
20 בשכל ובמחשבה (וכן ביטוי בדיבור²⁴), ואילו מהותן של
21 המצוות היא מעשה. המרגלים חפצו להישאר במדבר,
22 שבו עסקו ישראל בעיקר בלימוד התורה, ולא להכנס
23 לארץ ישראל, ששם עיקר העבודה הוא במעשה המצוות.
24 אך "לא המדרש עיקר אלא המעשה"25: כוונת
25 הבריאה היא לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, וזאת
26 בעיקר על-ידי עבודה בתחתונים – ביצוע מעשי של
27 המצוות בדברים גשמיים.

28 אך קשה להבין: כיוון שמרגלים ב"אותה שעה

(16) אלא שם"מ צ"ל "מסורת בדינו מאבותינו, מרגלים ע"ש מעשיהם
נקראו" – היינו, שאצל אבותינו היו ידועות הדרשות על שמות כל
המרגלים – כי ידיעה כללית זו נוגעת גם בעבודתנו, כדלקמן סעיף יב.
(17) ויומתק יותר אם נפרש "לא עלתה בדינו אלא אחד" – שלא
נשאר מסורה מאבותינו רק דרשה זו (כנ"ל סעיף ב'), שמה גופא (שרק
דרשה זו נשארה בדינו מאבותינו) מוכח, שרק היא נוגעת לעבודתנו. אבל
ראה לעיל בפנים שם.

(18) לקו"ת ריש פרשתנו. אוה"ת שם. וראה גם לקו"ש ח"ד פ' שלח.

(19) בהר כה, ב"ג.

(20) ראה ברכות (לה, ב) אפשר אדם חורש כו' וזורע כו' תורה מה
תהא עלי'.

(21) לקו"ת שם רד"ה ויאמרו (מע"ח). ועיי"ש לח, ב ובסוף המאמר.

(22) ראה לקו"ת שם סד"ה שלח.

בחינוניותו, הרי אז אין אור השכל מאיר ביחד עם
הביצוע המעשי³⁷, כי מבחינת חינוניות נפש האדם,
מוגבל כל כח נפשי במקום המסויים לו: שכל במוח,
מידות ורגשות בלב, כח המעשה בידיים וכדומה. ולכן,
כאשר שקוע האדם בלימוד, אין המעשה כשלעצמו,
שהוא בדרגה נמוכה הרבה יותר מן השכל, תופס אצלו
מקום, אלא בפרט מסויים שהמעשה מסייע ללימוד.
אך כאשר שקועים בלימוד בפנימיות הנפש, עד
אשר זוהי כל מהות האדם, אז לא ייתכן לומר שיש
פינה בנפשו הסותרת לחכמתו, ובאופן זה, לא זו בלבד
שהלימוד משפיע על המעשה (אשר לשם כך די
בהחלטה, "נצח והוד דלבר מגופא" – המסקנה) אלא
אף יותר מכך – כוחות הלימוד והמעשה יכולים
לתפקד ברזמנית, השכל אינו נפגע גם כאשר האדם
עסוק בפעילות מעשית, ובלשון החסידות³⁸: מצד
מוחין דגדלות, עצם המוחין, מגיע אור השכל כפי
שהוא אל כל כחות הנפש, כפי שהם במקומם, ועד לכח
המעשה.
לפי זה יובן הדיוק בלשון הרמב"ם³⁹ "כשם
שהחכם ניכר בחכמתו... כך צריך שיהיה ניכר במעשיו
במאכלו...", אצל החכם באמת, החכמה היא כל
מהותו, כך שחכמתו ניכרת בכל כחותיו הנפשיים
באותה צורה – "כשם... כך..." – גם כאשר הוא עסוק
"במעשיו", אשר, לכאורה, הם חיצוניים ואינם קשורים
ל"חכמתו", ניכר בו אותו יחוד "משאר העם" כפי
שניכר יחודו כשהוא עסוק "בחכמתו ודעותיו".
ולא די בכך ש"מעשיו" מושפעים מ"חכמתו", כפי
שדבר אחד מושפע מדבר אחר – כי אז עיסוקו
"במעשיו" נחות מעיסוקו ב"חכמתו", ואז אין הוא כל
כך "מובדל... משאר העם", כבשעה שהוא עסוק
"בחכמתו".
כי כאשר החכמה היא כל מהותו, הרי גם כאשר
הוא עוסק "במעשה" הוא שרוי בדרגתו הגבוהה –
"בחכמתו".

משמעות הדברים בעבודה הרוחנית היא: ההוכחה
לכך שההתבוננות המחשבתית (למשל – ברוממות
הא-ל יתברך, יתעלה³¹, ובשפלות האדם³²) היא
אמיתית, היא כאשר ההתבוננות מגיעה לידי מסקנות
וביצוע בפועל.
(ב) שלימות הלימוד היא באמצעות "מביא לידי
מעשה"³³. כפי שאכן רואים, שכדי להחליט איזו מבין
הדעות השונות הקיימות בשכלו של האדם היא
הנכונה, והחלטה זו הכרחית כאשר היא משפיעה על
המעשה, צריך הלומד להתעמק שוב בכל הדעות יותר
לעומק עד שיוכל להגיע לכלל החלטה³⁴. ולכן
אומרים³⁵ "תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה".
כלומר לא זו בלבד שהמעשה הוא "אבן הבוחן" של
הלימוד, אלא המעשה גורם לכך שה"תלמוד" גדול³⁵.
אך בשני אופנים אלו, מושם הדגש על התלמוד
ומעלתו, כפי שהיא מתבטאת בביצוע המעשי:
אין חשיבות למעשה בפועל, אלא למעשה כפי
שהוא עדיין ב"עולם" המחשבתית: פסק הדין, המסקנה
של ההתבוננות המחשבתית.
גם באופן השני, שבו מדובר דוקא על המעשה
בפועל, מוסבר רק הענין שהמעשה מביא לידי שלימות
בתלמוד – ולא על המעלה של המעשה עצמו.
אך יש גם אופן נעלה יותר:
ג) ה"תלמוד", המביא לידי מעשה כפי שהוא לשם
המעשה עצמו, הוא המביא את אור השכל אל "מקום"
המעשה, כך שבשעת עשייתו, במשך כל מעשיו חדרור
האדם באור השכל – זהו מעשה של אדם שאצלו אור
השכל הוא בגלוי³⁶.

ז.

חכמה אמיתית חודרת גם אל כח המעשה

כיצד ייתכן, ש"תלמוד", שהוא שכלי ומחשבתי,
יקיף ויחדור באדם בעת עיסוקו במעשה בפועל?
ההסבר לכך הוא: כאשר יהודי שקוע בתלמודו רק

(36) דוגמא לדבר קיום מצוות שמחת יו"ט – שצ"ל בכת אחת שמחה
של מצוה, ודוקא וביחד עם זה אין שמחה אלא בבשר כו' ביין. – וראה
ביאור אדה"ז במחז"ל אין שמחה אלא בבשר (ס' מאמרי אדה"ז תקס"ח
ע' קעא. קעח (וראה לקו"ת צו טו, ב). ולהעיר ג"כ ממאה שערים סי'
לח).

(37) עיין ד"ה בשעה שהקדימו תער"ב פ"ב. ועוד.

(38) ראה ד"ה וכל מאמינים שם. ובכ"מ.

(39) הל' דעות רפ"ה.

(31) אולי הי' כתוב "ית" – ומה השינוי בהס'. ויל"ע בהוצאות
השונות.

(32) שו"ע או"ח רסצ"ח (ובשו"ע אדה"ז שם) – ובתרי" ברכות רפ"ה
בדפוס שראיתי אין "ושפלות האדם".

(33) וכ"ה בנוגע למוחין ומדות, שזה שמוחין מולידים מדות הוא מצד
הגדלת המוחין (ד"ה וכל מאמינים תרס"ג (קרוב לסופו). ובכ"מ).

(34) ראה המשך תרס"ו ע' שצ.

(35) להעיר מהל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ב-ג.

ח.

חוסר השלימות ב"תלמוד" של המרגלים

- 1 ויש לומר שהמקור למעשה המרגלים לא היה
- 2 באי-רצונם בקיום מעשה המצוות בכלל, אלא שחסרה
- 3 להם השלימות בלימוד עצמו:
- 4 ענינו של דור המדבר הוא תורה, דור דעה. הם היו
- 5 במדבר שבו לימוד התורה הוא בשיא השלימות⁴⁰. אבל
- 6 אצל המרגלים חסרה השלימות בענין של "תלמוד
- 7 מביא לידי מעשה". חסרה להם הדרגה הנעלית ביותר,
- 8 שמצד מוחין דגדלות (כאשר כל החכמה היא כל מהות
- 9 הלומד), אין כל הפרדה בין התלמוד לבין המעשה,
- 10 שגם כאשר האדם שקוע בעשיה בפועל מאיר אצלו
- 11 אור השכל והמחשבה במלוא עוצמתו.
- 12 ולכן התמסרותם ב"תלמוד מביא לידי מעשה" לא
- 13 היה באופן של יישום ב"עולם המעשה", בארץ ישראל,
- 14 והבאת אור התורה של המדבר לשם, אלא באופן
- 15 שהמעשה הוא במדבר עצמו. כלומר, מעשה כתוצאה
- 16 של לימוד התורה, כדלעיל בסעיף ו'.

ט.

המסקנה הנלמדת לגבינו מטעות המרגלים - "אחד"

- 17 לפי האמור לעיל, שהגורם להתנהגות המרגלים לא
- 18 היה התנגדותם ל"מעשה", אלא חסרון בשלמות
- 19 לימודם, בעבודה שבמוח, יובן מאמרו של רבי יצחק
- 20 "לא עלתה בידינו אלא אחד..."⁴¹:
- 21 בדורות הראשונים, של אבותינו, כאשר העבודה
- 22 היתה מצד המוחין שבראש, צריך היה לדעת כיצד
- 23 להביא לידי כך שהעבודה תיעשה באופן הרצוי -
- 24 שלמות מוחלטת של הלימוד הכרוכה בהתבטלות
- 25 מוחלטת - שלא כאצל המרגלים, שהיתה אצלם
- 26 הפרדה בין העבודה הפנימית, של המוח, לבין
- 27 המעשה.
- 28 וכיוון שבעבודה זו ישנם הבדלים בין שבט אחד
- 29 למשנהו, כי לכל שבט יש דרך ושער⁴¹, בעבודת ה',

צריכים לדעת להיזהר מהטעות של כל אחד מהמרגלים³⁰
- הזהירות אצל כל אחד מהם היא לפי אופן עבודת³¹
שבטו.³²

אבל בזמנים מאוחרים יותר, אחרי ה"ראשונים³³
כמלאכים", כשנתמעטו הדורות⁴², ובמיוחד כאשר³⁴
נפלה סוכת דוד עד בחינת רגליים ועקביים", ועיקר³⁵
עבודת ה' היא בקיום מעשה המצוות⁴³, לא כל-כך³⁶
חשוב לדאוג לכך שיימנעו מטעות המרגלים כפי שהיא³⁷
בשורשה ומקורה, בעבודה הרוחנית של המוחין, בשיא³⁸
השלמות של הלימוד מתוך התבטלות עצמית³⁹
ובשאיפה בלבדית להגיע לאמיתות הדבר הנלמד, אשר⁴⁰
בזאת כל חד לפום שיעורא דיליה, אלא יש למנוע את⁴¹
התוצאה ביחס למעשה המצוות שנבעה מטעותם של⁴²
כל המרגלים באופן שווה שהרי "תורה"⁴⁴ אחת ומשפט⁴³
אחד לכולנו בקיום כל התורה ומצוות בבחינת מעשה"⁴⁴
- כאשר הטעות היתה כאילו העבודה העיקרית איננה⁴⁵
בעולם המעשה.⁴⁶

וזוהי המשמעות של "לא עלתה בידינו אלא אחד":⁴⁷
מה ש"עלתה בידינו", הנלמד משמות המרגלים לגבי⁴⁸
עבודתנו הרוחנית, הוא ענין "אחד" והנקודה⁴⁹
המשותפת לכולם - ההכרחית של קיום המצוות⁵⁰
במעשה, באופן שווה⁴⁵ על-ידי כל ישראל בכל הדורות,⁵¹
ללא הבדלים.⁴⁶

אזהרה זו נרמזת בשם "סתור, שסתור מעשיו של⁵³
הקדוש-ברוך-הוא": הקדוש-ברוך-הוא ברא את עולם⁵⁴
העשיה (מעשה הקדוש-ברוך-הוא), בכוונה שישאל⁵⁵
"יבנו" אותו⁴⁷ - יהפכו אותו לדירה לו יתברך. ולכן,⁵⁶
כאשר אין עושים את מעשה המצוות לעיקר, סותרים⁵⁷
ח"ו את מעשה הקדוש-ברוך-הוא - עולם העשיה נותר⁵⁸
ח"ו חרב וסתור, ולא בנוי לדירה לה' יתברך⁴⁸. ויותר⁵⁹
מכך, בדומה למאמר חז"ל⁴⁹: כל דור שאינו נבנה (בית⁶⁰
המקדש) בימיו מעלין עליו הכתוב כאילו הוא חריבו.⁶¹
והרי ניתן לשאול: אם הקדוש-ברוך-הוא ברא את⁶²
העולם למטרה זו, והוא כל-יכול ואין מי שיעכב בעדו,⁶³
כיצד ייתכן שיהודי, נברא, יסתור את מעשה הקדוש-⁶⁴

(45) להעיר מענין שער הי"ג - השווה לכל נפש - ראה שער הכולל
בהקדמתו. וראה במקומות שנשמנו בהערה 36.
(46) ועפ"י י"ל ד"לא עלתה בידינו אלא אחד" הוא ע"ד "בא חבקוק
והעמיד על אחת" (מכות בסופה. ועיי"ש בחדא"ג מהרש"א).
(47) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 14 ואילך.
(48) ראה עד"ו מאור עינים פרשתנו.
(49) ירושלמי יומא פ"א ה"א (קרוב לסופו).

(40) ראה לעיל ע' 41, וש"נ.
(41) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סו"ס סח (ממג"א שם בריש הסימן).
לקו"א להח"מ סקל"ג.
(42) בדורות האמוראים. ועיי"ן לקו"ש שה"ש ד"ה ששים המה (הב')
פ"ד - דבמימרות האמוראים טעמי ההלכות (השגה) הם בהעלם, עיי"ש
(בחי' "מעשה" שבתורה גופא).
(43) אגה"ק סו"ס ט.
(44) תניא רפמ"ד.

27 "דבריו של הקדוש-ברוך-הוא" – בדבר ה' שמים
28 נעשו, הכוונה היא לדבר ה' המחיה כל נברא (מעשה
29 הקדוש-ברוך-הוא).

30 יש לזהר מ"החביא דבריו" – המעשים צריכים
31 להתבצע באופן שייראה בהם דבר ה', דבריו⁵⁵ של
32 הקדוש-ברוך-הוא, המחיה את המעשה –

33 כי, כמדובר פעמים רבות⁵⁶, כדי שהדירה לו יתברך
34 בעולם העשיה, אשר ישראל "בונים" באמצעות עבודת
35 המעשה, תהיה מוארת, והאלוקות תאיר שם בגלוי, יש
36 צורך שמעשיו של היהודי יהיו "מאירים", ויזכר בהם
37 דבר ה' המחיה אותם, וממילא מתבצעת העבודה
38 בחיות וכו'.

39 ו"נחבי", "החביא דבריו...", הוא "בן" – תוצאה
40 של – ופסי, שפיסע על מידותיו של הקדוש-ברוך-
41 הוא: "מצב של "החביא דבריו של הקדוש-ברוך-הוא"
42 העלול להיות ח"ו אצל יהודי, שהוא אינו חש את דבר
43 ה' המחיה כל נברא, נובע שהוא מדלג ופוסח על
44 העבודה שמצד המדות (הרגשות), שמקורן ב"מדותיו
45 של הקדוש-ברוך-הוא"⁵⁷:

46 התעוררות האהבה לה' אצל היהודי מביאה לכך
47 שגילוי האור האלוקי בנפשו כאשר הוא מעל העולם,
48 מאפשרת⁵⁸, שגם כאשר הוא יעסוק בענינים גשמיים,
49 במעשה, לא יהי' בבחינת "החביא דבריו של הקדוש-
50 ברוך-הוא".

יא.

הענין של "נחבי בן ופסי" אצל המרגלים ואצלנו

51 בכך יובן הדיוק "אף אנו נאמר":

1 ברוך-הוא, ולא יאפשר שכוונתו של הקדוש-ברוך-הוא
2 תתבצע בכל פרט של עולם העשיה?

3 [אילו לא היתה כוונה זו מבוטאת בדיבורו ית', ניתן
4 היה לתרץ, שכיוון שהרצון נשאר במחשבתו ית'
5 (הנעלית מן ה"זולת" – העולם), אין הוא מחייב את
6 האדם⁵⁰;

7 אך כיוון שרצונו של ה' שיעסקו בעבודת המעשה
8 הובע בגלוי בציווי בדיבור, הרי דיבורו⁵¹ של הקב"ה
9 הוא מעשה⁵⁰, וכיצד יתכן שיהודי יסתור את מעשה
10 הקדוש-ברוך-הוא?]

11 התשובה לכך היא, ש"סתור" הוא "בן" – תוצאה⁵²
12 של – "מיכאל, שעשה עצמו מך", שהמשמעות
13 הפנימית היא, שאין מדובר רק⁵³ על מעשה המרגלים,
14 אלא, כביכול, כלפי הקדוש-ברוך-הוא: כדי שתהיה
15 ליהודי בחירה חפשית, עשה הקדוש-ברוך-הוא את
16 עצמו ל"מך", חלש, כביכול, שדיבורו לא יכריח את
17 מעשה האדם – הוא נתן ליהודי את הכח לעשות ח"ו
18 את ההיפך מרצון ה', ואף לסתור את מעשה הקדוש-
19 ברוך-הוא.

י.

משמעות השם "נחבי בן ופסי"

20 ניתן לטעות ולחשוב שהדבר היחיד שיש להיזהר
21 בו בדורות שלאחר הראשונים, לאחר אבותינו, הוא
22 שלא יהא פגם במעשה – ועל כך אומר רבי יוחנן "אף
23 אנו נאמר נחבי בן ופסי, נחבי שהחביא דבריו של
24 הקדוש-ברוך-הוא": גם אצלנו צריך להישלל הענין של
25 "החביא דבריו של הקדוש-ברוך-הוא"⁵⁴, כיוון שדוקא
26 כך העבודה של המעשה היא כראוי:

(54) וא"יז סותר ל"לא עלתה בידינו אלא אחד" – כי (נוסף ע"ז
שהעבודה לשלול "החביא כו"י" אינה כמו שלילת טעות המרגלים,
כדלקמן סעיף יא, הרי) בעבודה זו יש חילוקי מדרגות, ואינה דומה
להשלילה ד"סתור כו"י" שהיא באופן שווה לכאור"א מישראל בכל הזמנים
(לא עלתה כו' אלא אחד), כנ"ל בפנים ס"ט והערה 40.

ועפ"ז יומתק מה שבמדבר"ר ות"ב (דלעיל הערה 5) דרש רק
"סתור" ולא "נחבי" – כי העיקר מה שנוגע בעבודתנו עתה לכאור"א
באופן שווה הוא רק "סתור כו"י" (מעשה).

(55) עפ"ז יומתק השני: במאמר ר' יצחק (ע"ד העבודה דמעשה) נקט
"עלתה בידינו", ובמאמר ר' יוחנן (ע"ד העבודה ב"דבריו כו"י") נקט "אף אנו
נאמר".

(56) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 35. ועוד.

(57) ראה תניא רפ"ג: שנשתלשלו מהן כו'.

(58) ערמ"ש בתניא ספ"ב.

(50) ראה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 134 הערה 3, ח"ו [המתורגם]
ע' 70 הערה 46, וס"ג. וראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 66 ובהנסמן
שם.

(51) ראה ב"ר פמ"ד, כב. ועוד.

(52) ע"פ המבואר בפנים יומתק זה שבתנחומא פרשתנו (ו') דרש רק
"סתור" (שסתרו א"ל מן העולם) ו"נחבי" (שהחביא את דבריו) – ולא
"מיכאל" ו"ופסי" [ועד"ז במדבר"ר (שם), דרש רק "סתור" (שסתרו מן
העולם)] – כי העיקר בעבודה הוא שלילת "סתור" ו"נחבי", ו"מיכאל"
ו"ופסי" הם רק הסיבה כו'.

(53) כי גם לפי השני שבפנים קאי גם על פעולת המרגלים, כפשש"מ
– כי ע"י ש"סתור מעשיו של הקב"ה" מוגלה כח בחירתו לעשות נגד רצונו
ית'. ונמצא שכאילו הוא עושה (שנאו של הקב"ה) מך, וכלשון חז"ל
(איכ"ר פ"א, לג) "מותישין כח גדול של מעלן"*. וראה ספרי לברכה לג,
ה.

(*) וי"ל שלכן ביקש משה אחרי חטא המרגלים דוקא (פרשתנו יד, יז) "ועתה יגדל נא כח אד' גר", להוסיף כח בגבורה של מעלה (איכ"ר שם) – תמורת "נעשה עצמו
מוך".

25 שבאמצעות עבודתו תתבצע המטרה של "דירה
26 בתחתונים", אשר לשם כך אין די במעשה בלבד, אלא
27 גם בעבודה של לימוד⁶¹, המאירה את עבודת המעשה?
28 ההסבר לכך הוא: כיוון שכל היהודים שבכל
29 הדורות הם "קומה אחת שלימה"⁶², יוצא, שהעבודה
30 של הדורות הקודמים הוא המח והלב של עבודתנו –
31 שלנו ב"רגליים ועקביים"⁶³, ולכן בעבודתנו במעשה
32 המצוות קיימת בהעלם⁶⁴ כוונת המצוות – הראש והלב.
33 ואת זאת מבהיר רבי יצחק מיד בתחילת מאמרו –
34 "דבר זו מסורת בידנו מאבותינו, מרגלים על שם
35 מעשיהם נקראו":

36 אמנם, בעבודתנו בפועל ממש "לא עלתה בידנו
37 אלא אחד", כפי שהוסבר לעיל בהרחבה, אך כל מה
38 שנעשה בעבודת "אבותינו", שבכך צריכה להיות
39 האזהרה שבכל שמות המרגלים, היא "מסורת בידנו"
40 – עבודה זו היא "בידינו", בעבודתנו,
41 אלא, שזה באופן של מסורת – מסורה כללית –
42 בהעלם, ו"לא עלה" מהגלות וההעלם וההסתרה של
43 ירידת הדורות האחרונים,

44 ולגבי העבודה בפועל "עלתה בידנו אחד"⁶⁵,
45 עבודת המעשה.

46 ולכן על-ידי עבודתנו במעשה, מושגת שלימות
47 המטרה של עשיית דירה לו יתברך בתחתונים.

(משיחת ש"פ שלח תשכ"ג,
ש"פ קורח תשכ"ח)

1 הענין של "החביא דבריו של הקדוש-ברוך-הוא"
2 אצל המרגלים נבע מכך שהם חפצו להשאיר בעולם
3 המחשבה, שבו מאירה דרגת המחשבה של הקדוש-
4 ברוך-הוא, ולא חפצו לדרת אל עולם הדיבור, אל דבר
5 ה' המתלבש בעולם⁵⁹, כך שדבר ה' נשאר בהעלם –
6 חבוי בעולם.

7 והענין של "נחבי בן (תוצאה של) ופסי, שפסע על
8 מידותיו של הקדוש-ברוך-הוא" אצלם, נבע מכך שהם
9 חפצו לדלג על הדרגה של "מדותיו של הקדוש-ברוך-
10 הוא" שקשורות לעולם, כשם שמדות האדם קשורות
11 לזולתו⁶⁰, ורצו לשאוב ישר מ"המוחין" של הקדוש-
12 ברוך-הוא, כביכול, אשר "קדמו לעולם"⁶⁴, ואשר זוהי
13 הסיבה להעלמת "דבריו של הקדוש-ברוך-הוא" –
14 בספירת המלכות.

15 אך לא כן "אנו" – עלינו להמנע מ"נחבי בן ופסי"
16 בצד ההפוך: אל לנו להסתפק במעשה עצמו, אלא גם
17 לעסוק בדרגות העבודה הנעלות יותר של "דבריו של
18 הקדוש-ברוך-הוא", ב"מדותיו" של הקב"ה.

יב.

עבודת אבותינו במוח ולב היא "מסורת בידנו"

19 הרי יכול יהודי לחשוב: אמנם, גם בדורות
20 האחרונים אין די במעשה, ויש צורך גם בעבודה
21 פנימית במוח ובלב, אך כיוון שנמצאים ב"בחינת
22 רגליים ועקביים", עבודה זו אינה כמו שהיא באמת,
23 אין זו עבודה שכלית שבראש ומדות שבלב אלא השכל
24 והמדות כפי שהם ב"רגליים ועקביים". וכיצד יתכן

יודור גופא).

(64) ערמ"ש בלקו"ת שה"ש (הובא לעיל הערה 42) דבמימרות
האמוראים כלולים בהעלם כל טעמי ההלכות, עיי"ש (ובפ"ג שם).

(65) ע"פ המבואר בפנים – דב"אחד" זה כלולות כל העבודות
דאבותינו – תומתק יותר השייכות ד"לא עלתה בידנו אלא אחד ל"בא
חבוק והעמידן על אחת" (ראה לעיל הערה 46).

(59) והתהוות העולם הי' ע"י עשרה מאמרות, בדבר ה' שמים נעשו.

(60) ראה ד"ה איתא במדרש תילים תרנ"ג (סה"מ תש"ח ע' 271
ראילך) פ"ב. ובכ"מ.

(61) ראה ג"כ לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 194. לקו"ש [המתורגם]
חי"ז ע' 329.

(62) ראה סה"מ להצ"צ מצות אהבת ישראל רפ"א. ועוד.

(63) עיי"ג כ תניא פ"ב (ושם, גם לענין ראשי אלפי ישראל שבכל דור

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית לו, לח: וַיָּמָת שְׂאוֹל וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו בְּעַל חֲנָן בְּיַעֲקֹב:

קמג

רמז בגי' בעל חנן בן עכבור בחי' רע

המלך בעל חנן בן עכבור הוא לנגד מלכות דתהו. כי בעל חנן בן עכבור מספרו ב' פעמים² מנצפ"ך, ועם ב'³ פעמים ה' אותיות מנצפ"ך הוא מספר ר"ע.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד ע

קמד

טעם שכתוב השם "בעל חנן בן עכבור" גם במיתת המלך יש י"א בחי' דתהו, הז' מלכי אדום שמתו,

- (1) ראה גם לעיל סימן קז.
- (2) פירוש: בעל (בגי' 102), + חנן (108), + ב' (52), + עכבור (298) = 560, וכן ב' פעמים מנצפ"ך = 560.
- וכידוע מנצפ"ך הוא אותיות הסופיות המורה על גבורה ודין, ראה מאורי אור מע' מ"ז מנצפ"ך הם ה' גבורות, ולכן באים בסוף התיבה לתת גבול ומדה, כי כן טבע הגבורות ע"ש. וראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רכז מנצפ"ך בגי' "גבורה דין" ע"ש, וב' פעמים מנצפ"ך הוא גבורות קשות.
- (3) פירוש: כיון דשם "בעל חנן בן עכבור" הוא בגי' ב' פעמים מנצפ"ך, ויש בו מספר עשר אותיות, הנה מרומז בשמו מספר ר"ע (270) + העשר אותיות דב' פעמים מנצפ"ך (10), נמצא דבשמו מרומז ב' פעמים מנצפ"ך ומספר "רע" ביחד.
- (4) ראה פרי עץ חיים שער עולם העשי' פרק ה' ז"ל: הז' מלכים שמתו בארץ אדום שהם ז' תחתונים, ועוד ד' אחרונים של חכמה ובינה וישראל סבא ותבונה, וסודם הוא ב' אותיות אחרונות שבכח הוי' וה, שהם גי' י"א. וכבר ידעת כי ב' אותיות אלו הם זיון שהם ז"ת, אמנם עם ד' אחרונים הנז' שירדו למטה במקום זיון הם י"א, כמנין ו"ה, כי כ"ז הוא בכלל זיון. ולכן תמצא כי לעולם אין הפגם עולה רק נגד זיון, ולא בא"ו. והוא ענין הקליפה הנקרא* תולע, הנזכר בפסוק (שמות ל, לד) עולת תמיד, וע"ש. כי הנה הם י"א קליפות של י"א סמני הקטורת, והם (שמות לו, יד) י"א יריעות עזים, והם י"א ארורים הנזכר (דברים כז) בפרשת כי תבא.
- והנה כ"א מ"א נקראים אדם מבחינת ארץ אדום, וי"א פעמים אדם, גימטריא תולע. וז"ס (איכה ג, לו) לעז"ת אד"ם* בריב"ו אנני לא

גם⁵ הד' אבות (נזיקין) שנזכרו בהם, וכמו י"א אלופי עשו, י"א⁷ יריעות עזים, י"א⁸ סממני הקטרת. כי יש ז' מלכים שנפלו ולפעמים חושבין י"א בחי' שנפלו, וכמו ז'⁹ ימי נדה וי"א ימי זיבה.

והיינו מה שנזכר שם האב בהמלך הז' בעל חנן הרומז על מל' גם במיתת המלך כמ"ש וימת בעל חנן בן עכבור, להורות ולרמז שגם הד' אחרונים דא"א וישו"ת נפלו ביחד עם הז"ת, ועיין בע"ח שער¹⁰ שכירת הכלים פ"ב בהגהות וביאורים שם דף מ"ב ע"ב (דפוס ווארשא). או"ק א' המתחיל אמר נתן קשה וניתו ס"ת ונחזי ע"ש.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד תכג

- ראה, ע"י י"א אדם אלו, שהם גימטריא לעז"ת, משם נמשך עיוות הדין אל האנשים, ע"ש.
- (*) ראה לקוטי תורה פרשת חוקת עמוד נח, ד. אור התורה שם עמוד תשנ"ט. תורת מנחם התועדויות ה'תשמ"ה חלק ג' עמוד 1846.
- (**) ובהערה שם בפרי עץ חיים ז"ל: "סופי יציבות מת"ו, ש"א אדם מתו בסוד שבירה. נלע"ד נתן".
- (5) פירוש: שבסך הכל יש י"א, ז' מלכים, וד' מאבותיהם, דרך בארבעה מהמלכים נזכר גם האבות, והם: (פסוק לב) בלע בן בעור, (לג) יובב בן זרח, (לה) הדר בן בדד, (לח) בעל חנן בן עכבור.
- (6) בראשית לו, פסוקים מ"ג. אלופי תמנע, עלוה, יתת, אליבמה, אלה, פינן, קנו, תימן, מבצר, מגדיאל, עירם".
- (7) שמות כו, ז' ויריעות עזים לז' מלכים לז' מלכים עשתי עשרה יריעות תעשה אותם". וכידוע עזים בחי' גבורות כמאז"ל (שבת עז).
- מ"ט עזיא מסגי ברישא והדר אימרא ברישא חשוכא והדר נהורא, ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד נו "עזים" מלשון "עז" בחי' גבורה, ע"ש. לקוטי תורה פרשת בלק עד, ד. אור התורה פרשת תרומה עמוד א'תק"ב. ספר המאמרים תרכט סוף עמוד ק"ח ואילך. וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת ח"א סוף סימן ח, רמז במספר אמות היריעות לבחי' גבורות ודינים.
- (8) שמות ל, לד. כריתות ו: "אמר רב יוחנן י"א סממנין נאמרו לו למשה בסיני, א"ר הונא מאי קראה "קח לך סמים" תרי, "נטף ושחלת וחלבנה" הא חמשה, וסמים אחריני חמשה, הא עשרה, ולבונה זכה חד, הא חד סרי".
- (9) ויקרא טו, כה. וראה רש"י שם ד"ה אל נדתה. זו אחד עשר יום שבין סוף נדה לתחלת נדה כו'. עיין שו"ע אדמו"ר הזקן ריש הלכות נדה. ראה גם לעיל סימן כג. כזו. לקמן סימן קמח. קסח.
- (10) שער ט.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שני עמ' א

⁸ הגמרא מבררת את המשך דברי רב פפא, שרבי ישמעאל סובר
⁹ שמיצוי חטאת העוף מעבב. שואלת הגמרא: והאם קבר רבי
¹⁰ ישמעאל שמיצוי חטאת העוף מעבב, והתנא דבי-שנו ברייתא
בבית מדרשו של רבי ישמעאל, נאמר בחטאת העוף (ויקרא ה ט)
¹¹ והנה מדם החטאת על קיר המזבח והנשא* בדם ימצא אל יסוד
¹² המזבח, ויש לדרוש מהפסוק, 'והנשא' ימצא,
¹³

¹ בלשון שאמר עד כה, 'ושפך את כל דם הפר', ובשינוי זה נתקן
² התיב מסדר שאר העבודות המעכבות, לעשותו מצות עשה
³ בלבד, שללמד שאינו חובה כמותן שינה את לשונו בשפיכת
⁴ שיריים לעומת לשונו בשאר העבודות, ונשא* בכך שר' מצוה
⁵ שאינם מעכבים, לומר לך ששיריים שלא נשפכו על היסוד, אין
⁶ מעכבין את כפרת הקרבן, שרקבן כשר הוא.
⁷ ומבואר שגם לרבי ישמעאל אין שיריים מעכבים, וכדברי רב פפא.

נא מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שלח

יג, ל – ויהס כלב את העם אל משה ויאמר
עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה

א. הנה כתיב ירד ירדנו' כו' ירידה אחר ירידה וכן ביציאת מצרים וגאולה כתיב ואנכי אעלך גם עלה כו' עלה נעלה¹ כו'. היינו ב' עליות שהוא עילוי אחר עילוי, ובאמת ביציאת מצרים לא נתעלו רק פעם אחת כמו שכתוב אעלה אתכם מעני מצרים² כו' אל ארץ זבת חלב ודבש. אך כי עלייה זו השנית היא רומזת על גאולה העתידה להיות במהרה בימינו אמן (וכן בשמות ג' פסוק י"ד) אמר לו ענין הגאולה האחרונה כדפירש רש"י (שם).

דהנה כתיב³ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות שמקיש הכתוב ענין גאולה אחרונה ליציאת מצרים. והוא שכמו שכל עיקר תכלית המכוון בגלות מצרים והשעבוד רד"ו שנה ה' בכדי לזכות לקבלת התורה פנים בפנים⁴ דבר ה'. וכמ"ש וזה לך האות' כו' בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה. כך כל אריכות הגלות הזה הוא כדי לזכות לגילוי פנימיות התורה שיהי' לעתיד לבוא כי במתן תורה ה' קבלת התורה הנגלית אבל פנימית טעמי התורה יהי' הגילוי שלהם לעתיד לבוא. ועל זה נאמר אראנו נפלאות, וכמו שכתוב עין בעין יראו⁵.

וכך בענין השעבוד והגלות שנאמר בגלות מצרים וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים⁶ ובכל עבודה בשדה קאי גם על זמן האחרון, וימררו את חייהם⁷ היא התורה כי היא חיינו, בעבודה קשה דא קושיא⁸, בחומר דא קל וחומר, ובכל עבודה בשדה דא ברייתא, ובלבנים דא לבון הלכתא, שאין בידינו הלכה ברורה ודין ברור כי כל דיני התורה במחלוקת שנוי' הללו מכשירין ומטהרין והללו פוסלין ומטמאין, ואם כן כמו שעל ידי שעבוד מצרים בחומר ובלבנים זכו למתן תורה, כך גם כן על ידי לבון הלכתא שבזמננו זה יזכו לגילוי פנימיות התורה לעתיד לבוא להיות אראנו נפלאות.

תורה אור ריש פרשת שמות

יד, לה – אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה
לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר
הזה יתמו ושם ימותו

ב. תנו רבנן דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא שנאמר (במדבר יד) במדבר הזה יתמו ושם ימותו, יתמו בעולם הזה ושם ימותו בעולם הבא, ואומר (תהלים צה, יא)

1) הנה כתיב ירד ירדנו (בראשית מג, כ) . . . ואנכי אעלך גם עלה . . . וכו'. עיין עוד בענין זה ילקוט משיח וגאולה פרשת שמות סימן כב. כג. כד. כה. כו. נו. קט. רפא. פרשת ויגש סימן קעו. פרשת שלח סימן מד. פרשת בא סימן רצב.

2) במדבר ז, ל.

3) שמות ג, יז.

4) בשמות ג' פסוק י"ד: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שמות סימן קעג,

ובהנשכח שם.

5) מיכה ז, טו.

6) דברים ה, ד.

7) שמות ג, יב.

8) ישעי' נב, ח.

9) שמות א, יג.

10) זוהר חלק ג קנא, א.

אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחת דברי רבי עקיבא, רבי אליעזר אומר באים הם לעולם הבא¹ שנאמר (שם נ, ה) אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח אלא מה אני מקיים אשר נשבעתי באפי, [באפי] נשבעתי וחוזרני בי וכו'. רבי שמעון בן מנסיא אומר באים הם לעולם הבא שנאמר (ישעי' נה) ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן שבק' רבי עקיבא לחסידותי שנאמר (ירמ' ב) הלוך וקראת באזני ירושלים לאמר [וגו'] זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה [ומה אחרים באים בזכותם הם עצמן לא כל-שכן].

סנהדרין קי:

יד, כא – ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את
כל הארץ

ג. וימלא כבוד, דרבינו ז"ל מפרש כי עכשיו עם כי מלא כל הארץ כבודו מכל-מקום יש עכ"פ בחי' צל ומקיף לסטרא אחרא, וכפי מ"ש בשם עמק המלך צל² זה יונק מק"כ צירופי אלקים, אבל לעתיד לבוא ואת רוח הטומאה אעביר כו' כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה כו' זהו וימלא כבוד כו', וזהו ענין יהי כבוד ד' לעולם דהוא לשון עתיד כמו סיפ' דקרא ישמח ד' במעשיו פי' במד"ר ר"פ אחרי³ פ"כ דקאי על לעתיד לבוא, ואפשר לומר דהיינו שלעתיד לבוא יהי' גילוי שם הוי' עד שיהי' נקרא כמו שנכתב⁴.

אור התורה שלח ע' תקכו

טו, יד – וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם
לדורותיכם ועשה אשה ריח ניחוח לה' כאשר
תעשו כן יעשה

ד. וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם לדורותיכם וגו'. ספרי פסקא קח: אין לי אלא גר המתגייר, גר שנתגייר מנין, תלמוד לומר או אשר בתוכם לדורותיכם. ר"ל אף שנתגייר שלא בזמן המקדש, וכשיבנה צריך קרבן. וזה פירוש כוונת הגמרא כריתות דף ט'⁵ עיין שם, ועיין מה שכתוב בזה ברמב"ם⁶.

צפנת פענח – להרגצי' גאון

11) רבי אליעזר אומר באים הם לעולם הבא וכו': עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שלח במפתחות, ערך "דור המדבר – והמרגלים – יש להם חלק לעולם הבא".

12) עיין גם פרשת וארא סימן נד. פרשת תרומה סימן רי'

13) צ"ל בגי' ק"ב, וזהו "סר צלם מעליהם" ע"ש.

14) ישמח ד' במעשיו פי' במד"ר ר"פ אחרי: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת אחרי סימן א.

15) שם הוי' . . . נקרא כמו שנכתב: עיין פסחים ג. מובא בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שמות סימן דר.

16) עמוד א: רבי אומר 'ככם' כאבותיכם, מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם, אף הם לא יכנסו וכו'. אלא מעתה האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים? אמר רב אחא בר יעקב: 'וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם' וגו', (ר"ל שמפסוק זה אנו למדים דגר שנתגייר שלא בזמן המקדש, כשיבנה המקדש חייב להביא קרבן, וממילא מוכח דמקבלין גרים אף שלא בזמן המקדש).

17) מה שכתוב בזה ברמב"ם: ראה בארוכה לקוטי שיחות חלק כו עמוד 160 ואילך. מובא גם בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת משפטים סימן ריד עמוד 749.

♦ יום ראשון כ' סיון ♦

יג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) שְׁלַח־לָךְ אֲנָשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר־אֲנִי
נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אַחֵד אִישׁ אַחֵד לְמַטֵּה
אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כָּל נָשִׂיא בָהֶם:

ב שלח לך גברים ויאללון ית ארעא דכנען
די אנא יחב לבני ישראל גברא חד גברא
חד לשבטא דאברהמה תשלחון כל רפא
דבהון:

(א) : "שְׁלַחְהָ אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ", כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר (שם):
"וּתְקַרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם וְגו'". ומִשָּׁה נִמְלֵךְ בְּשִׁכְיֵנָה,
אָמַר: אֲנִי אֲמַרְתִּי לָהֶם שֶׁהִיא טוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ג):
"אֲעֲלֶה אֶתְכֶם מֵעֵנִי מִצְרַיִם וְגו'", חֲזִיָּהֶם שֶׁאֲנִי נֹתֵן
לָהֶם מְקוֹם לְטָעוֹת בְּדַבְּרֵי הַמְּרַגְלִים לְמַעַן לֹא יִירָשׁוּהָ.

כ"י ◀ שְׁלַח־לָךְ אֲנָשִׁים • (במדבר רבה) לְמָה נִסְמְכָה פִּרְשַׁת
מְרַגְלִים לְפִרְשַׁת מְרִים? לְפִי שֶׁלִּקְתָּה עַל עֲסָקִי דָבָה,
שֶׁדָּבָרָה בְּאַחִיהָ, וְרִשְׁעִים הִלְלוּ רָאוּ וְלֹא לָקְחוּ מוֹסֵר.
שְׁלַח־לָךְ • (במדבר רבה, סוטה לו) לְדַעְתָּךְ, אֲנִי אֵינִי מִצְוָה
לָךְ, אִם תִּרְצֶה – שְׁלַח. לְפִי שֶׁבָּאוּ יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ (דברים

~ נקודות משיחות קורש ~ (שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז התשנ"ז)

והתשוקה דבני ישראל להקנס לארץ, מכיון שיִּראוּ במוחש
את הפירות הטובים והמשבחים שנושבת בהן ארץ
ישראל, "וְזֶה פְרִיָּהּ", שֶׁלֶכָן צוּה לָהֶם מֹשֶׁה "וְהִתְחַזְקוּתָם
וּלְקַחְתָּם מִפְּרֵי הָאָרֶץ".

התכן דפרשת 'שלח' הוא - 'שלח לך אנשים ויתורו את
ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל', כְּדִי (א) שֶׁכַּפּוּשׁ
הָאָרֶץ יִהְיֶה בְּנֶקֶל יוֹתֵר, מִכֵּיּוֹן שִׁיִּשְׁבּוּ אוֹתָנּוּ דָּבָר, אֵת
הַדָּרָךְ אֲשֶׁר נִעְלָה בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נְבֹא אֱלֹהֵינוּ (תחלה
לכבוש)", וגם (ב) שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יִתּוּסֵף בְּגִדְל הַחֲבִיבוֹת

~ נקודות משיחות קורש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 147)

רש"י שהמרגלים ראו את ענשה של מרים, וראיה זו היתה
צריכה להעניק להם את הכח לא להתפעל מראית גבורת
יושבי הארץ.

וְרִשְׁעִים הִלְלוּ רָאוּ (רש"י יג, ב) הַמְּרַגְלִים שֶׁמָּעוּ עַל גְּבוּרָתָם
שֶׁל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ עוֹד לִפְנֵי שְׁלוֹחָם. אֵךְ כָּל זְמַן שֶׁהַדָּבָר הִיָּה
בְּגִדְר שְׁמִיעָה בְּלִבָּד, לֹא הִתְרַשְׁמוּ מִכָּף; וְאֵלּוּ כִּשְׂרָאוּ זֹאת
בְּמוֹ עֵינֵיהֶם, הִגִּיעוּ לְמִסְקָנָה שֶׁ"לֹא נוֹכַל לַעֲלוֹת". לָכֵן מְדִיק

~ נקודות משיחות קורש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך יח עמ' 141 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

במה חטאו המרגלים

"וַיִּרְאוּ אֶת הָאָרֶץ מֵהָיָא, וְאֵת הָעָם הַיּוֹשֵׁב עָלֶיהָ" כו',
וְעַל־כָּל־פְּנִים הָיוּ צָרִיכִין לְהַשְׁבִּיב עַל מַה שֶּׁצִּוָּה אוֹתָם. וְמַה
פֶּשַׁעַם וְמַה חֲטָאתָם כִּשְׂאָמְרוּ לוֹ "אֶפְסֵי כִי עַז הָעָם" כו',
זְכִי עַל מִנַּת שִׁיעוּדוֹ לוֹ שֶׁקָּר שְׁלַח אוֹתָם?"
וְשֶׁ לּוֹמֵר שֶׁרִשְׁ"י בְּדַבְּרֵיו אֵלּוּ תִּרְצֵי קִשְׂיָא זֹו. דְּהִנֵּה גַם

שלח לך אנשים

לְמָה נִסְמְכָה פִּרְשַׁת מְרַגְלִים לְפִרְשַׁת מְרִים, לְפִי
שֶׁלִּקְתָּה עַל עֲסָקִי דָבָה, שֶׁדָּבָרָה בְּאַחִיהָ, וְרִשְׁעִים
הִלְלוּ רָאוּ וְלֹא לָקְחוּ מוֹסֵר (יג, ב. ובפרש"י)

הַקִּשְׁיָא הַרְמִבֵּן "מָה עָשׂוּ הַמְּרַגְלִים, כִּי מֹשֶׁה אָמַר לָהֶם

ספורנו

ואמרו "אנחנו נעלה ונלחמנו" (שם שם,
מא) והתפללו באמרו "ותשבנו ותבכו
לפני ה'" (שם שם, מה), אלא שלא קבל
האל יתברך תפלתם, מפני חלול השם
שעשו, שאינו מתכפר אלא במיתה,
וכמו שהעיד בהם באמרו "וביום פקדי
ופקדתי וכו'" (שמות לב, לד).

כל נשיא בהם. כל מי שהוא המעלה
שבכל שבטו להפיר ענין הארץ. תורה ג

שהרשיעו להניא לב העם מספרון
אמונתם באל שדי, מכל מקום הכירו
וספרו טובת הארץ, באמרו "וגם ובת
חלב ודבש היא" (לחלו יג, כז). וכן העיד
באמרו "ויקחו בידם מפרי הארץ..
ויאמרו טובה הארץ" (דברים א, כה), אלא
שאמרו שהיה נמנע לכבשה. וכאשר
הכירו ישראל חטאתם על שלא בטחו
בישועת האל ותעלה ונפחחונו אחר
שעשה עמם להפליא, שבו בתשובה

יג (א-ב) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר,
שְׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים. אֵל תַּנִּיחַ שִׁישְׁלָחוּ
הֵם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ לַעֲשׂוֹת בְּאֶמְרֵם
"נִשְׁלַחְהָ אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ" (דברים א, כב),
שְׁמָא יִשְׁלָחוּ הַדִּיּוּטוֹת בְּלַתִּי מִכִּירִים
שֶׁבַח הָאָרֶץ וְיִסְפְּרוּ בְּגִנְתָּהּ, בְּאִפֵּן
שִׁיחֲשָׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֵל ה' תוֹעֵה, וְלֹא
לְשׁוֹבוֹ בְּתִשְׁבּוּהָ כְּמוֹ שֶׁשָּׁבוּ אַחֵר כָּף,
בְּאֶמְרֵם "חֲטָאנוּ לָהּ" (שם שם, מא). וְזֶה כִּי
הַמְּרַגְלִים שֶׁשְׁלַח מֹשֶׁה, אֵךְ עַל פִּי

מרים לא דברה שקר אודות משה, ואפילו "לא נתפונה לגנותו" (רש"י בהעלותך יב, א), וזה שלקתה היה "על עסקי דבה, שדברה באחיה", היינו, עצם הדבור אודות משה. דגם אם לא הבינה איזה דבר בהנהגתו של משה, לא היה עליה לדבר על זה ברבים, כי עצם ההתעסקות בדבור – "דבה" אודות משה, יכול להביא לדבור בהפך שבחו של משה חסידיו, והיה עליה לדבר על זה עם משה בעצמו,

בחשאי.

וזה היה גם חטאם של המרגלים, דאף שהיה קשה להם איך יכבשו את הארץ כש"עז העם היושב עליה", היו צריכים לדבר על זה בקצור, או למשה לבדו. וחטאם היה שדברו על זה באריכות ובכל הפרטים – "עסקי דבה". דזה הביא למרידת בני ישראל בקדוש-ברוך-הוא, עד שאמרו "נתנה ראש ונשובה מצרימה" (יד, ד).

(ג) וישלח אתם משה ממדבר פארן על-פי יהוה כלם אנשים ראשי בני-ישראל המה:

ג וישלח יתהון משה ממדבר פארן על מימרא דני כלהון גברין רישי בני ישראל אנון:

ג"י • על-פי ה' • ברשותו, שלא עכב על ידו. כלם אנשים • כל "אנשים" שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו.

(ד) ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן-זכור:

ד ואלין שמהתהון לשבטא דראובן שמוע בר זכור:

ה לשבטא דשמעון שפט בר חורי:

(ה) למטה שמעון שפט בן-חורי:

ו לשבטא דיהודה כלב בר יפנה:

(ו) למטה יהודה כלב בן-יפנה:

ז לשבטא דיששכר יגאל בר יוסף:

(ז) למטה יששכר יגאל בן-יוסף:

ח לשבטא דאפרים הושע בר נון:

(ח) למטה אפרים הושע בן-נון:

ט לשבטא דבנמין פלטי בר רפוא:

(ט) למטה בנימין פלטי בן-רפוא:

י לשבטא דזבולן גדיאל בר סודי:

(י) למטה זבולן גדיאל בן-סודי:

יא לשבטא דיוסף לשבטא דמנשה גדי בר סוסי:

(יא) למטה יוסף למטה מנשה גדי בן-סוסי:

יב לשבטא דדן עמיאל בר גמלי:

(יב) למטה דן עמיאל בן-גמלי:

יג לשבטא דאשר סתור בר מיכאל:

(יג) למטה אשר סתור בן-מיכאל:

יד לשבטא דנפתלי נחבי בר נפסי:

(יד) למטה נפתלי נחבי בן-נפסי:

זקנתם מפני שהיו אז שנים במעלה, בפרט בענין השליחות, לא בסדר השבטים ולא בסדר הדגלים. תורה ה

ב. תורה ד
(ד) ואלה שמותם. כלם חשובים איש על שמו מצד מעלתם. והזכירם לפי

(ג) כלם אנשים. אנשי חיל, בענין "הלא איש אתה" (שמואל א כו, טו), וכן "והזקת והיית לאיש" (מלכים א ב,

(טו) לְמַטֵּה נָדָר גֵּאוּאֵל בֶּן־מְכִי:

טו לְשִׁבְטָא דְגָד גֵּאוּאֵל בֶּר מְכִי:

טו אֵלֶּיךָ שָׁמַח גִּבְרִיא דִּי שְׁלַח מִשָּׁה
לְאַלְלָא יְתֵי אֲרַעָא וּקְרָא מִשָּׁה לְהוֹשֵׁעַ בֶּר
נִון יְהוֹשֻׁעַ:

(טז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר
אֶת־הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בֶּן־נֹון יְהוֹשֻׁעַ:

כ"י וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ וְגו' • הַתְּפַלֵּל עָלָיו: יְהוֹשֻׁעַ מַעֲצַת מְרָגְלִים. (במ"ד).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך ב עמ' 320 – מתוך 'לקראת שבת')

תפלת משה על יהושע

המטרידים ומבלבלים. ולכן לא רצו להכנס לארץ ישראל, שבה יצרכו לירד מדרגתם ולהתעסק בענייני העולם. ואכן, יתכן שמצד דרגתם היתה נתינת מקום לטענה כזו. מה־שאינ־כן יהושע, כיון שעתידי הוא למלאות את מקום משה כרוּעה ישראל, הרי עבדו אין לטענה זו מקום, כיון שצריך הוא להתחשב בצורך הכללי דעם ישראל להכנס לארץ ישראל ולעשותה דירה לו ויתברך. ולכן, על אף שפשרים היו המרגלים, הצורך משה רבינו עליו־השלום להתפלל על יהושע דיקא, שעבדו אין טענתם טענה.

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בֶּן־נֹון יְהוֹשֻׁעַ:

הַתְּפַלֵּל עָלָיו יְהוֹשֻׁעַ מַעֲצַת מְרָגְלִים (יג, טז. ובפרש"י) צריך להבין: הרי 'באותה שעה פשרים היו', דבאם לא היו פשרים לא היה שולחם, ומדוע הצרך להציל את יהושע מעצתם? ומאידך, באם היה צרך בתפלה, מדוע התפלל רק על יהושע ולא על שאר המרגלים?

והבאור בזה:

מבאר בחסידות (לקו"ת במדבר לו, ד) בטעם טענת המרגלים, שרצונם להשאר במדבר נבע מקף, שבהיותם במדבר יכלו לחיות בקדושה ובהתנתקות מכל ענייני עולם הזה

יִישְׁלַח אֹתָם לְתוֹר אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים עָלָיו זֶה כְּנָעַן וְעַלִּיתֶם אֶת־הָהָר:
יִישְׁלַח יְהוֹנָן מִשָּׁה לְאַלְלָא יְתֵי אֲרַעָא
דְּכְנָעַן וַאֲמַר לְהוֹן סְקוּ דָא בְּדְרוּמָא וְתַסְקוּן
לְטוּרָא:

(יז) וַיִּשְׁלַח אֹתָם לְתוֹר אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים עָלָיו זֶה כְּנָעַן וְעַלִּיתֶם אֶת־הָהָר:

כ"י וַיִּשְׁלַח אֹתָם לְתוֹר אֶת־אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שָׁפַן דְּרֹךְ הַתְּנָגִים מֵרֵאשִׁית אֶת הַפְּסָלֹת תַּחֲלָה וְאַחֲרֵי־כֵן מֵרֵאשִׁית אֶת הַשִּׁבְחָה.

יח וְתַחֲזִיזוֹן יְתֵי אֲרַעָא מָא הִיא וְיֵת עֲמָא דְיִתְב
עֲלָה הַתְּקִיף הוּא אִם חֲלַשׁ הִזְעִר הוּא אִם
סָגִי:

(יח) וַיִּרְאִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ מִה־הוּא וְאֶת־הָעָם הַיֹּשֵׁב
עָלֶיהָ הַחֲזֹק הוּא הֲרַפָּה הַמַּעֲט הוּא אִם־רַב:

הַרְפָּה • סימן מסר להם: אם בפרזים יושבין
— חזקים הם, שסומכין על גבורתם, ואם בערים
בצורות הם יושבין — חלשים הם.

כ"י וְאֶת־הָאָרֶץ מִה־הוּא • (במ"ד) יֵשׁ אֶרֶץ מְגִדֻּלַּת
גְּבוּרִים, וְיֵשׁ אֶרֶץ מְגִדֻּלַּת חֲלָשִׁים, יֵשׁ מְגִדֻּלַּת
אוֹכְלוֹסִין, וְיֵשׁ מִמַּעֲט אוֹכְלוֹסִין. הַחֲזֹק הוּא

ספורנו

אל יושבי הארץ אם הם חזקים ושלמי
הגוף או הפך זה, וכן נביט אם הם
רבים או מעטים, כי אמנם רבוי העם
וחזקם יורה על היות אור הארץ
והמוזנות טובים, וההפך יורה על
הפכים. תורה יט

שם, שתמצאוהו טוב להכנס, ולא
נצטרך לסבוב אל מקום אחר. תורה יח
(יח) וַיִּרְאִיתֶם אֶת הָאָרֶץ מִה הוּא. אם
היא ארץ נושבת רב ערים ופרזות.
וְאֵת הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ. לדעת אם
מושב הארץ טוב, כמו שהורו חכמי
הרופאים בבחירת המלכנים, שנביט

(טז) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בֶּן נֹון
יְהוֹשֻׁעַ. אמר שהיה נודע בשבטו
לאיש חיל בשם "יהושע". וזה שנקרא
למעלה "יהושע", מפני שמושה רבינו
קרא לו כך לכבוד, ולהתפלל עליו
שהיה נושע ושישיע אחרים. תורה יז
(יז) עָלָיו זֶה כְּנָעַן. בזה הצד שאנחנו

(יט) וּמָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הַטּוֹבָה הִוא אִם־רָעָה וּמָה הָעָרִים אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהֶנָּה הַבְּמִחְנִים אִם בְּמִבְצָרִים:

יט וּמָה אֲרָעָא דִּי הוּא יִתֵּב בַּהּ הַטָּבָא הִיא אִם בִּישָׂא וּמָה קְרוּיָא דִּי הוּא יִתֵּב בַּהּ הַבְּפִצְחִין אִם בְּכִרְכִּין:

נשי"א - הַבְּמִחְנִים • תַּרְגוּמוֹ: הַבְּפִצְחִין. כְּרִכִּין פְּצוּחִין וּפְתוּחִין מֵאֵין חוּמָה. הַטּוֹבָה הִיא • בְּמַעֲנִינֹת וּתְהוֹמוֹת טוֹבִים וּכְרִיאִים.

(כ) וּמָה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הִוא אִם־רְזָה הַיִּשְׁפָּה עַיִן אִם־אֵין וְהַתְּחוּקָתָם וְלִקְחָתָם מִפְּרִי הָאָרֶץ וְהַיָּמִים יָמֵי בְּכוּרֵי עֲנָבִים:

כ וּמָה אֲרָעָא הַעֲתִירָא הִיא אִם מִסְפִּינָא הֵאִית בַּהּ אֵילָנִין אִם לֹא וְתַחֲקוּפוֹן וְתַסְבוֹן מֵאֲבָא דְאֲרָעָא וְיוֹמֵיָא יוֹמֵי בְּכוּרֵי עֲנָבִין:

נשי"א - הַיִּשְׁפָּה עַיִן • אִם יֵשׁ בָּהֶם אָדָם כָּשֶׁר שְׂיָגֵן עֲלֵיהֶם בְּזִכְתּוֹ. בְּכוּרֵי עֲנָבִים • יָמִים שֶׁהָעֲנָבִים מֵתַבְּשָׁלִין בְּכִכּוּר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת שלח, מברכים החדוש תמוז ה'תשמ"ז)

הַפְּתוּב מִדְּגִישׁ שׁ"ה יָמֵי בְּכוּרֵי עֲנָבִים" - כִּי הַפִּירוּת הַחֲשׂוּבִים וְהַמְשֻׁבָּחִים בְּיֹתֵר הֵם "עֲנָבִים", מִפְּיֹן שְׂרָאוּיִים לֹא רַק לֶאֱכִילָה, אֲלָא עוֹד זָאת, שְׁעַל־יָדֵי דְרִיכַת וּסְחִיטַת הָעֲנָבִים מִתְּגַלָּה פְּנִימִיּוּתָם - "וַיֵּץ" (וְלָכֵן גַּם תִּכְנוֹת הַיֵּץ הִיא לְגִלוּת אֶת הַפְּנִימִיּוּת, "נִכְנַס וַיֵּץ צֶאֱסוּד"), מִשְׁקָה חָשׁוּב

וּמִשְׁבַּח שְׁמִבְּרָכִים עֲלֵיו בְּרָכָה מִיְּחֻדָּת - "בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן". וּבְזֶה גּוֹפֵא - "בְּכוּרֵי עֲנָבִים", "שֶׁהָעֲנָבִים מֵתַבְּשָׁלִים בְּכִכּוּר", הֵינּוּ שְׂאִינוֹ "בֶּסֶר", שְׂאֵז אֵינָם רָאוּיִים לֶאֱכִילָה, וְגַם לֹא לֵינֹן, וַיֵּץ חֲדָשׁ כּו', אֲלָא לְאַחֲרֵי שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ הַיֵּטֵב.

♦ יום שני כ"א סיון ♦

(כא) וַיַּעֲלֵנוּ וַיַּתְּרוּ אֶת־הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר־צֹן עַד־רָחֵב לְבָא חֲמַת:

כא וּסְלִיקוּ וַאֲלִילוּ יֵת אֲרָעָא מִמִּדְבַּרָא דְצִיֹן עַד רָחֵב לְמַטֵּי חֲמַת:

נשי"א - מִמִּדְבַּר־צֹן עַד־רָחֵב לְבָא חֲמַת • הִלְכוּ בְּגִבּוּלְיָהּ בְּאֶרֶץ וּבְרָחֵב כְּמִין גֵּא"ם: הִלְכוּ רוּחַ גְּבוּל דְרוֹמִית - מִמִּקְצוֹעַ מְזֻרַח עַד מִקְצוֹעַ מַעֲרָב, כְּמוֹ שְׂצוּהַ מִשָּׁה: "עָלוּ זֶה בְּנֶגֶב", דֶּרֶךְ גְּבוּל דְרוֹמִית-

מִזְרְחִית עַד הָיָם, שֶׁהָיָם הוּא גְבוּל מַעֲרָבִי, וּמִשָּׁם חֲזְרוּ וְהִלְכוּ כָּל גְּבוּל מַעֲרָבִי עַל שְׂפַת הָיָם עַד לְבָא חֲמַת, שֶׁהוּא אֲצֵל הַר הָהָר מִקְצוֹעַ מַעֲרָבִית־צְפוֹנִית, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ בְּגִבּוּלוֹת הָאָרֶץ בְּפִרְשַׁת "אֲלֵה מִסְעִי".

(כב) וַיַּעֲלֵנוּ בְּנֶגֶב וַיָּבֹא עַד־חֲבֵרוֹן וְשֵׁם אַחִימֶן שִׁשִּׁי וְתַלְמִי יִלְדֵי הָעֵנָק וְחֲבֵרוֹן שְׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֶעַן מִצְרַיִם:

כב וּסְלִיקוּ בְּדִרּוּמָא וַאֲתָא עַד חֲבֵרוֹן וְתַמָּן אַחִימֶן שִׁשִּׁי וְתַלְמִי בְּנֵי גְבֻרָיָא וְחֲבֵרוֹן שְׁבַע שָׁנִין אֲתַבְּנִיאת קִדְם טַנְס דְּמִצְרַיִם:

ספורנו

עֲנִיֵּיהֶם בָּכֶם לְמִרְגָּלִים. וְהַיָּמִים יָמֵי בְּכוּרֵי עֲנָבִים. וְלֹא הָיוּ הַפְּרוּת שֶׁנִּשְׁתַּבַּחָה בָּהֶם בְּשִׁלְמוּתָם עֲדִין, מִכָּל מְקוֹם בְּטָח מִשָּׁה רַבִּינוּ שֶׁגָּדַל הַפְּרוּת וְטַעֲמָם גַּם בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן יִסְפִּיק לְהַעֲדִיד עַל שִׁבְחָה הָאָרֶץ וְטוֹבָהּ. תוֹרָה כֹּא

ז. תוֹרָה כ
(כ) הַשְּׂמֵנָה הִיא. בְּעֶשֶׂר וּנְכֻסִּים, כְּאֶמְרוּ "אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָתָהּ תֵּאָכַל בָּהּ לֶחֶם" (דְּבָרִים ח, ט). הַיֵּשׁ בָּהּ עַיִן. "גֶּפֶן וְתֹאנָה וְרִמּוֹן.. זֵית שֶׁמֶן וְדָבָשׁ" (שם) שֶׁנִּשְׁתַּבַּחָה בָּהֶם. וְהַתְּחוּקָתָם וְלִקְחָתָם מִפְּרִי הָאָרֶץ. לְהַחֲזִיק בָּהּ, וְאֵל תִּירָאוּ שְׂתִינְתּוּ

(יט) הַטּוֹבָה הִוא. בְּמִים רַבִּים וְטוֹבִים, כְּאֶמְרוּ "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִבִּיאָךְ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה, אֶרֶץ נַחֲלֵי מִים" (דְּבָרִים ח, ז). הַבְּמִחְנִים. אִם הֵם יוֹשְׁבִים בְּכַרְזוֹת לְבִטָּח כְּלִי שׁוֹם יִרְאֵת מִלְחָמָה. אִם בְּמִבְצָרִים. אִם יוֹשְׁבִים בְּעָרֵי הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יִרְאֵת מִלְחָמָה, כְּעֵנֶן "חֲדָלוּ כְּרוֹן בִּישְׂרָאֵל, חֲדָלוּ" (שׁוֹפְטִים ח, ז).

כ"א וַיָּבֹאוּ עַד-חֲבֻרֹן • (סוטה לד) כָּלֵב לְבָדוּ הַלֶּף שָׁם וְנִשְׁתַּטַּח עַל קַבְרֵי אֲבוֹת, שְׁלֹא יִהְיֶה נֶסֶת לַחֲבֻרִיו לְהִיּוֹת בְּעֶצְתָּם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים א): "וְלֹא-אַתָּן אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּרְוֹ-בָהּ". וְכַתִּיב (שופטים א): "וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת-חֲבֻרֹן". שְׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה • (סוטה לד) אַפְשָׁר שֶׁבָנָה חָם אֶת חֲבֻרֹן לְכַנֵּעַ בְּנוֹ הַקָּטָן קְדָם שִׁיבָנָה אֶת צֶעַן לְמַצְרִים בְּנוֹ הַגָּדוֹל? אֲלֹא שֶׁהִיתָה מִבְּנֵה בְּכָל טוֹב עַל אֶחָד מִשְׁבָּעָה בְּצֶעַן, וְכֵן לְהוֹדִיעַךְ

שְׁבָחָה שֶׁל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל: שָׁאִין לָךְ טְרַשִׁין בְּאָרֶץ-יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִחֲבֻרֹן, לְפִיכָף הַקְצוּיָה לְקַבְרוֹת מֵתִים; וְאִין לָךְ מַעֲלָה בְּכָל הָאֲרָצוֹת כְּמַצְרִים, שְׁנֶאֱמַר (בראשית יג): "כִּנְגֶן-ה' בְּאָרֶץ מִצְרַיִם", וְצֶעַן הִיא הַמַּעֲלָה שֶׁבְּאָרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁשָּׁם מוֹשֶׁב הַמַּלְכִּים, שְׁנֶאֱמַר: (ישעיה ל): "כִּי-הָיוּ בְּצֶעַן שָׂרֵיו", וְהִיתָה חֲבֻרֹן טוֹבָה מִמֶּנָּה שְׁבָעָה חֳלָקִים.

(כג) וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֲשַׁכָּל וַיַּכְרֵתוּ מִשָּׁם זִמּוֹרָה וְאֲשַׁכּוֹל עֲנָבִים אַחֵר וַיִּשְׁאָהוּ בְּמוֹט בִּשְׁנֵים וּמֵן הָרַמְנִים וּמֵן-הַתַּנְאִנִּים:

כג וַיָּבֹאוּ עַד נַחֲלָא דְאַתְכֵּלָא וַיִּקְצוּ מִתְּמָן עוֹבְרָתָא וְאַתְכֵּל עֲנָבִין חַד וַיִּטְלוּהִי בְּאֲרִיחָא בְּתַרְיִן וּמֵן רְמוֹנָא וּמֵן תַּנְאִנָא:

כ"ג וַיַּכְּרוּ • שׁוֹכֵת גֶּפֶן וְאֲשַׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים תְּלוּי בָהּ. וַיִּשְׁאָהוּ בְּמוֹט בִּשְׁנֵים • מִמִּשְׁמַע שְׁנֶאֱמַר "וַיִּשְׁאָהוּ בְּמוֹט", אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא בִּשְׁנֵים? מַה תִּלְמוֹד לִזְמַר "בִּשְׁנֵים"? — (סוטה לד) בִּשְׁנֵי מוֹטוֹת. הֲאֵל כִּי צִדָּד? שְׁמוֹנֶה נִטְלוּ אֲשַׁכּוֹל, אֶחָד נִטַּל תַּנְאִנָּה, וְאֶחָד רְמוֹן, יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב לֹא נִטְלוּ כְּלוּם, לְפִי שֶׁכָּל עֶצְמָם לְהוֹצִיא דְּבָה נִתְפַּנְּנוּ: כָּשֶׁם שֶׁפָּרְיָה מִשְׁנָה,

כָּף עֲמָה מִשְׁנָה. וְאִם חִפֵּץ אֶתָּה לִידַע כְּמָה מִשְׁאוּי אֶחָד מֵהֶם, צֵא וְלִמַּד מֵאֲבָנִים שֶׁהִקִּימוּ בִּגְלָגֶל (יהושע ד): "הִרִימוּ לָהֶם אִישׁ אֶבֶן אַחַת מִן הַיַּרְדֵּן עַל שְׁכָמוֹ וַיִּהְיֶימוּהָ בִּגְלָגֶל", וְשִׁקְלוּם רַבּוּתֵינוּ מִשְׁקַל כָּל אַחַת אַרְבָּעִים סָאָה — וּגְמִירִי: טוֹנָא דְּמִידְלִי אֲנִישׁ עַל כְּתִפָּה אֵינּוּ אֲלֹא שְׁלִישׁ מִשְׁאוּי, מִמִּשְׁאוּי שְׁמִסְעִין אוֹתוֹ לְהִירִים.

(כד) לְמָקוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֲשַׁכּוֹל עַל אֲדוֹת הָאֲשַׁכּוֹל אֲשֶׁר-כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כד לְאַתְרָא הַהוּא קָרָא נַחֲלָא דְאַתְכֵּלָא עַל עֶסֶק אַתְכֵּלָא דְקִצְוֹ מִתְּמָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(כה) וַיָּשֻׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם:

כה וַתְּבוּ מִלְּאֲלָא יַת אֲרַעָא מִסּוּף אַרְבַּעִין יוֹמִין:

כ"ה וַיָּשֻׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם • וְהֵלֵא אַרְבַּע מֵאוֹת פָּרְסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פָּרְסָה הִיא, וּמִהֶלֶף אָדָם בִּינוֹנִי עֲשֶׂרָה פָּרְסָאוֹת לְיוֹם, הָרִי מִהֶלֶף

אַרְבָּעִים יוֹם מִן הַמִּזְרַח לְמַעְרָב, וְהֵם הִלְכוּ אַרְבָּה וּרְחִבָּה? אֲלֹא שְׁגָלוּי לְפָנֵי הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שִׁיגוֹר עֲלֵיהֶם יוֹם לִשְׁנָה, קֶצֶר לְפָנֵיהֶם אֶת הַיַּרְדֵּן.

(כו) וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר פָּאָרָן קִדְשָׁה וַיָּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר וְאֶת-כָּל-הָעֵדָה וַיִּרְאוּם אֶת-פְּרִי הָאָרֶץ:

כו וַיָּלְכוּ וַיָּבֹאוּ לְוֹת מֹשֶׁה וְלְוֹת אַהֲרֹן וְלְוֹת כָּל כְּנַשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִדְבָּרָא דְּפָאָרָן לְרִקְסָא וַאֲתִיבוּ יְתִהוֹן פִּתְגָמָא וְיַת כָּל כְּנַשְׁתָּא וְאַחֲזִיאֲנִין יַת אָבָא דְּאַרְעָא:

כ"ו וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ • (סוטה לד) מַהוּ "וַיֵּלְכוּ"? לְהַקִּישׁ הִלִּיכְתֶּן לְבִיאָתָן: מַה בִּיאָתָן בְּעֶצֶה רָעָה, אַף הִלִּיכְתֶּן

בְּעֶצֶה רָעָה. וַיָּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר • אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן.

ספורנו

(כד) עַל אֲדוֹת הָאֲשַׁכּוֹל אֲשֶׁר כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. תְּמַהוּ הַכְּנַעֲנִיִּים עַל שְׁאוֹתוֹ הָאֲשַׁכּוֹל אֲצֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּרְתוּ אוֹתוֹ הָיָה דְּבַר חֲדוּשׁ וְנִפְלָא, כִּי רַבִּים הָיוּ בְּאָרֶץ אֲשַׁכּוֹלוֹת גְּדוֹלִים כְּמוֹהוּ אוּ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, וְלֹא הָיָה זֶה נִפְלָא אֲצֹל הַכְּנַעֲנִיִּים יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ כָּלֵל, וְעַל תְּמִימֵיהֶם זוּ קָרָאוּ הַמָּקוֹם (כו) אֶל מִדְבַּר פָּאָרָן קִדְשָׁה. אֵל אוֹתוֹ הַחֶלֶק מִהַמִּדְבָּר שֶׁהָיָה מוֹל קִדְשׁ בְּרַנְעָה. תוֹרָה כו

(כו) וַיִּסְפְּרוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֲנֹו אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זִבַּת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִוא וְהִיא פְּרִיָּה׃
כז וַיֹּאמְרוּ אֶתֵּינָא לְאַרְעָא דִּי שְׁלַחְתָּנָא וְאַף עֲבָדָא חֶלֶב וּדְבַשׁ הִיא וְדִין אַבָּה׃

כז"א זבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִיא • (במדבר רבה) כָּל דְּבַר שְׁקַר שְׂאִין אוֹמְרִים בּוֹ קֶצֶת אֶמֶת בַּתְּחִלְתּוֹ, אֵין מִתְקִים בְּסוֹפּוֹ.

(כח) אַפֶּס כִּי־עָזוּ הָעָם הַיֹּשֵׁב בָּאָרֶץ וְהָעָרִים בְּצִרוֹת וְגִדְּלַת מְאֹד וְגַם־יִלְדֵי הָעֵנָק רָאִינוּ שָׁם׃
כח לַחֲדוּר אַרְי תְּקִיף עָמָא דִּיתֵב בְּאַרְעָא וְקוֹרְיָא פְּרִיכָן רַבְּרִין לַחֲדָא וְאַף בְּגֵי גְבֻרָא תְּזִינָא תַּמָּן׃

כח"א בְּצִרוֹת • לְשׁוֹן חֲזָק. וְתַרְגּוּמוֹ: פְּרִיכָן. לְשׁוֹן בִּירְנִיּוֹת עֲגֻלוֹת, וּבִלְשׁוֹן אַרְמִי: פְּרִיף עֲגֹל.

(כט) עֲמַלְק יֹושֵׁב בָּאָרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחֲתִי וְהַיְבוֹסִי וְהָאֱמֹרִי יֹושֵׁב בְּהָר וְהַפְּנִנְעִי יֹושֵׁב עַל־הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן׃
כט כִּט עֲמַלְקָאָה יֵתֵב בְּאַרְע דְּרוֹמָא וְחַתָּאָה וַיְבוֹסָאָה וְאַמּוֹרָאָה יֵתֵב בְּטוּרָא וַיִּכְנַעְנָאָה יֵתֵב עַל יָמָא וְעַל כִּיף יִרְדְּנָא׃

כט"א עֲמַלְק יֹושֵׁב וְגו' • לְפִי שְׁנָכוֹ בַּעֲמַלְק כָּבֹד, הַזְכִּירוּהוּ מְרָגְלִים כְּדִי לִנְרָאם. עַל יַד הַיַּרְדֵּן • "יַד" בְּמִשְׁמָעוֹ, אֲצֵל הַיַּרְדֵּן וְלֹא תוֹכְלוּ לַעֲבֹור.

(ל) וַיְהִים כָּלֵב אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֶה נַעֲלֶה וַיִּרְשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי־יָכוֹל נוֹכַח לָהּ׃
ל וַיֹּאצִּית כָּלֵב יְתָה אֶרֶץ מִיכַל נִיכּוֹל לָהּ׃

כס"א וַיְהִים כָּלֵב • הַשְׁתִּיק אֶת כָּלָם. אֶל־מֹשֶׁה • (במדבר רבה) לְשִׁמְעַ מַה שִּׁידְבֵּר בְּמֹשֶׁה, צֹוֹחַ וְאָמַר: וְכִי זֶה בְּלִבְד עֲשֶׂה לָנוּ בֵּן עַמָּרָם? הַשּׁוֹמֵעַ הִיָּה סְבוּר שְׂפָא לְסַפֵּר בְּגִנּוּתוֹ, וּמִתּוֹךְ שֶׁהִיָּה בְּלָבָם עַל מֹשֶׁה בְּשִׁבִּיל דְּבָרֵי הַמְרָגְלִים, שֶׁתְּקִי כָלָם לְשִׁמְעַ גִּנּוּתוֹ. אָמַר: וְהִלָּא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן, וְהִגִּיד

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (לְקוּטִי שִׁיחוֹת כִּרְךְ ח עמוד 85)

וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן (רש"י יג, ל) רש"י מִשְׁנֶה מִלְשׁוֹן הַנִּמְקָר (סוטה לה, א) - "וְהָאֲכִילֵנוּ אֶת הַמָּן". וְטַעְמוֹ וְנִמּוּקוֹ: עֵקֶר פְּנִינָתוֹ שֶׁל כָּלֵב הָיָה לְהוֹכִיחַ אֶת כָּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁבִּידּוֹ לַעֲשׂוֹת נִפְלְאוֹת וְעַל־יָדוֹ "יָכוֹל נוֹכַח לָהּ"; וְהִרְאֶיָּה לָכֶף הִיא

(כו) וְגַם זִבַּת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִוא. לֹא בְּלִבְד הִיא טוֹבָה (פסוק יט) אֲבָל הִיא גַם כֵּן "זִבַּת חֶלֶב וּדְבַשׁ", נוֹתֶנֶת בְּלִי טַרַח רַב מִקְנֶה מְרִבָּה חֶלֶב, וְרַב דְּבַשׁ וּמַעֲבָדֵי מֶלֶךְ. תוֹרָה כח
(כח) אַפֶּס כִּי עָזוּ הָעָם. אֲבָל אֵי אֲפֹשֶׁר לָנוּ לְכַבְּשָׁהּ, מִפְּנֵי שֶׁהָעָם עֹז וְהָעָרִים בְּצִירוֹת, וְשׁוֹכְנֵי הָאָרֶץ הֵם שׁוֹנְאִינוּ וְהֵם בְּגֵי עֲמַלְק שִׁיִּלְחַמּוּ גַם
הֵם בְּנוּ כְּדִי שְׁלֹא נִקְרַב אֵל גְּבוּלָם. תוֹרָה כט
(ל) וַיְהִים כָּלֵב אֶת הָעָם. הַשְׁתִּיק אֶת הָעָם שֶׁהָיוּ מִתְחִילִים מֵאֲזֻלָּתוֹ קוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה אַחֵר כֶּף בְּאִמְרוֹ "וַתִּשָּׂא כָל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם" (לחלן יד, א).
אֵל מֹשֶׁה. שִׁיִּשְׁמָעוּ מַה יִּשְׁיֵב מֹשֶׁה. וְאוּלַּי אִזּוֹ אָמַר מֹשֶׁה מַה שֶׁהָעִיד אַחֵר כֶּף בְּאִמְרוֹ "וַיֹּאמֶר אֲלֵכֶם, לֹא תַעֲרָצוּן

וְלֹא תִירָאוּן מִקָּהֶם" (דברים א, כט). וְכָלֵב חִזַּק דְּבָרָיו בְּאִמְרוֹ, עֲלֶה נַעֲלֶה. רָאוּי לָנוּ לַעֲלוֹת, כִּי לֹא יִתְקוּמָמוּ נִגְדָּנוּ לְמַנְעַ עֲלִיתָנוּ.
וַיִּרְשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי יָכוֹל נוֹכַח לָהּ. כִּי אַחֵר שֶׁנַּעֲלָה שָׁם יְנוֹסוּ מִפְּנִינוּ, כִּי כָבֹד "נִמְאָגוּ כָל יִשְׂבֵי כְנָעַן" (שמות טו, טו). תוֹרָה לא

(לא) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוּכַל לַעֲלֹת
אֶל־הָעָם כִּי־חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ:

כ"א חזק הוא ממנו • (במדבר רבה) כביכול כלפי מעלה אמרו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך יג עמ' 39 – מתוך 'לקראת שבת')

חטא המרגלים ביחס היהודי לטבע

יהודי צריך להאמין ולדעת, שבאם צוה עליו ה' יתברך לקיים מצוה, הרי אין שום ספק וספק ספיקא שיש באפשרותו לקיימה, כי "איני מבקש אלא לפי כחן". ומה שצריך לעשות כלים בדרך הטבע, ולטרוח לחפש את האפשרויות הנחות על-פי הנהגות העולם וכו', וכמאמר חז"ל "אין סומכין על הגס" – אין זה חס-ושלום ששליטתו של ה' יתברך מגבלת ויש מקום אמתי להנהגות הטבע, להשפיע אם ימים המצוה אם לאו.

אלא שכן רצה הקדוש-ברוך-הוא, שקיים התורה והמצוות לא ישבר את הטבע, אלא – חלק מהכונה היא – שיתבצע תוך גדריו והנהגות הטבע, על-מנת לזככם ולעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

ובזה חטאו המרגלים, שהיה עליהם לדעת שכל שליחותם היא אף ורק לבדק בדרך הטבע, את האפן הכי קל להביא את הבטחת הקדוש-ברוך-הוא להביאם אל הארץ – הבטחה שבדאי תבוא לידי פעל.

וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוּכַל לַעֲלֹת
אֶל־הָעָם כִּי־חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ: (יג, לא)

במהות חטאם של המרגלים בדברם על הארץ, על אף שלכאורה בדיק לשם כך הם נשלחו – ידוע הבאור, שעליהם היה מוטל לומר רק את התרשמותם ממצב הארץ, אף בהוסיפם את המסקנא "לא נוכל לעלות", חטאו בכפירה ביכלת ה' יתברך.

אף עדין יש להבין: לכאורה עצם שליחותם לתור אחר הארץ והדרים בה, הוכיחה למרגלים כי אכן מחשיב ה' יתברך את טבע העולם ונותן מקום למצבו – דבלעדי זה למה בכלל נשלחו, בשעה שרצונו של ה' לכבשה למעלה מדרך הטבע. ולפי זה, צדקו לכאורה באמרום "לא נוכל לעלות", כי על-פי הטבע אכן לא נתן לעלות!?

והבאור בזה, שבחטאם טמונה הוראת נצח הנוגעת לכללות קיום התורה והמצוות:

לב ואפיקו שום ביש על ארעא די אלילו
יתיה לות בני ישראל למימר ארעא די
עברנא בה לאללא יתיה ארעא מקשלת
יתבהא היא וכל עמא די חזינא כגוה
אנשין דמשחן:

(לב) וַיֵּצִיאוּ דִבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ
אָרֶץ אֲכֹלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רָאִינוּ
בְּתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מְדוֹת:

גדולים וגבהים וצריך לתת להם מדה, כגון גלית
(שמואל א יז) : "גִּבְהוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת וְזֶרֶת", וכן (שמואל ב כא) :
"אִישׁ מְדוֹן", (ד"ה א יא) : "אִישׁ־מְדָה".

כ"א אכלת יושביה • בכל מקום שעברנו, מצאנום
קוברי מתים. והקדוש-ברוך-הוא עשה לטובה, כדי
לטרדם באכלם ולא יתנו לב לאלו. אנשי מדות •

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה להבין ענין פרשת נסכים, שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז התשמ"ז)

מה תהא עליה. ועוד זאת, שאפילו הגשמיית שבמדבר היה גם כן במדרגה געלית. שהלחם היה מן מן השמים והמים היו מבארה של מרים, ונוסף לזה היו ענני הכבוד, הינו לא רק עננים המגינים וכו' אלא עננים שהוסיפו כבוד בישראל, ועננים אלו היו בתמידיית יומם ולילה בלי הפסק. ויש להוסיף עוד, דהרי כתיב בהו על-פי ה' יחנו ועל-פי ה' יסעו,

זה שרצו המרגלים להשאיר במדבר ולא רצו להכנס לארץ, הרי זה משום שהיו במדרגה גבוהה מאד, כמבואר בדרושים. דהיותם במדבר היו במדרגה רוחנית געלית ביותר, ולא רצו להכנס לארץ ישראל ששם צריך להיות ענין שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר פרמך גו', ובלשון רבי שמעון בן יוחאי אדם חורש אדם זורע, תורתו

ספורנו

(לא) לֹא נוּכַל לַעֲלֹת. שיתקוממו
נגדנו ולא יניחנו לעלות, כמו שקרה
אחר החטא, כאמרו "וירד העמלקי
והכנעני" (להלן יד, מה). תורה לב

(לב) אָרֶץ אֲכֹלֶת יוֹשְׁבֶיהָ. אף על פי
שהעם היושבים בהם חזקים, אין זה
בשביל שבח הארץ, אבל הוא מפני

שלא ישארו בה זולתי החזקים, שהם
חזקי המגן, והשאיר מתים בה מפני רע
האוייר. תורה לב

ונמצא שכל הזמן קימו מצות ה' בהנחתם או בנסיעתם. ועוד זאת, כדאיתא בגמרא דכיון כתיב בהו על-פי ה' יחנו ועל-פי ה' יסעו, כמאן דקביע להו דמי. (וידוע גם פתגם כבוד-קדושת מורי וחמי אדמו"ר לגבי אופן העבודה בזמן הזה אף שהנה בא משית, שהוא בדוגמת הקמת המשכן שהיתה לפעמים ליום אחד, ובלשון הכתוב ויש אשר יהיה העני מערב עד בוקר ונעלה העני ונסעו, דגם אז היתה ההקמה בתכלית השלימות ובתכלית הקביעות, כמו שהיתה כאשר חנו בקדש ברנע י"ט שנה). ונמצא שבהיותם במדבר, היו בקביעות במצב של על-פי ה'. ועוד זאת, שלא היה זה רק באופן של קביעות ועמידה במקום אחד, אלא שבזה גופא עלו מחיל אל חיל, שהרי זה ציווי מפורש בתורה להעלות בקודש. ולכן רצו המרגלים להשאר במדבר, ולא רצו להכנס לארץ ששם צריך להיות שש שנים תזרע שדך גו' ורק אחר-כך באה שנת השמיטה שבת לה'. מה-שאין-כן במדבר, היו מלכתחילה במצב של שבת מעבודת האדמה וכו'. ולכן טענו על-דרך מאמר רבי

שמעון בן יוחאי, אדם חורש אדם זורע, תורתו מה תהא עליה. דזהו גם מה שהמדבר הוא מקום אשר לא ישוב אדם שם, שהוא למעלה מבחינת אדם, אלא הוא בחינת מאד, "בכל מאדך" שלמעלה ממדידה והגבלה. ולכן רצו המרגלים להשאר שם, ולעבוד עבודתם בדרך זו ובאופן דעליה מחיל אל חיל כנ"ל, ולא רצו להכנס לארץ ישראל ולעבוד בעבודת הבירורים. וזהו טעם סמיכות פרשת הנסכים לפרשת המרגלים, דאחרי הקדמת הענין שנגזר על-ידי המרגלים, הקדמת העבודה ארבעים שנה במדבר, באים אחר-כך ל"כי תבואו אל ארץ מושבותיכם". הפניסה לארץ לעסוק שם בדברים גשמיים, ובזה גופא ענין פרשת הנסכים, שהחידוש שבה לגבי הקרבות הוא ענין הירידה וההמשכה מלמעלה למטה, דבהיותם במדבר היה אז עיקר עסקם בהעלאה ומסירת נפש כנ"ל, ולכן נצטוו רק בקרבות שענינם שריפת הבשר וכו' והעלאה למעלה. וכשנכנסים לארץ ששם העבודה היא לעסוק בדברי העולם, נצטוו גם על הנסכים.

(לג) וישם ראינו את-הנפילים בני ענק מן-הנפילים ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם:

לג ותמן חזינו את גבריא בני ענק מן גבריא והוינו בעיני נפשינא כחגבים וכן הוינו בעיניהון:

ובס"א: חגבים) יש בפרקים כאנשים" (סוטה לה). ענק. שמעניקים חמה בקומתן.

כ"י- הנפילים • ענקים מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש (יזמא ס). וכן היינו בעיניהם • שמענו אומרים זה לזה: "נמלים (רא"ם

יד (א) ותשא כל-העדה ויתנו את-קולם ויכפו העם כלילה ההוא:

א וארימת כל כנשתא ויהבו ית קלהון ויכו עמא כלילא ההוא:

ב ואתרעמו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ואמרו להון כל כנשתא לוי דמיתנא בארעא דמצרים או במדברא הדין לוי דמיתנא:

(ב) וילנו על-משה ועל-אהרן כל בני ישראל ויאמרו אלהם כל-העדה לו-מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו-מתנו:

ג וילמא יי מעל יתנא לארעא הדא למנפל כחרבא נשנא וספלנא הון לבנא הלא טב לנא די נתוב למצרים:

(ג) ולמה יהיה מביא אתנו אל-הארץ הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו יהיו לבו הלא טוב לנו שוב מצרימה:

ספורנו

להוציאם ממצרים ולהצילם מכל אימת מות במדבר, ואמרו שכל זה נעשה כדי לתתם ביד האמרי. תורה ג (א) ולמה ה' מביא אתנו. מה חסאנו

החשיבו אותנו ויכו בעיניהם להרע לנו. תורה א יד (ב) וילנו על משה ועל אהרן. שהיו שלוחי האל יתברך

(לג) בני ענק. מצד האב. מן הנפילים. מצד האם. וכן היינו בעיניהם. כחגבים או פחות מזה, ובשביל זה לא קמו עלינו, כי לא

שיעור יומי ליום שלישי כ"ב סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת שלח

(ד) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹבָה מִצְרֵימָה:

כ"ג – נִתְּנָה רֹאשׁ • כְּתִירוֹמוֹ: "נִמְנֵי רִישָׁא". נָשִׁים עָלִינוּ מִלֶּדָה. וְרַבּוּתֵינוּ פִּירְשׁוּ: לְשׁוֹן עֲבוּדַת אֱלִילִים.

(ה) וַיִּפֹּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל-פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָל-קְהַל עֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ו) וַיְהִי־שָׁעָ בֵּן-נֹון וְכָלֵב בֶּן-יִפְתָּה מִן-הַחֲתָרִים אֶת-הָאָרֶץ קִרְעוּ בְּגָדֵיהֶם:

(ז) וַיֹּאמְרוּ אֶל-כָּל-עֵדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֲתָה טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד:

♦ יום שלישי כ"ב סיון ♦

(ח) אִם-חָפֵץ בָּנוּ יִהְיֶה וְהָבִיָּא אֹתָנוּ אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת וְנִתְּנָה לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר-הִוא זֹכֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ:

(ט) אַךְ בִּיהוָה אֱלֹהֵי תַמְרֹדוֹ וְאַתֶּם אֱלֹהֵי תִירָאוֹ אֶת-עַם הָאָרֶץ כִּי לַחֲמֵנוּ הֵם סָר צֶלֶם מַעֲלִיָּהֶם וַיִּהְיֶה אֹתָנוּ אֱלֹהֵי תִירָאָם:

כ"ד – אֱלֹהֵי תַמְרֹדוֹ • וְשׁוֹב – וְאַתֶּם אֱלֹהֵי תִירָאוֹ. כִּי לַחֲמֵנוּ הֵם • נֶאֱכָלִים כְּלָחֶם. סָר צֶלֶם • מִגִּגֵּם וְחֻזְקָם; כְּשֵׁרִים שֶׁבָּהֶם מֵתוּ: אִיּוֹב שֶׁהָיָה מִגִּין עֲלֵיהֶם (סוטה 118). דָּבָר אַחֵר: צֵלוֹ שֶׁל הַמָּקוֹם סָר מַעֲלֵיהֶם.

ספורנו

מה שהעידו חֲבֵרֵינוּ בְּאֶמְרָם "לא נוכל לעלות אל הָעָם" (יג, לא), כִּי אִמְנָם לא יתְקוּמוּ יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לְקַרְאֵנוּ כָּלֵל, כְּאֶמְרוּ "יִדְמוּ כְּאֶבֶן עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ ה'" (שמות טו, טז). וְכֵן הָיָה שֶׁלֹּא עָשׂוּ שׁוֹם גָּדֵר וְשׁוֹם הִכָּנָה לְמִנֵּעַ אֶת עֲלֹת הָעָם עֲלֵיהֶם. וְנִתְּנָה לָנוּ. כִּי רָאִינוּ שֶׁלֹּא קָמָה רוּחַ בְּאִישׁ בְּפָנֵינוּ וְשִׁדְעָתָם לְכַרֵּחַ. אֶרֶץ אֲשֶׁר הִוא זֹכֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ. הִיא מַעֲצָמָה, בְּלֹתִי עֲבוּדַת עֹבְדֵי אֱדֻמָּה, כְּמוֹ בְּעִזִּים, כְּעֵנִין "כָּל הָאָרֶץ בָּאוּ בְּדֶעַר, וַיְהִי דִבְשׁ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה" (שמואל א, יד, כה), וְהָיָה אִפְשָׁר אִם הָיָה בְּאֶרֶץ אוֹ בְּאִירֵיהָ אִירֵה דִפִּי. תוֹרָה ט (ט) אַךְ בְּה' אֱלֹהֵי תַמְרֹדוֹ. אִמְנָם אִם

הָעָם הִישִׁיב עֲלֵיהֶם" (לעיל יג, יח). **טוֹבָה הָאָרֶץ.** הִנֵּה כְּעֵנִין "הָאָרֶץ מֵהָיָא" – אִנּוּ מַעֲיִדִים שֶׁהִיא מְקוֹם טוֹב **מְאֹד מְאֹד.** בְּלִי דִפִּי, לֹא כְּמוֹ שֶׁהִעִידוּ חֲבֵרֵינוּ בְּאֶמְרָם שֶׁעַם הַיִּתְּוָה "זֹכֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ" (יג, כז) הִיא "אֲכָלֶת יִשְׁכִּיָּה" (יג, לב), וְכְּעֵנִין "וְאַתָּה הָעָם הִישִׁיב עֲלֵיהֶם" – אִנּוּ מַעֲיִדִים "כִּי לַחֲמֵנוּ הֵם" (פסוק ט) וְלֹא יַעֲזוּ פְּנֵיהֶם נִגְדָנוּ, הִפָּךְ עֲדוּת חֲבֵרֵינוּ בְּאֶמְרָם "כִּי עֹז הָעָם" (יג, כח). תוֹרָה ח (ח) **אִם חָפֵץ בָּנוּ ה'.** אִמְנָם, כִּי טוֹבָתָה עַד מְאֹד הִיא בְּתַנְאֵי שִׁיחֻפֵּץ בָּנוּ ה', כְּאֶמְרוּ "אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דִּרְשׁ אֹתָהּ... וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ וְכוּ'" (דברים יא, יבשיג). וְהָבִיָּא אֹתָנוּ אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת. הִפָּךְ

לוֹ שֶׁהִשְׁתַּדַּל עַל יָדֶכֶם לְהָבִיָּאנוּ לָכָּה. כִּי חֲשַׁבְנוּ שֶׁהָיָה כָּל אֵלֶּה בְּתַחֲבוּלָה מֵאֲתוֹ מִשְׁנֵאָתוֹ אוֹתָם בְּשִׁבִּיל גְּלוּלֵיהֶם בְּמִצְרַיִם, אוֹ לְסִבָּה אַחֶרֶת, כְּאֶשֶׁר הִעִיד בְּאֶמְרוֹ "וְתֹאמְרוּ, בְּשִׁנְאֵת ה' אֹתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לָתֵת אֹתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי, לְהַשְׁמִידֵנוּ" (דברים א, כז). תוֹרָה ד (ה) **וַיִּפֹּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל פְּנֵיהֶם.** בְּרֹאוֹתָם "מַעֲנֹת לֹא יוֹכֵל לְחַקֵּן" (קהלת א, טו), כְּעֵנִין בְּסִנְהֶדְרִין שֶׁכְּשׁוּ פְּנֵיהֶם בְּקִרְקַע כְּשֶׁלֹּא יָדְעוּ מֵהָ לַעֲשׂוֹת מֵאִמֵּת הַמֶּלֶךְ. תוֹרָה ו (ז) **הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֲתָה.** לְתוֹר הַמָּקוֹם וְיוֹשְׁבָיו, כְּאֶמְרוּ "וְיֹרְאִיתֶם אֶת הָאָרֶץ מֵהָ הִוא, וְאַתָּה

האם העפונים הם "מציאות" או "העדר"

מאליה", כִּי־אִם כְּשִׁחוּטָה [לִגְבִי טְמֵאָה]. וְזֶה שְׁנַעֲשִׂית
עַל־יְדִי־זֶה נְבִלָה, הוּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
[עַיֵּן שָׁם שְׁמִיבָאָר עַל־פִּי־זֶה שִׁטְתָּם בָּאֵם שִׁיף "גִּדָּר
הַשְּׂגָחָה פְּרֻטִית" עַל עֲכוּ"ם].

וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לוֹמֵר דְּבִמְחֻלָּקָת זֹאת תִּלְוִי הַחֲלוּק בִּפְרוּשׁ
"סָר צִלָּם מַעֲלִיָּהם":

דָּאֵם עֲכוּ"ם הֵם בְּגִדְרָה הַעֲדָר, אִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ דְּבִ"סָר צִלָּם
מַעֲלִיָּהם" מִדְּבָר עַל "צִלּוֹ שֶׁל מְקוֹם", דְּעַל "הַעֲדָר" אִי
אֶפְשָׁר לוֹמֵר שֶׁהִיא עֲלִיו מְקוֹדֵם "צִלּוֹ שֶׁל מְקוֹם". וְעַל־כֵּן־
צָרִיךְ לֹמֵר דְּקָאִי עַל "מְגֻנָּם וְחֻזְקָם, כְּשָׁרִים שְׁבָהֵם".

מִה־שָּׂאִין־כֵּן הַפְּרוּשׁ הַשְּׁנִי בְּרִשִׁי" סְבִירָא לִיה שֶׁהַעֲכוּ"ם הֵם
בְּגִדְרָה מְצִיאוֹת, וְאֵם כֵּן וְדָאִי יֵשׁ לְפָרֵשׁ שֶׁ"צִלָּם" קָאִי עַל
"צִלּוֹ שֶׁל מְקוֹם".

אֶל־תִּירָאוּ אֶת־עַם הָאֶרֶץ כִּי לַחֲמֹנֵי הֵם סָר צִלָּם
מַעֲלִיָּהם

צִלָּם – מְגֻנָּם וְחֻזְקָם, כְּשָׁרִים שְׁבָהֵם מִתּוֹ כו'. דְּבָר
אַחֵר, צִלּוֹ שֶׁל הַמְּקוֹם סָר מַעֲלִיָּהם (יד, ט. ובפרש"י)

כְּתַב הַרְמָב"ם (הל' אבות הטומאה פ"ב ה"ה): "שְׁחִיטָת עֲכוּ"ם
נְבִלָה וּמִטְמֵאָה בְּמִשְׁא כו' מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים". וְהַשִּׁיג עָלָיו
הַרְמָב"ד: "עֲכוּ"ם הֵם כְּבִהּמוֹת, וְאִין מִטְמֵאִין וְאִין מִטְמֵאִין
כו', וְהַחֲשִׁב אוֹתָם לְכֻלּוֹם – אֶסָּף רוּחַ בְּחֻפְזִי".

וּבִבְאָר בְּזֶה הַגָּאוֹן הַרוֹגְצ'וֹבִי (צִפְנֵת פֻּעֲנָה עֵה"ת הַפְּטִירָה ל'פ' בַּהֲרָה)
דִּנְחֻלְקוֹ הַרְמָב"ם וְהַרְמָב"ד בְּגִדְרָה עֲכוּ"ם. דְּהַרְמָב"ד סְבִירָא
לִיה דִּהֵם "בְּחִינַת הַעֲדָר", וְלִכֵּן אִין שְׁחִיטָתוֹ כְּלוּם. וְהַבְּהִמָּה
הַרִי הִיא כְּמִתָּה מֵאֵלֶיהָ, וְנְבִלָה מִן הַתּוֹרָה.

מִה־שָּׂאִין־כֵּן הַרְמָב"ם דְּסְבִירָא לִיה שֶׁהַעֲכוּ"ם הֵם בְּגִדְרָה
"מְצִיאוֹת", פּוֹעֵלֶת שְׁחִיטָתוֹ עַל הַבְּהִמָּה שֶׁלֹּא תִהְיֶה כְּמִתָּה

וַיֹּאמְרוּ כָל כְּנֹשֶׁתָא לְמַרְגָּם יִתְהוֹן בְּאִבְנֵיָא
וַיִּקְרָא דִּי אֲתַגְלִי בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא לְכָל כְּנִי
יִשְׂרָאֵל:

(י) וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעֵדָה לְרֹגֹם אוֹתָם בְּאִבְנֵים וּכְבֹּד
יְהוָה נִרְאָה בְּאַהֲל מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

כִּי־לְרֹגֹם אוֹתָם • אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב. וּכְבֹּד ה' • (במדבר רבה) הֶעֱנָן יָרַד שָׁם.

יֵא וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה עַד אִימְתִי יְהוֹן מְרַגְזִין
קְדָמִי עָמָא דְּדִין וְעַד אִימְתִי לֹא יְהִימְנוֹן
בְּמִימְרֵי כָּלֵל אֲתִיָּא דִי עֲבָדִית בִּינִיָּהוֹן:

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אֲנִי יִנְאַצְנִי הָעָם
הַזֶּה וְעַד־אֲנִי לֹא־יִאֲמִינוּ כִּי כָּל־הָאֱתוֹת אֲשֶׁר
עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ:

כִּי־עַד־אֲנִי • עַד הִכֵּן. יִנְאַצְנִי • יִרְגִּזוּנִי. כָּל־הָאֱתוֹת • בְּשִׁבִּיל כָּל הַנְּסִים שְׁעָשִׂיתִי לָהֶם, הִיָּה לָהֶם
לְהֶאֱמִין שֶׁהִכַּלְת בְּיָדִי לְקַיֵּם הַבְּטָחָתִי.

יב אֲמַחְנוֹן בְּמוֹתָא וַאֲשַׁצְנוֹן וַאֲעֲבָד יִתָּד
לָעָם רַב וְתִקְיָה מְנַהוֹן:

(יב) אִכְנֹנוּ בְּדִבְרֵי וְאוֹרְשָׁנוּ וְאֶעֱשֶׂה אֶתְךָ לְגוֹי־גָדוֹל
וְעַצִּים מְמֻנוּ:

כִּי־אוֹרְשָׁנוּ • כְּתַרְגוּמוֹ לְשׁוֹן "תְּרוּכִין", וְאֵם תֹּאמַר: מָה אֶעֱשֶׂה לְשִׁבּוּעַת אֲבוֹתָ? וְאֶעֱשֶׂה אֶתְךָ
לְגוֹי־גָדוֹל • שְׂאֵתָה מְזַרְעִם • (במדבר רבה) •

ספורנו

מִהֲבִיּוֹתֵי אֶסְבֵּל שְׁיִבּוּנִי.
וְעַד אֲנִי לֹא יִאֲמִינוּ כִּי. עַד אִינוֹה
גָּבוּל מִהַפְּלְאוֹת אֶעֱשֶׂה קֶדֶם שְׁיִבְטָחוּ
כִּי וַיִּשְׁעֲנוּ עַל דְּבָרֵי. תוֹרָה יב
(יב) אִכְנֹנוּ בְּדִבְרֵי. כְּעִנְיָן "וְגַם יָד ה'
הִיָּתָה בָּם לְהִמָּם מִקְרָב הַמִּחְנֶה עַד
תִּפְּסוּ" (דברים ב, טו).
וְאוֹרְשָׁנוּ. אֶעֱשֶׂה שְׁיִעֲבוּ לְאַחֲרֵים
חִילָם וַיִּירָשׁוּם, כְּעִנְיָן 'הַמְתִּים יוֹרְשִׁים

יִתְקוּמָם הַלְחָם נִגְדָּה אוֹכְלִיו, כְּמוֹ
שֶׁהִעִידָה רַחֲב בְּאִמְרָה "וְלֹא קָמָה עוֹד
רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם" (יהושע ב, יא).
סָר צִלָּם מַעֲלִיָּהם. וְרִאֲיוֹ שֶׁהַסְּכִימוֹ
לְעוֹב כָּל מִגֵּן וְצָנָה כְּדִי שְׁיִמְהָרוּ לְנוֹס
מִפְּנֵי, כְּעִנְיָן "הִדְרָךְ מִלֵּאָה בְּגִדִּים
וְכָלִים אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אַרְצָם
בְּחֻפְזָם" (מלכים ב, טו). תוֹרָה י
(יא) עַד אֲנִי יִנְאַצְנִי. עַד אִינוֹה גָּבוּל

תִּרְצוּ שֶׁתִּהְיֶה הָאֶרֶץ לָכֶם בְּזֹאת
הַמִּדְרָגָה מִהֵטוֹב, "אֶל תִּמְרְדוּ בַּה'",
בְּאִמְרוֹ "וְהִיָּה אִם שְׁמַע תִּשְׁמָעוּ...
וְנִתְּתִי מִטֶּר אֶרְצְכֶם.. וְאֶסְפַּתְי" (דברים יא,
יג).
וְאִתָּם אֶל תִּירָאוּ. הִנֵּה אִם לֹא תִמְרְדוּ
יִבְיֹאֲנוּ הָאֵל.
כִּי לַחֲמֹנֵי הֵם. כִּי רִאֲיוֹ שְׂאִין בְּדַעְתָּם
לְהִתְקוּמָם נִגְדָּנוּ כָּלֵל, כְּמוֹ שֶׁלֹּא

(יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם בִּי־הַעֲלִיתָ בְּכַחַד אֶת־הָעָם הַזֶּה מִקְרָבוֹ:

וְכִשְׁשָׁמְעוּ שְׁאֵתָה הוֹרֵגִם, לֹא יֵאמְרוּ שְׁחָטָאוֹ לָךְ, אֲלֹא יֵאמְרוּ: שְׁכַנְגְדָם יָכַלְתָּ לְהַלְחֵם, אַבְל כְּנָגְדַי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לֹא יָכַלְתָּ לְהַלְחֵם, וְזוֹ הִיא.

וַיֹּאמְרוּ אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת שָׁמְעוּ בִּי־אֵתָה יְהוָה בְּקֶרֶב הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר־עִין בְּעֵין נִרְאָה אֵתָה יְהוָה וַעֲנַנְךָ עֹמֵד עֲלֵהֶם וּבַעֲמֹד עֵנָן אֵתָה הִלַּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וּבַעֲמֹד אֵשׁ לַיְלָה:

וַיֹּאמְרוּ אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת כִּמּוֹ: "עַל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת", וּמָה יֵאמְרוּ עֲלֵיהֶם? מָה שְׁאֵמֹר בְּסוֹף הָעֵנָן: "מִבְּלָתִי יָכַלְתָּ יי", בְּשִׁבִּיל שְׁשָׁמְעוּ כִּי

וְהִמָּתָה אֶת־הָעָם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד וַיֹּאמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמֶךָ לֵאמֹר:

וְהִמָּתָה אֶת־הָעָם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד פְּתָאם, וּמִתּוֹךְ כָּךְ: יֵאמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמֶךָ וְגו'.

(טז) מִבְּלָתִי יָכַלְתָּ יְהוָה לְהַבִּיאַ אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר:

וְכִלְתִּי יָכַלְתָּ וְגו' • לִפִּי שִׁיּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ חֲזָקִים וְגִבּוֹרִים, (בְּרֻכּוֹת ל) וְאֵינוֹ דוֹמָה פְּרָעָה לְשָׁלִשִׁים וְאֶחָד מְלָכִים; זֹאת יֵאמְרוּ עַל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת. מִבְּלָתִי

(יז) וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא כַּחַ אֲדֹנִי כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר: וְגו' יִגְדַּל־נָא כַּחַ ה' • לַעֲשׂוֹת דְּבוּרָךְ. כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר • וּמָהוּ הַדְּבוּר.

אֶת הַחַיִּים שְׁהִיָּה בְּחִלּוּקַת הָאָרֶץ. וּבְזֶה קִיָּם מָה שְׁנִדָּר לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם בְּאִמְרוֹ "וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרְשָׁה" (שְׁמוֹת ה ח). תּוֹרָה יג (יג טז) וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם. חֲשַׁב מֹשֶׁה, שְׁכַשְׁאֵמֶר הָאֵל יִתְבָּרַךְ "אֲכַנּוּ בְּדָבָר" (פִּסְקוֹ יב), יְהִיָּה הִרְצוֹן לְהַכּוֹת תַּכְּךָ אֶת כָּלָם, וְהִתְעוֹרֵר לְשָׁאֵל מָה יַעֲשֶׂה לְשֹׁמוֹ

הַגָּדוֹל. וַיֹּאמֶר, הִנֵּה יִשְׁמְעוּ מִצְרַיִם תַּכְּךָ שְׁהִרְגָתָ אֶת אֵלֶּה פְּתָאם, וַיֹּאמְרוּ שְׁעִשִּׁית "מִבְּלָתִי יָכַלְתָּ" בִּידְךָ עַל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַזֹּאת. וְזֶה, כִּי אֲמַנָּם רָאוּ כִּי הַעֲלִיתָ בְּכַחַד אֶת הָעָם הַזֶּה מִקְרָבוֹ, וְעַם זֶה "שָׁמְעוּ כִּי אֵתָה ה' בְּקֶרֶב הָעָם הַזֶּה", וְלֹא יִחְשְׁבוּ שֶׁתְּהִיָּה תַּקְלָתָם בְּשִׁבִּיל שְׁעוֹבָתָ אוֹתָם בְּעֵנָם,

"אֲשֶׁר עֵין בְּעֵין נִרְאָה", שְׁכַבֵּר נִרְאָה בְּעֵין עֵין הַשְּׁגוּחָתְךָ עֲלֵיהֶם "אֵתָה ה' וַעֲנַנְךָ עֹמֵד עֲלֵיהֶם", בְּאִמְרוֹ: "כִּי עֵנָן ה' עַל הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם, וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִסְעֵיהֶם" (שְׁמוֹת מ לז). תּוֹרָה יז (יז) יִגְדַּל נָא כַּחַ ה'. לְכַבֵּשׁ אֶת מִדְּת הַדִּין. תּוֹרָה יח

(יח) יְהוָה אָרָךְ אַפִּים וְרִבְחֶחֶד נִשָּׂא עֹן וּפִשֶׁע וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פֶקֶד עֹן אֲבוֹת עַל-בָּנִים עַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רַבְעִים:

כ"י-ה' אָרָךְ אַפִּים • לַצַּדִּיקִים וְלַרְשָׁעִים. כְּשֶׁעָלָה מִשֶּׁה לְמָרוֹם, מִצָּאוּ מִשֶּׁה לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁהִיא יוֹשֵׁב וְכוּתֵב: "ה' אָרָךְ אַפִּים", אָמַר לוֹ: לַצַּדִּיקִים? אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: אֵף לַרְשָׁעִים! אָמַר לוֹ: רְשָׁעִים יֵאָבְדוּ! אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: חַיִּיד, שְׁאֵתָה צָרִיד לְדַבֵּר. כְּשֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעֶגְל וּבַמְרִגְלִים, הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה לְפָנָיו בְּ"אָרָךְ אַפִּים". אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: וְהָלֹא אָמַרְתָּ לִי לַצַּדִּיקִים! אָמַר לוֹ: וְהָלֹא אָמַרְתָּ לִי אֵף לַרְשָׁעִים! • וְנִקְהָ • לְשָׁכִים. לֹא יִנְקָה • לְשֹׂאֲנִין שָׁכִים.

(יט) סֶלַח-נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כַּגִּדֹל חֶסֶדְךָ וְכֹאשֶׁר נִשְׁאַתָּה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד-הַנֶּה: כ"י שְׁבוּק כְּעֵן לְחוּבֵי עֲמָא הַדִּין כְּסִגִּיאוֹת טְבוּתָךְ וּכְמָא דִּי שְׁבַקְתָּא לְעֲמָא הַדִּין מִמִּצְרַיִם וְעַד כְּעֵן:

(כ) וַיֹּאמֶר יְהוָה סֶלַחְתִּי בְּדַבְרְךָ: כ"י-ה' בְּדַבְרְךָ • בְּשִׁבִיל מַה שְּׁאֲמַרְתָּ "פֶּן יֵאָמְרוּ מִבִּלְתִּי יָכַלְתָּ ה'".

(כא) וְאוֹלָם חַי-אֲנִי וַיִּמְלֹא כְבוֹד-יְהוָה אֶת-כָּל-הָאָרֶץ: כא וְיָבִרם קִנָּם אֲנִי וַיִּמְלֵא יִקְרָא דִּינִי יֵת כָּל אֲרָעָא:

כ"י-ה' וְאוֹלָם • כְּמוֹ "אֲבָל זֹאת אֲעֲשֶׂה לָהֶם". חַי-אֲנִי • לְשׁוֹן שְׁבוּעָה: כְּשֶׁם שְׁאֲנִי חַי וְכוּבֹדִי יִמְלֵא אֶת כָּל הָאָרֶץ, כִּן אֲקִיִּם לָהֶם "כִּי כָל-הָאֲנָשִׁים הָרָאִים וְגו'", אִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ, הִרִי זֶה מִקְרָא מְסֻרָּם.

(כב) כִּי כָל-הָאֲנָשִׁים הָרָאִים אֶת-כְּבוֹדִי וְאֶת-אֶתְחִי אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשׂוֹר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי: כ"י-ה' וַיִּנְסוּ • כְּמִשְׁמָעוֹ. זֶה עֲשׂוֹר פְּעָמִים • שְׁנַיִם בַּיָּם וּשְׁנַיִם בַּמֶּן וּשְׁנַיִם בַּשָּׂדֶה וְכוּ' כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת עֲרִכִּין.

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (לְקוּטִי שִׁיחוֹת כ"ג עֵמ' 105)

"הַרְבֵּה פְּעָמִים" (כְּמוֹ "עֲשֶׂרֶת מֵוָּנִים", "וְאִפּוֹ עֲשׂוֹר נְשִׁים", וְעוֹד). וְכֵדִי לְשַׁלֵּל פְּרוּשׁ זֶה מֵעֵתִיק תֵּבֶת "זֶה", הַמּוֹרָה עַל דִּיוֹק.

סְפּוּרָנוּ

וְלֹא יִכְנָס אִישׁ מֵהֶם לָאָרֶץ. תּוֹרָה כא (כא) וְאוֹלָם חַי אֲנִי, וַיִּמְלֵא כְבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ. אֲמָנָם אֲנִי נִשְׁבַּע, שְׁכֵמוֹ שְׁהוּא אֶמֶת שְׁאֲנִי חַי וְשִׁימְלֵא כְבוֹדִי אֶת כָּל הָאָרֶץ, כִּן יְהִיָּה אֶמֶת "כִּי כָל הָאֲנָשִׁים" (פְּסוּק כב) וְהֵם בְּנֵי עֲשָׂרִים. תּוֹרָה כב תִּתְּמֵלֵא סֵאתָם בְּאֶפְסֵת תִּקְוָה לְתִשְׁבּוּבָה וַיֵּאָבְדוּ. תּוֹרָה יט (כ) סֶלַחְתִּי בְּדַבְרְךָ. כְּשֶׁאֲמַרְתִּי "אֲכַנּוּ בְּדַבְרְךָ" (פְּסוּק יז) - כִּבְר סֶלַחְתִּי בְּזֶה הָאֶפֶן שְׁאֵתָה אֹמֵר, כִּי לֹא הִיָּיתָ הַכְּנָה שְׁאֲמִית אֶת כָּלָם יְחִידוֹ, אֲבָל שְׁאֲמִית אֶת כָּלָם מְעַט מְעַט בְּמִדְבָּר,

(יח) פֶּקֶד עֹן אֲבוֹת עַל בָּנִים. מִאֲרִיךְ עַד דּוֹר רְבִיעִי. שְׁאִם יִחְזִיקוּ מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם וְיוֹסִיפוּ לְהִרְעֵ, תִתְּמֵלֵא סֵאתָם בְּדוֹר שְׁלִישִׁי וְתֵאָבְדַּ תִּקְוָת תִּשְׁבּוּבָתָם וְיִפְרַע מֵהֶם. וְאִם יִחְזִיקוּ בְּמַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם, וְלֹא יוֹסִיפוּ לְהִרְעֵ מֵהֶם - יִמָּתִין עַד דּוֹר רְבִיעִי, וְאִזּוֹ

(כג) אִם-יֵרְאוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּם
וְכָל-מִנְאֲצֵי לֹא יֵרְאוּהָ:

כ"ג אִם-יֵרְאוּ • לֹא יֵרְאוּ • לֹא יֵרְאוּהָ • לֹא יֵרְאוּ אֶת הָאָרֶץ.

כג אִם יִחְזוּן יְת אֶרְעָא דִּי קִימִית לְאַבְתְּהוֹן
וְכָל דְּאֶרְגִּיזוּ קִדְמִי לֹא יִחְזֻנָּה:

כד וְעַבְדֵּי כָלֵב חִלְּף דִּהְוָה רוּחַ אוֹחֲרִי עִמָּה
וְאַשְׁלֵם בְּתֵר דִּחְלִיתִי וְאַעֲלֶנָּה לְאַרְעָא דִּי עַל
לְמַעַן וּבְנוּהִי יִתְרַכְּנָה:

(כד) וְעַבְדֵּי כָלֵב עָקֹב הִיָּתָה רוּחַ אַחֲרֵת עִמּוֹ וַיִּמְלֵא
אֲחֵרֵי וַהֲבִיאתוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-בָּא שָׁמָּה וְזָרְעוּ
יִירָשֻׁנָּה:

עס-פ"י. וַיִּמְלֵא אַחֲרֵי • וַיִּמְלֵא אֶת לְבוֹ אַחֲרֵי, וְזֶה
מִקְרָא קָצֵר. אֲשֶׁר-בָּא שָׁמָּה • חֲבֵרוֹן תִּנְתֵּן לוֹ.
יִירָשֻׁנָּה • כְּתִרְגוּמוֹ: "יִתְרַכְּנָה", יוֹרִישׁוּ אֶת הָעֲנָקִים
וְאֵת הָעָם אֲשֶׁר בָּהּ. וְאִין לְתִרְגָּמוֹ "יִרְתִּינָה", אֲלֹא
בְּמִקּוֹם יִירָשֻׁנָּה.

כ"י רוח אַחֲרֵת • (במדבר רבה) שְׁתֵּי רוּחוֹת, אַחַת בְּפֶה
וְאַחַת בְּלֵב. לְמִרְגָּלִים אָמַר: "אֲנִי עִמָּכֶם בַּעֲצָה",
וְכָלִפוֹ הָיָה לוֹמַר הָאֲמֵת, וְעַל-יְדֵי-כֵן הָיָה בּוֹ כַחַ
לְהַשְׁתִּיקֶם, כְּמוֹ שְ�נֵאמַר: "וַיִּהְיֶה כָלֵב", שֶׁהָיוּ סְבוּרִים
שְׂיֵאמַר כְּמוֹתָם, וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר בְּסִפּוֹר הַיּוֹשֻׁעַ (יהושע יד):
"וְאַשְׁבֹּת אוֹתוֹ דְּבַר כְּאֲשֶׁר עַם-לְבָבִי" וְלֹא "כְּאֲשֶׁר

כח וְעַמְלָקָא וּכְנַעֲנָאָה יִתְבּ בְּמִישְׁרָא מִחַר
אַתְפָּנוּ וְטוּלוּ לְכוּן לְמִדְבָּרָא אֲרִיחַ יִמָּא
דְּסוּף:

(כח) וְהַעֲמַלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי יֹשֵׁב בְּעֵמֶק מִזְרַח פְּנּוֹ וְסַעֲו
לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יַם-סוּף: פ

כ"י וְהַעֲמַלְקִי וְגו' • אִם תִּלְכוּ שָׁם יִהְיֶה אֶתְכֶם, מֵאַחַר שְׂאִינִי עִמָּכֶם. מִזְרַח פְּנּוֹ • לְאַחֲרֵיכֶם וְסַעֲו וְגו'.

♦ יום רביעי כ"ג סיון ♦

(כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

(כו) עַד-מָתִי לַעֲדָה הָרְעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הִמָּה מַלְיָנִים
עָלַי אֶת-תִּלְנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה מַלְיָנִים
עָלַי שְׁמַעְתִּי:

כו וַיִּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמִימַר:

כו עד אִימָתִי לְכַנְשָׁתָא בִּישְׁתָּא הָדָא דִּי אֲנִין
מִתְרַעְמִין עָלַי יְת תְּרַעַמְתָּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי
אֲנִין מִתְרַעְמִין עָלַי שְׁמִיעַ קִדְמִי:

אֶת יִשְׂרָאֵל עָלַי. אֶת-תִּלְנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה
מַלְיָנִים • הַמִּרְגָּלִים מַלְיָנִים אוֹתָם עָלַי, שְׁמַעְתִּי.

כ"י לַעֲדָה הָרְעָה וְגו' • אֵלֹהֵי הַמִּרְגָּלִים. (מגילה כ"ג ב')
מִכָּאן לְ"עֲדָה" שֶׁהִיא עֲשָׂרָה. אֲשֶׁר הִמָּה מַלְיָנִים •

ספורנו

על פי ש"סלחתי בְּדַבְרָךְ" (פסוק כ)
לְהַאֲרִיךְ לָהֶם שְׁלֹא לְהִמָּיתָם תַּכְף וְלֹא
כָּלֶם יִחְדּוּ, מִכָּל מְקוֹם לֹא סִלַּחְתִּי
לַעֲדַת הַמִּרְגָּלִים.
אֲשֶׁר הֵם מַלְיָנִים עָלַי. שֶׁהֵם
הַמִּטְטִיאִים, וְהַטָּט הַרְבִּים תְּלוֹי בָהֶם,
וְלֹא אֲאִרִּיךְ לָהֶם כָּלֶל. וְעַם זֶה –
אֶת תִּלְנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה
הַמִּרְגָּלִים מַלְיָנִים עָלַי, שְׁמַעְתִּי.
וְאַשִּׁים פָּנַי לְעֹנָשָׁם. לְפִיכָךְ, תּוֹרָה כח

על דבר קרח ועל דבר פֹּעֹר וּבְנִחָשִׁים
הַשְּׂרָפִים. תּוֹרָה כד
(כד) וְזָרְעוּ יִירָשֻׁנָּה. הוּא יוֹרִישָׁנָה
לְזָרְעוֹ. לֹא כְּעֵנִין שְׂאֵר דּוֹר הַמִּדְבָּר,
שְׂאֵף עַל פִּי שְׂבִינֵיהֶם יִרְשׁוּ אוֹתָם לֹא
הָיוּ הֵם הַמּוֹרִישִׁים, אֲבָל הוֹרִישָׁם סָדֵר
הָאֵל יִתְבָּרַךְ כְּמִצְוֹתוֹ לְמַנְחִילֵי הָאָרֶץ,
כְּמוֹ שֶׁזָּעַד בְּאִמְרוֹ "וַיֹּאמְרוּשְׁנוּ" (פסוק
יג). תּוֹרָה כה
(כו) עַד מָתִי לַעֲדָה הָרְעָה הַזֹּאת. אֵף

(כג) אִם יֵרְאוּ אֶת הָאָרֶץ. שְׁלֹא יֵרְאוּ
אֶת הָאָרֶץ, כְּלָשׁוֹן כָּל "אִם" שְׂאִין
אַחֲרָיו תִּנְאִי כְּפּוֹל, כְּמוֹ "אִם מִחוּט וְעַד
שְׂרוּף נֶעַל, וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לִךְ"
(בראשית יד, כג), "חֵי ה' אִם יוֹמָת" (שמואל א
יט, ו) וְדוּמִיָּהֶם.
וְכָל מִנְאֲצֵי לֹא יֵרְאוּהָ. וְגַם מִבְּנֵיהֶם
שְׂאִינִים בְּזֹאת הַגּוֹרָה – שְׁלֹא הִגִּיעוּ
לְעֹשְׂרִים שָׁנָה – כָּל אוֹתָם שֶׁיִּנְאָצוּנָה
לְעֹתִיד לֹא יֵרְאוּהָ, כְּמוֹ שֶׁקָּרָה לְמַתִּים

(כח) אָמַר אֱלֹהִים חִי־אֲנִי נְאֻם־יְהוָה אִם־לֹא בְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם בְּאֻזִּי בֶן אֲעִשֶׂה לָכֶם:

כח אָמַר ה' הִנֵּן כִּי אֲנִי אֹמֵר יְיָ אִם לֹא כָמָא דִּי מַלְלַתְנִין קִדְמִי בֶן אֲעִבֵּד לְכוּן:

כ"ט חִי־אֲנִי לְשׁוֹן שְׂבוּעָה. אִם־לֹא וְגו' בֶּן אֲעִשֶׂה • כִּכְיֹכּוּל אֲנִי חִי. בְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם • שְׂבַקְשְׁתֶּם מִמֶּנִּי: "אוּ בַּמִּדְבָּר הִזָּה לֹד־מִתְנוּ".

(כט) בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פְּגִרְיֹכְם וְכָל־פְּקָדֵיכֶם לְכָל־מִסְפָּרְכֶם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה אֲשֶׁר הִלִּינְתֶּם עָלַי:

כט בַּמִּדְבָּרָא הַדִּין יִפְּלוּ פְּגִרְיֹכוֹן וְכָל מִנְּגִיכֹן לְכָל חֲשַׁבְנֹכוֹן מִבֶּר עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלָא דִּי אֲתַרְעַמְתּוֹן עָלַי:

כ"י וְכָל־פְּקָדֵיכֶם לְכָל־מִסְפָּרְכֶם • (ב"ב קכ"א ב') כָּל הַנִּמְנָה לְכָל מִסְפָּר שְׂאֲתֶם נִמְנִין בּוֹ, כְּגוֹן לְצֹאת וּלְבֹא לְצָבָא וְלַתַּת שְׁקָלִים, כָּל הַמְּנוּיִים לְכָל אוֹתָן מִסְפָּרוֹת

זְמוּתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן "מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְגו'", לְהוֹצִיא שְׂבִטוֹ שֶׁל לֹוִי, שְׂאִין פְּקוּדֵיהֶם מִבֶּן עֶשְׂרִים.

(ל) אִם־אֲתֶם תִּבְּאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לְשַׁבֵּן אֶתְכֶם בָּהּ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן:

ל אִם אֲתוֹן תַּעֲלוֹן לְאַרְעָא דִּי קִימִית בְּמִימְרֵי לְאַשְׁרָאָה יִתְכוּן בָּהּ אֶלְהֵן כָּלֵב בֶּר יִפְנֶה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון:

(לא) וְטַפְכֶם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לֵבֹי יְהוָה וְהִבִּיאתִי אֶתְּם וַיִּדְעוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר מֵאִסְתֶּם בָּהּ:

לא וְטַפְלֹכוֹן דִּי אֲמַרְתּוֹן לְבִנְאָ יְהִי וְאֵעַל יִתְהוֹן וַיִּדְעוּן יֵת אֲרַעָא דִּי קִצְתּוֹן בָּהּ:

(לב) וּפְגִרְיֹכֶם אֲתֶם יִפְּלוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה:

לב וּפְגִרְיֹכוֹן דִּי לְכוּן יִפְּלוּן בַּמִּדְבָּרָא הַדִּין:

כ"י וּפְגִרְיֹכֶם אֲתֶם • כְּתַרְגוּמוֹ (דִּי לְכוּן) לְפִי שְׂדִבֵּר עַל הַבָּנִים לְהַכְנִיסָם לְאָרֶץ, וּבִקְשׁ לֹוֹמֵר: "וְאֲתֶם תָּמוּתוּ", נוֹפֵל לְשׁוֹן זֶה כָּאֵן לֹוֹמֵר "אֲתֶם".

(לג) וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רַעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנִשְׂאוּ אֶת־זִנוּתֵיכֶם עִדְתֶּם פְּגִרְיֹכֶם בַּמִּדְבָּר:

לג וּבְנִיכֹוֹן יִהּוֹן מֵאַחֲרִין בַּמִּדְבָּרָא אַרְבַּעִין שָׁנִין וַיִּקְבְּלוּן יֵת חוֹבִיכֹוֹן עַד דִּיסוּפוֹן פְּגִרְיֹכוֹן בַּמִּדְבָּרָא:

כ"י אַרְבָּעִים שָׁנָה • לֹא מֵת אֶחָד מֵהֶם פָּחוֹת מִבֶּן שְׁשִׁים, לְכָךְ נִגְזַר אַרְבָּעִים, כְּדִי שִׁיְהִיו אוֹתָם שֶׁל בְּנֵי עֶשְׂרִים מְגִיעִים לְכָלֵל שְׁשִׁים. וְשָׁנָה רִאשׁוֹנָה הִיְתָה בְּכָלֵל, וְאַף־עַל־פִּי שְׂקָדְמָה לְשִׁלּוּחַ הַמְּרַגְלִים, לְפִי שְׂמַשְׁעִשׂוּ אֶת הָעָגֹל עַל־תָּהּ גִּזְרָה זֹו בַּמַּחֲשָׁבָה, אֵלּא שֶׁהִמְתִּין לָהֶם עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא סֵאֲתָם, וְזֶהוּ שְׂנֵאֲמַר (שְׁמוֹת

לג): "וּבַיּוֹם פְּקָדִי" – בְּמִרְגָּלִים, "וּפְקָדְתִּי עַל־יָהֶם חֲטָאתָם". וְאַף כָּאֵן נִאָּמַר "תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹנוֹתֵיכֶם" וְלֹא עֲוֹנְכֶם – שְׁתֵּי עֲוֹנוֹת: שֶׁל עָגֹל וְשֶׁל תְּלוּנָה, וְחֻשָּׁב לָהֶם בְּמִנְיַן חַיֵּיהֶם מִקְצַת שָׁנָה כְּכֹלֵה, וּכְשֶׁנִּכְסְוּ לְשָׁנָה שְׁשִׁים מֵתוּ אוֹתָם שֶׁל בְּנֵי עֶשְׂרִים. וְנִשְׂאוּ אֶת־זִנוּתֵיכֶם • כְּתַרְגוּמוֹ: "וַיִּקְבְּלוּן יֵת חוֹבִיכֹוֹן".

ספורנו

(כח) אָמַר אֱלֹהִים, חִי אֲנִי נְאֻם ה', אִם לֹא שְׁתִּי שְׁלִילוֹת בְּמִקּוֹם חַיִּיב. כְּלוּמַר, כִּי אִמְנֵם בְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם בְּאֻזִּי. בְּאִמְרָכֶם "אוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה לוֹ מִתְנוּ" (פסוק ב), וּבְאִמְרָכֶם "נִשְׁנִינוּ וְטַפְנוּ יִהְיוּ לְבוֹ" (פסוק ג), וְכֵן לְמִרְגָּלִים בְּאִמְרָכֶם "אֶרֶץ אֲכָלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא" (לעיל יג, לב) שֶׁהִכַּל יִתְקִים בְּכֶם. בֶּן אֲעִשֶׂה לָכֶם. בְּזִמְנִים מִתְחַלְפִּים. וּבִזָּה נִשְׁבַּע מֹה שֶׁהַעֲדִיד הַמְשׁוֹרֵר בְּאִמְרוֹ "וַיִּשָּׂא יְדוֹ לָהֶם, לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמִּדְבָּר, וּלְהַפִּיל וְרַעַם בְּגוֹיִם" (תהלים קו, שֶׁהִכַּל יִתְקִים בְּכֶם. בֶּן אֲעִשֶׂה לָכֶם. בְּזִמְנִים מִתְחַלְפִּים. וּבִזָּה נִשְׁבַּע מֹה שֶׁהַעֲדִיד הַמְשׁוֹרֵר בְּאִמְרוֹ "וַיִּשָּׂא יְדוֹ לָהֶם, לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמִּדְבָּר, וּלְהַפִּיל וְרַעַם בְּגוֹיִם" (תהלים קו, (כח) אָמַר אֱלֹהִים, חִי אֲנִי נְאֻם ה', אִם לֹא שְׁתִּי שְׁלִילוֹת בְּמִקּוֹם חַיִּיב. כְּלוּמַר, כִּי אִמְנֵם בְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם בְּאֻזִּי. בְּאִמְרָכֶם "אוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה לוֹ מִתְנוּ" (פסוק ב), וּבְאִמְרָכֶם "נִשְׁנִינוּ וְטַפְנוּ יִהְיוּ לְבוֹ" (פסוק ג), וְכֵן לְמִרְגָּלִים בְּאִמְרָכֶם "אֶרֶץ אֲכָלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא" (לעיל יג, לב) שֶׁהִכַּל יִתְקִים בְּכֶם. בֶּן אֲעִשֶׂה לָכֶם. בְּזִמְנִים מִתְחַלְפִּים. וּבִזָּה נִשְׁבַּע מֹה שֶׁהַעֲדִיד הַמְשׁוֹרֵר בְּאִמְרוֹ "וַיִּשָּׂא יְדוֹ לָהֶם, לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמִּדְבָּר, וּלְהַפִּיל וְרַעַם בְּגוֹיִם" (תהלים קו, (כח) אָמַר אֱלֹהִים, חִי אֲנִי נְאֻם ה', אִם לֹא שְׁתִּי שְׁלִילוֹת בְּמִקּוֹם חַיִּיב. כְּלוּמַר, כִּי אִמְנֵם בְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם בְּאֻזִּי. בְּאִמְרָכֶם "אוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה לוֹ מִתְנוּ" (פסוק ב), וּבְאִמְרָכֶם "נִשְׁנִינוּ וְטַפְנוּ יִהְיוּ לְבוֹ" (פסוק ג), וְכֵן לְמִרְגָּלִים בְּאִמְרָכֶם "אֶרֶץ אֲכָלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִיא" (לעיל יג, לב) שֶׁהִכַּל יִתְקִים בְּכֶם. בֶּן אֲעִשֶׂה לָכֶם. בְּזִמְנִים מִתְחַלְפִּים. וּבִזָּה נִשְׁבַּע מֹה שֶׁהַעֲדִיד הַמְשׁוֹרֵר בְּאִמְרוֹ "וַיִּשָּׂא יְדוֹ לָהֶם, לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמִּדְבָּר, וּלְהַפִּיל וְרַעַם בְּגוֹיִם" (תהלים קו,

לדַּבְּרֵינִי יוֹמָא דִּי אֶלְלָתוֹן יֵת אַרְעָא
אַרְבָּעִין יוֹמִין יוֹמָא לְשִׁמָּא יוֹמָא לְשִׁמָּא
תִּקְבְּלוֹן יֵת חוֹבִיכוֹן אַרְבָּעִין שָׁנִין וְתִדְעוֹן
יֵת דַּתְרַעֲמִיתוֹן עָלַי:

(לד) בְּמִסְפָּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־תִּרְתָּם אֶת־הָאָרֶץ
אַרְבָּעִים יוֹם לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה תִּשְׁאוּ אֶת־
עֲנֹתֵיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּדְעַתֶּם אֶת־תְּנוּאָתִי:

כ"ג" – אֶת־תְּנוּאָתִי • שְׁהִיאוֹתֶם אֶת לִבְכֶּם מֵאַחֲרֵי. תְּנוּאָה – לְשׁוֹן הַסֵּרָה, כְּמוֹ (במדבר ל'): "כִּי־הִנֵּיא אָבִיָּה אֹתָהּ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה להבין ענין פרשת נסכים, שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז ה'תשמ"ו)

מלכות, ולכן צריכה להיות הקדמת המדבר אל הפניסה
לָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁכָּל עֲנִינֵי סְפִירַת הַמַּלְכוּת בָּאִים מִסְפִּירַת
הַבִּינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"אִמָּה בַּתָּה". אָמֵן לֹא־חֲרִי־זָה הָרִי
נִקְבָּה תְּסוּבָב גָּבֵר, שֶׁזֶה נֶאֱמַר דּוֹקָא לְגַבֵּי סְפִירַת הַמַּלְכוּת,
הֵינּוּ שְׂדוּקָא עַל־יַדֵּי סְפִירַת הַמַּלְכוּת בָּאִים אֶל הָעִלּוּי
דְּלַעֲתִיד־לְבָא, שְׂאֵז יִהְיֶה וְעַמּוּדוֹ זָרִים וְרַעוּ צֹאנֵכֶם.

גזרת המרגלים היתה שִׁיחֵי אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר, אִף
שִׁחֵי ל"ט שָׁנָה בְּלִבְד, שֶׁהָרִי גִזְרַת הַמַּרְגְּלִים הִיְתָה בְּשָׁנָה
הַשְּׁנִית לְצֵאתֶם מִמִּצְרַיִם, וּבְשָׁנָה זוֹ גּוֹפָא לֹא בַּחֲדָשׁ
הָרֵאשׁוֹן, חֲדָשׁ נִיסוֹן, אֲלֵא בְּחֲדָשִׁים שְׁלֹא־חֲרִי־זָה, אֲלֵא
הָעֲנִין הוּא מִשּׁוֹם שֶׁמִּסְפָּר אַרְבָּעִים רוּמְזוֹ לְסְפִירַת הַבִּינָה,
כִּן אַרְבָּעִים לְבִינָה, כִּי הָגִילּוּ בַּמִּדְבָּר הִיְתָה מִבְּחִינַת הַבִּינָה,
וְהַפְּנִיסָה לָאָרֶץ עֲנִינָה הִיְרִידָה לְסְפִירַת הַמַּלְכוּת, אָרֶץ הִיא

לֹא אָנָּה יֵי גִזְרִית בְּמִימְרֵי אִם לֹא דָא אַעֲבֵד
לְכָל כְּנִשְׁתָּא בִישְׁתָּא הָדָא דְאַדְמָנוֹן עָלַי
בְּמִדְבָּרָא הָדִין יְסוּפּוֹן וְתִמָּן יְמִיתוֹן:

(לה) אֲנִי יְהוָה דִּבְרַתִּי אִם־לֹא • זֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל־
הָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת הַנּוֹעֲדִים עָלַי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה
יִתְּמוּ וְשָׁם יָמָתוּ:

לִוְגִבְרִיא דִּי שְׁלַח מִשָּׁה לְאַלְלָא יֵת אַרְעָא
וְתִבּוּ וְאַרְעִימוּ עֲלוּהִי יֵת כָּל כְּנִשְׁתָּא
לְאַפְקָא שׁוּם בִּישׁ עַל אַרְעָא:

(לו) וְהֶאֱנִשִּׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ
וַיָּשָׁבוּ וַיִּלְּנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־הָעֵדָה לְהוֹצִיא דָּבָה
עַל־הָאָרֶץ:

"דוֹבֵב שְׁפִתֵי יְשָׁנִים", וַיִּשְׁנָה לְטוֹבָה וַיִּשְׁנָה לְרָעָה,
לְכֹף נֶאֱמַר כָּאֵן: מוֹצִיאֵי דְבַת הָאָרֶץ רָעָה, שִׁישׁ דְּבָה
שֶׁהִיא טוֹבָה. דְּבָה • פְּרִלִיר"ש בְּלַע"ז.

כ"ג" – וַיָּשָׁבוּ וַיִּלְּנוּ עָלָיו • וּכְשֶׁשָּׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ
הָרַעִימוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה בְּהוֹצֵאת דְּבָה, אוֹתָם
אֲנָשִׁים – וַיָּמָתוּ. כָּל הוֹצֵאת דְּבָה, לְשׁוֹן חֲנוּף דְּבָרִים
שֶׁמִּלְקִיחִים לְשׁוֹנָם לְאַדָּם לְדָבָר בּוֹ, כְּמוֹ (שיר השירים ו):

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9' לקו"ש חז"ל עמ' 44 ואילך – מוֹתֵךְ 'לקראת שבת')

עוֹנֵשׁ הַמַּרְגְּלִים לְמִרְוֹת כְּפָרַת כָּל הָעָם

כָּבֵר קָדָם לְכֹן (יג, כו ואילך) הוֹבָא בְּאַרְיֹכוֹת סְפוּר הַמַּרְגְּלִים
וְסַעֲנוּתֵיהֶם וְכו', וְאִם כֵּן הַמִּשְׁמָעוּת הַפְּשׁוּטָה, לְכַאוֹרָה, הִיא
שֶׁשָּׁבוּ וְסַעֲנוּ עַל מִשָּׁה שְׁנִית. אִף רִש"י כָּתַב דְּאִין הַפְּשׁוּט
כֵּף, אֲלֵא הַכּוֹנֵה בָּזָה הִיא לְתַלּוּנָה הָרֵאשׁוֹנָה "כְּשֶׁשָּׁבוּ מִתּוֹר

וְהֶאֱנִשִּׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ וַיָּשָׁבוּ
וַיִּלְּנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־הָעֵדָה לְהוֹצִיא דָּבָה עַל־הָאָרֶץ:
וּכְשֶׁשָּׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ הָרַעִימוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה (יד,
לו. ובפרש"י)

ספורנו

וְזֶה עָשׂוּ לְהוֹצִיא דְּבָה עַל הָאָרֶץ, כְּדִי
שֶׁבְּעוֹר שִׁחֵי הַזִּקְנִים עֲסוּקִים
בְּתַלּוּנָתָם יוֹצִיאוּ הֵם אֶל הַקְּמוֹן דְּבָה
עַל הָאָרֶץ. וְזֶה לֹא הָיוּ יְכוּלִים לַעֲשׂוֹת
בְּפִנֵּי הַזִּקְנִים הַיּוֹדְעִים וּמִבְּרִים
בְּשִׁקְרָם. תוֹרָה לוֹ

(פסוק מג.) תוֹרָה לוֹ
(לו) וְהֶאֱנִשִּׁים אֲשֶׁר שָׁלַח
מֹשֶׁה. שִׁחֵי נְאֻמִּים אֲצִלּוּ וְנִהְפְּכוּ לוֹ
לְאוֹיָבִים.
וַיָּשָׁבוּ וַיִּלְּנוּ עָלָיו אֶת כָּל
הָעֵדָה. שֶׁהֵם הַסַּנְהֶדְרִין וְרֵאשֵׁי הָעָם,
כְּשֶׁאָמְרוּ "כִּי חֹזֵק הוּא מִמֶּנּוּ" (יג, לא),

(לד) בְּמִסְפָּר הַיָּמִים. שֶׁהָאֲרִיכוֹ
בְּמִצְוַתְכֶם לְרֵאוֹת אִם אֶפְשָׁר לְכַבְּשָׁה.
יוֹם לְשָׁנָה. תִּשְׁעָה בָּאֵב שְׁלָכַל שָׁנָה,
כְּמִבְּאֵר בְּתַעֲנִית פֶּרֶק בְּתִרְאָה.
תְּנוּאָתִי. תִּכְרִיו מִדָּה רַע בְּטוֹל הַמִּכְנָן
שְׁלִי בְּסוּרְכֶם מִמֶּנּוּ, כְּאִמְרוּ "וַיִּנְפְּלָתֶם
בְּחֶרֶב, כִּי עַל כֵּן שִׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי ה'"

הָאָרֶץ" (ויעוי' במפרשי רש"י ההכרח לפרוש זה). ולפי זה צריך
ביאור, למאי כפל הכתוב את תלוות המרגלים שנית?
יש לומר שבזה בא הכתוב לישוב שאלה. דהנה, כבר הסיר
משה רבינו עליו השלום בתחנוניו את גזרת ה' ותברך מעל
בני ישראל, ופעל שלא ימות העם תכף, כִּי־אִם בְּמִשְׁךָ
אֲרַבְעִים שָׁנָה, ומדוע אם כן, לא הועילו תחנוניו להסיר

הגזרה גם מעל המרגלים עצמם?
ולכך, קדם שיספר הכתוב (בפסוק לו) אשר "וימיתו האנשים
מוצאי דבת הארץ", שנה וכתב את תלוות המרגלים, לומר
שחומר במרגלים עצמם שנתפנו לחלק על משה עצמו,
פמדיק בלשון הכתוב "וילינו עליו", ולכך לא הועילה להם
תפלתו של משה, ד"אין קטגור נעשה סגור".

(לו) וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני יהוה:

לומיתו גבריא דאפיקו שום ביש על
ארעא במותנא קדם יי:

טבורם, לכך נאמר "במגפה" ולא "במגפה". וזהו
"לפני ה'", באותה הראויה להם על-פי מדותיו של
הקדוש ברוך הוא שהוא מורד מדה כנגד מדה.

כ"י- במגפה לפני ה'. באותה מיתה ההגונה להם,
מדה כנגד מדה: הם חטאו בלשון ונשתרעב לשונם
עד טבורם ותולעים יוצאים מלשונם ובאין לתוך

(לח) ויהושע בן־נון וכלב בן־יפנה חיו מן־האנשים ההם ההלכים לתור את־הארץ:

לח ויהושע בר נון וכלב בר יפנה אתקמו
מן גבריא האמון דאזלו לאללא ית ארעא:

כ"י- ויהושע וכלב חיו. מה תלמוד לומר "חיו מן־האנשים ההם"? אלא מלמד שנטלו (ב"ב קיז) חלקם של
מרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים.

(לט) וידבר משה את־הדברים האלה אל־כל־בני ישראל ויתאבלו העם מאד:

לט ומליל משה ית פתגמא האלין לכל בני
ישראל ואתאבלו עמא לחדא:

מ ואקדימו בצפרא וסליקו לריש טורא
למימר הא אנחנא סלקין לאתרא די אמר
יי ארי חבנא:

(מ) וישפטמו בפקר ויעלו אל־ראש־ההר לאמר הננו ועלינו אל־המקום אשר־אמר יהוה כי חטאנו:

אשר־אמר ה'. לתתה לנו, שם נעלה. כי חטאנו.
על אשר אמרנו: "הלא טוב לנו שוב מצרימה".

כ"י- אל־ראש־ההר. הוא הדרך העולה לארץ
ישראל. הננו ועלינו אל־המקום. לארץ־ישראל.

(מא) ויאמר משה למה זה אתם עברים את־פי יהוה והוא לא תצלה:

מא ואמר משה למה דנן אתון עברין על
גזרת מימרא דיי והיא לא תצלה:

כ"י- והיא לא תצלה. זו שאתם עושין, לא תצלה.

(מב) אל־תעלו כי אין יהוה בקרבכם ולא תנגפו לפני איביכם:

מב לא תסקון ארי לית שכתא דיי ביניכון
ולא תמברין קדם בעלי דבכיכון:

ספורנו

והוא לא תצלה. כי באפן זה תהיו
חוטאים לא לתאבון והנאת עצמכם,
אבל להכעיס. תורה מב

הארץ היתה להם לזרא ומתו
תכף. תורה לח
(מא) למה זה אתם עברים את פי ה',

(לו) וימתו האנשים מוצאי דבת
הארץ רעה במגפה. באותה מגפה
שאמרו הם שתקרה בארץ "אכלת
יושביה" (יג. לח). והנה פעלת אור

(מג) **כִּי הָעַמְלִקִּי וְהַפְּנִיעִי שָׁם לִפְנֵיכֶם וּנְפַלְתֶּם בַּחֲרֵב**
כִּי־עַל־כֵּן שִׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא־יְהִי יְהוָה
עִמָּכֶם:

כ"י **כִּי־עַל־כֵּן שִׁבְתֶּם • כְּלוּמָר: כִּי זֹאת תָּבֹא לָכֶם עַל אֲשֶׁר שִׁבְתֶּם וְגו'.**

(מד) **וַיַּעֲפְלוּ לַעֲלוֹת אֶל־רֹאשׁ הָהָר וְאַרְוֹן בְּרִית־יְהוָה**
וּמוֹשֶׁה לֹא־מָשָׁו מִקְרֵב הַמַּחֲנֶה:

כ"י **וַיַּעֲפְלוּ • לְשׁוֹן חֲזָק, וְכֵן (חֲבִיקוּם ב): "הִנֵּה עֲפָלָה".**
אינגרי"ש בַּלַּע"ז. לְשׁוֹן עֲזוּת; וְכֵן (מִיכָה ד): "עֲפָלָה

(מה) **וַיֵּרֶד הָעַמְלִקִּי וְהַפְּנִיעִי הַיֹּשֵׁב בַּחֲרֵב הַהוּא וַיְכַסּוּ**
וַיַּתְּחוּ עַד־הַחֲרָמָה:

כ"י **וַיַּתְּחוּ • כְּמוֹ (דברים ט): "וְאַכַּת אֹתוֹ טַחוֹן" – מָפָה אַחֵר מָפָה. עַד־הַחֲרָמָה • שֵׁם הַמָּקוֹם נִקְרָא עַל**
שֵׁם הַמְּאָרֶע.

טו (א) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:**

(ב) **דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ**
אֶל־אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם:

כ"י **כִּי תָבֹאוּ • בִּשְׁוֹר לָהֶם שִׁפְכְּנוּ לְאֶרֶץ.**

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה להבין ענין פרשת נסכים, שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז התשמ"ז)

סמיכות פרשת הנסכים לפרשת המרגלים, כי התיקון על מעשה המרגלים הוא היפך מה שעשו, ולהפסד לארץ דוקא, כי תבואו אל הארץ, ושם גופא לעסוק בעבודת הנסכים שענינם המשכה למטה ובירור התחתון. ועוד יש לומר, דהקשר דפרשת הנסכים לפרשת המרגלים אינו רק משום שהפניסה לארץ והעבודה דנסכים היא תיקון על חטא המרגלים, אלא יתירה מזו, שזהו המשך למה שהיו ישראל במדבר (פרצון המרגלים). דזה שהיו ישראל במדבר ארבעים שנה במעמד ומצב הנעלה הנ"ל, הרי זה גופא הוא הכנה אל הפניסה לארץ והעבודה עם העולם, דדוקא על־ידי הקדמת העבודה ד"בכל מאדך", "עושים רצונו של מקום" שבמדבר, על־ידי־זו יכולה להיות אחר־כך העבודה עם העולם כשפאו לארץ בשלימות.

(ג) **וַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה לַיהוָה עֹלָה אוֹזֶבֶחַ לִפְלֹא־נֶדֶר**
אוּ בְנִדְבָהּ אוּ בְמַעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רִיחַ נִיחַח לַיהוָה
מִן־הַבָּקָר אוּ מִן־הָצֹאן:

כ"י **וַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה • אֵין זֶה צוּרִי, אֲלָא: כְּשִׁתְּבוּאוּ**
שֵׁם וְתַעֲלֶה עַל לִבְכֶּם לַעֲשׂוֹת אִשָּׁה לַה'. לִפְלֹא־נֶדֶר
אוּ בְנִדְבָהּ • או שִׁתַּעֲשׂוּ הָאִשָּׁה בְּשִׁבִּיל חוֹבֶת

מוֹעֲדֵיכֶם, שְׁחִיבְתִּי אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בְּמוֹעֵד. רִיחַ נִיחַח • שִׁיחָה נַחַת רוּחַ לִפְנֵי.

(ד) וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב קֶרְבָּנוֹ לַיהוָה מִנְחָה סֵלֶת
עֲשׂוֹן בָּלוּל בְּרִבְעִית הַחֵין שָׁמֶן:

כ"י • וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב • תִּקְרִיבוּ נִסְכִּים וּמִנְחָה לְכָל בְּהֵמָה. הַמִּנְחָה כָּלִיל וְהַשָּׁמֶן נִבְלָל בְּתוֹכָהּ וְחֵין לִסְפָּלִים,
כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמִסְכַּת סֶכֶה (סוכה מח) •

(ה) וַיֵּין לְנֶסֶךְ רִבְעִית הַחֵין תַּעֲשֶׂה עַל־הָעֹלָה אוֹ
לִזְבַּח לִפְנֵי הָאֱלֹהִים:

כ"י • לִפְנֵי הָאֱלֹהִים • עַל כָּל הָאֱמֹר לְמַעַל הוּא מוֹסֵב: עַל הַמִּנְחָה וְעַל הַשָּׁמֶן וְעַל הַחֵין.

(ו) אוֹ לֹאִיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֵלֶת שְׁנֵי עֲשָׂרִים בָּלוּלָה
בַּשָּׁמֶן שְׁלִשִּׁית הַחֵין:

כ"י • אוֹ לֹאִיל • וְאֵם אֵיל הוּא. (מנחות צא) וְרִבּוּתֵינוּ דָּרָשׁוּ: "אוֹ" לְרִבּוּת אֶת הַפֶּלֶגֶס לְנֶסֶךְ אֵיל (חולין כג) •

(ז) וַיֵּין לְנֶסֶךְ שְׁלִשִּׁית הַחֵין תִּקְרִיב רֵיח־נִיחֹחַ לַיהוָה:
לֹאֲתִקְבֹּל בְּרֵעָא קָדָם יִי:

♦ יום חמישי כ"ד סיון ♦

(ח) וְכִי־תַעֲשֶׂה בִּזְבֹּחַ עֹלָה אוֹ־זֶבַח לִפְלִיא־נֹדֶר
אוֹ־שְׁלָמִים לַיהוָה:

(ט) וְהִקְרִיב עַל־בֶּן־הַבָּקָר מִנְחָה סֵלֶת שְׁלֹשָׁה
עֲשָׂרִים בָּלוּל בַּשָּׁמֶן חֲצֵי הַחֵין:

(י) וַיֵּין תִּקְרִיב לְנֶסֶךְ חֲצֵי הַחֵין אִשָּׁה רֵיח־נִיחֹחַ
לַיהוָה:

כ"י • אִשָּׁה רֵיח־ • אֵינוּ מוֹסֵב אֶלָּא עַל הַמִּנְחָה וְהַשָּׁמֶן, אֲבָל הַחֵין אֵינוּ אִשָּׁה, שְׂאִינוּ נִתֵּן עַל הָאֵשׁ.

(יא) כֹּכַה יַעֲשֶׂה לְשׂוֹל הָאֶחָד אוֹ לֹאִיל הָאֶחָד
אוֹ־לֶשֶׁה בִּפְכָשִׁים אוֹ בְּעִזִּים:

כ"י • אוֹ לֶשֶׁה וְגו' • בֵּין שֶׁהוּא בִּפְכָשִׁים, בֵּין שֶׁהוּא בְּעִזִּים. כָּכָה וְשֶׁה קְרוּיִם בְּתוֹךְ שְׁנָתָם. אֵיל • בֵּין
שְׁלֶשֶׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ יוֹם אֶחָד.

ספורנו

הַמִּקְרִיב. הִנֵּה עַד הַעֲגֹל הָיָה הַקֶּרֶבֶן
"רֵיחַ נִיחֹחַ" בְּזוּלַת מִנְחָה וְנִסְכִּים,
כַּעֲנָן בְּהַבֵּל וְנֹחַ וּבִאֲבָרָהֶם, וְכַעֲנָן
וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיַּעֲלוּ
עַל־בֶּן־הַבָּקָר מִנְחָה סֵלֶת שְׁנֵי עֲשָׂרִים
בָּלוּלָה בַּשָּׁמֶן שְׁלִשִּׁית הַחֵין
לִזְבֹּחַ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים
וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב קֶרְבָּנוֹ לַיהוָה
מִנְחָה סֵלֶת
עֲשׂוֹן בָּלוּל בְּרִבְעִית הַחֵין שָׁמֶן:
כ"י • וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב • תִּקְרִיבוּ נִסְכִּים
וּמִנְחָה לְכָל בְּהֵמָה. הַמִּנְחָה כָּלִיל
וְהַשָּׁמֶן נִבְלָל בְּתוֹכָהּ וְחֵין לִסְפָּלִים,
כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמִסְכַּת סֶכֶה (סוכה מח) •
וְכִי־תַעֲשֶׂה בִּזְבֹּחַ עֹלָה אוֹ־זֶבַח
לִפְלִיא־נֹדֶר אוֹ־שְׁלָמִים לַיהוָה:
כ"י • אוֹ לֹאִיל • וְאֵם אֵיל הוּא. (מנחות צא)
וְרִבּוּתֵינוּ דָּרָשׁוּ: "אוֹ" לְרִבּוּת אֶת הַפֶּלֶגֶס
לְנֶסֶךְ אֵיל (חולין כג) •
וְהִקְרִיב עַל־בֶּן־הַבָּקָר מִנְחָה סֵלֶת
שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרִים בָּלוּל בַּשָּׁמֶן חֲצֵי הַחֵין:
כ"י • אִשָּׁה רֵיח־ • אֵינוּ מוֹסֵב אֶלָּא עַל הַמִּנְחָה
וְהַשָּׁמֶן, אֲבָל הַחֵין אֵינוּ אִשָּׁה, שְׂאִינוּ נִתֵּן
עַל הָאֵשׁ.
כֹּכַה יַעֲשֶׂה לְשׂוֹל הָאֶחָד אוֹ לֹאִיל הָאֶחָד
אוֹ־לֶשֶׁה בִּפְכָשִׁים אוֹ בְּעִזִּים:
כ"י • אוֹ לֶשֶׁה וְגו' • בֵּין שֶׁהוּא בִּפְכָשִׁים,
בֵּין שֶׁהוּא בְּעִזִּים. כָּכָה וְשֶׁה קְרוּיִם בְּתוֹךְ
שְׁנָתָם. אֵיל • בֵּין שְׁלֶשֶׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ יוֹם
אֶחָד.

(יב) בַּמִּסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ בְּכֹה תַעֲשׂוּ לְאַחַד בַּמִּסְפָּרִים: יב בַּמִּנְיָן דִּי תַעֲבִדוּן בְּדִין תַּעֲבִדוּן לְחַד בַּמִּנְיָנוֹן:

כ"י • בַּמִּסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ • בַּמִּסְפָּר הַבְּהֻמוֹת אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לְקָרְבָן, בְּכֹה תַעֲשׂוּ נִסְכִּים לְכָל אֶחָד מֵהֶם. | בַּמִּסְפָּרִים • בַּמִּסְפָּר שֶׁל בְּהֻמוֹת – מִסְפָּר שֶׁל נִסְכִּים.

(יג) כָּל־הָאֲזָרָח יַעֲשֶׂה־כֹּכֶה אֶת־אֱלֹהֵי לְהַקְרִיב אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה:

(יד) וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר אֹי אֲשֶׁר־בְּתוֹכְכֶם לְדִרְתֵּיכֶם וַעֲשֶׂה אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ בֵּן יַעֲשֶׂה:

(טו) הַקָּהֵל חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר הַגֵּר חֻקַּת עוֹלָם לְדִרְתֵּיכֶם בָּכֶם בְּגֵר יִהְיֶה לִפְנֵי יְהוָה:

כ"י • בָּכֶם בְּגֵר • בְּמוֹתְכֶם, בֵּן גֵּר. וְכֵן דֶּרֶךְ לְשׁוֹן עִבְרִית (בראשית יג): "בְּגֵן־הָ" בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם". (מ"א, כב): "בְּמוֹנֵי כְמוֹד, כְּעַמִּי כְּעַמְּךָ".

(טז) תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר הַגֵּר אֶתְכֶם: פ

♦ יום שישי כ"ה סיון ♦

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(יח) דִּבַּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה:

כ"י • בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ • מִשְׁנָה "בִּיאָה" זֶה מִכָּל בִּיאֹת שְׁבִתוֹרָה, שְׁבִכְלָן נֶאֱמַר: "כִּי־תִבְאוּ", לְפִיכָךְ כְּלָן לְמִדּוֹת זֶה מִזֶּה, וְכִינּוֹן שְׁפָרַט לָךְ הַכְּתוּב בְּאַחַת

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסֵי שִׁיחוֹת לִד עמ' 149)

שְׁבִכְלָן נֶאֱמַר כִּי תִבְאוּ, כִּי תִבְאוּ (רש"י טו, יח) בְּסִפְרֵי נֶאֱמַר "שְׁבִכְלָן בִּיאֹת שְׁבִתוֹרָה הוּא אוֹמֵר וְהָיָה כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ כו". וּמִשְׁמַע, לְכַאֲרָה, שֶׁגַּם "וְהָיָה" אֵין פְּרוּשׁוֹ מִיִּד'. וְהוּא

(יט) וְהָיָה בְּאֹכְלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תִּרְיִמוֹ תְּרוּמָה לַיהוָה:

יט וְהָיָה בְּמִיכְלִיכֶם מִלֶּחֶם דְּאֶרֶץ תַּפְּרִשׁוֹן אֶפְרָשׁוּתָא קָדֵם יי:

עא
(כ) ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה בתרומת גרן בן תרימו אתה:
כריש אצותכון חלתא תפרשון אפרשיתא
כמא די מפרשין מן אדרא בן תפרשון
יתה:

ז"י. ראשית ערסתכם • כשתלושו כדי עריסותיכם
שאתם רגילין ללוש במדבר, וכמה היא? (שמות טו):
"וימדו בעמר", "עמר לגלגלת" (ושעורו ארבעים
ושלש ביצים וחמש ביצה) תרימו מראשיתה, כלומר,
קדם שתאכלו ממנה, ראשית תלקח חלה אחת תרומה

לשם ה'. חלה • טורטי"ל בלע"ז. בתרומת גרן •
שלא נאמר בה שעור, ולא בתרומת מעשר, שנאמר
בה שעור. אבל חכמים נתנו שעור לבעל הבית –
אחד מעשרים וארבעה, ולנחתום – אחד מארבעים
ושמונה.

(כא) מראשית ערסתיכם תתנו ליהוה תרומה לדרתיכם: ס
כא מריש אצותכון תתנו קדם יי אפרשיתא
לדריכון:

ז"י. מראשית ערסתיכם • (ספרי) למה נאמר? לפי
שנאמר: "ראשית ערסתיכם" – שומע אני ראשונה
שבעסות, תלמוד לומר: "מראשית" – מקצתה ולא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"י"ח עמ' 183 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

לה' הארץ ומלואה

זריעתו אינה מפני שבכח השדה להביא לו פרנסתו, כִּי־אם
ש"מאמין בחי העולמים", שִׁיביא לו את פרנסתו ע"י
הזריעה.
וזהו תכן מצות חלה, שהאדם מבין ומפיר שלא מיגיעתו
ועבודתו עשה את החיל הזה, כִּי־אם הקב"ה לבדו הביא
לו את הברכה, וא"כ הרי אין התבואה והעסה שייכים לו,
אלא להקב"ה. ולכן הוא נותן את "ראשית עריסותיכם" –
"תרומה לה", כי באמות שגת העסה להקב"ה.
וזהו "כל המקום מצות חלה כאלו בטל ע"ז", כי בקיום
מצות חלה מראה האדם שאין כח ושלטיטה לשום דבר
מבלעדי ה', ואפי' פרנסתו אינה מגיעה מעצמה ע"פ דרכי
הטבע כִּי־אם מהקב"ה לבדו.

מראשית ערסתיכם תתנו ליהוה תרומה (טו, כא)
למה נסמכה פרשת חלה לפרשת ע"ז, לומר לה, שכל
המקום מצות חלה כאלו בטל ע"ז (ויקרא רבה פט"ו, ו)
אמרו חז"ל (שבת לא, א) "אמונת זה סדר זרעים", ופרש
בתוס' (ד"ה אמונת) "שפואמין בחי העולמים וזרע".
והחדוש בזה הוא, דהרי המשקיע בעבודת השדה, עלול
לחשוב, שגדול התבואה וירוחיו שמקבל מעבודה זו, הם
תוצאה מגדל גיעתו והשקעתו בשדהו, ו"כחי ועצם ידי
עשה לי את החיל הזה" ח"ו.
אך וישראל הזרע את שדהו ידע, שגדול התבואה ואיכותה
אינם באים מ"כחו" של האדם ח"ו, כִּי־אם הקב"ה הוא
ה"נותן לה כח לעשות חיל", ו"ברפת ה' היא תעשיר". ולכן

(כב) וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה אשר דבר יהוה אל משה:
כבוארי תשתלון ולא תעבדון ית כל
פקודי האלן די מליל יי עם משה:

ז"י. וכי תשגו ולא תעשו • (ספרי) עבודת כוכבים
היתה בכלל "כל המצות" שהצבור מביאין עליהם

בעבודה זרה, הנה אף על פי שתעשו
כל פעולות המצות, לא תעשו אותן
"המצות אשר דבר ה' אל משה", כי
הוא יתברך הקדים לכלן ידיעת
אלהותו, באמרו "אנכי ה' אלהיך"
(שמות כ, ב). וכן אמרו ז"ל: המודה
בעבודה זרה כבופר בכל התורה כלה
(ספרי לפסוקנו). תורה כג

תכלה" (מלכים א יז, יג). תורה כא
(כב) וכי תשגו. כבר התבאר בקבלה
שבשגגת עבודה זרה הכתוב מדבר,
וזה כי מאחר שנגזר עליהם "להפיל
זרעם בגוים" (תהלים קמ, כו) לא היה נמנע
שיתשגו בעבודה זרה בשוכם לארצם.
ולא תעשו את כל המצות האלה
אשר דבר ה' אל משה. מכיון שתשגו

(כ) חלה תרימו תרומה. אחר חטא
המרגלים הצריך גם החלה, למען יהיו
ראויים שתחול ברכה בכתיהם,
באמרו "וראשית ערסותיכם תתנו
לכהן להגיה ברכה אל ביתך" (יחזקאל מד,
ט). וכן אליהו "עשי לי משם עגה קטנה
בראשנה והוצאת לי (ולך ולבגר תעשי
באחרונה) כי כה אמר ה'.. בד הקמח לא

אף מצוה זו פורק בה על ומפר ברית ומגלה פנים, ואיזו? זו עבודת כוכבים. **אֲשֶׁר־דָּבַר ה' אֶל־מֹשֶׁה** • (הוריות ח) **"אֲנֹכִי"** ו"לא יהיה לך" – מפני הגבורה שמענום (תהלים סב) : **"אחת דבר אלהים שתיים-זו שמעתי"** •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 57)

וזכרון בין כורתי הברית). **מגלה פנים** – כנגד משפטים, שהם מצוות שכליות, היינו הנהגות ישראל. האדם ממציא אופנים וטעמים חדשים שעל-ידם הוא 'מעקם' ומעוות את שכל התורה.

כוכבים - הפתוב מדבר; או אינו אלא באחת מפל המצוות? תלמוד לומר: **"את כל-המצוות האלה"** – מצוה אחת שהיא ככל המצוות: מה העובר על כל המצוות, (בריות ז) פורק על ומפר ברית ומגלה פנים,

פורק על, ומפר ברית, ומגלה פנים (רש"י טו, כב) **פורק על** – כנגד חקים, שהם גזרות המלך, ומטרתם קבלת על. **מפר ברית** – כנגד עדות, שהם עדות וזכרון לחסדי המקום וכדומה, והם בגדר שמירת 'ברית' (ברית היא אות

כג'ת כל די פקיד יי' ותכון בידא דמשה מן יומא די פקיד יי' ולהלא לדריכון:

(כג) **את כל-אשר צוה יהוה אליכם ביד-משה מן-היום אשר צוה יהוה והלאה לדריכם:**

ובכל מה שנתנבאו הנביאים, שנאמר: **"מן-היום אשר צוה ה' והלאה"** •

כש"י • **את כל-אשר צוה וגו' •** (ספרי) מגיד, שכל המורה בעבודת כוכבים, ככופר בכל התורה כלה

כד ויהי אם מעיני הנעשה לשגגה ועשו כל-העדה פר בן-בקר אחד לעלה לריח ניחח ליהוה ומנחתו וגם פמ'שפט ושעיר-עזים אחד לחטת:

(כד) **והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל-העדה פר בן-בקר אחד לעלה לריח ניחח ליהוה ומנחתו וגם פמ'שפט ושעיר-עזים אחד לחטת:**

חסר א', שאינו כשאר חטאות, שכל חטאות שבתורה חטאות עם עולה, החטאת קודמת לעולה, שנאמר (ויקרא ה) : **"ואת השני יעשה עולה"**, וזו עולה קודמת לחטאת.

כש"י • **אם מעיני העדה נעשתה לשגגה •** (הוריות ה' ב) אם מעיני העדה נעשתה עברה זו על-ידי שוגג, כגון ששגגו והורו על אחת מן העבודות שהיא מתרת לעבד עבודת כוכבים בכך. **לחטת •** (הוריות יג, זבחים צ')

כה ויכפר כהנא על כל פגשתא דבני ישראל וישתבק להון ארי שלותא היא ואנון איתאיו ית קרבהון קרבנא קדם יי' וחבתהון קדם יי' על שלותהון:

(כה) **וכפר הכהן על-כל-עדת בני ישראל וגם לחם כרי-שגגה הוא והם הביאו את-קרבתם אשה ליהוה וחטאתם לפני יהוה על-שגגתם:**

כש"י • **הביאו את-קרבתם אשה לה' •** (ספרי. יבמות ט) זה האמור בפרשה, הוא פר העולה, שנאמר: **"אשה לה' • וחטאתם • זה השעיר •**

כו וישתבק לכל פגשתא דבני ישראל ולגיורא דיתגפיר ביניהון ארי לכל עמא בשלותא:

(כו) **וגם לחם לכל-עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל-העם בשגגה: ם**

♦ שבת קודש כ"ו סיון ♦

כו ואם אנש חד יחוב בשלו ויקרב עזא בת שמה לחטאת:

(כו) **ואם-גפ'ש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת-שנתה לחטאת:**

כש"י • **תחטא בשגגה • בעבודת כוכבים • עז בת-שנתה • שאר עברות - יחיד מביא כשבה או שעירה, ובזו קבע לה שעירה •**

(כח) וְכִפֶּר הַפֶּהָן עַל־הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגֶגֶת בַּחֲטָאָה בַּשִּׁגָּה לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ:

(כט) הָאֲזָרַח בְּכֵנִי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הִגֵּר בְּתוֹכָם תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לַעֲשֹׂה בַשִּׁגָּה:

(ל) וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה בְיַד רָמָה מִן־הָאֲזָרַח וּמִן־הִגֵּר אֶת־יְהוָה הוּא מְגִדָּךְ וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּה:

כ"ח – בְּיַד רָמָה • בְּמִזִּיד • מְגִדָּךְ • מִחֶרֶף, כְּמוֹ: (יחזקאל ה) "וְהִיְתָה חֶרֶף וּגְדוּפָה", (ישעיה לו): "אֲשֶׁר גִּדְּפוּ נַעֲרֵי הַשֶּׁם שֶׁהוּא בְּכֶרֶת (סנהדרין ז. כריתות ד)."

(לא) כִּי דִבְרֵי־יְהוָה בָּזָה וְאֶת־מִצְוֹתוֹ הִפָּךְ הַפֶּרֶת וְתִפְרַת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָה כִּהִי פ:

כ"ט – דִּבְרֵי־ה' • (סנהדרין טז) אֲזָרַת עֲבֻדַּת כּוֹכָבִים מִפִּי הַגְּבוּרָה, וְהַשָּׂאָר – מִפִּי מֹשֶׁה. עֲוֹנָה כִּהִי • בְּזִמְנָן שֶׁעֲוֹנָה כִּהִי, שְׂלֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה.

(לב) וַיְהִיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקֹשֶׁשׁ עֲצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:

כ"י – וַיְהִיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ • (ספרי) בְּגִנּוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל דִּבְרַת הַכְּתוּב, שְׂלֹא שָׁמְרוּ אֶלָּא שַׁבָּת רְאִשׁוֹנָה, וּבִשְׁנִיָּה בָּא זֶה וְחָלְלָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ מתוך 'לקראת שבת'

המעשה הוא העקר

וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקֹשֶׁשׁ עֲצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: (טו, לב) עֶסֶק בַּמִּדְבָּר הָיָה בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וּכְמִחְזָ"ל (מכילתא בשלח טו, ז) לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְדְרוֹשׁ אֶלָּא לְאוֹכְלֵי הַמֶּן, דְּעֵקֶר לִמּוּד הַתּוֹרָה הוּא בַּהֲבִנָּה וְהַשְׁגָּה, מִהֲשֹׂאֵין־כֶּן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עֵקֶר הָעֲבוּדָה הִיא בַּמַּעֲשֶׂה - מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ וְגו'.

וְעַל־פִּי־זֶה חָשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל דְּמַכִּינּוּ ש"נ גִּזְרָה עֲלֵיהֶן שְׂלֹא לִכְנֹס לְאֶרֶץ, הֲרִי זֶה סִימָן ש"אִין מְחִיבִים בְּמִצְוֹת, שֶׁהִיא עֲבוּדַת "אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל" כְּנ"ל.

וְעַל זֶה בָּא סְפָרוֹ הַמְּקוֹשֵׁשׁ לְהוֹרוֹת, דָּאף ש"לֶשֶׁם שְׁמִים נִתְּכֹן", וּמַחֲשַׁבְתּוֹ וְשִׁכְלוֹ הֵיוּ שְׁלֵמִים עִם הַקֶּב"ה וְתוֹרָתוֹ, מִכָּל־מְקוֹם מַכִּינּוּ שְׁלִפְעַל חָלַל אֶת הַשַּׁבָּת בַּמַּעֲשֶׂה, נִתְחַיֵּב

מַעֲשֶׂה הַמְּקוֹשֵׁשׁ הָיָה כּו' מִיַּד אַחֵר מַעֲשֶׂה מְרָגְלִים, דְּאָמַר בַּמִּדְבָּר דְּלֶשֶׁם שְׁמִים נִתְּכֹן, שֶׁהֵיוּ אוֹמְרִים יִשְׂרָאֵל, כִּינּוּ שְׁנִגְזַר עֲלֵיהֶן שְׂלֹא לִכְנֹס לְאֶרֶץ מַמַּעֲשֶׂה מְרָגְלִים, שׁוּב אִין מְחִיבִין בְּמִצְוֹת. עֲמִיד וְחָלַל שַׁבָּת, כְּדִי שִׁיְהָרֵג וַיִּרְאוּ אַחֵרִים (תוֹד"ה אֶפִּילוּ, בְּבֹא בְּתָרָא קִיט, ב) יֵשׁ לַעֲיִן, מִהוּ הֵטַעַם לָזֶה שֶׁחָשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמַשׁוּם שְׁנִגְזַר עֲלֵיהֶם שְׂלֹא לִכְנֹס לְאֶרֶץ, אִינִם מְחִיבִים בְּמִצְוֹת, דְּמַדּוּעַ יִפְסְרוּ מְחִיבֵי הַמִּצְוֹת בְּשִׁבִּיל זֶה? וַיּוֹכֵן זֶה עַל־פִּי הַמַּבָּאָר בַּסֵּה"ק (רַחֵם לְקוֹיַת רִישׁ פִּרְשֵׁתְנוּ, וְעוֹד) שֶׁהֵטַעַם לָזֶה שֶׁרְצוּ הַמְּרָגְלִים לְשַׂאֵר בַּמִּדְבָּר הוּא כִּי עֵקֶר

ספורנו

(ל) אֵת ה' הוּא מְגִדָּךְ. וְאִין לוֹ כִּפְרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה אֶפְלוּ בְּתוֹשָׁבָה הַנַּעֲשִׂית מִיִּרְאַת עֲנָשׁ, עַד שְׁמִיּוֹת. וּלְפִיכָךְ לֹא הוֹעִילָה תְּשׁוּבַת יִשְׂרָאֵל בְּעֵנִין הַמְּרָגְלִים, כְּאָמְרוּ "וְתִשְׁבּוּ וְתִכְבּוּ לִפְנֵי מַח. תוֹרָה לֹא

סקילה. והוא הדבר בנוגע לאלו שנשארו ב"מדבר", דאף | הם "מחזקים במצות", ועקר ענין המצוה - צותא וחבור עם שרב עסוקם היה בתורה ובתבנית השכל, מכל-מקום הרי | הקב"ה הוא על-ידי **מצוה** המצוה.

(לג) וַיִּקְרִיבוּ אוֹתוֹ הַמִּצָּאִים אוֹתוֹ מִקִּשְׁשׁ עַצְמָם | לג וקריבו יתה דאשכחו יתה כד מגבב אעין
אל-משה ואֶל־אהרֹן וְאֶל כָּל־הָעֵדָה: | לות משה ולות אהרן ולות כל כנשתא:

כ"י • המצאים אתו מקשש • (ספרי. סנהדרין מ"א) שהתרו בו ולא הניח מלקושש, אף שמצאוהו והתרו בו.

(לד) וַיִּנַּחוּ אוֹתוֹ בַּמִּשְׁמֶר כִּי לֹא פָרַשׁ מִה־יַּעֲשֶׂה לוֹ: | לד ואפרו יתה בבית מטרא ארי לא אתפרש
להון מה דיעבדון לה: | להון מה דיעבדון לה:

כ"י • כי לא פרש מה-יעשה לו • (ספרי. סנהדרין עח) לא היו יודעים באיזו מיתה ימות, אבל יודעים היו שהמחלל | שבת במיתה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ז)

לא מצינו בעונשי התורה ענין של מאסר [ומה שכתוב | שהתורה היא תורת חסד], בשביל התיקון כו', וכיון
"ויניחוהו במשמר", הרי זה רק עד שיתברר דינו, ולא בתור | שבמאסר לא יכול להיות ענין של הליכה, שזהו תכלית
עונש] - כי גם עונשי התורה הם ענין של חסד (כפשם | המכון, לכן לא נמצא בתורה עונש של מאסר.

(לה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מוֹת יוֹמָת הָאִישׁ רָגוֹם | לה ואמר יי למשה אתקטלא יתקטל גברא
אוֹתוֹ בְּאֲבָנִים כָּל־הָעֵדָה מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: | מרגם יתה באבניא כל כנשתא מברא
למשרייתא: | למשרייתא:

כ"י • רגום • עשה פשנ"ט בלע"ז, וכן: "הלוד" אלנ"ט, וכן: "זכור" ו"שמור".

(לו) וַיֵּצִיאוּ אוֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ | לו ונאפיקו יתה כל כנשתא למברא
אוֹתוֹ בְּאֲבָנִים וַיָּמָת כָּאִשֶּׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: | למשרייתא ורגמו יתה באבניא ומית כמא
די פקיד יי ית משה: | די פקיד יי ית משה:

כ"י • ויצאו אותו • מפאן, שבית הסקילה חוץ ורחוק מבית-דין (סנהדרין מב).

(לז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: | לז ואמר יי למשה למימר:

(לח) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם | לח מלל עם בני ישראל ותימר להון
צִיצַת עַל־כִּנְפֵי בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנוּ עַל־צִיצַת | ויעבדון להון כרוספדין על כנפי כסותהון
הַכֹּהֵן פְּתִיל תְּכֵלֶת: | לדריהון ונתנו על כרוספדא דכנפא חוטא
דחבלתא: | דתכלתא:

כ"י • וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצַת • על שם הפתילים התלויים | ציצת - על שם "וראיתם אותו", כמו (שיר ב): "מצִיץ
בה, כמו (יחזקאל ח): "ויקחני בציצת ראשי". דבר אחר: | מן־התרפים". תכלת • (מנחות מר) צבע ירק של חלזון.

(לט) וְהָיָה לָכֶם לְצִיצַת וְרֵאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־ | לט ויהון לכון לכרוספדין ותחזון יתה
כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתּוּרוּ אַחֲרֵי | ותדברון ית כל פקודיא דיי ותעבדון יתהון
לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם: | ולא תשעון בטר הרהור לככון ובמר חיוז
ענייכו די אתון טען בתריהון: | ענייכו די אתון טען בתריהון:

שיעור יומי לשבת קודש כ"ו סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – טו – פרשת שלח עה

כמו "מתור הארץ". הלב והעינים הם מרגלים לגוף, ומסרסרים לו את העברות: העין רואה והלב חומד, והגוף עושה את העברות.

זכרתם את כל מצות ה' • שמנן גימטריא של "ציצית" – שש מאות, ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תרי"ג. ולא תתורו אחרי לבבכם.

מִבְּדִיל דְּתַדְקִרְוִי וְתַעֲבִדוּן יֵת כָּל פְּקוּדֵי וְהִייתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 98)

לאחר מכן לראיה, המביאה לידי זכירת כל המצוות ועשייתן. ואלו הפסוק שלנו, שבו לא נאמר ראה, מחדש שמצוה זו שקולה כנגד כל המצוות, וכפי שכתב רש"י בפסוק הבא.

למען תזכרו ועשייתם את כל מצותי (טו, מ) המפרשים הקשו, מה מוסיף פסוק זה על הפסוק הקודם. ויש לומר, דהנה בפסוק הקודם נאמר רק שמצוות ציצית מביאה

מא אָנא יי אלהכון די אפקית יתכון מארעא דמצרים למחוי לכון לאלה אָנא יי אלהכון: פ פ פ

(מא) אָנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

הרסיני גרדת [נתתן להם תורה ומצוות]. ואת שבת קדשך הודעת להם". ואף פרשת ציצית, לכך נסמכה לאלו, לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצוות, שנאמר: "ועשייתם את כל מצותי":

זכ"א אני ה' • (ספרי) נאמן שלם שָׁכַר. אֱלֹהֵיכֶם. נאמן להפּרע. אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם • (ספרי) על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרותי. אני ה' אֱלֹהֵיכֶם • (ספרי) עוד למה נאמר? כדי שלא יאמרו ישראל: מפני מה אמר המקום? לא שנעשה ונטל שָׁכַר? אָנוּ לֹא עוֹשִׂים וְלֹא נוֹטְלִים שָׁכַר! – (שבת פ"ח) על פרחכם אני מלפכם". וכן הוא אומר (יחזקאל כ): "אם לא ביד חזקה וגו' אמלך עליכם". דבר אחר: למה נאמר יציאת מצרים? אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לשאינה של בכור, אני הוא עתיד להבחין ולהפּרע מן התולדה קלא אילן בבגדו, ואומר תכלת הוא (כ"מ ס"א). ומיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי: למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודת פוכבים? (חולין ה) לומר, שהמחלל את השבת פאילו עובד עבודת פוכבים, שאף היא שקולה ככל המצוות, וכן הוא אומר בעזרא: (נחמיה ט): "ועל

זכ"א (לח) על פנפי בגדיהם • כנגד (שמות יט) "ואשא אתכם על-פנפי נשרים". על ארבע כנפות, ולא בעלת שלש, ולא בעלת חמש (זבחים י"ח ב) – (ר"ל שאין עושים ה' ציצית לחמש כנפות אלא ד' בדי' כנפות המרוחקות ועיין בטור אורח סי' י') כנגד ארבע לשונות של גאלה, שנאמר במצרים (שמות ח): "והוצאתי", "והצלתי", "ונגאלתי", "ולקחתי". פתיל תכלת • (ספרי) על שם שכול בכורות. תרגום של שכול: "תכלא", ומפתם היתה בלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב. ושמונה חוטים שבה – כנגד שמונה ימים ששהו ישראל, משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים:

ספורנו

שתזכו שאהיה "לכם לאלהים", שתהיה התמדת מציאותכם ממני בלתי אמצעי. שמציאות כזה לא ישתנה ולא יפסד בשום אופן, כמו שהוא הענין במציאות שגור הנצחיים. אני ה' אֱלֹהֵיכֶם. אני עתה לזה התכלית בעצמו צויתי לכם זאת המצוה, כדי שתזכו לזה המקו, כמו שאמר "והייתם קדשים לאלהיכם" (פסוק ז).

כל מצותי מאהבה ומיראה. והייתם קדשים לאלהיכם. ובזה תהיו קדושים לפניי לחיי עולם, כאשר בן הוא באמרו "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שמות יט, ו). תורה מא (מא) אני ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם וכו'. "אני ה'", שמצד שאני "אלהיכם", שאתם מכירים שאני הוא אותו הקדמון הראוי שתעבדוהו ואליי תתפללו. הוצאתי אתכם מארץ מצרים. כדי

לכם בעשר וכבוד אפלו בגול, "ואחרי עיניכם" להשיג תאוות שנתתם עיניכם בהן. אשר אתם זנים אחריהם. מטים נפשכם השכלית בהן מדרכי חיי עולם לדרכי אבדון ומות. תורה מ (מ) למען תזכרו. למען תהיו פנויים ממושבות הבליהם, ובזה תזכרו מופתי התורה אשר בם תכירו גדל האל וחסדו. ועשייתם את כל מצותי. ובזה תעשו

וְלֹא תִתּוֹרוּ אֲחֵרֵי עֵינֵיכֶם (טו, לט) | נִבְרָאוּ הָעֵינַיִם – הָרִי הוּא 'סוּמָא' לְפִי שְׁעָה, וְעוֹד גְּרוּעַ מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּעֵינָיו בְּאֶפֶן הָאָסוּר, הִפָּךְ הַתְּכַלִּית שֶׁבִשְׂבִּילָהּ מִכָּפָּה. וְהָרִי אָמְרוּ רַ"ל: "סוּמָא חֲשׁוֹב כְּמֵת".

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמב - רמד

1 לך ללמוד את ביאור הפסוק הסתום מהפסוק המפורש, אלא יִלְמֹד
2 הפסוק העוסק בִּירְדֵּתוֹ של הכהן מִן הַכֶּבֶשׂ לאחר נתינת הדם
3 על המזבח, (לִיצִיאָתוֹ) (מִיצִיאָתוֹ) – מהפסוק העוסק בציאתו של
4 הכהן הגדול מִן הַחֵיכָל, כלומר, מִה בִּיצִיאָתוֹ מִן הַחֵיכָל שופך
5 הכהן הגדול את הדם בְּסֻמּוֹ לֹ, והיינו על היסוד המערבי
6 הסמוך להיכל שיוצא ממנו לאחר הזאת המזבח הפנימי, כמו כן,
7 אִם בִּירְדֵּתוֹ מִן הַכֶּבֶשׂ שופך הכהן את דם החטאת בְּסֻמּוֹ לֹ,
8 והיינו על היסוד הדרומי הסמוך לכבש שבדרום המזבח.
9 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בדיון שפיכת שירי דם החטאות:
10 הַנִּיָּא בברייתא (תוספתא יומא פ"ג ה"א) רַבִּי שִׁמְעֵאל אָמַר, זֶה וְזֶה – בֵּין
11 שִׁירֵי דם חטאות פנימיות ובין שִׁירֵי דם חטאות חיצוניות שנשפכים
12 על היסוד המערבי. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי אָמַר, זֶה וְזֶה – בֵּין שִׁירֵי
13 דם חטאות פנימיות ובין שִׁירֵי דם חטאות חיצוניות שנשפכים על
14 היסוד הדרומי. שואלת הגמרא: מִשְׁלָמָא – הברייתא מובנת לִמְאֵן
15 דְאָמַר שִׁירֵי דם כל החטאות שנשפכים על היסוד המערבי, משום

1 הוא המשך לפסוק שלפניו 'אך בכור שור או בכור כשב או בכור
2 עז'. שעל בכורות אלה אומר הכתוב שאחריו בלשון רבים 'ובשרם
3 יהיה לך', והפסוק נקרא כפשוטו, ואין כאן שום ריבוי.
4 הגמרא מבארת את מחלוקתם של רבי ישמעאל ורבי עקיבא
5 בדבר הלמד בהיקש אם חוזר ומלמד בהיקש: **בְּמֵאֵי קָמִיפְלִי** – במה
6 חולקים רבי ישמעאל ורבי עקיבא, ומדוע הודה רבי עקיבא
7 שאפשר ללמוד בכור מתודה, הרי בודאי ומודה רבי עקיבא שדבר
8 הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש כמו ששינוי בגמרא לעיל
9 (ממנו): **מֵאֵי** – [רבי] ישמעאל **פְּכֵר**, **הִימְנוּ** – הלכה הכתובה בו, **וְדָבָר**
10 **אַחֵר** – הלכה הנוהגת בו הנלמדת בהיקש, **הָיוּ הֵיכָּשׁ** ואינו חוזר
11 ומלמד, ולכן, אף שזמן אכילת התודה מפורשת בכתוב (ויקרא ז טו).
12 אולם כיון שנתנית חוזה ושוק לכהנים אינה מפורשת בה, ונלמדת
13 בהיקש משלגם, אינה חוזרת ומלמדת לבכור. משום שרבי
14 ישמעאל סובר שגם זה בכלל 'דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד
15 בהיקש', שהרי ללא ההיקש של תודה לשלמים לענין חוזה ושוק,
16 לא היינו יכולים ללמוד בכור מתודה. **וְכֵן** – [רבי] עקיבא **פְּכֵר**, **לֹא**
17 **הָיוּ הֵיכָּשׁ** – שכיין שמה שאנו באים ללמוד מתודה, הוא זמן
18 אכילת הבכור ליום ולילה, והוא דבר שמפורש בתודה עצמה, לכן
19 אין זה כדבר הנלמד בהיקש שאינו חוזר ומלמד בהיקש.

19 אין זה כדבר הנלמד בהיקש שאינו חוזר ומלמד בהיקש.
20 הגמרא מקשה על רבי ישמעאל מהיקש הכתוב בהזאות פר ושעיר
21 על יום הכיפורים. שואלת הגמרא: **בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר** -רבי
22 עקיבא? ש'היזאת ודבר אחר' **לֹא הוּי דְּהִיבְךָ**, וחוזר ומלמד בהיקש,
23 **הֵינֵי דְּהִיבִי** בהזאות הדם ביום הכיפורים **(וְקִרְא טו טו)** **וְכֵן יַעֲשֶׂה**
24 **לְאֵהֱל מוֹדֵעַ**, שבא למלמדנו, שכשם שמהם הכהן גדול **וְהָיוּ** להזאות
הדם שובבר נלמד בעצמו מהיקש.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת שלח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ' סיון מפרק צז עד סוף פרק קג	יום רביעי - כ"ג סיון מפרק קח עד סוף פרק קיב
יום שני - כ"א סיון מפרק קד עד סוף פרק קה	יום חמישי - כ"ד סיון מפרק קיג עד סוף פרק קיח
יום שלישי - כ"ב סיון מפרק קו עד סוף פרק קז	יום שישי - כ"ה סיון מפרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
שבת קודש - כ"ו סיון פרק כ מפרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פב, והנה גדר ובחי'... עד עמ' פב, ולד' סטריין.

שער היחוד והאמונה

והנה גדר ובחי' שם עולם

נופל על בחי' מקום ובחי' זמן דוקא בחי' מקום

הוא מזרח ומערב צפון ודרום מעלה ומטה בחי' זמן

עבר הוה ועתיד. והנה כל בחי' אלו אין להן שייכות

במדות המדות הקדושות העליונות כי אם במדת מלכותו

עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית

וכן לד' סטריין וכן בבחי' זמן ה' מלך ה' מלך ה'

ימלך ונמצא שחיות המקום וכן חיות הזמן

והתהוותם מאין ליש וקיומם כל זמן קיומם הוא

ממדת מלכותו ית' ושם אדנות ב"ה ולפי שמדת

מלכותו ית' מיוחדת במהותו ועצמותו ית' בתכלית

היחוד כמו שיתבאר הלכך גם בחי' המקום

הזמן בטיולים במציאות ממש לגבי מהותו ועצמותו

ית' כביטול אור השמש בשמש וזהו שילוב שם

אדנות בשם הוי"ה כי שם הוי"ה מורה שהוא

למעלה מן הזמן שהוא היה הוה ויהיה ברגע א'

כמ"ש [בר"מ פרשת פנחס] וכן למעלה מבחי' מקום

כי הוא מהוה תמיד את כל בחי' המקום כולו

מלמעלה עד למטה ולד' סטריין.

של חסד (והשם של גבורה משולב בו) ההתגלות היא ענין של

חסד, וכך הלאה. האופן והמדרגה של מלכות ושם אדני, מקור

הנבראים, כפי שהם עדיין מיוחדים עם מהותו ועצמותו יתברך

שלמעלה מלהיות מקור לנבראים, - נקרא שם אדני "בשילוב"

בשם הוי' - שמצד ה"התגברות" של שם הוי' בטלים הנבראים

במציאות, גם כפי שמלכות ושם אדנות הוא מקורם. כי שם

הוי"ה מורה שהוא למעלה מן הזמן, שהוא הוה ויהיה

- ביחד, ברגע אחד - שלש בחינות אלו, עבר, הוה ועתיד ביחד

"עומדות" בשם הוי', כלומר שם הוי' מורה על למעלה מן הזמן.

כמו שכתוב [פרע'א מהימנא פרשת פינחס], וכן - כך גם,

למעלה מבחינת מקום, כי הוא מהוה תמיד את כל בחינת

המקום בל' מלמעלה עד למטה ולד' סטריין. - ולארבע

רוחות. הרי ששם הוי' הוא למעלה מזמן ומקום; ואילו, שם

אדני, מלכות, יש לו שייכות, כאמור, לענין הזמן והמקום. אך,

מצד זה ששם אדני משולב בשם הוי', בטלה בחינת הזמן

והמקום במציאות ממש. - וזהו כאמור ענין "יחודא עילאה".

להלן מוסבר ענין "יחודא תתאה".

1 והנה, גדר ובחינת שם "עולם" נופל על - דבר שהוא בחינת

2 מקום ובחינת זמן דוקא. בחינת מקום - הוא: מזרח ומערב,

3 צפון, דרום, מעלה ומטה. - אלה הם שש הקצוות המגדירות

4 ענין המקום, בחינת זמן - עבר, הוה ועתיד. - ודוקא על

5 הנבראים המוגבלים

6 ומחולקים בהגדרות של

7 מקום וזמן, נופל השם 1

8 "עולם". והנה, כל 2

9 בחינות אלו - של מקום 3

10 וזמן, אין להם שייכות 4

11 במדות הקדושות 5

12 העליונות, - בעולם 6

13 ה"אצילות". כי המדות הן 7

14 "אינסוף", כמוזכר לעיל, 8

15 שמדת החסד היא חסד 9

16 בבחינת של "אינסוף", 10

17 וכך שאר המדות - הרי 11

18 שלא שייך בהן כלל 12

19 ההגבלות של מקום או 13

20 זמן, כיוון שהן "אינסוף" 14

21 ולמעלה מכל הגבלה, כי 15

22 אם במדת מלכותו 16

23 יתברך לבדה שייך לומר 17

24 שהוא יתברך מלך 18

25 למעלה עד אין קץ 19

26 ולמטה עד אין תכלית, 20

27 - שהקב"ה הוא מלך על

28 הנבראים העליונים ביותר ועל הנבראים התחתונים ביותר - הרי

29 שנאמר כאן גדר מסויים של מקום, התחלקות של מקום מעלה

30 ומטה וד' רוחות, וכן - שייך לומר שהוא מלך לד' סטריין, - על

31 ארבעה צדדים של העולם. כלומר, ההתחלקות של מקום מעלה

32 ומטה וד' רוחות, וכן - שייך ענין המלכות שלמעלה, בבחינת

33 זמן - "ח' מלך, - בהווה, ח' מלך, - בעבר, ח' מלך". -

34 בעתיד, הרי שלבחינת מלכות שייכות לענין הזמן. ונמצא,

35 שחיות המקום וכן חיות הזמן, והתהוותם מאין ליש,

36 וקיומם כל זמן קיומם, הוא ממדת מלכותו יתברך ושם

37 אדנות ברוך-הוא. - שהרי רק למדת המלכות ושם אדנות יש

38 קשר למקום וזמן, כאמור. ולפי שממדת מלכותו יתברך

39 מיוחדת במהותו ועצמותו יתברך בתכלית היחוד כמו

40 שיתבאר, להלן, הלכך - לכן, גם בחינת המקום והזמן -

41 המתהווים ממדת המלכות, בטלים במציאות ממש לגבי

42 מהותו ועצמותו יתברך, כביטול אור השמש בשמש. -

43 מדובר כאן במעמד כאשר מקור העולמות (זמן ומקום) "עומד"

44 בבחינת המלכות כפי שהיא מיוחדת במהותו ועצמותו יתברך

יום שני כ"א סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פב, והנה אף על פי... עד עמ' 164, לתחתונים.

שער היחוד והאמונה

והנה אף על פי

שהוא ית' למעלה מהמקום והזמן אף על פי כן הוא נמצא גם למטה במקום וזמן דהיינו שמתייחד במדת מלכותו שממנה נמשך ונתהווה המקום והזמן והוא יחודא תתאה [שילוב הוי"ה באדנות ב"ה] דהיינו שמהותו ועצמותו יתברך הנקרא בשם אין סוף ברוך הוא מלא את כל הארץ ממש בזמן ומקום כי בשמים ממעל ובארץ ולד' סטרי' הכל מלא מאור א"ס ב"ה בשוה ממש כי כך הוא בארץ מתחת כמו בשמים ממעל ממש כי הכל הוא בחי' מקום הבטל במציאות באור אין סוף ברוך הוא המתלבש בו על ידי מדת מלכותו המיוחדת בו ית' רק שמדת מלכותו היא מדת הצמצום וההסתר להסתיר אור אין סוף ב"ה שלא יבטלו הזמן והמקום ממציאותם לגמרי ולא יהיה שום בחי' זמן ומקום במציאות אפילו לתחתונים.

והנה, אף-על-פי – למרות, שהוא יתברך למעלה מהמקום והזמן – אף-על-פי-כן הוא נמצא גם למטה במקום וזמן, גם כשהזמן והמקום הם למטה באופן של מציאות יש – גם שם נמצא בהם הקב"ה שהוא למעלה מזמן ומקום, דהיינו שמתייחד במדת מלכותו שםמנה נמשך ונתהווה המקום והזמן, – מדת המלכות כפי שהיא באה למטה, אחרי צמצומים, להיות ה"חיות" של זמן ומקום למטה; אך גם דרגה זו של מלכות, מיוחדת עם הקב"ה. כך גם בבחינת מקום זמן, נמצא הקב"ה שלמעלה ממקום זמן, אלא כאן מכסה על כך מדת המלכות, באופן שהנבראים יורגשו וייראו כ"מציאות" עם הגבלות והתחלקות של זמן ומקום. וזהו יחודא תתאה – האופן התחתון יותר של יחוד. שהנבראים אינם בטלים במציאות ממש. שכן, מקורם, מדת המלכות, נותן מקום להיראותם כ"מציאות", וזהו [שילוב – שם הוי"ה ב – שם אדנות ברוך-הוא]. – שם הוי' משולב בתוך שם אדנות, כלומר, שם הוי' הוא כאן בהעלם, ושם אדנות הוא בהתגלות ונותן מקום למציאות של זמן ומקום. דהיינו – כלומר, שמהותו ועצמותו יתברך, הנקרא בשם "אין-סוף" ברוך-

יום שלישי כ"ב סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 164, והנה במ"ש יובן... עד עמ' פג, מהרמ"ק ז"ל:

שער היחוד והאמונה

והנה במ"ש יובן מ"ש אני ה'

לא שניתי פי' שאין שום שינוי כלל כמו שהיה¹⁹ מהוה הדבר שינוי חס' ושלוש באחדותו¹⁸ המוחלטת – כלפי כך נאמר "לא שניתי", שאין שום שינוי כלל,

והנה, במה שנתבאר יובן מה שכתוב: "אני ה' לא שניתי", פירוש – לא משמעות מה שהקב"ה אומר "אני ה' לא שניתי" היא רק לומר שהוא לא שינה הנהגתו או אפילו את רצונו לגבי אלה שעושים טוב לשלם להם שכר עבור זה וכך הלאה, אלא הכוונה היא שהקב"ה אומר: "אני לא השתנית", שאין שום שינוי חס'ושלום בהקב"ה. הרי לא שייך כלל להצביע על שום ענין שיפעול שינוי חס'ושלום בו יתברך! הדבר

45 ה"ידוע" – הדבר שיודעים אותו, וישנה ה"דיעה" – כוח הדעת
 46 לדעת ולהבין; ואילו אצל הקב"ה, כותב הרמב"ם, כל זה "הוא"
 47 עצמו, **הכל אֶחָד, וְדָבָר זֶה** – ממשיך הרמב"ם, **אֵין בָּהּ בִּפְנֵי**
 48 **– האדם, לְאָמְרוֹ, וְלֹא בְּאֵין לְשִׁמְעוֹ, וְלֹא בְּלֵב הָאָדָם** –
 49 ובהבנתו, **לְהַפְרִיז עַל**
 50 **בּוֹרְאוֹ**. – שתהיה לאדם
 51 הכרה יסודית בזה, להשיג
 52 איך זה ידיעה כזו שמי
 53 שיודע, ומה שהוא יודע,
 54 ובמה שהוא יודע – הכל
 55 דבר אחד, **כִּי תִקְרֹשׁ**
 56 **בְּרוּךְ־הוּא, מְהוּתוֹ**
 57 **וְעֲצֻמּוֹ וְדַעְתּוֹ** – **הַכֹּל**
 58 **אֶחָד מִמֶּשׁ מְכַל צַד**
 59 **וּפְנֵה, בְּכָל דָּרֶךְ** – של,
 60 **יְחִיד, וְאֵין דַּעְתּוֹ דָּבָר**
 61 **נוֹסֵף עַל מְהוּתוֹ**
 62 **וְעֲצֻמּוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁהוּא**
 63 **בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, שְׂדֵה־תָּה**
 64 **דָּבָר נוֹסֵף עַל מְהוּתָה**
 65 **וּמְרַכֵּב בָּהּ, – אֲצֵל**
 66 **הָאָדָם מֵהוּוֹה הַדַּעַת עֵנֶן**
 67 **נוֹסֵף עַל הַנֶּפֶשׁ הַמּוֹרַכֵּב**
 68 **בָּהּ, שְׁתֵּרִי בִּשְׁהָאָדָם**
 69 **לּוֹמֵד וְיֹדֵעַ אֵיזֶה דָּבָר** –
 70 **כִּבְּרֵה הִתֵּה בּוֹ נִפְשׁוֹ**
 71 **הַמְשַׁכֵּל בְּמֶרֶם שְׁלֹמֹד**

72 **וְיָדַע, וְאֶחָד שְׁלֹמֹד וְיָדַע נִתְּוֹסְפָה יִדְעָה זֶה בְּנִפְשׁוֹ, – הִרִי**
 73 **שְׁבָאָדָם הַיִּדְעָה הִיא דָּבָר נוֹסֵף לַנֶּפֶשׁ – נוֹסֵף בָּהּ הַעֵנֶן שְׁלֹמֹד.**
 74 **וְכֵן מִדֵּי יוֹם בְּיוֹם "מֵיָם יִדְבְּרוּ, וְכֵן שְׁנֵים יִדְעוּ חֻכְמָה",**
 75 **– ה"מֵיָם" מְלַמְדִים אֶת הָאָדָם, וְהִרְבָּה שְׁנֵים מוֹסִיפִים חֻכְמָה**
 76 **לָאָדָם, וְאֵין זֶה אֶחָדוֹת פְּשׁוּטָה אֶלָּא מְרַכֵּבָה, – כְּלוֹמֵר,**
 77 **לְמִירוֹת שְׁהִידְעָה בָּאָדָם הִיא גַּם כֵּן מִיּוֹחֶדֶת עִם הַנֶּפֶשׁ – הִרִי אֲנוּ**
 78 **אוֹמְרִים שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹדַעַת – אֵךְ יְחִיד זֶה שֶׁל הַיִּדְעָה עִם הַנֶּפֶשׁ אֵינוּ**
 79 **"אֶחָדוֹת פְּשׁוּטָה" ("אֶחָדוֹת פְּשׁוּטָה" הֵינּוּ שֶׁלֹּא שִׁיךְ שְׁתֵּהִי לֹא**
 80 **מֵאוֹחֶדֶת), אֲלֵא זֹהִי אֶחָדוֹת מוֹרַכְבָּה, הִרִי הֵם שְׁנֵי דְבָרִים**
 81 **הַמֵּתְאֲחִידִים. אֶכָּל תִּקְרֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הוּא אֶחָדוֹת פְּשׁוּטָה בְּלִי**
 82 **שׁוּם תְּרַכְבָּה וְצִד רִבּוּי כָּלָל. – שְׁנֵאֲמַר שֶׁקוֹדֵם לֵכֵן זֶה לֹא**
 83 **הִיָּה, דְּבַר כֹּזֶה לֹא שִׁיךְ לּוֹמֵר חֲסִינְשִׁלּוֹם בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְאֵם כֵּן, –**
 84 **כִּיּוֹן שֶׁאֶחָדוֹת הִיא פְּשׁוּטָה, בְּלִי הִרְכָּבָה וּבְלִי רִיבּוּי, אֵי אֲפֹשֶׁר**
 85 **שְׁדַעְתּוֹ תִּהְיֶה דְּבַר נִפְרָד מִמֶּנּוּ, שְׁהִרִי אִזִּי הִיָּה מִשְׁמַע שְׁלֹפְנִי**
 86 **שִׁידַע הִיָּה אֹפֶן אֶחָד וְאַחֵר כִּךְ נוֹסֵפוֹ יִדְעָה, רִיבּוּי וְהִרְכָּבָה**
 87 **חֲסִינְשִׁלּוֹם, אֲלֵא: עַל בְּרִיחָה מְהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ וְדַעְתּוֹ – הַכֹּל**
 88 **דָּבָר אֶחָד מִמֶּשׁ, בְּלִי שׁוּם תְּרַכְבָּה. וְלִפְיָכָה, בְּשֵׁם שְׂאִי**

1 **כְּמוֹ שֶׁהִיָּה לְבָדוֹ קוֹדֵם בְּרִיאַת הָעוֹלָם – כִּךְ הוּא לְבָדוֹ אֶחָד**
 2 **שְׁנִיבְרָא. – שְׁהִרִי לְכַאוּרָה לֹא מוֹבֵן; כִּיכֵד הוּא לְבָדוֹ אֶחָדִי**
 3 **הַתּוֹחוֹת הִבְרִיאָה – הִרִי הַתּוֹחוֹסֵף עוֹד דְּבַר, הָעוֹלָם? – אֵךְ כִּפִּי**
 4 **שֶׁהוֹסֵבֵר לְעִיל עֵנֶן הַיְּחִיד, שֶׁהַכּוֹנֵנָה הִיא שֶׁהָעוֹלָם בְּטֵל**
 5 **בְּמִצִּיאוֹת וּמִיּוֹחֵד אֲתוֹ**
 6 **יִתְבָּרַךְ – מוֹבֵן, שְׁהוּא**
 7 **"לְבָדוֹ" אֶחָדִי הִבְרִיאָה,**
 8 **בְּדִיק כְּמוֹ שֶׁהוּא "לְבָדוֹ"**
 9 **לִפְנֵי הִבְרִיאָה, שְׁכֵן, כֹּל**
 10 **הִבְרִיאָה בְּטֵלָה בְּמִצִּיאוֹת**
 11 **וּמִיּוֹחֶדֶת אֲתוֹ יִתְבָּרַךְ. מֵה**
 12 **שֶׁהִבְרִיאָה נִרְאִית**
 13 **"כִּמִּצִּיאוֹת" הִרִי זֶה רַק**
 14 **לִגְבֵי הַנִּבְרָאִים הַתּוֹחֲנוּסִים,**
 15 **וְאֵילוֹ לִגְבֵי יִתְבָּרַךְ אֵין**
 16 **הִיא שׁוּם מִצִּיאוֹת כֹּלָל,**
 17 **וְהִרִי הוּא "לְבָדוֹ" אֶחָדִי**
 18 **בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת כְּמוֹ**
 19 **שֶׁהוּא לִפְנֵי הִבְרִיאָה. וְזֶהוּ**
 20 **שְׂאִימְרִים⁵: "אֶתָּה –**
 21 **רִיבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הוּא עַד**
 22 **שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם,**
 23 **אֶתָּה הוּא כֹּן", –**
 24 **מִשְׁנִבְרָא הָעוֹלָם.**
 25 **לְכַאוּרָה: הִיָּה מִסְפִּיק**
 26 **בְּנֵאֲמַר "אֶתָּה הוּא עַד**
 27 **שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם**

28 **וּמִשְׁנִבְרָא, לְשֵׁם מֵה נִשְׁנָה עוֹד הַפֶּעַם "אֶתָּה הוּא מִשְׁנִבְרָא –**
 29 **אֲלֵא, נֵאֲמַר עוֹד הַפֶּעַם "אֶתָּה הוּא", כִּדִּי לְהַדְגִּישׁ, שֶׁ"אֶתָּה**
 30 **הוּא" שֶׁאֶחָדִי בְּרִיאַת הָעוֹלָם, הוּא אֲתוֹ "אֶתָּה הוּא" שְׁלֹפְנִי**
 31 **בְּרִיאַת הָעוֹלָם, בְּלִי שׁוּם שְׁנֵי בְּעֲצֻמּוֹתוֹ, – וְגַם וְלֹא בְּדַעְתּוֹ⁶,**
 32 **– שְׁלִמּוֹת שִׁישׁ מְקוֹם לּוֹמֵר שֶׁבְּרִיאַת הָעוֹלָם תִּהְיֶה שִׁינּוּי**
 33 **בְּדַעְתּוֹ⁷, בְּחִשְׁבּוֹ שֶׁבְּמֵה שֶׁהַתּוֹחוֹסֵף עוֹלָם הַתּוֹחוֹסֵף מִשְׁהוֹ בִּידְעָה**
 34 **שֶׁהוּא יוֹדַע אֶת הָעוֹלָם, וּמִמִּילָא מֵהוּוֹה הַדְּבַר שִׁינּוּי בְּדַעְתּוֹ –**
 35 **לֵכֵן אוֹמְרִים, שֶׁגַּם בִּידְעָה שֶׁלּוֹ אֵין שׁוּם שִׁינּוּי חֲסִינְשִׁלּוֹם, כִּי**
 36 **בִּידְעָתָה עֲצֻמּוֹ יוֹדַע בְּלִי הַנִּבְרָאִים, שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ וּכְמִל**
 37 **בְּמִצִּיאוֹת אֲצִלּוֹ, – וְכִיּוֹן שֶׁבִּידְעָתָה עֲצֻמּוֹ הוּא יוֹדַע אֶת כֹּל**
 38 **הַנִּבְרָאִים, לֹא הַתּוֹחוֹסֵף שׁוּם חִידוֹשׁ וְלֹא נִתְהוּוֹה שׁוּם שִׁינּוּי**
 39 **בִּידְעָתּוֹ: לִפְנֵי הִבְרִיאָה הִיָּה יִדְעָתָה עֲצֻמּוֹ וְכִךְ אֶחָדִי הִבְרִיאָה**
 40 **יִשְׁנָה יִדְעָתָה עֲצֻמּוֹ, יִדְעָה שֶׁעַל יִדָּה הוּא יוֹדַע אֶת כֹּל הַנִּבְרָאִים**
 41 **הַמֵּתְהוּוִים מִמֶּנּוּ. וְכְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמְב"ם ז"ל⁸, שֶׁ"הוּא הַיְּדוּעַ,**
 42 **וְהוּא הַיְּדוּעַ, וְהוּא הַדַּעְתָּה עֲצֻמָּה – כִּפִּי שֶׁהוֹסֵבֵר בִּיתֵּר פִּירוֹט**
 43 **בְּפֶרֶק שְׁנֵי שִׁבְחָלֵק הָרֵאשׁוֹן – שֶׁאֲצֵל הָאָדָם, יִשְׁנֵם שְׁלֹשָׁה דְבָרִים**
 44 **נִפְרָדִים: יִשְׁנֵי ה"יּוֹדַע" – נֶפֶשׁ הָאָדָם שֶׁהִיא זֶה הַיּוֹדַעַת, וְיִשְׁנֵי**

5. בְּנוֹסַח הַתְּפִילָה (יִלְקוּט וְאַתְחַנֵּן רִמּוֹ תַּחְלָה). 6. הַעֲרַת כ"ק אֲדַמּוֹר שְׁלִיט"א: "שְׁאֵינוּ אֲלֵא תוֹאֵר. וְעַד"מ לְהַבְדִּיל בְּאַלְפֵי כו' – בָּאָדָם הִרִי יִדְעָתּוֹ לְמַטָּה בִּירוֹת מִעֲצֻמּוֹת נֶפֶשׁוֹ – בְּנוֹגַע לְפִשְׁטוּת, מִצִּיאוֹת וכו'". 7. הַעֲרַת כ"ק אֲדַמּוֹר שְׁלִיט"א: "שְׁאֵינוּ אֲלֵא אֶחָד מִתּוֹאֲרֵי – וְאֵיזִי מִשְׁנָה בְּעֲצֻמּוֹת ח"ו". 8. הַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה פ"ב ה"ו. וּבכ"מ. מו"נ ח"א פס"ח. 9. אֵיבֵן לֵב, ז.

1 אִפְשָׁר לְשׁוֹם נִבְרָא בְּעוֹלָם לְהַשִּׁיג מְהוּת הַבּוֹרָא וְעֲצֻמּוֹתוֹ
2 - בְּךָ אִי אִפְשָׁר לְהַשִּׁיג מְהוּת דְּעֵתוֹ, - שְׁכֵן, דַּעְתּוֹ וַיִּדְעֵתוֹ
3 הֵן דְּבַר אֶחָד אֵתוֹ יִתְבָּרֵךְ, רַק לְהֶאֱמִין בְּאַמּוֹנָה, שֶׁהִיא לְמַעַלָּה
4 מִהַשְׁכָּל וּמִתְשַׁנָּה, - וּמִשּׁוֹם כֵּךְ יִכּוּלָה הִיא לִקְבֹּל עֲנִין
5 שְׁלִמְעֵלָה מִהִבְנַת אֲנוּשׁ,
6 שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

שער היחוד והאמונה

7 יְחִיד וּמִיּוֹחַד - הוּא 1
8 וְדַעְתּוֹ הֵבֵל אֶחָד מִמֶּשֶׁ, 2
9 וּבִידְעֵת עֲצָמוֹ מִבִּיר 3
10 וַיִּוֹדַע בְּלִי הַנִּמְצָאִים 4
11 עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, - 5
12 הַנִּמְצָאִים שֶׁל הָעוֹלָמוֹת 6
13 הָעֲלִיּוֹנִים וְשֶׁל הָעוֹלָמוֹת 7
14 הַתַּחְתּוֹנִים, עַד שֶׁלְשׁוֹל 8
15 קָמָן שְׁפִים¹⁰, וְעַד יְתוֹשׁ 9
16 קָמָן שִׁיחָה בְּטִבּוֹר 10
17 הָאֶרֶץ¹¹ - אִין דְּבַר נַעֲלָם 11
18 מִמֶּנּוּ, וְאִין יִדְעָה זֶה - 12
19 שְׁהוּא יוֹדַע אֶת כָּל 13
20 הַנִּבְרָאִים, מוֹסִיפָה בּוֹ 14
21 רַבּוּי וְהִרְבָּה בְּלָל, - 15
22 שֶׁל דְּבַר נוֹסֵף, מֵאַחַר 16
23 שֶׁאִינָהּ רַק יִדְעֵת עֲצָמוֹ, 17
24 - וּבִידְעֵת עֲצָמוֹ הוּא יוֹדַע כָּל הַנִּבְרָאִים הַמִּתְהוּוִים מִמֶּנּוּ
25 וּבִטְלִים אֵלָיו בְּמִצִּיאוֹת וּמִיּוֹחָדִים בּוֹ, וְעֲצָמוֹתוֹ וְדַעְתּוֹ הֵבֵל

גדולי ישראל החולקים על הרמב"ם בענין זה, בטענם שאי אפשר לומר על הקב"ה גדר של דעת, גם לא בידיעה כוז שהיא

10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "[קטן שבכל הבריות - רש"י חולין (מ, א)] שבים [כן גירסת הטושו"ע יו"ד ס"ד]". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הפחות בצורה - חשיבות - שבכל הברואים - ראה רמב"ם יסוה"ת ב, ט - וראה ב"ר רפ"ח". 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כאן נסתים כל הענין. והרי אין ענינו לפרש כתבי התנ"ך: ע"כ אמר הנביא וכו' [משא"כ בפ"ב, דמוסיף ביאור בענין: ודבר זה כו', ורק מסתייע מהכתובים]. אלא שבא לתרץ קושיא שלכאורה סותרת כל הכתוב לעיל. דנקודתו - דהוא היודע כו' ובידיעת עצמו וכו' שכתב הרמב"ם - כ"ז הוא יחו"ת, עבודת כאו"א [ולא יחו"ע - דשייך לאנשי מעלה וכו']. דלכאורה סיום הענין ברמב"ם על אחר: ודבר זה אין בלב האדם (איזה שיהי') להכירו על בוריו - משמע דאפילו אנשי מעלה אין מכירים וכו'! ובפרט עפמ"ש כ' בהל' תשובה ספ"ה "הוא שהנביא אמר כי לא מח' כו'". - וע"כ מבאר דע"כ אמר הנביא, מפני שקשה לציר בשכל - אבל העבודה שייכת לכאו"א. וק"ל". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) ודייק בלשונו "לציר" שאינו רגיל כלל. ובפרט בנוגע לשכל (שמורגל "להבין", "להשיג" וכיו"ב). (2) סתירה מיני' ובי', לכאורה: "קשה מאד" - מוכח דסו"ס אפשרי לציר (לאחרי הקושי מאד) ותומ"י ממשך - החקר גו' העיני גו' - משמע דא"א. וכן לעיל: ודבר זה אין כח כו' להכירו כו'. וי"ל: ציר בשכל - צ"ל בדוגמת ציר כפשוטו: (1) התאמתות ללא ספק (שהרי רואה הציר) - "אפליג" בשכל בהחלט. (2) אף שאינו מבין כלל איך ציריו הציר ופרטיו - אין זה נוגע כלל בהתאמתות אצלו - שהרי למרות אי ההבנה - בשעת מעשה רואה הציר לכל פרטיו. ובנדו"ד יש: (1) להבין בשכל שאין מקום להקשות בחקר אלקה - שהרי הק' גם לפי הבנת השכל - ראה לקמן פ"ט - בל"ג והגבלות (2) א"א להבין בשכל (בידיעת החיוב) איך זה המציאות דאח"פ ובה יש "עצמות" ו"דעת" וידיעת המון נבראים שכאו"א פרט בפ"ע. (3) ע"י ההתעמקות שבה שאין מקום להקשות וכו' סו"ס נתאמת בשכלו (לאחרי קשה מאד עכ"פ) שכן הוא אף שאינו מבין (בידיעת החיוב) וכן"ל בעניני הציר. ובוה מתורצת ג"כ הסתירה: דחקר אלקה וכן להכירו בלב - א"א (היינו בידיעת החיוב) [אבל אפשר בידיעת השלילה (ולכן מדייק דהא דא"א - דוקא תמצא, על בוריו, וכן בפ"ב להבינו על בוריו - דוקא. ועפ"י מתורצת ג"כ קושיית הראב"ד בהשגותיו (הל' תשובה ספ"ה) על הרמב"ם "דמתחיל בקושיא ע"פ שכל (בנוגע לידיעת ה') ולא השלימה ע"פ שכל" כ"א "החזירו לאמונה" - וע"פ הנ"ל מתורץ - כי גם ברמב"ם שם מדייק "להשיג דבר זה על בוריו" (ידיעת החיוב והמהות דוקא - משא"כ בידיעת השלילה שאפשר - וה"ו הסברה וידיעה בשכל ולא באמונה) [ומתאים לשיטת הרמב"ם (מו"ר ח"א פנ"ח) בנוגע לתוארי ה' בכלל - שבזה רק ענין השלילה עיין לקו"ת פקודי ו, ב]. ובפרט ע"פ אדה"ו כאן ש"קשה מאד" אפשר גם "לציר בשכל". - וראה שם בלקו"ת איך שעי' ריבוי בידיעות השלילה (בענינים הגשמיים) ["קשה מאד"] יוכל להגיע כמעט "לציר" הדבר - אפילו להרמב"ם. ועיין בהנסמן בע' השגת החיוב השלילה במפתחות מאמרי אדנ"ע". 14. ישעי' נה, ט. 15. איוב יא, ז. 16. שם, י, ד.

- 1 מופשטת לגמרי מגדרי הידיעה שלנו – וכיוון שאומרים, שהוא
2 יתברך עצמו הוא ה"מדע" והוא ה"יודע" וכו', יש בכך חס'
3 ושלוש משום הגדרה מסויימת לגבי הקב"ה, שהוא אינ־סוף.
4 ברם, על פי קבלה, צודק הרמב"ם: אלא (כפי שכתוב בהגהה
5 בפרק שני שבחלק הראשון, וכפי שכתוב להלן בהגהה בפרק

יום רביעי כ"ג סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פג, והנה מכאן יש להבין... עד עמ' 166, דממלא לון.

- 11 וְהֵנָּה, מִכָּאן¹⁸ – ממה שהוסבר, שידעתו של הקב"ה היא דבר
12 אחד עם הקב"ה עצמו, שהרי אם לא כך, היתה הידיעה
13 חס־ושלום ענין של ריבוי והרכבה – ודבר זה לא שייך בהקב"ה,
14 כי הוא יתברך הוא אחד הפשוט – הנה מענין זה, יֵשׁ לְהִבִּין
15 שְׁנֵי מִקְצֵת חֻכְמִים
16 בְּעֵינֵיהֶם, – וכיוון שגם
17 שוגג זקוק לכפרה, לכן ה' ¹
18 יִכְפֹּר בְּעַדָּם, – על ²
19 טעותם, שֶׁשָּׁנוּ וְשָׁנוּ ³
20 בְּעֵינֵיהֶם ⁴
21 הָאֲרִיזָ"ל, וְהִכִּינוּ עֵינָיו ⁵
22 הַצְמָצוּם הַמְזִכֵּר שֵׁם ⁶
23 בְּפֶשְׁטוֹ, – בכתבי ⁷
24 האריז"ל מוזכר, ⁸
25 שבתחילת בריאת ⁹
26 העולמות, היה אור איך ¹⁰
27 סוף ממלא "מקום"

שער היחוד והאמונה

והנה מכאן יש להבין שגגת מקצת חכמים בעיניהם
ה' יכפר בעדם ששגו ומעו בעיונם בכתבי
האריז"ל והבינו ענין הצמצום המוזכר שם כפשוטו
שהקב"ה סילק עצמו ומהותו ח"ו מעוה"ז רק שמשגיח
מלמעלה בהשגחה פרטית על כל היצורים כולם
אשר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת והנה מלבד
שא"א כלל לומר ענין הצמצום כפשוטו שהוא ממקרי
הגוף על הקב"ה הנבדל מהם ריבוא רבבות הברלות
עד אין קץ אף גם זאת לא ברעת ידברו מאחר
שהם מאמינים בני מאמינים שהקב"ה יודע כל

- 28 העולמות, ולא היה שום נתינת מקום למציאות העולמות, שכן
29 עולמות הם בבחינת גבול – ואור אינ־סוף ברוך הוא, הוא הרי
30 אינ־סוף, בלי גבול. לכן, נאמר שם, היה ענין הצמצום, שאור
31 אינ־סוף "נסתלק", כדי שיהיה מקום למציאות העולמות.
32 לאמתו של דבר הכוונה במה שאור אינ־סוף "נסתלק" היא,
33 שאור אינ־סוף אינו מאיר בגילוי – "אינ־סוף" ו"בלי גבול" אינם
34 בהתגלות – רק מתגלה כוח הגבול, הנותן מקום למציאות
35 עולמות בעלי גבול. – ואילו ה"חכמים בעיניהם" טעו, בסברם
36 שענין הצמצום וההסתלקות הוא שם במובנם הפשוט –
37 שֶׁהִקְדוּשָׁתוֹ הַמְזִכֵּר הוּא סִלֵּק עֲצָמוֹ וּמָהוּתוֹ חִס־וְשָׁלוֹם מְעֻלָּם

17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנ"ת כ"ז בארוכה (דעת הרמב"ם, החולקים עליו וביאור אדה"ז בזה) בסהמ"צ להצ"צ במצ'
האמנת אלקות". 18. על השאלה: אם "מכאן" הכוונה למה שרבנו הזקן מביא בשם הרמב"ם ש"הוא ודעתו אחד", או שהכוונה היא
על ביאורו הכללי של רבנו הזקן ב"שער היחוד והאמונה", שהנבראים בטלים במציאות לו יתברך, ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי
מפורש מכאן (ולא – מכללות כו') – דכיון שמאמינים שיודע כו' וע"כ אין כו' בידיעת עצמו כו' (שביאר כאן)". 19. בתשובה על
השאלה, מדוע מביא כאן דוקא רבנו הזקן עולם הזה, אף שלכאורה הדיעה של הטועים בענין ה"צמצום" תופסת גם בשייכות לכל
העולמות (כלומר, הסילוק הוא מכל העולמות) – כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי אח"כ חזר והאיר (אלא שבאופן דקו קצר), ולכל
הדיעות בג"ע וביהמ"ק וכו' נאמר ושכנתי בתוכם, אף שבשעת הצמצום – הי' רק חלל". במקום אחר (לקו"ש חט"ו ע' 472) כותב
כ"ק אדמו"ר שליט"א ביתר פירוט: "י"ל שני טעמים בדבר (א) מה שהכריח הנ"ל לפרש הצמצום כפשוטו, הוא זה דא"א לומר דלא
סילק עצמו"ה מעוה"ז דא"כ נמצא הוא "גם בגשמיים השפלים הבלתי נכבדים ואף הנבזים" – ותפס אדה"ז התחלת ויסוד שיטתם.
(ב) בשאר העולמות י"ל דלאחר הצמצום חזר והמשיך עצמו"ה, וא"כ אין להקשות מת"ז ומר"מ שמקשה לקמן, משא"כ בעוה"ז דא"א
לומר דחזר והמשיך עצמו"ה כי א"א, לשיטתם, שימצא בגשמיים כו' כנ"ל. ולא מבעי דבעולם האצ"י ויכול לתרץ דחזר והמשיך, אלא
אפילו בהעולמות שבהם אין איהו וחיוהי וגרמוהי חד י"ל כך, וע"ד שאנו אומרים כך בנוגע להארת הקו בעולמות ב"ע".

עליהם, — הרי שהם מודים שידיעתו והשגחתו ישנן כאן בעולם
 2 הזה השפל, ועל כרחך — מן ההכרח לומר שאין ידיעתו אותם
 3 — את כל הנבראים, מוסיפה בו רבוי וחדוש, — וכל זה מדוע?
 4 — מפני שידוע הכל בידעת עצמו — אילו ידיעתו את
 5 הנבראים לא היתה
 6 "בידיעת עצמו", היתה אז
 7 בידעה זו משום ריבוי
 8 וחדוש: נוספה ידיעה זו,
 9 והיא ענין של חידוש,
 10 שהרי לפני כן לא היתה
 11 ידיעה זו ועתה היא כן
 12 ישנה; אך כיוון שמושלל
 13 למעלה לגמרי ענין של
 14 ריבוי וחדוש, מן ההכרח
 15 שידיעת הקב"ה את
 16 הנבראים היא באופן
 17 שהוא יודע אותם בידעת
 18 עצמו — וממילא, הרי
 19 כביכול מהותו ועצמותו
 20 — הוא עצמו, וידעתו —
 21 שידוע את הנבראים
 22 שבעולם הזה, הכל אחד.
 23 — כיוון שידיעתו והשגחתו
 24 ישנן בעולם הזה, וידיעתו

25 היא דבר אחד אתו, הרי שהוא עצמו יתברך ישנו בעולם הזה.
 26 אין זה, כמו שהם מדמים, כמלך היושב בהיכלו ורק השגחתו
 27 היא מחוץ להיכל, אלא המלך עצמו נמצא במקום שהשגחתו
 28 נמצאת. כך, שגם בעולם הזה השפל, שמצד עצמו הוא נראה
 29 ומורוגש כ"ש" ו"מצאות", ורק עלידי עבודה צריכים לעשות
 30 את העולם דירה לו יתברך, מקום של התגלות לו יתברך, הרי
 31 הוא עצמו ברוך הוא נמצא כאן בעולם הזה באותה מדה שהוא
 32 נמצא בעולמות העליונים. והו' שפתיב בתקונים תקון נו:
 33 "ולית אתר פני מיניה, לא בעלמין ולא בתתאין"; — אין
 34 מקום פניו ממנו יתברך לא בעליונים ולא בתחתונים. הרי נאמר
 35 בתיקוני זוהר, שהוא עצמו נמצא בעולמות התחתונים; וברע"א
 36 מהימנא פרשת פינחס: — כתוב: "איהו תפס ככלל ולית
 37 מאן דתפס ביה כו", — הוא (הקב"ה) תופס בכל דבר ואין מי
 38 שיתפוס בו, איהו סובב כל עלמין כו", — הוא (הקב"ה) "סובב"
 39 ומקיף את כל העולמות כו', ולית מאן דנפיק מרשותיה לבר,
 40 — ואין מי שיוצא מחוץ לרשותו, איהו מכלל כל עלמין כו',
 41 — הוא (הקב"ה) ממלא את כל העולמות, ומחיה אותם בחיות
 42 פנימית מותאמת לכל נברא, איהו מקשר ומיוחד זינא לזיניה
 43 עלא ותתא, — הוא (הקב"ה) מקשר ומיוחד מן אחד במין שני,
 44 את העליון עם התחתון, ולית קורבא בד' יסודין, אלא
 45 בקדשא-ברוך-הוא כד איהו ביניהו", — ואין שום קירבה
 46 ואיחוד בארבעה היסודות (מהם מורכב כל נברא) אלא עלידי
 47 הקב"ה כשהוא נמצא ביניהם, עלידי כוח האין-סוף בארבעה
 48 היסודות — מתהווה התחברות ביניהם, למרות שמצד עצמם הם

שער היחוד והאמונה

היצורים שבעוה"ז השפל ומשגיח עליהם וע"כ אין
 ידיעתו אותם מוסיפה בו ריבוי וחדוש מפני שידוע
 הכל בידעת עצמו הרי כביכול מהותו ועצמותו
 ודעתו הכל א' וז"ש בתקונים תיקון נ"ז דלית אתר
 פנוי מיניה לא בעלמין ולא בתתאין ובר"מ פ' פנחס
 איהו תפס ככולא ולית מאן דתפס ביה כו' איהו
 סובב כו' ולית מאן דנפיק מרשותיה לבר איהו
 ממכ"ע כו' איהו מקשר ומיוחד זינא לזיניה עילא
 ותתא ולית קורבא בד' יסודין אלא בקב"ה כד איהו
 ביניהו עכ"ל. ור"ל לית מאן דתפס ב' שאין מי
 שיתפוס בהשגת שכלו מכל שכלים העליונים במהותו
 ועצמותו של הקב"ה כמ"ש בתקונים סתימא דכל
 סתימין ולית מחשבה תפיסא כך כלל וגם בתחתונים
 אע"ג דאיהו ממכ"ע אינו כנשמת האדם תוך גופו
 שהיא נתפסת תוך הגוף עד שמתפעלת ומקבלת
 שינויים משינויי הגוף וצערו מהכאות או קרירות או
 חמימות האש וכיוצא משא"כ בהקב"ה שאינו מקבל

העליונים בשכלם והשגתם הגדולים, אינם יכולים לתפוס ולהבין
 את הקב"ה. ברם, פירוש נוסף ב"תפיסא", כשאומרים שאין דבר
 תופס בו, הכוונה היא גם, ששום דבר אינו מחזיק בו ואינו פועל
 בו שום תפיסה ושינוי. שהרי כשהאדם יוצר ועושה דבר הרי הוא
 נתפס ביצירתו, הוא משתנה לפי מה שיצירת הדבר דורשת.
 ואילו פעולתו של הקב"ה בהתהוות והחייאת כל הנבראים,
 אינה פועלת בו שום תפיסה ושינוי — בכך מתבטאת הרבותא של
 העולמות התחתונים, שגם הם, שליצירתם נדרש יותר צמצום
 והתלבשות, ובכל זאת גם הם אינם פועלים בו יתברך שום
 תפיסה ושינוי. וכדלהלן: ונב בתחתונים, — אין אף אחד
 שיתפוס בו, אף-על-גב דאיהו מכלל כל עלמין — למרות
 שהוא יתברך "ממלא" את כל העולמות והנבראים, ומחיה
 אותם בחיות מותאמת לכל נברא, והחיות מתלבשת בפנימיות
 בנברא — הרי לכאורה יכול הדבר לפעול תפיסה ושינוי בו יתברך
 מצד העולמות התחתונים יותר מאשר מצד העולמות העליונים,
 אין הדבר כך, שכן, האופן איך שהוא ממלא כל עלמין — אינו
 כנשמת האדם — המתלבשת תוך גופו, שהיא — הנשמה,
 נתפסת תוך הגוף עד שמתפעלת ומקבלת שינויים משינויי
 הגוף וצער, מהכאות — שהגוף מקבל, או קרירות — שהגוף
 סובל, או חמימות האש וכיוצא, — שסבל הגוף משפיע גם על
 הנפש. מה שאין כן בהקדוש-ברוך-הוא, — שלמרות שהוא
 ממלא כל העולמות ומתלבש בהם, כפעולת הנשמה בגוף, אף
 על פי כן שונה הדבר בהקב"ה, שאינו מקבל שום שינוי — ואינו
 מושפע משינויי עולם הזה, מן השינויים המתהווים מן

הפכים אחד לשני, כמו אש ומים, עד כאן לשונו — של הזהר
 שם. ור"צ לומר: — במה שהוא אומר, "לית מאן דתפס
 ביה" — הכוונה היא, שאין מי שיתפס בהשגת שכלו מכל
 שכלים העליונים, — גם בין השכליים העליונים, של
 הנבראים מהעולמות
 העליונים (שהם בעלי
 שכל והשגה גדולים) אין
 מי שיתפוס בשכלו
 במהותו ועצמותו של
 הקדוש-ברוך-הוא, כמו
 שפתיב בתקונים: —
 ב"תיקוני זוהר": "סתמא
 דכל סתימין, — שגם
 העולמות הסתומים
 לגבינו, אין השגתם יכולה
 "לתפוס" את הקב"ה והוא
 "סתום" מהם, ולית
 מחשבה תפיסא כך
 כלל". — אין שום מחשבה
 (גם לא של "עלמין
 סתימין") יכולה "לתפוס"
 בהקב"ה עצמו. בענין של
 "תפיסא", לתפוס בשכל
 והשגה, הרבותא היא שגם

העליונים בשכלם והשגתם הגדולים, אינם יכולים לתפוס ולהבין
 את הקב"ה. ברם, פירוש נוסף ב"תפיסא", כשאומרים שאין דבר
 תופס בו, הכוונה היא גם, ששום דבר אינו מחזיק בו ואינו פועל
 בו שום תפיסה ושינוי. שהרי כשהאדם יוצר ועושה דבר הרי הוא
 נתפס ביצירתו, הוא משתנה לפי מה שיצירת הדבר דורשת.
 ואילו פעולתו של הקב"ה בהתהוות והחייאת כל הנבראים,
 אינה פועלת בו שום תפיסה ושינוי — בכך מתבטאת הרבותא של
 העולמות התחתונים, שגם הם, שליצירתם נדרש יותר צמצום
 והתלבשות, ובכל זאת גם הם אינם פועלים בו יתברך שום
 תפיסה ושינוי. וכדלהלן: ונב בתחתונים, — אין אף אחד
 שיתפוס בו, אף-על-גב דאיהו מכלל כל עלמין — למרות
 שהוא יתברך "ממלא" את כל העולמות והנבראים, ומחיה
 אותם בחיות מותאמת לכל נברא, והחיות מתלבשת בפנימיות
 בנברא — הרי לכאורה יכול הדבר לפעול תפיסה ושינוי בו יתברך
 מצד העולמות התחתונים יותר מאשר מצד העולמות העליונים,
 אין הדבר כך, שכן, האופן איך שהוא ממלא כל עלמין — אינו
 כנשמת האדם — המתלבשת תוך גופו, שהיא — הנשמה,
 נתפסת תוך הגוף עד שמתפעלת ומקבלת שינויים משינויי
 הגוף וצער, מהכאות — שהגוף מקבל, או קרירות — שהגוף
 סובל, או חמימות האש וכיוצא, — שסבל הגוף משפיע גם על
 הנפש. מה שאין כן בהקדוש-ברוך-הוא, — שלמרות שהוא
 ממלא כל העולמות ומתלבש בהם, כפעולת הנשמה בגוף, אף
 על פי כן שונה הדבר בהקב"ה, שאינו מקבל שום שינוי — ואינו
 מושפע משינויי עולם הזה, מן השינויים המתהווים מן

שער היחוד והאמונה

לפי שאינו נתפס כלל
תוך העולמות אף-על-
גב דממלא לון. - למרות
שהוא ממלא אותם.

שום שינוי משינויי עוה"ז מקיץ לחורף ומיום ללילה
דכתיב גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר
לפי שאינו נתפס כלל תוך העולמות אע"ג דממלא
לון

1 לחרף ומיום ללילה,
2 דכתיב: - כמו שכתוב:²⁰
3 "גם חשך לא יחשיך"
4 ממך, ולילה כיום יאיר,"
4 לון

יום חמישי כ"ד סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 166, וזהו ג"כ ענין... עד עמ' פד, גבול ותכלית.

במדריגתה הנעלה, שהיא למעלה מעלה מלהצטמצם עד
שתוכל להיקלט בהתלבשות בפנימיותו של הנברא - ובהיותה
במדריגתה, היא משפיעה בנברא את ענין ההתהוות והחיות.
ו"ממלא כל עלמין" - היא בחינת החיות המתלבשת
בפנימיות, תוך עצם
הנברא, שהיא - החיות

5 שמבחינת "ממלא כל
6 עלמין", מצמצמת
7 בתוכו - של הנברא,
8 בצמצום רב, כפי ערך
9 מהות הנברא, - שכן,
10 כיוון שעל החיות
11 להתלבש בפנימיותו של
12 הנברא ולהתאחד אתו, מן
13 ההכרח שהיא תצטמצם
14 לפי ערך מהותו של
15 הנברא - והנברא הוא הרי
16 בעל גבול, הרי מן ההכרח
17 שחיות זו תבוא באופן של
18 גבול, בצורה מוגבלת,
19 כדלהלן: שהוא - הנברא,
20 בעל גבול ותכלית
21 בפניות ואיכות, דהינו
22 - המשמעות של "איכותו"
23 היא מעלתו וחשיבותו -
24 והחשיבות אינן החיות של הנברא, הן באות רק מצד גוף
25 הנברא, כגון השמש, שגופו יש לו גבול ותכלית בפניותו,
26 - בגודל השמש, שהוא כמו קסו פעמים כגודל כדור
27 הארץ,²² ואיכותו ומעלתו, - של השמש, הוא אורו, גם כן
28 יש לו גבול עד כמה יוכל להאיר, כי לא יאיר לכלתי
29 תכלית, מאחר שהוא נברא - ונברא הוא הרי מוגבל - ואם
30 אמנם השמש מאירה למרחק רב, אבל בכל זאת בהגבלה. וכן
31 כל הנבראים הם בעלי גבול ותכלית, כי מהארץ לרקיע
32 מהלך ת"ק שנה כו'. - וכך בין רקיע לרקיע גם כן מהלך ת"ק
33 שנה. ואם כן - שלנבראים יש גבול ותכלית, החיות
34 המתלבשת בהם - בפנימיותם, היא בבחינת צמצום רב
ועצום, כי צריכה תחלה להתצמצם

9 וזהו גם כן ענין "סוכב כל עלמין", - שהוא מקיץ וסוכב את
10 כל העולמות, פרוש, - "סוכב כל עלמין" אין הכוונה שהוא לא
11 נמצא חסדו של בעולם עצמו ורק מקיץ עליו בלבד, וכך
12 משפיע בו, אלא המשמעות של "סוכב" היא: דרך משל,

13 כשארם מתבונן באיזה
14 דבר חכמה בשכלו או
15 בדבר גשמי במחשבתו,
16 אי שכלו ומחשבתו
17 מקיפים על הדבר שהוא
18 המצייר במחשבתו או
19 בשכלו, - שהרי הדבר
20 נמצא בשכלו ובמחשבתו,
21 אך אין - השכל
22 והמחשבה, מקיפים על
23 הדבר שהוא ממש
24 בפעל ממש; - הם
25 מקיפים את ה"ציר" בלבד
26 של הדבר, אבל לא את
27 הדבר עצמו. דבר זה מובן
28 במיוחד בדבר גשמי,
29 שהדבר הגשמי עצמו הרי
30 נמצא בפועל ממש במקום
31 אחר, לא במחשבתו, שבה
32 נמצא רק "ציר" של
33 הדבר, ורק את ה"ציר"
34 בלבד מקיפה מחשבתו,
35 אבל הקדוש-ברוך-הוא דכתיב ביה - שלגביו כתוב:²¹ "כי
36 לא מחשבתו מחשבתכם וגו'" - שהמחשבה שלמעלה היא
37 באופן אחר לגמרי מאשר, להבדיל, מחשבתו של אדם, הנה
38 מחשבתו וידיעתו שידע כל הנבראים, מקפת כל נברא
39 ונברא בפעל ממש, שהרי היא - המחשבה שלמעלה, היא
40 חיותו והתהוותו מאין ליש בפעל ממש. - שלא כפי שהדבר
41 אצל האדם, שהדבר המצייר עצמו אינו נמצא במחשבתו ואין
42 מחשבתו משפיעה על הדבר, רק ציורו של הדבר נמצא
43 במחשבתו. ואילו המחשבה שלמעלה מקיפה את הנברא ממש,
44 והיא משפיעה בנברא להוותו מ"אין" ל"יש" ולהחיותו. אך אין
45 זה באופן שהחיות מצטמצמת בהתאם לנברא, שאז היא יכולה
46 להיקלט בפנימיותו של הנברא, אלא חיות זו נשאת

7 נברא מוגבל, מן ההכרח
8 שהיא תצמצם
9 בצמצומים רבים, עד
10 שתוכל להתלבש בנברא
11 ולהתאחד אתו - כפי
12 שיוסבר להלן:

שער היחוד והאמונה

צמצומים רבים ועצומים עד שיתהוו מבחנה ואורה
עצם הנבראים כמות שהם בעלי גבול ותכלית

1 ועצומים, עד שיתהוו
2 מבחנה ואורה - של חיות
3 זו, עצם הנבראים כמות
4 שהם, בעלי גבול
5 ותכלית - שהרי החיות
6 עצמה אינה מוגבלת ולא בעלת תכלית, וכדי שיתהווה ממנה

יום שישי כ"ה סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פד, כי מקור החיות... עד עמ' פה, עצמן:

48 נבנה עלידי מדת החסד. כיצד, איפוא, זה בא משניהם - מחסד
49 ומדבר ה' (מלכות)? - אלא הכוונה היא שמדת החסד מתלבשת
50 בדבר ה' ו"רוח פיו" - שהתהוות היא, בדבר ה' ו"רוח פיו"
51 הנעשה בלי ולבוש לחסד זה, - שממנו נברא העולם, כהדין
52 קמצא דלבושיה מיניה
53 וביה²⁵. - כאותו צב,

שער היחוד והאמונה

54 כי 3 שלבוש הוא ממנו ובו
55 4 עצמו. כך "רוח פיו" הוא
56 5 לבוש וכלי המאוחד עם
57 6 מדת החסד, שממנה
58 7 מתהווה העולם - הרי,
59 8 שמהחיות שמ"רוח פיו"
60 9 היו יכולים להיברא
61 10 עולמות בלי גבול ותכלית,
62 11 אלא שצמצם הקדוש -
63 12 ברוך הוא האור והחיות
64 13 שיוכל להתפשט מרוח
65 14 פיו, והלבישו תוך
66 15 צרופי אותיות של
67 16 עשרה מאמרות וצירופי
68 17 צירופיהן בקלופי
69 18 ותמורות האותיות
70 19 עצמן ובחשבונן
71 20 ומספרן. שכל חלוקה
72 21 ותמורה - של האותיות,
73 22 מורה על ירידת האור
74 23 והחיות ממדרגה
75 24 למדרגה דהיינו שיוכל לברוא ולהחיות

13 כי מקור החיות הוא רוח פיו של הקדוש ברוך הוא
14 המתלבש בעשרה מאמרות שבתורה, - בהם נבראו כל
15 הנבראים, ורוח פיו יתברך היה יכול להתפשט לאין קץ
16 ותכלית, ולברא עולמות אין קץ ותכלית לכמותם
17 ואיכותם, ולהחיותם
18 עדי עד, - לא כפי שהם
19 כעת, מוגבלים בכמות
20 ובאיכות וקיומם אינו
21 נצחי; ואילו מבחינת "רוח
22 פיו" היו יכולים להיברא
23 עולמות בלתי מוגבלים
24 בכמותם ובאיכותם ובעלי
25 קיום נצחי, ולא היה
26 נברא עולם תוך כלל -
27 עולם הזה, שכל הנבראים
28 שבו הם בעלי גבול
29 ותכלית. ומחמת
30 הצמצומות החיות
31 שמ"רוח פיו" יתברך,
32 נתהווה העולם הזה עם
33 נבראים בעלי גבול
34 ותכלית. טעמו של דבר,
35 מדוע היו יכולים להיברא
36 עולמות בלי גבול ותכלית
37 מבחינת "רוח פיו" יתברך
38 (בלי צמצומים) - אומר
39 רבנו הזקן במוסגר: (שכמו
40 שהקדוש ברוך הוא

76 האור והחיות, לברא ולהחיות ברואים - כאלה שמדרגות
77 איכותם ומעלתם היא פחותה ממדרגות איכות ומעלת
78 הברואים הנבראים מאותיות ותיבות עצמן שבעשרה
79 מאמרות, שבהן - ב"עשרה מאמרות", מתלבש הקדוש -
80 ברוך הוא בכבודו ובעצמו שהן מדותיו - שהן דבר אחד
81 אתו יתברך בכבודו ובעצמו. והחשבון - גם בלי חילופי
82 אותיות, אלא חשבון המספר של האותיות, מורה על מעוט

41 נברא "אינסוף", כך כל מדותיו ופעולותיו, - הן אינסוף.
42 דאיהו וגרמיהו חד, - הוא ומדותיו הם דבר אחד, הינו -
43 כלומר, החיות הנמשכת ממדותיו, שהן חסד ורחמים ושאר
44 מדותיו הקדושות, - נמשכת החיות מהן עלידי התלבשותן
45 שמתלבשות - המדות ברוח פיו - בספירת המלכות,
46 ההתהוות היא ממאמר ו"רוח פיו" יתברך, ככתוב²³: "כי הוא
47 אומר ויהי, ו"עולם" - עלידי - "חסד ויגנה"²⁴, - שהעולם

בה' שבועות (פ"ה הכ"ב) קע פעמים. ול"ק על אדה"ז, כי בהקדמת פיה"מ להרמב"ם (ד"ה והנני נושא) נחית הרמב"ם לדייק יותר וכותב: קסו ושלש שמיניות פעם. 23. תהלים לג, ט. 24. שם פט, ג. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדלעיל ח"א ספכ"א. לי ב"ר פכ"א, ה".

הדומים - החיות המצומצמות, המְחִיָּה וּמְחִיָּה אוֹתוֹ - את
האבן, מֵאֵין לִישׁ כָּל רֶגַע, וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְקַבֵּר לְעִיל. - שגם
בדומם יש נפש רוחנית המחיה ומהווה אותו מאין ליש. וְזוֹ -
החיות המצומצמת ביותר להחיות ולהוות את הנבראים, הִיא

בְּחִינַת "מְמַלָּא כָּל

עֲלָמִין", - ממלא כל

העולמות. מֶה שָׁאֵין בֶּן

בְּחִינַת "סוֹכֵב כָּל

עֲלָמִין". - בה החיות

אינה מצומצמת בהתאם

לנברא, אלא היא

משפיעה בנברא כפי

שהיא במדרגתה

העצמית, בלי צמצום.

הרי שמבחינת החיות היו

יכולים להתהוות עולמות

בלי גבול ותכלית, ודוקא

כשהיא מתלבשת

באותיות

מאמרות" ובחילופיהן

וחילופי חילופיהן,

מתהווים אז מהן נבראים

בעלי גבול ותכלית, כפי

שיוסבר להלן: וְכָל בֶּחַ

וּמְדֻרָּה - שאחרי

הצמצומים, בבחינת

חשבון האותיות בלבד,

יכול לִבְרֵא בְּרוּאִים

כְּפִי בְּחִינַת מְדֻרָּה זוֹ

גַּם בֶּן לֵאֵין קֵץ וְתִכְלִית בְּכַמּוּתָם וְאִיכּוּתָם, לְהַחֲיוֹת -

אותם, עֲדֵי עַד, מֵאַחֵר שֶׁהוּא בֶּחַ ה' הַמִּתְפַּשֵּׁט וְנִאָּצֵּל -

וּמוֹפְרָשׁ, מֵרוּחַ פִּי, וְאֵין מַעְצוֹר בּוֹ, - אֵין מַעְצוֹר לַפִּנּוּ

מִלְהַתְּפֹשֵׁט בְּצוּרָה כּוּז, אֵךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה אִיכּוּתָם בְּמַעֲלָה

גְּדוּלָּה כָּל כָּה, בְּאִיכּוּת וּמַעֲלָת בְּרוּאִים שְׂיֻכְלוּ לְהִבְרָאוֹת

מִבְּחִינַת בֶּחַ וּמְדֻרָּה הָאוֹתִיּוֹת עֲצָמִין: - ואילו הנבראים

המתהווים מחילופי האותיות, ומה גם מחשבון האותיות, הם

למטה באיכות ובמעלה.

שער היחוד והאמונה

על מיעוט האור והחיות מיעוט אחר מיעוט עד שלא
נשאר ממנו אלא בחי' אחרונה שהוא בחי' החשבון
ומספר כמה מיני כחות ומדרגות כלולות באור וחיות
הזה המלוּבֵשׁ בצירוף זה של תיבה זו (ואחר כל
הצמצומי' האלה וכיוצא בהן כאשר גזרה חכמתו ית'
הוא שהי' יכול האור והחיות להתלַבֵּשׁ גם בתחתוני'
כמו אבנים ועפר הדומם כי אבן ד"מ שמה מורה
כי שרשה משם העולה ב"ן במספרו ועוד אלף נוספת
משם אחר (לישעם) [גר' רצ"ל למעם] הידוע ליוצרה.
והנה שם ב"ן בעצמו הוא בעולמות עליונים מאד
רק שע"י צמצומי' רבים ועצומים ממדרגה למדרגה
ירד ממנו חיות מועט במאד מאד עד שיוכל
להתלַבֵּשׁ באבן וזו היא נפש הדומם המחי' ומהוה
אותו מאין ליש בכל רגע וכמ"ש"ל וזו היא בחי'
ממכ"ע משא"כ בחי' סוכ"ע) וכל כח ומדרגה יכול
לברוא ברואים כפי בחי' מדרגה זו גם כן לאין קץ
ותכלית בכמותם ואיכותם להחיות עדי עד מאחר
שהוא כח ה' המתפשט ונאצל מרוח פיו ואין מעצור
בו. אך שלא יהי' איכותם במעלה גדולה כ"כ
כאיכות ומעלת ברואים שיוכלו להבראות מבחי' כח
ומדרגת האותיות עצמן:

1 האור והחיות, מיעוט אחר מיעוט, עד שלא נשאר ממנו
2 מהחיות, אלא בְּחִינָה אַחֲרֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַחֲשׁוֹן
3 וּמִסְפָּר, כִּמְה מִינֵי כַחוֹת וּמְדֻרָּנוֹת כָּלוּלוֹת בְּאוֹר וְחַיּוֹת
4 הַזֶּה הַמְּלֻבֵּשׁ בְּצִירּוֹף זֶה שֶׁל תִּיבָה זו - וכמה שנשאר מזה
5 - על כך מורה החשבון -

6 הרי שזו ירידה אחר

7 ירידה ומיעוט אחר

8 מיעוט. (ואחר כל

9 הצמצומים האלה

10 וכיוצא בָּהֶן, כְּאִשֶּׁר

11 גְּזֵרָה חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, -

12 כמה ואיזה צמצומים

13 יהיו, הוא, שֶׁהֵיךְ יִכּוֹל

14 האור והחיות להתלַבֵּשׁ

15 גַּם בְּתַחְתּוֹנִים, כְּמוֹ

16 אֲבָנִים וְעֶפֶר הַדּוֹמֵם, -

17 ובהם אינה נראית שום

18 חיות רוחנית, כלומר,

19 בנבראים התחתונים

20 עצמם, הם מהסוג הנחות

21 ביותר, כִּי "אֲבָן", דִּדְךָ

22 מְשָׁל, שְׁמָה - שיש בה

23 האותיות ב"ית ונו"ן,

24 מוֹרָה כִּי שְׂרִשָּׁה - של

25 האבן, מִשֵּׁם הָעוֹלָה ב"ן

26 - חמשים ושנים,

27 בְּמִסְפָּרוֹ, - השם ב"ן בא

28 מאופן מילוי מסויים של

29 שם הוי', וְעוֹד אֵלֶּה -

30 במלה "אבן", נִסְתַּפֵּת מִשֵּׁם אַחֲרָי²⁶, (לישעם) [נִרְאָה דִּצְרִיד

31 לְהַיּוֹת: "לְטַעַם"] תִּדְרֹעַ לְיוֹצְרָה. - מדוע נוסף למלה "אבן"

32 האל"ף, למרות ששרשה הוא משום ב"ן, בלי אל"ף. וְהִנֵּה, שֵׁם

33 ב"ן פִּעְצָמוֹ הוּא פְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים מְאֹד, - כיצד, איפוא,

34 מתהווה ממנו אבן גשמי? רק שְׂעֵל־יִדִּי צִמְצוּמִים רַבִּים

35 וְצִמְצוּמִים מְמֻדְּרָה - עליונה יותר, לְמְדֻרָּה, - תחתונה יותר,

36 יִרְדַּ מִּמֶּנּוּ - מהשם ב"ן שבעולמות העליונים, חַיּוֹת מוֹעֵט

37 בְּמֵאֹד מְאֹד, עַד שְׂיֻכְל לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּאֲבָן. וְזוֹ הִיא נִפְשׁ

יום שבת קודש כ"ו סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פה, פרק ח והנה מ"ש... עד עמ' 170, ולצייר בשכלם.

79 נוסף בדיעה שלמעלה - ידיעת הנבראים - הנה באמת אין הדבר כך,
80 שכן, הידיעה שלמעלה היא דבר אחד עם הקב"ה עצמו (אין זה כמו
81 שהדבר אצל האדם, שהידיעה היא דבר נוסף בנפשו, כי נפשו של האדם
82 היא מורכבת, ולא אחדות פשוטה). כיוון שאחדותו יתברך היא אחדות

75 פָּרָק ח. בפרק הקודם, פרק ז', הסביר רבנו הוקן, שמשמעות הכתוב
76 "אני ה' לא שנית" היא, שהתהוות העולם לא "פעלה" שום שינוי
77 באחדותו של הקב"ה - לא בו עצמו ולא בדעתו ובידיעתו. שהרי,
78 למרות שיש מקום לומר, שבמה שנתהו נבראים שהקב"ה יודע אותם,

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת להצ"צ עה"פ ויקח מאבני המקום שאל"ף משם מ"ה. עד"ו בתו"א משפטים (עח, סע"ב). במאוי"א (א, ד) מפרש באופן אחר. וראה ג"כ לקו"ת שה"ש (יג, ב) קה"י מע' אבן ועוד. וי"ל שלכן כתב כאן סתם משם אחר כי אית אבן ואית אבן (זח"ג רעט, ב)."

1 פשוטה, בלי שום הרכבה, מן ההכרח לומר שידיעתו היא סוג ידיעה
2 אחר לגמרי: בידיעת עצמו הוא יודע כל הנבראים המתהווים ממנו,
3 וידיעת עצמו¹ הרי ישנה גם לפני שנתהוו הנבראים, כך שבידיעת
4 הנבראים לא נוסף בו שום דבר. אופן זה של ידיעה, הסביר, אין ביכולת

5 השכל האנושי להבין

6 ולהשיג. בפרק זה, פרק ח',

7 יסביר רבנו הזקן, שמה

8 שאומר הרמב"ם בנוגע

9 לידיעה שלמעלה: "הוא

10 המדע הוא הידוע בו"² הוא

11 לא רק ביחס לדעתו של

12 הקב"ה, אלא הדבר הוא כך

13 גם ביחס לכל מדותיו

14 ושמותיו, וגם ביחס לחכמתו

15 ולרצונו, שהם כולם דבר אחד

16 עם הקב"ה עצמו.

17 והנה, מה שכתב

18 הרמב"ם ורצונו לברכה

19 שיקדוש - ברוך - הוא

20 מהותו ועצמותו ודעתו

21 הכל אחד ממש, אחדות

22 פשוטה ולא מרכבת

23 כלל - בן הענין ממש

24 בכל מדותיו של הקדוש

25 - ברוך - הוא, ובכל

26 שמותיו הקדושים

27 והכנינים שבו לו

28 הנביאים והקנינים

29 ורצונו לברכה, בגון -

30 מה שהנביאים וחכמינו

31 ז"ל מכנים את הקב"ה

32 בתור: "חנן" ו"רחום"

33 ו"חסיד" וכיוצא בזה, -

34 מדות בהן מכנים את

35 הקב"ה, וכן מה שנקרא - הקב"ה, "הקם", דכתיב: - כמו

36 שכתוב: "וְגַם הוּא הָקָם וְגו'", וכן - גם, רצונו - כמו

37 שכתוב: "כִּי רוּצָה ה' אֶת יִרְאָיו" ו"חפץ חסד הוא"³ -

38 לעשות חסד עם נבראים, ו"רוצה בתשובתם של רשעים

39 ואינו חפץ במיתתם וברשעתם"⁴ - הרי יש כאן שני הענינים,

40 מה שהוא רוצה ומה שהוא לא רוצה ו"מהור עינים מראות

41 ברע"⁵ - דבר שאין הוא רוצה בו. הרי שמייחסים להקב"ה גם

42 מדות, גם חכמה ושכל וגם רצון - אך אין רצונו והקמתו

43 ומדת חסדו ורחמנותו ושאר מדותיו מוסיפים בו רבוי

שער היחוד והאמונה

פרק ח והנה מ"ש הרמב"ם ז"ל שהקב"ה מהותו

ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש

אחדות פשוטה ולא מורכבת כלל כן הענין ממש

בכל מדותיו של הקב"ה ובכל שמותיו הקדושים

והכנינים שבינו לו הנביאים וחז"ל כגון חנון ורחום

וחסיד וכיוצא בהן וכן מה שנקרא חכם דכתיב

וגם הוא חכם וגו' וכן רצונו כי רוצה ה' את יראיו

וחפץ חסד הוא ורוצה בתשובתם של רשעים ואינו

חפץ במיתתם וברשעתם וטהור עינים מראות ברע

אין רצונו וחכמתו ומדת חסדו ורחמנותו ושאר

מדותיו מוסיפים בו ריבוי והרכבה ח"ו במהותו ועצמותו

אלא עצמותו ומהותו ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו

ומדת חסדו וגבורתו ורחמנותו ותפארתו הכלולה

מחסדו וגבורתו וכן שאר מדותיו הקדושות הכל

אחדות פשוטה ממש שהיא היא עצמותו ומהותו

וכמ"ש הרמב"ם ז"ל שדבר זה אין כח בפה לאמרו

ולא באזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו

כי האדם מצייר בשכלו כל המושכלות שרוצה

להשכיל ולהבין הכל כמות שהם בו כגון שרוצה

לצייר בשכלו מהות הרצון או מהות חכמה או בינה

או דעת או מהות מדת חסד ורחמים וכיוצא בהן

הוא מצייר כולן כמות שהן בו אבל באמת הקדוש

ב"ה הוא רם ונשא וקדוש שמו כלומר שהוא קדוש

ומובדל ריבוא רבבות עד אין קץ ותכלית מדרגות

הבדלות למעלה מעלה מערך וסוג ומין כל התשבחות

והמעלות שיוכלו הנבראים להשיג ולצייר בשכלם

סתם, כך גם כשרוצה האדם להבין הענין של שכל ומדות

שלמעלה, שהוא מנסה להשיג אותם על-ידי ציורו את מהות

השכל והמדות כפי שהם בו. אבל באמת הקדוש-ברוך-הוא

הוא רם ונשא וקדוש שמו, כלומר שהוא - הקב"ה, קדוש

ומבדל רבוא רבבות עד אין קץ ותכלית מדרגות הבדלות,

למעלה מעלה מערך וסוג ומין כל התשבחות והמעלות

שיוכלו הנבראים להשיג ולצייר בשכלם. - לכן הוא נקרא

"הקדוש ברוך הוא", כי הוא קדוש ומובדל מכל מדריגה ומעלה

שבגדר השגתו של נברא;

והרכבה חסידותו ועצמותו, אלא עצמותו
ומהותו ורצונו והקמתו ובינתו ודעתו, ומדת חסדו
וגבורתו ורחמנותו, ותפארתו הכלולה מחסדו וגבורתו,
וכן שאר מדותיו הקדושות - הרי עצמותו ומהותו וכל

כוחותיו, רצון וספירות,

חב"ד ומדות, הם הכל

אחדות פשוטה ממש,

שהיא היא עצמותו

ומהותו, וכמו שכתב

הרמב"ם ז"ל, שדבר זה

- שדעתו וכדומה של

הקב"ה, הם דבר אחד

אתו, אין פה בפה

לאמרו, ולא באזן

לשמעו, ולא בלב

האדם להכירו על

בוריו. - וכל כך למה? כי

האדם מצייר בשכלו כל

המושכלות שרוצה

להשכיל ולהבין - הכל

כמות שהם בו, - כל

רעיון והבנה שהוא רוצה

להבין הוא מצייר אותו

לעצמו כפי שהוא בו

עצמו, כגון שרוצה -

האדם, לצייר בשכלו

מהות הרצון, או מהות

חכמה, או בינה, או

דעת, או מהות מדת

חסד ורחמים וכיוצא

בזה - שאר המדות, הוא

מצייר כלן כמות שהן

בו. - ולכן כשם שהדבר

הוא ביחס לשכל ומדות

יום ראשון

יום רביעי

כ סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, רביעי עם פירש"י.

תהלים: צז"קג.

תניא: פרק ז. ובוה . . . "פב" עליו כלל.

מפתגמי אאזמו"ר: דער שכל און מדות געבוי פון א חסיד, איז לפי ערך זיין ערשטע יחידות בא זיין רבי'ן. די ערשטע יחידות איז לפי ערך מהות עצמו פון א חסיד, לפי אופן מהות עצמו אזא סדר עבודה גיט איהם דער רבי.

מפתגמי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: מבנה השכל והמדות של חסיד הוא לפי ערך היחידות הראשונה שלו אצל הרבי שלו. היחידות הראשונה היא לפי ערך מהות עצמו של החסיד. לפי אופן מהות עצמו - כזה סדר עבודה נותן לו הרבי.

יום שני

יום חמישי

כא סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קד"קה.

תניא: והנה גדר . . . "פב" סטריין

רבינו בספר של בינונים פ"ג אומר, כי ג' מוחין חב"ד וז' מדות הם השתלשלות מעשר ספירות העליונות, דכל זה הוא בנפש רוח ונשמה שהם המתלבשים בגוף האדם, אמנם ענין המסירת נפש על אלקות, וואס א איד גיט ער וויל און גיט ער קאן זיין ח"ו א נפרד מאלקות, זהו מעצמות א"ס ב"ה, שלמעלה מענין הספירות דראשיתם היא ספירת החכמה.

רבנו בספר של בינונים פרק ג' אומר, כי ג' מוחין חב"ד וז' מדות הם השתלשלות מעשר ספירות העליונות, דכל זה הוא בנפש רוח ונשמה שהם המתלבשים בגוף האדם, אמנם ענין המסירת נפש על אלקות, שיהידי אינו רוצה ואינו יכול להפרד חס"ו שלום מאלקות, זהו מעצמות אין-סוף ברוך-הוא שלמעלה מענין הספירות, דראשיתם היא ספירת החכמה.

יום שלישי

יום ששי

כב סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, ששי עם פירש"י.

תהלים: קו"קז.

תניא: והנה אעפ"י . . . "164" לתחתונים.

לאמירת "והביאנו לשלום כו'" מחברים תחלה ב' הציציות דלפניו, אחר-כך מצרפים ציצית כנף השמאלי דלאחריו, אחרי זה ציצית דכנף הימין ואוחזים אותם בין קמיצה לזרת דיד שמאל. נושקים הציציות שש פעמים, הינו באמירת תבות: ציצית, ציצית, לציצית, אמת, קימת, לעד.

יום
רביעי

שבת

כג סיון

ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּמוּז. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁבָּמָה. יוֹם הַתְּעוּדוֹת.

שיעורים. חומש: שלח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קח-קיב.

תניא: והנה כמ"ש . . . -פג- מהרמ"ק ז"ל.

מענה אאזמו"ר לאאמו"ר ביחידות חורף תרל"ה: היצה"ר נקרא נה"ב לא מפני שהוא בהמה דוקא, כי לפעמים הוא שועל פקח שבחיות, וצריכים לחכמה מרובה להבין תחבולותיו. ולפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק תמים ענו ובעל מדות טובות.

בכל אחד ואחד הנה"ב שלו היא לפי מהותו הפרטי. ויש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השכלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות נה"ב למנוע מעבודת התפלה וכדומה.

ונקוט האי כלל בידך וזכור אותו תמיד, כי כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה שתהי' לדבר זה – אפילו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה – הוא רק מתחבולותי' של נה"ב.

וסיים אאמו"ר נ"ע: עד אז לא ידעתי אז עס קען זיין א פרומער נה"ב, ווער רעדט נאך א חסידישער נה"ב.

מַעֲנֶה אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרָבִי [מַהֲרַ"שׁ] לְאֲדֹנִי אָבִי מוֹרֵי וְרָבִי [הַרְשֵׁ"ב] בִּיחִידוֹת חֶרֶף תַּרְל"ה: הַיֵּצֵר הָרַע נִקְרָא נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּהֵמָה דּוֹקָא, כִּי לִפְעָמִים הוּא שׁוֹעֵל פֶּקֶח שְׂבָחִיוֹת, וְצָרִיכִים לְחַכְמָה מְרֻבָּה לְהִבִּין תַּחְבּוּלוֹתָיו. וְלִפְעָמִים הוּא מִתְּלַבֵּשׁ בְּלִבוּשׁ צָדִיק תָּמִים עָנוּ וְבַעַל מְדוֹת טוֹבוֹת.

בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שְׁלוֹ הִיא לְפִי מַהוּתוֹ הַפָּרְטִי. וַיֵּשׁ אֲשֶׁר מִתְעוֹרֵר חֶשֶׁק גָּדוֹל לְלַמֵּד חֲסִידוֹת אוֹ לְהִתְבּוֹנֵן הֵיטֵב בְּאִיזָה הַשְׁכָּלָה, וּבְאַמֶּת הֵנָּה זֶהוּ רַק עֲצַת הַיֵּצֵר וּמִתַּחְבּוּלוֹת נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית לְמַנֵּעַ מִעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה וְכַדּוּמָה.

וְנִקְוֵט הָאִי כָּלְלָא [וְנֶאֱחָז כָּל זֶה] בְּיָדְךָ וְזָכַר אוֹתוֹ תָּמִיד, כִּי כָל דָּבָר הַמוֹעִיל אוֹ מְבִיא לְעֲבוֹדָה בְּפֹעַל, הֵנָּה כָּל מְנִיעָה שֶׁתִּהְיֶה לְדָבָר זֶה – אֲפִלּוּ אִם הַמְנִיעָה הִיא מִדָּבָר הֵיטֵר נְעִלָה – הוּא רַק מִתַּחְבּוּלוֹתֶיהָ שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית.

וְסִים אֲדֹנִי אָבִי מוֹרֵי וְרָבִי [הַרְשֵׁ"ב] נִשְׁמָתוֹ-עֵדֶן: עַד אֲזַי לֹא יָדַעְתִּי שֶׁתִּתְּכֶן נֶפֶשׁ בְּהֵמִית [בְּלִבוּשׁ] יָרָא שָׁמַיִם, שְׁלֹא לְדָבָר עַל נֶפֶשׁ בְּהֵמִית [בְּלִבוּשׁ] "חֲסִידִי".

יום
חמישי

יום ראשון

כד סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קיג-קית.

תניא: והנה מכאן . . . -166- הכל א'.

הַשּׁוֹאֵל בְּמָה הִיא הַהִתְקַשְּׁרוֹת שְׁלוֹ אֵלֵי מַאֲחַר שָׁאִין אֲנִי מְכִירוּ פָּנִים.

..ההתקשרות האמתית היא על ידי למוד התורה, כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי, אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] ותלמידי התמימים יחיו, בלמודם ובהתעודותם, ומקנים בקשתי באמירת תהלים ובשמירת זמני הלמודים, הנה בזה היא ההתקשרות.

יום
שלישי

יום שני

כה סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וז"ש בתקונים . . . 166" דמלא לון.

"דאָגה בלב איש ישחנה", ואמרו רבותינו זכרונם לברכה שני פרושים: יסיחנה מדעתו, יסיחנה לאחרים.
ופירש ה"צמח צדק": לאחרים רק בגוף, אבל מאחדים אתו עמו, שמרגישים את ענינו.

שבת
קודש

יום שלישי

כו סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: וזה ג"כ ענין . . . "פד" בפועל ממש.

"וירדו חיים שאולה" – שגם בפאול חושבים שהם חיים.

הברכה ב"וירדו חיים שאולה", כמו "בני קרח לא מתו", מקום נתבצר להם ועשו תשובה, כי תשובה מועלת רק כל עוד שהוא חי, וזוהי הברכה, שגם בפאול יהיו חיים ויוכלו לעשות תשובה.

המשך ביאור למס' זבחים ליום ראשון עמ' א

- ג. נאמר בשעיר נשיא (שם כה) 'זאת דמו יספך אל יסוד מזבח העולה', לשם מה חזרה התורה והדגישה שישפכו אל יסוד מזבח העולה, הלא ברור הדבר מאליו ומשני טעמים, האחד, שאם פר כהן משיח ופר העלם דבר שדמם ניתן בפנים ההיכל, בכל זאת שייריהם ניתנים על יסוד המזבח החיצון ולא בפנים, ודאי הוא ששעיר נשיא שדמו ניתן במזבח החיצון ששייריו ינתנו בו ולא בפנים, ועוד, שהרי כבר למדנו שאין יסוד למזבח הפנימי לתת עליו את שיירי הקרבנות. אלא הרי זה בא לומר, הן תורת יסוד, כלומר עליו לעשות שפיכת שייריים, למזבח של עולה, כלומר לכל מי שדמו על המזבח החיצון, כעולה שלא נאמר בה שפיכת שייריים ובא פסוק זה ללמדה. ולמדנו מפסוק זה שיש דין שפיכת שייריים בכל הקרבנות, אף אלו שלא נאמר כן בהם במפורש. הברייתא מבררת את ההכרח לדרשה האחרונה. שואלת הברייתא: מנין לדרוש מ'אל יסוד מזבח העולה' שיש דין שפיכת שייריים לכל הזבחים שדמיהם ניתנים על המזבח החיצון, או שמה אינו אומר הכתוב 'אלא של' למזבח של עולה (ליסוד) [יסוד], כלומר, שזריקת דם העולה שעל המזבח, שהיא נעשית בשתי קרנות וזו כנגד זו באלכסון, תהא בקרנות שכנגד היסוד, והן הקרן הדרומית מערבית וזו שכנגדה באלכסון הקרן הצפונית מזרחית, ולא בקרן הדרומית מזרחית ושכנגדה הקרן הצפונית מערבית, משום שלקרן הדרומית מזרחית אין יסוד. ומכיון שיש לפרש את הכתוב שבא לדרשה זו, מנין לנו לפרש שבא ללמד שכל הקרבנות טעונים שפיכת שייריים ליסוד.
- הברייתא מביאה שתי דעות ביישוב שאלה זו: אמר רבי ישימאל, דין זה שמתן דמה של העולה צריך להיות בקרנות שכנגד היסוד, נלמד מקל וחומר, ואין צריך לדורשו מהכתוב 'אל יסוד מזבח העולה'. וכך הוא הקל וחומר, מה שייריים של קרבן חטאת שאין מכפרין, ואף על פי כן טעונים [צריכים] להנתיק על גבי היסוד, תחלת מתן הדם בעולה, והיא זריקתו על קרנות המזבח, שמכפרת
- אינו דין – האם אין זה קל וחומר שתהא מעוניה נתינה נגד היסוד. אמר רבי עקיבא, דין זה שמתן דמה של העולה צריך להיות בקרנות שכנגד היסוד, נלמד בקל וחומר, ואין צריך לדורשו מהכתוב 'אל יסוד מזבח העולה'. וכך הוא הקל וחומר, מה שייריים של חטאת, שאין מכפרין וגם אין באין לכפרה, אף על פי כן הם טעונים [צריכים] להנתיק על גבי היסוד, תחלת מתן הדם בעולה, והיא זריקתו על המזבח, שהיא מכפרת וגם באה לכפרה, אינו דין – האם אין זה קל וחומר שתהא מעוניה נתינה נגד היסוד. מסיימת הברייתא: אם כן שדין זה שמתן דם העולה נעשה בקרנות שכנגד היסוד, נלמד ממקום אחר, מעתה יש לשאול מה תלמוד לומר 'אל יסוד מזבח העולה' הנאמר בשעיר נשיא. על כרחך בא הכתוב לומר הן יסוד למזבח של עולה, וכאמור לעיל, ללמד שכל הקרבנות שדמיהם ניתנים על מזבח החיצון צריכים שפיכת שייריים על היסוד.
- הגמרא מבארת את דברי הברייתא לפי סדרם: אמר ר' – נאמר בברייתא, שמהאמור בפר כהן משיח 'אל יסוד מזבח העולה' דורשים שיש ליתן את השייריים על יסוד מזבח העולה ולא על יסוד מזבח הפנימי.
- מקשה הגמרא: הא מ'כפי' ליה לנופיה – הלא נצרך הכתוב ללמד שצריך ליתן את שיירי הדם על המזבח החיצון, ואין ללמוד ממנו למעט שלא יתן את השייריים על המזבח הפנימי, שכל שכן שיכול לתתם גם בו. מתרצת הגמרא: דין זה שיכול הוא ליתן את השייריים גם במזבח החיצון, מהתיבות 'זאת כל דם הפר ישפוך אל יסוד המזבח אשר פתח אהל מועד' נפקא ו-אפשר ללמוד, בלא לומר 'העולה', וממה שכתבה התורה 'אל יסוד מזבח העולה', יש ללמוד שאין לתת את השייריים אלא על יסוד מזבח החיצון בלבד. הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא: נאמר בברייתא עוד שאת מה שנאמר בשעיר נשיא 'אל יסוד מזבח העולה',

מתי עוברים על 'לא תחמוד'?

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ח

וחכמים הם שפסלוהו. ואם כן, לשיטת הרמב"ם שעובר על 'לא תחמוד' גם אם שילם, נשאלת שאלת התוספות מדוע החמסנים פסולים מדרבנן, והרי הם עוברים על 'לא תחמוד'?

ותירץ בספר 'המקנה' (קו"א סי' כח סע' א):

מלשון הרמב"ם ש"אינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד" משמע שאינו עובר על 'לא תחמוד' אלא אם כן קנה את החפץ היינו ששילם דמיו או עשה בו שינוי מעשה, אבל קודם לכן אינו עובר כי החפץ עדיין ברשות הבעלים. ולפי זה, חמסן שלקח קרקע או מטלטלין ולא קנאם בקנין גמור אינו פסול מדאורייתא אלא מדרבנן.

וה'שרי חמד' (מע' ה'למד', כלל קל) הביא את ביאורו של המהרי"ט:

אכן גם אם משלם עובר על 'לא תחמוד' ועם זאת אינו נפסל לעדות מדאורייתא, כי בדרך כלל אנשים אינם יודעים הלכה זו וסוברים שרק אם לא משלמים עוברים על 'לא תחמוד' והעבירה שנעשתה בטעות או בשגגה אינה פוסלת לעדות אלא שחכמים פסלו את החמסנים לעדות כי ראו שעושים זאת בקביעות.

הלכות גזילה ואבידה פרק א, הלכה ט: כל החמוד... ביתו וכליו של חברו, או דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו, והחביר עליו פרעים והפציר בו עד שלקחו ממנו - אף על פי שנתן לו דמים רבים - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תחמוד".

לדעת התוספות (סנהדרין כה, ב ד"ה מעיקרא), איסור 'לא תחמוד' הוא רק אם החמוד לקח את הדבר שחמד ללא תשלום אבל אם שילם אינו עובר על 'לא תחמוד'. ואילו לדעת הרמב"ם גם אם 'נתן לו דמים רבים' עובר על 'לא תחמוד'.

והקשה ה'לחם משנה' (הל' עדות פ"י ה"ד):

בהלכות עדות (שם) כתב הרמב"ם "כל העובר על גזל של דבריהם הרי הוא פסול מדבריהם. כיצד? החמסנים והן הלוקחין קרקע או מטלטלין שלא ברצון הבעלים, אף על פי שנותנין הדמים הרי אלו פסולי מדבריהם".

ובמקור הלכה זו בגמרא (סנהדרין כה, ב) שואלים התוספות (ד"ה מעיקרא): הרי החמסנים עוברים על 'לא תחמוד' ואם כן הם נפסלים מדאורייתא! ומתוצאים: איסור 'לא תחמוד' הוא רק אם לא שילם תמורת מה שלקח, אבל אם שילם אינו עובר

'דין המלך דין' יום שני כ"א סיון ה'תשע"ח

גמור הוא ואין למחזיק בממון חברו על פי חוקי המלך הנהוג בעיר, משום גזל". וגם מלך ישראל, אף שאין הארץ שלו, מקבלים עליהם מרצונם את חוקיו והנהגותיו (ראה שו"ת חתם סופר חו"מ סי' מד).

וה'בית יוסף' (חו"מ סי' שסט) הביא ראייה לשיטת הרמב"ם: הגמרא (בבא קמא ק"ג, א) ושאלת מדוע מותר להבריח את המכס "והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא"? (ומתרת שמדובר במוכס שאין לו קצבה כאמור בהלכה כאן) ואם מלך ישראל אין דינו דין היתה הגמרא מתרצת שמדובר במלך ישראל.

וכתב ה'חתם סופר' (שם) כי גם לשיטת הר"ן, שבמלכי ישראל אין אומרים 'דינא דמלכותא דינא' הרי זה רק לענין מסים שמטיל על כרחם ובני המדינה אין רצונם בכך (וגם אינו יכול לומר להם: אם לא תעשו מצוותי אגרש אתכם), אבל במנהגים ונימוסים שהם לטובת בני המדינה, גם לדעתו אין לחלק בין מלך ישראל למלך גוי.

הלכות גזילה ואבידה פרק ה, הלכה יא: מִכֶּם שֶׁפָּקְדוּ הַמֶּלֶךְ, וְאָמַר שִׁלְקָה שְׁלִישׁ אוֹ רִבִּיעַ אוֹ דָּבָר קָצוּב, וְהִעֲמִיד מוֹכֶם וְיִשְׂרָאֵל לִנְבוֹת חֶלֶק זֶה לַמֶּלֶךְ... אֵינוֹ בְּחֻקֵּי נִזְלוֹ, לְפִי שְׁדֵין הַמֶּלֶךְ דִּין הוּא... בֵּין שֶׁהָיָה הַמֶּלֶךְ גֹּי, בֵּין שֶׁהָיָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל.

'דינא דמלכותא דינא' (נדרים כח, א). ובטעם הדבר כתב הר"ן (שם ד"ה במוכס, בשם התוס'): לפי שכל הארץ של המלך ויכול לומר לאנשים אם לא תעשו מצוותי אגרש אתכם מן הארץ. ולפי זה, מלך ישראל בארץ ישראל אין דינו דין, כיון שאינו יכול לומר להם זאת, כי הארץ אינה של המלך אלא כל ישראל שותפים בה.

אך לדעת הרמב"ם "דין המלך דין... בין שהיה המלך גוי בין שהיה מלך ישראל". ולפי זה טעם ההלכה הוא כמו שכתב הרשב"ם (בבא בתרא נד, ב ד"ה מי) "שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו והלכך דין

גזל הגר שאין לו יורשים יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ח

הגזול את הגר וכפר בו ונשבע על שקר ואחר כך הודה לו, חייב לשלם לו קרן וחומש (לעיל פ"ו ה"א). ואם מת הגר ואין לו יורשים והגזולן הודה לאחז מיתת הגר - חייב הגזולן לשלם את הקרן והחומש לכוהנים, אבל אם הודה הגזולן לפני מות הגר, לדעת רבי יוסי הגלילי (ב"ק קט, א, אליבא דר' יוחנן) אינו נותן את הקרן והחומש לכוהנים אלא זכה בהם, כי בשעה שהודה לנגזל נעשית הגזילה כחוב של מלווה והגזולן זוכה

הלכות גזילה ואבידה פרק ח הלכות ד"ה: הַגֹּזֵל אֶת הַגֵּר וְנִשְׁבַּע לוֹ, וְחָזַר וְהוֹדָה לוֹ, וְזָקַף עָלָיו הַפֶּל מִלְּזָה, וְאַחֵר כֶּף מֵת הַגֵּר - אֵף עַל פִּי שֶׁזָּכָה בַּגְּזֵלָה, חַיִּב לְהוֹצִיאָהּ מִתַּחַת יָדוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהוֹדָה בִּנְיָמִים. אֲבָל אִם גָּזַל אֶת הַגֵּר שְׁאִין לוֹ יוֹרְשִׁים, וְנִשְׁבַּע לוֹ, וּמֵת הַגֵּר - הָרִי זֶה חַיִּב לְשַׁלֵּם הַקֶּרֶן וְהַחֹמֶשׁ לַכֹּהֲנִים.

בו כי הוא "מוחזק וזכה מן ההפקר" (רש"י).

אך הרמב"ם פסק כדעת רבי עקיבא (ב"ק ס"ט) שגם אם הודה הגזולן לפני מות הגר לא זכה הגזולן אלא "חייב להוציאה מתחת ידו" כדי לקיים את "והשיב את הגזילה" (כדוגמת הגזול את אביו שבהל' ב')

ומלשון הרמב"ם משמע שמוציא את הגזילה מתחת ידו אבל אינו צריך לתת אותה לכוהנים, ומבאר הראב"ד שזהו דוקא כאשר הגר "זקפן עליו במלוה", היינו שהסכים שלא יחזיר את הגזילה מיד אלא יתחשב כהלואה, ולכן אין זה גזל הגר שזיכתה התורה לכוהנים, אבל אם לא זקפן במלוה,

הרי זה גזל הגר וחייב לתת את הקרן והחומש לכוהנים. אבל ה'מגיד משנה' כתב שלדעת הרמב"ם גם אם הגר לא זקף את דמי הגזילה במלוה - אם הודה בחיי הגר חייב להוציא את הגזילה מידו, אבל אינו צריך לתת אותה לכוהנים, ומה שכתב הרמב"ם "וזקף עליו מלוה" הוא להשמיענו שגם כאשר זקף עליו במלוה (ואינו 'גזל הגר') חייב להוציאה מידו.

והוסיף ה'ערוך השלחן' (ס"ו שס"ו ס"ז) שגם אם הגר לא פירש שהוא זקף את הגזילה במלוה, מכך שהגזולן הודה ולא החזיר לו את הגזילה משתמע שהגר זקפו במלוה.

כמה שווה הניתוח?

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ח

לשלם את מה שהתחייב, כי בשונה משכר נסיעה, שכר הרופא ראוי להיות גבוה ביותר בהתאם למומחיותו. ואילו לפי הטעם השני החולה פטור מלשלם את המחיר שסוכם, שהרי הרופא היה חייב להצילו משום מצות הצלת נפשות ורשאי לדרוש רק שכר בטלה (ראה תורת האדם לרמב"ן שער הסכנה). להלכה נפסק בשלחן ערוך (יו"ד ס"ו שלו, ס"ג) כפי הדעה הראשונה: "אם התנה בשכר הרופא הרבה, חייב ליתן לו שחכמתו מכר לו ואין לו דמים", אך שונה הדבר בנוגע לתשלום עבור תרופות, ו"אפילו פסקו לו בדמיהם הרבה... אין לו אלא דמיהם", משום שמחיר התרופות קבוע והתחייבות מחמת אונס לשלם יותר מהמחיר לא חלה. וכן אדם שהתחייב לשלם לחברו סכום גדול עבור גילוי סוד שעל ידו יוכל להרוויח רווח גדול, עליו לעמוד בהתחייבותו, בדומה לשכר הרופא שאין לו הגבלה וחייבים לשלם ככל שסוכם מראש (כסף הקדשים חו"מ ס"ו רסד).

הלכות גזילה ואבידה פרק יב, הלכה ז: וְכֵן מִי שֶׁפָּקַח מִכֵּית הָאִסּוּרִים, וְהִיתָה מַעֲבֶרֶת לְפָנָיו, וְאָמַר לוֹ: 'הֶעֱבִירְנִי, וְאֵין נוֹתֵן לִי דִינָר, וְהֶעֱבִיר - אֵין לוֹ אֱלָא שְׂכָרִי הָרָאוּי לוֹ.

חולה שהתחייב לשלם לרופא מחיר מופקע עבור ניתוח מציל חיים – האם עליו לעמוד בהתחייבותו?

בהלכה זו מבואר שהמתחייב לשלם סכום מופקע עבור נסיעה כדי למלט את עצמו מסכנה – אינו חייב לשלם את המחיר שהתחייב לו, אלא רק את המחיר הרגיל עבור שירות כזה.

ובטעם הדבר נאמרו שתי שיטות:

א. מאחר וההתחייבות נעשתה מחמת אונס, אין לה תוקף מעבר למחיר הרגיל של השירות הניתן.

ב. מאחר ונותן השירות היה חייב לעשות זאת בכל אופן, מכוח המצווה להציל אדם מסכנה, אין הוא יכול לדרוש תשלום על כך.

ולגבי תשלום לרופא: לפי הטעם הראשון על החולה

המחזיר אבדה לאחר ייאוש בעלים

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ח

וכתב ה'לחם משנה' שדעת הרמב"ם אינה כן שהרי כתב "אפילו החזיר לו... עבר על האיסורים" ומשמע שכל האיסורים (העשה 'השב תשיבם' והלאוים 'לא תגזול' ו'לא תוכל להתעלם') בעינם עומדים ולא תוקנו בהחזרת האבדה. וביאר: לאחר שהחזיר את הדינר לבעליו אמנם אינו עובר עוד על 'לא תגזול', אך כיון שכבר עבר על 'לא תגזול' כשנמנע מלהחזירו קודם יאוש, ובכך עבר גם על 'השב תשיבם', הרי אף שלבסוף החזיר ותיקן את הלאו מכאן ולהבא, העבירה שעבר קיימת "וצריך תשובה גמורה".

וגם הרמב"ן (שם) סובר שאם נטל את האבדה לפני יאוש בכוונה לגזולה עבר על כל האיסורים ואינו יכול לתקנם. וביאר:

כאשר המוצא נוטל את האבדה קודם יאוש על מנת להשיבה, חייב להשיבה גם אם בינתיים התיאשו הבעלים, כי כאשר נטלה לפני יאוש, החפץ עדיין ברשות הבעלים ונעשה כשומר שכר של הבעלים, וכשהחפץ ברשות בעליו לא מועיל ייאוש, אבל כשנטל את האבדה בכוונה לגזול (ו'בטל מצות עשה

הלכות גזילה ואבידה פרק יד, הלכה ו: הָרֹאֶה חֶבְרִי שֶׁנֶּפֶל מִמֶּנּוּ דִּינָר עַל הָאֵרֶץ, וְלֹא יָדַע בּוֹ, וְנִטַּל הַדִּינָר קֶדֶם יְאוֹשׁ - עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל שְׁנֵי לֹאִין, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִפְלוּ הַחֲזִיר לוֹ דִּינָר לְאַחֵר שֶׁנִּתְיָאֵשׁ - זֶה מִתְּנָה הִיא, וְכִבֵּר עָבַר עַל הָאִסּוּרִין. בַּמִּקּוֹר הֵהֱלַכְהָ בַּגְמָרָא (בבא מציעא כו, ב) הִקְשׁוּ הַתּוֹסְפוֹת (ר"ה מִתְּנָה): אִם הַמוֹצֵא הַחֲזִיר אֶת הַדִּינָר, הִרִי תֵּיקָן אֶת הֵלָאוּ שֶׁל 'לֹא תִגְזוֹל', שֶׁהוּא 'לֹא הִנִּיתָק לַעֲשֹׂה', וְגַם קִיִּים אֶת הָעֲשֵׂה שֶׁל 'הִשְׁבַּ תְּשִׁיבֶם'?

[והרמב"ן (מלחמת ה', שם יד בדפי הרי"ף) הוסיף: אפילו כאשר המוצא קונה את האבדה והיא שייכת לו בגלל יאוש הבעלים, הרי זה רק לענין החפץ עצמו אבל את דמי החפץ עליו לשלם, ואם כך אין זו 'מתנה' אלא השבת אבדה!]

ותירצו התוספות: המוצא שהחזיר את האבידה אכן תיקן את הלאו של 'לא תגזול' וקיים את מצוות 'השב תשיבם', ודברי הגמרא שהאיסור שעשה בנטילת הדינר לפני יאוש הבעלים נשאר בעינו ("איסורא דעבר - עבר"). הכוונה רק ללאו של 'לא תוכל להתעלם'.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צג

ועבר על שני לאוין – לעיל פ"א ה"ב, האבדה היא כמונחת על הקרקע, ואם אחר כך התייבשו הבעלים, המוצא זכה בה והרי

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ח

מציאת בן מאומץ

התחייב לזון אותו ושוב אין הדבר תלוי ברצונו. אך בשו"ת מהרש"ם (ח"ד ס"ו צב) כתב שדברי הט"ז תלויים במחלוקת הראשונים לגבי מציאת בנו של עבד עברי: לדעת הרמב"ם (הל' עבדים פ"ג, ה"ב) המציאה שייכת לעבד ולא לאדון, אע"פ שפרנסתו מוטלת על האדון, אך לדעת הרמב"ן והריטב"א (הובאו במשנה למלך שם) מציאתם שייכת לאדון. ואם כן לדעתם אף שהאדון מפרנס מחמת ההתחייבות שקיבל על עצמו בעת קניית העבד, מכל מקום זוכה במציאתם, והוא הדין בבן מאומץ.

ועוד יש לומר כי המקבל על עצמו לפרנס ילד שאינו שלו, מן הסתם בדעתו לעשות זאת כדין אב – על החובות והזכויות שבדבר, וזוכה במציאתו כמו האב.

למעשה, מאחר והדבר נתון בספק לא יוכל האב להוציא את המציאה מיד הבן תמורת המזונות שכבר נתן, אך יוכל להפחית מהמזונות שעתיד לתת לו בשיעור שווי המציאה (עיונים במשפט ס"ו מח).

הלכות גזילה ואבידה פרק יז, הלכה יג: מציאת בנו וכתו הסמוכין על שלחנו, אף על פי שהם גדולים... הרי אלו שלו.

האם אדם זוכה במציאה של בן מאומץ?

בהלכה זו מבואר שחכמים תיקנו שמציאת הבן שייכת לאביו כי אם הבן יזכה במציאה בעצמו, הדבר עלול לגרום לאיבה כלפיו מצד האב הדואג לפרנסתו.

אמנם, אם המפרנס את אחותו לאחר מיתת האב, אינו זוכה במציאתה (שו"ע אהע"ז קיב, ב), כי תיקנו זאת רק לאב הזן את בנו למרות שאינו חייב בכך מן הדין (כי הבן הוא מעל גיל שש), אך האחים חייבים בפרנסת אחיותיהם מן הדין ולכן אין סיבה שיזכו במציאתן (סמ"ע חו"מ ס"ו רע סק"ב).

והט"ז (חו"מ שם ס"א) הוסיף שאם הבן התחתן והאב קיבל על עצמו לפרנס אותו למשך תקופה מסוימת, אין הוא זוכה במציאתו שהרי עתה הוא זן את בנו מחמת ההתחייבות ולא מרצונו החופשי.

ולפי זה לכאורה גם המאמץ בן אינו זוכה במציאתו שהרי

בעל הבית אינו רשאי לחבול בנכנס לחצירו שבת קודש כ"ו סיון ה'תשע"ח

אם ידע על הימצאותו של האדם בחצירו (מגיד משנה. לחם משנה). וכתב ה'משנה למלך' (הל' עבדים פ"ג ה"ה) שגם כאשר לא היתה לבעל הבית כל אפשרות אחרת להוציא את האדם שנכנס לחצירו ללא רשותו ונאלץ לגרום לו נזק, חייב לשלם לו שהרי רב פפא משמיענו שאם בעל הבית הזיק את הנכנס לחצירו בכוונה חייב, ואם נאמר חייב רק כאשר יש לו אפשרות אחרת להוציאו ואם אין לו אפשרות אחרת פטור, מה חידוש יש בחיוב זה, הרי אפילו כדי למנוע הפסד אסור לחבול בחבירו אם יכול למנוע זאת בדרכים אחרות (משמעות הגמרא ב"ק כא, א) וכל שכן במקום שאין הפסד, בוודאי אין לחבול בחבירו אם יש לו אפשרות להוציאו מרשותו מבלי לחבול בו, אלא ודאי חידושו של רב פפא הוא שגם כאשר רוצה להוציא את חבירו מחצירו, ואין לו דרך אחרת לעשות זאת – אסור להזיקו ואם הזיק חייב לשלם.

הלכות חובל ומזיק פרק א, הלכה טז: המזיק את חברו בכונה בכל מקום, חייב בחמשה דברים. ואפילו נכנס לרשות חברו שלא ברשות, והזיקו בעל הבית – חייב; שיש לו רשות להוציאו, ואין לו רשות להזיקו.

על דברי רבא שהנכנס לחצר שלא ברשות, והזיקו בעל הבית פטור, (בבא קמא מח, א), הוסיף רב פפא: במה דברים אמורים? "שלא הוה ידע ביה". ופירש רש"י (ד"ה דברשות) בעל הבית פטור כאשר לא ידע שהלה נמצא בחצירו ולא היה עליו לנקוט בזהירות מיוחדת, ולכן גם אם הזיקו בידים (אך ללא כוונה להזיק) פטור, אבל אם בעל הבית ידע על הימצאותו של אדם זה בחצרו, חייב על הנזק כי היה עליו להיזהר.

אך הרמב"ם מפרש את דברי רב פפא שלא הידיעה של בעל הבית קובעת אלא החיוב תלוי בכוונתו להזיק ו"לא הוה ידע ביה", היינו שהזיק שלא במודע ובלא כוונה ופטור אפילו

המשך ביאור למס' זבחים ליום רביעי עמ' ב

9 המשנה מבארת את דיני הקרבת קרבנות אלו: כל אלו הקרבנות, 10 מקום שהיו מקומו – מקום אכילת בשרם במשכן, היה לפניו מן הקלעים 11 – בתוך חצר המשכן שהיתה מוקפת קלעים. וכנגדו בבית המקדש, לפניו מחזמת העזרה. ונאכלים הם דווקא לזכרי 12 כהונה – לכהנים זכרים. ורשאים הם לאוכלם בכל צורת 13 מאכל, בין צלויים בין מבושלים, או בכל אופן שירצו. וזמן 14 אכילתם הוא למשך יום הקרבתם והלילה שלאחריו, עד תצות 15 הלילה. 16

1 המשנה מבארת את דיני הקרבת קרבנות אלו: כל אלו הקרבנות, 2 מקום שהיו מקומו – מקום אכילת בשרם במשכן, היה לפניו מן הקלעים 3 – בתוך חצר המשכן שהיתה מוקפת קלעים. וכנגדו בבית המקדש, לפניו מחזמת העזרה. ונאכלים הם דווקא לזכרי 4 כהונה – לכהנים זכרים. ורשאים הם לאוכלם בכל צורת 5 מאכל, בין צלויים בין מבושלים, או בכל אופן שירצו. וזמן 6 אכילתם הוא למשך יום הקרבתם והלילה שלאחריו, עד תצות 7 הלילה. 8

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – כ"ו סיון תשע"ח

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ח

הלכות גזילה ואבידה

- 1 יֵשׁ בְּכָלֶלָן שְׁבַע מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמִשׁ
2 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן:
3 (א) שְׁלֹא לְגַזֹּל. (ב) שְׁלֹא לַעֲשֹׂק. (ג) שְׁלֹא לְחַמֵּד. (ד)
4 שְׁלֹא לְהִתְאַוֹת. (ה) לְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֻלָּה. (ו) שְׁלֹא
5 יִתְעַלֵּם מִן הָאֲבִידָה. (ז) לְהָשִׁיב הָאֲבִידָה.
וּבְאֹרֶן מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פָּרָק רִאשׁוֹן

(1) כלל בו רבינו ענייני הגזילה, מהותם ושיעורם, ואיכות החזרה וענין התאווה והחימוד. ואלו החמש מצוות, ר"ל הגזילה, והאבידה, והעושק, והתאווה, והחימוד הן הכוללות ענין הלכות גזילה.

~ נקודות משיחות קודש ~

צריך להבין מדוע חיבר הרמב"ם הלכות גזילה ואבידה (אף שאבידה שייכת יותר לגניבה שהרי באה לידו בהיתר ולפי הציווי - "השב תשיב" ומעתה יכול לגנבה ולא לגזלה) וכן על פי פנימיות העניין: גזילה מורה על כללות החטאים שבכולם גוזל החוטא (בפני הבעלים - הקב"ה) מרשות הקדושה לרשות ה'לעומת זה'. והסיבה לכך היא "אבידה" כי אמרו חז"ל "אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות" וסיבת כניסת הרוח שטות היא כמארז"ל: "איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו" כי בכל אחד מישראל יש בחינת מ"ה שנותנים לו - הנפש האלקית שהיא "חלק אלקה ממעל ממש" וכשמאבד בחינת מ"ה מגיע למצב של גזילה שיונקים ממנו החיצונים.

ובכדי להשיב את הגזילה עליו לחפש את ה"אבידה" שזוהי עבודת התשובה כמו שכתוב "ובקשתם משם" ואחרי שמוצא את האבידה נעשה בדרגא גבוהה יותר מלפני החטא כי בחינת מ"ה שלו נעשה מושל ושולט יחידי ב"עיר קטנה זה הגוף" שצד ה'לעומת זה' מתהפך לטוב. גם בסדר פרטי הלכות גזילה מודגש הסדר הנ"ל שפתח "כל הגוזל . . . עובר בלא-תעשה שנאמר לא תגזול" וממשיך בה"ב "ואסור לגזול כל שהוא דין תורה" ומבאר אדמו"ר הזקן בשו"ע שלו שהגם שפחות משווה פרוטה אינו נקרא ממון, מ"מ "חצי שיעור אסור מן התורה לכתחילה" כי בכל פרט ופרט שבעולם גם הקטן ביותר ישנו ניצוץ אלוקי ויש לשומרו שלא יפול לרשות ה'לעומת זה'. וממשיך "אין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב נתקו לעשה, שנאמר והשיב את הגזילה אשר גזל זו מצות-

עשה". וההוראה היא שגם כאשר גזל דבר מסוים מרשות הקדושה אין לאדם ליפול ברוחו כי יודע שיכול להשיב את הגזילה, ולא עוד אלא שעל ידי זה מקיים מצוה שלא היה יכול לקיימה לולי הגזילה. ופשיטא שלכתחילה אסור לאדם להביא עצמו לידי גזילה אלא שאם ח"ו אירע עניין זה עליו לדעת שיכול להשיבה ועל ידי זה לבוא לידי עילוי גדול יותר מכפי שהיה קודם הגזילה.

(על פי לקו"ש חלק כ"ה ע' 454. על פי י"ן מלכות' ספר נזיקין סימן ח)

- א. **כָּל הַגְּזֻלָּה² אֶת חֲבֵרוֹ שׁוּה פְּרוּטָה - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֶאֱמַר: לֹא תִגְזֹל. וְאֵין לִוְקִין עַל לֹא זֶה³, שְׁהָרִי הַפְּתוּב נִתְקוּ לַעֲשֹׂה⁴, שְׁאִם גְּזַל - חֵיב לְהַחֲזִיר; שְׁנֶאֱמַר: וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֻלָּה אֲשֶׁר גָּזַל - זֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה⁵. וְאִפְּלוּ שָׂרָף הַגְּזֻלָּה⁶ - אֵינוֹ לוֹקָה; שְׁהָרִי הוּא חֵיב לְשַׁלֵּם דְּמִיָּה, וְכָל לֹא שְׁנִיתָן לְתַשְׁלוּמִין אֵין לוֹקִין עָלָיו.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבל אין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב ניתקו לעשה". ובהלכות סנהדרין פ"ח ה"ב הפריד גניבה וגזילה משאר הלאוין הניתקין לעשה, וכתב שהם לאו הניתן לתשלומין. ודייק משם הגאון הרוגוצ'בי שבכל לאו הניתק לעשה, מרגע שקיים העשה התבטל הלאו. אבל גניבה וגזילה הם פעולה נמשכת כל זמן שלא השיב את החפץ ולכן אינו לאו הניתק לעשה אלא לאו הניתן לתשלומין כי התשלומין אינם מבטלים את פעולתו הנמשכת של הלאו אלא רק שאינו עובר על איסור גזל מכאן ולהבא. וצ"ע לשונו כאן: "... שהרי ניתקו הכתוב לעשה".

(על פי לקו"ש חלק י"ז ע' 209 הע' 37.)

(2) הלוקח "בגלוי ובפרהסיא בחוזק יד" (ראה הלכות גניבה פרק א הלכה ג ולקמן הלכה ג). (3) אף על פי שכל לאו שיש בו מעשה לוקין עליו. (4) העביר אותו והעתיקו למצוות עשה, ועל כן אין על לאו זה מלקות. "זה הכלל כל מצוות לא תעשה שיש בה קום ועשה, אין חייבין עליה" (מכות טז). (5) הכתוב מתחיל: "והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזילה..." אין כוונת הכתוב לתאר מקרה, אם השיב את הגזילה, אלא בא לצוות על הגזולן להשיב את הגזילה. (6) ואי אפשר לקיים שוב את מצות-העשה ככתבה.

- ב. **וְאִסּוּר לְגַזֹּל כָּל שֶׁהוּא⁷ דִּין תּוֹרָה⁸. אִפְּלוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים אִסּוּר לְגַזֹּל אוֹ לַעֲשֹׂק; וְאִם גְּזָלוּ אוֹ עֲשָׂקוּ - יִחָזֵר.**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ' סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור לגזול כל שהוא דין תורה"

איסור גזל הוא בכל שהוא וגם בפחות משווה פרוטה, אבל החובל בחברו חייב רק אם חבל בו בשווה פרוטה. כי איסור הגזל הוא על הפקעת הבעלות על החפץ מיד חברו, ובעלות ישנה גם על פחות משווה פרוטה. אבל החובל בחברו חייב על הנזק וההפסד שעשה לחברו ולכן אינו חייב על פחות משווה פרוטה. ומה שלכמה דעות מותר ליקח איסורי הנאה בעל-כורחו והוא לכאורה הפקעת בעלותו עליהם, הוא מצד שהם הפקר וממילא לא היו בבעלותו.

(על פי לקו"ש חלק ל"ד ע' 54 והערה 28)

7 אפילו פחות משווה פרוטה (סנהדרין נז.). 8 לפי שאף פחות משיעור אסור מן התורה (ראה הלכות גניבה פרק א הלכה ב.).

1 ג. אי זהו גזול?⁹ זה הלוקח ממון האדם בחזקה.¹⁰
2 בגון שחטף מידו¹¹ מטלטלין, או שנכנס לרשותו
3 שלא ברצון הבעלים ונטל משם פלים¹², או שתקף
4 בעבדו¹³ ונכבדו ונשתמש בהן¹⁴, או שירד לתוף
5 שדהו¹⁵ ואכל פרותיה, וכל פיוצא בזה - הוא גזול.
6 פענן שנאמר: ויגזל את התנית מיד המצרי¹⁶.

9 זהו ביאור ל"כל הגזול", בהלכה א. 10 בחזק יד, בניגוד לגנב הלוקח ממון האדם בסתר בלי ידיעת הבעלים. 11 זוהי הדוגמא הפשוטה ביותר המתאימה לדוגמה שבכתוב המובא בסוף הלכה זו. 12 דין הנוטל מרשותו כדין הנוטל מידו. 13 תפס את עבדו בכוח. 14 דוגמא זו שונה משתי הדוגמאות הקודמות. שם נטל לעצמו את המטלטלין ואת הכלים לחלוטין, אולם כאן בעבד או בבהמה לא לקח אותם לעצמו, אלא השתמש בהם בלבד (שם צו: צז.). 15 דוגמא זו משלימה את הדוגמאות הקודמות. שם דובר על מטלטלין, וכאן על קרקע (בבא בתרא לח:). 16 הכתוב הזה משמש בתלמוד דוגמא לגזול (בבא קמא עט:).

7 ד. אי זהו עושק?¹⁷ זה שבא ממון חברו לתוף ידו
8 ברצון הבעלים¹⁸, וכיון שתבעוהו פכש¹⁹ הקמון
9 אצלו בחזקה ולא החזירו. בגון שהיה לו ביד חברו
10 הלוואה או שכירות²⁰, והוא תובעו, ואינו יכול
11 להוציא ממנו מפני שהוא אדם²¹ וקשה. ועל זה
12 נאמר: לא תעשק את רעך.

17 זהו ביאור לעושק הנזכר בהלכה ב. 18 בניגוד לגזול שמתחילתו בא ממון חבירו לידו שלא ברצון הבעלים. 19 עיכב. 20 שעבד אצלו כפועל שכיר (בבא מציעא סא:). 21 תקיף ועושה כחפצו.

13 ה. כל הגזול חייב להחזיר הגזלה עצמה²², שנאמר:
14 והשיב את הגזלה אשר גזל. ואם אבדה או

נשתנית²³ - משלם דמיה²⁴. בין שהודה מפי עצמו
בין שבאו עליו עדים שגזל - הרי זה חייב לשלם
הקרן בלבד²⁵. אפלו גזל קורה ובנאה בבירה²⁶ -
הואיל ולא נשתנית²⁷, דין תורה הוא²⁸ שיהרס את
כל הבנין ויחזיר קורה לבעליה; אבל תקנו חכמים
מפני תקנת השבים²⁹, שיהיה נותן את דמיה ולא
נפסיד הבנין³⁰. וכן כל פיוצא בזה. אפלו גזל קורה
ועשאה בסכת החג, ויבא בעל הקורה לתבעה בתוף
החג - נותן לו את דמיה³¹, אבל אחר החג - הואיל
ולא נשתנית ולא בנאה בטיט³², מחזיר את הקורה
עצמה.

22 ואין הגזולן יכול לפטור עצמו בתשלומים. 23 כגון, הגזול עצים ועשאו כלים, צמר ועשאו בגדים (בבא קמא צג:). 24 "והשיב את הגזילה אשר גזל, מה תלמוד לומר אשר גזל? אם כעין שגזל יחזיר, ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי" (שם סו. תוספתא שם פרק י'). 25 ולא כגנב שמשלם פי שניים, אם העידו עליו שני עדים שגנב. 26 בניין גדול. 27 ממרייתה, כי לאחר הריסת הבניין תישאר קורה כמו שהייתה. 28 והשיב את הגזילה אשר גזל. 29 כדי להקל על הגזולן לחזור בתשובה. 30 שאם נכריחו להרוס את ביתו ולהחזיר את הקורה עצמה, יימנע מלעשות תשובה. 31 אף-על-פי שלא חיברה בטיט, והסוכה עומדת להריסה לאחר החג, תיקנו גם כאן תקנה, שלא יחזיר את הקורה עצמה, כי בתוך ימי החג דין הסוכה כדין בניין קבע (גמרא שם). 32 ואם בנאה בטיט, דין הסוכה כדין בניין, ואף לאחר החג אינו מחזיר את הקורה עצמה, אלא נותן לו את דמיה, מפני תקנת השבים (גמרא שם).

ו. הגזול פחות משה פרוטה, אף על פי שעבר³³ - אינו בתורת השבת גזלה³⁴. גזל שלש אגודות³⁵ שוות שלש פרוטות, והזלו, והרי שלשתן שוות שתי פרוטות, והחזיר לו שתיים - חייב להחזיר השלישית³⁶, הואיל ובתחלה היתה שנה פרוטה³⁷. גזל שתיים שוות פרוטה, והחזיר אחת - גזלה אין כאן³⁸, מצות השבת גזלה אין כאן³⁹.

33 עבירה, כי "אסור לגזול כל שהוא דין תורה" (ראה למעלה הלכה ב.). 34 כי פחות משווה פרוטה אינו ממון (בבא מציעא נה:). 35 דברים הנאגדים יחד, כגון ירק (בבא קמא קה:). 36 אף על פי שהיא פחות משווה פרוטה, והרי אמרנו שפחות משווה פרוטה אינו בתורת השבת הגזילה. 37 וחלה עליו משעת הגזילה חובת ההשבה. 38 כי מה שנשאר בידו הוא פחות משווה פרוטה. 39 לא קיים את מצוות השבת הגזילה, כי גזל שווה פרוטה, ועליו להחזיר הכול [כך פירש במגיד משנה. וראה כסף משנה שהביא גירסת הטור חושן משפט סימן שס בדברי רבינו: "גזילה יש כאן, השבה אין כאן" ולהלכה אין הבדל, כי גם הוא מפרש שהגזולן מחוייב להחזיר מה שנשאר בידו].

השיג החומר את מטרתו, דהיינו קנה את החפץ שחמד. (56) דומה למה שנאמר. (57) "או אפילו חומר בדיבור? תלמוד לומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם וגומר, מה להלן עד שעושה מעשה, אף כאן עד שעושה מעשה" (מכילתא יתרו, פרשה ח)..

י. כל המתאנה⁵⁸ ביתו או אשתו וכליו של חברו, וכן כל פיוצא בהן משאך דברים שאפשר לו לקנות ממנו - פיון שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה ונפתה בלבו בדבר⁵⁹ עבר בלא תעשה; שנאמר: לא תתאנה, ואין תאנה אלא בלב בלבד⁶⁰.

(58) בלי להוציא תשוקתו לפועל על ידי מעשה. (59) גמר בליבו להטריח על בעל החפץ שימכרו לו. (60) בניגוד לחימוד שיש בו מעשה. "לא תחמוד ולהלן הוא אומר ולא תתאוה, לחייב על התאוה בפני עצמה ועל החמדה בפני עצמה" (מכילתא שם).

יא. התאנה מביאה לידי חמוד, והחמוד מביא לידי גזל⁶¹; שאם לא רצו הבעלים למכור אף על פי שהרבה להם בדמים והפציר ברעים - יבוא לידי גזל⁶²; שנאמר: וחמודו בתים⁶³ וגזלו. ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממונם⁶⁴ או מנעוהו⁶⁵ מלגזל - יבוא לידי שפיכות דמים. צא ולמד ממעשה אחאב ונבות⁶⁶.

(61) "רבי אומר: ... ולומר לך שאם התאוה סופו לחמוד, שנאמר ולא תתאוה ולא תחמוד, ואם חמד סופו לאנוס וגזול, שנאמר וחמודו שדות וגזלו" (שם). (62) ויקח בחזקה. (63) במקרא: וחמודו שדות וגזלו ובתים ונשאו. (64) לאחר שגזלוהו מהם. (65) לפני שגזלו. (66) אחאב חמד כרם נבות וביקש לקנותו וכשסרב נבות העלילו עליו, העמידוהו למשפט והרגוהו ואת כרמו החרמו לאוצר המלך (מלכים א' כא).

יב. הא למדת, שהמתאנה⁶⁷ - עובר בלאו אחד⁶⁸, והקונה דבר שהתאנה בהפציר שהפציר בבעלים או בפקשה מהן - עובר בשני לאוין. לכה נאמר: לא תחמוד' ולא תתאנה⁶⁹. ואם גזל⁷⁰ - עובר בשלושה לאוין.

(67) ואינו מוציא חפצו לפועל. (68) לא תתאוה. (69) "לחייב על התאוה בפני עצמה ועל החמדה בפני עצמה" (מכילתא שם). (70) דבר לאחר שחמד אותו, והבעלים סרבו למכור.

יג. כל הגזול את חברו שוה פרוטה⁷¹ - באלו נוטל נשמתו ממנו; שנאמר: בן ארחות כל בצע בצע⁷² את נפשו⁷³ וגומר. ואף על פי כן⁷⁴, אם לא היתה הגזלה קימת⁷⁵, ורצה הגזול לעשות תשובה⁷⁶, ובא מאליה⁷⁷ והחזיר דמי הגזלה - תקנת חכמים היא⁷⁸ שאין מקבלין ממנו, אלא עוזרין אותו⁷⁹ ומוחלין לו, כדי לקרב הדרך הישרה על השבים. וכל

ז. הגזול את חברו פשוט, והחזיר לו גזלתו במדבר - הרשות ביד הגזול: אם רצה - נוטל; ואם לא - אומר לו: איני נוטל אלא פשוט, שמה תאנס ממני כאן⁴⁰. והרי היא ברשות הגזול ובאחריותו⁴¹ עד שיחזירנה לו פשוט. וכן בדמי הגזלה.

(40) שמה יקחו אותה ממני באונס, כגון על ידי שודדים מזויינים. (41) אם החזירה לו בעל כורחו במדבר וקרה אונס, הגזול חייב.

ח. הגזול את חברו והבליע לו פחשבון⁴² - יצא⁴³. ואם החזיר⁴⁴ לכיסו⁴⁵ שיש בו מעות - יצא; שאדם עשוי למשמש בכיסו⁴⁶ בכל שעה, והרי מנה המעות שהחזיר לו בכלל מעותיו, וממנו שלא מדעת פוטר⁴⁷. ואם החזיר לכיס שאין בו פלום - לא יצא⁴⁸, וחייב באחריות הגזלה עד שיודיעו⁴⁹ שהחזיר לכיס פלוני.

(42) לאחר זמן קנה ממנו חפץ, וכשנתן לו דמיו הוסיף עליהם דמי הגזילה והבליע בחשבון, כי התבייש לומר שגזל. (43) ידי חובתו, ואם נגנב הכסף מיד הגזול, פטור הגזול מאחריותו. (44) הגזול. (45) לארנקו של הגזול. (46) אדם רגיל לבדוק את ארנקו לפעמים קרובות, כדי לראות אם לא נגנב הכסף (דעת רבי יצחק בבא מציעא כא: שנתקבלה כדעת הכול בבא קמא קיח:). (47) אם הגזול מנה את הכסף שהחזיר לו, אף על פי שהגזול לא הודיע לו שהחזיר לו את הגזילה, פוטר את הגזול מאחריותו, אם אבד לאחר כן. (48) מכיוון שאין בכיס כסף, אין דרכו למשמש בו, ומתוך כך לא ידע אם הוחזרה לו הגזילה. כך פירשו רבינו והרי"ף את ההבדל בגמרא בין כיס שיש בו מעות לבין כיס שאין בו מעות, שם (שלא כפירוש רש"י). (49) כדי שישמור עליו הגזול מכאן ואילך.

ט. כל החומד⁵⁰ עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חברו, או דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו⁵¹, והכביר עליו ברעים והפציר בו⁵² עד שלקחו ממנו, אף על פי שנתן לו דמים רבים⁵³ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תחמוד. ואין לוקין על לאו זה, מפני שאין בו מעשה⁵⁴. ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד⁵⁵, כענין שנאמר⁵⁶: לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך - חמוד שיש בו מעשה⁵⁷.

(50) החפץ בכל לב להשיג. (51) "מה הפרט (עבדו ואמתו) מפורש בדבר שהוא קונה ומקנה, אף כל דבר שהוא קונה ומקנה" (מכילתא יתרו פרשה ח). (52) הרבה עליו דברים והתעקש. (53) "לא תחמוד, לאינשי בלא דמי משמע להו" (בבא מציעא ה:). מכאן שבאמת איסור "לא תחמוד" קיים, אף בנותן דמים. (54) כי עצם מעשה הקנייה אין בו עבירה, לאחר שנעשה בהסכמת הבעלים לאחר שידול מרובה, והעבירה היא רק השידול וההפצרה, וכזה אין מעשה. (55) אינו עובר על לאו "לא תחמוד" אלא אם כן

1 המְקַבֵּל מִמֶּנּוּ דְּמֵי הַגְּזֵלָה - אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה 2 מִמֶּנּוּ.⁸⁰

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הגוזל את חברו שווה פרוטה כאילו נוטל את נשמתו ממנו".

מקורו של הדין הוא בגמרא (בבא קמא קט, א.) אבל שם נאמר גם כאילו שופך דם בניו ובנותיו, ושהוא גם בחמסן וגם בגרמא, וצריך להבין מדוע לא הביא הרמב"ם את המשך בגמרא.

אלא שהרמב"ם סובר שפעולת לקיחת חפץ מאדם בעל ירכחו היא כנטילת נשמתו כיון שמבטל את בעלותו עליו. ונלמד זה מהפסוק "נפש בעליו יקח" שכיון שבעלותו מחפץ זה מופקעת על ידי הגזילה הרי זה כנטילת נשמתו. לכן לא הביא הרמב"ם את המשך הגמרא בנוגע לבניו ובנותיו וגם בחמסן ובגרמא כי כאן דיבר רק על גוף מעשה הגזילה וזה שייך רק כשגוזל מהבעלים באופן ישיר. בזה יובן גם המשך ההלכה, בה מדבר הרמב"ם על תקנת השבים ומתחיל במילים "ואף על פי כן אם לא היתה הגזילה קיימת ורצה הגזלן לעשות תשובה... והחזיר דמי הגזילה תקנת חכמים היא שאין מקבלים ממנו כו'". כי רוצה לומר שאף על פי שבגזילה נוטל הגוזל נשמתו של הנגזל, בכל זאת תקנו חכמים תקנה לשבים בשני תנאים. האחד כשאין הגזילה קיימת אבל אם הגזילה קיימת חייב להחזיר את הגזילה אשר גזל כי השבת הגזילה עצמה יכולה לתקן את העוון מעיקרו משא"כ כשמחזיר את דמיה שמתקן רק את הפסד המזון של הנגזל. לכן אם אפשר להחזיר הגזילה הרי הוא כאילו "מחזיר את נשמתו" כמו שהיתה לפני הגזילה.

והתנאי השני שרצה הגזלן לעשות תשובה ובא מאליו והחזיר דמי הגזילה כי בתיקון עוון הגזילה יש שני צדדים צד הנגזל וצד הגזלן. לכן, אם עושה הגזלן תשובה תיקן את עניינו, ומכיון שבין כך אי אפשר לתקן את "נטילת נשמתו" כיון שהחפץ איננו, הרי אז "עוזרין לו ומוחלין לו כדי לקרב הדרך הישרה על השבים".

מדין זה לומדים הוראה חשובה, שהרי אם כדי "לקרב הדרך הישרה על השבים" תקנו חכמים שאדם ימחול על ממונו, על-אחות-כמה-זכמה שהתעסקות עם יהודי אחר לקרב את ישראל לאביהם שבשמים צריכה להיות באופן שברור אצלו שאין כאן כל כוונת ריווח אלא רק רצון "לקרב הדרך הישרה על השבים".

(על פי לקו"ש חלק ל"ב ע' 112 סה"ש ח"א ע' 15 הע' 67.)

(71) מימרא של רבי יוחנן בבא קמא קט. (72) כל הגוזל. (73) בעליו יקח, כלומר נפשו של הנגזל. (74) שעבירת הגזילה כה חמורה. (75) כגון שאבדה או נשרפה.

(76) "מעשה באדם אחד שביקש לעשות תשובה" (שם צד:). (77) בלי שתבע אותו הנגזל בבית-הדין. (78) אף על פי שדבר תורה חייב להחזיר את דמיה, ראה למעלה הלכה ה. (79) לעשות תשובה. (80) כי הוא מונע את הגזלנים מלחזור בתשובה. סיכום: א. אם הגזילה קיימת מחזירה ומקבלים אותה ממנו, אפילו אם הוא בעל תשובה. ב. אם הגזילה קיימת ועל ידי ההחזרה ייגרם הפסד רב לגזלן, כגון קורה שבנאה בבניין (למעלה הלכה ה), נותן דמיה, מפני תקנת השבים. ג. אין הגזילה קיימת, אפילו דמיה אין מקבלים ממנו, אם בא מאליו והחזיר. ד. כל מקום שנאמר בתלמוד, שהגזלן משלם דמים, הכוונה לגזלן שאינו שב מרצונו, אלא תובעים אותו בבית דין.

פרק שיני

(1) ביאר בו רבינו דיני שינויי הגזילה, ר"ל שינוי רשות או שינוי שבח או שינוי ענין, ופרטי דברים אלו.

א. הגזילה שלא נשתנית² אלא הרי היא כמו שהיתה³, אף על פי שתתאשו הפעלים⁴ ממנה, ואף על פי שמת הגזלן⁵ והרי היא ביד פניו⁶ - הרי זו חוזרת לבעליה⁷ בעצמה⁸. ואם נשתנית ביד הגזלן, אף על פי שעדיין לא נתאשו הפעלים ממנה - קנאה בשניו⁹, ומשלם דמיה כשעת הגזילה¹⁰.

(2) בבא-קמא סו. (3) בשעת הגזילה. (4) "כיון דאמר ווי לה לחסרון כיס, מייאש ליה מינה" (בבא-מציעא כג.). (5) בבא-קמא קיא: (6) אף-על-פי שהלוקח גזילה קונה אותה ביאוש ושינוי רשות, לקמן הלכה ג. (7) כי "רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי", כלומר שהגזילה ביד בנו של הגזלן, דינה כאילו עדיין היתה ביד הגזלן, ואין כאן שינוי רשות ועל כן חייב להחזירה, כי יאוש לבדו אינו קונה. (8) הגזילה גופה, ולא דמיה (שם סו. סח.). (9) "אמר רבה, שינוי קונה" (שם סו.). הגדרת המושג "שינוי", ודוגמאות - ראה לקמן הלכה י ואילך. (10) אפילו השביחה ביד הגזלן.

ב. ודין זה¹¹ דין תורה הוא¹², שנאמר: והשיב את הגזילה אשר גזל. מפי השמועה¹³ למדו¹⁴: אם היא כשגזלה - משלם אותה¹⁵, ואם נשתנית בידו - משלם דמיה¹⁶. נתאשו הפעלים ממנה ולא נשתנית¹⁷ - קנה הגזלן כל השבח שהשביחה אחר יאוש, ואינו משלם אלא פשעת הגזילה¹⁸. ודבר זה מדבריהם¹⁹, מפני תקנת השבים²⁰. וכשמחזיר לו הגזילה, שמין לו השבח²¹ ונוטל מן הנגזל²².

(11) שגזילה שלא נשתנית חוזרת בעינה, ואם נשתנית משלם דמיה. (12) שם. (13) תלמיד מרבו. (14) את הפירוש לפסוק הנ"ל. (15) מחזיר את הגזילה עצמה. (16) גמרא שם. (17) כגון גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה. (18) כלומר, הוא מחזיר את הפרה כמו שהיתה בשעת הגזילה בלי הולד. "גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונטענה... משלם כשעת הגזילה" (משנה שם צג:). רבינו מפרש משנה זו בלאחר יאוש. ראה לקמן הלכה ו. (19) של החכמים. (20) כדי להקל על הגזלן לחזור בתשובה. אם

את הגזילה לפני יאוש, גמרא שם. (37) בעיית רבא שלא נפתרה, שם. (38) כדין ישראל שקנה ישר מן הגזולן והשביח, ראה הלכה ד. (39) הבעיא לא נפתרה, ועל כן מספק אין מוציאם מידו. ראה הלכות נזקי ממון, פרק ב הלכה ה.

- ו. כָּבֵד בְּאֶרְצוֹ⁴⁰, שֶׁהַגְזֵלָה שֶׁהַשְּׂבִיחָה אַחֵר יְאוּשׁ אִזְּ 18
אֲחֵר שְׁנֵשְׁתַּנִּית - הַשְּׂבִיחַ לַגְזֵל, מִפְּנֵי תַקְנַת הַשְּׂבִיחַ, 19
אֵף עַל פִּי שֶׁהַשְּׂבִיחָה מְאֻלָּה⁴¹. מֵיֵצֵד? גְּזֵל פְּרָה⁴² 20
וְנִתְעַבְּרָה אֲצִלוֹ, בֵּין שְׂלִיחָה קֹדֶם שֶׁתִּבְעוּ בְּדִין⁴³ בֵּין 21
שְׁעֵדִין לֹא יִלְדָּה⁴⁴; גְּזֵל רְחֵל⁴⁵ וְנִטְעָנָה⁴⁶ אֲצִלוֹ, בֵּין 22
שְׁגֻזָּה קֹדֶם שֶׁתִּבְעוּ בְּדִין בֵּין שְׁעֵדִין לֹא גְזֻזָּה - 23
הוֹאִיל וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, מְשַׁלֵּם כְּשַׁעַת הַגְזֵלָה⁴⁷. 24
וְאִם יִלְדָּה וְגֻזָּה - הַגְזֻזֹת וְהַגְזֻזֹת שֶׁל גְּזֵל; וְאִם 25
עֵדִין לֹא יִלְדָּה וְלֹא גְזֻזָּה - שְׁמִין לוֹ, וְנוֹטֵל הַשְּׂבִיחַ 26
מִן הַגְּזֵל, וּמַחְזִיר הַבְּהֵמָה עֲצָמָה⁴⁸. 27

(40) למעלה בהלכה ב. (41) וכל-שכן שבת שיש בו הוצאה, כגון כחושא ופיטמה (ראה לקמן הלכה ט). (42) שם צג: צה. (43) והשבח, בשעת הדין, כבר איננו על גבי הגזילה. (44) והשבח עדיין על גבי הגזילה (שם צה:). (45) שם. (46) נתכסתה בצמר. (47) את הדין הזה מחלק רבינו לשנים: א. "אם ילדה וגזזה" - כלומר שהשבח כבר אינו על גבי הגזילה, אז השבח גופו שייך לגזולן, ו"משלם כשעת הגזילה", פירושו מחזיר את הגזילה ריקנית כבשעת הגזילה בלי ולדות ובלי גיזות. ב. "ואם עדיין לא ילדה ולא גזזה" - כלומר שהשבח עדיין על גבי הגזילה, והנגזל מקבל את הפרה עם העובר או את הרחל עם הצמר שעליה, מקבל הגזולן את דמי הולד או דמי הצמר. (48) כי יאוש אינו קונה, ראה למעלה סוף הלכה א. הלכה זו היא כדעת רבי יהודה ולפי פירושו של רב פפא, שמשלם כשעת הגזילה, ואין הברל בין ילדה ובין לא ילדה. שם צה:

- ז. גְּזֵל פְּרָה מְעַבְּרָת⁴⁹, וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, וְאַחֵר כֶּף 28
יִלְדָּה; רְחֵל טְעוּנָה, וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, וְאַחֵר כֶּף 29
גְזֻזָּה - מְשַׁלֵּם דְּמֵי פְרָה הָעוֹמֶדֶת לִילְדָּה⁵⁰ וְדְמֵי רְחֵל 30
הָעוֹמֶדֶת לְגֻזָּה. וְאִם לִפְנֵי יְאוּשׁ⁵¹ אוֹ קֹדֶם שְׁנֵשְׁתַּנִּית 31
יִלְדָּה אוֹ גְזֻזָּה - הֵרִי הַגְזֻזֹת וְהַגְזֻזֹת שֶׁל בְּעָלִים, 32
וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְעַבְּרָה אוֹ נִטְעָנָה בֵּין הַגְזֻזֹת⁵²; 33
הוֹאִיל וְלֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים⁵³ וְלֹא נִשְׁתַּנִּית הַגְזֻזָּה⁵⁴ 34
- בְּרִשׁוֹת בְּעָלֶיהָ הִיא עֵדִין⁵⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁהַגְזֵלִין חִבֵּי 35
בְּאֶנְסִיָּה⁵⁶. 36

(49) משנה שם צג: דוגמא זו משלימה את הדוגמא שבהלכה הקודמת. שם דובר, כשהוולד מראשית עיבורו היה ברשות הגזולן. כאן מדובר, כשהוולד כעובר היה כבר קיים ברשות הנגזל, אלא שיצא לאויר העולם ברשות הגזולן אחרי שנתיאשו הבעלים. (50) כשעת הגזילה, כלומר הגזולן נוטל את הוולד ומחזיר את הפרה, ומשלים בדמים את ההפרש בין דמי פרה העומדת לילד ובין דמי הפרה שהוא מחזיר בלי עובר. (51) עד כה דובר בשני מקרים, שהשביחה הגזילה לאחר יאוש. כעת מבאר רבינו דין אותם

נדרוש ממנו גם את הוולדות שנולדו אצלו, ימנע מלחזור בתשובה. דבר זה הוא תקנה, כי מצד הדין היה עליו להחזיר גם את השבח, כי יאוש אינו קונה. (21) מעריכים לו לגזולן את דמי השבח, שהשביחה אצלו הגזילה. (22) ונוטל דמים, כגון שגזל פרה ונתעברה אצלו והחזירה לפני שילדה (ראה לקמן שם).

- ג. מְכַרָּה הַגְזֵלִין אוֹ נִתְנָה בְּמִתְנָה, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא 1
נִשְׁתַּנִּית הַגְזֻזָּה²³ - אֵינָה חוֹזֶרֶת בְּעֲצָמָה²⁴ מִיד 2
הַלּוֹקֶחַ; הוֹאִיל וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, בֵּין לִפְנֵי מְכִירָה 3
וְנִתְנָה²⁵ בֵּין לְאַחֵר מְכִירָה וְנִתְנָה, קִנְיָא הַלּוֹקֶחַ 4
בְּיָאוּשׁ וְשְׁנֵי רִשּׁוֹת²⁶. 5

(23) והגזולן לא קנה אותה. (24) הגזילה גופה. (25) אין הברל, אם היאוש קדם למכירה, או המכירה קדמה ליאוש (שם קטו.). (26) שעברה הגזילה בהיתר לרשות הקונה או המקבל מתנה (גמרא שם). השווה להלכות גניבה פרק ה הלכה ג.

- ד. הַגְזֵל וְהַשְּׂבִיחַ, וּמְכַר²⁷ אוֹ הוֹרִישׁ לִפְנֵי יְאוּשׁ²⁸ 6
- מָה שֶׁהַשְּׂבִיחַ הוֹרִישׁ²⁹ וּמָה שֶׁהַשְּׂבִיחַ מְכַר, וְקִנְיָה 7
לּוֹקֶחַ אוֹ יוֹרֵשׁ אֶת הַשְּׂבִיחַ³⁰, וְנוֹטֵל דְּמֵי הַשְּׂבִיחַ מִן 8
הַגְזֵל וּמַחְזִיר לוֹ הַגְזֻזָּה³¹, וְחוֹזֵר הַגְזֵל וְנוֹטֵל דְּמֵי 9
הַשְּׂבִיחַ מִן הַגְזֵל³², שֶׁהִרִי לֹא נִתְיָאֲשׁ. וְכֵן אִם 10
הַשְּׂבִיחַ הַלּוֹקֶחַ³³ אוֹ הַיּוֹרֵשׁ - נוֹטֵל הַשְּׂבִיחַ מִן 11
הַגְזֵל³⁴. 12

(27) מימרא של רבא (שם צו.). (28) ויש כאן שינוי רשות בלי יאוש שאינו קונה מצד הדין, כשם שיאוש בלי שינוי רשות אינו קונה מצד הדין (ראה בית הבחירה לבבא-קמא עמוד 273). (29) לשון רבא, שם. (30) קנה אותו בשינוי רשות בלבד, כשם שגזולן קונה אותו ביאוש בלבד, ראה למעלה הלכה ב. ולגבי הגזולן אין דין קנין ע"י יאוש דומה לקנין של שינוי רשות. בדין ראשון, דמי השבח נשארים בידיו מפני תקנת השבים, מה-שאיין-כן במכר לפני יאוש, שחוזר הנגזל ונוטל דמי השבח מן הגזולן. (31) כי את הגזילה עצמה לא קנה בשינוי רשות בלי יאוש. (32) ולא קנה הגזולן את השבח, כי תקנת השבים היתה לשבח שלאחר יאוש (ראה למעלה הלכה ב.). (33) דברי רבא, שם. (34) כשם שאם השביח הגזולן ואחר-כך מכר, השבח של הלוקח; כך אם השביח הקונה, השבח לקונה. [לא פירש רבינו בהשביח לוקח אם הנגזל גובה מהגזולן את דמי השבח ששילם ללוקח. ויש פנים לכאן ולכאן].

- ה. מְכַר הַגְזֵלִין לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים³⁵, אֵף עַל פִּי 13
שֶׁהַשְּׂבִיחַ הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים - חוֹזֶרֶת לְבְּעָלֶיהָ³⁶. מְכַרָּה 14
הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים לְיִשְׂרָאֵל³⁷ אַחֵר שֶׁהַשְּׂבִיחַ - הוֹאִיל 15
וְהַגְזֵל יִשְׂרָאֵל וְזֶה שֶׁהִיא בִּידוֹ יִשְׂרָאֵל, קִנְיָה 16
הַשְּׂבִיחַ³⁸; וְאִם תִּפְּשׁ הַגְזֵל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ³⁹. 17

(35) שם. (36) עם השבח, ואין הבעלים משלמים בעד השבח, כי הגוי לא קנה אותו. רק בלוקח ישראל שהשביח, אמרו חכמינו שנוטל את השבח מן הנגזל, אפילו אם קנה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ' סיון – ספר נזיקין – הלכות גזילה ואבידה צט

מותוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

63) שיש הברל בשבח גזילה בין לפני יאוש ובין לאחר יאוש. (64) שלא עלה לגולן בדמים. (65) שמדובר עליהם במשנה ובגמרא שם צג: (66) שם סה. (67) את ההפרש בין דמי הפרה לפני שפטמה לבין דמי הפרה לאחר שפטמה. הוא יכול לטעון: "אנא פטימנא ואת שקלת?" פירוש "אני אפטם ואוציא כסף, ואתה תקח?" (שם, וראה הלכות גניבה פרק א הלכה יא).

י. שנוי⁶⁸ החוזר לברית⁶⁹ - אינו שנוי⁷⁰. כיצד? 11
הגזול עצים ודבקן במסמרים⁷¹ ועשה מהן תבה - 12
אינו שנוי; שהרי אפשר לפרקן, וחוזרין לוחות 13
כשהיה⁷². 14

68) לאחר שבאר את הרישא שבהלכה הראשונה בפרק זה, המדברת על גזילה שלא נשתנתה ביד הגזול, מתחיל רבינו לבאר את הסיפא, העוסקת בדין שינוי ביד הגזול. 69) שאפשר להחזיר את החפץ למצבו הקודם שמלפני השינוי. (70) ואין הגזול קונה את הגזילה, וחייב להחזיר את הגזילה עצמה. (71) בלי לשנות את העצים. (72) שם צג:

יא. גזל עפר⁷³ ועשאהו לבנה - לא קנה⁷⁴; שאם 15
ידק⁷⁵ הלבנה, תחזר עפר כשהיתה. גזל לשון של 16
מתכת⁷⁶ ועשאהו מטבע - לא קנה; שאם יתיר 17
המטבע יחזר לשון כשהיתה. וכן כל פיוצא בזה. 18

73) מימרות של רב פפא, שם צו: (74) ומחזיר את הלבניה, ונוטל את השבח מן הנגזל. (75) יכתוש דק דק. 76) גוש מתכת מאורך בצורת לשון.

יב. אכל⁷⁷ הגזול עצים⁷⁸ וישפן וקצץ⁷⁹ או חקק 19
בהן⁸⁰ ועשאן פלים, או שגזל צמר ויצבעו או נפצו⁸¹ 20
ולבנו⁸², או שגזל טוין⁸³ ועשאהו בגד, או שגזל לבנה 21
ועשאהו עפר⁸⁴, או אבנים וסתתן⁸⁵, או מעות והיתכן 22
- הרי זה שנוי בידו; שאם יעשם מעות אחרות - 23
פנים חדשות הן⁸⁶. וכן כל פיוצא בהן. 24

77) בכל הדוגמאות הבאות, אין השינוי חוזר לבריותו. 78) שם צג: (79) זהו שינוי שאינו חוזר לבריותו. 80) עשה בהם חלל ובית קיבול. (81) הפריד באצבעות את שערות הצמר וניקה אותן. (82) הלבנינו על-ידי כיבוס וטיפול מיוחד. (83) צמר עשוי חוטים [קשה להסביר מה בין טוין ועשאו בגד ובין עצים שעשאם תיבה, הרי גם הבגד אפשר לפרק. ראה לחם-משנה וכסף-משנה]. (84) שם צו: 85) תקנן והחליקן. (86) ואין אלה אותן המעות שגזל.

יג. הגזול מעות⁸⁷ ישנות⁸⁸ וישפן וחדשן - לא 25
קנה; שהרי מתישנן וחוזרין כשהיו. גזל מעות 26
חדשים וישנן⁹⁰ - קנה; שאם יחדשם - פנים 27
חדשות הן⁹¹. גזל דקל⁹² מחבר⁹³ וקצצו - לא קנה⁹⁴, 28
ואפלו פרתו חליות חליות⁹⁵; עשאהו קורות⁹⁶ - 29
קנה⁹⁷. 30

(87) שם. (88) משומשות והשחירו. (89) החליקן וניקן.

שני המקרים, כשהשביחה הגזילה לפני יאוש. (52) וכל-שכן אם כשגזל אותה כבר היתה מעוברת. (53) ולפני יאוש אין הגזול קונה אפילו את השבח, אף לא מטעם תקנת השבים. כלמעלה בהלכה ב. (54) כי השינוי שבעיבור ובלידה הוא שינוי קל, ואינו נחשב שינוי מעשה. ראה לקמן הלכה י. (55) לבעלים הזכות החוזקית על הגזילה, אף-על-פי שהיא בבית הגזול. (56) אם הבהמה תאבד אפילו באונס, כגון שמתה מיתה טבעית, חייב הגזול לשלם, כלומר הוא מפסיד כאילו היתה שלו, בכל זאת אינו קונה את השבח.

ח. גנב⁵⁷ או גזל⁵⁸, והקדיש וטבח אחר שנתנאשו 1
הבעלים⁵⁹ - הרי היא ברשות הגזול משה 2
שהקדישה בלבד⁶⁰, כדי שלא יהא חוטא נשפר⁶¹; 3
וכל ולדותיה וגזותיה משעת גנבה עד שעת הקדש 4
של בעלים⁶². 5

(57) גיטין נה: (58) ובשניהם הקדישם הקדש (בבא-קמא טו.). (59) אם הקדיש לפני שנתיאשו הבעלים, אין הקדשו הקדש, מכיון שהגניבה או הגזילה אינה שלו (שם סח:). (60) שקנאה ביאוש ובשינוי השם [ראה לחם-משנה פרק יח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יד]. כי קודם היתה חולין ועכשיו שם קדש עליה. אבל אינה ברשותו לענין שבח משעה שנתיאשו הבעלים, כמו בגזול שלא הקדיש, למעלה בהלכה ב, מכיון ששם עשו בו תקנת השבים, אבל בהקדיש אין בו תקנת השבים (ראה מגיד-משנה להלכה ט). (61) אלה דברי הגמרא, גיטין נה: כי מצד הדין לא קנה הגזול את השבח, אפילו לאחר יאוש, כי יאוש בלבד אינו קונה, ומפני תקנת השבים - השבח לגזול (ראה למעלה סוף הלכה א). (62) גם הגיזות והוולדות שלאחר יאוש. [קשה מאוד להבין דברי רבינו כאן על-פי פירושו של המגיד-משנה. רבינו אומר בפירוש הטעם "כדי שלא יהא חוטא נשכר", ומדברי המגיד-משנה יוצא נימוק אחר לגמרי, היינו שבהקדיש לא שייך תקנת השבים, מפני שהשבח לא יינתן לגזול. ועוד יש לתמוה: מה החוטא נשכר? הלא הכל להקדיש? ראה ראב"ד כאן. וכדי לסלק את כל התמיהות נראה לפרש, שמה שכתב רבינו כאן: "וטבח" הכוונה לשחט בחוץ, ועבר על עוון שחיתת קדשים בחוץ (בגיטין נה: ששם מקור הלכה זו, נאמר: תני עלה, בחוץ וכו') ענוש כרת), שאם לא תאמר כן, הרי המלה "וטבח" מיותרת, שהלא אין אנו עוסקים כאן בדין ארבעה וחמשה אלא בשבח גזילה; ואם תרצה לומר שרבינו נגרר אחר לשון המשנה, קשה למה השמיט המלים "או מכר". אלא ודאי התכוון להמובאה: "ותני עלה וכו'", ועל זה אמרו שם: "שלא יהא חוטא נשכר", ומכאן נימוקו של רבינו. והפירוש הוא, שהחוטא הזה שעבר על עוון כרת נוסף על עוון גזילה, לא ייחנה מתקנת השבים].

ט. פמה דברים אמורים⁶³? בשבח הפא מאליו⁶⁴, 6
פגון גזות וולדות⁶⁵; אכל אם היתה פחושה 7
ופטמה⁶⁶ - אפלו לפני יאוש נוטל מן הנגזל שבח 8
הפטום⁶⁷. וכן כל פיוצא בזה משבח שיש בו 9
הוצאה. 10

16 לְגַזֹּל אֶת הַשֶּׁבַח אַחֵר יָאוֹשׁ אֶלָּא כְּגוֹן גְּזוּת
17 וְלָדוֹת¹²²; אֲבָל שֶׁבַח הַיָּקָר, אִם הֵיחָה הַגְּזֵלָה חוּצָה
18 בְּעֵינֶיהָ¹²³, אֵינוֹ זֹכֶה בָּהּ.

(117) וחייב הגזולן להחזירה בעין. (118) שם סה. בבא-
מציעא מג. (119) ואמרנו, למעלה הלכה ב, שמפני שתקנת
השבים שייך השבח שלאחר יאוש לגזולן. (120) אף לא
השבח שבעליית המחיר. (121) החכמים. (122) שאם
יקחו מן הגזולן את הגיזות והוולדות, יש לחשוש, שימנע
מלחזור בתשובה. (123) אבל אם הגזילה אינה קיימת,
כגון נשבר הכלי מאליו, לא ישלם הגזולן את שבח היוקר,
אלא דמי הכלי לפני שנתייקר (גמרא שם. ראה לקמן פרק
ג הלכה א).

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) ביאר בו רבינו ז"ל דיני הגזילה שנתייקרה או שהוזלה או
שנפחתה או שנפסלה, וכן מי שנשחט בנכסי חברו,
והמשתמש בפקדון אשר הפקד אותו, ונמשך לזה השואל
שלא מדעת, או החוטף משכון מיד לוח, ששניהם אינם
מתכוונים לגזול.

19 א. הַגְּזֵל חֲבִית² שֶׁל יֵין מִחֶבְרוֹ, וְהָרִי הִיא שְׁוֵה
20 דִּינָר בְּשַׁעַת הַגְּזֵלָה, וְהוֹקְרָה אֶצְלוֹ וְעֵמְדָה בְּאַרְבָּעָה:
21 אִם שֶׁבַר הַחֲבִית אוֹ שֶׁתָּה אוֹתָהּ³ אוֹ מִכְרָה אוֹ נִתְּנָה
22 בְּמִתְנָה אַחֵר שֶׁהוֹקְרָה - מְשַׁלֵּם אַרְבָּעָה, בְּשַׁעַת
23 הוֹצָאָה מִן הָעוֹלָם⁴; שְׂאֵלוֹ הִנִּיחָהּ⁵, הֵיחָה חוּצָה
24 בְּעֶצְמָהּ⁶. נִשְׁפְּרָה מֵאֲלִיָּה⁷ אוֹ אֲבָדָה - מְשַׁלֵּם דִּינָר,
25 בְּשַׁעַת הַגְּזֵלָה.

(2) בבא-קמא סה. (3) דוגמאות אלה מובאות בגמרא שם.
(4) בשעה ששבר את החבית או מכר אותה. [בגמרא שם
אמרו: "כשעת העמדה בדין". מדברי רבינו נראה, שאם
הוקרה בין ההוצאה מן העולם ובין העמדה בדין - אינו
משלם התוספת]. (5) שלימה אצלו. (6) ושבח היוקר
לבעלים, ראה למעלה פרק ב הלכה טז. על כן, כשהוא
משבר את החבית, הריהו גוזל שלושה דינרים נוספים,
מלבד הדינר שבשעת הגזילה. משום כך משלם ארבעה
דינרים. (7) ואין לחייב את הגזולן אלא על הגזילה בלבד.
על כן משלם דינר כשעת הגזילה.

26 ב. הֵיחָה שְׁוֵה⁸ בְּשַׁעַת הַגְּזֵלָה אַרְבָּעָה, וּבְשַׁעַת הוֹצָאָה
27 מִן הָעוֹלָם דִּינָר⁹ - מְשַׁלֵּם אַרְבָּעָה, בְּשַׁעַת הַגְּזֵלָה¹⁰,
28 בִּין שֶׁשְׁפְּרָה אוֹ שֶׁתָּאָה¹¹ בִּין שֶׁנִּשְׁפְּרָה אוֹ אֲבָדָה
29 מֵאֲלִיָּה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(8) גמרא שם, ובבא-מציעא מג. (9) כי מחיר היין הוול.
(10) "כל הגזולנים משלמים כשעת הגזילה", גמרא שם.
(11) בהלכה הקודמת, כשהוקרה החבית, משלם ארבעה
דינרים, מכיון שנחשב כאילו גזל פעמיים, פעם דינר ופעם
שלושה דינרים, שבח היוקר בשעה ששיבר את החבית. אבל
בהלכה זו, כשהוזלה החבית, הרי גזל מן הבעלים חבית
שמחירה בשעה שגזלה, ארבעה דינרים, על כן הוא משלם
ארבעה דינרים.

(90) עשה אותן ישנות. (91) מעות אלה אחרות הן, וניכרת
בהן ההתיישנות, ולעולם לא יחזרו להיות כמו שהיו בשעת
הגזילה. (92) שם צו. (93) לקרקע. (94) כי היה דקל,
ונשאר דקל גם לאחר שנקצץ, ולא נשתנה לא בשמו ולא
במראהו. על כן חייב הגזולן להשיב את הדקל עצמו.
(95) טבעות, טבעות. הטעם שלא קנה מפני שעדיין נקראות
חוליות של דקל. (96) לבנין. (97) בשינוי מעשה, וישלם
דמים בלבד. וזה הכלל, שינוי מעשה קונה רק כשהשינוי
גורם לשינוי השם, ואם לאו, אין זה שינוי ממש, המעביר
את הגזילה לרשותו של הגזולן. במה דברים אלה אמורים,
כשאין שינוי ממש בגוף הגזילה, כגון: דקל שנקצץ, אבל
שינוי ממשי בעצם הגזילה, קונה אפילו כשלא נשתנה השם,
כגון: עגל ונעשה שור או טלה ונעשה איל, אף-על-פי
שאמרו: שור בן יומו קרוי שור ואין כאן שינוי השם, קנה
מפני השינוי בעצמותו, כדרכי אילעא בבא-קמא לה:].

1 יד. גֹּזֵל קוֹרוֹת גְּדוּלוֹת⁹⁸ וְעֶשְׂאָן קִטְנוֹת - לֹא קָנָה⁹⁹;
2 עֶשְׂאָן לַוָּחוֹת¹⁰⁰ עַד שֶׁנִּשְׁתַּנָּה שְׁמֹם¹⁰¹ - קָנָה. גֹּזֵל
3 לְוָלָב¹⁰² וְהַפְּרִיד עָלָיו - קָנָה¹⁰³ הָעָלִים. גֹּזֵל עָלִים
4 וְעֶשְׂאָן חוֹפִיָּה¹⁰⁴ - קָנָה¹⁰⁵. גֹּזֵל טָלָה¹⁰⁶ וְנִנְעָשָׂה
5 אֵיל¹⁰⁷, עֶגֶל וְנִנְעָשָׂה שׁוֹר - הָרִי זֶה שְׁנֵי בִּידוֹ¹⁰⁸
6 וְקָנָה¹⁰⁹, וּמְשַׁלֵּם כְּשַׁעַת הַגְּזֵלָה¹¹⁰, וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא
7 נִתְּיָאָשׁוּ הַבְּעָלִים¹¹¹.

(98) שם. (99) כי עדיין שם "קורות" עליהן.
(100) קרשים. (101) ואין שם "קורה" נקרא עליהם.
(102) ענף הדקל. (103) בשינוי מעשה, כי נעשו "עלים"
ונקראים עלים ולא "לולב", ולעולם לא ישובו להיות
"לולב". (104) כעין מטאטא לכבד בו את הבית, לאחר
שחילק את העלים לשנים. (105) בשינוי מעשה, ואף פעם
לא ישובו להיות "עלים". (106) כבש צעיר עד בן שנה.
(107) כבש מבן שלושה-עשר חודש ויום אחד ומעלה, שם
צו: (108) אף-על-פי ששינוי זה לא בא על-ידי מעשה
הגזולן. (109) כי נשתנה גופו (שם סה:). (110) ראה
הלכה א. (111) כי שינוי מעשה קונה אף בלי יאוש, ושינוי
בגוף מעגל לשור ומכבש לאיל - חשוב כשינוי מעשה.

8 טו. גֹּזֵל פְּלִי וְשֶׁבְּרוֹ - אֵין שְׁמִין לוֹ הַפָּחַת¹¹²; אֶלָּא
9 מְשַׁלֵּם דְּמִי¹¹³, וְהַפְּלִי הַשֶּׁבֶר שֶׁל גֹּזֵלָן. וְאִם רָצוּ
10 הַבְּעָלִים לְטַל הַפְּלִי הַשֶּׁבֶר - נוֹטְלִין¹¹⁴, וּמְשַׁלֵּם
11 הַפָּחַת; שְׁזוֹ תִּקְנָה הִיא לַבְּעָלִים¹¹⁵, וְאִם לֹא רָצוּ -
12 הָרְשוּת בִּידוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה¹¹⁶.

(112) אין אומרים שיקבל הנגזל את שברי הכלי, והגזולן
יוסיף לו את ההפרש בין דמי הכלי השבור לבין דמי הכלי
השלם (שם יא.). וראה הלכות גניבה פרק א הלכה טו.
(113) של כלי שלם. (114) בעל-כרחו של גזולן. (115) דין
זה, שאין שמין לגזולן, תוקן לטובת הבעלים. (116) כגון
גזל בהמה ומתה.

13 טז. גֹּזֵלָה שְׁלֹא נִשְׁתַּנִּית¹¹⁷ וְהוֹקְרָה¹¹⁸, אֵף עַל פִּי
14 שְׁנִיתָאָשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה¹¹⁹ - הָרִי זֶה חוּצָה
15 לַבְּעָלִים, וְאֵין לְגַזֹּל בָּהּ כְּלוֹם¹²⁰. שְׁלֹא תִקְנָה¹²¹

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ' סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ג. הגזול¹² חותל¹³ שיש בו חמשים תמרים,
- 2 וכשימכר החותל כלו באחת ימכר בתשעה,
- 3 וכשימכר אחת אחת ימכר בפעשה - אינו משלם
- 4 אלא תשעה¹⁴, ואין הנגזל יכול לומר לו: אני אחת
- 5 אחת הייתי מוכר. וכן הדין במזיק¹⁵, וכן כל פיוצא
- 6 בזה, בנכסי הדיוט; אבל בהקדש¹⁶ אינו כן, אלא
- 7 משלם עשה¹⁷.
- 8 ד. גזל בהמה¹⁸ והזקינה¹⁹ או פחשה²⁰ פחש שאינו
- 9 יכול לחזור, בגון חללים שאין להם רפואת תעלה²¹,
- 10 או שגזל מטבע ונסדק²² או פסלו המלך²³, או שגזל
- 11 פרות והקריבו כלן²⁴, או שגזל זון והחמיץ²⁵ - הרי
- 12 זה כמי שגזל פלי ושברו²⁶, ומשלם פשעת הגזלה²⁷.
- 13 אבל אם גזל בהמות וכחשו פחש שאפשר לחזור²⁸,
- 14 או שגזל עבדים והזקינה²⁹, או שגזל מטבע ונפסל
- 15 במדינה זו והרי הוא יוצא במדינה אחרת, או שגזל
- 16 פרות והקריבו מקצתם³⁰, או תרומה ונטמאת³¹, או
- 17 שגזל חמץ ועבר עליו הפסח³², או בהמה ונעבדה
- 18 בה עברה³³, או נפסלה מלקרב³⁴, או שהיתה יוצאה
- 19 להסקל³⁵ - אומר לו³⁶: הרי שלך לפניך³⁷, ומחזיר
- 20 אותה בפעמה³⁸.
- 18 משנה בבא-קמא צו: (19) וזקנה היא שינוי שאינו
- חזור. (20) רותה, גמרא שם. (21) שאינם מעלים ארוכה.
- 22 ונבקע, ועל-ידיה יצא מן השימוש. (23) המלך ציוה
- להוציא מטבע זה מן השימוש, גמרא שם צו. (24) גמרא
- שם צח: (25) גם זה קלקול שאינו ניתן לחיקון.
- 26 שאינו מחזיר את הגזילה עצמה אלא דמיה.
- 27 משנה שם צו: (28) ולהבריא. (29) מחזיר את
- העבדים עצמם. וזה דעת רבי מאיר שם, כי בדין תורה דין
- העבד כדין קרקע, וכשם שקרקע אינה נגזלת ואינה נקנית
- לגזלן, אלא ברשות הבעלים קיימת, כך העבד אינו קנוי
- לגזלן אלא שייך לבעלים. על כן אומר הגזולן לנגזל: הרי
- שלך לפניך [פסק כרבי מאיר נגד רבנן, מפני שרב אמר שם:
- הלכה כרבי מאיר]. (30) שם צח: (31) ואסורה באכילה,
- וגם היתר ההנאה מוגבל ודמיה מועטים. אבל התרומה גופה
- לא נשתנתה במאומה, וכן ביתר הדוגמאות הבאות - לא
- נשתנה גוף הגזילה. (32) ואסור בהנאה. (33) כגון
- שנרבעה, ואסור להקריבה למזבח. (34) נפסלה לקרבן על
- המזבח על-ידי מום בלתי ניכר, כגון בדוקין שבעין. [ואפילו
- אם הגזולן הטיל בידים את המום - פטור, כי לא כל
- השוורים עומדים להיקרב על המזבח, ולא הפסידו כלום].
- 35 כגון שהמיתה אדם או רבעה או נרבעה על-פי עדים
- ונגמר דינה לסקילה. [בהלכות נזקי ממון פרק יא הלכה ט,

- פסק רבינו, שאם החזירו השומר אינו מוחזר, וזה סותר מה
- שכתב כאן. ראה לחם-משנה שטרח ליישב בדוחק, וצריך
- עיון.]. (36) הגזולן לנגזל. (37) כי הגזילה לא נשתנתה.
- 38 אפילו אם אסורה בהנאה, ואינה שוה מאומה.
- ה. במה דברים אמורים? ³⁹ כשהחזיר הגזלה⁴⁰; אבל
- אם נשרפה הגזלה או אבדה אחר שנאסרה בהנאה
- חייב להחזיר לו דמיה פשעת הגזלה⁴¹. לפיכך⁴²,
- אם קפר בו⁴³ אחר שנאסרה בהנאה⁴⁴ ונשבע⁴⁵ - חייב
- לשלם קרן וחמש ואשם⁴⁶.

- 39 שאומר לו: הרי שלך לפניך. (40) והריהי כעין שגזל,
- שהרי לא נשתנתה, אף-על-פי שאינה שוה כלום. "...
- יחזיר כעין שגזל, מכאן אמרו, גזל מטבע ונפסל ... תרומה
- ונטמאת, חמץ ועבר עליו הפסח, בהמה ונעברה בה עבירה
- ... אומר לו הרי שלך לפניך", גמרא שם צח: (41) ואז
- הרי היתה מותרת ושוה כסף. שם קה. (42) שם קה. קה:
- (43) בדבר שגזל ואמר: לא גזלתי. (44) אף-על-פי שלא
- כפר ממון, כי בשעה זו לא היתה הגזילה שוה כלום.
- (45) לשקר. (46) בהתאם לדין המפורש בתורה (ויקרא א,
- כ"ו), מכיון שאילו נגנב או נאבד אחרי שנאסר בהנאה,
- היה הגזולן מחויב לשלם, הרי הוא ממון וחייב על כפירתו
- קרן וחומש ואשם. חומש - אחד מארבעה מדמי הגזילה,
- ואחרי שמצרפים את התוספת הזו לקרן, היא רק חמישית
- הסך הכולל. ובלשון התלמוד זה נקרא 'חומש מלבר'.

- ו. הגזול בהמה⁴⁷ ונשא עליה משא או רכב עליה
- או חרש או דש בה וכיוצא בזה, והחזיר לבעליה,
- אף על פי שעבר בלא תעשה⁴⁸ - אינו חייב לשלם
- כלום, שהרי לא הפסידה⁴⁹ ולא הכחישה⁵⁰. ואם
- החזק אדם זה לגזלו⁵¹ או לעשק⁵² או לעשות מעשים
- אלו⁵³ פעם אחר פעם - קונסין אותו⁵⁴, ואפלו
- בחוצה לארץ⁵⁵, ושמיץ⁵⁶ השכר⁵⁷ או השבח
- שהשביח בבהמה⁵⁸ ומשלם לנגזל.

- 47 בבא-קמא צו: (48) לא תגזול. (49) לא גרם לה נזק.
- 50 בגופה. לו הכחישה כחש שאינו יכול לחזור (ראה הלכה
- ד), היה משלם כשעת הגזילה. (51) ואם ידוע שאדם זה
- גזול. (52) ראה למעלה פרק א הלכה ד. (53) לחרוש,
- לדוש וכו' בבהמות שאינן שלו. (54) מחייבים אותו
- לשלם, אף-על-פי שמן הדין פטור מלשלם. (55) אף-על-
- פי שאין דנים דיני קנסות בחוזה לארץ (השווה סנהדרין
- לא:). דין זה לומדים מרב נחמן (בבא-קמא צו:), שקנס את
- הגזולן, אף-על-פי שהיה בבבל, כדי לעשות סייג ולהפריש
- אדם מן העבירה. (56) ומעריכים. (57) במקרה שנשא
- עליה משא או רכב עליה. (58) במקרה שחרש. על הגזולן
- לשלם את השבח שבא כתוצאה מהחרישה (לא כל השבח,
- כי גם לקרקע יש חלק בשבח, עיין שם בגמרא).

- ז. התוקף⁵⁹ עבדו של חברו ועשה בו מלאכה, ולא
- בטלו⁶⁰ ממלאכה אחרת - פטור; שנות לו לאדם
- שלא יבטל עבדו⁶¹. ואם בטלו ממלאכה אחרת -
- משלם לו⁶² כפועל.

מלהשכיר לאחרים, ועליו לשלם את דמי ההפסד. כך פסק הרי"ף.

- י. מִי שְׁהִיָּה לִי צֶמֶר⁸⁰ וְסַמְנִים⁸¹ שְׂרוּיִים⁸², וְכֹא אֶחָד וְצָבַע הַצֶּמֶר בְּסַמְנִין שְׁלֹא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ - מְשַׁלֵּם לוֹ דְּמֵי מָה שֶׁהִפְסִיד בְּצֶמֶר⁸³, וְאִינוּ מְחַשְׁבִּים לוֹ שֶׁבַח סַמְנִין שֶׁעַל גְּבִי הַצֶּמֶר⁸⁴. וְאִם תִּפְשֶׁה הַנֶּזֶק דְּמֵי מָה שֶׁחֲסָרוּ מִן הַסַּמְנִין - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ⁸⁵.

(79) בבא-קמא קא. (80) לבן. (81) צבעים. (82) ומוכנים לצביעה. (83) אם הצמר הצבוע בצבע זה שוה פחות מדמי צמר לבן, משלם לו את ההפסד בצמר, אבל את דמי הצבעים שחסרו אינו משלם, כי יכול לטעון: הרי הצבעים בצמר שלך. (84) [המגיד-משנה מקבל דבריו של הראב"ד האומר ששיבוש נפל בדברי רבינו, וצריך לתקן ולכתוב: "ומחשב לו שבח סמנים שעל גבי הצמר", כלומר, אומר לו: צבעים שלך נמצאים על הצמר]. (85) זוהי בעיא שלא נפתרה שם, ועל כן יד התובע על התחתונה, הצובע אינו חייב לשלם דמי הצבעים, כי יכול לטעון: הצבעים נמצאים בצמר שלך, אבל אם תפס הנזק אין מוציאם מידו, כי יכול לטעון: לו היו הצבעים בעין, היו שווים כסף, עכשיו אבדתם ממני.

- יא. הַשּׁוֹלֵחַ יָד בַּפֶּקֶדוֹן⁸⁶, בֵּין שֶׁשָּׁלַח יָד בְּעַצְמוֹ אוֹ עַל יָד בְּנוֹ⁸⁷ וְעָבְדוֹ וְשִׁלּוּחוֹ - הֲרִי זֶה גְּזֵלָן⁸⁸; וְנִתְחַיֵּב בְּאַנְסִיּוֹ⁸⁹, וְנִעֲשֶׂית הַגְּזֵלָה בְּרִשּׁוֹתוֹ, כְּדִין כָּל הַגְּזֵלָנִים. חֶשֶׁב לְשִׁלּוֹחַ יָד⁹⁰ בַּפֶּקֶדוֹן - אִינוּ חֵיֵב בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ, עַד שֶׁיִּשְׁלַח יָד⁹¹. וּמִשֶּׁשָּׁלַח יָד נִתְחַיֵּב בּוֹ. אִף עַל פִּי שְׁלֹא חָסַר מִמֶּנּוּ כְּלוּם⁹², אֲלֹא נָטַל הַפֶּקֶדוֹן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּרִשּׁוֹתוֹ⁹³ כְּדִי לְשִׁלּוֹחַ בּוֹ יָד⁹⁴ - הֲרִי זֶה חֵיֵב⁹⁵; שְׁשִׁלִּיחוֹת יָד אֵינָה צְרִיכָה חֲסָרוֹן.

(86) העבירו ממקום למקום ברשותו על-מנת ליטלו לעצמו, בבא-מציעא מג. (87) שעשה לפי מצוות אביו, אף-על-פי שבכל מקום אומרים "אין שליח לדבר עבירה", שם מד. (88) מכיון שהשתמש בחפץ לא שלו בלי הסכמת הבעלים, אף-על-פי שהחפץ הגיע לידו בהסכמת הבעלים. (89) אם החפץ הלך לאיבוד ואפילו בלי אשמתו, חייב לשלם, אף-על-פי שבשעה שקיבל היה שומר חנם ופטור. (90) כגון שאמר בפני עדים, שיטול את הפקדון לעצמו, שם מג: (91) כדעת בית הלל, שנאמר "אם לא שלח ידו במלאכת רעהו" (שמות כב, ז), שם מד. (92) כדעת רבא, ש"שליחות יד אינה צריכה חסרון", שם מא: (93) ועל-ידידזה קנה אותו. (94) מה-שאין-כן אם העביר את הפקדון למקום אחר, מפני שמשתמר שם יותר טוב. (95) כדין גזלן.

- יב. הַגִּבִּיָּה אֶת הַחֲבִית⁹⁶ לְטַל מִמֶּנָּה רִבִּיעִית⁹⁷ - נִתְחַיֵּב בְּאַנְסִיָּה⁹⁸, אִף עַל פִּי שְׁלֹא נָטַל. אֲבָל אִם הַגִּבִּיָּה אֶת הַכֵּיס⁹⁹ לְטַל מִמֶּנּוּ דִּינָר¹⁰⁰, וְכִיּוֹצֵא בְּכֵיס מְדַבְּרִים שְׁאֵינָן גּוֹף אֶחָד¹⁰¹ - הֲרִי זֶה סָפֵק אִם נִתְחַיֵּב בְּכָל הַכֵּיס¹⁰² אוֹ לֹא נִתְחַיֵּב אֲלֹא בְּדִינָר בְּלִבְדוֹ¹⁰³.

(59) לוקח בחזקה, מימרא בשם רב, בבא-קמא צו. (60) על-ידי מלאכה זו. (61) שלא ילך בטל, כדי שלא יתרגל לבטלה. על כן פטור התוקף, כי זה כאילו הסכים בעל העבד לכך. גמרא שם. (62) לבעלים שכר מלאכת העבד. בהלכה הקודמת, בגזול בהמה ועשה בה מלאכה פטור, לא הבדיל רבינו בין בטלה ממלאכה אחרת ובין לא בטלה ממלאכה אחרת, ומשמע שבשני המקרים פטור הגזול, כי משעת הגזילה קנויה לו הבהמה לשבחה, אבל עבד דינו כקרקע ואינו נגזל (ראה למעלה הלכה ד), וברשות הבעלים הוא עומד, על כן משלם לבעלים שכר מלאכתו, במקרה שגרם להם הפסד. [אבל קשה להבין, למה לא חילק רבינו בגזול בהמה בין נתיאשו הבעלים או לא נתיאשו, הרי דעתו שבלא נתיאשו הבעלים - השבח לנגזל (למעלה פרק ב הלכה ב, ז)].

- ח. הַתּוֹקֵף סִפִּינָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ⁶³ וְעִשָּׂה בָּהּ מְלָאכָה: אִם אֵינָה עֲשׂוּיָה לְשֹׁכֵר⁶⁴ - שְׁמִין בָּמָה פְּחָתָה⁶⁵ וּמְשַׁלֵּם; וְאִם הִיא עֲשׂוּיָה לְשֹׁכֵר: אִם יָרַד לָהּ בְּתוֹרַת שְׂכִירוֹת⁶⁶ - הוֹאִיל וְיָרַד שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת⁶⁷, אִם רָצָה הַבֹּעֵל לְטַל שְׂכָרָה⁶⁸ - נוֹטֵל, רָצָה לְטַל פְּחָתָה⁶⁹ - נוֹטֵל⁷⁰; וְאִם יָרַד לָהּ בְּתוֹרַת גְּזֵל - נוֹתֵן הַפְּחָתָה⁷¹. וְכֵן כָּל כְּיוֹצֵא בְּזָה⁷².

(63) מימרא שם. (64) אלא לשימושם הפרטי של הבעלים. (65) מעריכים בכמה ירד ערך הספינה לאחר השימוש. פחת זה משלם התוקף, בין אם הוא עולה על שכר השימוש, ובין אם הוא פחות משכר השימוש. מכיון שהספינה אינה עשויה לשכר, דין התוקף כדין גזול, וגזולן במטלטלין אינו משלם שכר (ראה הלכה ו) אלא כשעת הגזילה. (66) לעשות מלאכתו ולשלם שכרה. (67) לו ירד ברשות הבעלים, היה משלם שכר הספינה בלבד, אף במקרה שהפחת עולה על השכר. (68) במקרה שהשכר עולה על הפחת. (69) במקרה שהפחת עולה על השכר. (70) ואי אפשר להכריח את בעל הספינה לקבל שכר, אף-על-פי שהספינה עשויה לשכר, מכיון שלא נטל ממנו רשות. (71) אפילו אם השכר עולה על הפחת, כדין גזול המשלם כשעת הגזילה. (72) כלים העשויים להשכיר. פסק כלשון אחרון בפירוש דברי רב ושמואל.

- ט. הָדָר בְּחֶצֶר חֲבֵרוֹ⁷³ שְׁלֹא מִדַּעַת: אִם אוֹתָהּ חָצַר אֵינָה עֲשׂוּיָה לְשֹׁכֵר - אִינוּ צְרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׂכָר⁷⁴, אִף עַל פִּי שֶׁדָּרָךְ זֶה הָדָר לְשֹׁכֵר מְקוֹם לְעַצְמוֹ, שִׁזְהָה⁷⁵ נִהְיָה זֶה אִינוּ חָסֵר⁷⁶; וְאִם הִחָצֵר עֲשׂוּיָה לְשֹׁכֵר, אִף עַל פִּי שְׁאֵין דָּרָךְ זֶה⁷⁷ לְשֹׁכֵר - צְרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׂכָר, שֶׁהָרִי חֲסָרוֹ מִמּוֹן⁷⁸.

(73) בבא-קמא כ: כא. (74) לשלם לו שכר. (75) הדר. (76) בעל החצר, משום כך פטור הדר. לא ההנאה של הדר היא הקובעת, אלא תלוי בזה, אם בעל החצר חסר או לא. זוהי דעת רב ורב כהנא בשם רבי יוחנן שם, ואם בעל החצר חסר, כגון שהיה בית חדש והשחיר הדייר את הקירות, ישלם את כל השכר, אפילו בחצר שאינה עשויה לשכר, ראה מגיד-משנה כאן. (77) של הדר. (78) שמנע ממנו

17 הַחֲזִירוּ לְקָטָן שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ¹²⁵ או לְעֶבֶד, וְאֶבֶד מֶהֱן
18 או נִשְׁפָּר¹²⁶ - חֵיב לְשַׁלֵּם¹²⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

116) הוא נוטל את החפץ של הבעלים לא כדי לגזול ולקחתו לעצמו, אלא כדי להשתמש בו בלבד, בניגוד לכופר בפקדון שבהלכה הקודמת, שכוונתו לקחת את הפקדון לעצמו. 117) דעת רבא, ופסק כחכמים לפי דעת רבא, בבא-בבא פח. בבא-מציעא מג: 118) משנה בבא-בבא פז: "השולח את בנו אצל חנווני". 119) הכוונה לקטן, כמו שמשמע מסוף הלכה זו. כך פירש רבינו את המשנה גם בפירוש המשנה. 120) והעבד דינו כקטן (מגיד-משנה). 121) כגון החנוני, גמרא פח. 122) למדוד בו לאחרים, שם. 123) שואל מדעת בעלים חייב באונסין, אפילו עדיין לא נשתמש בו, כי הזכות להשתמש בו עושה אותו לשואל, אבל שלא מדעת בעלים אינו נעשה שואל להתחייב באונסין אלא לאחר שנשתמש בו (ראה לחם-משנה כאן). 124) ככתוב "והשיב את הגזילה". 125) לפני שנטל, ומידו נטל. 126) שזה אונס. 127) כדין גזלן, והשבה לידו של קטן אינה השבה.

19 טז. החוטף משכונן¹²⁸ מיד הלוח¹²⁹ שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת
20 בֵּית דִּין¹³⁰ - הָרִי זֶה גְּזֻלָּן¹³¹, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב
21 לִ¹³². וְאִין צָרִיךְ לִזְמַר אִם נִכְנָס לְתוֹךְ בֵּית חֲבֵרוֹ¹³³
22 וּמִשְׁכְּנוֹ שֶׁהוּא גְּזֻלָּן¹³⁴, שְׁנֵאמַר: בַּחוּץ תַּעֲמֹד.

128) מלוה החוטף חפץ, כדי להבטיח את דמי ההלוואה. 129) מידו ממש, שהחזיקו בהיותו מחוץ לביתו. 130) כי לשליח בית-דין יש רשות לקחת בחזקה מיד הלוח משהוא נמצא מחוץ לביתו. זוהי דעת שמואל, שלשליח בית-דין מותר, אבל למלוה אסור, בבא-מציעא קיג. 131) מכיון שאסור לו למלוה לקחת בחזקה משכונן מיד הלוח, אף מחוץ לביתו. 132) אין הוא רשאי לעשות זאת על דעת עצמו, אלא ברשות בית-דין, מכיון שהחפץ אינו שלו. 133) זה אסור אפילו לשליח בית-דין. 134) במשנה שבועות מד: שנינו: "הנגזל כיצד? היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו שלא ברשות".

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ח

פרק רביעי

1) נתבאר בו דיני תביעה והכחשה שיש בין הנגזל והגזלן, ומי שגזל ואינו יודע ממי גזל וכל הנמשך אחר זה.

23 א. קָנַס קָנְסוֹ חֲכָמִים² לְגַזְלִינִין, שֶׁהָיָה הַנִּגְזָל נִשְׁפָּע
24 עַל כָּל מֶה שִׁטְעֵנָּה³ וְנוֹטֵל מִן הַגְּזֻלָּן⁴. וְהוּא⁵, שֶׁהָיָה
25 זֶה מַחְזִיק שֶׁגִּזְלוֹ בְּשָׁנֵי עֲדִים⁶.

2) כלומר, דין התורה אינו כך. 3) נגד הגזלן, 4) וזהו הקנס כי מן התורה נשבע הנתבע ופטור מלשלם "כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין" (שם), כי כתוב: "ולקח בעליו ולא ישלם" (שמות כב, י), "מי שעליו לשלם, לו שבועה", שם מה. 5) ודין זה הוא בתנאי. 6) שני עדים מעידים עליו שגזל מן הנגזל, אפילו כשאנים יודעים בדיוק מה גזל, גמרא שם מו.

96) וקנה אותה בהגבהה, בבא מציעא מג: מד. 97) הלוג, ואין כוונתו לחבית כולה. 98) של החבית כולה, ואף-על-פי שלא היה בדעתו לגזול כולה. וטעמו של דבר, כי נוח לו, שהחבית כולה תשמש בסיס לרביעית זו, מכיוון שבתוך החבית המלאה היא משתמרת ואינה מפילה טעמה, ועל כן חייב על החבית כולה. 99) ארנק שהופקד אצלו. זוהי בעיא שלא נפתרה, שם מד. 100) ואין כוונתו לשלוח יד בארנק כולו. 101) כמו דינרים, שכל דינר הוא גוף לעצמו, בניגוד לדין שכל היין בחבית גוף אחד הוא. 102) כמו בדין, משום שארנק מלא משתמר יותר ואינו הולך לאיבוד כדינר יחיד, ועל כן משמש הארנק כולו בסיס לאותו דינר. 103) כי גם דינר לבדו נשמר היטב, ואינו דומה לדין.

1 יג. הָיוּ פְּרוֹת מִפְּקָדִין אֲצִלּוֹ וְנוֹטֵל מִקְצָתָן - אֵינוֹ
2 חֵיב אֲלָא בְּאַחֲרֵי הַפְּרוֹת שֶׁנִּטְל, וְשֶׁאֵר הַפְּקָדִין
3 הַמְּנָח בְּמִקְוֵמוֹ¹⁰⁴ - בְּרִשּׁוֹת בְּעָלֵיו הוּא. וְאִם נִפְסַד
4 הַשֶּׁאֵר מִחֲמַת זֶה שֶׁנִּטְל - חֵיב כָּל¹⁰⁵. כִּיצַד? הָטָה
5 אֶת הַחֲבִית בְּמִקְוֵמָה¹⁰⁶ וְנוֹטֵל מִמֶּנָּה רְבִיעִית אוֹ יֵתֵר:
6 אִם נִשְׁפָּרָה אַחֵר שֶׁנִּטְל וְהָיָה בְּמִקְוֵמָה¹⁰⁷ - אֵינוֹ חֵיב
7 אֲלָא פְּמָה שֶׁנִּטְל, שֶׁהָרִי לֹא הִגְבִּיהַ הַחֲבִית¹⁰⁸; וְאִם
8 הִתְמַיְצָה¹⁰⁹ - מְשַׁלֵּם אֶת דְּמֵי כָּלָה¹¹⁰ בְּשַׁעַת
9 הַגְּזֻלָּה¹¹¹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

104) שלא טלטל ולא הגביה, ועל כן לא קנה אותו, וברשות בעליו הוא, ואינו אחראי אלא כשומר. 105) כדין מזיק. 106) ולא הגביה אותה, בבא-מציעא מג: מד. 107) שאילו טלטל אותה למקום אחר, כי אז היה קונה אותה. 108) אלא נשארה במקומה, והוא הטא אותה הצדה. 109) לאחר שנטל רביעית. 110) כי דרך היין להחמיץ בכלי חסר, ולולא נטל את הרביעית לא היתה החבית ממחרת להחמיץ, גמרא שם מד. 111) דמי חבית היין בשעה שנטל את הרביעית.

10 יד. הַכּוֹפֵר בְּפְקָדוֹן¹¹² בְּבֵית דִּין¹¹³, אִם הָיָה בְּרִשּׁוֹתוֹ
11 בְּשַׁעַת שֶׁכִּפְּרָה¹¹⁴ - נִעְשֶׂה עָלָיו גְּזֻלָּן¹¹⁵, וְחֵיב בְּאִנְסוֹ.

112) אפילו לא נשבע על כפירתו, מימרא של רב ששת, בבא-קמא קה: 113) אבל מחוץ לבית-דין אינה כפירה. 114) אם באו עדים והעידו שהפקדון היה ברשותו בשעה שכפר, אבל אם היה הפקדון במקום אחר בשעה שכפר, אין זה כופר אלא משתמט עד שילך ויביאו, גמרא שם. 115) משעת הכפירה, אף-על-פי שלא משך אותו ולא הגביהו לשם גזילה. בתחילת הפרק דן רבינו בגזלן ממש; מן הלכה יא על הלכה יד - בשולח יד בפקדון, שדינו כגזלן, בתנאי שמטלטל אותו או הגביהו כדי לשלוח בו יד. בהלכה זו דובר על הכופר בפקדון, שגם דינו כדין גזלן, אף-על-פי שלא נגע בפקדון שנשאר במקומו.

12 טו. הַשּׁוֹאֵל שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים¹¹⁶ - הָרִי זֶה
13 גְּזֻלָּן¹¹⁷. הָיָה¹¹⁸ כָּלִי בְּיַד בְּנוֹ¹¹⁹ שֶׁל פֶּעַל הַבֵּית אוֹ
14 בְּיַד עֶבְדוֹ¹²⁰, וְלָקְחוֹ אֶחָד¹²¹ מֶהֱן וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ¹²² -
15 הָרִי זֶה שּׁוֹאֵל שֶׁלֹּא מִדַּעַת; וְנִעְשֶׂה בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְנִתְחַיֵּב
16 בְּאִנְסוֹ¹²³, עַד שֶׁיַּחְזִירֵנוּ לַבְּעָלִים¹²⁴. לְפִיכָךְ, אִם

25) בלשון התלמוד זה נקרא "מיגו", כלומר: מפני שיכול היה לטעון טענה אחרת שהייתה פוטרת אותו או מאמינים לו גם בטענה זו. ואף על פי שאין אומרים "מיגו" כשטענתו מוכחשת על ידי עדים - כאן פטור, כי אפשר ששכח את הכניסה לבית חבירו, מאחר שלא היה בה כל דבר חשוב ראוי לזכרו. בלשון התלמוד: "מילתא דלא רמיא עליה דאינש עביד לה ולא אדעתיה". ראה בית יוסף חושן משפט סימן צ. 26) שבועה שתיקנו חכמי התלמוד לכופר הכול, והיא בלי נקיטת חפץ בניגוד לשבועת המשנה, שהיא בנקיטת חפץ, ראה למעלה סוף הלכה ב; שבועות מ: 27) זוהי דעת רב נחמן שבועות מו. והטעם: "עביד איניש דגזים ולא עביד" וראה ר"ף שם, "שלושה שערים בחוקי הממשכן ...".

ה. הִיָּה עַד אֶחָד מֵעֵידֵי²⁸ שְׁנֹכְנִס וְנָטַל כְּלִים תַּחַת כְּנָפָיו²⁹, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מָה הֵן, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא גִזְלָתִי כְּלִים³⁰, אוֹ שְׂאֵמֶר: בְּחוּבִי נָטַלְתִּי³¹ - הוֹאִיל וְאֵין הָעֵד יוֹדֵעַ³² מָה הִיָּה תַּחַת כְּנָפָיו, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע בְּנִקְיִית חֲפִץ³³ שֶׁלֹּא גִזַּל; שְׂאֵינוֹ מַחֲזִק בְּגִזְלָנוֹת אֲלֹא בְּשָׁנֵי עֲדִים³⁴.

28) עד כה דובר על הנכנס למשכן בפני שני עדים, וכעת על הנכנס למשכן בפני עד אחד. 29) דוגמא זו מובאת בהלכה ב בשני עדים. 30) כי הכלים שתחת כנפי שלי הם. טענה זו מקבילה לטענתו בהלכה ב. 31) אף על פי שהורה שמשכנו, לא הוחזק גזול, כי לא היו שני עדים. 32) כשהוא מכחיש את העד ואומר לא נטלתי כלום הוא נשבע שבועת התורה ונפטר אפילו כשהעד מעיד שיועד מה לקח. ומה שכתב רבינו "הואיל ואין העד יודע" התכוון למקרה שהוא מודה שלקח כלים של בעל הבית וטוען "שלי נטלתי", שחייב לשלם, כמו שיתבאר לקמן בהלכה יג (מגיד משנה). 33) עד אחד מחייב שבועה מן התורה. "כל מקום ששניים מחייבין אותו ממון, עד אחד מחייבו שבועה", שבועות מ. 34) בהתאם לכלל שקבע רבינו בהלכה א. על כן הדין כאן כמו בשבועה בכל התורה כולה "נשבע ולא משלם".

ו. כָּשֶׁם שֶׁבַעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע וְנָטַל מִן הַגְּזֻלָּן³⁵, כֶּךָ שׁוֹמֵר שֶׁל בַּעַל הַבֵּית³⁶. אֲפִלּוֹ אִשְׁתּוֹ שֶׁל שׁוֹמֵר נִשְׁבַּעַת³⁷ שֶׁזֶה נָטַל כֶּךָ וְכָךְ, וּמִשְׁלֵם הַגְּזֻלָּן.

35) בראוהו שניים שנכנס לתוך ביתו למשכנו, למעלה הלכה ב. 36) מכיוון שהופקד לשמור על הבית, דינו כשליחו של בעל הבית, ושלוחו של אדם כמותו, ודינו כבעל הבית. מימרא של רבא שבועות מו: 37) כי היא עוזרת לבעלה לשמור בהסכמת בעל הבית, שם. וראה דברי רבא בבא מציעא לו. שאמר "כל המפקיד על דעת אשתו ... הוא מפקיד", כלומר המפקיד מסכים שאשת השומר תשתתף בשמירה.

ז. הִיָּה שֵׁם³⁸ לְקִיטָא³⁹ אוֹ שְׁכִירוֹ⁴⁰ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית - אֵינֶן נִשְׁבַּעִין וְנָטַלִין⁴¹; וְאֵין הַגְּזֻל יָכוֹל לִשְׁבַּע, שֶׁהָרִי לֹא הִיָּה בְּבִיתוֹ בְּשַׁעָה שְׁנֹגְזִל; וְאֵין הָעֲדִים

ב. מֵיָּצֵד? הָרִי שְׁנֹכְנִס לְתוֹךְ בֵּית חֲבֵירוֹ לְמִשְׁפָּנוֹ⁴² בְּפָנֵי עֲדִים, וְלֹא הִיָּה כְּלִים תַּחַת כְּנָפָיו⁴³, וְיָצָא וְכָלִים מִטְּלִין לוֹ תַּחַת כְּנָפָיו, וְלֹא יָדְעוּ הָעֲדִים מָה הֵן⁴⁴, וּבַעַל הַבֵּית אוֹמֵר⁴⁵: כֶּךָ וְכָךְ גִּזְלָתִי - בֵּין שְׂאֵמֶר הַגְּזֻלָּן: מַעֲוֹלָם לֹא נִכְנַסְתִּי וְלֹא נָטַלְתִּי כְּלִים⁴⁶, בֵּין שְׂאֵמֶר: נִכְנַסְתִּי לְמִשְׁכָּן כְּמוֹ שֶׁרָאוּ הָעֲדִים⁴⁷, אֲבָל לֹא נָטַלְתִּי⁴⁸, וְלֹא הִיָּה תַּחַת כְּנָפֵי אֲלֹא כְּלִים שְׁלִי⁴⁹, בֵּין שְׂאֵמֶר: נָטַלְתִּי כְּלִי זֶה⁵⁰, וּבַעַל הַבֵּית טוֹעֵן שֶׁנָּטַל זֶה וְכָלִי אֲחֵר - הָרִי בַּעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע⁵¹ בְּנִקְיִית חֲפִץ⁵², וְנָטַל כָּל מָה שִׁיטְעָן.

7) ודינו כדין גזול, ראה למעלה פרק שלישי, הלכה טז. 8) כנפי בגדו. 9) מכיוון שהכלים היו טמונים תחת כנפי בגדו. 10) לאחר זמן, כשכבר אי אפשר לדעת מה הם הכלים שהוציא הגזול. 11) והעדים מעידים אותו שנכנס ונטל כלים, במקרה זה וודאי שאין הגזול נאמן בשבועה להכחיש את דברי העדים, וקנסו אותו שהגזול יישבע ויטול. לו ידעו העדים בדיוק מה הם הכלים שהוציא הגזול, היה הגזול מקבלם אף בלא שבועה. 12) ואין בנקודה זו כל הכחשה מצידו. 13) משל חברי, כי חזרתי בי. 14) שהיו שאולים בידי התובע. במקרה זה אין העדים מכחישים אותו כלום, או שהוא טוען: כשנכנסתי היו כלים אלו תחת כנפי בגדי ובמקרה זה העדים מכחישים אותו בפרט אחד, שהם מעידים שנכנס "ולא היה כלום תחת כנפיו". 15) במקרה זה אין כל הכחשה על ידי העדים, כי ייתכן באמת שרק כלי אחד נטל. 16) כי דין הנכנס לבית חבירו ומשכנו כדין גזול, ועל כן קנסו אותו. 17) כגון, ספר תורה, כמו בשבועת התורה.

ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁸? בְּשִׁטְעָן דְּבָרִים שֶׁהוּא אֲמוּד בְּהֵן¹⁹ אוֹ שֶׁהוּא אֲמוּד שֶׁמִּפְקִידִין אֲצִלּוֹ²⁰ אוֹתָן דְּבָרִים שִׁטְעָן, וְטַעֵן בְּדָבָרִים שְׂאֵפְשֶׁר שִׁינְטְלוּ תַּחַת הַכְּנָפִים²¹ כְּמוֹ שֶׁהָעֵידוּ הָעֲדִים²².

18) שנשבע הגזול ונוטל כל מה שיטעון. 19) שמעריכים אותו, שהיו לו כלים כאלו שהוא טוען, שבועות מו: 20) כי איש נאמן הוא והוא טוען שכלים אלה הופקדו אצלו, שם. 21) כגון, דברים לא גדולים. 22) שכלים מוטלין לו תחת כנפיו, ראה הלכה ב. אם יטען בדברים, שאי אפשר שיינטלו תחת הכנפיים, אינו נאמן, מכיוון שהעדים לא העידו על הוצאת כלים כאלה.

ד. רִאוּהוּ עֲדִים שְׁנֹכְנִס לְמִשְׁכָּן אֶת חֲבֵירוֹ וְלֹא רָאוּהוּ בַּעַת שִׁיטְעָא²³, אוֹ שִׁיטְעָא וְאֵין נִרְאָה תַּחַת כְּנָפָיו כְּלִים, וּבַעַל הַבֵּית טוֹעֵן וְאוֹמֵר: כֶּךָ וְכָךְ נָטַל, אֲפִלּוֹ אוֹמֵר: מַעֲוֹלָם לֹא נִכְנַסְתִּי, שֶׁהָרִי מִכְחִישׁ אֶת הָעֲדִים - הָרִי זֶה פְּטוּר²⁴. שְׂאֵם אֲמֵר: נִכְנַסְתִּי וְלֹא נָטַלְתִּי²⁵ - נִשְׁבַּע שְׁבֻעַת הַסֵּת²⁶ שֶׁלֹּא נָטַל כְּלִים, וְהוֹלֵךְ; שְׂאֵפְשֶׁר שִׁיכְנִס לְגֹזֶל וְלֹא גִזַּל²⁷.

23) ראוהו שיצא, לאחר שנכנס למשכן את חבירו. 24) מכיוון שאין לבעל הבית עדים שנטלו ממנו כלים.

אינם יודעים מאומה. (57) שלא ייענש בידי שמים על שלא השיב את הגזילה לנגזל, גמרא שם. (58) כי זוהי הדרך היחידה, שיידע בוודאות שהנגזל קיבל בחזרה את הגזילה. (59) לפי הדין. (60) ואין טעם להניח את הגזילה עד שאחד מהם יודע. על כן "הם חולקין אותה ביניהם". (61) אף על פי שגזל. (62) בניגוד להלכה הקודמת, כשהם תובעים אותו, שקנסו אותו לשלם מספק.

יא. הטוען את חברו ואמר לו: גזלתני מאה, אם אומר: לא גזלתני⁶³ - נשבע שבועת הסתם⁶⁴, כדין כל נתבע⁶⁵; ואם הודה שגזלו חמשים - משלם⁶⁶, ונשבע שבועת התורה⁶⁷ על השאָר, כדין כל מודה במקצת⁶⁸, שהרי לא החזק גזלן בעדים⁶⁹. וכן הטוען את חברו⁷⁰ שנקנס לביתו וגזלו פלים, והוא אומר: דרך משפון לקחתי בחובי שיש לי אצלך⁷¹, ובעל הבית אומר: אין לך בידי כלום⁷² - אף על פי שהודה שמשפנו שלא פרשות⁷³, הואיל ואין שם עדים שמעידים שגזלו⁷⁴, הרי זה נשבע⁷⁵ וגובה חובו מן המשפון; שהפה שאסר⁷⁶ הוא הפה שהתיר⁷⁷. והואיל והוא נשבע ונוטל, הרי זה נשבע בנקיטת חפץ⁷⁸, כמו שיתבאר בהלכות טוען⁷⁹.

(63) כלומר, הוא כופר בכל. (64) שתיקנו חכמי התלמוד לכופר בכל, שבועות מ: בדבר ההבדל בין שבועה מן התורה ולבין שבועת הסתם, ראה למעלה הלכה ד. (65) כופר בכל. כי "חזקה אין אדם תובע, אלא אם כן יש לו עליו", גמרא שם. (66) מה שהורה. (67) בנקיטת חפץ, כגון ספר תורה. (68) שאינו נאשם בגזילה, שנשבע שבועה מן התורה, שבועות מב: (69) והקנס שקנסו את הגזלן, שהנגזל נשבע ונוטל, הוא בהחזק על ידי שני עדים, ראה למעלה הלכה א. (70) ואין עדים. (71) ולא גזלת, אף אם נכנסתי בלי רשות. (72) איני חייב לך כלום והכלים גזולים בידך. (73) ודינו כגזלן שקנסו אותו, שהנגזל יישבע ויטול, למעלה הלכה א. (74) על כן לא החזק גזלן, ואין קונסים אותו, ראה משנה שבועות מד: ולמעלה הלכה א. (75) שלקח את הכלים כמשכון. (76) והודה שנכנס לביתו שלא ברשות, ונטל משם כלים. (77) ואמר שנטל את הכלים בחובו, שיכול היה להכחיש בכלל שנכנס לביתו, כי אין לבעל הבית עדים. (78) כדין כל הנשבעין ונוטלין. (79) פרק א. בשני המקרים בהלכה זו נאשם הנתבע בגזילה. במקרה ראשון הוא מודה חלקית בגזילה, ובמקרה שני הוא מודה שמשכנו שלא ברשות, שדינו כגזילה. בשניהם אין עדים. בשניהם הוא נשבע בנקיטת חפץ: במקרה ראשון שבועת התורה ככל מודה במקצת, במקרה שני כמי שבידו משכון, שגובה חובו עד כדי דמיו בשבועה בנקיטת חפץ כמוסכם מן הגאונים. ראה מגיד משנה כאן.

יב. ראוהו עדים שנקנס לתוך בית חברו שלא בפניו בעל הבית ונטל משם פלים, אף על פי שהוציאן מגזלין⁸⁰ ואף על פי שבעל הבית הזה עשוי למכור את גליו⁸¹, אם טען ואמר: דרך גזל לקחו, והלה אומר: פרשותך פאתי, ואתה מכרתם לי או נתתם

1 יודעים מה נטל תחת כנפיו כדי לחיב הגזלן
2 להחזירו⁴²; ואין משביעין את הגזלן⁴³, מפני שהוא
3 חשוד על השבועה⁴⁴.

(38) בביתו. (39) פועל האוסף תבואה מן השדה. (40) פועל בשכר לזמן קבוע. ללקיט ושכיר לא מסר בעל-הבית שמירת הבית. (41) בעיית רב פפא שלא נפתרה, שם. על כן נוהגים לפי הכלל "המוציא מחבירו עליו הראייה". ואפילו אם תפס הנגזל מוציאים מידו, כי "נשבע ונוטל" תקנה היא, "ובמה שלא התקינו בפירוש, אפילו תפס מוציאין מידו" (מגיד משנה), והרי התקנה הייתה, שנגזל נשבע ונוטל. (42) אף בלי שבועת הנגזל. (43) כגון שאמר נטלתי כלי זה, ולקיטו או שכירו של בעל הבית טוען, שנטל כלי זה וכלי אחר, השווה סוף הלכה ב. (44) שיישבע שבועת שקר, כי החזק שגזל על ידי שני עדים.

4 ח. וכיצד עושים כדין זה? מחרים בעל הבית
5 חרם סתם⁴⁶ על מי שנטל מביתו כלום⁴⁷ ואינו מודה
6 בבית דין. ואפילו הודה הגזלן שגזל קצת - מחזיר
7 המקצת שהודה פה בלבד, שהרי אין בעל הבית
8 טוענו טענת ודאי⁴⁸.

(45) מכריז חרם. (46) באופן כללי בלי לפרט את שם הגזלן. (47) משהו. (48) לו היה בעל-הבית טוען טענת וודאי, היה נשבע ונוטל הכול. החרם שבהלכה זו תקנת הגאונים הוא (מגיד משנה).

9 ט. הגזל אחד מחמשה⁴⁹ ואין ידוע מי הוא
10 הנגזל⁵⁰, וכל אחד ואחד מהן תובעו ואומר: לי
11 גזלת, אף על פי שאין שם עדים שגזלו⁵¹ - הרי כל
12 אחד מהן נשבע שזה גזלו, ומשלם גזלה לכל אחד
13 ואחד⁵². אף דבר זה קנס הוא שנקנסוהו חכמים,
14 מפני שעבר עברה וגזל; אבל דין תורה⁵³ אינו חיב
15 לשלם מספק⁵⁴.

(49) כגון שעמדה קבוצה של חמישה אנשים, וחטף מאחד מהם ארנק כסף, משנה יבמות קיח: (50) שאין לאף אחד מהם עדים. (51) ולפי הדין "המוציא מחבירו עליו הראייה", ובאין עדים פטור הנתבע מלשלם. (52) כדעת רבי עקיבא שם. (53) "על פי שני עדים ... יקום דבר" (דברים יט, טו). (54) כי אין עדים, ולא ידוע מיהו הנגזל.

16 י. אומר לשנים⁵⁵: גזלתי אחד מכם או אביו של
17 אחד מכם⁵⁶ ואיני יודע איזהו, אם פא לצאת ידי
18 שמיים⁵⁷ - חיב לשלם גזלה לכל אחד ואחד⁵⁸; אבל
19 כדין⁵⁹ אינו נוהן אלא גזלה אחת, והן חולקין אותה
20 ביניהן. שהרי אין אחד מהן יודע שנגזל⁶⁰, אלא זה
21 פא והודיעם, ולא קנסו חכמים בדבר זה⁶¹, מפני
22 שאין לו תובע⁶².

(55) בניגוד להלכה הקודמת, שהם תובעים אותו, משנה בבא מציעא לו. (56) והאבות מתו, ואי אפשר לברר, כי הבנים

כָּלֵל, הִיָּה נִשְׁפָּע שְׁבוּעַת הַסֵּת¹⁰¹ שֶׁשָּׁלוּ חֹטְף¹⁰²; 25
וְאֵלּוּ הַכְּחִישׁ הָעֵד¹⁰³ וְאָמַר: מַעֲוֹלָם לֹא חֲטַפְתִּי, הִיָּה 26
נִשְׁפָּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא חֹטְף. וְכֵדִין זֶה דְּגִין כָּלֵל 27
פִּיזִיָּא בְּזֵה¹⁰⁴ בְּכָל מְקוֹם¹⁰⁵. 28

(95) בבא בתרא לג: שבועות מז. (96) מוארך בצורת לשון.
(97) בפני בית הדין. (98) ומאשר את דברי העד. (99) רבי
אבא, שם. (100) להכחיש את דברי העד. (101) בכופר
הכול, ונאמן במיגו שהרי יכול לטעון: לא חטפתי. ראה
למעלה הלכה ד. (102) מכיוון שלא הוחזק גזלן על פי
עדים. (103) הכחיש את דברי העד. (104) כגון בהלכה
הקודמת, שהנכנס לבית חבירו שלא בפני בעל הבית דינו
כחוטף. (105) בארץ ישראל ובחוצה לארץ.

טו. חֹטְף¹⁰⁶ מִמֶּנּוּ זֵהוּבִים [בְּעֵד אֶחָד], וְהוּא אֹמֵר: 29
שְׁלִי חֲטַפְתִּי וְעֲשָׂרִים הָיוּ, אָף עַל פִּי שְׁאִין הָעֵד יוֹדֵעַ 30
בְּמָה חֹטְף - הָרִי זֶה מִשְׁלָם הָעֲשָׂרִים. שְׁהָרִי יוֹדֵעַ 31
בְּרֹדֵאי שְׁזֵהוּבִים חֹטְף, וְאֵלּוּ הָיוּ שְׁנַיִם¹⁰⁷ הִיָּה חֵיב 32
לְשִׁלָּם¹⁰⁸, וְנִמְצָא בְּעֵד אֶחָד מִחֵיב שְׁבוּעָה¹⁰⁹ וְאִינוֹ 33
יָכוֹל לְשַׁבַּע¹¹⁰, כִּמּוֹ שְׁבִאֲרִנָּה¹¹¹. 34

(106) סברת עצמו. (107) עדים שחטף. (108) עשרים. ואף
על פי שהעד אינו יודע כמה חטף. (109) שלא חטף.
(110) כי הודה לדברי העד שחטף. (111) למעלה הלכה יג.

טז. אָמַר הַחוּטֵף: עֲשָׂרִים חֲטַפְתִּי וְשָׁלִי הֵן, וְהַנִּגְזֵל 35
אֹמֵר: מָאָה חֹטְף - הוֹאִיל וְאִין הָעֵד יוֹדֵעַ¹¹² מִנִּינָן, 36
הָרִי מִשְׁלָם הָעֲשָׂרִים שֶׁהוּדָה בֵּהֶן שֶׁחֲטָפוֹן, וְנִשְׁפָּע 37
שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה עַל הַשָּׂאֵר, שְׁהָרִי נִתְחַיֵּב בְּמִקְצַת¹¹³. 38
וְדַעְתִּי נוֹטָה בְּזֵה שֶׁיִּשְׁבַּע הַסֵּת¹¹⁴, שְׁהָרִי לֹא הוּדָה 39
כָּלוּם¹¹⁵, אֲלֹא אָמַר 'שְׁלִי חֲטַפְתִּי'. 40

(112) לו ידע שהיו עשרים, היה החוטף פטור מלהישבע על
השאר. (113) ומודה במקצת חייב שבועה מן התורה, ראה
למעלה הלכה יא. (114) כדין כופר בכל. (115) והחייב
לשלם בא בגלל העד.

יז. נִכְנָס לְבֵיתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא בִּפְנֵיו וְנִטַּל מִשָּׁם 41
כָּלִים בִּפְנֵי עֵד אֶחָד, וְאִין הָעֵד יוֹדֵעַ בְּמָה נִטַּל, 42
(הָרִי) בְּעַל הַבֵּית אֹמֵר: עֲשָׂרִים כָּלִים הָיוּ בְּבֵיתִי¹¹⁶, 43
וְהַגּוֹזֵל אֹמֵר: לֹא נִטַּלְתִּי אֲלֹא עֲשָׂרָה וְהֵם שְׁלִי - 44
חֵיב לְהַחְזִיר הָעֲשָׂרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִחֵיב שְׁבוּעָה¹¹⁷ 45
וְאִינוֹ יָכוֹל לְשַׁבַּע. וְאִינוֹ נִשְׁפָּע עַל הַשָּׂאֵר¹¹⁸ אֲפִלּוּ 46
שְׁבוּעַת הַסֵּת, מִפְּנֵי שֶׁאִינוֹ יָכוֹל לְטַעֵן עַל הַגּוֹזֵל 47
טַעֲנַת וְדֵאי¹¹⁹. 48

(116) אבל אינו טוען טענת וודאי, שהנכנס לקחם (בניגוד
לטענת וודאי שבהלכה הקודמת, ובניגוד להלכה יג, שטוען
שם טענת וודאי "שגזול הוא כלי זה בידו").
(117) להכחיש את דברי העד, אפילו אם בעל הבית טוען
טענת שמא. (118) שלא כמו בהלכה הקודמת שחייב
שבועה. (119) כי נכנס לביתו שלא בפניו, ואין הנתבע
נשבע מחמת טענת התובע, אלא אם כן טענת וודאי היא.

לִי⁸², או בַּחוּב שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלָךְ תַּפְשָׁתִּים - אִינוֹ נֶאֱמָן; 1
שֶׁכֵּל הַנִּכְנָס לְבֵית חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא בִּפְנֵיו⁸³ וְנִטַּל כָּלִים 2
מִשָּׁם וְהוֹצִיאָן בִּפְנֵי עֵדִים - הָרִי זֶה בַּחֲזָקַת גְּזֵלָן⁸⁴. 3
לְפִיכָף מַחְזִיר הַכָּלִים לְבַעַל הַבֵּית. וְאִין כָּאֵן 4
שְׁבוּעָה⁸⁵, שְׁהָרִי הָעֵדִים רָאוּ מָה גָּזַל. וְאַחֵר 5
שֶׁיִּחְזִיר⁸⁶ חוֹזֵר וְתוֹבֵעַ אֶת בְּעַל הַבֵּית בְּכָל מָה 6
שֶׁיִּטַּעֵן, וְהָדִין בִּיגִיחָן⁸⁷. 7

(80) שלא כדרך הגנבים. (81) והנכנס טוען לקוחים הם
בידי. (82) במתנה. (83) לו לקח בפניו, נאמן היה לטעון
לקוחים הם בידי, אם בעל הבית עשוי למכור כליו, ראה
שבועות מו. ורי"ף שם. (84) שכל מה שיש בביתו של
אדם, הרי זה ברשותו ובחזקתו, ואין אדם רשאי להוציא
ממנו דבר בלי ראיות, ראה רי"ף שבועות כח. כח: דפוס
וילנא. (85) אין כאן חיוב שבועה על בעל-הבית הנוטל.
(86) וחזר המצב לקדמותו. (87) יתקיים ביניהם דין על
בעלות הכלים.

יג. וְכֵן⁸⁸ אִם הִיָּה שֵׁם עֵד אֶחָד⁸⁹ בְּלִבָּהּ, וְבַעַל הַבֵּית 8
טוֹעֵן שֶׁגָּזַל הוּא כָּלִי זֶה בִּידוֹ⁹⁰, וְהִלָּה אֹמֵר: לְקוֹחַ 9
הוּא בִּידִי, או בַּחוּב גְּבִיתִיו, או שְׁלִי הִיָּה וּפְקֻדוֹן 10
הוּא אֶצְלָךְ - הָרִי זֶה חֵיב לְהַחְזִיר הַכָּלִי לְבַעַלְיוֹ בְּלֹא 11
שְׁבוּעָה. שֶׁאֵלּוּ הִיָּה שֵׁם שְׁנֵי עֵדִים, הִיָּה חֵיב לְשַׁלָּם; 12
וְעַכְשָׁו, שְׁאִין שֵׁם אֶלָּא עֵד אֶחָד, חֵיב שְׁבוּעָה⁹¹; 13
וְאִינוֹ יָכוֹל לְשַׁבַּע, שְׁהָרִי אִינוֹ מִכְחִישׁ אֶת הָעֵד⁹²; 14
כָּל הַמְּחַיֵּב שְׁבוּעָה וְאִינוֹ יָכוֹל לְשַׁבַּע - מִשְׁלָם. 15
לְפִיכָף, אִם כָּפַר וְאָמַר: לֹא נִכְנַסְתִּי לְבֵיתוֹ וְלֹא 16
נִטַּלְתִּי כָלוּם⁹³ - הוֹאִיל וְאִין שֵׁם אֶלָּא עֵד אֶחָד וְהוּא 17
מִכְחִישׁוֹ, הָרִי זֶה נִשְׁפָּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה⁹⁴ שֶׁלֹּא לְקַח 18
מִבֵּיתוֹ כָּלוּם, וְנִטָּפֵר. 19

(88) רי"ף שם. (89) שראהו נכנס לתוך בית חבירו שלא
בפני בעל-הבית ונטל משם כלי. (90) בעל הבית, שראה
את הכלי בידו, טוען טענת ברי (וודאי), שכלי זה, שעליו
מעיד העד, והנמצא כעת בידו של הנתבע, גזל הוא. הוא
יכול לטעון טענת וודאי, אף על פי שלא היה בבית בשעה
שהוציאו את הכלי (ראה ראב"ד). (91) להכחיש את דברי
העד, כי בעל הבית טוען טענת ברי "שגזול הוא כלי זה
בידו". [וראה מגיד משנה לקמן הלכה יז, שכתב לדעת
רבינו, שעד אחד מחייב שבועה אף בטענת שמא של בעל
הבית]. (92) הוא מודה שנטל כלי מבית חבירו, אלא שהוא
טוען, שכלי זה שייך לו. (93) או אמר נכנסתי, אבל לא
נטלתי כלום. (94) כשם ששני עדים מחייבים ממון מן
התורה, כך עד אחד מחייב שבועה מן התורה, שבועות מ.
וראה למעלה הלכה ה.

יד. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד⁹⁵ שֶׁחֲטָף לְשׁוֹן שֶׁל כֶּסֶף⁹⁶ מִיָּד 20
חֲבֵרוֹ בִּפְנֵי עֵד אֶחָד, וְבֵא הַחוּטֵף⁹⁷ וְאָמַר: חֲטַפְתִּי⁹⁸ 21
וְשְׁלִי חֲטַפְתִּי, וְחִיבוּהוּ חֲכָמִים⁹⁹ לְהַחְזִיר, מִפְּנֵי 22
שֶׁהוּא מִחֵיב שְׁבוּעָה¹⁰⁰ בְּעֵד זֶה, וְאִינוֹ יָכוֹל לְשַׁבַּע, 23
שְׁהָרִי הוּדָה כִּמּוֹ שֶׁאָמַר הָעֵד. וְאֵלּוּ לֹא הִיָּה שֵׁם עֵד 24

פרק חמישי

1 (1) נתבאר בו, שאסור ליהנות מן הגזילה, ודין הנהגה מן הגזילה, בין שהוא יורש מהגזול בין שהוא לוקח מהגזול, בין שהגזול מפקיר גזילתו או נותנה לאחר. ונכלל בזה דין מלך או שלטון המשים מס או חוק בארצו וכל כיוצא בזה.

2 א. אסור לקנות דבר הגזול² מן הגזול³. ואסור
3 לסעוד על שניו⁴ כדי שיקנהו⁵. שכל העושה דברים
4 אלו⁶ וכיוצא בהן - מחזק ידי עוברי עברה⁷, ועובר
5 על ולפני עור לא תתן מכשל⁸.

(2) בבא-קמא קיח: קיט. (3) אבל אם הדבר הגזול עבר בינתיים לידי קונה, מותר לקנות ממנו, אחרי שנתיאשו הבעלים, כי הקונה הראשון קנה אותו ביאוש ושינוי רשות, ראה למעלה פרק ב, הלכה ג. (4) אסור לעזור לגזול לשנות את הגזילה. (5) כדי שהגזול יקנה אותו בשינוי מעשה, ויוכל אחר-כך למכרו. (6) שקונה בעצמו מן הגזול, או שעוזר לו, על-ידי שינוי הגזילה, למכור לאחרים. (7) על-ידי הכסף שהם מקבלים תמורת הגזילה. (8) כל עזרה הניתנת לעברייך המקילה עליו עשיית העבירה, נכללת בלאו זה. משל הדיוט אומר: "לאו עכברא גנב, אלא חורא גנב" (=לא העכבר גונב אלא החור), כלומר אילו לא היה לעכבר מקום להטמין, לא היה גורר את המזון. והתלמוד משתמש בפתגם עממי זה לעניני סיוע לעברייך, לולא הסיוע ליהנות מן העבירה - אפשר שהיה פורש.

6 ב. אסור להנות בדבר הגזול, ואפילו לאחר יאוש.⁹
7 והוא, שידע בודאי¹⁰ שדבר זה הוא הגזילה עצמה.
8 פיצד? ידע בודאי שבהמה זו גזולה - אסור לרפב
9 עליה או לחרש בה.

(9) כי יאוש בלבד אינו קונה, והדבר הגזול עדיין ברשות בעלים הוא עומד. ראה למעלה פרק ב הלכה א, וראה סוכה לא. (10) כי אם אינו יודע בודאי שדבר זה גזול, מותר ליהנות, אף אם בעל הדבר גזול, הוא, השווה להלן הלכה ח.

10 ג. גזל בית או שדה¹¹ - אסור לעבר בתוכה¹² או
11 לנגס בה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני
12 הגשמים. ואם דר בתוכה¹³ - חייב להעלות שכן
13 לבגדלים, כדין הדר בחצר חבירו שלא מדעתו¹⁴. גזל
14 דקלים ועשה מהן גשר¹⁵ - אסור לעבר עליו¹⁶. וכן
15 כל כיוצא בזה¹⁷.

(11) קרקע אינה נגזלת ובחזקת בעליה היא עומדת, בבא-קמא קיז: (12) כדי לקצר את הדרך. בהלכה הקודמת דובר על הנאה מוחשית, כגון רכיבה וחרושה, וכאן מוסיף רבינו כל הנאה שהיא. (13) הגזול או אדם אחר. (14) שאם החצר עשויה לשכר, אף-על-פי שאין דרך הדר לשכור, צריך להעלות לו שכן, ראה למעלה פרק ג, הלכה ט, ובבא-קמא כא. (15) דוגמא בגמרא שם קיג: (16) הגמרא מתירה לעבור רק אם זה נעשה לפי פקודת המלך, כי דינא דמלכותא דינא. לולא זה אסור לעבור עליו, אפילו לאחר

יאוש, כי יאוש בלבד אינו קונה, ועל-ידי השינוי מדקלים לגשר אינו קונה, כי זהו שינוי החזר לברייתו, ראה למעלה פרק ב, הלכה י. (17) אם לא היו יאוש ושינוי רשות, וגם לא שינוי מעשה, והגזול לא קנה, אסור ליהנות מן הדבר הגזול.

16 ד. מי שעבר¹⁸ ואכל הגזילה אחר יאוש - פטור
17 מלשלם¹⁹. ואם אכל קדם יאוש, ורצו הבעלים
18 לגבות מן האוכל - גובין, שעדין ברשותם היא²⁰; ו
19 ואם רצו, גובין מן הגזול²¹.

(18) על הדין "אסור ליהנות בדבר הגזול, ואפילו לאחר יאוש", למעלה הלכה ב. (19) משנה בבא-קמא קיא: ולפי פירוש רב חסדא שם. הטעם שפטור מלשלם לנגזל, מביאה הגמרא שם קיב. "והשיב את הגזילה אשר גזל, מה תלמוד-לומר אשר גזל? יחזיר כעין שגזל. מכאן אמרו, הגזול ומאכיל את בניו פטורין מלשלם". פירוש הדברים: "יחזיר כעין שגזל" - אם הגזילה היא בעין יחזירה, אבל אין גזילה קיימת - פטור. ואין להעמיד דין זה בגזול עצמו, כי אין זה מתקבל על הדעת לפטור את הגזול כשאכל את הגזילה, ופירשו חכמים שזה נאמר רק בבנים או באחרים שאכלו את הגזילה, שפטורים מלשלם לנגזל, אבל הגזול עצמו נתחייב בתשלומין בשעה שגזל, ראה רש"י שם קיא: דיבור-המתחיל כעין שגזל, ו'תוספות' דיבור-המתחיל גזל. (20) בשעה שאכל, נמצאה הגזילה עדיין ברשות הבעלים, וכאילו גזל האוכל ישר מן הנגזל. טעם זה מביאה הגמרא שם. (21) שם, מימרא של רב חסדא: "רצה מזה גובה, רצה מזה גובה".

20 ה. הגזול ומת, בין שהאכיל את הגזילה לבנים אחר
21 יאוש²² בין שלא האכילם אלא מכרה או אבדה²³:
22 אם הניח קרקע - חייבין לשלם²⁴, אבל מן
23 המטלטלין²⁵ - אינן חייבין לשלם; שדמי הגזילה²⁶
24 חוב הן על הגזול, ואין המטלטלין משתעבדין
25 לבצל חוב²⁷.

(22) אף-על-פי שפטורים מלשלם. (23) ולא היתה להם שום הנאה מן הגזילה. (24) מן הקרקע שהניח להם אביהם, כי בעודו בחיים נשתעבדה הקרקע שלו לנגזל לתשלום דמי הגזילה, שהאכילה לבנים או שמכרה, גמרא שם לפי דעת רבא. (25) שהניח להם אביהם. (26) במקרה שהגזילה אינה קיימת. (27) כי המלוה, בשעת ההלוואה, סמך על נכסי דלא נידי בלבד ולא על מטלטלין, שהלוה יכול להעלימם, ומשום כך אין המלוה יכול לגבות חובו ממטלטלין, שעברו לרשות הקונה או היורש, ומכיון שדין דמי הגזילה כדין חוב, אין גובים מן המטלטלין שבידי היורשים (ראה ברש"י שם יד: נימוק אחר לדין שאין גובים מן המטלטלין של יתומים).

26 ו. פבר תקנו הגאונים²⁸ לגבות בעל חוב מן
27 המטלטלין²⁹ ואפילו במלוה על פה³⁰. לפיכך חייבין
28 לשלם³¹ בין אכלו בין לא אכלו, בין נתיאשו בין לא
29 נתיאשו, בין מן הקרקע בין מן המטלטלין שהניח.

הקודמת, שרוב ממונו גזול. (50) וכל ממונם בא ממלאכה זו. (51) הנוטלים מסחורות, בבא-קמא קיג. וראה לקמן הלכה יא. (52) שודר. (53) כי המכס שהמוכס נוטל, אינו לפי החוק, ראה לקמן הלכה יא. ומכיון שמלאכה אחרת אין לו, יוצא שכל ממונו גזילה הוא, ועל כן אסור ליהנות ממנו. (54) למוכסים יש תיבה מיוחדת, ששמים בה את המכס שנוטלים, אם יש בתיבה מעות קטנות המצטרפות לסך דינר, אין פורטים דינר שלם על אותן המעות. משנה בבא-קמא קיג. (55) כל המעות שבתביבה המיוחדת למכס - גזילה ממש הן, ועל כן אל יפרוט על מעות אלה, אף-על-פי שאינו נהנה הנאה ממשית, כי הרי הוא נותן תמורתו דינר, אין ראוי לעשות זאת, כי קצת הנאה יש בזה (ראה פירוש המשניות לרבינו). אבל לפרוט על מעות שיש למוכס בביתו מותר (משנה שם), שהכסף שבביתו אינו בחזקת גזילה. [קשה להתאים דין זה לדברי רבינו בהלכה ח וט. מהלכות אלו יש ללמוד, שכל ממונם של מוכסים - בחזקת גזילה הם].

י. נָטְלוּ מוֹכְסִים כְּסוּתוֹ⁵⁶ וְהִחְזִירוּ לוֹ אַחֲרָיָהּ⁵⁷, (נָטְלוּ חֲמורוֹ וְהִחְזִירוּ לוֹ חֲמור אַחֵר) - הֲרִי אֵלָיו שָׁלוֹ; מִפְּנֵי שֶׁזֶה כְּמִכְרָה הִיא⁵⁸, וְהִחְזִירָהּ שְׁנֵיתָא שֶׁוֹרֵץ הַבְּעָלִים מְמַנָּה⁵⁹, וְאִינוּ יוֹדְעֵי בּוֹדָאֵי שֶׁזֶה גְזֵלָה⁶⁰. וְאִם הִיא וְתִקִּין⁶¹ וּמִחְמִיר עַל עֲצֻמּוֹ⁶² - מִחְזִירֵן לַבְּעָלִים הָרְאוּשׁוֹנִים⁶³.

(56) משנה בבא-קמא קיד. (57) מתוך רחמנות עליו. (58) שהרי נתנה לו תמורת כסותו. (59) טעם זה מובא במשנה שם. דינו של בעל הכסות שהחזירו לו כסות אחרת - כדין הלוקח מטלטלין מן הגזול, שאם נתיימשו הבעלים "קנה לוקח עצמה של גזילה ואינו מחזירה", למעלה הלכה ו. (60) ועל כן אין לומר, שהגיעה לידו באיסור, וקנה אותה ביאוש ושינוי רשות. לו ידע בוודאי שזו גזילה, אסור היה לו לקחתה. (61) חסיד. (62) לאחר שנודע לו שזו גזילה, ואינו רוצה בממון אחרים, אף-על-פי שקנאה לפי דין המשנה. (63) ולא למוכס שקיבלה ממנו, גמרא שם.

יא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים⁶⁴ שֶׁהַמוֹכֵס פְּלִסְטִים? בְּזִמָּן שֶׁהַמוֹכֵס עוֹבֵד פּוֹכְכִים⁶⁵, או מוֹכֵס הָעוֹמֵד מֵאֲלִי⁶⁶, או מוֹכֵס הָעוֹמֵד מִחֶמֶת הַמֶּלֶךְ⁶⁷ וְאִין לוֹ קֶצֶבָה⁶⁸, אֶלָּא לֹאֲקֹחַ מִה שִׁירְצָה וּמִנִּיחַ מִה שִׁירְצָה; אֲבָל מִכֶּס שֶׁפָּסְקוּ הַמֶּלֶךְ⁶⁹, וְאָמַר שִׁיקַח שְׁלִישִׁי⁷⁰ או רִבִּיעַ או דָּבָר קָצוּב⁷¹, וְהָעֹמֵד מוֹכֵס יִשְׂרָאֵל⁷² לְגִבּוֹת חֶלֶק זֶה לְמֶלֶךְ, וְנוֹדַע שֶׁאֵדָם זֶה נֶאֱמָר וְאִינוּ מוֹסִיף פְּלוֹם עַל מִה שֶׁגִּזַּר הַמֶּלֶךְ - אִינוּ בִּחְזָקַת גְּזֵלָן⁷³, לְפִי שְׁדִין הַמֶּלֶךְ דִּין הוּא⁷⁴. וְלֹא עוֹד⁷⁵, אֶלָּא שֶׁהוּא עוֹבֵר⁷⁶ הַמְכָּרִים מִמֶּכֶס זֶה⁷⁷, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹזֵל מִנֵּת הַמֶּלֶךְ, בֵּין שֶׁהִיא הַמֶּלֶךְ בֵּין שֶׁהִיא הַמֶּלֶךְ יִשְׂרָאֵל.

(64) למעלה הלכה ט. (65) ומלאכתו מלאכת גזלנים, מפני שהוא נוטל מכס יותר ממה שמגיע לו, בבא-קמא קיג. (66) ולא מונה על-ידי המלך. כל המכס שהוא גובה, אפילו הפחות ביותר, דינו כגזילה. גמרא שם. (67) שמינהו המלך

(28) ראה רי"ף בבא-קמא (הוצאת וילנא ז.ו.) והלכות נזקי ממון פרק ח הלכה יב. (29) של היתומים שהניח אביהם, מכיון שהרבה בני אדם אין להם קרקע, ובעל חוב סומך על המטלטלין (מאירי). (30) שאינו גובה לפי הדין אלא מנכסים בני חורין, כלומר מן הנכסים שנמצאים ביד הלוח. (31) אף-על-פי שדמי הגזילה כמלוה על פה הם.

ז. דִּין הַלּוֹקֵחַ מִטְּלָטְלִין³² מִן הַגְּזֵלָן כְּלּוֹקֵחַ מִן הַגֵּבֶב³³: אִם גִּזֵּל מִפְּרָסָם הוּא - לֹא עָשׂוּ בּוֹ תִּקְנַת הַשּׁוּק³⁴; וְאִם אִינוּ מִפְּרָסָם³⁵ - עָשׂוּ בּוֹ תִּקְנַת הַשּׁוּק³⁶, וְנוֹתֵן הַגֵּבֶב דָּמִים³⁷ שְׁנֵיתָן³⁸ וְלּוֹקֵחַ גְּזֵלָתוֹ³⁹, וְחֹזֵר וְתוֹבֵעַ הַגְּזֵלָן⁴⁰ בְּדָמֵי הַגְּזֵלָה. וְאִם כָּבֵד נִתְּיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים⁴¹ - קָנָה לּוֹקֵחַ⁴² עֲצֻמָּה שֶׁל גְּזֵלָה⁴³. וְאִינוּ מִחְזִירָהּ⁴⁴.

(32) פרט לקונה קרקע שאינה גזולה, ותמיד בחזקת בעליה עומדת, ראה למעלה הלכה ג. (33) דין הלוקח מן הגנב, מפורט בהלכות גניבה פרק ה הלכה ב ואילך. (34) כי היה צריך להעלות על דעתו שהחפץ גזול, על כן יחזיר את הגזילה לגזול בלי דמים, ויתבע את כספו מן הגזול. (35) ולא ידע שהוא קונה מגזול. (36) חכמינו תיקנו, שכל הלוקח בשוק, אף-על-פי שנודע אחר-כך שהחפץ היה גנוב, לא יחזירו לבעלים אלא-אם-כן שילמו לו את דמיו, הואיל ובפרהסיא קנה, יש להניח שלא ידע שהחפץ גנוב. (37) אף-על-פי שמן הדין חוזרת הגזילה אליו בלי דמים. (38) הלוקח לגזול. (39) אבל אם לא ישלם - לא יקבל את גזילתו, אפילו אם עדיין לא התייאש, והגזילה עדיין ברשותו עומדת. (40) ותובע הנגזל את הגזול. (41) בין שנתייאשו לפני שמכר הגזול ובין שנתייאשו אחר שמכר הגזול, ראה הלכות גניבה פרק ה, הלכה ג. (42) ביאוש ושינוי רשות. (43) גוף הגזילה, בניגוד למקרה הקודם שיש לו זכות של דמי הגזילה בלבד. (44) אף אם הנגזל מוכן לשלם לו את כל הדמים שנתן לגזול.

ח. אֲסוּר לְהֵנוֹת מִן הַגְּזֵלָן⁴⁵. וְאִם הִיא מְעוּט שְׁלֹשִׁי⁴⁶, אָף עַל פִּי שָׂרֵב מְמוֹנוֹ גְּזוּל - מִתֵּר לְהֵנוֹת מִמֶּנּוּ, עַד שִׁידַע בּוֹדָאֵי שֶׁדָּבָר זֶה⁴⁷ גְּזוּל בִּידוֹ.

(45) כי חזקה, שכל מה שהוא מקבל את הגזול, גזילה היא. למעלה בהלכה ב, דובר על האיסור ליהנות מן החפץ הגזול, וכאן על איסור הנאה מן הגזול. (46) תולים שדבר זה משלו הוא, כדעת שמואל וכדעת רב יהודה, בבא-קמא קיט. (47) שהוא מקבל מן הגזול. ואין דין זה דומה לדין שבהלכות גניבה פרק ו הלכה א, שפסק שם רבינו, שאם הרוב גנוב אסור לקנות, כי יש הבדל בין רוב הדבר עצמו שהוא קונה ובין רוב ממונו של הגזול (מגיד-משנה).

ט. בְּנֵי אָדָם שֶׁחֲזָקְתָן גְּזֵלָנִין⁴⁸ וְחֲזָקַת כָּל מְמוֹנָן מִן הַגְּזֵלָן⁴⁹, מִפְּנֵי שֶׁמִּלְאֲכָתָן מִלְּאֲכַת גְּזֵלָנִין⁵⁰, כְּגוֹן הַמוֹכְסִין⁵¹ וְהַפְּלִסְטִים⁵² - אֲסוּר לְהֵנוֹת מֵהֶן; שֶׁחֲזָקַת מִלְּאֲכָה זֹו שֶׁהוּא גְּזוּל⁵³. וְאִין מְצַרְפִּים דִּינָרִים מִן הַתִּבָּה שְׁלֵחָן⁵⁴, שֶׁהִפֵּל בְּחֲזָקַת גְּזֵלָה⁵⁵.

(48) שידועים כגזלנים. (49) בניגוד לדין שבהלכה

לגבות מכס שקבע. (68) אין שיעור המכס קבוע מראש לכל אדם בשוה, ובהתאם לסוג הסחורה ולכמותה. (69) שקבעו המלך. (70) מערך הסחורה או מהסחורה עצמה. (71) כגון סכום מסוים מכל יחידת משקל או מדה. (72) כי מוכס גוי לוקח יותר מן הקצבה שקצב המלך. (73) ואין אומרים שעצם המכס גזילה הוא. (74) כל חוק שחקקו המלך לכל תושבי המדינה - דין גמור הוא, דעת שמואל שם, וראה לקמן הלכה יד. (75) לא רק שאין המוכס בחזקת גזלן. (76) עבירה של גזל. (77) המשתמט מלשלם את המכס הקצוב הזה. דין זה שאסור להבריח מן המכס, נובע מדברי שמואל "דינא דמלכותא דינא" (שם).

1 יב. וכן מלך שמששים מס על בני העיר⁷⁸ או על כל
2 איש ואיש⁷⁹ דבר קצוב משנה לשנה, או על שדה
3 ושדה⁸⁰ דבר קצוב; או שגזר, שכל מי שיעבר⁸¹ על
4 דבר זה - ילקחו כל נכסיו לבית המלך; או כל מי
5 שיימצא בשדה בשעת הגרן⁸² - הוא יתן המס
6 שעליו, בין שהיה הוא בעל השדה בין שאינו בעל
7 השדה⁸³; וכל פיוצא מדברים אלו - אינו גזל,
8 וישראל שגבה אותן למלך - אינו בחזקת גזלן⁸⁴,
9 והרי הוא כשר⁸⁵. והוא⁸⁶, שלא יוסיף⁸⁷ ולא ישנה⁸⁸
10 ולא יקח לעצמו כלום.

(78) סכום כולל לכל בני העיר, ולא מס אישי. (79) דהיינו מס גולגולת, בבא-קמא קיג: (80) דהיינו מס קרקע הנזכר בגמרא שם. (81) מכיון שקנס זה נושא אופי כללי, על כן יש לו תוקף חוקי, ואין רואים בהחרמת הנכסים משום גזילה. (82) בשעת אסיפת התבואה. (83) שלא להטריח את גובה המס לחפש אחרי בעל השדה. הדוגמא בגמרא (שם) מדברת על שותף בשדה, כי חוק המלך אז חייב רק את השותף ולא אדם זר שנמצא בשדה, ואפילו לא את האריס. אבל רבינו כאן מביא דוגמא של חוק המלך, המחייב גם את שאינו בעל השדה לשלם, בין שהוא שותף ובין שאינו שותף, בהתאם לדברי רבא (גירסת הרי"ף - רב) בגמרא שם, שמותר ליהודי הגובה את מס הקרקע למשכן בן העיר על מס בן עיר חבירו. (84) כי "דינא דמלכותא דינא". (85) כי מותר לו לעשות זאת, גמרא שם. (86) בתנאי. (87) על המס. (88) את מספר יחידות המשקל הטעונות מס, שלא ירשום למשל עשר טונות יכול השדה במקום שמונה.

11 יג. וכן מלך שפסע על אחד מעבדיו ושמשי מבי
12 המדינה, ולקח שדהו או חצרו - אינה גזל⁸⁹, ומתיר
13 להנות בה⁹⁰. והלוקחה מן המלך - הרי היא שלו,
14 ואין הבעלים מוציאים אותה מידו⁹¹; שזה דין
15 המלכים כלם⁹², לקח כל קמון שמשיהם כשפועסין
16 עליהם, והרי המלך הפקיע שעבודן⁹³, ונעשת חצר
17 זו או שדה זו כהפקר⁹⁴, וכל הקונה אותה מן המלך
18 - זכה בה. אבל מלך שלקח חצר או שדה של אחד
19 מבי המדינה שלא בדינין שחקק - הרי זה גזלן⁹⁵;
20 והלוקח ממנו - מוציאין הבעלים מידו⁹⁶.

11 יג. וכן מלך שפסע על אחד מעבדיו ושמשי מבי
12 המדינה, ולקח שדהו או חצרו - אינה גזל⁸⁹, ומתיר
13 להנות בה⁹⁰. והלוקחה מן המלך - הרי היא שלו,
14 ואין הבעלים מוציאים אותה מידו⁹¹; שזה דין
15 המלכים כלם⁹², לקח כל קמון שמשיהם כשפועסין
16 עליהם, והרי המלך הפקיע שעבודן⁹³, ונעשת חצר
17 זו או שדה זו כהפקר⁹⁴, וכל הקונה אותה מן המלך
18 - זכה בה. אבל מלך שלקח חצר או שדה של אחד
19 מבי המדינה שלא בדינין שחקק - הרי זה גזלן⁹⁵;
20 והלוקח ממנו - מוציאין הבעלים מידו⁹⁶.

21 יד. כללו של דבר⁹⁷: כל דין שיחקק אותו המלך
22 לכל ולא יהיה לאדם אחד בפני עצמו⁹⁸ - אינו גזל;
23 וכל שינקח מאיש זה בלבד שלא בדת⁹⁹ הידועה
24 לכל, אלא חמס את זה - הרי זה גזל. לפיכך, גבאי
25 המלך ושוטרי¹⁰⁰ שמוכרים השדות במס הקצוב על
26 השדות¹⁰¹ - ממכרן ממכר¹⁰²; אבל מס שעל כל
27 איש ואיש¹⁰³ אינו גובה אלא מן האדם עצמו¹⁰⁴,
28 ואם מכרו השדה במס שעל הראש - הרי זה אינו
29 ממכר¹⁰⁵, אלא אם פן היה דין המלך כן¹⁰⁶.

(97) זהו סיכום של שלוש ההלכות הקודמות. (98) אבל חוקים שיש בהם הפליה בין נתיני המלך, כגון שהטיל מסים מיוחדים על קבוצה מסוימת, עדה מסוימת או אומה מסוימת, וכן אם גזר עליהן גזירות מיוחדות, אין לחוקים אלה ולגזירות אלו תוקף חוקי. דין זה מוגדר בספרות הפוסקים במשפט קצר: "גולונותא דמלכותא - לאו דינא". (99) שלא כחוק. (100) המגנים בכוח על גובי המלך. (101) מפני שבעל השדה לא שילם את מס הקרקע, בבא-בטרא נה. (102) כי זהו חוק המלך למכור את השדות שבעליהם לא שילמו את המס (גמרא שם). (103) מס הגולגולת. (104) שתופסים אותו ומכריחים אותו לשלם, ואין נכסיו משועבדים למס זה. (105) כי המכירה אינה לפי החוק. (106) רשאי הוא לחוקק חוק חדש כזה. [הרמב"ן וגדולי הפוסקים האחרים חולקים בזה על רבינו, ואומרים שאין תוקף לחוק מנוגד לחוקי המלכים המקובלים].

30 טו. מלך שהיו דיניו, שכל שלא יתן המס שעל
31 השדה - תהיה השדה לנותן המס¹⁰⁷, ובכר בעל
32 השדה מפני המס, ובא זה ונתן מס שעליו למלך¹⁰⁸
33 ואכל פרותיה - אין זה גזל¹⁰⁹, אלא אוכל פרות¹¹⁰
34 ונותן המס עד שיחזרו הבעלים¹¹¹; שדין המלך דין
35 הוא, כמו שאמרנו¹¹².

(107) כל מי שישלם את המס, זכאי לאכול את פירות השדה. (108) בלי שמכרו לו גבאי המלך את השדה. (109) "ארעא לטסקא" (מס הקרקע) משעבדא, ומלכא אמר: מאן דהיב טסקא ליכול ארעא, בבא-מציעא עג: (110) לא רק מה שכבר אכל אינו גזל, אלא אנו מתירים לו מלכתחילה לאכול. (111) וישלמו את המס והקרקע תחזור לרשותם,

20 **אם לא נתיאשו - חייב להחזיר; ואין צריך לומר**
21 **אם היו הבעלים מרדפין אתריהם⁷.**

(2 בבא-מציעא כב. ותוספתא כתובות פרק ח. 3) אם ידוע שהבעלים כבר נתיאשו. זוהי הגירסא בתוספתא שם: "אם נתיאשו הבעלים הרי אלו שלו", ולא כגירסת רש"י בגמרא שם "מפני שנתיאשו הבעלים". (4) ואין בהם משום איסור גזל. (5) כגון שהיו הבעלים במקום אחר, וידעו אמנם ששטף נהר את הקורות, אבל המציל אינו יודע אם התיאשו. ראה תוספתא שם. (6) שחייב להחזיר. (7) כדי להצילם. זה מוכיח שלא נתיאשו. דוגמא זו מובאת בתוספתא שם.

22 **ב. לפיכך, המציל מן הנהר⁸ ומזוטו של ים⁹**
23 **ומשלוליתו של נהר¹⁰ ומן העובד פוככים¹¹ ומן**
24 **הדלקה ומן הארי ומן הדב ומן הנמר ומן**
25 **הברדלס¹²: אם ידע בודאי שנתיאשו הבעלים¹³ -**
26 **הרי אלו שלו, ואם לא ידע - יחזיר¹⁴.**

(8) משנה בבא-קמא קיד. (9) מקרקעית הים במקומות הנשטפים עלידי מי הים כשהם עולים, בבא-מציעא כד. (10) כשהנהרות גואים ע"י גשמים מרובים, הם עוברים על גדותיהם ושוללים כל מה שמוצאים בדרכם, שם. (11) מקביל למציל מן הגייס. (12) בבא-מציעא כד. (13) כגון ששמע מפייהם, או שאין כל אפשרות להציל, ובודאי נתיאשו הבעלים (שם, וראה מגיד-משנה). (14) כגון שיש אפשרות להציל, ואפילו עלידי הדחק. יחזיר, כי יתכן שהבעלים לא נתיאשו ומקווים להציל כשם שזה הציל.

27 **ג. המציל מיד לסטים¹⁵ ישראל - הרי אלו שלו,**
28 **מפני שסתם הדבר¹⁶ שנתיאשו הבעלים; ואם ידע**
29 **שלא נתיאשו - חייב להחזיר. אבל המציל מיד**
30 **לסטים עובד פוככים או מוכס עובד פוככים¹⁷ - חייב**
31 **להחזיר, שסתם הדבר שלא נתיאשו הבעלים; ואם**
32 **ידע בודאי שנתיאשו - הרי אלו שלו. ומפני מה**
33 **סתם לסטים ישראל נתיאשו הבעלים וסתם העובד**
34 **פוככים לא נתיאשו? מפני שהבעלים יודעים,**
35 **שהעובדי פוככים מחזירין מיד הגזלן אף על פי**
36 **שאין שם עדים וגזל, אלא בראיות רעועות¹⁸**
37 **ובאמרו הדעת¹⁹.**

(15) בבא-קמא קיד. (16) אם לא ידוע אם נתיאשו או לא. (17) דינו כליסטים, ראה למעלה פרק ה, הלכה יא. (18) בניגוד לדיני ישראל שאין מוציאים ממון אלא בעדות וראיות ברורות, טעם זה מובא בגמרא שם. (19) בהשערה.

38 **ד. שחלים²⁰ הצומחים בתוך הפשתן, המלקטן**
39 **פשהן לחין - אין בו משום גזל, מפני שהן מפסידין**
40 **הפשתן²¹ של בעל השדה. ואם יבשו - אסורין**
41 **משום גזל, שפכר הפסידו מה שהפסידו²². ואם היו**
42 **על הגבול²³ - אסורין אפלו פשהן לחין²⁴.**

מכיון שגבאי המלך לא מכרו את הקרקע, וזה שנתן המס אכל את הפירות בתוקף החוק הכללי: "מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא" ולא קנה את הקרקע עצמה אלא הזכות לאכול פירותיה. (112) למעלה הלכה יא.

1 **טז. וכן מלך שגזר¹¹³, שפל מי שיתן מס הקצוב על**
2 **האיש¹¹⁴ שיתעבד בזה שלא נתן¹¹⁵, ובא ישראל ונתן**
3 **המס שעל ישראל זה העני - הרי זה עובד בו יותר**
4 **מדי¹¹⁶, שדין המלך דין; אבל אינו עובד בו**
5 **פעבד¹¹⁷.**

(113) בבא-מציעא עג: (114) מס גולגולת. (115) יעביד אותו תמורת המס ששילם עבורו. (116) יותר ממה שהוא רגיל לעבד (ראה הגהות הגר"א בגמרא שם). (117) כעבד כנעני, כי כל עבד עברי אסור להעבירו בדברים שהם מיוחדים לעבד, כגון שיוליך אחריו כליו לבית המרחץ, או יחלוץ לו מנעליו, שנאמר: לא תעבד בו עבדות עבד. ראה הלכות עבדים פרק א, הלכה ז.

6 **יז. מלך שפטר אילנות¹¹⁸ של פעלי בתים ועשה מהן**
7 **גשר - מתר לעבד עליו¹¹⁹. וכן אם הרס בתים**
8 **ועשאן דרך או חומה - מתר להנות בה. וכן כל**
9 **פיוצא בזה. שדין המלך דין¹²⁰.**

(118) בבא-קמא קיג: (119) בניגוד לגזל דקלים ועשה מהן גשר, שאסור לעבור עליו, למעלה הלכה ג. (120) ואף-על-פי שלא כרתו אילנות מכל בעלי הבתים, אין לראות בזה גזירה מיוחדת על חלק מנתני המלך, מכיוון שהמלך לא פרט בפירוש, לכרות אילנותיהם של אנשים מסויימים ואין שליחי המלך חייבים לטרוח ולאסוף אילנות בודדים מכל בעל-הבית ובעל-הבית, גמרא שם.

10 **יח. במה דברים אמורים¹²¹ במלך שמטבעו**
11 **יוצא¹²² באותן הארצות¹²³; שהרי הסכימו עליו בני**
12 **אותה הארץ, וסמכה דעתן¹²⁴ שהוא אדונייהם והם**
13 **לו עבדים. אבל אם אין מטבעו יוצא - הרי הוא**
14 **גזולן בעל זרוע¹²⁵, וכמו חבורת לסטים המזיני¹²⁶**
15 **שאין דיניהם דין, וכן מלך זה וכל עבדיו¹²⁷ גזלנין**
16 **לכל דבר.**

(121) שדין המלך דין. (122) עובר לסוחר. (123) שעליהן הוא מולך. (124) בטחו בו. (125) המשתמש בכוח פיס. (126) הנוטלים בכוח הנשק. (127) כגון עושי רצונו הגובים והשוטרים.

פרק נשעי

(1) נתבארו בו משפטי הדברים שיש בהם משום גזל, שהיה באפשר לומר שאין בהם משום גזל, ונמשך לזה מה שאסרו חכמים משום גזל.

17 **א. קורות ואבנים² ועצים וכיוצא בהן ששטפם**
18 **הנהר: אם נתיאשו הבעלים³ מהן - הרי אלו**
19 **מתירין⁴, והן של מצילן; ואם אינו יודע⁵ אם נתיאשו**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"א סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 20) מין ירק שטעמו חריף, הגדל בין הפשתן, בבא-מציעא קז. (21) שדמיו מרובים מדמי השחלים. (22) ומכאן ולהבא לא יפסידו יותר, מכיון שכבר יבשו, והבעלים רוצים בקיומם. (23) של ערוגת הפשתן ולא בתוך הפשתן. (24) מפני שאינם מפסידים.
- 1 ה. **כָּבֵד בְּאַרְנוֹ בְּנִזְקֵי מְמוֹן²⁵, שֶׁהַמוֹצִיא תִּבְנוּ²⁶ וְקָשׁוּ²⁷ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים²⁸ - אֵין בָּהֶם מְשׁוּם גְּזֵל²⁹.**
אָבֵל הַמוֹצִיא הַגִּלְלִל³⁰ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, בֵּין בְּשַׁעַת הוֹצָאת זָבָלִים³¹ בֵּין שְׁלֹא בְּשַׁעַת הוֹצָאת זָבָלִים - חִיבִין עֲלֵיהֶם³² מְשׁוּם גְּזֵל³³.
- 25) פרק יג, הלכה יד. (26) זה שנשאר אחר הדישה. (27) מה שנשאר בקרקע אחר הקצירה. (28) כדי שידושו ויעשו לו זבל. (29) מותר לכל אדם לקחתם לעצמו, משום שאסור לאדם להוציא תבנו וקשו לרשות הרבים. מכיון שבני אדם מתחלקים בהם וניזוקים, ואם הוציא קנסוהו חכמים שיהיו כהפקר, וכל הקודם בהם וזה. (30) צואת הבקר, "כדי שיהיה נשוף ברגלי אדם ורגלי בהמה", שם הלכה טו. (31) שמותר לו להוציא את הגלל. (32) אם בא אחר ונטל את הגללים. (33) כיון שאין בו שבח אם נדוש לא קנסו בו, בניגוד לתבנו וקשו שמשביחים ונעשים זבל ו"קנסו גופן משום שבחן".
- 6 ו. **מִי שֶׁנִּתְחַלְפוּ לוֹ³⁴ כִּלְיֵי³⁵ בְּכָלִים אֲחֵרִים בְּבֵית הָאָבֵל אוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה³⁶ - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד שֶׁיָּבֹא הַלֵּה³⁷ וַיַּחְזִיר³⁸ וַיִּטֵּל אֶת שְׁלוֹ. נִתְחַלְפוּ לוֹ בְּבֵית הָאֶמֶן³⁹: אִם אֲשֶׁתוֹ וּבָנָיו שֶׁל אֶמֶן⁴⁰ נִתְּנוּ לוֹ, אוֹ שֶׁנָּתַן לוֹ הָאֶמֶן וְאָמַר לוֹ: טַל כִּלְיָ⁴¹ - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד שֶׁיָּבֹא הַלֵּה וַיַּחְזִיר וַיִּטֵּל אֶת שְׁלוֹ. אָמַר לוֹ הָאֶמֶן: טַל כִּלְיָ זֶה - הָרִי זֶה יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עַד שֶׁיָּבֹא הַלֵּה וַיַּחְזִיר וַיִּטֵּל אֶת שְׁלוֹ; שְׁמָא כִּלְיֵי שֶׁל אֶמֶן הוּא⁴², אוֹ בַּעַל הַכִּלְיָ צָנָה אֶת הָאֶמֶן לְמַקְרוֹ לוֹ⁴³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בִּזְדָּה.**
- 34) בבא-בטרא מו. (35) בגדיו. (36) שמרובים שם האנשים, ומחליפים בטעות את הבגדים. (37) זה שהחליף. (38) את הבגד שנטל בטעות. (39) מסר לו בגד לתיקון וקיבל אחר במקומו. (40) יתכן שבטעות נתנו, ועל כן אסור להשתמש. (41) ומכיון שהכלי איננו שלו, משמע שטעה האומן, על כן אל ישתמש. (42) והוא מוסרם לו מדעת עד שיקבל בחזרה את כליו שמסר בטעות לאחר. (43) ובטעות מכר את של זה, ועל כן הוא מוסר לו ביודעים את הכלי עד שיקבל חזרה את הכלי שמכר בטעות.
- 16 ז. **דְּבָרִים הָרַבָּה⁴⁴ אֶסְרוּ חֲכָמִים מְשׁוּם גְּזֵל⁴⁵, וְהַעֲוָר עֲלֵיהֶן - הָרִי זֶה גְּזֵל מִדְּבָרֵיהֶם⁴⁶. גִּגּוֹן⁴⁷ מִפְּרִיחֵי יוֹנִים וְהַמְשַׁחֲקִים בְּקִבְיָא⁴⁸. מִפְּרִיחֵי יוֹנִים מִיָּצֵד? לֹא יִפְרִיחַ אָדָם בְּתוֹךְ הַיִּשּׁוּב⁴⁹, שֶׁהָרִי לֹקֵחַ מְמוֹן אֲחֵרִים שְׁלֹא בְּדִין, מִפְּנֵי שֶׁמְשַׁלֵּחַ זָכָר וְיָבִיא נִקְבָּה מְשׁוּבָּה אַחֵר אוֹ נִקְבָּה וְתִבְיָא זָכָר⁵⁰. וְלֹא יוֹנִים**
- 22 **בְּלֵבָד, אֲלֵא כָּל הָעוֹשֶׂה פְּזָה בְּשָׂאָר עוֹפוֹת אוֹ חִיָּה וּבִהְמָה⁵¹ - הָרִי זֶה גְּזֵל מִדְּבָרֵיהֶם.**
- 23 (44) ועל אלה מדובר, החל מהלכה זו עד סוף הפרק. (45) אף-על-פי שאינם לוקחים את הממון בחזקה, ואינם גזל ממש, ראה למעלה פרק א, הלכה ג. (46) מדרבנו, בניגוד ללוקח בחזקה שהוא גזלן מדאורייתא. (47) משנה, סנהדרין כד: (48) ראה לקמן הלכה י. (49) שסתם יונים יש להן בעלים. (50) בגמרא שם כה. ישנם שני פירושים: (א) מירון יונים, וזה שיונתו מגיעה ראשונה למטרה - מקבל סכום כסף מחברו, (ב) זה שרבינו מביאו בהלכה זו. הפירוש השני נראה לרבינו יותר, מכיון שלפי הפירוש הראשון הרי זה נכלל בדיון משחק בקוביא, אף-על-פי שבעל פירוש זה קובע הבדל בין מפריחי יונים ובין משחק בקוביא, נתקבל על דעת רבינו הפירוש השני. וראה מאיר לסנהדרין עמוד 86. (51) ברייתא שם כה:
- 24 ח. **וְכֵן אֶסְרוּ חֲכָמִים⁵² לְצוּד יוֹנִים⁵³ בְּתוֹךְ הַיִּשּׁוּב, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שֶׁל אֲחֵרִים⁵⁴. וְאֵין פּוֹרְשִׁין נִשְׁבִּין⁵⁵ לְיוֹנִים, אֲלֵא אִם בֵּן הָרִחִיק מִן הַיִּשּׁוּב אַרְבָּעָה מִילִין⁵⁶. וְאִם הִיָּה יָשׁוּב כְּרָמִים⁵⁷ - אֶפְלוּ מֵאָה מִיל לֹא יִפְרֹשׁ, שֶׁהַיּוֹנִים שֶׁל בְּעָלֵי כְּרָמִים הֵם⁵⁸. וְכֵן לֹא יִפְרֹשׁ בְּתוֹךְ הַשּׁוּבְכִין, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן שְׁלֵי⁵⁹ אוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים⁶⁰ אוֹ שֶׁל הַפְּקָרִי⁶¹, וְאִף עַל פִּי שֶׁהָרִחִיק מִן הַיִּשּׁוּב מֵאָה מִיל, מִפְּנֵי שֶׁהַיּוֹנִים⁶² בָּאוֹת לְיִשּׁוּב הַשּׁוּבְכִין⁶³.**
- 25 (52) משנה בבא-קמא עט: (53) על-ידי העמדת מלכודות. (54) ולא של הפקר. (55) מלכודות לצוד צפרים. (56) שמונת אלפים אמה. במרחק פחות מארבעה מילין אסור, כי מגיעות לשם יוני השובכים. (57) דברי רב יוסף, שם פג. (58) והן הולכות מכרם לכרם למרחק גדול. (59) ואין לחשוש ליוני שובכים שלא ילכדו ברשתות, שהרי שלו הן. (60) ואף-על-פי שגזל עכו"ם אסור - אין חוששים ליונים שבשובכיהם, מכיון שמן התורה הן הפקר, ובישראל גזרו חכמים מפני דרכי שלום, אבל לא בשל עכו"ם. (61) כל הדוגמאות הללו בגמרא שם. (62) של היישוב. (63) ודרך השובכים הן מגיעות למרחק גדול.
- 33 ט. **מִרְחִיקִין⁶⁴ אֶת הַשּׁוּבָה⁶⁵ מִן הָעִיר⁶⁶ חֲמִשִּׁים אַמָּה⁶⁷. וְלֹא יַעֲשֶׂה אָדָם שׁוּבָה בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ⁶⁸ אֲלֵא אִם בֵּן יֵשׁ לוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה לְכָל רֹחַ⁶⁹, כְּדֵי שְׁלֹא יִמְשְׁכוּ הַגּוֹזְלוֹת וַיִּפְסִידוּ בַּשָּׂדוֹת וַיִּאֲכְלוּ מִשְׁלֵי אֲחֵרִים. וְאִם לִקְחוֹ⁷⁰ מֵאֲחֵר, אֶפְלוּ הִנֵּה בֵּינוּ וּבֵין תַּחֲלַת שְׂדֵה חִבְרוֹ בֵּית רַבֵּעַ בְּלֵבָד⁷¹ - הָרִי הוּא בְּחֻקָּתוֹ⁷², וְאֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהִרְחִיק⁷³.**
- 34 (64) משנה בבא-בטרא כג. (65) מגדל יונים. (66) כדי שלא יאכלו זרעוני גינות העיר. (67) אף-על-פי שהיונים מרחיקות לעוף עד ארבעה מילין (ראה הלכה ח), מסתפקים כאן במרחק חמישים אמה, כי כריסיהן מתמלאות בגרעינים שמוצאות תוך חמישים אמה, ולא יאכלו בגינות העיר

22 גִּזְלֵי מִדְּבָרֵיהֶם⁹³. וְאִם הָיָה הָעֲנִי מְקַבֵּץ בְּיָדוֹ⁹⁴ בְּרֹאשׁ
23 הַיָּתִית וּמִשְׁלִיף לְאַרְצָא - הָרִי זֶה גִּזְלֵי גָמוּר⁹⁵; שְׁהָרִי
24 הִגִּיעוּ לְיַד הַזֹּכֶה בָּהֶן.

(89) עִירֻבִין מוֹ. (90) וְלֹא שֶׁל הָאָדָם שֶׁהִנָּה עוֹבֵר בְּתוֹךְ
רְשׁוֹתָיו, וְלִפְיָכֶךְ אֵין בֵּהֶם מִשּׁוּם גִּזְלֵי. (91) הָעֲנִי עוֹמֵד
בְּרֹאשׁ הַיָּתִית וְחוֹבֵט אֶת הַיָּתִיתִים, וְהֵם נוֹפְלִים לַמָּטָה עַל
הָאָרֶץ, מִשְׁנָה גִּטִּין נֹט: (92) שֶׁשִּׁכְּחוּם הַבְּעֵלִים, וְשִׁיכִים
לַעֲנִיִּים. (93) מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם, וְלֹא מִן הַתּוֹרָה. כִּי עֲדִיין
לֹא הִגִּיעוּ הַיָּתִיתִים לַיָּד הַמִּנְקָף, וְלֹא זָכָה בָּהֶם. (94) שֶׁם סֵא.
(95) וְהַמִּנְקָף יִכּוֹל לְהוֹצִיאָו מִיָּדוֹ בִּידֵינִים.

25 יֵד. הַדְּבָרִים⁹⁶ אֵינָן בְּרִשְׁוֹתָיו שֶׁל אָדָם⁹⁷ כְּמוֹ
26 תְּרַנְגוּלִים וְאֲזוּיִם, וְאָף עַל פִּי כֵן יֵשׁ בָּהֶן קֶנֶן
27 מִדְּבָרֵיהֶם⁹⁸. וְהַגִּזְלֵי נָחִיל דְּבָרִים⁹⁹, אוֹ שֶׁמִּנְעוּ
28 מִבְּעָלִיו¹⁰⁰ אִם בָּא¹⁰¹ לְרִשְׁוֹתָיו - הָרִי זֶה גִּזְלֵי
29 מִדְּבָרֵיהֶם. לְפִיכָךְ¹⁰², מִי שֶׁיִּצָּא נָחִיל שֶׁל דְּבָרִים
30 מִרִּשְׁוֹתָיו וְשָׁכַן בְּרִשְׁוֹת חֲבֵרוֹ - יֵשׁ לְבַעַל הַנָּחִיל¹⁰³
31 לְהִלָּךְ בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ¹⁰⁴ עַד שֶׁיִּטֵּל אֶת נָחִילוֹ. וְאִם
32 הָיִיק - מִשְׁלֵם מִה שֶׁהָיִיק. אָבֵל לֹא יִקֵּץ אֶת שׁוֹכְהָ¹⁰⁵
33 עַל מְנַת לְתֵן דָּמִים¹⁰⁶.

(96) בְּבֹא-קָמָא קִיד. (97) וְהַפְקָר הֵן. (98) מִפְּנֵי דְרָכֵי
שְׁלוֹם, שֶׁם קִיד: אִמְרוּ "קֶנֶן דְּרַבְנָן הוּא". (99) קְבוּצַת
דְּבָרִים עִם הָאֵם (הַמִּלְכָּה). (100) מִלְקַחְתָּהּ.
(101) הַנָּחִיל. (102) מִשְׁנָה, שֶׁם קִיד. (103) רִשְׁוֹת.
(104) אֶף-עַל-פִּי שִׁידוּעַ שִׁיזִיק אֶת הַתְּבוּאָה אוֹ אֶת הַנְּטִיעוֹת.
(105) עֲנָף. (106) נִתְיִישְׁבוּ הַדְּבָרִים עַל עֲנָף חֲבִירוֹ, וִירֵא
לִיטֹלֵן אַחַת אַחַת שֶׁלֹּא תִּבְרַחְנָה, לֹא יִקְוֶן אֶת הָעֲנָף כְּדִי
לְהוֹלִיכֵן כּוֹלֵן בִּיחָד, וְאִפְּלוֹ עַל-מִנַּת לִיתֵן דָּמִים, מִכִּיּוֹן שֶׁלֹּא
יִצְמַח עֲנָף אַחֵר בְּמִקְוֵמוֹ, הָרִי זֶה נֹזֵק שֶׁלֹּא נִיתֵן לְתִיקוֹן.

34 טו. נֶאֱמַנְתָּ אִשָּׁה אוֹ קָטָן¹⁰⁷ לֹמֵר: מִכָּאן יֵצֵא נָחִיל
35 זֶה¹⁰⁸. וְהוּא¹⁰⁹, שֶׁהָיָה מִשְׁחִיזִין לְפִי תִּמְנָן¹¹⁰, וְהָיָה
36 הַבְּעָלִים מְרַדְּפִין¹¹¹ אַחֵר הַנָּחִיל וְשׁוֹאֲלִים הֵיכָן
37 חוֹנָה. וְאָף עַל פִּי שֶׁאֵין אִשָּׁה אוֹ קָטָן בְּנֵי עֲדוּת,
38 הוּאִיל וְקֶנֶן דְּבָרִים מִדְּבָרֵיהֶם¹¹², הָאֲמִינוּ אוֹתָם
39 בּוֹ¹¹³.

(107) מִשְׁנָה, שֶׁם קִיד. (108) וְזֶה שֶׁלְּרִשְׁוֹתָיו נִכְנָס הַנָּחִיל,
חַיִּיב לְהַחֲזִירוֹ לְבַעֲלָיו. (109) בְּתַנְאִי. (110) וְשִׁמְעוּנוּ אוֹתָם
- מִבְּלִי שֶׁנִּשְׁאָלוּ - אוֹמְרִים: מִכָּאן יֵצֵא נָחִיל זֶה, אֲבָל אִם
הַתּוֹבֵעַ אֶת הַנָּחִיל מִבֵּיא אוֹתָם כְּעֵדִים, וְבַעַל הַמָּקוֹם שָׁבוּ
נִמְצָא הַנָּחִיל מִכַּחֲשֵׁם - אֵינָם נֹאמְנִים. (111) שְׂרַגְלִים
לְדַבֵּר שֶׁהַנָּחִיל שָׁלוּ, שֶׁם קִיד: (112) וְאִפְּלוֹ אִם יִטּוֹל נָחִיל
שְׂאִינוּ שָׁלוּ, אֵין בּוֹה מִשּׁוּם גִּזְלֵי דְאוֹרִיתָא. (113) אֲבָל אִם
זֶה הִיָּה גִזְלֵי מִמֶּשׁ, לֹא הָיוּ נֹאמְנִים, אִפְּלוֹ כִּשְׁהֵם מִשְׁחִים
לְפִי תוֹמָם.

40 טז. כֹּל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ גִּזְלֵי שֶׁל דְּבָרֵיהֶם - אֵינוֹ יוֹצֵא
41 מִיָּדוֹ בְּדִינֵין¹¹⁴. וְכֵן אִם כָּפַר בּוֹ וְנִשְׁפַּע¹¹⁵ - אֵינוֹ
42 מוֹסִיף חֲמִשׁ כְּמוֹ שֶׁמוֹסִיף עַל הַגִּזְלֵי הַגָּמוּר¹¹⁶.

הַמְרוּחָקוֹת מִהֵן חֲמִישִׁים אִמָּה וְיֹתֵר, גִּמְרָא שֶׁם.
(68) אִפְּלוֹ בְּמִרְחָק רַב מִן הָעִיר. (69) אִם חֲמִישִׁים אִמָּה מִן
הַשּׁוֹכֵן לְכָל רוּחַ הֵן עֲדִיין בִּשְׁטַח שְׂדֵהוּ. (70) אֶת הַשְּׂדֵה.
(71) שְׁטַח שֶׁאִפְשָׁר לְזוּרֹעַ בּוֹ רוּבֵעַ הַקֵּב, וְהוּא עֶשֶׂר אַמּוֹת
וְחֲמִישִׁית הָאִמָּה בְּקִירוֹב לְכָל רוּחַ. (72) שֶׁהָרִי הוֹחֵזֵק כְּבֹר
בִּיד הַמּוֹכֵר. (73) מִשְׁדֵּהוּ שֶׁל הַמּוֹכֵר.

1 י. הַמִּשְׁחָקִין בְּקִבְיָא⁷⁴ פִּיעֵד? אֵלּוֹ שֶׁמִּשְׁחָקִים בְּעֵצִים
2 אוֹ בְּצִירוֹת⁷⁵ אוֹ בְּעֵצָמוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן⁷⁶, וְעוֹשִׂים
3 תְּנָאִי בִּינֵיהֶם, שֶׁכָּל הַנוֹצֵחַ אֶת חֲבֵרוֹ בְּאוֹתוֹ שְׁחוֹק
4 יִקַּח מִמֶּנּוּ כָּף וְכָף - הָרִי זֶה גִּזְלֵי מִדְּבָרֵיהֶם⁷⁷. אָף עַל
5 פִּי שֶׁבְּרִצְוֹן הַבְּעָלִים לִקַּח⁷⁸, הוּאִיל וְלִקַּח מִמּוֹן חֲבֵרוֹ
6 בְּחֵם⁷⁹ דֶּרֶךְ שְׁחוֹק וְהַתּוֹלֵל⁸⁰ - הָרִי זֶה גִּזְלֵי. וְכֵן
7 הַמִּשְׁחָקִים בְּבִהְמָה אוֹ בְּחֵה אוֹ בְּעוֹפּוֹת⁸¹, וְעוֹשִׂים
8 תְּנָאִי, שֶׁכָּל שֶׁתִּנְצַח בְּהִמְתּוֹ⁸² אוֹ תְּרוּץ יוֹתֵר יִקַּח
9 מִחֲבֵרוֹ כָּף וְכָף. וְכָל פִּיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוֹ. הַכָּל
10 אֲסוּר⁸³, וְגִזְלֵי מִדְּבָרֵיהֶם הוּא.

(74) לַמַּעֲלָה הַלֵּכָה ז', וְסִנְהִדְרִין כֹּה: (75) אֲבָנִים קִטְנוֹת.
(76) "קִלְפִי אֲגוּזִים", גִּמְרָא שֶׁם. (77) כְּדַעַת חֲכָמִים
בְּמִשְׁנָה, לְפִי פִירוּשׁוֹ שֶׁל רַמִּי בִּר חֲמָא, שֶׁם כֹּד: (78) וְסִתָּם
גִּזְלֵי זֶה הַלּוֹקָח מִמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם בַּחֲזָקָה, רֹאֵה לַמַּעֲלָה פֶּרֶק
א, הַלֵּכָה ג'. (79) בְּלִי שְׁנָתָן לוֹ מִה שֶׁהוּא תְּמוּרוֹתוֹ, כִּנְהוּג
בְּמִקָּח וּמִמְכָּר. (80) וְלֹא מִתְּנָה בְּלִב שְׁלֹם וּמִתּוֹךְ גְּמִירוֹת
הַדַּעַת. (81) תּוֹסַפְתָּא סִנְהִדְרִין פֶּרֶק הַלֵּכָה ב, וּבְבָלִי שֶׁם
(82) בְּמֵאֲבָק נִגַּד בְּהִמַּת חֲבֵרוֹ. (83) בֵּין אִם נִשּׁוּא
הַמִּשְׁחָק הוּא קוֹבִיּוֹת, וּבֵין שֶׁהוּא בַּעַל חֵי, בֵּין שׁוֹ הַתְּחִירוֹת
כְּכּוּחַ אוֹ בְּרִיצָה, וּבֵין שׁוֹ הַתְּחִירוֹת בּוֹרִיזוֹת אוֹ גּוֹרֵל.

11 יא. וְהַמִּשְׁחָק בְּקִבְיָא עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים - אֵין בּוֹ
12 אֲסוּר גִּזְלֵי⁸⁴, אָבֵל יֵשׁ בּוֹ אֲסוּר עוֹסֵק בְּדָבָרִים
13 בְּטָלִים; שֶׁאֵין רְאוּי לְאָדָם שֶׁיִּצְעֵסֵק כָּל יָמָיו אֲלֹא
14 בְּדָבָרֵי חֲכָמָה וּבִישׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם⁸⁵.

(84) מִכִּיּוֹן שֶׁלּוֹקָח מִמוֹן בְּרִצְוֹן הַגּוֹי, וְחֲכָמִים אֲסָרוּ רַק
בְּמִמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. (85) בְּמֵלָאכָה וּבַעֲבוּדַת הָאָדָמָה. אִיסוּר
זֶה קִיִּים גַּם בְּמִשְׁחָק בְּקוֹבִיא בְּלִי מִמוֹן.

15 יב. מְצוּדוֹת חֵהָ וְעוֹפּוֹת⁸⁶ וְדָגִים שֶׁנִּפְּלוּ מִיָּד הַחֵהָ
16 לְתוֹךְ הַמְּצוּדָה, וְכֹא אַחֵר וְנִטְלָן - הָרִי זֶה גִּזְלֵי
17 מִדְּבָרֵיהֶם⁸⁷, מִפְּנֵי שֶׁעֲדִין לֹא הִגִּיעוּ לְיַד הַזֹּכֶה⁸⁸
18 בָּהֶן.

(86) מִשְׁנָה, גִּטִּין נֹט: (87) מִתְּקַנַּת חֲכָמִים מִפְּנֵי דְרָכֵי
שְׁלוֹם, שֶׁלֹּא יִבּוֹא לִידֵי רִיב. (88) וְעַל כֵּן עֲדִיין לֹא זָכָה,
וְאֵין זֶה גִּזְלֵי מִדְּאוֹרִיתָא. הַגִּמְרָא מִפְּרִשְׁתָּ (שֶׁם) שֶׁמִּדּוּבֵר
בְּמִצְוֹת בְּלִי תוֹךְ, וְעַל כֵּן לֹא זָכוּ הַבְּעֵלִים עַד שִׁיגִיעוּ
הַחֵיווֹת לִידוֹ מִמֶּשׁ. אֲבָל כְּשִׁישׁ לְהֵן תוֹךְ, קִנוּ הַבְּעֵלִים, כִּי
כִּלְיוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנִים לוֹ בְּכָל מָקוֹם.

19 יג. נִהָר הַמּוֹשֵׁף⁸⁹ וּמִעֲנִינֹת הַנוֹבְעִין - הָרִי הֵן שֶׁל
20 כָּל אָדָם⁹⁰. עֲנִי הַמִּנְקָף בְּרֹאשׁ הַיָּתִית⁹¹ יָתִים שֶׁל
21 שְׁכַחָה⁹², וְכֹא עֲנִי אַחֵר וְנִטְלָן מִעַל הָאָרֶץ - הָרִי זֶה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ב סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לווה. (18) אף על פי שהבן נשבע לשקר, בבא קמא קד: (19) אם אינו יודע מובן מאליו שהוא פטור מחומש, כי אין זו שבועת שקר, ראה שם קה. (20) אבל את הקרן הוא חייב לשלם, אף על פי שאין הגזילה קיימת, כי דמי הגזילה חוב הם על אביהם, וגובים אותם מן הנכסים שהשאיר לבניו (ראה למעלה פרק ה הלכה ה'). (21) מלים אלה מיותרות, כי מספיק היה לכתוב "והשיב את הגזילה", ומשום כך להדגשה באו, שתשלום חומש, בא אך ורק על גזילה שהוא עצמו גזל, בבא קמא קד:

ד. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים²²? בַּשָּׂאִין הַגְזֵלָה קִיָּמָתָא²³; 19
אָבֵל אִם גָּזַל אָבִיו וְמָת, וְהַגְזֵלָה קִיָּמָתָא²⁴, וְכָפַר 20
הַיּוֹרֵשׁ²⁵ וְנִשְׁפַּע, וְאַחֲרַיָּה הוֹדָה - מִשְׁלָם קֶרֶן 21
וְחֻמֶּשׁ. 22

(22) שהבן אינו משלם חומש, אפילו כפר ונשבע והודה. (23) ואפילו כשהגולן הניח קרקע והיא משועבדת לדמי הגזילה, והבן חייב לשלם כמו שנתבאר למעלה בפרק ה הלכה ה, אף על פי כן אין לחייבו בחומש, כי הוא אינו חייב מחמת עצמו שהרי הוא לא גזל אלא אביו. (24) ומוטלת על היורש החובה להחזיר את הגזילה. (25) כפר בממון שהוא חייב בו מחמת עצמו.

ה. גָּזַל הָאֵב וְנִשְׁפַּע הָאֵב וְהוֹדָה²⁶ וְאַחֲרַיָּה מָת - 23
הָרִי הַיּוֹרֵשׁ מִשְׁלָם קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ. 24

(26) ונתחייב בקרן ובחומש בחייו.

ו. גָּזַל וְנִשְׁפַּע וְמָת²⁷, וְהוֹדָה הַיּוֹרֵשׁ²⁸ - מִשְׁלָם הַקֶּרֶן 25
בְּלִבָּד. וְכֵן קָרָא וְכֵן קָרָא²⁹ הַיּוֹרֵשׁ פֶּטוּר מִן הָאֲשָׁם³⁰. 26

(27) ומכיוון שלא הודה, לא נתחייב בחומש. (28) ומכיוון שלא נשבע לשקר, לא נתחייב בחומש אפילו כשהגזילה קיימת. (29) בין שהיורש משלם קרן וחומש (הלכה ה), ולבין שהיורש משלם קרן בלבד (הלכה ו). (30) כי "אין כפרה למתים" (ראה רש"י בבא קמא ד: דיבור המתחיל ופטורין מן האשם).

ז. הַנִּשְׁפָּע לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים³¹ - מִשְׁלָם אֶת הַקֶּרֶן וְאִינוֹ 27
חַיֵּב בְּחֻמֶּשׁ; שְׁנָאֵמַר: וְכַחַשׁ בְּעֵמִיתוֹ³². וְכֵן הַגּוֹזֵל 28
פְּחוֹת מִשְׁוֶה פְּרוּטָה וְכָפַר וְנִשְׁפַּע - אִינוֹ חַיֵּב 29
בְּחֻמֶּשׁ; שְׂאִין פְּחוֹת מִשְׁוֶה פְּרוּטָה מִמּוֹן³³. בַּמָּה 30
הוּא הַחֻמֶּשׁ? אַחֲרֵי מֵאֲרַבְעָה בְּקָרָן³⁴. שְׂאֵם גָּזַל שְׁוֶה 31
אֲרַבְעָה וְנִשְׁפַּע - מִשְׁלָם חֻמֶּשֶׁה. וְאִם הִתִּיחַ הַגּוֹזֵל 32
קִיָּמָתָא - מִחֲזִיר אוֹתָהּ³⁵ וְנִתַּן דָּמֵי רִבִּיעַ שְׁלָה. 33

(31) היה חייב ממון לגוי וכפר בו ונשבע על שקר. (32) המלה "עמיתו" נדרשת כשתי מלים: "עם - איתו". כלומר, "עם - איתו", כלומר, "עם שאיתך בתורה ובמצוות", להוציא גוי שאינו חייב במצוות (וראה בבא מציעא נט. ושבועות ל.). (33) משנה בבא קמא קג. "הגזול את חבריו שווה פרוטה" וגמרא שם קה. (ראה למעלה פרק א, הלכה ו). (34) זה נקרא "חומש מלבר", כלומר על ארבעה רבעים של הקרן הוא מוסיף רבע הקרן, שהוא חומש מחמשת הרבעים ביחד. זוהי מסקנת הגמרא בקשר

(114) זה נקרא גזל משום שאסרו החכמים לקחתו, אבל אם עבר ולקח ושכנגדו תובעו בדין, אין כוח ביד הדיינים להוציאו מידו, כי אין לבעלים קנין בהם מן התורה, גיטין סא. (115) לשקר. (116) ויקרא ה, כד. ואפילו אם רוצה לצאת ידי שמים - אינו מוסיף חומש.

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׂבִיעִי

(1) נתבארו בו דיני הגזול ותבעוהו וכפר ונשבע, שהוא חייב בקרן וחומש ואשם, ונתבארו בו הדינים בין כשהגזול קיים בין בשאין הגזול קיים.

א. כָּל מִי² שֶׁנִּתְחַיֵּב מִמּוֹן לְחֵבְרוֹ הַיִּשְׂרָאֵלִי³ וְכָפַר בוֹ 1
וְנִשְׁפַּע עַל שְׁקָר⁴ - הָרִי זֶה חַיֵּב לְהַחֲזִיר לוֹ הַקֶּרֶן 2
שְׁכָפַר בוֹ וְתוֹסֶפֶת חֻמֶּשׁ. וְחַיֵּב בְּקָרָן⁵. וְהוּא הַנִּקְרָא 3
אֲשָׁם גְּזֻלוֹת⁶. 4

(2) משנה בבא קמא קג: (3) כי כתוב בתורה (ויקרא ה, כא) "וכיחש בעמיתו", ועיין להלן הלכה ז. (4) ויקרא שם, כב. (5) לכפר על שבועת השקר. (6) ככתוב "ואת אשמו יביא לה'" (שם כה). ונקרא "אשם" על שום "והיה כי יחטא ואשם" (שם, כג).

ב. אַחֲרֵי הַגּוֹזֵל⁷ אוֹ הַעוֹשֶׂק⁸ אוֹ הַגּוֹנֵב¹⁰, אוֹ 5
שֶׁהִלְהוֹ אוֹ שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ אוֹ מָצָא אֲבֵדָה וְכַחַשׁ 6
בָּהּ, אוֹ שֶׁהִתֵּה בִּינֵיהֶן שְׁתַּפּוּת¹¹ וְנִשְׁאָר לוֹ אֶצְלוֹ 7
מִמּוֹן, אוֹ שֶׁעָשָׂה לוֹ מְלָאכָה וְלֹא נָתַן לוֹ שְׁכָר¹². 8
כָּלֹּל שֶׁל דָּבָר: כָּל שֶׁאֵלּוֹ הוֹדָה חַיֵּב לְשַׁלֵּם¹³ בְּדִין¹⁴, 9
וְכָפַר וְנִשְׁפַּע - מִשְׁלָם קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ; שְׁנָאֵמַר: וְכַחַשׁ 10
בְּעֵמִיתוֹ בְּפִקְדוֹן¹⁵. 11

(7) בחזוקה, ויקרא ה, כא. (8) אחד ... או, פירושו: בין ובין. (9) המעכב בידו ממון חבריו שהגיע לידו ברצון הבעלים (שם). ראה למעלה פרק א, הלכה ד. (10) הלוקח ממון אדם בסתר, ואין הבעלים רואים, ראה הלכות גניבה, פרק א הלכה ג. (11) ככתוב (שם, כא) "או בתשומת יד" שפירושה שותפות, ראה שם אונקלוס ואבן עזרא. (12) מקרה זה בכלל "עושק" הוא, ראה למעלה פרק א, הלכה ד. (13) למעט קנס, כגון כפל, שאילו הודה פטור מלשלם בהתאם לכלל "מודה בקנס פטור", שבועות לו: (14) ולא לצאת ידי שמים בלבד, השווה משנה וגמרא בבא מציעא לו: (15) דוגמא של ממון שהמודה בו חייב לשלם בדין.

ג. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹⁶? פְּשִׁתָּהּ חַיֵּב לְשַׁלֵּם 12
מִחֻמֶּת עֲצָמוֹ¹⁷; אָבֵל אִם הָיָה חַיֵּב לְשַׁלֵּם מִחֻמֶּת 13
אָבִיו - אִינוֹ מִשְׁלָם חֻמֶּשׁ¹⁸. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁגָּזַל אָבִיו 14
אוֹ גֵּנֵב אוֹ שֶׁהִיָּה חַיֵּב לְאַחֲרִים, וְהֵפֵן יוֹדֵעַ¹⁹, וְכָפַר 15
הֵפֵן וְנִשְׁפַּע, וְאַחֲרַיָּה הוֹדָה - מִשְׁלָם הַקֶּרֶן בְּלִבָּד²⁰; 16
שְׁנָאֵמַר: אֲשֶׁר גָּזַל²¹ - עַל גְּזוֹלוֹ הוּא מוֹסִיף חֻמֶּשׁ, 17
וְאִינוֹ מוֹסִיף חֻמֶּשׁ עַל גְּזוֹל אָבִיו. 18

(16) שחייב לשלם חומש. (17) כגון שהוא עצמו גזל, או

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ב סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קמא קד. (48) אף על פי שעדיין לא הגיעה הגזילה ליד הנגזל. (49) זוהי תקנה שתיקנו החכמים כדי להקל על החוזרים בתשובה ולחסוך להם הוצאות הדרך, שם.

- 22 יא. נָמַן לוֹ אֶת הַקֶּרֶן⁵⁰ וְלֹא נָמַן לוֹ אֶת הַחֲמִשׁ, אוֹ
- 23 שְׁמַחֵל לוֹ אֶת הַקֶּרֶן⁵¹ וְלֹא מַחֵל לוֹ עַל הַחֲמִשׁ, אוֹ
- 24 שְׁמַחֵל לוֹ עַל זֶה וְעַל זֶה חוּץ מִפְּחוֹת שְׁוֵה פְּרוּטָה
- 25 בִּקְרֵן - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹלִיךָ אַחֲרָיו⁵², אֲלֵא יָבֹוא
- 26 הַנִּגְזָל וְיִטֵּל אֶת הַשָּׂאָר. וְאִם עַל פִּי שְׁהִגְזֵלָה עֲצָמָה
- 27 קִיָּמָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא תַּחְתִּיר⁵³ וְנִמְצָא הַנִּשְׁאָר
- 28 שְׁוֵה פְּרוּטָה. אֲבָל אִם נָמַן לוֹ אֶת הַחֲמִשׁ וְלֹא נָתַן
- 29 לוֹ אֶת הַקֶּרֶן, אוֹ שְׁמַחֵל לוֹ עַל הַחֲמִשׁ וְלֹא מַחֵל לוֹ
- 30 עַל הַקֶּרֶן, אוֹ שְׁמַחֵל לוֹ עַל זֶה וְעַל זֶה חוּץ מִשְׁוֵה
- 31 פְּרוּטָה בִּקְרֵן - חַיִּב לְהוֹלִיכּוֹ אַחֲרָיו אוֹ לְתַת לְבֵית
- 32 דִּין שְׁבָעִיר, כְּמוֹ שְׁבָאֲרֵנוּ.

(50) לאחר שכפר ונשבע על שקר והודה מעצמו, משנה בבא קמא קג. (51) הנגזל מחל לו לגזול את הקרן לאחר שהודה לו, ומחילה הריהי כפירעון. (52) זה הכלל: הגזול חייב ללכת אחרי הנגזל, אם נשארה בידו הקרן משווה פרוטה ומעלה. (53) כדעת היש אומרים בשם רב פפא, בבא קמא קה.

- 33 יב. הַמַּחְזִיר אֶת הַקֶּרֶן לְבָעָלִים⁵⁴, וְכֹפֵר פָּעַם שְׁנִיָּה
- 34 בַּחֲמִשׁ⁵⁵ וְנִשְׁבַּע עָלָיו - נֶעֱשֶׂה הַחֲמִשׁ כְּקֶרֶן לְכָל
- 35 דְּבָר⁵⁶ וּמִשְׁלֵם עָלָיו חֲמִשׁ אַחֵר; שְׁנָאֲמַר: וְחִמְשָׁתִּיו⁵⁷
- 36 יִסַּף עָלָיו - מְלָמֵד, שֶׁהוּא מוֹסִיף חֲמִשׁ עַל חֲמִשׁ,
- 37 עַד שְׁיִתְמַעַט הַחֲמִשׁ שְׁיִכְפֹּר בּוֹ וְנִשְׁבַּע עָלָיו מִשְׁוֵה
- 38 פְּרוּטָה⁵⁸.

(54) לאחר שנתחייב בקרן וחומש, משנה שם. (55) בפעם הראשונה כפר בקרן וכעת כפר בחומש, וטען שכבר שילם. (56) גם בנוגע לדין שיוליך אחריו, השווה ההלכה הקודמת. (57) לשון רבים. (58) אם יכפור בו ויישבע לשקר ויודה, לא יתחייב בחומש נוסף, כשם שהגזול פחות משווה פרוטה וכפר ונשבע אינו חייב בחומש, ראה למעלה הלכה ז.

- 39 יג. מִי שֶׁהָיָה אֹצֵלוֹ פְּקֻדוֹן, וְטָעַן שְׂאָבֵד וְנִשְׁבַּע,
- 40 וְחָזַר וְהוֹדָה שֶׁהוּא אֹצֵלוֹ, וְחָזַר וְטָעַן שְׂאָבֵד וְנִשְׁבַּע,
- 41 וְחָזַר וְהוֹדָה שֶׁהוּא אֹצֵלוֹ - מִשְׁלֵם חֲמִשׁ לְכָל
- 42 שְׁבֻעָה וְשְׁבֻעָה עִם הַקֶּרֶן הָאֶחָד; שְׁנָאֲמַר:
- 43 וְחִמְשָׁתִּיו יִסַּף עָלָיו - מְלָמֵד, שֶׁהוּא מִשְׁלֵם כְּמָה
- 44 חֲמִשִּׁין עַל קֶרֶן אֶחָד⁵⁹.

(59) "התורה ריבתה חמישיות הרבה לקרן אחת", מימרא של רבא שם. ואינו חייב קרן על כל שבועה ושבועה. גם זה לומדים מאותו הכתוב "וחמישיתיו" היינו קרן אחת, וגם נאמר "עליו" ולא "עליהם".

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) נתבאר בו דיני הגזול ותבעוהו וכפר בו ונשבע הגזול, מהו דינו עם היורשים של הנגזל, ובין כשאין לו יורשים, כגון גזל הגר, וכל משפטי זה הענין על השלמות.

למעשר שני, שגם בו כתוב "חמישיתו יוסף עליו" (ויקרא כז, לא). מכאן לומד רבינו על חומש גזל, שגם בו כתוב "חמישיתו יוסף עליו" (שם ה, כד. ראה בבא מציעא נד.). (35) ולא דמיה, אף על פי שנתייאשו הבעלים לאחר שכפר הגזול ונשבע לשקר (ראה למעלה פרק ב, הלכה א-ב).

- 1 ח. אֵין הַנִּשְׁבַּע עַל כְּפִירַת מָמוֹן מִשְׁלֵם חֲמִשׁ עַד
- 2 שְׂוִידָה מַעֲצָמוֹ³⁶, אֲבָל אִם בָּאוּ עֲדִים³⁷ וְהוּא עוֹמֵד
- 3 בְּכְפִירָתוֹ - מִשְׁלֵם הַקֶּרֶן בְּלִבָּד עַל פִּי עֲדִים, וְאֵינוֹ
- 4 מִשְׁלֵם אֶת הַחֲמִשׁ; שֶׁהַחֲמִשׁ עִם הַקֶּרֶן לְכִפְרָה הֵם
- 5 בָּאִים, וְאֵינוֹ מְבִיאִם אֲלָא עַל פִּי עֲצָמוֹ³⁸.

(36) משנה בבא קמא קח: "הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם". דין זה מקורו בכתוב (במדבר ה, ז): והתוודו את חטאתם ... וחמישיתו יוסף עליו (ראה פירוש המשניות להבינו למשנה הנזכרת. שלכאורה משמע מדבריו שלמדו דין זה מהכתוב: והיה כי יחטא ואשם ולא ביאר כיצד, וראה פירוש רש"י לכתוב הנ"ל בתורה). (37) שגזל. (38) כלומר, שהודה וחזר בתשובה.

- 6 ט. הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ, אִם עַל פִּי שְׂכָפֵר בּוֹ³⁹, הוֹאִיל
- 7 וְלֹא נִשְׁבַּע⁴⁰, אִם חָזַר וְהוֹדָה - אֵינוֹ חַיִּב לְרַדֵּף אַחֵר
- 8 הַבָּעִלִּים⁴¹ עַד שְׁיַחְזִיר לָהֶם מָמוֹן שְׁבִידוֹ, אֲלֵא יֵהָא
- 9 בְּיַד הַגּוֹזֵל עַד שְׁיָבֹאוּ הַבָּעִלִּים וְיִטְלוּ שְׁלָהֶן. אֲבָל
- 10 אִם נִשְׁבַּע עַל שְׁוֵה פְּרוּטָה⁴² וּמַעֲלָה - חַיִּב לְרַדֵּף
- 11 אַחֵר הַבָּעִלִּים עַד שְׁיַחְזִיר לָהֶם, אֲפֹלוּ הֵם בָּאִי
- 12 הֵיכָם⁴³; מִפְּנֵי שְׂכָפֵר נִתְיָאֲשׁוּ מֵאַחֵר שְׁנִשְׁבַּע, וְאֵינָן
- 13 בָּאִין עוֹד לְתַבְעוֹ.

(39) לאחר שתבע ממנו את ממונו. (40) לא נתייאש הנגזל, וישוב לתבוע ממנו את הגזילה. (41) כי הבעלים יבואו אליו. (42) שם. פחות משווה פרוטה אין בה חובת השבת גזילה, ראה למעלה פרק א הלכה ו. (43) מעבר לים, בארץ רחוקה, ובלשון המשנה: "ויוליכנו אחריו ואפילו למדי".

- 14 י. אֲפֹלוּ הַחֲזִיר הַגּוֹזֵל כְּלָה חוּץ מִשְׁוֵה פְּרוּטָה -
- 15 חַיִּב לְהוֹלִיכָה אַחֵר הַנִּגְזֵל⁴⁴. וְלֹא יִתֵּן לֹא לְבָנוֹ שֶׁל
- 16 נִגְזָל⁴⁵ וְלֹא לְשִׁלּוּחוֹ⁴⁶, אֲלֵא אִם בֶּן עֶשֶׂה הַנִּגְזָל
- 17 הַשְּׁלִיחַ בְּעֲדֵים⁴⁷. וְאִם הֵבִיא אֶת הַגּוֹזֵל וְאֶת הַחֲמִשׁ
- 18 לְבֵית דִּין שְׁבָעִיר - הָרִי זֶה מְבִיא אֶשֶׁם וּמִתְכַּפֵּר
- 19 לוֹ⁴⁸, וְכֵית דִּין מְטַפֵּלִין בָּהּ⁴⁹ עַד שְׁתַּגִּיעַ לְבַעֲלָהּ. וְכֵן
- 20 נוֹתֵן הוּא לְשִׁלּוּחַ בֵּית דִּין. וְכָל הַנּוֹתֵן הַגּוֹזֵל וּכְיֹצֵא
- 21 בּוֹ לְבֵית דִּין - יָצָא.

(44) כי דינו כדין הגזול את חבירו שווה פרוטה והחזיר לו חצייה (משנה בבא קמא קג.). (45) אלא לנגזל עצמו, ככתוב (שם, כד): "לאשר הוא לו יתננו", משנה שם. (46) של הנגזל על דעת שייפטר בזה מאחריות הדרך, שהגזול חייב להמציא את הגזילה ליד הנגזל עצמו ואחריות הדרך עליו. (47) בנוכחות עדים מינה אותו הנגזל לשליח, שילך ויביא לו את הגזילה מן הגזול. במקרה זה מותר לו לגזול למסור את הגזילה לשליח, וקיים מצוות השבת הגזילה וגם נסתלק מאחריותו. זוהי דעת רב חסדא בבא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ב סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהם, ודין זה דומה קצת לנידון בהלכה קודמת, שם. (21) הגר. (22) את הקרן וחומש, ויצא מתורת גזילה. (23) מן ההפקר, כי הוא מוחזק בה. (24) בדומה לגזל את אביו, בדרכים שנזכרו בהלכה הקודמת. זוהי דעת רבי עקיבא "אין לו תקנה עד שיוציא גזילו מתחת ידו" (גמרא שם). [לכאורה משמע מלשון רבינו, שאם לא זקף מלוה, הכל לכהנים אפילו אם הודה לפני מיתת הגר. אבל המגיד-משנה מפרש, שגם בלא זקפה זכה בה הגזול, ומה שאמר "זוקף" הוא ללמדנו שאף-על-פי שזקפה מלוה, חייב להוציאה מתחת ידו].

ה. בַּמָּה דְּכָרִים אֲמוּרִים²⁵ כְּשֶׁהוֹדָה בִּינְתִים²⁶; אָכַל¹⁹ אִם גָּזַל אֶת הַגֵּר שְׁאִין לוֹ יוֹרְשִׁים וְנִשְׁפַּע לוֹ, וּמֵת הַגֵּר²⁷ - הֲרִי זֶה חַיֵּב לְשַׁלֵּם הַקֶּרֶן וְחֹמֶשׁ לַכֹּהֲנִים²⁸ שֶׁל אוֹתוֹ מִשְׁמֶרֶת²⁹, וּמִבֵּיא אֲשָׁמוֹ³⁰, וְאַחֵר כֶּף יִתְּכַפֵּר³¹ בַּיּוֹם³¹.

(25) שהגזולן זכה בגזילה. (26) לפני מות הגר, ונתחייב לשלם לגר קרן וחומש, ומכיון שאין לגר יורשים, זכה הגזולן מן ההפקר, אלא שחייב להוציא את הגזילה עצמה מתחת ידו כנ"ל. (27) ואחר-כך הודה. (28) משנה בבא-קמא קי. לפי הכתוב (במדבר ה, ה) "ואם אין לאיש גואל", שמכוון לגר שמת שאין לו יורשים, כי איש מישראל אי-אפשר שלא יהיה לו יורש-גואל. (29) שיקריב את קרבן האשם. עשרים וארבעה משמרות כהונה היו, ובכל שבוע עבר משמר אחד, בבא-קמא קט: (30) למזבח. (31) זהו הסדר: קודם ישלם את הכסף, ואחר-כך יביא קרבן אשם, אבל "הביא אשמו עד שלא הביא גזילו, לא יצא". משנה שם, וגמרא קיא.

ו. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה³² לְמַדוּ³³, שֶׁזֶה שְׁנֵאמַר בַּתּוֹרָה: וְאִם אִין לֹאִישׁ גָּזַל - בִּגְר שְׁמֵת וְאִין לוֹ יוֹרְשִׁים³⁴ הַפְּתוּב מִדְּבָר³⁵, וְאִשֶּׁם זֶה³⁶ הָאֵמֹר פֶּאן הוּא הַגָּזֵלָה אוֹ דְּמִיָּה³⁷. לְפִיכָּה, הַמַּחְזִיר גִּזְל הַגֵּר בְּלִילָה - לֹא יֵצֵא³⁸; שֶׁהָרִי אֲשֶׁם קָרָא הַפְּתוּב, וְאִין מְקַרְיִבִין בְּלִילָה³⁹. וְאִין הַכֹּהֲנִים חוֹלְקִין גִּזְל הַגֵּר פִּנְגֵּד גִּזְל הַגֵּר⁴⁰, פִּדְרָה שְׁאִין חוֹלְקִין בֶּשֶׁר אֲשֶׁם נִגְדַּ בֶּשֶׁר אֲשֶׁם אַחֲרִי⁴¹.

(32) שקיבל תלמיד מפי רבו. (33) חכמינו. (34) שלא נולדו לו בנים לאחר שנתגייר. (35) "וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים, אלא בגזל הגר הכתוב מדבר", בבא-קמא קט. (36) "להשיב האשם אליו, האשם המושב לה' לכהן". (37) ואין הכוונה לקרבן אשם, כי מיד לאחר מכן נאמר: "מלבד איל הכיפורים", בבא-קמא קי. (38) מימרא של רבא, שם. (39) כי כתוב בו "ביום צוותו" (ויקרא ז, לח). (40) אלא כל גזל הגר לחוד מחלקים בין כל הכהנים. מימרא של רבא, שם קי: (41) אם יש הרבה קרבנות אשם, אין אומרים יקח כהן אחד בשר אשם אחד, והכהן חבירו יקח בשר אשם אחר, אלא כל אשם ואשם מחלקים בין כולם, אפילו אם יגיע לכל אחד מעט מאד (מנחות עג.).

ז. כָּל גִּזְל הַגֵּר שְׁאִין בּו שְׁוֹה פְּרוּטָה לְכָל פֶּהן וְכֶהן³² מֵאֲנָשִׁי מִשְׁמֶרֶת⁴² - לֹא יֵצֵא הַמַּחְזִיר יְדֵי הַשִּׁבְחָה⁴³;

א. הַגִּזְלֵל אֶת חֲבֵרוֹ וּמֵת הַנִּגְזָל² - יִחְזִיר הַגִּזְלָה לְיוֹרְשִׁים. וְאִם אָבְדָה אוֹ נִשְׁתַּגִּית³ - נֹתֵן לָהֶם דְּמִיָּה. וְאִם נִשְׁפַּע לוֹ⁴ וְאַחֵר כֶּף מֵת⁵ - נֹתֵן לְיוֹרְשִׁים הַקֶּרֶן וְהַחֹמֶשׁ⁶.

(2) משנה בבא-קמא קג. בפרק הקודם דובר על גזולן שמת, ובפרק זה - על נגזל שמת. (3) שינוי שאינו חוזר לברייתו, וקנה אותה הגזולן בשינוי זה. (4) הגזולן לנגזל. (5) הנגזל. (6) בין הודה לנגזל עצמו, ובין הודה ליורשים אחרי מיתת אביהם, משנה שם. ראה למעלה פרק ז, הלכה י.

ב. הַגִּזְלֵל אֶת אֲבִיו⁷ וְנִשְׁפַּע לוֹ, וּמֵת הָאָב: אִם אִין הַגִּזְלָה קִיָּמָה אוֹ נִשְׁתַּגִּית⁸ - עוֹשֶׂה חֲשָׁבוֹן עִם אֲחִיו⁹ עַל הַקֶּרֶן וְעַל הַחֹמֶשׁ; וְאִם הַגִּזְלָה קִיָּמָה - חַיֵּב לְהוֹצִיא הַגִּזְלָה עֲצָמָה מִתַּחַת יָדוֹ¹⁰. לְפִיכָּה, נֹתֵן אֶת הַגִּזְלָה וְאֶת הַחֹמֶשׁ לְאֲחִיו¹¹, וְעוֹשֶׂה עִמָּהּ חֲשָׁבוֹן¹².

(7) משנה, שם קח: (8) ואינו חייב להוציא את הגזילה עצמה מתחת ידו. (9) עליו לתת את הקרן וחומש ליורשים, ומכיון שגם הוא יורש, הוא מנכה את חלקו המגיע לו בקרן וחומש, ואת היתר הוא נותן לאחיו (ראה כסף-משנה). (10) ככתוב "והשיב את הגזילה". (11) ואינו מעכב בידו מאומה, אף-על-פי שגם הוא יורש. (12) רק לאחר שקיים מצוות השבת הגזילה, הוא מפעיל את זכותו כיוורש. ועושה חשבון עם אחיו ומקבל משאר נכסים את חלקו בקרן וחומש.

ג. אִם אִין לוֹ אֲחִין¹³, שְׁנִמְצָא זֶה הַגִּזְלָן לְבִדּוֹ הוּא הַיּוֹרֵשׁ¹⁴ - מוֹצִיא הַגִּזְלָה מִתַּחַת יָדוֹ לְבָנָיו¹⁵. וְאִם אִין בָּנִים לְזֶה הַבֵּן הַגִּזְלָן - נֹתֵנָה לְכַעַל חוֹבָיו¹⁶ אוֹ בְּהִלּוֹתָאוֹ אוֹ לְצִדְקָה¹⁷. הוּאִיל וְיִצְאָה גִּזְלָה עֲצָמָה מִתַּחַת יָדוֹ - נִפְטָר¹⁸, אֵף עַל פִּי שְׁנִתְּנָה מִתְּנָה אוֹ פְּרִיעָה בְּחוֹבוֹ. וְהוּא, שְׂיֻדְיָעִם וְיֵאמַר: זֶה גִּזְלִי אֲפָא¹⁹.

(13) שם. (14) ואין למי להשיב את הגזילה. (15) כדי שהגזילה לא תשאר תחת ידו. הלכה זו מבוססת על דברי המשנה שם: "הרי זה משלם קרן וחומש לבניו או לאחיו". רש"י שם מפרש "לבניו או לאחיו" של אביו הנגזל, אבל רבינו מפרש בניו ואחיו של הבן הגזול, וגירסת רבינו במשנה היא: "לאחיו או לבניו", כי אחיו קודמים, שהם יורשי הנגזל, ורק כשאין לו אחים והוא היורש היחיד - הוא מוסר לבניו. בזה מיושבת השגת ה'טור' על רבינו (ראה הגהות הגר"א למשנה שם). (16) אם אין לו לא אחים ולא בנים, כך מפרש רבינו את דברי המשנה (שם) "שאין לו", ורש"י מפרש אחרת. (17) ובלבד שלא ישאיר את הגזילה עצמה בידו, בבא-קמא קט. (18) מכיון שאין לו אפשרות להחזיר את הגזילה לנגזל עצמו או ליורשיו. (19) ואני רוצה להוציא את הגזילה מתחת ידי (רב פפא בגמרא שם).

ד. וְכֵן הַגִּזְלֵל אֶת הַגֵּר²⁰ וְנִשְׁפַּע לוֹ, וְיִחְזֵר וְהוֹדָה לוֹ, וְזָקַף עָלָיו²¹ הַכָּל מְלֻה²², וְאַחֵר כֶּף מֵת הַגֵּר - אֵף עַל פִּי שְׁזָכָה בְּגִזְלָה²³, חַיֵּב לְהוֹצִיאָה מִתַּחַת יָדוֹ²⁴.

(20) שאין לו יורשים ונכסיו הפקר וכל המחזיק בהם זכה

- 1 שְׁנֵאמֶר: הַמוֹשֵׁב לֵה' לִפְנֵהוּ - עַד שֶׁתְּהִיָּה הַשְּׂבֵבָה⁴⁴
 2 לְכָל כֹּהֵן. וְלִמָּה נֶאֱמַר בְּגִזְלֵי הַגֵּר 'אִישׁ' ⁴⁵? שֶׁהָאִישׁ⁴⁶
 3 אֲתָה צְרִיךְ לְחַקֵּר⁴⁷ וּלְחַזֵּר עָלָיו אִם יֵשׁ לוֹ יוֹרְשִׁים⁴⁸
 4 אוֹ אִם אֵין לוֹ; אֲכָל אִם הָיָה הַגֵּר קָטָן⁴⁹ - אִי אֲתָה
 5 צְרִיךְ לְחַזֵּר עָלָיו, אֲלֵא חֲזַקְתּוֹ שָׁאִין לוֹ יוֹרְשִׁים⁵⁰.
- 42 כי בהלכה הקודמת נאמר, שחייבים לחלק כל גזל הגר בין כל כהני המשמר. על כן יכול להיות, שחלקו של כל כהן יהיה פחות משה פרוטה. (43) מימרת רבא, המובאת כלשונה בבבא-קמא קי. (44) ואין השבה בפחות משה פרוטה. (45) "ואם אין לאיש גואל" (במדבר ה, ח). הלא אותו דין הוא גם באשה גיורת, וגם בקטן. (46) הגדול. (47) לפני שאתה מוסר את הכסף לכהן. (48) שנולדו לו לאחר שנתגייר. "ואם אין לאיש גואל" משמע שחקרו ונוכחו שאין לו גואל. (49) פחות משלוש-עשרה שנה ויום אחד. (50) שהרי קטן אינו מוליד, בבא-קמא קט:
- 6 ח. הַכֹּהֲנִים בְּגִזְלֵי הַגֵּר⁵¹ בְּמִקְבְּלֵי מִתְּנוֹת⁵² הָזֶן.
 7 לְפִיכָּה, הַגִּזְלֵי חֲמִיץ מִן הַגֵּר שָׁאִין לוֹ יוֹרְשִׁים, וְעֵבֶר
 8 עָלָיו הַפֶּסַח⁵³ - חֵיב לִתֵּן לַכֹּהֲנִים אֶת דָּמָיו בְּשַׁעַת
 9 הַגִּזְלָה⁵⁴; שָׁאִם יִתְּנֵהוּ לָהֶן עֶכְשָׁיו⁵⁵ - אֵינָה מִתְּנָה,
 10 שֶׁהָיָה הוּא אֶסוּר בְּהִנָּאָה⁵⁶. וְאִלּוּ הָיָה הַגֵּר קָטָן, הָיָה
 11 אוֹמֵר לוֹ: הֲרִי שְׁלַף לִפְנֵיךְ⁵⁷, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁸.
- (51) הכהנים המקבלים גזל הגר שמת ואין לו יורשים. (52) מהקדוש-ברוך-הוא, כיתר מתנות כהונה, ואין דינם כיורשי הגר, בבא-קמא קי: (53) ונאסר בהנאה. (54) בעיא שנפשטה בגמרא שם. (55) לאחר הפסח. (56) ואינו נותן לו מאומה. (57) ומחזיר לו את החמץ גופו, אף-על-פי שאינו שוה כלום. (58) למעלה פרק ג, הלכה ד. בעיא שנפשטה.
- 12 ט. כֹּהֵן שֶׁגִּזְלֵי גֵר⁵⁹ שָׁאִין לוֹ יוֹרְשִׁים וְנִשְׁפַּע לוֹ, וּמַת
 13 הַגֵּר⁶⁰ - לֹא זָכָה זֶה בְּגִזְלֵי שֶׁתַּחַת יָדָיו⁶¹, אֲלֵא יוֹצִיא
 14 מִתַּחַת יָדוֹ לְכָל אֲחֵיו הַכֹּהֲנִים⁶² בְּגֵי הַמִּשְׁמֶרֶת.
- (59) בבא-קמא קט: (60) ואחר-כך הודה הכהן, ואפילו הודה כשהגיע תורו של המשמר שלו לעבוד בקודש. (61) אף-על-פי שהיא ברשותו. (62) כי ברגע שהודה, שייכים הקרן והחומש לה', והוא נתן אותם במתנה, כיתר מתנות הכהונה, לכל כהני המשמר (גמרא שם).
- 15 י. הַגִּזְלֵי אֶת הַגֵּר⁶³ וְנִשְׁפַּע לוֹ, וּמַת הַגֵּר, וְהַפְּרִישׁ
 16 אֲשָׁמוֹ וּגְזַלְתּוֹ לְהַעֲלוֹתָם לַכֹּהֲנִים⁶⁴, וּמַת הַגִּזְלֵי קֶדֶם
 17 בְּפָרָה⁶⁵ - הֲרִי בְּגֵי הַגִּזְלֵי יוֹרְשִׁים אֶת פֶּסַח הַגִּזְלָה⁶⁶
 18 אוֹ הַגִּזְלָה עֲצָמָה⁶⁷, וְהָאִשׁ⁶⁸ יָרַעָה עַד שִׁפְלָה בּוֹ
 19 מוֹם⁶⁹, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִקְוָמוֹ⁷⁰.
- (63) משנה בבא-קמא קי. (64) בהתאם לנאמר למעלה בהלכה ה. (65) כי מצד הדין, זכה הגזלן בגזל הגר מן ההפקר לאחר מות הגר, אבל התורה מחייבת אותו למסור את הכסף לכהנים ולהביא קרבן אשם, ושניהם באים לשם כפרה, על שכפר ונשבע לשקר (ראה למעלה הלכה ו).
- 66 כי אין הפסח בלא קרבן אשם, ואי-אפשר להקריבו. (67) ואז אפשר למכור אותו, ודמיו הולכים לעולות נרבה למזבח. אבל לפני שנפל בו מום, אין קרבן יוצא מחולין. (70) הלכות פסולי המוקדשין פרק ד, הלכה יד.
- יב. נִתַּן הַגִּזְלֵי⁷¹ אֶת הַפֶּסַח לְאֲנָשֵׁי מִשְׁמֶרֶת, וּמַת קֶדֶם
 21 בְּפָרָה⁷² - אֵין יוֹרְשֵׁי הַגִּזְלֵי יְכוּלִין לְהוֹצִיא⁷³ מִיַּד
 22 הַכֹּהֲנִים; שְׁנֵאמֶר: אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לִכֹּהֵן⁷⁴ לוֹ יִהְיֶה.
 23 וְאִפְלוּ הָיָה הַגִּזְלֵי קָטָן, שָׁאִין מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה - אֵין
 24 יוֹרְשִׁים מוֹצִיאִין מִיַּד הַכֹּהֲנִים.
- (71) משנה בבא-קמא קי. (72) לפני שהקריבו את קרבן האשם. (73) בטענה שהכהנים לא כיפרו על אביהם בקרבן אשם. (74) מפני שהכסף מכפר מחצה, זכו בו הכהנים, גמרא שם קי:
- יב. נִתַּן אֶת הַפֶּסַח⁷⁵ לְאַחַת מִן הַמִּשְׁמֶרֶת⁷⁶, וְאֵת
 26 הָאִשָּׁם לְמִשְׁמֶרֶת זֶה שֶׁהָיָה שְׂבֵתָה⁷⁷ - יִחַזֵּר הַפֶּסַח
 27 אַחֲרֵי הָאִשָּׁם לְאֲנָשֵׁי הַמִּשְׁמֶרֶת הַקְּבוּעָה; שֶׁהַמִּשְׁמֶרֶת
 28 שֶׁלִּקְחָה פֶּסַח בְּלֹא שְׂבֵתָה לֹא זָכָתָה, וּמוֹצִיאִין מִיָּדָה.
 29 (75) שם קי. (76) בשבוע שלא היה תורה לעבוד בקודש. (77) שבוע ימים שתורה לעבוד בקודש. אבל אם נתן הכסף למשמרה העובדת ואחר-כך נתן את האשם למשמרה שניה, כשהגיע תורה, זכתה כל אחת במה שקיבלה.
- יג. אֵין מְקַרְבִּינֵן אֶת הָאִשָּׁם⁷⁸ עַד שִׁיחַזֵּר הַגִּזְלֵי
 30 הַקֶּרֶן⁷⁹ לְבַעֲלִים, אוֹ לַכֹּהֲנִים - אִם הָיָה גִּזְלֵי גֵר שָׁאִין
 31 לוֹ יוֹרְשִׁים. נִתַּן אֶת הַקֶּרֶן וְהַקְּרִיב אֲשָׁמוֹ - נִחְפָּר
 32 לוֹ, וְאֵין הַחֲמִשׁ מֵעַכְבַּ הַפֶּסַח⁸⁰. וְחֵיב לִתֵּן אֶת
 33 הַחֲמִשׁ אַחֵר בְּפָרָה.
- (78) משנה, שם קי. (79) "הביא אשמו עד שלא הביא גזילו, לא יצא" (שם). דין זה לומדים מן הפסוק "האשם המושב לה' לכהן מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו" (במדבר ה, ח). "האשם" כוונתו לכסף, כמו שאמרו (גמרא שם) "אשם זה קרן", ובקרבן אשם כתוב אשר "יכפר" בעתיד, ולא אשר "כיפר" בעבר, משמע שכאשר השיב את האשם, דהיינו קרבן הכסף, עדיין לא כיפר ולא הביא את הקרבן. (80) לפסול את קרבן האשם (משנה שם, וגמרא שם קיא.).
- יד. הַעֲבָדִים⁸¹ וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַקֶּרֶקְעוֹת⁸² - אֵין בָּהֶן
 35 תּוֹסַפֶּת חֲמִשָּׁה⁸³. שְׁנֵאמֶר: וְכַחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקְדוֹן. כָּל
 36 הָאֲמוֹרָה בְּעִנְיָן⁸⁴ מִשְׁלֹטְלִין הוּא וְגוֹפֵן מִמּוֹן. יֵצְאוּ
 37 קֶרֶקְעוֹת וְעֲבָדִים שֶׁהָקֵשׁ לְקֶרֶקְעוֹת⁸⁵, וְיֵצְאוּ שְׁטָרוֹת
 38 שָׁאִין גּוֹפֵן מִמּוֹן⁸⁶. וְכֵן אִם הָיָה גִּזְלֵי גֵר שָׁאִין לוֹ
 39 יוֹרְשִׁים - אֵינָן חוֹזְרִים לַכֹּהֲנִים⁸⁸. וְכֵן הַקֶּרֶקְעָה אֵינָה
 40 נִקְבֵּית לְעוֹלָם לְגִזְלֵי⁸⁹, אֲלֵא בְּרִשּׁוֹת בְּעָלֶיהָ עוֹמְדִת⁹⁰.
 41 וְאִפְלוּ נִמְכְּרָה לְאִלָּף זֶה אַחֵר זֶה וְנִתְּנָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים⁹¹
 42 - הֲרִי זֶה חוֹזֵר לַגִּזְלֵי בְּלֹא דָמִים⁹². וְכָל מִי שֶׁצָּעָה

(14) משנה בבא-קמא קטז: (15) אנסים גוים. (16) שהרי זה אונס, ודינו כמו בשטפה נהר או נשרפה באש שירדה מן השמים, שבהלכה הקודמת. (17) כגון שלקחו את כל קרקעות הגזול, וגם זו הגזולה ביניהן. (18) ודין הגזול כהפסידה בידים, בהלכה הקודמת, כי לו היתה ביד הנגול, לא היו לוקחים אותה.

(19) גמרא שם. (20) ולו לא אמר על השדה הנגזלת שהיא שלו לא היה לוקחה, כי התכוון לקרקעות הגזולין בלבד. (21) כי הקרקע נלקחה מחמת הגזולין.

(22) זוהי הדוגמה המובאת בהלכה א, ראה בבא מציעא יד:
 (23) הנמצאים ברשות הגולן. (24) שאין לו פרסים, והלוקח
 מן הלוח לא ידע שיש על הקרקע חוב. על כן אין גוברים מן
 הלקוחות אלא מן הנכסים שביד הלוח בלבד, דעת עולא
 בבבא בתרא קעה: (25) בבא מציעא טו. (26) יש לזה
 קול, ודינו כמלוה בשטר. (27) גובה מן הלוקח, כי הקרקע
 שקנה משועבדת לחוב שחייב הגולן לנגול, והקונה הפסיד,
 כי צריך היה לחקור קודם הקניה אם אין חוב על הקרקע,
 בבא בתרא קעה: וראה הלכות מלוה ולוה פרק יא, הלכה

(28) גיטין מה: וראה שם בפירוש המשנה לרבינו. (29) ואם עמד בדין, גובה גם מנכסים משועבדים, כמו בקרקע שהפסידה בהלכה הקודמת. [כך כתוב במגיד-משנה, אבל מלשונו של רבינו בפירוש המשניות משמע שיש הבדל בין פירות לקרקע]. (30) והנגזל בא ומוציא את הקרקע עם השבח. (31) מעריכים לו לגזול כמה עולה השבח. (32) כלומר, אם יש רווח לא ייגה. אבל אם יש הפסד, יזקף על חשבונו, כדין היורד לתוך שדה חברו שלא ברשות והשביחה, בבא-מציעא יד: (33) כגון, ההוצאות שהשקיע הגזול בשדה עולות בסך 100 ש"ח, והעליה בדמי הקרקע

(81) כנענים, שהם עבדי עולם. (82) כל אלו שאין נשבעים על כפירתם, שבועות מב: (83) אפילו נשבע עליהם. (84) כל הדוגמאות המובאות שם בענין החומש, כגון פקדון, תשומת יד, גזל, עושק, אבידה. (85) כי כתוב בהם "והתחלתם אותם לבניכם" (ויקרא כה, מו), "הקישן הכתוב לשדה אחוזה " (קידושין כב:). (86) אלא פיסת נייר בעלמא, המשמשת הוכחה לממון, וראה בבא-קמא קה. (87) העבדים והשטרות והקרקעות. (88) כי בגזל הגר המושב לכהן, מדובר על גזילה שכיוצא בה בישראל משלם קרן וחומש ואשם. וראה הלכות זכיה ומתנה פרק ב. (89) במטלטלין יכול הגולן לקנותן על-ידי שינוי, מה-שאיין כן בקרקע, ראה למעלה פרק ב, הלכה א. (90) זוהי דעת החכמים, החולקים על רבי אלעזר בברייתא בבא-קמא קיז: (91) לו זה היה מטלטלין, היה הלוקח קונה אותם ביאוש ושינוי רשות, ראה למעלה שם הלכה ג. (92) במטלטלין, כשהלוקח חייב להחזיר, כגון שקנה לפני יאוש, חייב הנגזל לשלם דמים לקונה משום תקנת השוק, אבל הקרקע חוזרת בלא דמים (ראה למעלה פרק ה, הלכה ז). (93) ליטול ממנו את דמי הקרקע ששילם. (94) בפרק הבא.

(1) נתבארו בו דיני גזילות הקרקעות וכל התלוי בזה. ר"ל אם מכלה הגולן הקרקע. ודין הגולן שלקח שדה מבעליו באלימות.

(2) גרם לה נזק. (3) בבא-מציעא יד: (4) עגולים.
(5) מאורכים. (6) מרובעות. (7) שהיה בקרבתה, משנה
בבא-קמא קיז: (8) הגזולן לנגזל. (9) קרקע זו לא שלי
היא אלא שלך, ועל כן גם ההפסד שלך הוא. (10) ואינה
נקנית לגזולן, ראה למעלה פרק ח הלכה יד. (11) כי אלו
הם אונסין, ואין להאשים בהם את הגזולן. (12) שהם
ברשות הגזולן וחייב באונסין. (13) למעלה פרק ג הלכה
יא. [בספרים שהיו בידי הראב"ד והמגיד-משנה היתה
הגירסא במטלטלין או בעבדים, ולכן תמחו על דברי רבינו.
ראה שם].

14 ב. גִּזַּל שָׁדָה¹⁴ וְנִגְזְלָה מִמֶּנּוּ וְנִטְלוּהָ מִצִּיקִים¹⁵ בְּכֶחַ
15 הַמֶּלֶךְ: אִם מִכַּת מְדִינָה הִיא, כְּגוֹן שֶׁלָּקַח הַמֶּלֶךְ

מִחֲשָׁבִין עָלָיו כָּל הַפְּרוֹת שְׂאֵכֶל וּמִשְׁלֵם לְבַעַל
הַשְּׂדֵה⁵², וְחוֹזֵר וְגוֹבֶה אוֹתָן מִן הַגְּזוּלָן מִנְכָּסִים בְּגִי
חוֹרִין⁵³. וְאִם הַפִּיר בִּה⁵⁴ שְׁגֻזוּלָה הִיא - אֵין לוֹ
פְּרוֹת⁵⁵, וְאִינוּ גוֹבֶה מִן הַגְּזוּלָן אֶלָּא הַקָּרֵן בְּלִבְד⁵⁶.

(51) הַלְכָה זוֹ מִקְבִּילָה לַהֲלָכָה ה. שֶׁ דוֹבֵר בַּגְּזוּל שֶׁאֵכֶל
פִּירוֹתֶיהָ, וְכֵאן מְדוּבָר בְּלוֹקַח שֶׁאֵכֶל פִּירוֹתֶיהָ. (52) מִכִּיּוֹן
שֶׁקֶרֶקַע אֵינָה נִגְזָלָה, וְלַעוֹלָם בְּרִשּׁוֹת בְּעִלְיָה עוֹמְדָה. עַל כֵּן
"הָדָרָא אֵרְעָא וְהָדָרִי פִירִי", בְּבִא-בְתָרָא לָג: [וְגוֹבֶה מִבְּעַל
הַשְּׂדֵה אֶת הַהוּצָאוֹת עַד כִּדִּי הַשְּׁבַח (מְגִיד-מִשְׁנָה)].
(53) כִּדִּין שֶׁאֵר שֶׁבַח בַּהֲלָכָה הַקּוֹדֶמֶת, וְרָאָה בְּבִא-מִצִּיעָא
יֵד: (54) הַלּוֹקַח בִּשְׂעָה שֶׁקָּנָה אוֹתָהּ שְׁגֻזָּלָה הִיא.
(55) כִּשֶׁם שֶׁאֵין לוֹ שְׁבַח (הִיטָר עַל הַהוּצָאָה) בַּהֲלָכָה
הַקּוֹדֶמֶת. (56) וְאֵת הַהוּצָאָה, עַד כִּדִּי דְמֵי הַפִּירוֹת שֶׁאֵכֶל,
מִנְכָּה מִדְּמֵי הַפִּירוֹת שֶׁהוּא מִשְׁלֵם לְבַעַל הַשְּׂדֵה.

ט. הַמוֹכֵר שְׂדֵה שְׂאִינָה שְׁלוֹ - אֵין מִמְכְּרוֹ מִמְכָּר,
וְלֹא קָנָה לוֹקַח כְּלוֹם⁵⁷, כְּמוֹ שְׂבִאֲרִינוּ⁵⁸. חֲזוֹר הַגְּזוּלָן
אַחֵר שְׂמִכְרָהּ וְלִקְחָהּ מִבְּעָלֶיהָ - נִתְקַיְמָה בִּיד
הַלּוֹקַח⁵⁹ מִן הַגְּזוּלָן. וְאִפְּלוּ נִתְּנָה לוֹ הַגְּזוּלָן מִתְּנָה⁶⁰
כְּשִׁהֲיָתָהּ גְּזוּלָה בִּידוֹ - פִּיּוֹן שְׁחִזוֹר וְלִקְחָהּ⁶¹ נִתְקַיְמָה
בִּיד זֶה שֶׁקָּבַל מִתְּנָה; שְׂמִפְנֵי זֶה טָרַח הַגְּזוּלָן עַד
שֶׁקָּנָאָהּ, כִּדִּי לַעֲמֹד בְּנִאמְנוּתָהּ⁶².

(57) וּמִשּׁוֹם כֵּךְ לַעוֹלָם מוּצִיא אוֹתָהּ הַנְּגוּל מִיד הַלּוֹקַח.
(58) לַמַּעֲלָה פֶּרֶק ח, הַלְכָה יֵד. (59) כִּי הַגְּזוּלָן מִכֵּר לְלוֹקַח
כָּל זְכוּיּוֹתָיו בְּקֶרֶקַע, וְאִפְּלוּ הַזְכוּת שֶׁתּוֹבֵא לִידוֹ אַחֲרֵי
הַמִּכְרָה, כִּי רוּצָה אֲדָם - וְאִפְּלוּ גוּלָן - לַעֲמֹד בְּנִאמְנוּתוֹ,
בְּבִא-מִצִּיעָא טו: (60) שֶׁם טו. (61) הַגְּזוּלָן מִן הַנְּגוּל.
(62) שֶׁלֹּא יוֹבֵא הַנְּגוּל לְהוּצִיא מִמֶּנּוּ אֶת הַקֶּרֶקַע שֶׁנָּתַן לוֹ
בְּמִתְּנָה, עַל כֵּן בִּרְעָה שֶׁקָּנָה הַגְּזוּלָן אֶת הַקֶּרֶקַע, עוֹבֵרֶת זְכוּת
בְּעִלְתּוֹ עַל הַלּוֹקַח אוֹ עַל מִקְבֹּל הַמִּתְּנָה. טַעַם זֶה "כִּדִּי
לַעֲמֹד בְּנִאמְנוּתוֹ", נִתֵּן רַב אֲשֵׁי שֶׁם טו: בְּמָה דְּבָרִים
אֲמוּרִים? כִּשְׁלֹא יֵדַע הַלּוֹקַח שֶׁהַשְּׂדֵה אֵינָה שְׁלוֹ, אֲבָל אִם
יֵדַע - לֹא נִתְקַיְמָה בִּידוֹ (תּוֹסֵפוֹת שֶׁם ד"ה חֲזוֹר, וְרָאָה
מְגִיד-מִשְׁנָה כֵאן).

י. לְפִיכָךְ, אִם תִּבְעַ הַלּוֹקַח אֶת הַגְּזוּלָן מִפְּנֵי שְׂמִכְרָה
לוֹ שְׂדֵה שְׂאִינָה שְׁלוֹ, וְנִתְחַיֵּב לְשִׁלֵּם⁶³, וְהִתְחִיל בֵּית
דִּין⁶⁴ לְהַכְרִיז עַל נִכְסֵי הַגְּזוּלָן⁶⁵ כִּדִּי לְהַגְבֹּהֹת מֶהֱ
לְלוֹקַח, וְאַחֵר שֶׁהִתְחִילוּ הַהַכְרָזָה לְקַחָהּ הַגְּזוּלָן מִן
הַבְּעָלִים - לֹא נִתְקַיְמָה בִּיד הַלּוֹקַח; שְׂמִאֲחֵר
שֶׁהַכְרִיזוֹ עַל נִכְסֵיוֹ⁶⁶ נִתְּנָה לְשִׁאֲנוֹ נֶאֱמָר, וְלֹא לְקַחָהּ
מִן הַבְּעָלִים כִּדִּי לְהַעֲמִידָהּ בִּיד הַלּוֹקַח⁶⁷.

(63) בְּבֵית-הַדִּין וְלֹא שִׁילֵם. (64) לְאַחֵר שֶׁעֲבָרוּ לֹא פָחוֹת
מִתְּשַׁעִים יוֹם מִמֶּתֶן פֶּסַח-הַדִּין. (65) שֶׁהֵם עוֹמְדִים לְמַכְרָה
פּוֹמְבִית. הַלְכָה זוֹ הִיא כְּדַעַת רַב פֶּפֶא שֶׁם טו. "עַד דִּמְתַּחֲלֵן
יוֹמֵי אַכְרוּזָא", כֵּךְ פֶּסֶק גַּם הֲרִי"ף. (66) וְעַמֵּד בְּמִרְדּוֹ וְלֹא
שִׁילֵם. (67) וְעַל כֵּן יוֹכֵל הַגְּזוּלָן, הַבֵּא בְּמִקּוֹם הַנְּגוּל,
לְהוּצִיא אֶת הַקֶּרֶקַע מִן הַלּוֹקַח, שֶׁקִּנְיִתּוֹ אֵינָה קִנְיָה, וּמְחִזֵּר
לוֹ אֶת מַעוֹתָיו.

כְּתוּצָאָה מִהַשְּׂקָעָה זֹו הִיא בֶּסֶךְ 150 ש"ח. (34) וְהִירוּחַ
הַנְּקִי נִשְׁאָר בִּיד הַנְּגוּל, אֲבָל אֶת הַהוּצָאָה חַיִּיב הוּא לְשַׁלֵּם,
כִּי הוּא נִהְנֶה מִן הַשְּׁבַח שֶׁבֵּא עַל-יְדֵי הַהוּצָאָה. (35) כְּגוֹן,
הַהוּצָאָה הִיטָה 150 ש"ח, וְהַשְּׁבַח 100 ש"ח בְּלִבְד, כְּלוֹמֵר
שִׁישׁ כֵּאֵן הַפֶּסֶד. (36) הַגְּזוּלָן לֹא יִקְבַּל אֶת כָּל הַהוּצָאוֹת
אֲלָא 100 ש"ח בְּלִבְד, וְהַשְׂאָר יִפְסֵד.

ו. גְּזוּל שְׂדֵה וּמִכְרָה³⁷ וְהַשְּׁבִיחָה הַלּוֹקַח³⁸, אִם
הַשְּׁבַח יֵתֵר עַל הַהוּצָאָה - נוֹטֵל הַהוּצָאָה³⁹ מִבְּעַל
הַשְּׂדֵה, וְהַקָּרֵן נוֹטֵל עִם שְׂאָר הַשְּׁבַח⁴⁰ מִן הַגְּזוּלָן⁴¹.

(37) בְּבִא-מִצִּיעָא יֵד: (38) וּמִכִּיּוֹן שֶׁלֹּא יֵדַע שֶׁהַקֶּרֶקַע גְּזוּלָה,
שׁוֹנֶה דִּינוֹ מִגְּזוּלָן שֶׁהַשְּׁבִיחַ, וְיִקְבַּל אֶת כָּל הַשְּׁבַח בְּשִׁלְמוֹתוֹ.
"אֲמַר רַבָּא, הַלְכָתָא יֵשׁ לוֹ מַעוֹת וְיֵשׁ לוֹ שְׁבַח, וְאִף-עַל-פִּי
שֶׁלֹּא פִירֵשׁ לוֹ אֶת הַשְּׁבַח" (שֶׁם טו:). פִּירוּשׁ: זֶה שֶׁלֵּקַח מִן
הַגְּזוּלָן מִקְבֹּל בְּחֻזְרָה גַּם אֶת הַקָּרֵן וְגַם אֶת הַשְּׁבַח, וְאִף-עַל-פִּי
שֶׁהַגְּזוּלָן הַמוֹכֵר לֹא כָתַב שֶׁהוּא מִקְבֹּל אַחֲרֵיּוֹת הַשְּׁבַח.
(39) הַנְּגוּל חַיִּיב לְהַחֲזִיר לְלוֹקַח אֶת הַהוּצָאוֹת, כִּי הוּא נִהְנֶה
מִן הַשְּׁבַח שֶׁבֵּא עַל-יְדֵי הַהוּצָאוֹת, כְּמוֹ בַּהֲלָכָה הַקּוֹדֶמֶת.
(40) כְּלוֹמֵר, הַשְּׁבַח פָּחוֹת הַהוּצָאוֹת, וְרָאָה רִי"ף בְּבִא-מִצִּיעָא
ח: (דְּפּוֹס וִילְנָא). (41) שֶׁהוּא אַחֲרָאֵי לְקָרֵן וּלְשְׁבַח.

ז. הַקָּרֵן⁴² גוֹבֶה מִנְכָּסִים מִשְׁעָבִדִּים⁴³, וְשְׂאָר הַשְּׁבַח
מִנְכָּסִים בְּגִי חוֹרִין⁴⁴. וְאִם הַפִּיר בִּה⁴⁵ שְׁהִיא גְּזוּלָה⁴⁶
כְּשִׁלְקָהּ⁴⁷ - אֵינוּ נוֹטֵל מִן הַגְּזוּלָן אֶלָּא הַקָּרֵן
בְּלִבְד⁴⁸, וּמִפְּסִיד שְׂאָר הַשְּׁבַח⁴⁹ הֵיתֵר עַל הַהוּצָאָה.
הֵיתֵר הַהוּצָאָה יֵתֵרָה עַל הַשְּׁבַח, בֵּין שְׁהַפִּיר בִּה
שְׁהִיא גְּזוּלָה בֵּין שְׁלֹא הַפִּיר - אֵין לוֹ מִן הַהוּצָאָה
אֶלָּא שְׁעוֹר הַשְּׁבַח נוֹטֵל מִבְּעַל הַשְּׂדֵה, וְהַקָּרֵן נוֹטֵל
מִן הַגְּזוּלָן⁵⁰ מִנְכָּסִים מִשְׁעָבִדִּין.

(42) שֶׁהַלּוֹקַח גוֹבֶה מִן הַגְּזוּלָן. (43) מִן הַלְּקוּחוֹת שֶׁקִּנּוּ
קֶרֶקַע מִן הַגְּזוּלָן לְאַחֵר שֶׁלּוֹקַח זֶה קָנָה אֶת הַקֶּרֶקַע הַגְּזוּלָה,
אִם לֹא נִשְׁאָרוּ נִכְסִים בִּיד הַגְּזוּלָן. הַטַּעַם הוּא: "אַחֲרֵיּוֹת
טַעוֹת סוֹפֵר" הִיא, בֵּין בְּשִׁטְרֵי הַלּוּאָה בֵּין בְּשִׁטְרֵי מִקַּח
וּמִמְכָּר (גְּמָרָא שֶׁם). יוֹצֵאִים מִתּוֹךְ הַהֲנַחָה, שֶׁאֲדָם שֶׁקִּנָּה
קֶרֶקַע מִבְּטִיחַ אֶת כֶּסֶף, וּמִתְּנָה שֶׁהַמוֹכֵר אַחֲרָאֵי לְהַחֲזִיר לוֹ
אֶת כֶּסֶף בְּמִקְרָה שִׁיּוּצִיאָו מִיָּדוֹ אֶת הַקֶּרֶקַע מִכּוּחַ תְּבִיעוֹת
עַל הַמוֹכֵר. וְאִם לֹא כָתוּב, הֲרִי זֹו טַעוֹת סוֹפֵר בְּלִבְד, שֶׁשֹּׁכַח
לְכָתוּב בְּשִׁטְר. (44) "אֵין מוּצִיאֵין . . . וְלִשְׁבַח קֶרֶקַעוֹת . . .
מִנְכָּסִים מִשְׁעוֹבָדִים מִפְּנֵי תִקּוֹן הָעוֹלָם" (שֶׁם יֵד:). שְׁבַח
קֶרֶקַעוֹת הוּא דְּבַר שֶׁאֵינוּ יָדוּעַ מֵרֹאשׁ, וְאֵין הַלְּקוּחוֹת יוֹדְעִים
לְהַזְהִיר בִּכְךָ, וְאִם יִנְכוּ אֶת הַשְּׁבַח מִן הַלְּקוּחוֹת, יִמְנְעוּ
מִקְנִיַּת קֶרֶקַעוֹת. וְרָאָה בְּבִא-קָמָא צֶה. צֶה: (45) הַלּוֹקַח
בְּקֶרֶקַע זֹו. (46) בְּבִא-מִצִּיעָא טו: (47) אֲבָל אִם הִכִּיר בָּהּ
שֶׁהִיא גְּזוּלָה לְאַחֵר שֶׁלֵּקַחָהּ, יֵשׁ לוֹ שְׁבַח. (48) וְאֵת
הַהוּצָאָה בְּשִׁיעוֹר הַשְּׁבַח הוּא מִקְבֹּל מִן הַנְּגוּל. (49) כֵּךְ
פֶּסֶק רַבָּא: "הִכִּיר בָּהּ שֶׁאֵינָה שְׁלוֹ וְלִקְחָהּ, מַעוֹת יֵשׁ לוֹ,
שְׁבַח אֵין לוֹ", גְּמָרָא שֶׁם. (50) וְאֵת עוֹדֵף הַהוּצָאָה עַל
הַשְּׁבַח, מִפְּסִיד הַלּוֹקַח וְאֵינוּ גוֹבֶה מִן הַגְּזוּלָן, כִּי הוּא אֵינוּ
אַחֲרָאֵי לְהוּצָאוֹת בְּלִתֵּי מִשְׁתַּלְמוֹת שֶׁהַלּוֹקַח מִשְׁקִיעַ עַל דַּעַת
עַצְמוֹ. רָאָה רִי"ף בְּבִא-מִצִּיעָא ח:

ח. הַגְּזוּלָן שְׂדֵה וּמִכְרָה, וְאֶכֶל הַלּוֹקַח פְּרוֹתֶיהָ⁵¹ -

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ב סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 יא. לְקַחְהָ הַגְזֵלָן מִן הַבְּעָלִים⁶⁸ אַחֵר שֶׁמָּכְרָה
2 כְּשֶׁהִיא גְזוּלָה, וַחֲזֹר וּמָכְרָה לְאַחֵר⁶⁹ אוֹ נִתְּנָה בְּמִתְנָה
3 אוֹ הוֹרִישָׁהּ - הָרִי גִלָּה דַעְתּוֹ⁷⁰ שְׂאִינוּ רוּצָה
4 לְהַעֲמִידָה⁷¹ בִּיד זֶה שֶׁלְקַחְהָ מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהִתְּנָה גְזוּלָה.
5 וְכֵן אִם נִפְלָה לַגְזֵלָן בִּירִשָׁה⁷² - לֹא נִתְקַיְּמָה בִּיד
6 הַלּוּקָח⁷³.

(82) כדעת רבי יוחנן, שאמר "כגון שהוחזק על שדה זו בגולנותא" (בבא-בבא 83). מכיון שהגזלן אדם אלם הוא, ולולא מכרתי לו, היה מלשין עלי בפני השלטון, דעת רב כהנא שם. (84) שלא מרצוני הטוב, אלא פחדתי לסרב מפני שהוא גזלן וגבר אלם. (85) "גזלן שהביא ראיה אין ראייתו ראיה, ואין מעמידין שדה בידו" (שם 86). העדים מעידים אמנם שראו את המכירה, אבל מכיון שהלוקח הוחזק גזלן, והגזלן טוען שלא הסכים למכור לגזלן, הרי אין זו מכירה כלל. (86) ואין קונסים אותו על מעשה גזילה שיפסיד דמיו, "קרקע אין לו, אבל מעות יש לו", מימרא של רב ביבי בשם רב נחמן, גמרא שם.

21 טו. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁸⁷? כְּשֶׁהֲעִידוּ הָעֲדִים שֶׁמָּנָה
22 בְּפִנְיָהֶם אֶת הַמְּעוֹת⁸⁸; אֲבָל אִם הֲעִידוּ שֶׁפֶּעַל הַקֶּרֶקַע
23 מָכַר לַגְזֵלָן וְהוֹדָה לוֹ בְּפִנְיָהֶם שֶׁנָּתַן לוֹ דָּמִים⁸⁹ כִּף
24 וְכָף, וְהַגְזֵלָן טוֹעֵן שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ דָּמִים וּמִחְמַת יָרָאָה
25 הוֹדָה לוֹ - אֵין לַגְזֵלָן כָּלוּם⁹⁰, אֲלֹא מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ
26 הַשָּׂדֶה בְּלֹא דָּמִים, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הוֹדָה לוֹ אֲלֹא מִפְּנֵי
27 הַפְּחָדִי⁹¹ כְּשֶׁטָּעַן, הוֹאִיל וְהַחֲזֹק גְּזֵלָן עָלֶיהָ⁹².

(87) שמחזירים לגזלן את הדמים שנתן, שם. (88) ועל כן אנו בטוחים שהגזלן שילם לגזלן. (89) אבל הם בעיניהם לא ראו זאת. (90) לא קרקע ולא דמים, שם. (91) כדברי רב כהנא, שאם לא יודה ימסור אותו לשלטון, שם. (92) על כן, בנוגע לקרקע זו שעליה הוחזק גזלן, אין הוא נאמן, ומאמינים לגזלן.

28 טז. אֵין פֶּעַל הַשָּׂדֶה צָרִיף לַעֲשׂוֹת מוֹדָעָה עַל מָכַר
29 זֶה⁹³. הוֹאִיל וְהַחֲזֹק זֶה גְּזֵלָן עַל שָׂדֶה זֶה, וְאֵין רֵאִיתוֹ
30 בִּיה רֵאִיָּה⁹⁴, וְאֵין צָרִיף לְמַסֵּר מוֹדָעָה. וְאֵין דִּין גְּזֵלָן
31 כְּדִין הָאוֹנֵס אֶת חֲבֵרוֹ וְתָלָה אוֹתוֹ⁹⁵ עַד שֶׁיִּמָּכַר לוֹ,
32 שָׂדֶה הָאוֹנֵס אֵינוֹ רוּצָה לַגְזֵלָן⁹⁶ וְלֹא גְזֵלָן עֲדִין
33 כָּלוּם⁹⁷, לְפִיכָף אִם לֹא מָסַר הַמוֹכֵר הָאוֹנֵס מוֹדָעָה
34 - מִמָּכְרוֹ קָיָם.

(93) להודיע לעדים לפני המכירה, שהוא מוכר מאונס ואין המכירה מכירה, ולמה? הוואיל והוחזק זה גזלן על שדה זו. (94) על כן אין זו מכירה כלל, ואין צורך להודיע מראש על ביטולה. (95) על עץ, או גרם לו יסורים אחרים, שם. (96) לקחת את הקרקע בכוח בלי כסף. (97) על כן דינו כדין כל אדם, שאם מביא עדי מכירה, מתקיימת הקרקע בידו, אלא אם כן מסר מודעה בפני עדים לפני המכירה, שהוא מוכר מאונס והמכירה מבוטלת. רבינו נטה כאן מדעת הרי"ף שפסק בהלכותיו שאין הבדל בין גזלן לאנס בדין זה. ראה כאן ראב"ד ומגיד-משנה בהלכה יד.

(68) בבא-מציעא טז. (69) וכל-שכן אם מכרה לאחר, לפני שקנה אותה מן הגזלן. (70) על-ידי מעשה המכירה וכו'. (71) כלומר, אומד הדעת שלנו, שקנה את הקרקע מן הבעלים כדי לעמוד בנאמנותו, אינה נכונה, ועל כן לא נתקיימה הקרקע ביד הלוקח. ב'טור' חושן-משפט סימן שעד, מפרש דעת רבינו, שאפילו אם מכרה לאחר אחרי שקנאה מן הגזלן, לא נתקיימה ביד לוקח ראשון, אבל רש"י שם ד"ה זבנה מפרש, שדין זה נאמר רק במקרה שהגזלן מכר את השדה קודם שלקח מן הבעלים, אבל אם קנה אותה מן הבעלים לפני מכירה שניה, מיד כשקנאה נתקיימה ביד הלוקח, ואינו יכול שוב למכרה לאחר. ראה כסף-משנה כאן. (72) שמתחילה גזלן אותה מאחד ממורישיו, ואחר-כך מת הגזלן, גמרא שם. (73) אם קנה אותה הגזלן, יש מקום להנחה, שמעוניין לעמוד בנאמנותו, שהרי עשה מאמץ וטרח לקנות את הקרקע, אבל אם נפלה לו בירושה אין הצדקה להנחה זו, כי השדה בא לידו בלי כל טירחה מצדו, והגזלן יכול להוציאה מיד הלוקח, ומשלם לו את דמיה.

7 יב. גִּבְאָה הַגְזֵלָן בְּחוּבוֹ⁷⁴: אִם יֵשׁ לַגְזֵלָן קֶרֶקַע
8 אַחֶרֶת⁷⁵, וְאָמַר לוֹ הַגְזֵלָן: זֶה אֲנִי גִבְאָה בְּחוּבִי⁷⁶ -
9 הָרִי זֶה מִתְּכֶנּוּן לְהַעֲמִידָה בִּיד הַלּוּקָח; וְאִם אֵין
10 לַגְזֵלָן קֶרֶקַע אֲלֹא זֶה - לְגִבּוֹת חוּבוֹ הוּא שֶׁנִּתְּכֶנּוּן⁷⁷.

(74) לאחר שגזל את הקרקע ומכרה ללוקח, בא לגזלן ואמר לו: תן לי את הקרקע הגזולה תמורת החוב שאתה חייב לי, והסכים הגזלן, בבא-מציעא טז. (75) שאפשר לגבות ממנה את החוב. (76) גילה דעתו שכוונתו לקיים את הקרקע ביד הלוקח. לו היה בדעתו לגבות את חובו בלבד, הרי יכול היה לגבות גם מקרקע אחרת, ולאו דוקא מזו הגזולה. (77) מכיון שאין כל גילוי דעת שרצונו לקיים את הקרקע ביד הלוקח, על כן יכול להוציא את השדה מידו.

11 יג. נִתְּנָה הַבְּעָלִים לַגְזֵלָן מִתְּנָה⁷⁸ - קִנְיָנָה הַלּוּקָח⁷⁹.
12 שְׂאֵלוֹ לֹא טָרַח לְבַעֲלִים - לֹא הָיוּ נוֹתְנִים לוֹ
13 בְּמִתְּנָה⁸⁰; וּמִפְּנֵי זֶה טָרַח, כְּדִי שֶׁיִּזְכָּה בִּיה בְּדִין,
14 וַיַּעֲמֵד בְּנִאֲמָנוּתוֹ, וְתִתְקַיֵּם בִּיד הַלּוּקָח⁸¹.

(78) לאחר שמכרה הגזלן ללוקח, גמרא שם. (79) ואין אומרים, שהמתנה באה מאליה ודינה כירושה (למעלה הלכה יא), שלא קנאה הלוקח. (80) המתנה לא באה מאליה אלא היא פרי מאמציו של הגזלן, ודינה כמכר. (81) בגמרא שם מחלוקת בין רב אחא ורבינא. אחד אומר: מתנה כירושה, ואחר אומר: מתנה כמכר. ורבינו פסק כמאן-דאמר מתנה כמכר.

15 יד. הַגְזֵלָן שָׂדֶה, וְאַחֵר שֶׁגְּזַלְהָ וְהַחֲזֹק גְּזֵלָן עָלֶיהָ⁸².

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ח

פרק עשירי

(1) נתבאר בו דיני גוי אנס הגוזל קרקע ומכרו לישראל וכל הנמשך לזה. וכן היורד לתוך קרקע חבירו לבנות או להשביח, בין ברשות בין שלא ברשות, וכל הנמשך אחר זה.

1 א. עובד פוכבים בעל זרוע שאנס² נכסי ישראל ויורד לתוך שדהו, מחמת שהיה לו חוב על בעל השדה, או מחמת שיש לו נזק ביד זה הישראלי, או מחמת שהפסיד ממונו³, ואחר שתקף⁴ לו את השדה מקרה לישראל אחר - אין הבעלים יכולין להוציא מיד הלוקח⁵.

(2) שלקח בכוח על דעת עצמו, ולא על ידי בית הדין. (3) ממונו של היהודי, כגון שורו, גרם נזק לגוי. כך מפרש רבינו את דברי הברייתא שם "הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות", וכך פירש רב האי גאון ראה אוצר הגאונים לגיטין עמוד 117, ומגיד משנה כאן. (4) שלקח בכוח. (5) ומקור הדברים בברייתא הנ"ל: "אין בו משום סיקריקין" (דין סיקריקין ראה להלן הלכה ג) ורבינו מפרש, שאין בו דין סיקריקין, והקונה ממנו אפילו לפני י"ב חודש מקחו קיים. וגם אינו משלם רביע לבעלים. וכך פירש רב האי גאון שאמר: "הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקין, והלוקח ממנו מקחו קיים, דכי גבאו בחובו כאילו קנאו ממנו, ואין זה אונס", אוצר הגאונים שם עמוד 123. ורש"י כאן מפרש אחרת. עיין שם.

7 ב. במה דברים אמורים? בשהודו הבעלים שאמת טען⁷ העובד פוכבים [המוכר, או יעידו עדי ישראל שהאמת טען העובד פוכבים המוכר]. וכן אם היה שם מלך או שר באותו מקום שיכול לכף את העובד פוכבים שמכר לדין, ולא תבעו הבעלים⁸ את העובד פוכבים - אינן יכולין להוציא מיד הלוקח מן העובד פוכבים, אף על פי שאינן מודין לעובד פוכבים ואף על פי שאין שם עדים שאמת טען העובד פוכבים; שהרי אומר הלוקח לבעלים: אם גזלן הוא⁹ העובד פוכבים, למה לא תבעתם אותו בדיניהם¹⁰?

(6) שאין הבעלים יכולים להוציא מיד הלוקח. (7) ועל כן אין לגוי זה דין גזלן. (8) לדין לפני המלך או השר. (9) שלקח את השדה בחזקה, ואין לו כל חוב על בעל השדה. (10) בבתי הדין של המלך או השר, שבכוחם לכופ דינם על הגוי. אלא וודאי טענת הגוי נכונה (ראה אוצר הגאונים שם עמוד 124, המביא את דברי רב האי גאון בספר המקח והממכר שער ל).

18 ג. העובדי פוכבים המציקים לישראל¹¹ ומבקשים להרגם, עד שיפדה עצמו מיד העובד פוכבים בשדהו או בביתו ויתנה למציק ואחר כך יניחנו, כשיצא המציק למכור אותה הקרקע: אם יש ביד

22 הבעלים לקח מן המציק - הן קודמין לכל אדם; ואם אין ביד הבעלים לקח, או ששהה הקרקע ביד המציק שנים עשר חדש - כל הקודם ולקח מן המציק זכה¹². ובלבד שיתן לבעלים הראשונים רביע הקרקע או שליש המעות. מפני שזה המציק מוכר בזול, הואיל וקרקע שאינה שלו הוא מוכר - הרי זה מוכר בפחות רביע¹³ או קרוב לו, וזה רביע של בעלים, שהרי מחמת שהיא שלהן מוכר בזול. לפיכך, הלוקח מן המציק בשלשים - נותן לבעלים עשרה¹⁴ או נותן להם רביע הקרקע¹⁵ ואחר כך יקנה הכל. ואם לא נתן - הרי רביע הקרקע בגזל בידו.

(11) אלו הם הסיקריקין הנזכרים במשנה (גיטין נה:), שהיו קיימים בתקופת מלחמת הרומאים ביהודה, עד לתקופת המשנה. (12) ואין הבעלים יכולים להוציא מידו. אבל לפני י"ב חודש ויש ביד הבעלים כסף ליקח - לא זכה הלוקח בשדה והזכות ביד הבעלים להוציאו מידו ולהחזיר לו את הכסף ששילם. ראה אוצר הגאונים שם עמוד 117. (13) אם הקרקע שווה ארבעים דינר, הוא מוכרה בשלושים. על כן ייתן הקונה לבעלים עשרה דינר, שהם שליש המעות ששילם למציק, או חלק מן הקרקע בשווי עשרה דינר, שהוא רבע מן הקרקע השווה ארבעים. (14) שוודאי מחיר הקרקע - ארבעים. (15) "ויד הבעלים על העליונה, רצו בקרקע נוטלין; רצו במעות נוטלין" (ברייתא שם).

33 ד. היורד לתוך שדה חבירו¹⁶ שלא ברשות ונטעה¹⁷: אם היתה שדה העשוייה לטע¹⁸ - או מדין במה אדם רוצה לתן בשדה זו לטעה, ונוטל מפעל השדה; ואם אינה עשוייה לטע - שמין¹⁹ לו וידו על התחתונה²⁰.

(16) בבא מציעא קא. אבותינו בנו בתיים במקומות גבוהים (מטעמי ביטחון) והשדות היו בבקעה. מכאן הביטוי "היורד" לתוך השדה. (17) אילנות. (18) שיפה לאילן יותר מלזרעים. (19) מעריכים לו. (20) לפי שיכולים הבעלים לטעון, שאינם מעוניינים בנטיעות אלא בזרעים, על כן ידו של הנוטע על התחתונה, כלומר, אם השבח עולה על ההוצאה, יקבל דמי ההוצאה, ואם ההוצאה עולה על השבח, יקבל חלק מן ההוצאה בשיעור השבח כלמעלה פרק ט, הלכה ה (מגיד משנה).

38 ה. אומר לו בעל השדה²¹: עקר אילנך ולך²² - שומעים לו²³. אומר הנוטע: הריני עוקר אילני²⁴ - אין שומעין לו, מפני שמכחיש את הקרקע²⁵.

(21) שאינו עשוי ליטע, שעליו מדובר בסוף ההלכה הקודמת (מגיד משנה). (22) איני חפץ בשדה אילן אלא בשדה לבן (זרעים). (23) כי השדה מתאימה יותר לזרעים מלאילנות. [ודין זה נאמר גם בארץ ישראל, ואין חוששים בזה משום יישוב ארץ ישראל (ראה ראב"ד ומגיד משנה)]. זה מוכח מהמעשה שבא לפני רב (בבא מציעא שם). וזה נאמר בשדה שאינה עשויה ליטע בלבד, אבל לא בעשויה ליטע.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

24) ואיני מסכים שידי תהיה על התחתונה. (25) שהאילנות ינקו מן השדה (שם קא: כלשון האחרון). ולפי טעם זה אין הבדל בין ארץ ישראל לבין חוצה לארץ.

1 ו. הַחֲצוֹת - הָרִי הֵן רְאוּיִין לְבָנֵן וְלִהְיוֹסִיף בְּהֵן
2 בְּתִים וְעֵלְיוֹת²⁶. לְפִיכָף הוֹרוּ הַגְּאוּנִים²⁷, שֶׁהַבּוֹנֶה
3 בְּחֶצֶר חִבְרוּ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ - הָרִי זֶה כְּנוֹטֵעַ שָׂדֶה
4 הַעֲשׂוּיָה לְטַעַם, וְשָׁמִין לוֹ פְּמָה אָדָם רוֹצֶה לְתֵן כְּבָנֵן
5 זֶה לְבָנוֹתוֹ. וְהוּא²⁸, שֶׁיִּבְנֶה בְּנֵן הַמּוֹעִיל²⁹, הָרְאוּ
6 לְאוֹתָהּ חֶצֶר כְּמִנְהַג אוֹתוֹ מְקוֹם³⁰.

26) קומה עליונה בבית. (27) ראשי הישיבות בבבל אחרי רבנן סבוראי. (28) בתנאי. (29) המביא תועלת לבעל החצר. (30) סידורי הבניין הפנימיים והחיצוניים וטיב הבניין יהיו בהתאם למקובל באותו מקום.

7 ז. הַיּוֹרֵד לְשָׂדֶה חִבְרוּ בְּרִשׁוֹת, אֶפְלוּ נָטַע שָׂדֶה
8 שְׁאִינָה עֲשׂוּיָה לְטַעַם - שָׁמִין לוֹ וְיָדוּ עַל הַעֲלִיּוֹנָה:
9 שְׁאֵם הִיתָה הַהוּצָאָה יָתֵר עַל הַשְּׂבָח - נוֹטֵל
10 הַהוּצָאָה³¹, וְאֵם הַשְּׂבָח יָתֵר עַל הַהוּצָאָה - נוֹטֵל
11 הַשְּׂבָח³². וּבַעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ³³ וְהַשְּׂתָף³⁴ בְּשָׂדֶה שִׁישׁ
12 לוֹ חֶלֶק בָּהּ - כִּיּוֹרֵד בְּרִשׁוֹת הֵן, וְשָׁמִין לָהֶם וְיָדָם
13 עַל הַעֲלִיּוֹנָה.

31) וההפסד על הבעלים. (32) [כלומר, חלק השבח שנהוג היה לתת לאריסים. ראה מגיד משנה]. (33) צריך לומר: "בנכסי אשתו הקטנה" (כסף משנה בשם הרשב"א וכן כתב המגיד משנה). פירוש: יתומה קטנה שהשיארה אמה ואחיה ויכולה היא למאן בבעלה ולבטל הנישואין כשתגדל, הואיל ורק לאב ניתנה הזכות להשיא את בתו הקטנה. וכן כתב רבינו בפרק כג מהלכות אישות הלכה י'. ומקור הדברים בכתובות פ. ואף על פי שבאשתו הגדולה ידו על התחתונה כמו שאמרו בגמרא שם וכמו שפסק רבינו שם (הלכה ט) - באשתו קטנה תקנו חכמים שתהא ידו על העליונה, מפני שחששו פן יפסיד הבעל את השדה, על ידי ניצול מופרז ללא כל השבחה, מאחר שהוא חושש תמיד שמא תמאן בו (גמרא שם). וראה להלן הלכה יב. (34) בבא בתרא מב: "שותף כיורד ברשות דמי".

14 ח. הַיּוֹרֵד לְשָׂדֶה חִבְרוּ שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת וְנָטַע אוֹ בְּנֶה,
15 וְאַחֵר כֶּף בָּא בַּעַל הַשָּׂדֶה וְהַשְּׁלִים הַבְּנֵן אוֹ שֶׁשָּׁמֵר
16 הַנְּטִיעוֹת³⁵, וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ הַדְּבָרִים שֶׁמֵּרְאִין שִׁדְעָתוֹ
17 נוֹטֵה³⁶ לְמָה שֶׁעָשָׂה זֶה וּבִרְצוֹנוֹ בָּא הַדְּבָר - שָׁמִין
18 לוֹ וְיָדוּ עַל הַעֲלִיּוֹנָה³⁷.

35) כגון, שעשה גדר סביבן, בבא מציעא קא. (36) שהוא מסכים. (37) כמשמעות הדברים בהלכה ז. ואין מבדילים בין שדה העשויה לטעם לבין שדה שאינה עשויה לטעם.

19 ט. הַיּוֹרֵד לְתוֹךְ חֲרֻבָּתוֹ שֶׁל חִבְרוּ וּבִנְיָאָה שְׁלֹא
20 בְּרִשׁוֹת - שָׁמִין לוֹ וְיָדוּ עַל הַתַּחְתּוֹנָה³⁸. וְאֵם אָמֵר
21 בַּעַל הַבְּנֵן: עֲצִי וְאֶבְנִי אֲנִי נוֹטֵל³⁹: בְּבֵית - שׁוֹמְעִין
22 לוֹ⁴⁰, בְּשָׂדֶה⁴¹ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ⁴², מִפְּנֵי שֶׁמִּכְחִישׁ

38) כי הבעלים השאירו חורבה ולא רצו לבנותה, על כן דינה כשדה שאינה עשויה לטעם, שיד הנוטע על התחתונה, ראה למעלה הלכה ד. (39) ואיני רוצה בתשלום לפי דין "ידו על התחתונה". זה מקביל לטענת הנוטע "הריני עוקר אילני" למעלה הלכה ה. (40) משום שעל ידי הריסת הבניין אינו גורם נזק לבעל הקרקע (גמרא שם קא:). (41) אם בנה בשדה. (42) כי הבניין גורם להכששת הקרקע שעליו נבנה. ורש"י פירש: בשדה, כלומר בנטיעות, אבל נראה שרבינו פירש אחרת, הבדל זה בין בית לשדה מפורש בגמרא שם. וראה למעלה הלכה ה. (43) כי איני רוצה בבניין. זה מקביל לטענת בעל השדה "עקור אילנך ולך" למעלה הלכה ה. (44) מכיוון שהלה ירד לתוך חורבתו שלא ברשות. בזה אין הבדל בין בבית ובין בשדה. בשניהם יכול לומר: "טול מה שבנית", וראה רי"ף לבבא מציעא שם.

י. כָּל מִי שֶׁשָּׁמִין לוֹ⁴⁵, בֵּין שֶׁהִיתָה יָדוֹ עַל
הַעֲלִיּוֹנָה⁴⁶ בֵּין שֶׁהִיתָה יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה⁴⁷ - אֵינוֹ
נוֹטֵל כָּלִים עַד שֶׁיִּשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפְזָן⁴⁸ פְּמָה הוּצִיא.
וְאֵם אָמֵר: יְבוֹאוּ הַדִּינָיִם וְיַעֲשׂוּ שׁוּמַת הַהוּצָאָה,
וְהָרִי הִיא גְלוּיָה לְעִינֵיהֶם⁴⁹, וְיַשְׁעֲרוּ הַעֲצִים
וְהָאֲבָנִים וְהַסִּיד וְיִשְׁכַּר הָאֲמָנִין בְּפִחוֹת שֶׁבְּשָׂעִירִים⁵⁰
- שׁוֹמְעִין לוֹ וְנוֹטֵל בְּלֹא שְׂבוּעָה⁵¹. וְכֵן זֶה שֶׁנוֹטֵל
הַשְּׂבָח בְּלִבְדוֹ⁵² וְהִיתָה יָדוֹ עַל הַעֲלִיּוֹנָה - אֵין צָרִיף
שְׂבוּעָה⁵³.

45) את ההוצאה לעומת השבח. (46) כגון היורד לתוך שדה חבירו ברשות ונטעה, למעלה הלכה ז. (47) כגון היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות, והשדה אינה עשויה לטעם, למעלה הלכה ד. (48) כשהוא אוהז ספר תורה או דבר קדושה אחר, כגון תפילין, כמו בשבועה מן התורה, כגון שבועת השומרים או מודה במקצת. כל שבועת נשבע ונוטל המפורשת במשנה, היא בנקיטת חפץ, ושבועה זו, שישבע כמה הוציא, מפורשת במשנה בבעל שהוציא הוצאות על נכסי אשתו: "הוציא ולא אכל, יישבע כמה הוציא ויטול" (כתובות עט:). (49) ההוצאה גלויה, שהרי חמרי הבניין לעיניהם. (50) במחיר הפחות ביותר, ובלבד שלא יישבע. (51) כי השבועה דרושה רק במקום שיש ספק בטענת בעל-הדין, מה שאין כן כאן. (52) כגון שהשבח יתר על ההוצאה (למעלה הלכה ז). (53) כי השבח גלוי לעין.

יא. כָּל שֶׁשָּׁמִין לוֹ וְנוֹטֵל, שֶׁטַעַן בַּעַל הַשָּׂדֶה וְאָמֵר:
נִתְּתִי, וְהַיּוֹרֵד לְשָׂדֶה אָמֵר: לֹא נִטְלָתִי - הַיּוֹרֵד נֶאֱמָן,
וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא נִתְּן לוֹ כָּלִים וְנוֹטֵל; שֶׁהָרִי אֲמָרִין לְבַעַל
הַשָּׂדֶה: עֲדִין לֹא שָׁמוּ לָךְ, וְלֹא יִדְעָתָּ כְּמָה אִתָּה חֶזֶק
לָתֵן, הֵיאָף נִתְּתָה⁵⁴? אֲכָל אִם שָׁמוּ לוֹ וְאָמְרוּ לְבַעַל
הַשָּׂדֶה: תֵּן לוֹ⁵⁵, וְאָמֵר: נִתְּתִי, אָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. לקח את האבדה⁴ ולא השיבה - בטל מצות
עשה, ועבר על שני לאוין: על 'לא תוכל להחזיר'⁵
ועל 'לא תגזל'⁶. אפילו היה בעל האבדה רשע⁷
ואוכל נבלה⁸ לתאבון⁹ וכיוצא בו - מצוה להשיב¹⁰
לו אבדתו. אבל אוכל נבלה להכעיס¹¹ - הרי הוא
אפיקורוס¹²; והאפיקורסים ועובדי עבודת פוכבים¹³
ומחללי שבת פפרהסיא - אסור להחזיר להן אבדה,
כעובדי פוכבים.

(4) מה-שאינן כן בהלכה הקודמת שנתעלם בלבד.
(5) בשעה שנטלה לעצמו, מימרא של רבא בבא-מציעא כו:
(6) עובר עבירה. (7) בשר בהמה, חיה ועוף שלא נשחטו
כדין. (8) למלא תאותו. (9) זוהי דעת רבי יוחנן שאמר:
"לכל אבדת אחיך", לרבות את המומר. והתלמוד מפרש
שכוונתו למומר אוכל נבילות לתיאבון, כלומר עובר
בקביעות על עבירה זו של אכילת נבילה מתוך תאות היצר
(עבודה זרה כו:). (10) את ה'. (11) בגמרא (שם) כתוב:
אוכל נבילות להכעיס, מין הוא. ובדפוס רומי ר"מ כתוב:
הרי הוא מין. הצנזורה הנוצרית בימי הביניים הכניסה
בלבול ועירוב מושגים במונחים "מין", "אפיקורוס",
"מומר". וקשה מאוד להעמיד הדברים על מכוונם.

ג. אבדת עובד פוכבים - מתרת, שנאמר: אבדת
אחיק¹². והמחזירה - הרי זה עובר עברה¹³, מפני
שהוא מחזיק יד רשעי עולם. ואם החזירה לקדש
את השם, פדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי
אמונה¹⁴ - הרי זה משבח. ובמקום שיש חילול
השם¹⁵ - אבדתו אסורה, וחייב להחזירה¹⁶. ובכל
מקום¹⁷ מכניסין¹⁸ פליהם מפני הגנבים פכלי
ישראל, מפני דרכי שלום.

(12) "וכן תעשה . . . לכל אבדת אחיך". "לאחיק אתה
מחזיר, ואי אתה מחזיר לכנעני". מימרא בשם רב, בבא-
קמא קיג: (13) מימרא בשם רב, סנהדרין עו: (14) כגון
רבי שמעון בן שטח, שקנו לו תלמידיו חמור מישמעאלי,
ומצאו אבן טובה תלויה בו, והחזירה לישמעאלי, משום
שרצה שיתקדש שם שמים על-ידו (ירושלמי בבא-מציעא
פרק ב, הלכה ה). (15) כגון שמצאה במקום רוב ישראל,
והגוי יחשוב שיהודי גנב ממנו (כסף-משנה). (16) בדין
שלמעלה, כשמחזיר, כדי שיפארו את ישראל, לא אמר
שחייב להחזיר אלא שאם החזיר מתוך כוונה זו הרי זה
משבח, אבל כשיש חשש של חילול השם - חייב להחזיר.
דין זה מובא בברייתא בשם ר' פנחס בן יאיר (בבא-קמא
קיג:). המפורסם כמדקק במצוות השבת אבידה בכלל
(ירושלמי דמאי פרק א הלכה ג). (17) אף שאין חילול
השם. (18) מן החוץ הביתה. בירושלמי גיטין פרק ה הלכה
ט, הגירסא: "ומכבסין כלי גויים", אבל בעבודה זרה פרק
א הלכה ג הגירסא: "ומכניסין".

ד. טעות העובד פוכבים¹⁹ - פאבדתו, ומתרת²⁰.
והוא, שטעה מעצמו²¹; אבל להטעותו - אסור²².

(19) היה לו עסק עם ישראל וטעה בחשבון. (20) כשאין

נשבע היורד⁵⁶ - הרי בעל השדה נאמן, וישבע שבועת
הסת⁵⁷ שנתן ויפטר; שהקרקע בחזקת בעליה⁵⁸.

(54) ועל כן הוא בחזקת שלא נתן. ואם טען שנתן, עליו
להביא ראיה, וכל עוד שלא הביא ראיה, אנו מאמינים
ליורד, ובלבד שישבע שלא נטל. (55) והסכום כבר נקבע
על ידי בית-הדין (מה שכתב רבינו "תן לו" - לאו דווקא
הוא, שהרי כתב בפרק ז מהלכות טוען ונטען הלכה ה, שכן
אמרו "חייב אתה ליתן" ובין אמרו "צא תן" - נאמן הוא
לומר אחר כך נתתי). (56) כמה הוציא, והרי דינו שאינו
נוטל כלום עד שישבע (ראה הלכה הקודמת). (57) בלי
נקיטת חפץ, כדין כופר בכל, שחייב שבועה שתיקנו חכמי
התלמוד. (58) והיורד הוא המוציא מחבירו ועליו להביא
ראיה.

יב. בעל שהוריד אריסין⁵⁹ בנכסי אשתו⁶⁰ ואחר כך
גרשה⁶¹: אם הבעל עצמו אריס⁶² - נסתלק בעל
נסתלקו אריסיו, שלא ירדו לה אלא על דעת
הבעל⁶³, ושמין להם ונדם על התחתונה⁶⁴; ואם אין
הבעל אריס - על דעת הקרקע ירדו⁶⁵, ושמין להם
פאריס.

(59) פועלים המעבדים את אדמת הבעלים ומקבלים כשכר
חלק מן היבול, חצי, שליש או רבע בהתאם למנהג המקום.
(60) נכסי מלוג, שהבעל אוכל פירותיהם (מגיד משנה).
(61) והאריסים תובעים שכרם מן האשה בעלת הנכסים.
(62) בקיא בטיב אריסות ויודע לעבד את הקרקע. (63) ולא
על דעת האשה. (64) כדין הבעל עצמו בנכסי אשתו
הגדולה שדינו כדור שלא ברשות (ראה למעלה הלכה ז).
ואפילו אם השדה זקוקה לאריסות, אין דנין כדין שדה
העשויה לטע (הלכה ד). כי לולא הם היה הבעל עצמו
מעבד את השדה. (65) כי הקרקע זקוקה להם, ודינם כאילו
האשה הורידה אותם ונבגמרא שם משמע, שאם הבעל בקיא
בעיבוד הקרקע, אינם נוטלים אפילו הוצאה בשיעור השבח
כדין יורד שלא ברשות, אלא "מה שהוציא" - הוציא ומה
שאכל - אכל" כבעל עצמו. ונראה שרבינו מתכוון למקרה
שלא אכל כלום, שדינו ככל יורד שלא ברשות (משנה
כתובות עט.). כך פירש רבינו נסים את דברי רבינו. וראה
הגהות הב"ח שם].

פרק אחד עשר¹

(1) נתבארו בו כללי מצות השבת אבידה למי חייב להחזירה
ולמי שהוא פטור מלהחזירה, ובאי זה מקום תמצא. ומי הוא
חייב להחזיר אבידה מחמת אי זו סיבה שתהיה, ונסתיים
הפרק בדין אבדת קרקע.

א. השבת אבדה לישראל² - מצות עשה, שנאמר:
השב תשיכם. והרואה אבדת ישראל ונתעלם ממנה
והניחה - עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תראה את
שור אחיק והתעלמת מהם; ובטל מצות עשה³. ואם
השיבה - קיים מצות עשה.

(2) ראה לקמן הלכה ג. (3) השב תשיכם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- חילול השם, כגון שלא הרגיש בטעותו (בבא-קמא קיג:).
(21) ללא תחבולה של היהודי. (22) ראה למעלה הלכות גניבה פרק ז הלכה ח.
- ה. **פִּיצֵד?**²³ כִּגוֹן שֶׁעָשָׂה הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים חֲשׁוֹן וְטָעָה²⁴. וְצִרְיָה שֵׁיאָמַר לוֹ יִשְׂרָאֵל: רָאָה שֶׁעַל חֲשׁוֹנוֹךְ אֲנִי סוֹמֵךְ²⁵, וְאֵינִי יוֹדֵעַ, אֲלֵא מָה שֵׁאָתָה אוֹמֵר אֲנִי נֹתֵן לָךְ. כִּגוֹן זֶה מִתּוֹרָה²⁶. אֲכַל אִם לֹא אָמַר לוֹ בֶּן - אֶסוּר; שֶׁמָּא יִתְבַּנֶּן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים לְבִדְּקוֹ²⁷, וְנִמְצָא שֵׁם שָׁמַיִם מִתְחַלֵּל.
- (23) טעות גוי מותרת. (24) ולא שעשה ישראל חשבון והטעה. (25) דברי רב כהנא שם (כפירוש הראשון של רש"י). (26) כי אפילו יגלה הגוי שטעה, לא יבוא לידי חילול השם. (27) את הישראל אם הוא ישר.
- ו. עִיר שִׁיִּשְׂרָאֵלִים וְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים דְּרִין בָּהּ, וּמִחֲצָה עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וּמִחֲצָה יִשְׂרָאֵל, וּמִצָּא בָּהּ אֲבִדָּה - נוֹטֵל וּמְכִרִי²⁸. וְאִם בָּא יִשְׂרָאֵל וְנִתְּן סִמְנִיהָ²⁹ - חֵיב לְהַחֲזִירָהּ³⁰.
- (28) שמא של ישראל היא (מכשירין פרק ב משנה ח). (29) סימנים מובהקים, וראה לקמן פרק יג, הלכה ג. (30) ואין אומרים שהישראל התייאש.
- ז. הִיא רֹב הָעִיר עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים: אִם מִצָּא בְּמָקוֹם מִן הָעִיר שֶׁרֹב הַמַּצִּינִים שָׁם יִשְׂרָאֵל³¹ - חֵיב לְהַחֲזִירָהּ³²; אֲבָל אִם מִצָּא בְּסִרְטִיָּא³³ וּפְלִטָּא³⁴ גְּדוֹלָה, בְּבִתִּי כְּנִסִּית³⁵ וּבְבִתִּי מִדְּרָשׁוֹת³⁶ שֶׁהָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים מַצִּינִין שָׁם תְּמִיד³⁷, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁהָרַבִּים מַצִּינִין שָׁם - הִיא הַמַּצִּינָה שְׁלֵמָה³⁸, וְאִפְלוּ בָּא יִשְׂרָאֵל וְנִתְּן סִמְנִיהָ; שֶׁהִיא נִתְּיָאשׁ מִמֶּנָּה בְּשִׁנְפִּלְהָ³⁹, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה אוֹמֵר: עוֹבֵד כּוֹכְבִּים מַצָּאָהּ. אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה שְׁלֵמָה⁴⁰, הָרוּצָה לִלְחָף⁴¹ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר⁴² וְעוֹשֶׂה לְפָנִים מְשֻׁנֶּת הַדִּין - מַחֲזִיר אֶת הָאֲבִדָּה⁴³ לְיִשְׂרָאֵל כְּשִׁיתֵּן אֶת סִמְנִיהָ.
- (31) כגון בתי כנסיות ובתי מדרשות של ישראל. (32) כי דינו כמקום שרובו ישראל (בבא-מציעא כד:). (33) דרך המלך, שרבים מצויים שם. (34) שוק. (35) מקום תפילה. (36) מקום מיוחד ללמוד בו תורה. (37) כלומר, בבתי כנסיות ובתי מדרשות הנמצאים מחוץ לעיר, ומושיבים בהם גוים לצרכי שמירה. ובלשון הגמרא "דיתבי בהו כנענים". כלומר, ישיבת קבע (שם וראה נמוקיי-סוף שם). (38) כי רוב העיר גוים. (39) והגיעה ליד המוצא לאחר ארוש. (40) על-פי הדין. (41) אבל כופים אותו. ראה רבינו חננאל לבבא-מציעא כד: והגהות מיימוניות כאן. (42) אף-על-פי שאינו מצווה מן הדין, על פי הכתוב "ועשית הישר והטוב בעיני ה'" (דברים ו, יח), שבא מיד אחר הכתוב המדבר על מצוות, עדות וחוקים "אשר צוך", וראה רמב"ן לתורה שם, וגמרא בבא-מציעא ל: לה. (43) כמעשה מר שמואל, שם כד:
- ח. מִצָּא בְּעִיר זֹו שֶׁרֹבָהּ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים חֲבִית שֶׁל יִין
- י. **יִינָה אֶסוּר בְּהִנָּאָה**⁴⁴, וְנִקְנָנָה מִתּוֹרָה⁴⁵ מִשּׁוּם אֲבִדָּה. וְאִם בָּא יִשְׂרָאֵל וְנִתְּן סִמְנִיהָ - מִתּוֹרָה בְּשִׁתִּיהָ⁴⁶ לְזָה יִשְׂרָאֵל שֶׁמַּצָּאָהּ⁴⁷.
- (44) משום ספק יין נסך. (45) כדין מציאה במקום שרובו גוים (שם). (46) כי יצא מכלל ספק יין נסך. [וזוה דוקא כשמצא סתומה, אבל מצא פתוחה, אסורה בשתיה, שמא ניסך אותה גוי. וכתב הרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) שסתומה אחת מספיקה, ולא הצריכו כאן חותם בתוך חותם (ראה הלכות מאכלות אסורות פ"ג ה"ח), והטעם, שאם פתח גוי את החבית לא היה סותמה]. (47) ואינו מחוייב להחזירה לבעליה, מכיון שרוב גוים, נתיאשו הבעלים (שם).
- ט. עוֹף שֶׁחֹטֵף בְּשָׂרָה⁴⁸ וְהִשְׁלִיכוּ בְּחֶצֶר אַחֲרָתָהּ, אָף עַל פִּי שֶׁרֹב הָעִיר יִשְׂרָאֵל - הִיא זֹה מִתּוֹרָה מִשּׁוּם אֲבִדָּה⁴⁹, שֶׁהִיא נִתְּיָאשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה.
- (48) מעשה שהיה, ומסופר בגמרא שם. (49) אבל אסור משום ספק נבילה, כדין בשר שנתעלם מן העין (שם).
- י. הַמּוֹצֵא אֲבִדָּה בְּזוּטָו שֶׁל יָם⁵⁰ וּבִשְׁלוּלִיתוֹ שֶׁל נְהַר⁵¹ שֶׁאֵינוֹ פּוֹסֵק⁵², אָף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סִימָן - הִיא זֹו שֶׁל מוֹצָאָהּ; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצָּאָתָהּ - מִי שֶׁאֲבִידָהּ מִמֶּנּוּ⁵³ וּמִצָּוִיהָ הִיא אֲצֵל כָּל אָדָם⁵⁴, יֵצֵאת זֹו⁵⁵ שֶׁאֲבִידָהּ מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם, שֶׁזֶה יִרְדֵּאִי נִתְּיָאשׁ מִמֶּנָּה.
- (50) כשמי הים גואים, הם נכנסים ליבשה ומכסים שטח מסויים, וכשחוזרים לנקודת השפל הם גורפים אתם כל מה שנמצא בשטח שנשטף. (51) בימות הגשמים, עוברים הנהרות על גדותיהם, וכשהמים חוזרים הם שוללים אתם כל מה שעומד בדרכם, בבא-מציעא כא: פירוש רש"י שם. (52) זרימתו, והחפץ נשטף עם הזרם, והבעלים מתייאשים. (53) המלה "ממנו" מיותרת, ולהדגשה באה. (54) כגון פרה ורועה בשדה, שכל הרואה אותה יכול ליטלה. (55) זו שנפלה לים, יצאה מכלל אבידות אלה. כל ההלכה הזאת מקורה בברייתא בבא-מציעא כב:
- יא. הַמֵּאבֵּד מִמּוֹנוֹ לְדַעַת - אֵין נִזְקָקִין לוֹ⁵⁶. פִּיצֵד? הַיֵּנִיחַ פָּרְתוֹ בְּרֶפֶת שֶׁאֵין לָהּ דָּלֶת וְלֹא קֶשֶׁרָה וְהִלָּף לוֹ, הַשְּׁלִיף בְּיָסוֹ⁵⁷ בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים וְהִלָּף לוֹ, וְכָל פִּיּוּצָא בָּזָה - הִיא זֹה אֲבִדָּה מִמּוֹנוֹ לְדַעַתוֹ. וְאָף עַל פִּי שֶׁאֶסוּר לְרֹאֶה דָּבָר זֶה לְטַל לְעַצְמוֹ⁵⁸ - אֵינוֹ זָקוּק לְהַחֲזִיר; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר תֵּאבֹד⁵⁹ - פָּרֵט לְמֵאבֵּד לְדַעַתוֹ⁶⁰.
- (56) להחזירו לו. (57) דוגמה זו חזקה מן הקודמת. שם הוא מאבד ממנו לדעת, על-ידי-זה שלא שמר על ממונו, וכאן מאבד ממנו לדעת על-ידי מעשה. (58) כי יש בעלים לממון. (59) בלי דעתו. (60) ראה בבא-מציעא כה:
- יב. אֲבִדָּה שֶׁאֵין בָּהּ שְׁוֶה פְּרוּטָה⁶¹ - אֵינוֹ חֵיב לְהַטְפִּילָהּ⁶² וְלֹא לְהַחֲזִירָהּ⁶³.
- (61) שוה פרוטה. (62) להטפילה. (63) להחזירה.

קנד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּעָמִים⁸⁰ - חֵיב לְהַחְזִיר; שְׁנָאֵמַר: הֶשֶׁב תְּשִׁיבָם.¹⁵
הֶשֶׁב' אָפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים מִשְׁמַעוּ⁸¹. לְעוֹלָם הוּא¹⁶
חֵיב לְהַטְפִּיל בָּהּ, עַד שִׁיחְזִירָנָה לְרִשּׁוֹת בְּעֻלָּהָ⁸²
לְמָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר⁸³; אָבֵל אִם הִחְזִירָה לְמָקוֹם שְׂאִין¹⁸
מִשְׁתַּמֵּר, כְּגוֹן גִּנְהָ וְחֻרְבָּהּ, וְאָבְדָה מִשָּׁם - חֵיב¹⁹
בְּאַחֲרִייתָהּ.²⁰

77 מימרא של רבה (שם). 78 ועליו לגומרה.
79 'ספרי' תצא, ומשנה בבא-מציעא ל: 80 גמרא שם לא.
81 כי זהו מקור, המראה על פעולה מתמדת, דוגמת "זכור"
ו"שמור" שנאמר בשבת. וראה פירוש המשנה לרבינו.
82 שהרי כתוב "השב תשיבם לאחיק" (ספרי תצא,
ותוספתא בבא-מציעא פרק ב). 83 בבא-מציעא לא.
ובבא-קמא נז.

טו. הִחְזִיר אֶת הָאֲבֵדָה בְּשַׁחְרִית⁸⁴ לְמָקוֹם שֶׁהִבְעִילָם²¹
נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין שָׁם בְּשַׁחְרִית - אֵינוֹ חֵיב לְהַטְפִּיל בָּהּ,²²
שֶׁהָיָה הִבְעִילָם רוֹאִין אוֹתָהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מָקוֹם²³
שְׂאִינוֹ מִשְׁתַּמֵּר⁸⁵. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר שְׂאִין²⁴
בּוֹ רוּחַ חַיִּים; אָבֵל כִּבְעֵלִי חַיִּים⁸⁶ - לְעוֹלָם חֵיב²⁵
לְהַטְפִּיל בָּהּ, עַד שִׁיכְנִסְיָהּ לְרִשּׁוֹת הִבְעִילָם²⁶
הַמִּשְׁתַּמֵּר⁸⁷. וְאֵינוֹ צָרִיךְ דַּעַת בְּעִלִּים⁸⁸.²⁷

84 בבא-קמא שם, בשחרית הבעלים מצויים בבית.
85 כי האחריות על הבעלים. 86 שם. 87 מכיוון
שמלומדת היא לצאת, צריכה שמירה יתירה, גמרא שם.
88 אינו צריך להודיע לבעלים, שהחזיר את האבידה. זוהי
הקלה הניתנת למשיב אבידה, שלא להטריח אותו יותר מדי,
מה-שאינ-כן בארבעת השומרים ובגנב ובגזול, שצריכים
דעת בעלים (שם).

טז. רָאָה בְּהֵמָה שֶׁבְּרָחָה מִן הַדִּיר וְהִחְזִירָהּ לְמָקוֹמָהּ²⁸
- הָרִי זֶה קָיָם הַמִּצְוָה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ דַּעַת הִבְעִילָם⁸⁹.²⁹

89 אף-על-פי שהדיר רחוק מבית הבעלים, שהרי הבעלים
עצמם הכניסוה שם.

יז. הַהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב וְהִשְׁרִי⁹⁰ וְעוֹשֶׂה לְפָנָיו³⁰
מִשּׁוֹרֵת הַדִּין - מִחְזִיר אֶת הָאֲבֵדָה בְּכָל מָקוֹם, אֵף³¹
עַל פִּי שְׂאִינָהּ לְפִי כְבוֹדוֹ⁹¹.³²

90 ראה למעלה סוף הלכה ז. 91 כמו שעשה רבי
ישמעאל ברבי יוסי (בבא-מציעא ל:).

יח. כֹּהֵן שֶׁרָאָה⁹² הָאֲבֵדָה בְּבֵית הַקְּבָרוֹת - אֵינוֹ³³
מִשְׁמָא לְהַחְזִירָהּ. שְׂבַעַת שְׁמָקִים מִצּוֹת עֲשֶׂה שָׁל³⁴
הֶשֶׁב אָבְדָה, מִכְּטֵל עֲשֶׂה שָׁל קְדוּשִׁים יְהוִי וְעוֹבֵר³⁵
עַל לֹא תַעֲשֶׂה שָׁל לֹא יִטְמָא בְּעַל פְּעָמָיו, וְאִין³⁶
עֲשֶׂה דוּחָהּ⁹³ אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֶׂה⁹⁴.³⁷

92 שם ל. ומשנה שם לב. 93 שם ל. אף-על-פי
שבהשבת אבידה יש גם 'לא תעשה' (לא תוכל להתעלם),
אבל הכוח לדחות יש ב'עשה' בלבד (ראה רש"י שם ורי"ף).
94 אלא 'לא תעשה' בלבד.

61 "אשר תאבד ממנו, פרט לאבידה שאין בה שוה
פרוטת", משום שאינה קרויה אבידה (ספרי תצא, ובבא-
מציעא כז.). 62 זה לשון הר"ף כאן (בבא-מציעא טו.).
63 אם לקחה, משום שאינה ממון, והבעלים מוותרים
עליה. ראה תוספתא בבא-מציעא פרק ב הוצאת צוקרמנדל
עמוד 374.

1 יג. מִצָּא שֶׁקֶץ⁶⁴ או קֶפֶחָ⁶⁵, אִם הָיָה חֶכֶם או זָקֵן
2 מִכְּבֹד⁶⁶ שְׂאִין דְּרָכּוֹ לְטַל פְּלִים אֱלוֹ בִּידוֹ⁶⁷ - אֵינוֹ
3 חֵיב⁶⁸ לְהַטְפִּיל בָּהּ. וְאוֹמֵד אֶת דַּעַתוֹ אֱלוֹ הָיָה שְׁלוֹ⁶⁹:
4 אִם הָיָה מִחְזִירָן לְעַצְמוֹ - כִּף חֵיב לְהַחְזִיר שָׁל
5 חֲבֵרוֹ; וְאִם לֹא הָיָה מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ אָפְלוּ הָיָה
6 שְׁלוֹ⁷⁰ - כִּף בְּשָׁל חֲבֵרוֹ אֵינוֹ חֵיב לְהַחְזִיר. הָיָה דְּרָכּוֹ
7 לְהַחְזִיר פְּלִים כְּאֵלוֹ בְּשֻׁדָּה⁷¹, וְאִין דְּרָכּוֹ לְהַחְזִירָן
8 בְּעִירָתוֹ⁷², וּמִצָּאָן פְּעִיר - אֵינוֹ חֵיב לְהַחְזִיר⁷³; מִצָּאָן
9 בְּשֻׁדָּה⁷⁴ - חֵיב לְהַחְזִירָן⁷⁵ עַד שִׁיגִיעוּ לְרִשּׁוֹת
10 הִבְעִילָם, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה נִכְנָס בָּהּ לְעִיר וְאִין
11 דְּרָכּוֹ בְּכֶף⁷⁶.

64 משנה בבא-מציעא כט: 65 סל גדול. 66 אף-על-
פי שאינו חכם, כמשמעות לשון המשנה (שם): "וכל דבר
שאין דרכו ליטול", ומה שאמרו "זקן ואינה לפי כבודו"
לדוגמה נאמר. ראה 'שיטה מקובצת' לבבא-מציעא כאן.
67 שיש בהם משום בזיון. 68 "והתעלמת, פעמים
שאתה מתעלם... הא כיצד... או שהיה זקן ואינה לפי
כבודו" (ספרי שם, ובבא-מציעא ל.). רבינו אומר "אינו
חייב", אבל אם ירצה לפנים משורת הדין יטפל בהם, כמו
רבי ישמעאל ברבי יוסי (בבא-מציעא שם), וראה רבינו
חננאל שם, ולקמן הלכה יז, ורא"ש בבא-מציעא פרק ב אות
כא. 69 "אמר רבא, כל שבשלו מחזיר, בשל חבירו נמי
מחזיר" (בבא-מציעא שם). 70 זהו מובן דברי המשנה
"וכל דבר שאין דרכו ליטול" (שם כט:). 71 שאין רואים
אותו ואינו בוש. 72 שהוא בוש מפני מכריו (שם ל:).
73 כי אין זה לפי כבודו, אף-על-פי שאינו בכלל "אין דרכו
ליטול כלים אלו בידו", שנזכר בתחילת ההלכה. 74 זוהי
בעיא בגמרא שם, שעלתה בתיקו. 75 מכיוון שהבעיא לא
נפתרה, פסק רבינו לחומרא. 76 מכיוון שבשדה דרכו
בכך, נתחייב לקחת את הכלי ולהתחיל בהשבתו, ומאחר
שהתחיל במצוה, מחייבים אותו לגמור אותה אפילו בעיר,
אף-על-פי שאין זה לפי כבודו, בהתאם לכלל של רבה:
"הכישה חייב בה" (גמרא שם). [הר"ף כותב: בעיא דלא
אפשטא - ולא יחזיר בעיר. ומשמע, שבשדה יטול ויכניס
לעיר. וראה רא"ש פרק ב אות כ, שלר"ף היתה גריסא
אחרת בגמרא. והרא"ש עצמו סובר שיש להחמיר באיסור
ולזול בכבוד התורה, ולכן לא יחזיר. ומובן שזה רק ב"זקן
- היינו חכם - ואינה לפי כבודו", אבל "אין דרכו ליטול"
מחייב להחזיר, לחומרא. וראה נמוקי-יוסף שם, ו'בית
יוסף' חושן-משפט סימן רסג].

12 יד. וְכֵן אִם מִצָּא בְּהֵמָה וְהִפְשִׁיחָהּ⁷⁷ - נִתְחַיֵּב לְהַטְפִּיל
13 בָּהּ וְלְהַחְזִירָהּ אֵף עַל פִּי שְׂאִינָהּ לְפִי כְבוֹדוֹ; שֶׁהָיָה
14 הַתְּחִיל בְּמִצְוָה⁷⁸. הִחְזִירָהּ וּבְרָחָהּ⁷⁹, אָפְלוּ מֵאָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קכה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לבבא-מציעא סוף פרק ב. (9) "שאביו הביאו לעולם הזה, ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא" (שם). (10) בתנאי. (11) לשון עולא, שם. (12) כדעת רבי יהודה, שם. (13) ולא חכמת אומות העולם.

ג. הניח אבדתו¹⁴ והחזיר אבדת חברו - אין לו אלא שְׂכָר הָרֵאוּי לוֹ¹⁵. פִּיעֵד? שְׂטָף נָהָר¹⁶ חֲמוּרוֹ וְחֲמוּר חֲבֵרוֹ, שְׁלוֹ יָפָה מְנָה וְשָׁל חֲבֵרוֹ מֵאֲתִים, הֵנִיחַ אֶת שְׁלוֹ וְהֵצִיל אֶת שָׁל חֲבֵרוֹ - אין לו אלא שְׂכָרוֹ הָרֵאוּי לוֹ. וְאִם אָמַר לוֹ: אֲצִיל אֶת שְׁלִיךְ וְאֶתָּה נֹתֵן לִי דָמִי שְׁלִי, אוֹ שֶׁהִתְנָה בְּפָנַי בֵּית דִּין¹⁷ - חַיִּב לָתֵן לוֹ¹⁸ דָּמִי שְׁלוֹ. וְאִם עַל פִּי שְׁחֲמוּרוֹ עָלָה מֵאֲלִיו¹⁹ - הוֹאִיל וְלֹא נִתְעַסַּק בּוֹ²⁰, זָכָה בָּמָה שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ²¹.

(14) לפנים משורת הדין, כי מן הדין שלו קודמת, כלמעלה בהלכה א. (15) לפי הטירחא והזמן שטיפל באבירת חבריו, ולא דמי אבירתו שהפסיד, מכיוון שעשה זאת מעצמו, כדי לזכות במצוה. (16) משנה בבא-קמא קטו: כגון שבעל החמור לא היה במקום. ראה בבא-מציעא ל: (18) כי התנאי בפני בית-דין מזכה את המציל לקבל את מה שהתנה, אף-על-פי שבעל החמור לא היה נוכח שם. ואם התנה עמו, הריהו חייב לקיים את התנאי, ואינו יכול לטעון "משטה אני בך" (ראה שם קטו. ופירוש המשנה לרבינו שם). (19) ולא הפסיד כלום. (20) והפקירו כדי להציל את של חבריו, דינו כאבוד. (21) גמרא שם. כי רואים את החמור כאבוד, ומן השמים ריחמו עליו וניצל חמורו מטיביעה.

ד. יָרַד לְהֵצִיל וְלֹא הֵצִיל²² - אין לו אלא שְׂכָרוֹ הָרֵאוּי לוֹ²³. וְכָן²⁴ אִם הָיָה עוֹסֵק בְּמִלְאָכָה, וְכָטַל מִמֶּלְאָכָתוֹ שֶׁשָּׂוָה דִּינָר, וְהִחְזִיר אֲבִידָה שֶׁשָּׂוָה מָאָה דִּינָר - לֹא יֵאמָר לוֹ: תֵּן לִי דִינָר שֶׁהִפְסַדְתִּי, אֲלֹא נֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפֹעֵל כְּטָל²⁵ שֶׁכָּטַל מֵאוֹתָהּ מִלְאָכָה שֶׁהָיָה עוֹסֵק בָּהּ²⁶. וְאִם הִתְנָה עִם הַבְּעָלִים אוֹ בְּפָנַי בֵּית דִּין²⁷ שִׁטְל מָה שִׁיפְסִיד, וְהִרְשֻׁוּהוּ²⁸ - הָרִי זֶה נוֹטֵל. וְאִם אֵין שָׁם בְּעָלִים וְלֹא בֵּית דִּין - שְׁלוֹ²⁹ קוֹדֵם²⁹.

(22) שם. (23) ולא דמי חמורו, אף-על-פי שהתנה, מכיון שלא עשה שליחותו. (24) מקביל לשטף נהר חמורו, שבהלכה ג. (25) בבא-מציעא ל: לא: (26) "כגון שהיה חייט, והניח מלאכתו והלך להשיב את האבירה ונשתתה בהשבתה כשיעור תפירת בגד ששכרו באותו יום סלע. לא יאמר לו, כבר בטלתי ממלאכתי שיעור סלע, תנה לי, אלא משערין שכרו כעת שאין לו מה יתפור ויושב ובטל, אם יבוא אדם ויאמר לו, הנך יושב ובטל, תקח בתפירת בגד חצי סלע, או תשאר בטל כל היום, ומה שמתברר שנוטל בשעה שאין לו תפירה לתפור, הוא שנוטל מבעל האבירה" (רבינו חננאל, בבא-מציעא לא:). (27) משנה, שם ל: (28) נתנו לו הרשאה (יפוי-כח) לטפל באבירה לפי התנאי שהתנה. למעלה בהלכה ג לא נאמר "והרשוהו", מכיון שזה מובן מאליו, שהבעלים או בית-דין יסכימו לתנאי לתת לו

יט. רָאָה אֶת הָאֲבִידָה⁹⁵, וְאָמַר לוֹ אָבִיו: אַל תִּחְזִירָנָהּ - יִחְזִיר, וְלֹא יִקְבַּל מִמֶּנּוּ⁹⁶. שָׁאֵם קָבַל מֵאָבִיו, נִמְצָא בַּעַת שְׂקִים מִצֹּת עָשָׂה שָׁל 'כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ', כְּטָל עָשָׂה שָׁל 'הָשֵׁב תְּשִׁיבָם' וְעֵבֶר עַל 'לֹא תוֹכֵל לְהִתְעַלֵּם'.

(95) שם לב. (96) בגמרא שם לב: אמרו נימוק אחר מזה שאמר רבינו כאן: "שנאמר (ויקרא יט) איש אמו ואביו תיראו וכו' אני ה' - כולכם חייבים בכבודי".

כ. הָרֹאָה מִיָּם⁹⁷ שֹׁטְפִין וְכֵאֵין לְהִשְׁחִית בְּנֵין חֲבֵרוֹ אוֹ שִׁדְּהוּ - חַיִּב לְגַדֵּר⁹⁸ בְּפָנֶיהֶם וּלְמַנְעֵם⁹⁹; שֶׁנֶּאֱמַר: לְכָל אֲבִדַת אַחִיד - לְרִבּוֹת אֲבִדַת קִרְקָעוֹ¹⁰⁰.

(97) שם לא. (98) אף-על-פי שהבנין לא יתמוטט, אלא יתקלקל בלבד. (99) אף-על-פי שהכתוב מנה מטלטלין בלבד. (100) מימרא של רבא, שם.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

(1) נתבארו בו דיני מי שאבדה ממנו אבירה ופגע באבירה אחרת וכן הדומה לזה. ונמשך לזה דין השותפים שאבדו ושהצילו וכל הנמשך אחר זה.

א. מִי שֶׁאֲבִידָה לוֹ אֲבִידָה, וּפָגַע בְּאֲבִידָתוֹ וְאֲבִידַת חֲבֵרוֹ: אִם יָכוֹל לְהִחְזִיר אֶת שְׁתֵּיהֶן² - חַיִּב לְהִחְזִיר שְׁתֵּיהֶן; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהִחְזִיר אֶלָּא אַחַת מֵהֶן - אֲבִידָתוֹ קוֹדֶמֶת³. וְאִפְּלוּ לְאֲבִידַת אָבִיו⁴ אוֹ שָׁל רֵבּוֹ⁵ - שְׁלוֹ קוֹדֵם לְכָל אֲדָם⁶.

(2) ואל יאמר שלי קודמת, ויניח את של חבריו. (3) משנה בבא-מציעא לג. (4) אף-על-פי שהוקש כיבוד אב ואם לכבודו של מקום (שם לב. והלכות ממרים פרק ו). (5) שחייב בכבודו וביראתו יותר משל אביו, ראה הלכות תלמוד תורה פרק ה, הלכה ב וה. (6) משנה וגמרא, שם לג.

ב. פָּגַע בְּאֲבִידַת רֵבּוֹ עִם אֲבִידַת אָבִיו⁷: אִם הָיָה אָבִיו שְׁקוּל כְּנֶגֶד רֵבּוֹ⁸ - שָׁל אָבִיו קוֹדֶמֶת⁹; וְאִם לֹא - שָׁל רֵבּוֹ קוֹדֶמֶת. וְהוּא¹⁰, שִׁיחָה רֵבּוֹ מִבְּהָק¹¹, שָׂרֵב חֲקֻמָּתוֹ¹² שָׁל תוֹרָה¹³ מִמֶּנּוּ לָמַד.

(7) משנה שם. (8) בחכמה. במשנתנו כתוב: "ואם אביו חכם" (לענין פדיון שבויים). אבל במשנה בירושלמי, וגם ברי"ף הגירסא: "שקול כנגד רבו" (לענין אבירה), וגירסת רבינו כגירסא זו, אולם בפרק ה מהלכות תלמוד תורה הלכה א, כותב רבינו: "וכן אם היה אביו תלמיד-חכם, אף-על-פי שאינו שקול כנגד רבו, משיב אבירתו. . .". וזה סתירה למה שכתב כאן. דעת הגהות מיימוניות, שבהלכות תלמוד תורה יש טעות-סופר, והעיקר הוא הנוסח כאן. ובכסף-משנה שם כתב בשם אחד מבניו של רבינו, ששם מדובר ברבו סתם, שאינו מובהק, על כן אף-על-פי שאביו אינו שקול כנגד רבו, כיוון שהוא תלמיד-חכם הוא קודם, וכאן מדגיש רבינו: "והוא שיהיה רבו מובהק", על כן צריך שיהיה אביו שקול, ואם לא - של רבו קודם. וראה 'שיטה מקובצת'

שהבעלים התייאשו, וראה משנה שם קיד. (46) כגון שהם מרובים וחזקים. (47) כל אחד מכיר את שלו ונוטל, מכיון שלא התייאש.

ט. הוּ יְכוּלִין לְהַצִּיל עַל יְדֵי הַדָּחַק⁴⁸ - כָּל הַמַּצִּיל²⁵
מַצִּיל לְאִמְצָעוֹ⁴⁹; אֵלֹא אִם כֵּן אָמַר: לְעִצְמִי אֲנִי²⁶
מַצִּיל - הָרִי זֶה מַצִּיל לְעִצְמוֹ. שְׂפִינָן שְׂשֻׁמְעוּהוּ²⁷
אוֹמַר 'לְעִצְמִי אֲנִי מַצִּיל', הִיָּה לָהֶן לְדַחַק עֲצָמָן²⁸
וּלְהַצִּיל; וְכִינָן שְׂשֻׁבּוֹ וְלֹא הִצִּילוּ - הָרִי נִתְאַשּׁוּ מִן²⁹
הַכֹּל.³⁰

(48) דברי רב אשי, שם. (49) כי הם יכולים לטעון, אילו אמרת שתציל לעצמך היינו מוסרים נפשנו ומצילים, ר"ף שם.

י. הוּ שְׁנֵי שְׂתָפִין, וְהַצִּיל אֶחָד מֵהֶן - הַצִּיל³¹
לְאִמְצָעוֹ⁵⁰. וְאִם אָמַר: לְעִצְמִי אֲנִי מַצִּיל⁵¹ - הָרִי זֶה³²
חָלַק מִחֲבֵרֹו⁵², וְהַצִּיל לְעִצְמוֹ. וְכֵן הַשּׁוֹכֵר אֶת³³
הַפּוֹעֵל⁵³ - הַצִּיל - כָּל שֵׁצִיל הָרִי הוּא לְמַשְׁפִּיר⁵⁴.
וְאִם אָמַר: לְעִצְמִי אֲנִי מַצִּיל - הָרִי זֶה חוֹזֵר בּוֹ מִן³⁵
הַשְּׂכִירוֹת⁵⁵, וְכָל שֵׁצִיל אַחֵר שְׂאָמַר כֵּן הָרִי הוּא³⁶
שְׁלֹו⁵⁶.³⁷

(50) ושייך לשניהם יחד. אפילו כשחבירו אינו יכול להציל, אין אומרים שהתייאש, כי הוא סמך על שותפו, ועל כן לא יכול הלה לטעון שזכה מן ההפקר. (51) את חלקי. (52) ביטל את השותפות. מכיון שממונו בסכנה, זכאי הוא לחלוק שלא מדעת חבירו, ולהציל את שלו, בין שחבירו יכול להציל ובין אינו יכול (גמרא שם). (53) פירושו של רבא, שם. (54) אפילו כשאין המשכיר יכול להציל, כי סתמו לבעל הבית הוא מציל. (55) והדין הוא, שפועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום (שם). (56) אם אין המשכיר יכול להציל, וזוכה השכיר מן ההפקר.

יא. שִׁירָא⁵⁷ שִׁחְנָתָה בַּמִּדְבָּר, וְעָמַד עָלֶיהָ גֵּיס³⁸
לְטַרְפָּהָ⁵⁸, וּפְסָקוּ עִם הַגֵּיס מָמוֹן וְנִתְּנוּ לוֹ - מִחֲשָׁבִין³⁹
לְפִי מָמוֹנָם⁵⁹, וְאִין מִחֲשָׁבִין לְפִי נַפְשוֹת⁶⁰. וְאִם⁴⁰
שָׁכְרוּ תֵּיר לְפָנֶיהֶם לְהוֹדִיעֵם הַדָּרָה - מִחֲשָׁבִין שָׁכְרוּ⁴¹
לְפִי מָמוֹן וְלְפִי נַפְשוֹת⁶¹. וְאִל יִשְׁנֹו⁶² מִמֶּנָּה⁴²
הַחֲמָרִים.⁴³

(57) גמרא שם. (58) לבוזה. (59) לפי ערך החפצים, שכל אחד ואחד מוביל בשיירה. כי כוונת הגייס היתה לביזה. (60) כי לא היו בסכנה. (61) כי בלי התייר, המורה דרך, צפויה סכנה גם לממונם וגם לחייהם. (62) שאם נהגו לתת לתייר לפי ממונו או לפי נפשות, עושים.

יב. וְשִׁאֲרֵין⁶³ הַחֲמָרִים לְהַתְּנוֹת בִּינִיהֶן⁶⁴: כָּל מִי⁴⁴
שִׁתְּאָבַד מִמֶּנּוּ חֲמוֹר⁶⁵ מִבְּנֵי הַשִּׁירָא - מַעֲמִידִין לוֹ⁴⁵
חֲמוֹר אַחֲרָת. וְאִם פָּשַׁע בָּהּ הוּא וְאִבְדָּה - אִין חֲבִין⁴⁶
לְהַעֲמִיד לוֹ⁶⁶.⁴⁷

(63) שם. (64) כשכולם רוצים, והתנאי קיים אפילו בדיבור בלבד, ואין אחד מהם יכול לחזור בו. (65) כגון שתיטרף

דמי חמורו שיפה מנה, כדי להציל את של חבירו השווה מאתיים. אבל בדין זה לא ידוע כמה ייבטל, ולכן הדגיש רבינו ואמר "והרשהו". (29) משנה וגמרא שם. מן הדין, אין הוא חייב להפסיד ממונו כדי להציל ממון חבירו.

ה. וְכֵן שְׁנֵים³⁰ שִׁהִיו בָּאִים בַּדָּרָה, זֶה בַּחֲבִית שֶׁל יֵין¹
וְזֶה בְּכַד שֶׁל דָּבֶשׁ, וְנִסְדָּק הַכַּד שֶׁל דָּבֶשׁ³¹, וְקָדַם²
שִׁישְׁפָּה הַדָּבֶשׁ לְאַרְץ שְׂפָה זֶה אֶת יֵינוֹ וְהַצִּיל אֶת³
הַדָּבֶשׁ³² לְתוֹךְ הַחֲבִית - אִין לוֹ אֵלֹא שָׁכְרוּ הָרְאוּי⁴
לוֹ³³. וְאִם אָמַר: אֲצִיל אֶת שְׁלֹף וְאִתָּה נֹתֵן לִי דָמִי⁵
שְׁלִי, אוֹ שֶׁהִתְּנָה בְּפָנֵי בֵּית דִּין - הָרִי זֶה חֵיב לָתֵן⁶
לוֹ. וְאִם נִשְׁפָּה הַדָּבֶשׁ לְאַרְץ - הָרִי זֶה הַפָּקָר³⁴, וְכָל⁷
הַמַּצִּיל - לְעִצְמוֹ מַצִּיל.⁸

(30) משנה בבא-קמא קטו. (31) והדבש מטפף דרך הסדק. (32) שדמיו מרובים מדמי היין. (33) אף-על-פי שבמו ידיו שפך את יינו ועסק באיסוף הדבש. והטעם, ראה למעלה בפירוש להלכה ג. וראה בבא-קמא קטו. (34) שם קטו: אמרו, שרק במקרה שחישוק כרוך על הכד ומעכב את שפיכת הדבש אין הדבש הפקר, ומפרש רבינו שהחישוק מעכב לזמן מסוים את שפיכת הדבש, ומכאן יצא לו שאם כבר נשפך הרי הוא הפקר. ראה מגיד-משנה.

ו. הִיָּה זֶה בָּא בְּכַד שֶׁל דָּבֶשׁ וְזֶה בָּא בְּקַנְקָנִים רִיקָנִים,⁹
וְנִסְדָּקָה כַּד הַדָּבֶשׁ, וְאָמַר לוֹ בַּעַל הַקַּנְקָנִים: אֲנִי¹⁰
מַצִּיל לָךְ דָּבֶשׁ זֶה בְּקַנְקָנִי עַד שֶׁתֵּתֵן לִי חֲצִיו אוֹ שְׁלִישוֹ¹¹
אוֹ כֶּף וְכֶף דִּנְרִין, וְקָבַל עָלָיו בַּעַל הַדָּבֶשׁ וְאָמַר לוֹ:¹²
הֵן - הָרִי זֶה שֶׁחָק בּוֹ³⁵, וְאִינוֹ נֹתֵן לוֹ אֵלֹא שָׁכְרוּ¹³
הָרְאוּי לוֹ; שֶׁהָרִי לֹא הִפְסִידוֹ כְּלוֹם³⁶.¹⁴

(35) שהרי חייב הוא להציל ממון חבירו, שם קטו. (36) שם.

ז. וְכֵן מִי שֶׁפָּרַח³⁷ מִבֵּית הָאֶסְרוֹרִים, וְהִיתָה מַעֲבֵרָתָם³⁸
לְפָנָיו, וְאָמַר לוֹ: הִעֲבִירֵנִי וְאֲנִי נֹתֵן לָךְ דִּנְרָה,¹⁶
וְהִעֲבִירוּ - אִין לוֹ אֵלֹא שָׁכְרוּ³⁹ הָרְאוּי לוֹ. וְאִם הִיָּה¹⁷
צִיד⁴⁰, וְאָמַר לוֹ: בָּטַל מִצֻּדְתָּה וְהִעֲבִירֵנִי - נֹתֵן לוֹ¹⁸
כָּל מַה שֶׁהִתְּנָה עִמּוֹ⁴¹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה.¹⁹

(37) שם. (38) רפסודה. (39) שמצוה היא להצילו. (40) השולה דגים מן הים, שם. (41) ואפילו אם התנה עמו יותר ממה שהפסיד, כן כתב הלחם-משנה. וקשה למצוא את ההבדל שבין זה ובין הדין שבהלכה ו. ואפשר, משום ששם לא הפסיד כלום, אבל כאן הפסיד משהו. ודוחק. אמנם סגנונו של רבינו בהלכה ו מסייע לטעם זה, שכתב: שהרי לא הפסידו כלום.

ח. שִׁירָא שֶׁהִיתָה הוֹלֵכֶת בַּמִּדְבָּר⁴², וְעָמַד עָלֶיהָ²⁰
גֵּיס⁴³ וְטַרְפָּהָ⁴⁴: אִם אֵין יְכוּלִים לְהַצִּיל מִיָּדָם, וְעָמַד²¹
אֶחָד מֵהֶן וְהַצִּיל - הַצִּיל לְעִצְמוֹ⁴⁵; וְאִם יְכוּלִין⁴⁶ הֵן²²
לְהַצִּיל מִיָּדָם, וְקָדַם אֶחָד מֵהֶן וְהַצִּיל, אָף עַל פִּי²³
שְׂאָמַר: לְעִצְמִי אֲנִי מַצִּיל - הַצִּיל לְאִמְצָעוֹ⁴⁷.²⁴

(42) שם קטו. (43) צבא. (44) ובזזה. (45) מכיון

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קכו

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על-ידי חיות רעות. (66) כי מקרה פשיעה אינו בכלל התנאי.

וְאֶבֶן גְּבוּהָהּ הֵיחָהּ חוּץ לְיְרוּשָׁלַיִם, שְׁעָלֶיהָ הָיוּ 19
מְכָרִיזִין. 20

(2) על אבידה שאינו חייב להחזירה - עיין פרק יא ופרק יד וכו'. (3) משנה בבא מציעא כז: ההכרזה היא במקום פומבי, כמו בסוף הלכה זו, ועיין להלן הלכה ח-ט. (4) במקום שאי אפשר להכריז, דין שיודיע לשכניו ולמיוחדעיו. ראה הלכה ט. (5) דוגמאות בהלכה ב ואל יכריז סתם "אבדה" מצאתי, כדי שלא להטריח לשווא את אלו שאבדו חפצים אחרים. הלכה זו היא כדעת רב נחמן, בבא מציעא כח: וכך פסק הרי"ף. (6) המייחדים חפץ זה מיתר החפצים מאותו מין. (7) ופחות משווה פרוטה אינה מציאה. (8) שבשעה שמצאה הייתה שווה פרוטה ונתחייב בה (בבא מציעא כז.). (9) זו הנזכרת בברייתא שם כח: "אבן טוען" משום שלשם באו כל אלו שאבדו להם אבידות (בתענית יט. הגירסה "הטועין").

ב. פִּיצֵד מְכָרִיזִין? 10 אִם מִצָּא מְעוֹת - מְכָרִיז: מִי שֶׁאֲבָד 21
לוֹ מִטְבֵּעַ. 11. וְכֵן מְכָרִיז: מִי שֶׁאֲבָד לוֹ כֶּסֶת אוֹ בִּהְמָה 22
אוֹ שְׁטָרוֹת, יְבֹא וְיִתֵּן סִמְנִים וְיִטֹּל. וְאִינוּ חוֹשְׁשִׁים 23
מִפְּנֵי שְׁהוֹדִיעַ מִין הָאֲבָדָה, לְפִי שֶׁאִינוּ מְחִזְרִין עַד 24
שִׁיתֵּן סִמְנִים מִבְּהֶקֶין. 13. 25

(10) בהלכה זו באות דוגמאות לכלל "מין פלוני" שבהלכה א. (11) אבל אינו מפרט איזו מטבע. (12) מפני הרמאי, שאם ידע את מין האבידה, כגון כסות, וידע במקרה את בעל הכסות שאבדה ומכיר בסימניה, יתן סימניה ויטלה. חשש זה מביע רב יהודה, ומשום כך הוא סובר "אבידה" מכריז, בבא מציעא כח: (13) כגון מידת ארכה ומידת רחבה של הכסות, אבל סימן בעלמא, כגון צבע הבגד, אינו מספיק, כי יש הרבה בגדים באותו צבע, וראה שם כז: תוספות דיבור המתחיל ואנא. וראה לקמן הלכה ה.

ג. כָּא פֶּעַל הָאֲבָדָה וְנָתַן סִמְנִים שְׁאִינוֹ מְבַהֲקִין 14 - 26
אֵין מְחִזְרִין לוֹ, עַד שִׁיאֲמַר סִמְנִים מְבַהֲקִין. 27
וְהֶרְמָא, אִף עַל פִּי שֶׁאֲמַר סִמְנִים מְבַהֲקִין - אֵין 28
מְחִזְרִין לוֹ, עַד שֶׁיָּבִיא עֲדִים 15 שֶׁהֵיא שְׁלֹ. אָמְרוּ 29
חֻקֵּימִים: וְהָיָה עֲמָךְ עַד דְּרַשׁ אַחֲרָיָה - עַד שֶׁתִּתְקַר 30
אַחֲרָיו אִם רָמָא הוּא אִם לֹא. 16. 31

(14) כגון אדום ולבן. (15) כי אם הוא ידוע כרמאי, יש לחשוש שנודעו לו הסימנים המובהקים בדרך רמאות. על כן דורשים ממנו עדים, ולא יספיק הסימן המובהק ביותר, כגון נקב יש בצד אות פלונית בשטר. (16) "דרוש אחיך" משמע שתדרוש את אחיך לידע אם אינו רמאי ואם תמצא שהוא רמאי אל תחזיר לו אפילו בסימנים מובהקים].

ד. פְּרָאשְׁוֹנָה, כָּל מִי שֶׁאֲבָדָה לוֹ אֲבָדָה וְכָא וְנָתַן 32
סִמְנִיהָ 17 - מְחִזְרִין אוֹתָהּ לוֹ, אֲלֵא אִם פֶּן הַחֲזֹק 33
רָמָא 18. מְשַׁרְבוּ הֶרְמָאִין, הַתְּקִינוּ בֵּית דִּין, שֶׁיְהִי 34
אוֹמְרִין לוֹ 19: הֵבֵא עֲדִים שְׁאִין אֶתָּה רָמָא וְטֹל 20. 35

(17) המובהקים. (18) וממנו דרשו הבאת עדים שהאבידה

יג. אֲבָדָה חֲמוּרוֹ, וְאָמַר: תָּנוּ לִי דְמִיָּה 67 וְאִנִּי רוֹצֶה 1
לְקַח חֲמוּרוֹ 68 וְהִרֵנִי שׁוֹמֵר עִמָּכֶם 69 - אֵין שׁוֹמְעִין 2
לוֹ; 70; אֲלֵא מְעַמִּידִין לוֹ חֲמוּר אַחֶרָת, כְּדֵי שִׁיזְדַּרְז 3
עַצְמוֹ וְיִשְׁמַר בְּהֶמְתּוֹ 71. וְאֶפְלוּ הֵיחָהּ לוֹ בְּהֶמָה 4
אַחֶרָת 72 בְּשִׁירָא - אִינוּ דוֹמָה שׁוֹמֵר אַחַת לְשׁוֹמֵר 5
שְׁתֵּימִים. 73. 6

(67) במקום החמור (שם). (68) ולרש"י פירוש אחר. ראה שם. (69) מפני החיות והליסטים. (70) שאם יש לו בהמה, הוא מסייעם לשמור כהוגן. וכשאין לו בהמה, אינו מזדרז בשמירת ממון אחרים. (71) ועל-ידיה הוא עוזר בשמירת כל השיירה. (72) ובשבילה הוא מזדרז בשמירה כחבירו. (73) כי על שתי בהמות הוא שומר ביתר מסירות-נפש מאשר על האחת, ועל כן אם אמר תנו לי דמיה, אין שומעים לו, שם.

יד. סְפִינָה 74 שֶׁהֵיחָהּ מִהַלְכַת בֵּינִים, וְעַמֵּד עָלֶיהָ 7
וְהִשְׁלִיךָ 75 לַטְּבֵעָה, וְהִקְלוּ מִמִּשְׁאָהָ 76 - מְחַשְׁבִּין לְפִי 8
מִשְׁאוּיָּהּ 77, וְאֵין מְחַשְׁבִּין לְפִי מְמוֹן. וְאֵל יִשְׁנֶה 78
מִמִּנְהֶג הַסְּפִינִים. 10

(74) שם. (75) גלים סוערים. (76) כדי להצילה מטביעה, יש הכרח להשליך חלק מן המטען לים. (77) "אם השליך זה מאה ליטרין זהב, ישליך זה מאה ליטרין ברזל" (רש"י) כשלשניהם מטען באותו משקל. (78) אם היה לספנים מנהג אחר, עושים כמנהגם. והדין שלמעלה מחייב כשאין נוהג קבוע. וכן יש להבין גם הלכה יא.

טו. וְשִׁאֲרֵין 79 הַסְּפִינִים לְהַתְנוֹת בִּינִיָּה: כָּל מִי 11
שֶׁתִּאֲבָד לוֹ סְפִינָה - מְעַמִּידִים לוֹ סְפִינָה אַחֶרָת. 12
פֶּשַׁע בָּהּ וְאֲבָדָה, אוֹ שֶׁפָּרַשׁ לְמָקוֹם שְׁאִין הַסְּפִינֹת 13
הוֹלְכוֹת בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַזְּמָן 80 - אֵין חֻבֵּין לְהַעֲמִיד לוֹ 81. 14

(79) שם. הלכה זו מקבילה להלכה יב. (80) אפילו היו הולכות בו בזמן אחר, כגון שהלך בתשרי סמוך ליבשה כדרכו בניסן, שהנהרות גדלים מהפשרת השלגים, ונתקלה ונשברה. (81) כי על-מנת-כן לא התנו.

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1) נתבארו בו דיני הכרזת אבידה כיצד ובאי זה מקום מכריז, ובאי זה סימן ישיבנה למי שיתן אותו. וכן נתבארו בו המוצא אבידה מה יעשה ממנה, הדברים שהוא אסור לעשותם והדברים שהוא חייב לעשותם. ומה הוא הדבר שהוא חייב בשמירתו ומה הוא הדבר שאינו חייב בשמירתו.

א. הַמוֹצֵא אֲבָדָה שֶׁהוּא חֵיב לְהַחֲזִירָהּ 2 - חֵיב 15
לְהַכְרִיזָהּ עָלֶיהָ וּלְהוֹדִיעָהּ 4 וְלֵאמֹר: מִי שֶׁאֲבָד לוֹ מִין 16
פְּלוֹנִי 5, יְבֹא וְיִתֵּן סִמְנִין 6 וְיִטֹּל. אֶפְלוּ הֵיחָהּ שֶׁהָיָה 17
פְּרוּטָה בְּעֵת הַמִּצִּיאָהּ וְהוֹזְלָהּ 7 - חֵיב לְהַכְרִיזָהּ עָלֶיהָ. 18

קכח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינן כן מידת אורכה שהיא גדולה וקשה יותר לשער. (34) כי מידת רוחבה אפשר לשער, כפי שאמרנו, ואפילו מידת אורכה אפשר בקושי לשער, אבל לא משקלה של השמלה. על כן משקל השמלה הוא סימן מובהק יותר ממידת רוחבה ואורכה. (35) כל מידה לחוד. (36) שפות הבגד. (37) הכלל בהלכה זו הוא, שבעל הסימנים המובהקים יותר יקבל את האבידה.

- 21 ח. בראשונה, קל מי שמצא אבדה, הנה מכריז עליה שלשה רגלים.³⁸ רגל ראשון - אומר: ראשון. שני³⁹ - אומר: שני. שלישי - מכריז סתם⁴⁰, כדי שלא יתחלף לו שני בשלישי.⁴¹ ואחר רגל האחרון בשבעת ימים מכריז פעם רביעית; כדי שילף השומע⁴² לביתו בשלשה ימים⁴³ ויממש פלוני⁴⁴, ויחזיר בשלשת הימים, וימצא זה המכריז מכריז בשביעי⁴⁵.
- 22
- 23
- 24
- 25
- 26
- 27
- 28

(38) כדעת רבי יהודה במשנה שם כח. והטעם הוא, כי בשלושת הרגלים חייבים כל בני ישראל לעלות לירושלים, ומי שלא עלה בראשון ובשני יעלה בשלישי. (39) המוצא מציין שזהו הרגל השני שהוא מכריז, כדי שהמאבד ידע שיש לו שהות עד הרגל השלישי ולא יצטרך לחזור מיד (שם). (40) בלי לציין איזה רגל זה, וכל השומע ידע, שזהו הרגל האחרון, ואם נמצא שאבד לו חפץ, יחזור מיד. (41) אם יכריז שלישי עלול השומע בטעות להחליפו בשני (בגלל ה"שין" המשותפת), ויחשוב שיש לו שהות עד הרגל הבא, ולא יחזור מיד ויפסיד את אבידתו. (42) שלא היה בשני הרגלים הקודמים. (43) אם ביתו נמצא במרחק כזה. (44) כדי לברר אם אבד לו כלי ממין זה. (45) יותר משבעה ימים לא הטריחו חכמים את המוצא שיששה בירושלים. ואף-על-פי ששבעת הימים מספיקים רק לאלו הגרים עד דרך שלושת ימים מירושלים ולא יותר (דעת רבא שם).

- 29 ט. משחרב⁴⁶ בית המקדש, התקינו שיהיו מכריזין בבתי כנסיות⁴⁷ ובבתי מדרשות⁴⁸. משרבו האנסיין⁴⁹ ואמרו: המציאה של מלך היא⁵⁰, התקינו שיהיו מודיעין לשכניו ולמדיעיו⁵¹ ודיו.⁵²
- 30
- 31
- 32

(46) המשך הברייתא הקודמת שם. (47) שמתפללים שם ורבים מצויים שם. (48) שלומדים שם ורבים מצויים שם. (49) שלקחו בכוח את המציאה מיד המוצא. (50) כגון הפרסים (שם), ומשום כך חששו להכריז במקום פומבי. (51) והם הודיעו למכרים שלהם.

- 33 י. הכריזו⁵² או הודיעו⁵³ ולא באו הבעלים - תהיה המציאה מנחת אצלו עד שיבוא אליהו⁵⁴. ובכל זמן שהאבדה אצלו, אם נגנבה או אבדה - חיב באחריותה; ואם נאנסה⁵⁵ - פטור. ששומר אבדה פשומר שחר הוא⁵⁶, מפני שהוא עוסק במצוה ונפטור מפמה מצות עשה⁵⁷ כל זמן שהוא עוסק בשמירתה⁵⁸.
- 34
- 35
- 36
- 37
- 38
- 39

(52) בבית המקדש או בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

היא שלו. (19) לאדם שלא הוחזק רמאי. (20) על פי סימנים.

- 1 ה. הסימנים המבהקין - סומקין עליהם ודנין על פיהם בכל מקום²¹ דין תורה²². והמדה²³ או המשקל²⁴ או המנין²⁵ או מקום האבדה²⁶ - סימנין מבהקין הן.
- 2
- 3
- 4

(21) אפילו באיסור, כגון להחזיר גט אשה בסימנים או להתיר עגונה על סמך סימנים שנמצאו בגוף ההרוג (שם כז:). (22) כדעת רבא שסימנים מן התורה הם (שם כח:). (23) כגון מידת אורך ורוחב, או מידה בלח, כגון ליטר שמן. (24) ביבש. (25) כגון עשרה דגים במחרוזת (שם כג:). (26) כשמצא ברשות היחיד, כדעת רבא שם כב: שמקום הוא סימן. וראה לקמן פרק טו הלכה י. [ישנם שלושה סוגי סימנים: א. מובהקים ביותר, כגון נקב בצד אות פלונית בשטר; ב. מובהקים, כגון מידה, משקל ומניין; ג. אינם מובהקים. ודעת רבינו, שמובהקים ביותר סומכים עליהם בכל עניינים, סוג ב' מועיל להחזיר אבידה אבל לא באיסורים. ומה שכתב רבינו כאן: "והמידה או המשקל או המניין וכו' סימנים מובהקים הם" הכוונה להחזרת אבידה, ומה שאמר בראש הלכה זו: "הסימנים המובהקים" הכוונה לסימנים מסוג א. כך פירש בכסף משנה].

- 5 ו. באו שנים²⁷, זה נתן סימני האבדה, וזה נתן סימני האבדה כמו שנתן האחר²⁸ - לא יתן לא לזה ולא לזה, אלא תהיה מנחת²⁹ עד שיודה האחד לחברו או יעשו ביניהן פשרה. נתן האחד את הסימנים, והשני הביא עדים - יתן לבעל העדים³⁰.
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10 זה נתן סימנים, וזה נתן סימנים ועד אחד - הרי העד האחד כמו שאינו³¹, וינח.
- 11

(27) וכל אחד מהם טוען, שממנו נפלה, מימרא של רבא, שם כח. (28) אבל אם אחד נתן סימן מובהק וחבירו נתן סימן מובהק ביותר, תינתן המציאה לחבירו. ראה הלכה ז. (29) אצל המוצא, ויעשה בהם כמו במציאה שלא נודעו בעליה. ראה להלן הלכות טו"ז. (30) כי עדים עדיפים מסימנים, אף-על-פי שגם סימנים מן התורה. (31) מכיוון שכל אחד מהם טוען שאבדה ממנו, ונותן סימנים חשובים כמו של חבירו, אין כוח בידי עד אחד להכריע (שם).

- 12 ז. מצא שמלה וכיוצא בה, וזה הביא עדי אריגה שארגה לו, וזה הביא עדים שנפלה ממנו - יתן לעדי נפילה³². זה נתן מדת ארפה, וזה נתן מדת רחבה - יתן למי שנתן מדת ארפה; שאפשר שישער הרמאי מדת רחבה³³ כשהיה בעליה מתפסה בה. זה נתן מדת ארפה ורחבה, וזה פון משקלותיה - יתן למי שפון משקלה³⁴. זה נתן מדת ארפה ורחבה³⁵, וזה נתן מדת האמירות³⁶ שבה - יתן למי שנתן מדת ארפה ורחבה³⁷.
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19
- 20

(32) אנו אומרים, שזה שארגה לו מכרה לחבירו, שהרי עדים מעידים שנפלה ממנו (שם). (33) שהיא קטנה, מה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר זוזיקין - הלכות גזילה ואבידה קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 פְּרָשָׁה וַיִּשְׁנֶה⁸⁰, וְלֹא יִקְרָא פְּרָשָׁה וַיִּתְּרָם⁸¹. וְלֹא
22 יִפְתַּח בּוֹ יָתֵר מִשְׁלֶשֶׁה דְּפִי⁸². וְלֹא יִהְיֶה שְׁנַיִם קוֹרִין
23 בְּשָׁנֵי עֲנִינִין, שְׁמָא יִמְשֹׁף זֶה וַיִּמְשֹׁף זֶה וַיִּכְלֶה
24 הַסֵּפֶר; אֲבָל קוֹרִין הֵן בְּעִנְיָן אֶחָד⁸³. וְלֹא יִקְרָאוּ
25 שְׁלֹשָׁה בְּסֵפֶר אֶחָד, וְאֶפְלוּ בְּעִנְיָן אֶחָד.

76 כדי לאוורר אותם. (77 כדי שייכנס בהם אוויר.
בתקופת המשנה היו הספרים עשויים בצורת מגילות.
78) אפילו אחת לשלושים יום. (79 עניין שלא למד, כי
מתעכב זמן רב על מקום אחד. וזה לא לטובת הספר.
80) ויקרא פעם שנייה, גמרא שם. (81 לשפת העם.
82) עלול הספר ליפול ולהתקלקל. (83) לפי תשובת אביי
(שם) שיש הבדל בין קריאה בעניין אחד ובין קריאה בשני
עניינים וכפירושו של הרי"ף. אבל רש"י מפרש להיפך,
שבעניין אחד אסור ובשני עניינים מותר.

26 יד. מִצָּא תְּפִלִּין - שָׁם⁸⁴ דְּמִיָּהּ וּמִנִּיחָן עָלָיו⁸⁵;
27 שֶׁדָּבָר מְצוּי הוּא בְּיַד הַכֹּל⁸⁶, וְאֵין עֲשׂוּיִין אֶלָּא
28 לְמַעְנֵתָן בְּלִבָּד⁸⁷.

84 מעריך. (85) את התפילין. (86) ואם המאבד ירצה
תפילין, יוכל לקנותם בדמים. (87) ואין לחשוש שיהיה
מעוניין דווקא בתפילין שלו.

29 טו. מִצָּא דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים, שֶׁהָרִי צָרִיף הוּא
30 לְהַאֲכִילוֹ: אִם הָיָה דָּבָר שְׁעוֹשֶׂה וְאוֹכֵל⁸⁸, כְּגוֹן פֶּרֶה
31 וְחִמּוֹר - מְטַפֵּל בָּהֶן⁸⁹ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ⁹⁰ מִיּוֹם
32 הַמְּצִיאָהּ, וּמִשְׁפִּירֶין וְלֹקֵחַ שָׂכָר וּמֵאֲכִילֶין. וְאִם הָיָה
33 שֶׁכָּרֵן יָתֵר עַל אֲכִילָתָן - הָרִי הֵיטֵר לְפַעֲלֵים. וְכֵן
34 הַתְּרַנְּגוּלִין⁹¹ - מוֹכֵר בִּיצֵיהֶן וּמֵאֲכִילֶין כָּל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי
35 חֲדָשׁ. מִכֵּן וְאֵילָף - שָׁם דְּמִיָּהּ עָלָיו⁹², וְהָרִי הֵן שְׁלוֹ
36 וְשָׁל בְּעָלִים בְּשִׁתְּפוּת⁹³, כְּדִין כָּל הַשָּׁם בְּהֵמָה
37 מְחֻבָּר.

88) ויכולים להאכילו את שכר מעשיו (משנה וברייתא שם
כח:). (89) ואל ימכור אותם, כמו בתפילין, מפני שהמאבד
מעוניין בבהמתו שלמדה לשמוע בקולו. (90) "לא הטריחו
רבנן באבידה יותר מדאי", שם כח. (91) התרנגולות
(ברייתא שם). (92) השומה צריכה להיות על פי בית דין,
כדלהלן הלכה טז, וראה הגהות חידושי אנשי שם על הרי"ף
בסוגייה כאן. (93) מחצה על מחצה, כשכר על הטיפול
בתרנגולות.

38 טז. מִצָּא עֲגָלִים וְסִיחִין⁹⁴: שָׁל רְעִי⁹⁵ - מְטַפֵּל בָּהֶן
39 שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, וְשָׁל פְּרִיָּא⁹⁶ - שְׁלֹשִׁים יוֹם. אֲנִזִּים
40 וְתִרְנַגְּוּלִין גְּדוּלִים⁹⁷ - מְטַפֵּל בָּהֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם. מִצָּא
41 קִטְנִים⁹⁸, וְכָל דָּבָר שֶׁטְפוּלוֹ מִרְבֵּה מִשְׁכָּרוֹ - מְטַפֵּל
42 בָּהֶן שְׁלֹשָׁה יָמִים⁹⁹. מִכֵּן וְאֵילָף - מוֹכֵר בְּבֵית דִּין.
43 וְכֵן פְּרוֹת¹⁰⁰ שֶׁהִתְחִילוּ לְהִרְקִיב וּכְיֹצֵא בָּהֶן - מוֹכֵרֵן
44 בְּבֵית דִּין.

94) שאוכלים ואינם עושים (ברייתא שם). (95) שרועים
במרעה ואין טיפולם מרובה. (96) שצריך להאכילם (בזמן

53) למיודעיו בשעה שיש אנסים. (54) ויודע מי הוא בעל
האבידה (שם ל.). (55) כגון על ידי שודר מזויין, ולא היה
בכוח המוצא למנוע זאת. (56) שחייב בגניבה ופטור
באונס. פסק כרב יוסף בבא מציעא כט. פב. ובבא קמא נו.
שהרי התלמוד אומר "דכולי עלמא אית להו דרב יוסף"
(דעת הכל כדעת רב יוסף, שם פב.), וכך פסק רבינו חננאל.
57) שיש בהן חסרון כיס, כגון, נתינת פת לעני וכיוצא בה,
שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ועל כן דינו כשומר שכר.
58) כגון שמנער את הכסות לצרכה, אבל לא כשהיא מונחת
אצלו ללא טיפול. שהרי אמרו העוסק במצוה פטור מן
המצוה. והכלל הוא: כל שאפשר לו לקיים שתי המצוות
יחד, חייב בשתייהן, שאם לא כן, מי שתפילין בראשו
וציצית בבגדו יהא פטור מכל המצוות. וראה שם תוספות
דיבור המתחיל בההיא הנאה.

1 יא. וְצָרִיף לְבָקָר⁵⁹ אֶת הָאֲבִידָה וּלְבָדָקָה⁶⁰, כְּדִי שְׁלֹא
2 תִּפְסֵד וְתֵאבֵד מֵאֲלִיָּה⁶¹; שְׁנֹאֲמַר: וְהִשְׁבַּתוּ לוֹ - רֹאֵה
3 הֵיאָף תִּשְׁיָבֶנּוּ לוֹ⁶². כִּי־צַד? מִצָּא כְּסוּת שֶׁל עֶמְרָם⁶³ -
4 מְנַעְרָה⁶⁴ אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם. וְלֹא יִנְעָרָהּ בְּמִקְלָה⁶⁵,
5 וְלֹא בְּשָׁנֵי בְּנֵי אָדָם⁶⁶. וְשׁוֹטְחָה עַל גְּבֵי מִטָּה
6 לְצִרְכָּהּ⁶⁷ בְּלִבָּד, אֲבָל לֹא לְצִרְכָּהּ וּלְצִרְכָּו⁶⁸. נִזְדַּמְנוּ
7 לוֹ אוֹרְחִים - לֹא יִשְׁטַחָהּ בְּפִנְיָהּ וְאֶפְלוּ לְצִרְכָּה -
8 שְׁמָא תִּגָּבֵב.

59) מזמן לזמן. (60) בשעה שהוא מבקר אותה יבדוק אם
לא נתקלקלה. (61) כגון, עש בכסות. (62) כלומר, תשיב
לו בשלימות (משנה בבא מציעא כח:). (63) אבל בגד
פשתן לא ינער, כי הניעור מזיק לו (גמרא שם). כך פירשו
רבינו חננאל והרי"ף. (64) מן האבק. (65) כי עלולה
להיקרע. (66) האוחזים בשני ראשיה ומנערים, וממתחים
אותה יותר מדי. (67) שתאווור (שם ל.). (68) לכסות
את המיטה. וזהו בעיניי שלא נפתרה ופסק רבינו לחומר.

9 יב. מִצָּא כְּלִי עֵץ - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, כְּדִי שְׁלֹא יִרְקֹבוּ.
10 כְּלִי נְחֹשֶׁת - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּחִמּוּיָן⁶⁹, אֲבָל לֹא עַל יְדֵי
11 הָאוּר⁷⁰, מִפְּנֵי שִׁמְשָׁחִיקוּן⁷¹. כְּלִי כֶסֶף - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן
12 בְּצוּנוֹ, אֲבָל לֹא בְּחִמּוּיָן, מִפְּנֵי שִׁמְשָׁחִירָן. מִצָּא
13 מְגֻרָפוֹת⁷² וְקִרְדָּמוֹת - יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּרֶף, אֲבָל לֹא
14 בְּקֹשֶׁה, מִפְּנֵי שִׁמְפַּחִיתָן⁷³. מִצָּא כְּלִי זָהָב וְכָלִי
15 זָכוּכִית וְכְסוּת שֶׁל פִּשְׁתָּן⁷⁴ - הָרִי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן עַד
16 שְׁיָבוֹא אֲלֵיהֶן. וְכִדְרָף שְׁאֲמָרוּ בְּאֲבִידָה, כִּף אֶמְרוּ
17 בְּפִקְדוֹן שֶׁהִלְכוּ בְּעָלָיו לְמַדִּינַת הַיָּם⁷⁵.

69) אפילו בחמים וכל שכן בצונן. (70) לא יתן הכלי על
האור (אש). (71) ומאבדים מן החומר שהאש אוכלת.
72) מין מעדר. (73) פוגמם. (74) שהניעור מזיק לה.
75) ועל כן חייב השומר לטפל בפיקדון באותה דרך
שהמוצא חייב לטפל במציאה, אבל אם בעל הפיקדון נמצא
באותה ארץ, הרי זה לא יגע בה.

18 יג. מִצָּא סִפְרִים - קוֹרֵא בָּהֶן⁷⁶ אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם.
19 וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְקִרְוֹת - גּוֹלְלֵן⁷⁷ כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם.
20 וְלַעוֹלָם⁷⁸ לֹא יִלְמַד בָּהֶן לְכַתְּחִלָּה⁷⁹, וְלֹא יִקְרָא

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נחבאר בו כל פרטי הדברים למי מחזירים בטביעות עין, הדברים שאין להם סימן.

- א. השמלה בכלל' פל אבדת אחידה² היתה, וכן
השור והשה³ וחמור⁴. ולמה פרט הפתוב חמור?
להחזירו בסימני מרדעת⁵. אף על פי שהסימן בדבר
הטפל לו - יחזיר. ולמה פרט שור ושה? להחזיר
אפילו גזת השה⁸ או גז זנב⁹ שור, אף על פי שהוא
דבר מועט¹⁰. ולמה פרט השמלה¹¹? ללמד ממנה:
מה השמלה מיוחדת שיש לה סימנין, וחזקתה שיש
לה תובעין¹², וחיוב להחזיר¹³; אף כל דבר שיש לו
סימנים - הרי הוא בחזקת שיש לו תובעין, וחיוב
להחזיר; אבל דבר שאין לו תובעין, אלא נתיאשו¹⁴
ממנו הבעלים - הרי הוא של מוצאו¹⁵, אף על פי
שיש בו סימנים¹⁶.

(2) "וכן תעשה לכל אבידת אחידה", ראה 'ספרי' תצא רכד, ומשנה בבא-מציעא כז. (3) דברים כב, א. (4) שם, ג. (5) בסימני האוכף שעל החמור, אף-על-פי שאין לו סימן בחמור עצמו (גמרא שם). (6) לולא פרט "חמור", הייתי אומר מחזירים אוכף בסימני החמור, אבל אין מחזירים חמור בסימני אוכף. (7) גמרא שם. (8) צמר השה שגזו, אפילו מצא את השה בלי צמר ונטענה אצלו (שם). (9) השער שבסוף הזנב יחזיר (שם). (10) ובאבידה שהיא דבר מועט, כגון פחות משווה פרוטה, אמרנו שאינו חייב לטפל בה ולא להחזירה (למעלה פרק יא הלכה יב), אבל כאן מחייבת התורה, מכיון שעיקר האבידה - השור - שוה פרוטה הוא. וראה נמוקי-יוסף לבבא-מציעא דף טו (דפוס ווילנא) ותוספות שם כז. ד"ה לגיזת זנבו. (11) משנה שם. (12) בעלים התובעים אותה. (13) ככתוב "וכן תעשה לשמלתו" (דברים כב, ג). [רבינו מתחיל ב"שמלה" כלשון המשנה, ואחרי כן הוא מסדר את הלימודים כפי שהם מסודרים בגמרא שם]. (14) ראה לקמן סוף הלכה ג. (15) מכיון שנשאר החפץ ללא בעלים. (16) ומתקבל על הדעת, שהבעלים לא התיאשו, מה-שאינ-כן במקרה שידוע שהתיאשו הבעלים.

- ב. זה הכלל באבדה: כל דבר שאין בו סימן, פנין
שאבד וידעו בו הבעלים שאבד - הרי זה בחזקת
שנתיאשו בעליו¹⁷ ממנו. כגון מסמר אחד או מחט
אחת¹⁸ או מטבע, שהרי אינן יכולים לתן סימן
להחזירו להן. ולפיכך הרי הוא לזה שמצאו¹⁹.
- (17) מכיון שלא יוכלו להוכיח את בעלותם על החפץ.
(18) בבא-מציעא כד. אם יש יותר מאחד, חייב להכריז,
שהרי המספר הוא סימן. ראה לקמן פרק טז הלכה א.
(19) כי הגיע לידו לאחר יאוש.

- ג. וכל דבר שיש בו סימן, כגון שמלה ובהמה -
הרי זה בחזקת שלא נתיאשו ממנו בעליו; שהרי
דעתן תלויה לתן סימנין שיש בו ויחזיר להן. לפיכך
המוצא חייב להכריז²⁰. אלא אם כן ידע שנתיאשו

שארין (מרעה) ועולה בדמים מרובים. (97) שמוצאים בעצמם את מזונם (כך פירש רבינו חננאל ושלם כרש"י שם). (98) צריך להאכילם והטרחת וההוצאות מרובות. (99) שמה יבואו הבעלים. יותר מג' ימים לא יטפל, כדי למנוע הפסד מן הבעלים. (100) במפקיד פירות והתחילו להרכיב יש מחלוקת במשנה (בבא מציעא לח.). החכמים אומרים: לא יגע בהם, ורבן שמעון בן גמליאל אומר: מוכרם בפני בית דין, מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים. מכאן יוצא, שבאבידה גופה לדעת הכול ימכור בבית דין. והטעם הוא: במפקיד אל יגע, שהרי יש בעלים שיטפלו בהם, מה שאין כן באבידה.

- יז. מה יעשה בדמים? ינתנו למוצא¹⁰¹, ויש לו
רשות להשתמש בהן. לפיכך, אם נאנסו, כגון
שטרפם גיס או טבעו פים - חייב לשלם. ואף על
פי שלא נשתמש¹⁰² בהן; שפנין שיש לו רשות
להשתמש בהן - הרי הן אצלו כשאלה¹⁰³.

(101) עד שיבואו הבעלים. (102) זכות השימוש מחייבת אותו באונסין (שם). (103) ושואל חייב אף-על-פי שלא נשתמש.

- יח. במה דברים אמורים? בדמי האבדה¹⁰⁴, הואיל
ונטפל בהן¹⁰⁵; אבל מעות אבדה¹⁰⁶ - לא ישתמש
בהן¹⁰⁷. לפיכך, אם אבדו באנס - פטור; שהרי הוא
שומר שקר, כמו שבארנו.

(104) דמים שקיבל תמורת האבידה. (105) הרשה רבי טרפון להשתמש בדמים מתוך הנחה שבעל האבידה יסכים לזה, כי יכיר טובה למוצא על טרחתו. (106) מעות שאבדו ומצאן. (107) כי לא טרח בהן (שם כט:).

- יט. כל אותן הימים שמטפל באבדה קדם
שימכרנה¹⁰⁸ בבית דין, אם האכילה משלו - נוטל
מן הבעלים. ויראה לי, שהוא נוטל בלא שבועה,
מפני תקון העולם.

(108) באוכל ואינו עושה.

- כ. המוצא מציאה - לא ישבע¹⁰⁹, מפני תקון
העולם; שאם אתה אומר ישבע - יניח המציאה
וילך לו, כדי שלא ישבע¹¹⁰. אפילו מצא פיס¹¹¹,
וטען בעל המציאה ששני פיסים קשורים היו ואי
אפשר¹¹² שימצא האחד אלא אם נמצא האחר
הקשור עמו - הרי זה לא ישבע.

(109) אם מצא ארנק ובו עשר לירות, והמאבד טוען שהיו בו עשרים לירות. (110) אפילו על אמת. (111) ארנק. (112) והמאבד טוען טענת וודאי.

פרק ארבעה עשר

(1) נחבאר בו, שיש דברים שהמוצא אינו חייב להכריז עליהם, מפני שאין בהם סימן, ומפני שנודע שנתיאשו הבעלים. ונחבאר בו כל פרטי הדברים שאין להם סימן. וכן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א-ב. (36) כי לאחר יאוש שייך הדינר למוצא, גמרא שם. (37) כי בשעה שנטל, היה הדינר קנינו של המאבד. וויש לשאול: מה בין זה לדין שבהלכה הקודמת, שאמרנו שהיאוש שבא אחרי שהמוצא נטל את האבידה אינו מקנה לו את החפץ? עמדו על זה כבר רבינו זרחיה בהשגותיו על הרי"ף, והרמב"ן שם ב"מלחמות", ושניהם אומרים, שקיים הבדל בין נטל ומתכוון לגזול, כגון הדין שבהלכה זו, ובין נטל אבידה סתם ובדעתו לזכות בה כדין. בנוטל על-מנת לגזלה קנה אפילו אם נתיימשו הבעלים אחרי שנטל את החפץ, מה-שאין-כן בנוטל אבידה שבהלכה הקודמת. וחלוקים הם בטעמו של דבר, ראה שם].

ז. נטל הדינר לפני יאוש על מנת להחזירו³⁸, ולאחר יאוש נתפון לגזל אותו - עובר משום 'השב תשיבם'³⁹. המתין לה⁴⁰ ולא הודיע לבעלים ולא נטל הדינר עד שידעו הבעלים⁴¹ שנטל, שהרי נתיימשו⁴² כמו שבארנו⁴³, ואחר כך נטל הדינר מעל הארץ - אינו עובר אלא משום 'לא תוכל להתעלם'⁴⁴. וכן כל פיוצא בזה⁴⁵.

(38) גמרא שם. (39) שהרי נטל את הדינר לפני יאוש ונתחייב בהשבת אבידה, אבל על "לא תגזול" לא עבר, שהרי לאו זה אינו אלא בשעת נטילה, ואז התכוון להחזירו. כמו כן אינו עובר על "לא תוכל להתעלם", שהוא אזהרה לכובש את עיניו ונמנע מלהציל, אבל זה לא התעלם אלא נטלו על-מנת להחזירו. (40) לאבידה, בשעה שראה אותה. (41) כגון שמשמשו בכיסם ולא מצאו. (42) מכיון שאין במטבע סימן. (43) למעלה הלכה ב. (44) אבל משום לא תגזול, ומשום השב תשיבם - אינו עובר, שהרי נטל את הדינר אחרי שהתיימשו הבעלים. (45) כל דבר שאין בו סימן.

ח. ראה סלע או מטבע שנטל, אפילו משלשה בגדי אדם⁴⁶, ואף על פי שאין בו⁴⁷ שוה פרוטה לכל אחד ואחד⁴⁸ - חייב להחזיר; שמה שתפין הן, ומחל אחד מהן חלקו⁴⁹ לחברו, ונמצאת אבדתו של זה שוה פרוטה.

(46) שם. כדברי רבא לפי "איכא דאמרי" (יש אומרים). לפי גרסתינו בגמרא אין כל מחלוקת בדיון זה, אבל רבינו חננאל והרי"ף כנראה גירסא אחרת היתה לפניהם, ועל פיה נחלקו רב נחמן ורבא בזה, ופסקו כרבא שהוא אחרון, וגם רבינו פסק כמותם. טעמו של רב נחמן האומר "אינו חייב להחזיר", מפני שהבעלים התיימשו, מכיון שאינו יודע מי מהשנים לקח את אבדתו וכל אחד יכחיש. ורבא סובר שיש לחשוש שמה שלשתם שותפים ואינם חושדים זה בזה, ובטוח הוא שהמוצא יחזיר לו ולכן אינו מתיימש. (47) במטבע. (48) ויש מקום לומר שיוזכר במציאתו "ממה" נפשוך: אם אינם שותפים - הרי התיימש, ואם הם שותפים הרי אין באבידה שוה פרוטה, ונתבאר למעלה בפרק יא הלכה יב, שבפחות משה פרוטה אין מצוות השבה. (49) רבינו מדייק ואומר "אחד מהם", אבל אין חוששים ששנים או יותר מחלו. ו"נפקא-מינה" (ומזה יוצא) שאם

הבעלים, כגון ששמע אותם אומרים: וי לחסרון כס²¹, וכיוצא בדברים אלו שמהרין שנתאשו - הרי אותה האבדה של מוצאה.

(20) משנה בבא-מציצה כד: כז. (21) "כללא דאבידתא, כיוון דאמר ווי ליה לחסרון כס, מייאש ליה מינה" (שם כג.). בדבר שאין בו סימן אין צורך שיאמרו שמתייאשים, אלא בשעה שידעו הבעלים שאבד, הרי זה בחזקת שהתיימשו.

ד. וכן אם מצא דבר שיש בו סימן בים ויבנה²² וכיוצא בהן, או במקום שרבו עובדי פוכבים²³ - הרי זה בחזקת שנתאשו בעליו ממנו משעה שנפלה²⁴. ולפיכך הרי הוא של מוצאו ואף על פי שלא שמעו הבעלים²⁵ שנתאשו ממנו.

(22) שם כא: כב: (23) שם כד: (24) ונודע לו שנפל, וא"כ הגיע ליד המוצא לאחר יאוש. (25) צ"ל: שהבעלים נתיימשו.

ה. יאוש שלא מדעת²⁶, אפילו בדבר שאין בו סימן²⁷ - אינו יאוש²⁸. פיצד? נפל ממנו דינר ולא ידע בו שנטל, אף על פי ששמידע בו שנטל יתיאש - הרי זה אינו יאוש עתה, עד שידעו הבעלים שנטל. אבל אם עדין אומרים הבעלים: שמה נתתיו לפלוני, או במגדל²⁹ הוא מנח, או שמה טעיתי בחשבון, וכיוצא באלו הדברים - אין זה יאוש.

(26) כשידע המאבד שהחפץ אבד ממנו יתיימש, מכיון שאין בו סימן. אבל בשעה שמצא המוצא לא ידע עדיין בעל החפץ על מקרה האבידה, ועל כן לא התיימש, שם כא: (27) בדבר שיש בו סימן, אפילו שמעו במפורש שהמאבד התיימש לבסוף, אחרי שהגיעה האבידה ליד המוצא, לדעת הכל יאוש זה אינו קונה, מכיון שהחפץ הגיע ליד המוצא לפני יאוש, ואסור היה למוצא לקחתה לעצמו (שם). (28) כדעת אב"י, ולא כרבא. ודין זה הוא אחד מן הששה דברים שנפסקה הלכה בגמרא כאב"י נגד רבא, כלל נקבע בגמרא: הילכתא כוותיה דאב"י ב"יעל קגם" (נוטריקון של ששת הדינים). ואפילו אם לא ברור הדבר אם נודע לבעלים שהחפץ אבד או לא, אסור למוצא לקחתו לעצמו (מגיד-משנה). (29) בארון.

ו. הרוצה חבירו³⁰ שנטל ממנו דינר על הארץ ולא ידע בו³¹, ונטל הדינר קדם יאוש³² - עובר על עשה³³ ועל שני לאוין³⁴, כמו שבארנו³⁵. ואפילו החזיר לו הדינר לאחר שנתאש - מתנה היא זו³⁶, וכבר עבר על האסורים³⁷.

(30) מימרא של רבא, בבא-מציצה כז: (31) ועל כן לא התיימש. (32) שלא שהה עד שימשמש המאבד בכיסו ויתיימש, ונטלו בכוונה לגזולו. (33) השב תשיבם לאחיק (דברים כב, א). (34) לא תגזול (ויקרא יט, ג), לא תוכל להתעלם (דברים כב, ג). (35) למעלה פרק יא, הלכות

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(66) משנה בבא-מציעא כא. וגמרא שם כג: (67) למעלה הלכה ב. (68) כלי חרס צר וגבוה. (69) וכשם שהוא אבד, כך אחר אבד כלי בעל צורה כזו. (70) שהעין הורגלה בראיית הכלי והשימוש בו. (71) ראה לקמן הלכה יג. (72) מכיר את הכלי, לפי צורתו הכללית. (73) על-פי טביעות עין. (74) בוודאות. (75) אבל לא שבעתם העין, אין מחזירים. פסק כרבי שמעון בן אלעזר במשנתנו כפי פירוש הברייתא (שם כד.). [ותמה עליו בעל הגהות מיימוניות למה פסק כיחיד נגר רבים].

יג. במה דברים אמורים? בתלמיד ותיק⁷⁷, שאינו משנה⁷⁸ בדבורו כלל, אלא בדברי שלום⁷⁹ או במסקתא או במטה או בבית שהוא מתארח בו. פיצד? היה עוסק במסקתא דנדה, ואמר: במקואות אני שונה, כדי שלא ישאלוהו שאלות בענין נדה⁸⁰; או שישן במטה זו, ואומר: בזו אני ישן, שמה ימצא שם קרי; או שנתארח אצל שמעון, ואמר: אצל ראובן אני מתארח, כדי שלא יטריח על זה שנתארח אצלו; או שהביא שלום בין אדם לחבירו, והוסיף וגרע, כדי לחבבן זה לזה - הרי זה מתיר⁸¹. אבל אם באו עדים ששנה בדבורו חוץ מדברים אלו - אין מחזירין לו⁸² בטביעות עין.

(76) שמחזירים לתלמיד-חכם על-פי טביעות עין. (77) "בעל מדות ומעלות טובות" (ערוך השלם, ערך ותיק). (78) בבא-מציעא כד. (79) יבמות סה: וראה ר"ף לבבא מציעא כאן. (80) משום שלא נעים לו לטפל בשאלות אלה. (81) כדעת רבי אילעא משום רבי אלעזר רבי שמעון, ולא כדעת רבי נתן שאמר מצוה לשנות, יבמות שם. וראה ר"ף לבבא-מציעא כאן שפסק כרבי נתן. (82) שמה ישקר. מטעם זה אין מחזירים לעם הארץ בטביעות עין, משום שאנו חוששים שמה ישקר.

פרק חמשה עשר

(1) נתבאר בו דיני מציאת דבר שהוא נראה שהבעלים הניחוהו שם לדעת או שהוא ספק וכל התלוי בזה בשלימות. וכן נתבאר בו קצת הדברים שהם מותרים למוצאם מפני שאין בהם סימן, או מפני שהם כהפקר.

א. כל המוצא אבדה, בין שיש בה סימן בין שאין בה סימן, אם מצאה דרך הנחה² - אסור לגע בה³, שמה בעליה הניחה שם⁴ עד שיחזרו לה; ואם יבוא לטלנה והיה דבר שאין בו סימן - הרי אבד ממון חבירו בידו⁵, שהרי אין לו בה סימן להחזיר בו; ואם היה דבר שיש לו סימן - הרי זה הטריחן לרדה אחריה ולתת סימנה. ולפיכך אסור לו שיגע בה עד שימצאנה דרך נפילה⁶. ואפלו נסתפק לו הדבר ולא ידע⁷ אם דבר זה אבוד או מנח - הרי זה לא יגע בו⁸. ואם עבר⁹ ונטלו - אסור לו להחזירו לשם¹⁰. ואם היה דבר שאין בו סימן - זכה בו¹¹, ואינו חייב להחזירו¹².

המטבע שזה פחות מפרוטה וחצי פרוטה אינו חייב להחזיר, כי אפילו אם מחל אחד לחבירו עדיין אין האבידה שזה פרוטה.

ט. ראה חבירו שנפל ממנו דינר בתוך החול⁵⁰ או בתוך העפר⁵¹, ונתעלם ממנו - הרי זה פנופל לים או לנהר, והרי הוא של מוצאו; שהרי נתיאש ממנו, מפני שאין בו סימן. ואפלו ראה אותו מביא כברה⁵² לחפש אחריו - בדעת רעועה⁵³ הוא מחפש, בדרך שמחפשים בעפר שאר הפלשין שלא נפל מהן פלום, שמה ימצאו מה שנפל לאחרים⁵⁴, כך הוא זה מחפש, לא מפני שלא נתיאש.

(50) מימרא של רבא, שם. (51) אדמה שנשחקה והיתה לאבק דק. (52) לנפות את החול, כדי למצוא את הדינר. (53) חלשה ובלי בטוחה. (54) ולא מתוך תקוה חזקה למצוא את שלו.

י. המוצא⁵⁵ סלע בשוק, מציאו חבירו ואמר לו: שלי היא⁵⁶, וחדשה היא, ושל מדינה פלונית היא, ושל מלך פלוני היא; אפלו אמר: שמי כתוב עליה - לא אמר פלום⁵⁷, ואינו חייב להחזיר. שאין סימני המטבע סימן, מפני שחזקתו להוצאה⁵⁸, ואנו אומרים: שלו היתה⁵⁹, והוציאה מידו, ונפלה מיד אחר. והואיל ואינו סימן שסומכין עליו - משעת נפילה נתיאש⁶⁰, והרי היא של מוצאה.

(55) ברייתא, שם כח: (56) ששמו טבוע במטבע. (57) שאין זה סימן. (58) סתם מטבע להוצאה עומדת. (59) ועל כן הוא יודע את הסימן. (60) אפילו במקרה שלא הוציאה ומידו נטלה.

יא. המוצא⁶¹ דבר שאין בו סימן⁶² בצד דבר שיש בו סימן⁶³ - חייב להכריזו⁶⁴. בא פעל הסימן ונטל את שלו⁶⁵, ואמר שנה בלבד נפל ממנו - זכה המוצא בדבר שאין בו סימן.

(61) ברייתא, שם כה. (62) כגון פירות. (63) כגון כלי. (64) על הכל, ובעל הכלי יקבל גם את הפירות, משום שיש להניח שהפירות מתוך הכלי נפלו. וכל זה רק בפירות סגולגלים ויבשים שמטבעם להתגלגל וליפול מן הכלי. גמרא שם. וראה להלן פרק טו, הלכות יג-טו. (65) הכלי.

יב. המוצא כלי חרש וכיוצא בהן מפלים שצורתן בלן שנה: אם פלים חדשים הם⁶⁶ - הרי הם שלו. שהרי הן כמו דינר⁶⁷ משאר הדינרים, שאין לו סימן; ואין הבעלים מכירים אותן, שהרי אינו יודע אם פה זה או צלוחית⁶⁸ זו שלו או של אחר⁶⁹. ואם היה פלים ששבעתן העין⁷⁰ - חייב להכריז. שאם יבוא תלמיד חכם⁷¹ ויאמר: אף על פי שאינו יכול לתן בכלי פה סימן, יש לו בו טביעות עין⁷² - חייב להראותו לו; אם הפירו⁷³ ואמר⁷⁴: שלי הוא - מחזירין⁷⁵.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּנִיָּה פְּלִפִּי הָעִיר²⁷ - אֵין זֶה אֲבִידָה; פְּלִפִּי הַשְּׂדֶה²⁸ - 13
הָרִי זֶה אֲבִידָה. 14

(21) מקום מרעה. (22) כגון חמור וכליו מסודרים. (23) כי אין דרך הבעלים להוציא בהמה למרעה בלילה (שם ל:). (24) משהחשיך קצת. (25) לפני עלות השחר. (26) פחות משלושה ימים אין זו אבידה, שמא במקרה הוציאו את הבהמה למרעה מוקדם יותר או השאירו אותה לאחר חשכה. אבל שלושה ימים רצופים ודאי אבידה היא (גמרא שם). (27) הריהי חוזרת לבעליה, ומשום כך אין זו אבידה (שם לא:). (28) הרי בורחת מבעליה, ועל כן היא אבידה.

ד. מִצָּאָה רוּעָה בֵּין הַפְּרָמִים - חֵיב לְהַחְזִיר מִשּׁוּם 15
אֲבִידַת הַקֶּרֶן²⁹. לְפִיכָף, אִם הָיוּ הַפְּרָמִים שָׁל עֹבֵד 16
פּוֹקְבִים - אֵינָה אֲבִידָה, וְאִינוּ חֵיב לְהַחְזִיר³⁰. וְאִם 17
חֲשִׁשׁ³¹ שָׁמָּה יִהְיֶה הָעֹבֵד פּוֹקְבִים פְּשִׁימָצָאָה 18
מִפְּנֵי שֶׁהַפְּסִידָה הַפְּרָם - הָרִי זֶה אֲבִידָה, וְנוֹטֵל 19
וּמְכִרִיו. 20

(29) שאוכלת את הזמורות ומקלקלת את הכרם, אבל אבידת בהמה אין כאן, שהריהי רועה בנחת ואינה נפצעת (שם). (30) כי אינו מצווה על אבידת גוי, ראה למעלה פרק יא, הלכה ג. (31) גמרא שם.

ה. מִצָּא פָּרָה בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים³², אִם עֹמֶדֶת חוּץ 21
לְתַחוּם³³ - חֵיב לְהַחְזִיר³⁴. הֵיתָה רוּעָה בְּעֶשְׂבִּים³⁵, או 22
שְׁהִיתָה בְּרִפְתָּ³⁶ שְׁאִינָה מִשְׁתַּמֶּרֶת³⁷ וְאִינָה מֵאֲבִידַת³⁸ 23
- לֹא יָגַע בָּהּ³⁹, שָׁאִין זֶה אֲבִידָה. מִצָּא טְלִית או 24
קָרִים: בְּצֵד הַגֶּדֶר⁴⁰ - הָרִי זֶה לֹא יָגַע בָּהּ; בְּסִרְטָא⁴¹ 25
- הָרִי זֶה נוֹטֵל וּמְכִרִיו⁴². וְכֵן פֶּל פִּיזָא בָּזָה. 26

(32) משנה בבא-מציעא לב. (33) אלפים אמה מחוץ לעיר. (34) אבל בתוך התחום אפילו ברשות הרבים, לא יגע בה. זהו כלשון אחרון של רבי יצחק בגמרא שם. כלל בדינו שהלכה כלשון אחרון. (35) ברייתא שם לא. הגירסא בגמרות שלנו היא: רועה בין הכרמים, אבל בכת"י ה' וברי"ף דפוס קושטא ובתוספתא, הגירסא היא: רועה בעשבים. (36) משנה שם לב. (37) שאינה נעולה ויכולה לצאת. (38) כגון שאין לה פתחים מכל ארבע רוחותיה (טור חושן-משפט סימן רסא), שתעורר את הבהמה לברוח משם, גמרא שם. (39) ואפילו חוץ לתחום, כרבי יצחק כלשון אחרון. ראה לחם-משנה. (40) שדרך הפועלים להניח שם כלים (ברייתא שם לא:). (41) בכביש. (42) שאין אדם מניח כלים בכביש, ובוודאי אבידה הם.

ו. מִצָּא גֹזְלוֹת⁴³ מִקְשָׁרִין בְּכַנְפֵיהֶן⁴⁴ וּמִדִּידִין⁴⁵ אַחַר 27
הַגֶּדֶר⁴⁶ או אַחַר הַגֶּפֶה⁴⁷ או פְּשִׁילִין שְׁבִשְׁדוֹת - הָרִי 28
זֶה לֹא יָגַע בָּהֶן, שָׁמָּה בְּעִלְיָהּ הַנִּיחוּם שָׁם⁴⁸. וְאִם 29
נָטְלָן - הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ⁴⁹. וְאִם הָיוּ קְשָׁרִין קָשֶׁר שֶׁהוּא 30
סִימָן⁵⁰ - חֵיב לְהַכְרִיז⁵¹. וְכֵן אִם מִצָּאֵן קְבוּעִים 31
בְּמִקְוֵי⁵² - חֵיב לְהַכְרִיז; שֶׁהִמָּקוֹם סִימָן⁵³. 32

(43) משנה בבא-מציעא כה: (44) שהכל קושרים כך, ועל

(2) ראה הלכה ב. (3) "מצא כלי באשפה, אם מכוסה לא יגע בו" (משנה בבא-מציעא כה:). ושם מדובר בכלי שיש בו סימן, שהרי נאמר שם "אם מגולה נוטל ומכריז". (4) "דאמרינן הני אינש אצנעניהו, ואי שקיל להו לית להו למרייהו סימנא בגווייהו, הלכך לשבקיניהו עד דאתי מרייהו ושקיל להו" (= שאנו אומרים: אלו - הגוזלות שנזכרו במשנה - איש הטמינם. ואם המוצא יטול אותם, אין לבעליהם סימן בהם. משום כך יעזוב אותם עד שיבואו בעליהם ויטלו אותם, גמרא שם). (5) על-ידי שנטל את האבידה לידו. (6) כגון פירות מפורזים בשוק, או פרה רצה בין הכרמים. "או את שיו נדחים, כדרך הנדחים. מכאן אתה אומר, איזו היא אבידה... פרה ורצה בין הכרמים" (ספרי כ"תצא רכב). (7) כגון גוזלות מדדים מאחורי גדר ומקושרים בכנפיהם, שהם ספק אבדו בשוק והגיעו בקפיצות לגדר, ספק הניחום מאחורי הגדר, הואיל והם מקושרים. (8) "כל ספק הינוח לכתחילה לא יטול", בבא-מציעא כה: ולדעת רבינו "כל ספק הינוח" פירושו בין שאין בו סימן ובין שיש בו סימן. וראה כסף-משנה, שהביא דעת הרשב"א והר"ן, שביש בו סימן, אפילו בספק הינוח נוטל ומכריז. (9) על דין "לא יגע בו". (10) "ואם נטל לא יחזיר" (שם). והטעם שאסור לו להחזירו לשם הוא, שמא בינתיים באו הבעלים ולא מצאו את החפץ שהניחו, ושוב לא יחזרו לשם, ועל כן חייב המוצא שנטל להכריז. וראה ירושלמי כאן ר'תוספות ד"ה ואם נטל. (11) שהרי אין בו סימן ולא יוכל להחזירו לבעלים, ולהחזיר למקום אינו חייב, כמו שאמרנו "ואם נטל לא יחזיר", ראה כסף-משנה כאן. (12) בדבר שיש בו סימן אסור להחזירו, משום שהוא חייב להכריז. בדבר שאין בו סימן אינו חייב להחזירו, אבל אין אוסרים עליו להחזירו, מכיון שזכה בו.

ב. וְכָל דָּבָר שֵׁישׁ בוֹ סִימָן, בֵּין בְּדֶרֶךְ הַנֶּחֱה¹³ בֵּין 1
בְּדֶרֶךְ נְפִילָה, בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד¹⁴ בֵּין בְּרִשּׁוֹת 2
הָרָבִים¹⁵ - חֵיב לְהַכְרִיז. בִּיצֵד דֶּרֶךְ הַנֶּחֱה? בְּגוֹן 3
שִׁמְצָא חֲמוֹר או פָּרָה רוּעִים בְּדֶרֶךְ¹⁶ בָּיוֹם¹⁷, או 4
שִׁמְצָא כָּלִי מְכֻסֶּה בְּאֶשְׁפָּה¹⁸ - הָרִי זֶה לֹא יָגַע בָּהֶן; 5
שְׁנֵאמַר: נִדְחִים בְּדֶרֶךְ¹⁹. אֲכָל אִם מִצָּא חֲמוֹר וְכָלִי 6
הַפּוֹקִים, וּפָרָה רָצָה בֵּין הַפְּרָמִים²⁰, או כָּלִי מְגֻלָּה 7
בְּאֶשְׁפָּה - הָרִי זֶה אֲבִידָה, וְנוֹטֵל וּמְכִרִיו. 8

(13) בשעבר ונטלו, ראה הלכה א. (14) שאין רבים הולכים בה, כגון סימטה. (15) שרבים הולכים בה, כגון שוק. (16) משנה בבא-מציעא ל: (17) שדרכם בכך, אבל בלילה הריהם אבידה וחייב להכריז (גמרא שם, וראה הלכה ג). (18) משנה, שם כה: (19) ראה למעלה הערה ה. (20) שעלולה להיפצע וגם להזיק לכרם, ובוודאי בלי ידיעת הבעלים היא כאן.

ג. רָאָה חֲמוֹר או פָּרָה רוּעִים בְּאֶפְר²¹ בְּדֶרֶךְ²²: 9
פְּלִילָה - הָרִי זֶה אֲבִידָה²³; בְּפִנּוֹת הַיּוֹם²⁴ וּבְנִשּׁוֹף²⁵, 10
אִם רָאָה אוֹתָן שְׁלֹשָׁה יָמִים²⁶ זֶה אַחֵר זֶה - הָרִי זֶה 11
אֲבִידָה, וְנוֹטֵל וּמְכִרִיו. רָאָה פָּרָה רָצָה בְּדֶרֶךְ: אִם 12

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר זוזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 לְהַכְרִיז; שֶׁפֶל אֵלֶּי⁷⁸ יֵשׁ לָהֶם סִמְנֵין מִבְּהֻקֵּין⁷⁹. וְאִם
19 נִפְתָּחוּ הָאוֹצְרוֹת⁸⁰ שֶׁל יֵין וְשֶׁל שֶׁמֶן - הֲרִי אֵלֶּי שְׁלוֹ.
20 וְאִף עַל פִּי שֶׁהֵם רְשׁוּמִין⁸¹. שֶׁפֶל הַפְּדוֹת כֶּף הָיוּ
21 רְשׁוּמוֹת, וְנִמְצְאוּ אֵלֶּי הַפְּדִין כִּכְפֻּרוֹת הַנִּחְתָּמוֹת, שֶׁיֵּשׁ
22 צוּרָה אַחַת לְכָלֹן וּמִשְׁקָל אֶחָד⁸² לְכָלֶם.

77 משנה, שם כה. (78 בכדים הסימן הוא הרישום, פירוש: שהם מוגפים ומרוחים בטיט סביב המגופה. (79 ראה למעלה פרק יג, הלכה ג. (80 שהגיע זמן מכירת היין והשמן. והרבה אנשים מוציאים כדיהם למכירה (גמרא שם כג:). (81 "כיסוי הקנקנים כשהוא מהודק וטחוי בטיט - נקרא רשום" (רש"י ורבינו חננאל). (82 לולא זה היה המשקל סימן מובהק, ראה למעלה פרק יג, הלכה ה.

י. מִצָּא פְּרִיכוֹת בְּרִשׁוֹת הַיְּחִיד: אִם דֶּרֶךְ נִפְּיֵלָה - הֲרִי אֵלֶּי שְׁלוֹ⁸³, וְאִם דֶּרֶךְ הַנִּחְתָּה - חֵיב לְהַכְרִיז⁸⁴; שָׂאף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהֶם סִמְנֵין - הִמְקוֹם סִמְנֵין, (אִף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ סִמְנֵין מִבְּהֻקֵּין). מִצָּא אֲלֻמוֹת⁸⁵, בֵּין בְּרִשׁוֹת הַיְּחִיד בֵּין בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים - נוֹטֵל וּמַכְרִיז⁸⁶.

83 משום שאין בהן סימן, והמקום גם כן אינו סימן, מכיון שנפלו בלי ידיעתו יש להניח שאינו יודע מקומן (גמרא שם כד:). (84 אם נטל, שהרי לכתחילה לא יטול, ראה למעלה הלכה א. רבינו מדויק בלשונו ומבחין בין "חייב להכריז" וכן "נוטל ומכריז" בהלכה זו כמו בהלכות הקדומות. ראה "חייב להכריז" תחילת הלכה ב' ומגיד-משנה שם, ובוה מיושבת קושיית "אור שמח" כאן. בגמרא שלנו הגירסא: "אי דרך הנחה, נוטל ומכריז", אבל בכתב יד ה', פ', י' הגירסא היא "חייב להכריז", וזוהי גם גירסת רבינו. (85 כריכות גדולות. (86 מכיון שהן כבדות וגדולות, יש להניח שהוא יודע באיזה מקום נפלו, ומפני שאינן מתגלגלות ברגלי אדם ובהמה לרגל כובדן אינו מתייאש, כי המקום נחשב סימן אפילו ברשות הרבים, גמרא שם.

יב. מִצָּא עֲגוּלָה⁸⁷ וּבִתּוּכֹה חֲרָשׁ⁸⁸, כֶּכֶר וּבִתּוּכֹה מְעוֹת, חֲתִיכָה שֶׁל בֶּשֶׂר שֶׁהוּא מְשֻׁנָּה בְּחֲתִיכוֹת⁸⁹, דָּג נִשְׁוֶף⁹⁰, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּאֵלֶּי - הוּאִיל וְיֵשׁ בִּהֶן שְׁנוּי, חֵיב לְהַכְרִיז⁹¹; שֶׁלֹּא עֲשָׂאוֹם בְּעֲלִיָּהֶן אֶלָּא לְסִמְנֵין.

87 דבילה. (88 משנה בבא-מציא כא. (89 כגון בשר חתוך בצורת משולש (גמרא שם כג:). (90 ברייתא שם. (91 כדעת רבי יהודה החולק על רבי מאיר במשנה שם כא. הרא"ש לא גרס במשנתנו "דברי ר' מאיר", ועל כן פסק דלא כר' יהודה אלא כסתם משנה. רבינו גרס "דברי ר' מ", ור' מאיר ור' יהודה - הלכה כרבי יהודה (כסף-משנה).

יב. מִצָּא פְּרוֹת מְפֻזְרִין בְּמִקּוֹם הַגְּרָנוֹת⁹²: אִם הָיוּ כְּמוֹ קֶבֶד⁹³ בְּתוֹךְ אֲרֻבַּע אֲמוֹת אוּ בִּיתָר עַל אֲרֻבַּע אֲמוֹת - הֲרִי אֵלֶּי שְׁלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַבְּעָלִים מְטַפְּלִים בְּאַסִּיפְתָּהֶן⁹⁴. הָיוּ מְפֻזְרִין בְּפָחוֹת מֵאֲרֻבַּע אֲמוֹת - לֹא יִגַּע בָּהֶן, שֶׁמָּא הַבְּעָלִים הַנִּיחִיּוֹם שָׁם⁹⁵. הָיוּ כְּמוֹ חֲצִי קֶבֶד בְּשִׁתֵּי אֲמוֹת⁹⁶ אוּ קֶבֶדִים בְּשִׁמוּנָה אֲמוֹת⁹⁷, אוּ שֶׁהָיָה הַקֶּבֶד מְשֻׁנֵּם וְשִׁלְשָׁה מִיָּנִין, כְּמוֹ תְּמָרִים

כן אין הקשר סימן (גמרא שם). (45 ומהלכים מעט מעט (רבינו חננאל). (46 של אבנים. (47 של עץ או של קנים. (48 גמרא שם. (49 שהרי אין בהם סימן, ולא יוכל להחזירם לבעליהם (ראה למעלה סוף ה"א). (50 שאין הכל קושרים כך. (51 גמרא שם. (52 ולא מדדים, כגון שקשורים ברגליהם. (53 כדעת רבא, בבא-מציא כב: כג. וכמו שמשמע מקושיית הגמרא, ולהוי מקום סימן", שם כה:

ז. מִצָּא בָּאֲשָׁפָה⁵⁴ כְּלִי מִכֶּסֶה⁵⁵ - הֲרִי זֶה לֹא יִגַּע בוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁶. וְאִם אֲשָׁפָה שֶׁאֵינָה עֲשׂוּיָה לְהַתְּפֹנוֹת הִיא, וְנִמְלָךְ עָלֶיהָ לְפִנּוֹתָהּ, אִף עַל פִּי שֶׁמִּצָּאוּ מִכֶּסֶה - נוֹטֵל וּמַכְרִיז⁵⁷. וְכֵן אִם הָיוּ כְּלִים קִטְנִים, כְּגוֹן סִפִּין וְשִׁפּוֹד וְכִיּוּצָא בָּהֶן, אֶפְּלוּ הָיוּ מִכְסִּין בָּאֲשָׁפָה הַקְּבוּעָה⁵⁸ - נוֹטֵל וּמַכְרִיז⁵⁹.

54 משנה, שם כה: (55 וודאי הניחוהו שם הבעלים. (56 למעלה הלכה א. (57 שהרי עם פניו האשפה נתגלה הכלי, ואפשר שיקחנו אדם שאינו הגון ולא יחזירו (משנה וגמרא שם). (58 שאינה עשויה להתפנות. (59 שאבידה הם, שיש להניח שהשליכם שם עם האשפה שהוציא מן הבית, מבלי להרגיש בהם, מפני קטנותם (גמרא שם).

ח. מִצָּא פְּרוֹת מְפֻזְרִין⁶⁰: דֶּרֶךְ הַנִּחְתָּה⁶¹ - לֹא יִגַּע בָּהֶן⁶²; דֶּרֶךְ נִפְּיֵלָה⁶³ - הֲרִי הֵן שְׁלוֹ⁶⁴. וְכֵן אִם מִצָּא פְּרִיכוֹת קִטְנוֹת⁶⁵ שֶׁל שְׁבָלִים בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים⁶⁶, שֶׁהָרִי אֵין בָּהֶן סִמְנֵין⁶⁷, אוּ שֶׁמִּצָּא עֲגוּלִי דְּבִלָּה⁶⁸, וּכְכֻרוֹת שֶׁל נִחְתָּמוֹת⁶⁹, וּמַחְרוֹזוֹת שֶׁל דָּגִים⁷⁰, וְחֲתִיכוֹת שֶׁל בֶּשֶׂר⁷¹, וְגַזִּי צֶמֶר הַבָּאוֹת מִמְּדִינַת⁷², וְאַנְיָצִי⁷³ פֶּשֶׁתִּין, וְלִשְׁנוֹת שֶׁל אֲרָגְמָן⁷⁴ - הֲרִי אֵלֶּי שְׁלוֹ⁷⁵, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן סִמְנֵין⁷⁶. וְאִם יֵשׁ בָּהֶן סִמְנֵין - נוֹטֵל וּמַכְרִיז; שֶׁסִּמְנֵין הָעֲשׂוּי לְדִרְס הָרִי הוּא סִמְנֵין.

60 משנה בבא-מציא כא. (61 בסדר, גמרא שם. (62 שאין זו אבידה. (63 ללא סדר, גמרא שם. (64 מכיון שאין בהם סימן - התייאשו מהם הבעלים. ראה כסף-משנה. (65 אבל גדולות חייב להכריז, ראה לקמן הלכה י. (66 שמתגלגלות ממקום למקום על-ידי רגלי הבהמות, ואין המקום סימן. (67 אבל אם יש בהן סימן חייב להכריז, אף-על-פי שזהו "סימן העשוי להדרס" (פירוש: שאפשר שיטושטש ע"י דריסת רגלי אדם), כרוב שם כב: וכג. (68 תאנים יבשות צמודות זו לזו בצורת עיגול (משנה כא.). (69 כל ככרות הנחתומים שוות, ואין בהן סימן. (70 דגים חרוזים יחד בחוט, וכולם חרוזים כך. (71 כולן נחתכו במשקל אחד. (72 כמות שהן גוזזות לפני עיבודן בבית האומן. (73 חבילות. (74 צמר סרוק וארוז כעין לשון, וצבוע ארגמן ומצויים הם, ועל כן אין זה סימן. (75 וכל זה במצא ברשות הרבים, אבל ברשות היחיד - מקום סימן. ראה ההלכות הבאות. (76 כל זמן שלא נדרס, כדעת רבא שם כב:

ט. אֶבֶל אִם מִצָּא כְּכֻרוֹת שֶׁל פֶּעַל הַפִּית⁷⁷, וְגַזִּי צֶמֶר הַלְּקוּחוֹת מִבֵּית הָאֶמֶן, פִּדֵי יֵין וּבְדֵי שֶׁמֶן - חֵיב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר זויקין - הלכות גזילה ואבידה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 שְׁמִשְׁמִין [וְרִמּוֹנִים] 98 - כָּל אֱלוֹ סִפְקָא 99. לְפִיכָּה לֹא
2 יִטֵּל, וְאֵם נִטֵּל - אֵינוֹ חֵיב לְהַכְרִיז 100.

92) לאחר שהבעלים לקחו משם את הפירות (גמרא שם
כא.). (93) מדת היבש, ארבעה לוגים שהם ששית הסאה.
94) אין הדבר כדאי לו לטרוח הרבה בגלל הכמות הקטנה,
והבעלים מפקירים אותם. בגמרא שלנו הגירסא: "קב
בארבע אמות דנפיש טירחיהו", אבל גירסת הרי"ף היא:
"קב בארבע אמות לא טרח איניש". ומשום כך יש מקום
לבעיות של רב ירמיה (בגמרא שם) אם הטעם העיקרי הוא
הכמות הקטנה או השטח הגדול (ראה דקדוקי סופרים).
95) וישוּבוּ לקחתם. 96) אם נתחשב בשטח, הרי אין כאן
טרחא מרובה לאסוף בשטח של שתי אמות ואינו מפקיר,
אבל אם נתחשב בכמות, הרי הכמות מועטת ולא כדאי
לבעלים לשוב - ומפקיר אותם. 97) השטח הוא גדול
והטירחה מרובה, אבל הכמות גדולה. 98) תמרים
וריימונים, שהם גדולים אין טרחא לאספם, ומשום כך אפשר
לומר שאין הבעלים מפקירים אותם, אבל אם נתחשב
בשוויים, יש לומר שהבעלים לא ישובו לקחתם, משום
שזולים הם. לעומתם שומשמן חשיבותם מרובה וכדאי
לשוב ולקחתם, אבל הטירחה לאסוף אותם מרובה.
99) בעיות שלא נפתרו בגמרא שם. 100) כדין מציאה
שארין בה סימן ונמצאה בדרך הנחה, ראה למעלה הלכה א.

113) תאנים ששוטחים ליבשן (שם כא.). (114) שנראה
שהקציעות שייכות לבעל השדה. (115) כי הקציעות דבר
חשוב הן, והבעלים בודקים אותן לפעמים קרובות, והרגישו
באברנן כעבור זמן קצר, והגיעו לידי המוצא לאחר יאוש
(שם). (116) בדרך. (117) אף-על-פי שהתאנים של בעל
התאנה הן. (118) ובעל התאנה מפקיר אותה. (119) כדין
הפקר. (120) קשים הם ואינם נמאסים, אבל אינם חשוכים
כקציעות, ובעליהם אינם בודקים תכופות לראות אותם, ועל
כן אפשר שאינם יודעים שנפלו, והרי זה יאוש שלא מדעת
והבעלים אינם מפקירים אותם, כי אינם נמאסים.

121) טז. תמרים שמשירן הרוח - מתרות; שהפעלים
122) מחלום 122 לכל אדם. וזהו חזקתן 123. ואם היו של
124) יתומים, שאינן בגי מחילה 124 - אסורין. וכן אם
125) הקפיד בעל השדה והקיף 125 מקום האילנות או תקן
126) מקום שיפלו בו הנובלות 126 עד שילקטם - הרי אלו
127) אסורות; שהרי גלה דעתו שלא מחל.

121) היודעים מראש שיש שהרוח משיר תמרים מן העץ.
122) מפני שבהמות וחיות אוכלות אותם מחמת מתיקותם
(בבא-מציעא כב.). (123) שהבעלים מחלום.
124) שקטנים הם (שם). ונראה שגם בתאנה של יתומים
הדין כך. (125) בגדר, שלא יכנסו בהמות וחיות.
126) הפירות שלא בשלו, הנופלים מן העץ.

127) יז. תתול רע 127 שהורג 128 את הקטנים - אסור
129) לקיימו, ואין בו משום גזל 129, ואין בו משום השב
130) אבדה, אף על פי שעורו מועיל; אלא כל המוצא
131) זכה בו, והורגו והעור שולו 130.

127) בבא-קמא פו. (128) בגמרא שלנו הגירסא: "קטעיה
לידא דינוקא" (=קטע ידו של ילד), אבל בכתב-יד פ' חסרה
תיבת "לידא" (עיין דקדוקי סופרים), וגירסת רבינו היתה
כנראה "קטליה לינוקא", וראה מגיד-משנה. (129) מכיון
שאסור לקיימו - דינו כחתול ללא בעלים, גמרא שם.
130) דעת רבינא שם.

132) יח. גזל הנמצא קרוב לשוכן: בתוך חמשים
133) אמה 131 - הרי הוא של בעל השוכן 132, חוץ
134) לחמשים אמה - הרי הוא של מוצאו 133; שאין
135) הגזל מדרדה 134 יתר על חמשים אמה. נמצא בין שני
136) שוכנות 135 - הרי הוא של קרוב 136; מחצה
137) למחצה 137 - יחלקו. במה דברים אמורים? פשהו
138) יוני שני השוכנות שונים במנן; אבל אם היו יוני
139) האחד רבים - חלק אחד הרב 138 אף על פי שהוא
140) רחוק.

92) לאחר שהבעלים לקחו משם את הפירות (גמרא שם
כא.). (93) מדת היבש, ארבעה לוגים שהם ששית הסאה.
94) אין הדבר כדאי לו לטרוח הרבה בגלל הכמות הקטנה,
והבעלים מפקירים אותם. בגמרא שלנו הגירסא: "קב
בארבע אמות דנפיש טירחיהו", אבל גירסת הרי"ף היא:
"קב בארבע אמות לא טרח איניש". ומשום כך יש מקום
לבעיות של רב ירמיה (בגמרא שם) אם הטעם העיקרי הוא
הכמות הקטנה או השטח הגדול (ראה דקדוקי סופרים).
95) וישוּבוּ לקחתם. 96) אם נתחשב בשטח, הרי אין כאן
טרחא מרובה לאסוף בשטח של שתי אמות ואינו מפקיר,
אבל אם נתחשב בכמות, הרי הכמות מועטת ולא כדאי
לבעלים לשוב - ומפקיר אותם. 97) השטח הוא גדול
והטירחה מרובה, אבל הכמות גדולה. 98) תמרים
וריימונים, שהם גדולים אין טרחא לאספם, ומשום כך אפשר
לומר שאין הבעלים מפקירים אותם, אבל אם נתחשב
בשוויים, יש לומר שהבעלים לא ישובו לקחתם, משום
שזולים הם. לעומתם שומשמן חשיבותם מרובה וכדאי
לשוב ולקחתם, אבל הטירחה לאסוף אותם מרובה.
99) בעיות שלא נפתרו בגמרא שם. 100) כדין מציאה
שארין בה סימן ונמצאה בדרך הנחה, ראה למעלה הלכה א.

101) המספר הוא סימן (משנה בבא-מציעא כד.).
102) והנותן סימן בכלי, מקבל גם את הפירות. 103) ריקן
(לשון המשנה שם). 104) ברייתא, שם כה.
105) כלומר, הרי אלו הפירות שלו, וראה מה שכתב
המגיד-משנה כאן.

9 יד. כיצד 106? היו אחורי הכלי 107 לפני הפרות - הרי
10 אלו שלו; היו פני הכלי לפני הפרות - חוששין
11 שמא מן הכלי נשפכו 108. ואם היו אגנים 109 לכלי,
12 אף על פי שפניו כלפי הפרות - הרי אלו שלו;
13 שאילו נשפכו מן הכלי, היה נשאר מהן בתוכו מפני
14 האגנים 110. היו מקצת הפרות בכלי ומקצתן בארץ 111
15 - חייב להכריז 112.

106) אפשר לדעת אם הפירות שייכים לבעל הכלי ואם לא.
107) זה מראה שהפירות לא מן הכלי נשפכו, ומכיון שאין
להם סימן, הרי הם של המוצא (גמרא שם). 108) ובעל
הכלי הוא גם בעל הפירות. 109) שפה כפופה לתוך הכלי,
ומונעת את הפירות מלהשפך לחוץ. 110) גמרא שם.
111) הדבר מוכיח שהפירות נשפכו מן הכלי, ברייתא שם.
112) ובעל הכלי יקבל גם את הפירות שמחוץ לכלי.

16 טו. המוצא קציעות 113 בדרך, ואפלו בצד שדה

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"ה סיון – ספר נזיקין – הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

17) בארנק (משנה שם כד:). 18) שהרי יש סימן בארנק. 19) שהמעות לא מהארנק נפלו, ולמעות מפוזרות אין סימן (גמרא כה). ראה למעלה פרק טו הלכה יג ויד. 20) כגון שמנעול הארנק הפתוח פונה לצד המעות, או שמקצת מעות בכיס ומקצתן על יד הכיס, שם.

ד. המוצא מעות בפחנות: אם היו בין תבה²¹ לחנוני - 17
הרי הן של בעל הפחנות²²; ואם מוצאן על התבה, ואין 18
צריך לומר מתבה ולחון - הרי הן של מוצאן²³. 19
ולמה²⁴ לא תקנה הפחנות לבעליה? לפי שאינה חצר 20
המשתמרת²⁵. ואף על פי שבעליה בתוכה²⁶, צריך 21
לומר: תקנה לי חנותי, כמו שתבאר. 22

21) שהחנוני יושב לפניה. 22) שמיד החנוני נפל, שהרי שם מקומו. 23) שאנו אומרים מאחד הקונים נפל והתיישב. דעת רבי אלעזר שם. 24) ולמה לא זכה בהן החנוני הרי חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו? (בבא מציעא יא.). 25) שהרי רבים יוצאים ונכנסים שם. 26) אין דינה כחצר המשתמרת, מהטעם הנ"ל.

ה. מוצא מעות בפחנות השלחני²⁷: בין כפסא 23
לשלחני - הרי אלו של שלחני²⁹; מוצאן על הפסא 24
לפני השלחני, אפילו היו צוררין³⁰ ומנחין על 25
השלחן - הרי אלו של מוצאן. והוא, שהיה רב 26
עובדי פוכבים³¹, כמו שבארנו; אבל אם היו רב 27
ישראל - חזב להכריזו, מפני שהן צוררים³² יש להם 28
סימן. 29

27) מחליף מעות (משנה בבא מציעא כו:). 28) התיבה ששמים עליה את המעות, והמפרידה בין השולחני לקונים נקראת כסא. 29) שממנו נפלו, שהרי אין הקונה ניגש לשם. 30) ויש בהן סימן. זוהי גירסת רבינו חננאל והר"ף בגמרא. "אמר רבי אלעזר אפילו צוררין ומנחין על גבי השולחן הרי אלו שלו" (של המוצא). ורש"י לא גרס "צוררין", ראה שם. 31) שנתייבשו הבעלים אפילו מדבר שיש בו סימן, וראה בתוספות שם כו: דיבור המתחיל אפילו צוררין. 32) אבל אם אינם צוררים, אפילו ברוב ישראל הרי אלו שלו, מפני שאין בהן סימן והבעלים מתייבשים מייד, והמעות הגיעו ליד המוצא לאחר ייאוש, ראה שם הלכה ב ובבא מציעא כא:

ו. הלוקח פרות מחברו, או ששלה לו חברו פרות, 30
ומצא בתוכן מעות צוררות - נוטל ומכריז³³; מוצאן 31
מפוזרות - הרי אלו שלו³⁴. במה דברים אמורים? 32
כשהיו הפרות מן התגר³⁵ או מבצל הבית שלקחן 33
מן התגר; אבל אם בעל הבית דש הפרות לעצמו 34
או על ידי עבדיו ושפחותיו הפנענים³⁶ - הרי זה 35
חזב להחזיר³⁷. 36

33) שהרי יש בהן סימן, הקשר או המספר. 34) שהרי אין בהן סימן (משנה שם). 35) הקונה פירות מהרבה אנשים ואין יודעים למי להחזיר, ולהכריז אי אפשר, שהרי אין במעות סימן והפירות באו מאנשים שונים ולא ידוע של מי

131) בבא-בתרא כג: 132) שעד חמשים אמה מתרחק הגזול משוכבו (שם). 133) כי מן ההפקר בא. 134) שם. 135) בתוך חמשים לשניהם. 136) "קרוב לזה שלו, קרוב לזה שלו" (משנה שם). 137) הרי זה ספק. 138) כגון תוך ארבעים אמה לשוכב שיוני מרובות, ותוך עשרים אמה לשוכב שיוני מועטות (גמרא שם).

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ח

פרק נעשה עשרי

1) נתבאר בו גם כן קצת פרטים ממה שהוא של מוצאו, מחמת אי זה סיבה ונשלם ביאור זה בשלימות.

א. המוצא מחטים² וצנורות³ ומסמרים וכיוצא 1
בהן: אם מוצאן אחד אחד - הרי אלו שלו⁴, שנים 2
שנים או יותר - חזב להכריז; שמינן סימן. 3

2) ברייתא בבא מציעא כד. 3) כעין מזלוגות לטוות חוטי זהב. 4) שהרי אין בהם לא סימן ולא טביעת עין. ראה למעלה פרק יד, הלכה ב.

ב. וכן המוצא מעות מפזרים - הרי אלו שלו⁵. 4
אפילו היו מקצת מטבעות זה על גבי זה⁶ - הרי הן 5
מפזרין⁷. אבל אם מוצא צבור מעות - חזב 6
להכריז⁸. מוצא שלשה מטבעות⁹ זה על גב זה והן 7
עשויות ממגדל¹⁰, או שהיו אחד מן ואחד מן 8
ואחד על גביהן¹¹, או שהיו מקצת זה על מקצת זה, 9
כדי שאם יכניס קיסם ביניהן ינטלו בבת אחת¹² - 10
חזב להכריז. היו עשויות פשייר¹³ או פשוטה¹⁴ או 11
פחצובה¹⁵ או פסלם¹⁶ - הרי זה ספק, ולא יטל. 12

5) שהרי אין בהן סימן. 6) מטבע אחד על השני, אבל בשלושה מטבעות פירש רבינו דינא למטה. 7) ונפלו מן הבעלים, ועל כן הרי הן של המוצא (בבא מציעא כה.). 8) שהרי זה דרך הינוח, והמקום הוא סימן (ראה למעלה פרק טו, הלכה י). 9) משנה שם כה. המספר הוא סימן. בשתי מטבעות אין המספר סימן, שהרי המוצא מכריז מטבעות מצאתי, ומיעוט מטבעות שניים (גמרא שם). 10) שאין זה דרך נפילה. כך פירש רבי יצחק את המשנה שם. "שלושה מטבעות זה על גב זה", ו"כמגדל" פירושו, לפי רבי חנינא, הרחב למטה, הבינוני באמצע והקצר למעלה, ולפי רבי יוחנן אפילו כשהמטבעות ברוחב אחד והם מונחים זה על גב זה ואין אחד עודף על חברו, הרי זה דרך הינוח וחייב להכריז (שם). 11) חציו על זה וחציו על זה (שם כה:). 12) דרך הינוח הוא (שם כה.). 13) עגול כצמיד (שם). 14) זה אצל זה. 15) כל אחד כנגד אוויר של שניים. 16) רוב אמצעי על התחתון ורוב העליון על האמצעי כמו מעלות, רש"י שם.

ג. המוצא מעות בכיס¹⁷, או כיס כמות שהוא - חזב 13
להכריז¹⁸. מוצא כיס ולפניו מעות מפזרים - הרי אלו 14
שלו¹⁹. ואם מראין הדברים שהכיס והמעות של 15
אדם אחד²⁰ ומן הכיס נפלו - חזב להכריז. 16

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ה סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שזה וודאי הניח, הרי זה של המוצא, מכיוון שזה מטמון המונח זמן רב, והבעלים כבר נתייאשו. (54) שכן מחזיקים סכין בניצב, ואם הניצב פונה לפניו הבית, בעל הבית הטמין אותו שם, והרי זה שלו, ואם פונה לרשות הרבים, אחד מעוברי דרך הטמינו שם, ועל כן זה של המוצא (גמרא שם כו.). (55) אם פונה לפניו, הריהו של בעל הבית, ואם פונה לחוץ, הריהו של המוצא (שם). (56) שייך לסוף הלכה י (כסף משנה), והכוונה שהמעות תופסות את כל רוחב הכותל. (57) בהתאם לדברי המשנה (שם) מחציו ולפנים של בעל הבית, מחציו ולחוץ של המוצא. אבל בסכין וכיס אפילו אם ממלאים כל עובי הכותל, סומכים על ההוכחות שנאמרו למעלה: הניצב של הסכין או פי הכיס מוכיחים.

י. הרי בתוך הכתל מעות או לשונות של זהב, שאין שם מוכיח⁵⁸: מחציו ולחוץ⁵⁹ - של מוצא⁶⁰, מחציו ולפנים⁶¹ - של בעל הבית⁶².

(58) אם בעל הבית שם אותן או אחד מבני רשות הרבים (גמרא שם). (59) בחצי הקרוב לרשות הרבים (משנה שם). (60) מתוך הנחה שעובר דרך הניח אותן שם ושכח, ובמשך הזמן התייאש מהן. (61) בחצי הקרוב לפניו הבית. (62) כי הוא הניח אותן ולא התייאש.

יא. ויראה לי, שאין הדברים אמורים⁶³ אלא כשטען בעל הבית שהמטמון שלו; או שהיה יורש, שאנו⁶⁴ טוענים לו⁶⁵ שזוהי שלו; אבל אם הודה שהן מציאה - הרי הן של מוצא⁶⁶. לפיכך, אם היה משפיר ביתו לאחרים - הרי הן של שוכר אחרון⁶⁷. ואם השפירו לשלשה עובדי פוכבים⁶⁸ כאחד - הרי עשאהו פנדק⁶⁹, וכל הנמצא בו, אפילו בתוך הבית - הרי הוא של מוצא⁷⁰; מפני שאין אחר⁷⁰ יכול לטען שהן שלו או שהוא טמן, שהרי עשאהו פנדק.

(63) שהמטמון של בעל הבית. (64) הדיינים. (65) אף על פי שהוא עצמו אינו טוען. (66) ואין אומרים חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, שהרי החור הפתוח לרשות הרבים חצר שאינה משתמרת הוא. וזהו גם הטעם לדין המשנה, שמחציו ולחוץ של המוצא. (67) ולא של בעל הבית. (68) לאו דווקא לשלושה גויים, אלא אפילו לאחד הרי אלו של מוצא, ורבינו נוקט לשון הגמרא שם. וראה רש"י שם. (69) שרבים מצוים שם. (70) ואף בעל הבית. ודווקא השכיר לגויים, אבל השכיר לשלושה ישראלים חייב להחזיר להם, שאפשר שהם שותפים ולכן אינם מתייאשים. דעת רבא שם כו: ופסק כמותו נגד רב נחמן מפני שהוא אחרון. וכן פסק גם הרי"ף.

פרק שבעה עשר

(1) נתבאר בו איכות זכות המציאה שהיא של מוצא וכל הנמשך אחר זה בשלימותו.

א. כל מציאה שאמרנו בה שהיא של מוצא, אינו

הכסף, ועל כן המעות לקונה (שם כו.). (36) וכל מה שקנה עבד קנה רבו. (37) לבעל הבית, אף על פי שאין בהן סימן, שהרי יודעים של מי הן. ובעל הבית אינו מתייאש, שהרי הוא יודע למי מכר (גמרא שם). אבל כשדשם על ידי עבדיו העבריים אפשר שמהם נפלו המעות ונתייאשו.

ז. המוצא מטמון³⁸ בגל³⁹ או בכתל יטון - הרי אלו שלו; שאני אומר: של אמוריים הקדמונים הן⁴⁰. והוא, שיקצאם מטה מטה⁴¹ בדרך כל המטמונות הישנות⁴²; אבל אם מראין הדברים שהן מטמון חדש, אפילו נסתפק לו הדבר⁴³ - הרי זה לא יגע בהן, שקמא מנחים הם שם⁴⁴.

(38) טמון במקום סתר. (39) אבנים (משנה שם כה:). (40) ולכן אף על פי שידוע שבדורות האחרונים לא היו גויים במקום, הדין כן (גמרא שם). (41) בתוך הקרקע. הגירסה בגמרא שלנו "דשתין טפין", כלומר, שהחפץ העלה חלודה מרובה, וזה מוכיח שהוא מונח מזמן רב. גירסת רבינו "דשתית", כלומר, מונח למטה אצל היסוד. (42) שמוצאים אותם בקרקע לאחר שקירות הבתים שוקעים באדמה. (43) אם זה מטמון חדש. (44) יובאו לקחתו, ועל כן לא יגע כדין כל ספק הינוח (גמרא שם), ראה למעלה פרק טו, הלכה א.

ח. והואיל ונחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, כמו שיתבאר, למה לא יקנה בעל החצר זה המטמון שבבתוך הכתל היטון אף על פי שהוא של אמוריים, ותהיה מציאה זו לבעל החצר⁴⁵? מפני שאינו ידוע⁴⁶ לו ולא לאחרים, והרי זה המטמון אבוד ממנו ומכל אדם, ולפיכך הוא של מוצא. ומה אבדה של אדם⁴⁷, אמרה תורה: אשר תאבד ממנו ומצאתה - מי שאבדה ממנו ומצויה אצל כל אדם⁴⁸, יצאת⁴⁹ שנפלה לים שאבדה ממנו ומכל אדם⁵⁰; קל וחומר למטמון קדמוני, שלא היה שלו מעולם⁵¹, והוא אבוד ממנו ומכל אדם. לפיכך הוא של מוצא.

(45) ומדוע מתירים למוצא לקחתה (ראה הלכה ז). (46) שיש מטמון. (47) שחי וקיים. (48) חייבים להחזיר. (49) שאין צריכים להכריז (שם). (50) וחזקה שנתייאשו הבעלים משעה שנפלה, ועל כן אבדו את זכותם על החפץ שלהם, ראה למעלה פרק יד, הלכה ד. (51) שאינו זוכה בה. וראה תוספות שם כו. דיבור המתחיל דשתין ובראב"ד כאן.

ט. מצא מטמון בכתל חדש⁵²: אם המטמון מוכיח שהוא לבעל הבית - הרי הוא שלו; ואם מוכיח שהוא של אחר מן השוק - הרי הוא של מוצא⁵³. כיצד? הספין - הרי הנצב שלו מוכיח⁵⁴; והפס - פיו מוכיח⁵⁵. ואם נמצא תוך הכתל מלא מיהן⁵⁶ - חולקין⁵⁷.

(52) בתוך חור שבכותל (משנה שם כה:). (53) אף על פי

16 שְׁנֵיהֶם חֲרָשִׁים - תִּקְנוּ חֲכָמִים²⁶ שְׂיֻקְנוּ, כְּדֵי שְׁלֹא
17 יָבוֹאוּ לְהִנָּצוֹת.²⁷

1 זֹכֶה בָּהּ עַד שְׁתַּגִּיעַ לִידָו²⁴ או לְרִשְׁוֹנוֹ; וְאֵל אִם
2 רָאֶה⁴ אֶת הַמְצִיאָה, אָפְלוּ נָפְל עֲלֶיהָ⁵, וּבֹא אַחֵר
3 וְהַחֲזִיק בָּהּ - הֲרִי זֶה שֶׁהַחֲזִיק בָּהּ זֹכֶה בָּהּ.

(21) מלידה, אינו מדבר ואינו שומע ודינו כשוטה.
(22) בבא-מציעא ח. (23) ראה משנה גיטין נט: ולקמן
הלכה יב. (24) שהרי מה שהגביה החרש בשביל הפקח -
כמנוח על גבי קרקע הוא. (25) שהרי לא הגביה את
המצויאה כולה מעל גבי הקרקע, וההגבהה של הפקח אינה
מועילה לו, מיגו שלא קנה לעצמו, לא קנה לחרש. ואפילו
"מפני דרכי שלום" אין כאן, כי החרש עצמו יאמר: פקח
ללא קנה, אני אקנה? (בבא-מציעא ח.). (26) שם.
(27) לריב עם החוטפים מהם את המצויאה.

(2) "ומצאתה דאתאי לידיה משמע" (כבא-מצינא ב.).
(3) כגון לחצרו. ראה להלן הלכה ח. (4) "בראיה בעלמא לא קני לה" (גמרא שם). (5) משנה בבא-מצינא י. והטעם שלא קנה, משום שלא הגיעה לידו ולא לרשותו. ואף-על-פי שתיקנו חכמים שארבע אמותיו של אדם קונות לו, זה רק בסימטה או בצידי דרכים שאין הרבה עוברים ושבים, אבל ברשות הרבים ממש אינן קונות. המשנה שממנה מקור דין זה מדברת ברשות הרבים, כמו שפירש אותה רב ששת שם י: וראה פירוש המשנה לרבינו כאן, ורבינו חננאל והרי"ף. וראה חושן המשפט סימן רסח סעיף טו, ובהג"ה ובביאור הגר"א שם. ומזה יוצא, שבסימטה קנה אפילו נפל עליה, בניגוד לפירוש הראשון שבגמרא שם. ויש לתמוה, למה סתם רבינו כאן והשאיר מקום לטעות.

18 ה. שְׁנִים שָׂרָאוּ גָמַל או חֲמֹרֶי²⁸ שֶׁל מִצְיָאָה, וְקָדְמוּ
19 שְׁנֵיהֶם וְהִתְיַגְּהוּ או מְשֻׁכְּוֵהוּ²⁹, או שֶׁהִיא אֶחָד
20 מִנְּהִיג וְאֶחָד מוֹשֵׁף - קִנּוּ שְׁגִיהֶם³⁰. בְּמָה דְּבָרִים
21 אֲמֹרִים? ³¹ בְּחֹמֹר; אֲבָל בְּגָמַל, אִם הִיא אֶחָד
22 מִנְּהִיג וְאֶחָד מוֹשֵׁף - הַמוֹשֵׁף קָנָה, אֲבָל לֹא
23 הַמְּנִהִיג³².

4 ב. הִיָּה רוֹכֵב⁶ עַל גְּבִי בְּהֵמָה וְרָאָה אֶת הַמַּצִּיאָה,
5 וְאָמַר לַחֲבֵרוֹ⁷: זָכָה לִי בָּהּ - כִּיּוֹן שֶׁהִגְבִּיהָ לֹא⁸ קָנָה
6 הַרוֹכֵב,⁹ וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא הִגִּיעַ¹⁰ לִדְרוֹ¹¹. וְאִם אָמַר
7 לוֹ: תִּנָּה לִי¹², וְנִטְלָה וְאָמַר: אֲנִי זָכִיתִי בָּהּ - זָכָה
8 בָּהּ הַנּוֹטֵל¹³. וְאִם מְשַׁנְתָּה לְרוֹכֵב אָמַר: אֲנִי זָכִיתִי
9 בָּהּ תַּחֲלָה¹⁴ - לֹא אָמַר כִּלּוּם¹⁵.

(28) שם ח: 29) ועקר רגליו ממקומו. ראה הלכות מכירה פ"ק ב, הלכה ו. (30) ואין אחד עדיף מחבירו, אף-על-פי שחמור דרכו בהנהגה, נקנה גם במשיכה. (31) זה נמשך אחר הדין: "אחד מנהיג, ואחד מושך". (32) כלשון אחרון שם. שהנהגה בגמל במקום משיכה אינה קונה. כלומר, אם שניהם מנהיגים שניהם קונים, אבל אם אחד מנהיג ואחד מושך, המושך עדיף ואין המנהיג קונה (שם ט.).

(6) משנה בבא־מציא ט: (7) ההולך רגלי. (8) ושחק, הרי עשה שליחותו. (9) כדעת רבי יוחנן (שם י.), שאמר: המגביה מציאה לחבירו, קנה חבירו. (10) בדפוס רומי ר"מ: הגיעה. (11) כי המגביה נעשה שליחו, ומרגע שהגביהה קנה אותה הרוכב. (12) משנה, שם. (13) כי הרוכב לא עשה אותו שליח לזכות בשבילו אלא לתת לו את המציאה, וכל עוד שלא נתן לו, הרשות בידו לחזור בו משליחותו. (14) כשהגבתי את המציאה, משנה שם. (15) כי אפילו אם נכונים דבריו, שנתכוון לזכות בה לעצמו, הרי נתנה במתנה לרוכב כשמסרה לו. ראה רש"י שם.

ו. בְּהֵמַת מְצִיָּאָה שְׁקָדִים אֶחָד וְאַחַז בְּמוֹסְרָהּ³³ - לֹא²⁴
קָנָהּ³⁴, עַד שֶׁיִּמְשֹׁךְ אוֹ יִנְהִיג³⁵. וְכֵן בְּנִכְסֵי הַגֶּר³⁶.²⁵
אֲבָל קָנָה הַמוֹסְרָה לְבֵדָה.²⁶

10 ג. המגביה מציאה לחברו¹⁶ - קנה חברו¹⁷. ואף על
11 פי שלא אמר לו¹⁸ כלום - [זכה בה]. הגביהו
12 המציאה שנים¹⁹ - קנאוה שניהם²⁰.

(33) חבל שקושרים בו בעל-חי. (34) אין האחוז במוסרה קונה את הבהמה אלא-אם-כן בעל הבהמה מוסר אותה בידו. כגון במקח וממכר או במתנה (שם ח:). (35) ראה הלכה ה. (36) שמת ואין לו יורשים, וכל הקודם בנכסיו זוכה בהם (שם).

(16) בשעת ההגבהה אמר: אני מגביה את המציאה לחבירי.
(17) ואין המגביה יכול לחזור בו, שם י. (18) חבירו שיגביה את המציאה בשבילו. בהלכה הקודמת אמר לו חבירו: "זכה לי בה", והמגביה לא אמר כלום, וכאן אמר המגביה: "אני זוכה בה לחבירי", וחבירו לא אמר כלום. בשני המקרים זכה בה חבירו. (19) כששניהם מודים שהגביהו את המציאה ביחד (משנה שם ב. וגמרא ח.). (20) כי עזרו זה לזה בהגבהה, וכל אחד מהם הוא כמגביה מציאה לחבירו, ועל-ידיהו זכו בה שניהם (שם ח.).

27 וְהָיָה אֶחָד רוֹכֵב³⁷ וְאֶחָד אוֹחֵז בַּמוֹסָרָה - הַרוֹכֵב
28 קִנְיָה הַבְּהֵמָה וְהַמוֹסָרָה שְׁעָל לַחֲיֵי הַבְּהֵמָה³⁸ בְּלִבָּד,
29 וְזוֹהָ שְׂאֵחִי הַמוֹסָרָה קִנְיָה מִמֶּנָּה מָה שְׂאֵחִי בִּידוֹ³⁹,
30 וְשֹׂאֵר הַמוֹסָרָה לֹא קִנְיָה אֶחָד מֵהֶן⁴⁰.

13 ד. הגביהה לו חרש²¹ או שוטה או קטן - לא קנה
14 הפקח²², לפי שאין להן דעת²³. הגביהה חרש ופקח
15 כאחד - מתוך שלא קנה פקח²⁴ לא קנה חרש²⁵. היו

(37) שם ט. (38) כדעת רב אשי, ובלשונו "בית פגיה".
(39) ויותר לא, כי אין קונים חפץ מן ההפקר אלא-אם-כן
הגביהו כולו. (40) וכל התופס בו זכה.

31 ת. הִצִּירוּ שֶׁל אָדָם קוֹנֶה לוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ⁴¹, וְאִם
32 בְּנִלָּה בָּהּ מִצִּיּאָה - הִרִי הִיא שֶׁל פֶּעַל הַחֲצִיר⁴². בְּמָה
33 דּוֹכְרִים אֲמֹרִים? בְּחֶצֶר הַמִּשְׁתַּמְרֹת⁴³; אָבֵל בְּשֹׁדָה
34 וְיֹגֵגָה וְכִיּוֹצֵא בֶּהֱן: אִם הִיָּה עוֹמֵד בְּצֹד שְׁדָה⁴⁴
35 וְיֹאמֶר: זָכְתָה לִי שְׂדִי - זָכָה בָּהּ; וְאִם אֵינוֹ עוֹמֵד
36 שָׁם, אוֹ שֶׁהִיָּה עוֹמֵד וְלֹא אָמַר 'זָכְתָה לִי' ⁴⁵שְׂדִי -
37 פֶּלֶל הַקּוֹדֵם זָכָה. וְכֵן אַרְבַּע אֲמוֹת⁴⁶ שֶׁל אָדָם שֶׁהוּא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ה סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

61) כתוב בתורה: "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה" (דברים כד, א). ודרשו בגיטין עז: "ונתן - מכל מקום". כלומר, לא דוקא בידה ממש אלא אפילו נתן את הגט לחצרה, הרי היא מגורשת, ודין החצר כדין היר, שם י: 62) בבבא-מציעא יא. אמרו: "ליפינן מציאה מגט", כלומר אנו לומדים מציאה מגט, כשם שחצרה כידה לענין הגט, כך היא כידה לענין מציאה. 63) זה יוצא מדברי רב פפא (שם י:); שאמר, שבשדה חבירו לא תיקנו ארבע אמות, ואף-על-פי שהתורה נתנה לו זכות ללכת בו ולקחת פאה, אבל לא נתנה לו זכות שתהיה חצרו. משמע שארבע אמות דינן כחצרו. ועל כן הקטנה כשם שיש לה חצר, כך יש לה ארבע אמות. 64) שם י: 65) כי שלוחו של אדם כמותו. 66) בקידושין מא. למדנו ששלוחו של אדם כמותו, מהכתוב (דברים כד, א) "ושלחה מביתו", והפרשה מתחילה: "כי יקח איש" כלומר, גדול. 67) ראה לקמן הלכה יב.

יא. מי שפָּרָאָהּ 68 אַחֲרֵי רָצִים אַחֲרֵי הַמְצִיאָהּ, וְהָרִי 21
הִיא צָבִי שְׁבוּר אוֹ גּוֹזְלוֹת 69 שְׁלֹא פָּרְחוּ: אִם הִיָּה 22
עוֹמֵד בְּצַד שְׂדֵהוּ 70 שֶׁהָ בִּתּוּקָהּ, וְאִלּוּ הָיָה רֵץ הִיָּה 23
מְגִיעֵן 71, וְאָמַר 72: זִכְתָּה לִי שְׂדֵי - זִכְתָּה לִּי שְׂדֵהוּ; 24
וְאִם אֵינִי יָכוֹל לְהִגִּיעֵן - הָרִי אֵלּוּ בְּצָבִי שֶׁהוּא רֵץ 25
בְּדַרְכּוֹ וּבְגוֹזְלוֹת הַמְּפָרִיחִים, וְלֹא אָמַר כָּלֹם 73, אֶלָּא 26
כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה. וְאִם נָתַן לִּי בְּמַתְנָהּ 74 - הוֹאִיל 27
וְאַחֲרֵי הַקֵּנֶם לִּי וְהָרִי הֵן מִתְגַּלְגֵּלִין 75 בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ, 28
קִנְיָה שְׂדֵהוּ 76. וְאִם הָיָה צָבִי רֵץ בְּדַרְכּוֹ וּבְגוֹזְלוֹת 29
מְפָרִיחִין - לֹא קִנְיָה לִּי שְׂדֵהוּ 77. 30

68) משנה בבא-מציעא יא. 69) נקטה המשנה לשון רבים, משום שדרכם לפרוח הרבה ביחד. 70) דעת שמואל, שם. 71) דעת רבי יוחנן, שם יב. 72) משנה, שם יא. דרושים כל שלושת התנאים: א. עומד בצד שדהו. ב. אילו היה רץ, היה מגיעם. ג. אמר: זכתה לי שדי, משום ששדה חצר שאינה משתמרת היא, ועל-ידי קיום התנאים הנ"ל נעשית כחצר המשתמרת. 73) שהרי אפילו לא יקחהו אחר, לא ישאר בשדהו, משנה שם. 74) שם יב. 75) הצבי השבור והגוזלות שלא פרחו, ונתגלגל בשדה דינו כמנוח בשדה. 76) ואין הנותן יכול לחזור בו. 77) אפילו במתנה, שדעת אחרת מקנה אותו, שהרי הצבי הרץ כדרכו והגוזלות המפריחים יעזבו מהר את שדהו, ודומים כאילו אינם בחצר כלל.

יב. מְצִיאַת חֲרָשׁ 78 שׁוֹטֵה וְקָטָן - יֵשׁ בָּהּ גְּזוּלָה 79, מְפָנִי 31
דְּרָכֵי שְׁלֹם 80. לְפִיכָּהּ, אִם עֲבָרָה 81 אַחֲרֵי וּגְזוּלָה מִיָּדוֹ 32
- אֵינָהּ יוֹצֵאָה בְּדִינָהּ 82, וְאִם כָּפַר בָּהּ וְנִשְׁבַּע - אֵינִי 33
חֲזִיב בְּחֻמְשִׁי 83. 34

78) מלידה, וממילא הוא גם אלם וגם שוטה, ועל כן הוא נזכר תמיד יחד עם שוטה וקטן (משנה גיטין נט:). 79) אם בא אחר וחטף מידם. 80) כדי למנוע ריב בין המוצא וקרוביו ובין האחרים. אבל מצד הדין אין זה גול, שהרי אין בהם דעת, ולא זכות במציאה, וכאילו היא מונחת עדיין על הקרקע (בבא-מציעא שם). 81) על תקנת החכמים.

1 עוֹמֵד בְּצַדוֹ - הָרִי אֵלּוּ קוֹנִים לוֹ 47, וְאִם הִגִּיעָה 2
הַמְצִיאָה לְתוֹךְ אֲרָבַע אֲמוֹת שְׁלֹ - זָכָה בָּהּ.

41) שאינו יודע שהחפץ בחצרו (בבא-מציעא יא.), ואילו היה יודע היה רוצה לזכות בה. והטעם הוא שהחצר היא כהמשך לידו, שהרי כל מה שבידו נותן שם (נמוקייסוף בשם הרנב"ר). 42) ואסור לאחר ליטלה. 43) כגון מוקפת גדר, ובעל החצר סומך על כך שאיש לא יכנס לחצרו לקחתה (שם). 44) דעת שמואל, שם. 45) משנה, שם. רבינו סובר, שבחצר שאינה משתמרת צריכים שני הדברים: עומד בצד החצר, וגם שיאמר זכתה לי חצרי. 46) ראה הלכה ט. 47) בבא-מציעא י. ארבע אמות קונות אפילו לא אמר "זכו לי". קנין ד' אמות עדיף מקנין חצר, מפני שיכול הוא להושיט יד ולקחת את המציאה.

ט. חֲכָמִים 48 תִּקְנוּ דָּבָר זֶה 49, כְּדִי שְׁלֹא יִרְיֻבוּ 3
הַמוֹצֵאִין זֶה עִם זֶה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? 4
בְּסִמְטָא 50, אוֹ בְּצָדֵי רִשּׁוֹת הָרָבִים 51 שְׁאִין הָרָבִים 52
דִּיחֲקִין בָּהֶן, אוֹ בְּשָׂדֵה שְׁאִין לוֹ בְּעָלִים 53; אֶבֶל 6
הַעוֹמֵד בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים 54 אוֹ בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבָרִים 55 - אֵין 7
אֲרָבַע אֲמוֹת קוֹנוֹת לוֹ 56, וְאֵינִי קוֹנֶה שֵׁם עַד שְׁתַּגִּיעַ 8
מְצִיאָה לְיָדוֹ 57. 9

48) שם. 49) ארבע אמות קונות לו לאדם. 50) קרן זוית הסמוכה לרשות הרבים והיא הפקר לרבים, כדעת רב ששת שם י: 51) שם. 52) ויש לכל אחד ארבע אמות מיוחדות לו. 53) בגמרא שלנו בדברי רב פפא כתוב "בעלמא", וגירסת רבינו חננאל, הרי"ף ורבינו האי: "בשדה דעלמא", ורבינו מפרש הכוונה "בשדה שאין לו בעלים". 54) שהצפיפות מרובה, ואין לכל אחד ארבע אמות מיוחדות לו. 55) אינה נעשית חצירו של אחר. מדברי רב פפא שם. 56) ברשות הרבים אין קונות לו, שהרי התקנה לא תועיל למנוע ריב, ובשדה חבירו אין קונות לו, שלא הפקיעו חכמים זכותם המליאה של הבעלים על-מנת לתת לאחרים זכות חצר. 57) ראה הלכה א.

י. קְטָנָה - יֵשׁ לָהּ חֲצֵר 58 וְיֵשׁ לָהּ אֲרָבַע אֲמוֹת 59, 10
וְקָטָן 60 - אֵין לוֹ חֲצֵר וְאֵין לוֹ אֲרָבַע אֲמוֹת. מְפָנִי 11
שְׁחָצַר שֶׁל קְטָנָה מִיָּדָה לְמַדְנָה 61: שְׁפָשֵׁם שֶׁהִיא 12
מִתְגַּרְשֶׁת בְּגִט הַמְּגִיעַ לְיָדָהּ, כֶּף מִתְגַּרְשֶׁת בְּגִט 13
הַמְּגִיעַ לְחֲצָרָהּ; וּכְשֶׁם שֵׁשׁ לָהּ חֲצֵר לְעֻנֵּן הַגֵּט, 14
כֶּף יֵשׁ לָהּ לְעֻנֵּן מְצִיאָה 62; וְאֲרָבַע אֲמוֹת שֶׁל אָדָם 15
בְּחֲצָרוֹ לְעֻנֵּן מְצִיאָה 63. אֶבֶל הָאִישׁ לְמַדְנָה שְׁחָצַר 16
קוֹנֶה לוֹ מִשְׁלּוּחוֹ 64: בְּדֶרֶךְ שְׁקוּנָה לוֹ שְׁלּוּחוֹ 65, כֶּף 17
תִּקְנָה לוֹ חֲצָרִי; וְהַקָּטָן, הוֹאִיל וְאֵינִי עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ 66, 18
כֶּף אֵין חֲצָרִי וְלֹא אֲרָבַע אֲמוֹת שְׁלֹ קוֹנֵין לוֹ, עַד 19
שְׁתַּגִּיעַ מְצִיאָה לְיָדוֹ 67. 20

58) חצר המשתמרת קונה לה שלא מדעתה כמו לגדול (בבא-מציעא י: יא.) 59) קונות לה מכוח תקנת החכמים, דברי רבי יוחנן שם. 60) דברי ריש לקיש. ולפי מסקנת הגמרא, גם רבי יוחנן מודה בקטן. ראה רבינו חננאל ורש"י.

מודה שלא פרע, והשטר-חוב נפל מיד המלוה, וכל-שכן כשלא מודה וטוען שפרע (גמרא שם). (6) על-ידי העדים בבית-הדין (בבא-מציעא טז). (7) למלוה. (8) הסכם של רמאות. (9) המלוה והלוה. (10) שקנו במפורש שלא באחריות, או כשאין ללוה נכסים אחרים. אבל כשקנו באחריות ויש ללוה נכסים, אין חשש קנוניה. (11) שהרי נפרע החוב, שם יג. (12) כדי שיחלקו ביניהם את קרקע הלקוחות. (13) זכות. (14) הסופר שכח לכתוב אחריות נכסים, והמלוה לא הפסיד את זכותו מפני טעותו של הסופר, כדעת החכמים במשנה. רבינו פסק כאב"י שם לג: בניגוד לדעת שמואל שסובר שאין חוששין לפרעון. שיטתו של שמואל הופרכה, שם יד. (15) כדעת רבא שאינו מבדיל בין שטרי הלואה ובין שטרי מקח וממכר (שם טז:). (16) מכיון שהדין "לא יחזיר" נמוק בזה ש"אחריות טעות סופר". (17) שהרי בשטר זה כתוב מפורש שאין בו אחריות, והמלוה ינכה מן הלזה בלבד, והוא הרי מודה שלא פרע. (18) שם יב: (19) מכיוון שנפל ולא נזהר בשמירתו, יש יסוד לחשוש שפרעו.

- ב. וכן אם מצא שטר שזמנו בו פיוס²⁰, והיה מקיים²¹, והחזיק מודה²² - יחזיר²³; ואם אינו מקיים - לא יחזיר, שםא כתב ללוות²⁴ ועדין לא לזה²⁵.

(20) שביום שנמצא נכתב. מימרא של רבי יוחנן, בבא-מציעא יז. (21) אישור בית-הדין שהשטר כשר. (22) שלא פרע ומהמלוה נפל, דברי רב כהנא שם. (23) למלוה. ואין חוששין לקנוניה כמו בהלכה א, כי הם יכולים לכתוב שטר אחר שזמנו כזמן השטר הנמצא, מה-שאיין-כן בהלכה א. (24) הכין לעצמו שטר לשם קבלת הלואה. (25) ואינו משמיד את השטר, כי בדעתו ללוות אחר-כך, והס על שכן הסופר. והמלוה יטרוף שלא כדין מן הלקוחות, שקנו מהלוה קרקע בימים שבין כתיבת השטר ובין ההלואה, ועל כן לא יחזיר למלוה כשאינו מקיים אפילו כשהלוה מודה (גמרא שם). וראה חושן-משפט סימן סה, סעיף ז, מאירת עינים שם סעיף-קטן כב.

- ג. מצא שטר בחמת²⁶ או בכלי עץ וכיוצא בהן - הרי זה יחזיר למי שנתן סימן²⁷. מצא שלשה שטרות פרוכין²⁸ בדרך אחד, או מנחין זה על זה²⁹ ואגודים אגד אחד - יחזיר למי שנתן סימן³⁰.

(26) נוד של עור, משנה שם כ. וגמרא כ: (27) מה-שאיין-כן בשתי ההלכות הקודמות שאין מחזירים את השטר למלוה אפילו בסימן, שהרי השטר בידו היה, והוא מכיר את הסימן, ואין זו הוכחה שמידו נפל. (28) ראשו של זה בסופו של זה, משנה וגמרא שם. (29) אורכו של זה על אורכו של זה. (30) המוצא מכריו "שטרות מצאתי", והמאבד יאמר את המספר, או שהיו כרוכין או אגודים, כסימן. על כן מדברת המשנה על שלושה שטרות, כי בשנים אין המספר סימן, שהרי המינימום של "שטרות" הוא שנים (גמרא ורש"י שם).

- ד. היה הלזה אחד³¹ והמלוים שלשה³²: אם מקיימים³³ הם - יחזיר ללוה³⁴, ואם לאו - יחזיר למי

(82) כי הגזלן זכה מן הדין, וכדעת תנא-קמא שם. (83) גזלן שכפר ונשבע לשקר, חייב להחזיר את הקרן ולהוסיף חומש (ויקרא ה, כד), אבל בגזל זה שאינו יוצא בדיינים - אין גם חומש. ראה למעלה פרק ו, הלכה טז.

- יג. מציאת בנו⁸⁴ ובתו הסמוכים על שלחנו⁸⁵, אף על פי שהן גדולים⁸⁶, ומציאת בתו הנערה⁸⁷, אף על פי שאינה סומכת⁸⁸ על שלחנו, ואפלו הייתה מכורה אמה⁸⁹, ומציאת עבדו ושפחתו הפנענים⁹⁰, ומציאת אשתו⁹¹ - הרי אלו שלו. אבל מציאת בנו שאינו סומך על שלחנו, אף על פי שהוא קטן, ומציאת עבדו ושפחתו העברים⁹², ומציאת אשתו שהיא מגרשת ואינה מגרשת⁹³ - כל אלו המציאות אינן שלו.

(84) משנה בבא-מציעא יב. (85) שאביהם מפרנסם. (86) דינם לענין מציאה כקטנים, שם יב: והטעם שהמציאה לאב - "משום איבה", שהרי הוא מפרנסם. (87) בת שתיים-עשרה ויום אחד שהביאה שתי שערות, עדיין ברשות אביה היא (כתובות מו.). (88) זה יוצא מדברי הגמרא שאומרת, שמציאת שפחה עבריה, שלא הביאה שתי שערות, שייכת לאביה, אף-על-פי שאינה סמוכה על שולחן אביה אלא על שולחן רבה, בבא-מציעא יב: (89) מכורה כשפחה, אין המציאה שייכת לאדוניה אלא לאביה (שם). והטעם הוא משום איבה, שלא ישנא אותה ויקדשנה למנוול ולמוכה שחין (כתובות מז, וראה תוספות שם). (90) כל מה שקנה עבד קנה רבו (משנה, שם יב.). (91) כדי למנוע קטטה בינו לבניה, שהרי הוא מפרנסה. (92) ברשות עצמם הם (משנה, שם). (93) ספק מגורשת, כגון זרק לה גט ברשות הרבים, ספק קרוב לה ספק קרוב לו. אף-על-פי שעדיין חייב לפרנס אותה, בכל זאת המציאה שלה, שהרי בין כך וכך יש כבר איבה בינו לבניה (גמרא שם יב:).

פרק שמונה עשר

(1) נתבארו בו דיני מציאת השטרות, איזה אלו שטרות שיהיו, והיות דיניהם חלוקים משאר המציאה, כמו שהוא מבואר שם.

- א. המוצא שטר חוב², אף על פי שלא פרש³ בו אחריות נכסים⁴, ואף על פי שהחזיק מודה⁵, ואף על פי שהוא מקיים⁶ - הרי זה לא יחזיר⁷; שםא פרעו⁸, וקנוניה⁹ הם¹⁰ עושים פדי לטרף לקוחות¹¹ שלא פדיין¹², ולפיקה¹³ הודה לו. שהרי יש לטרף¹⁴ בשטר שלא פרש בו אחריות, שהאחריות שלא נתפרשה בשטר - טעות סופר¹⁴ הוא, בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר¹⁵. לפיקה¹⁶, אם פרש בשטר זה שהוא שלא באחריות: אם היה החזיק מודה - יחזיר¹⁷; ואם לאו - לא יחזיר¹⁸, שםא פרעו¹⁹.

(2) משנה בבא-מציעא יב: (3) שלא כתוב במפורש. (4) שנכסי הלזה אחראים לפרעון החוב, והמלוה יוכל לטרוף אותם גם מיד הלקוחות, שקנו אחרי ההלוואה. (5) שהלוה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ה סיון - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אשה ועל שטר שחרור, והשיבו: מחזירים, כדי שתוכל להנשא, וכשתבוא להוציא מיד הלקוחות ידרשו ממנה להוכיח מתי הגיע הגט לידה, ותאריך הגט אינו קובע. (46) והוא טוען שעדיין לא נתן לה את הגט ומידו נפל, וכעת אינו רוצה לגרשה, והאשה טוענת שמידה נפל והיא מגורשת. (47) ראה סוף ההלכה. (48) ומתירים אשת איש בסימן מובהק, אף-על-פי שהבעל טוען שלא גרשה. (49) לשון הברייתא שם. (50) שם כח. (51) שסימני הבעל אינם כלום, שהרי הוא כתב את הגט ויודע בסימניו, ולא כבמציאה סתם שאמרנו "סימני וסימני יניח", כלומר באו שנים וכל אחד מהם נתן סימני האבידה כמו שנתן חבירו, לא יתן לא לזה ולא לזה, אלא תהיה מונחת עד שיודה האחד לחבירו או יעשו ביניהם פשרה. ראה גמרא שם, וראה למעלה פרק יא, הלכה ג, ופרק יג, הלכה ו. (52) בתנאי. (53) ולא נקב סתם, כי שמא ראתה את הנקב כשהגט היה ביד בעלה (גמרא שם).

- 19 ז. הוא אומר סימני החוט⁵⁴ שֶקָשַׁר בו הַגֵּט, וְהָיָא
- 20 אוֹמֶרֶת סִימְנֵי הַחוּט - יִנָּתֵן לָהּ. וְהוּא, שֶתֹּאמַר סִימְנֵי
- 21 מִבְּהֶק, כְּגוֹן אֶרֶץ מִדֵּת הַחוּט; וְאָבֵל אִם אֶמְרָה: אָדָם
- 22 אוֹ שָׁחַר הוּא - אֵין זֶה סִימְנֵי מִבְּהֶק⁵⁵. הוּא אוֹמֵר:
- 23 בְּחֻמַּת הָיָה מִנָּח, וְהָיָא אוֹמֶרֶת: בְּחֻמַּת⁵⁶ הָיָה מִנָּח -
- 24 יִנָּתֵן לוֹ; שְׁאֵין זֶה סִימְנֵי מִבְּהֶק⁵⁷.

(54) בבא-מציעא כה. (55) שמא ראתה כשהגט היה ביד בעלה. (56) נוד של עור, שם. (57) שהאשה יודעת, שהבעל מחזיק כל שטרותיו בחמת.

- 25 ח. מִצָּא גֵט שֶחֲרוּר⁵⁸: בְּזִמְן שֶהָרֵב מוֹדָה⁵⁹ - יִחְזִיר
- 26 לְעֶבֶד⁶⁰; אֵין הָרֵב מוֹדָה⁶¹ - לֹא יִחְזִיר⁶² לֹא לְזֶה וְלֹא
- 27 לְזֶה.

(58) שטר ששחרר האדון את עבדו הכנעני. משנה, שם יח. (59) שנתנו לעבד להשתחרר בו, ומיד העבד נפל. (60) ברייתא, שם יט. (61) וטוען שכתב את השטר ונמלך בדעתו שלא ליתנו. (62) שם.

- 28 ט. מִצָּא שֶטֶר מִתְּנָה⁶³: אִם מִתְּנָה בְּרִיא⁶⁴ הָיָא, וְאָף
- 29 עַל פִּי שְׁשֻׁנִיָּהֶם מוֹדִים⁶⁵ - לֹא יִחְזִיר לֹא לְזֶה וְלֹא
- 30 לְזֶה; שְׁמָא כְּתֹב לָתֵן וְלֹא נָתַן⁶⁶, וְאַחַר שֶכְּתֹב שֶטֶר
- 31 זֶה מִכָּר שָׂדֶה זֶה אוֹ נִתְּנָה לְאַחַר מִתְּנָה, וְחִזֵּר בוֹ,
- 32 וְהָיָה⁶⁷ שְׁמוּדָה לְזֶה⁶⁸ כִּדִּי לַעֲשׂוֹת קְנוּיָא עַל
- 33 הָאַחֲרוֹן⁶⁹ שֶנָּתַן לוֹ אוֹ שְׁמִכַּר לוֹ. וְאִם מִתְּנָה שְׂכִיב
- 34 מְרַע⁷⁰ הָיָא: אִם הוֹדָה - יָתֵן, וְאִם לֹא - לֹא יָתֵן;
- 35 שְׁשְׂכִיב מְרַע שֶנָּתַן לְשֻׁנִּים זֶה אַחֲרֵי זֶה - הָאַחֲרוֹן
- 36 קָנָה⁷¹, כְּמוֹ שֶיִּתְבָּא⁷².

(63) משנה, שם יח. (64) שאין הנותן יכול לחזור בו לאחר שמסר את שטר המתנה למקבל, גמרא שם יט: (65) ברייתא שם יט. (66) ולא זכה חבירו. (67) הדבר הזה. (68) הראשון. (69) לומר ששטר המתנה שנמצא נמסר בשעתו לראשון, ומידו נפל, ואם נחזיר את השטר לראשון, הוא יוציא את השדה מן האחרון, שהרי שטר

- 1 שֶנָּתַן סִימְנֵי; שְׁמָא הַמְלוֹים נָתַנוּ שְטֵרוֹתֵיהֶן לְסוֹפֵר³⁵
- 2 לְקִימָן וְנָפְלוּ מִיַּד הַדִּין³⁶. הָיָה הַמְלוֹה אֶחָד וְהַלּוֹים
- 3 שְׁלֹשָׁה - יִחְזִיר לְמְלוֹה³⁷. וְאִם הָיוּ שְׁלֹשֶׁת בְּכֶתֶב יָדִי
- 4 סוֹפֵר אֶחָד - יִחְזִיר לְמִי שֶנָּתַן סִימְנֵי; שְׁמָא שְׁלֹשֶׁת
- 5 הוֹלִיכוּ שְטֵרֵיהֶן לְסוֹפֵר לְכֶתֶב וְנָפְלוּ מִיַּד הַסוֹפֵר³⁸.

(31) בשלושת השטרות שמצאם יחד (משנה בבא-מציעא כ.). (32) כגון ראובן לזה משמעון, מלוי ומיהודה. (33) גמרא, שם כ: (34) אפילו נתן המלוה סימן, שוודאי פרע הלוה את השטרות וקבלם חזרה ומידו נפל, שאם מיד המלוה נפל, מי קיבץ אותם למקום אחד. (35) של בית-הדין. (36) אבל בשטרות מקריימים אין חוששים שמא מיד הדיין נפל, שאין דרכו של איש להשהות את שטרו המקריים אצל הדיין (שם). ובכ"י אוקספורד 591 הגירסא היא: "ונפלו מיד הסופר". (37) שוודאי מידו נפל, שאם מיד הלוה נפל, כיצד נדמנו למקום אחד (משנה וגמרא שם). (38) ומעולם לא לו, ואין זה ודאי שמהמלוה נפל, ועל כן לא יחזיר אלא למי שנתן סימן.

- 6 ה. מִצָּא שְטֵרוֹת קְרוּעִין³⁹ וְשֶטֶר חוֹב בִּינֵיהֶן - לֹא
- 7 יִחְזִיר⁴⁰. וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶן שׁוֹבֵר⁴¹, אֲפֹלוּ בְּלֹא עֲדִים -
- 8 יָתֵן שֶטֶר הַחוֹב לְלֹה⁴²; שְׁאֵלוּ לֹא הָיָה פְרוּעַ, לֹא
- 9 הִשְׁלִיכוּ בֵּין שְטֵרוֹת קְרוּעִים, וְהָרִי יֵשׁ עִמּוֹ כְּתֹב
- 10 שֶהוּא פְרוּעַ.

(39) שם כ: (40) לא למלוה ולא ללוה, אפילו נתן המלוה סימן, שמא נפרע, שהריהו מושלך עם יתר השטרות הפרועים. (41) שכתוב בו שהשטר נפרע (משנה שם כ.). (42) שוודאי נפרע. לפי רבינו, מדברת משנתנו שם, באחד שמצא ברחוב שטרות קרועים, ושטר חוב ביניהם בצירוף שובר, ולא במלוה שמצא בין שטרותיו שובר על אחד השטרות, ראה אור-שמש ומשנה-למלך כאן.

- 11 ו. מִצָּא⁴³ גֵטִי נָשִׁים: בְּזִמְן שֶהַבֶּעַל מוֹדָה⁴⁴ - יִחְזִיר
- 12 לְאִשָּׁה⁴⁵; אֵין הַבֶּעַל מוֹדָה⁴⁶: אִם נָתַנָּה הָאִשָּׁה סִימְנֵי
- 13 מִבְּהֶק⁴⁷ - יִנָּתֵן לָהּ⁴⁸, וְאִם לֹא - לֹא יִחְזִיר לֹא לְזֶה
- 14 וְלֹא לְזֶה⁴⁹. אָמַר הַבֶּעַל⁵⁰: מִיָּדִי נָפַל, וְנָתַן סִימְנֵי,
- 15 וְהָאִשָּׁה אוֹמֶרֶת: מִיָּדִי נָפַל, וְנָתַנָּה סִימְנֵי - יִנָּתֵן
- 16 לָהּ⁵¹. וְהוּא⁵², שֶתֹּתֵן סִימְנֵי מִבְּהֶק, כְּגוֹן שֶאֶמְרָה:
- 17 יָקָב יֵשׁ בְּצַד אוֹת פְּלוּנִית⁵³; שְׁאֵלוּ לֹא הִגִּיעַ לְיָדָה,
- 18 לֹא הִיָּתָה יוֹדַעַת.

(43) בבא-מציעא יח: (44) שנתן את הגט לאשתו ומידה נפל. (45) להתירה להנשא, שלא כשטר חוב, שאף-על-פי שהחייב מודה לא יחזיר, למעלה הלכה א. והטעם הוא, ששטר-חוב לגביית החוב הוא בא, ואפילו מן הלקוחות, ועל כן לא תועיל הודאת הלוה, שהרי אדם שלישי (הלקוח) עלול להפסיד, אבל גט עיקרו בא להתיר את האשה להינשא. [אמנם קיים חשש, שמא כתב הגט בניסן ולא נתנו לאשה עד תשרי, ובינתיים מכר הבעל פירות של נכסי מלוג שלה, ועכשיו אחרי שיחזירו לידה את הגט תטרוף מן הלקוחות מה שקנו בין ניסן לתשרי. בגמרא שם יט. הקשו כך על גט

יְחִזִּיר, אָף עַל פִּי שְׁשֻׁנֵּיהֶם מוֹדִים; וְכָל שֹׁטֵר שְׁאִין
בו צד לחשש לא לפרעון ולא לקנוניא - יחזיר
לבעליו.

85) שטר ששמו בית-דין נכסי לזה למלוה בחובו (משנה
בבא-מציעא כ.). 86) מזון האשה והבנות. בית-דין
כותבים שטר, שימכרו מקרקע הבעל למזון האשה והבנות
(ראה פירוש המשנה לרמב"ם). 87) יבמה שחלצה
כותבים לה בית-דין שטר המאשר שחלצה בפניהם כדין,
ומותרת לכל איש. דיני חליצה נתבארו בספר נשים, הלכות
יבום וחליצה. 88) יתומה קטנה שהשיאוה אמה ואחיה
יוצאת במיאון, שאומרת בפני שלושה אין רצוני בפלוני
בעלי, ואינה צריכה גט. וכותבים לה בית-דין שטר שמיאנה
בפניהם ומותרת להנשא. 89) כך פירשו בבבלי את "שטרי
בירוין" שבמשנה שם. 90) זה דיין אחד וזה דיין אחד,
שיהפוך בזכותו, ראה סנהדרין פרק ג, משנה א. 91) כגון
שטר שהחליטו בית-דין נכסי לזה למלוה (בבא-מציעא
טז:).

יד. כל השטרות הנמצאים שדינן שלא יחזיר, אם
החזיר - הרי אלו פשרים⁹², וגובין בהן⁹³, ואין
מוציאין⁹⁴ אותן מתחת יד בעליהם, והרי הם
בחקתן⁹⁵ ואין חוששין להם⁹⁶.

92) כי הדין "לא יחזיר" בכל השטרות הללו הוא לכתחילה
מתוך חשש, אבל אין לפסול אותם בגלל חשש. 93) כמו
בכל שטר. ואם יטען בעל הדין שכנגד, שהשטר פרוע או
טענות אחרות - דינו ככל שטר שיוצא מתחת יד המלוה.
94) על יסוד חשש וספק. 95) שהם כשרים. 96) לפרעון
וקנוניא וכדומה. דעת עצמו. ולא נמצא כל מקור בתלמוד
ובגאונים להלכה זו.

סליקו לזה הלכות גזלה ואבדה בסיעתא דשמיא

יום ש"ק כ"ו סיון ה'תשע"ח

הלכות חובל ומזיק

מצות עשה אחת, והוא דין חובל בחברו או מזיק
ממונו.

ובאור מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) נתבאר בו החובל בחבירו שהוא חייב בחמשה דברים,
שהם: נזק וצער ורפוי ושבב ובושת, מנין לו זה מן התורה.
ואיכות עשיית החבלה, ככוונה ושללא ככוונה, באי זה דבר,
ובאי זה מקום.

א. החובל בחברו² - חייב לשלם³ לו חמשה דברים,
ואליהם: נזק, וצער, ורפוי, ושבב, ובשת. וחמשה
דברים אלו, כלן משתלמים מן היפה שבנכסיו⁵,
בדין כל המזיקין⁶.

2) כגון, קוטע ידו. 3) ואין מקטעים ידו. 4) אלו שאין
בהם חסרון כס, כגון, צער ובושת. 5) מן הקרקע

קודם לזה של האחרון, ויחלקו ביניהם את השדה (גמרא
שם). 70) חולה מסוכן השוכב על ערש דוי (שם).
71) כי הנותן יכול לחזור בו, שאין כוונתו להקנות אלא
לאחר מיתה, ועל כן אפילו נחזיר את השטר לראשון לא
יפסיד האחרון. 72) הלכות זכייה ומתנה פרק ט, הלכה
טז.

י. מת שכיב מרע שנתנה במתנה, אף על פי
שהירש מודה⁷³ שמורישו נתנה - הרי זה לא יחזיר
לא לזה ולא לזה; שמא כתב לתן ולא נתן, ומכרה
הירש או נתנה, וחר בו⁷⁴, והרי הוא רוצה לעשות
קנוניא עם זה כדי להפקיע⁷⁵ נכסי זה האחרון.

73) שם יט: 74) והרי אינו רשאי לחזור בו, שהרי מתנת
בריא היא. 75) על-ידיזה שיחזירו את השטר לראשון
שזמנו קודם לזה של האחרון, ואחר-כך יחלקו ביניהם את
השדה.

יא. מצא שוכר⁷⁶: בזמן שבעל השטר מודה שגשפר
שטרו ופרעו או מחלו⁷⁷ - יתן⁷⁸ לבעל השוכר; אין
שניהם⁷⁹ מודים - לא יחזיר⁸⁰ לא לזה ולא לזה.

76) המאשר שהשטר נפרע (משנה, שם יח.). 77) תוקף
השטר נשבר מפני שפרע לו את החוב, או שמחל לו בעל
השטר על החוב. 78) ואין חוששים שמא מכר בעל השטר
את השטר לאחר לפני פרעון החוב, ואם נחזיר את השוכר
יפסיד הקונה, שהרי גם לאחר מכירת השטר - זכאי המוכר
למחול על החוב (שם כ.). 79) ובעל השטר טוען שהכין
את השוכר לעת הצורך, אבל החוב טרם נפרע. 80) שם
יט:

יב. מצא כתבה⁸¹, אף על פי ששניהם מודים -
לא יחזיר⁸³ לאשה; שמא נפרעה כתבה זו או
נמחלה, ואחר כך מכר הבעל נכסיו, והרי הוא רוצה
לעשות קנוניא⁸⁴ על הלקוחות.

81) שטר שבו מתחייב הבעל לשלם סכום כסף לאשתו
כשיגרשנה או כשתאלמן ממנו. 82) שהכתובה לא
נפרעה. 83) כדין כל שטר-חוב, ראה למעלה הלכה א.
84) להחזיר לאשתו את הכתובה, כדי לטרוף את הקרקע מן
הלקוחות, ויחלקו ביניהם את הקרקע.

יג. מצא אגרות שום⁸⁵ ואגרות מזון⁸⁶, שטרי
חליצה⁸⁷ ומאונין⁸⁸, ושטרי טענות⁸⁹ שכותבין הדינין
של בעל דין זה ושל חברו, או שמצא שטרי
ברורים, והם השטרות שבררו להן⁹⁰ בעלי דינין את
הדינין שדינין להם וקבלו עליהם שידונו להם פלוני
ופלוני, או שמצא כל מעשה בית דין⁹¹ - הרי זה
יחזיר. כללו של דבר: כל שטר שחוששין בו לפרעון
- לא יחזיר, שמא נפרע החוב; ואם היה החייב
מודה, ואפשר שהודה כדי לעשות קנוניא עד
שיפסיד את הלוהק או מקבל מתנה שלקחו אחר זמן
השטר, כדי שיפרעו מידם שלא בדין - הרי זה לא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעדנים זוממין. (19) דווקא, אפילו הסכים החובל שיחסירו לו אבר. שאלה זו מכוננת לנאמר למעלה (הלכה ב), "תחת לשלם ממון הוא". בהלכה ג' למדנו, שאין איסור לקחת כופר, וכאן אנו לומדים, שכופר בלבד מותר לקחת, אבל לא להחסיר אבר (לחם משנה). (20) באותו עניין. (21) באותה פרשה למעלה. (22) בכתוב לפנינו: והיכה. (23) דהיינו חבורה. (24) וזהו לימוד המבוסס על פשט הכתוב, שאינו מובא בבבלי ומקורו במכילתא דרשב"י (ראה שם עמוד 176, הוצאת מקיצי נרדמים), ורבינו העדיף אותו על דרשות הבבלי בבא קמא פג. (ראה יד מלאכי כלל ד מכללי הרמב"ם). ובזה מיושבת קושיית הלחם משנה כאן, וקושיית "מראה הפנים" בירושלמי בבא קמא פרק א דיבור המתחיל שאם היה סומא. (25) בכתוב שלפניו. (26) באותו כתוב.

- ו. ואף על פי שדברים אלו²⁷ נראין מענין תורה²² שפכתב²⁸, וכלן²⁹ מפרשין הן מפי משה רבנו מהר²³ סיני³⁰ - כלן הלכה למשה הן בידנו, וכן ראו אבותינו דנין בבית דינו של יהושע, ובבית דינו של שמואל הרמתי, ובכל בית דין ובית דין ששעמדו²⁶ מימות משה רבנו³¹ ועד עכשו.²⁷

(27) שעין תחת עין, יד תחת יד וכו' פירושם ממון. (28) שהרי למדנו דינים אלו מן הכתובים. (29) צריך לומר: "כולם". (30) כל התורה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני" (תורת כהנים, בהר. וראה הקדמה לפירוש המשנה). (31) ולא היה כל ספק, ש"עין תחת עין" פירושו ממון, וכל הדרשות מן הכתובים באות למצוא סימוכים מן התורה להלכה שהייתה מקובלת בידם.

- ז. ומנין שמדיק בחברו חיב בצער³² בפני עצמו³³? שהרי נאמר באונס: תחת אשר ענה³⁴; והוא הדין לכל המצער³⁵ את חברו בגופו³⁶, שהוא חיב לשלם³¹ דמי הצער.

(32) ושיעור הצער - ראה להלן פרק ב הלכה י. (33) נוסף על דמי הנזק. (34) מכאן לומדים, שאונס משלם צער נוסף על בושת, פגם וקנס של חמישים סלעים כסף (ירושלמי כתובות פרק ג הלכה ה). לימוד זה מפורש יותר מהדרשה "פצע תחת פצע, לית צער במקום נזק" (בבא קמא פה). וראה הלכות נערה בתולה פרק ב הלכה א. ובזה מיושבת תמיהת המגיד משנה כאן. (35) אפילו לא הזיק, כגון כוואו בשפור או במסמר על ציפורנו במקום שאינו עושה חבורה, בבא קמא פג: וראה להלן פרק ב הלכה ג. (36) אבל אם גרם לו צער בלי שנגע בגופו, פטור מדיני אדם. ראה שם הלכה ז.

- ח. ומנין שהוא חיב בשבת³⁷ בפני עצמו ורפוא³⁸ בפני עצמו? שנאמר³⁹: רק שבתו יתן ורפא ירפא.

(37) ביטול מלאכתו מחמת החולי. וראה שם הלכה יא. (38) שכר הרופא ודמי הרפואות, וראה שם הלכה יד. (39) במכה איש ונפל למשכב. וראה בבא קמא פה.

- ט. ומנין שהוא חיב בבשת בפני עצמו? שהרי³⁴

המעולה שבנכסי החובל, אם אין לו מטלטלין. (6) בממון חברו, שאמרה תורה "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" (שמות כב, יד). וראה למעלה הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה י.

- ב. נזק ביצד⁷? שאם קטע יד חברו או רגלו - רואין אותו כאלו הוא עבד נמכר בשוק⁸, כמה היה יפה⁹ [אז] וכמה הוא יפה עתה, ומשלם הפחת שהפחית מדמיו. שנאמר: עין תחת עין. מפי השמועה¹⁰ למדו, שזה שנאמר 'תחת' - לשלם ממון הוא.

(7) מהו קנה המידה לחישוב הנזק? שהרי הנחבל לא ירצה בחבלה זו, אפילו תמורת תשלום רב. (8) זהו קנה מידה אובייקטיבי להערכת שוויו של האדם מבחינת כושר העבודה בלי שים לב, אם אדם חשוב הוא או לא. בבא קמא שם. (9) היה שווה לפני שנחבל. (10) ששמע תלמיד מפי רבו ורבו מרבו עד משה רבינו.

- ג. זה שנאמר בתורה: באשר יתן מום באדם פן ינתן בו¹¹ - אינו לחבל בזה כמו שחבל בחברו; אלא שהוא ראוי לחסרו איבר¹² או לחבל בו באשר עשה, ולפיכך משלם נזקו¹³. והרי הוא אומר: ולא תקחו כפר לנפש רצח - לרוצח בלבד הוא שאין בו כפר, אבל לחסרון איברים¹⁴ או לחבלות יש בו כפר.

(11) והרי זה סותר לכאורה את הפירוש מפי השמועה שבהלכה הקודמת. (12) ראה אבן עזרא שמות כא, כד; ויקרא כד, יט. (13) כולל כל חמשת הדברים שנאמרו בהלכה א. (14) כגון קוטע ידו, אף על פי שאינה חוזרת לעולם ודומה למיתה, מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי (משפטים כא, כה).

- ד. וכן זה שנאמר בחובל בחברו ומזיקו: לא תחוס עינך¹⁵ - שלא תחוס בתשלומין. שמא תאמר: עני הוא זה¹⁶ ושללא בכונה חבל בו, ארחמנו; לכה נאמר: לא תחוס עיניך¹⁷.

(15) ולפני זה כתוב "וקצותה את כפה", ולכאורה משמע חבלה גופנית ממש. רבינו מציין את הכתוב הזה ואומר: "שנאמר בחובל חברו ומזיקו", משום שגם ברצח נאמר (דברים יט, יג) ולא תחוס עיניך, ושם כוונתו לעונש גופני דווקא. (16) כך פירש אבן עזרא, דברים כה, יב. (17) "אחד שוגג ואחד מזיד", ירושלמי בבא קמא פרק ח הלכה א.

- ה. ומנין שזה שנאמר באיברים¹⁸ 'עין תחת עין', תשלומין הוא¹⁹? שנאמר בו²⁰: חבורה תחת חבורה, ובפרוש נאמר²¹: וכי נכה²² איש את רעהו באבן או באגרף²³ וגומר, רק שבתו יתן ורפא ירפא, הא למדת²⁴ ש'תחת' שנאמר בחבורה - תשלומין, והוא הדין ל'תחת' האמור בעין²⁵ ובשאר איברים²⁶.

(18) היינו בחובל באברים. רבינו מציין "באברים", מכיוון שכתוב מעין זה נאמר גם במקום אחר (דברים יט, כא),

שאמרנו בהלכה י, שאינו חייב אלא כשהוא מתכוון. (58) אף על פי שאינו מתכוון לבייש חייב, מכיוון שהתכוון לעשות את המעשה הגורם בושה לניזק. שם כז. הלכה זו מפרשת את הלכה י, "שמתכוון" אין פירושו לבושת דווקא, אלא לזקק עצמו.

- יג. שנים שחבלו באחד באחד⁵⁹ - שניהם חייבין⁶⁰,
ומשלשין⁶¹ ביניהן. היה אחד מתפונן ואחד שאינו מתפונן - זה שאינו מתפונן פטור מן הבשת⁶².

(59) בבת אחת. (60) בתשלומים, אבל אם מת, שניהם פטורים ממיתה. שם כז: (61) ומחלקים, כלומר, כל אחד מהם אינו משלם אלא חצי. (62) וחבירו ישלם הכל.

- יד. המתפונן לביש את הקטן וביש את הגדול - נותן לגדול⁶³ דמי בשתו של קטן⁶⁴. נתפונן לביש העבד וביש את בן חורין - נותן לבן חורין דמי בשתו של עבד⁶⁵.

(63) אף על פי שלא נתכוון אליו. (64) דמי בושת שהיה ראוי לתת לקטן אילו ביישו. בושתו של קטן נמוך משל גדול. (65) שאף המבייש את העבד חייב בבושת.

- טו. היתה לו אבן מנחת בחיקו, בין שלא הפיר בה מעולם⁶⁶ בין שהפיר בה ושבכה⁶⁷, ועמד, ונפלה והזיקה⁶⁸ - חייב בנזק⁶⁹ בלבד, ופטור מארבעה דברים⁷⁰. וכן אם נתפונן לזרק שמים⁷¹ וזרק ארבע והזיק, או שהזיק בשהוא יושן⁷² - חייב בנזק, ופטור מארבעה דברים.

(66) כגון שהיה יושן, והניחה אדם אחר בחיקו. (67) והריהו שוגג. (68) לאדם או לכלים. (69) אף על פי שהוא אנוס, כי עשו בו אנוס כרצון ושוגג כמזיד (אם הניזק לא פשע). ראה למעלה הלכה יא. (70) שאינו חייב בהם אלא או מזיד או קרוב למזיד. ראה למעלה הלכה יב. (71) למרחק שתי אמות. (72) למעלה בהלכה יא מביא רבינו דין "ישן" להשמיענו, שהוא חייב בנזק, וכאן - מודיענו שהוא פטור מארבעה דברים.

- טז. המזיק את חברו בכונה⁷³ בכל מקום⁷⁴ - חייב בחמשה דברים. ואפילו נכנס לרשות חברו⁷⁵ שלא ברשות, והזיקו בעל הבית - חייב; שיש לו רשות להוציאו, ואין לו רשות להזיקו. אבל אם הזיק⁷⁶ זה שנקנס בבעל הבית - הרי בעל הבית פטור⁷⁷. ואם הזיק בו בעל הבית - חייב, מפני שנקנס שלא ברשות. הוי שניהם ברשות⁷⁸ או שניהם שלא ברשות, והזיקו זה בזה - שניהם פטורין⁷⁹.

(73) מתוך ידיעה תחילה, ובלשון הגמרא "ידע ביה". (74) בין ברשות הרבים ובין ברשות היחיד. (75) כגון חצרו או ביתו. (76) כגון שנתקל בבעל הבית. (77) כי הנכנס שלא ברשות הוא שפסע. (78) כגון בחצר של שניהם או שנתן לו בעל הבית רשות להיכנס. (79) אם שניהם ברשות פשע הניזק, שהיה צריך להזהר, כי ידע שגם חבירו נמצא

- 1 נאמר: ושלחה ידה והזיקה במבשיו, וקצתה את
2 כפה⁴⁰; בכלל דין זה כל המביש⁴¹.

(40) ופירשו חכמינו ממון, כמו ביד תחת יד. ראה ספרי תצא, ובבא קמא כח. (41) והחזיקה במבושיו לא באה אלא כדוגמא בלבד, ומעין זה ספרי, שם, רצב.

- 3 י. המביש אינו חייב על הבשת עד שיהיה מתפונן⁴²,
4 שנאמר: ושלחה ידה⁴³; אבל המביש חברו בלא
5 פונה - פטור. לפיכך, ישן וכיוצא בו שביש - פטור.

(42) שלא כמזיק שחייב אפילו אינו מתכוון, ראה הלכה יא. (43) ולמדו חכמינו עד שיתכוון לשלוח. בבא קמא פו: וראה שם הגהות הב"ח. וראה ירושלמי פרק ח, הלכה ג וספרי שם.

- 6 יא. אדם מועד⁴⁴ לעולם. בין שוגג בין מזיד, בין
7 ער בין לשן⁴⁵ בין שפור⁴⁶, אם חבל בחברו או הזיק
8 ממון חברו - משלם מן היפה שבנכסיו. במה
9 דברים אמורים שהישן חייב לשלם? בשנים שישנו
10 באחד, ונתהפך אחד מהן והזיק את חברו⁴⁷ או קרע בגדו;
11 אבל אם היה אחד יושן, ובא אחר ושכב בצדו
12 - זה שבא באחרונה הוא המועד, ואם הזיקו הישן⁴⁸
13 - פטור. וכן אם הניח כלי בצד הישן ושברו -
14 פטור; וזה שהניחו הוא המועד שפשע⁴⁹.

(44) וחייב לשלם נזק שלם (שם כז). (45) שהוא בבחינת אנוס. (46) שאמנם ער הוא, אבל דינו כאנוס. בגמרא שם כז: פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל האנוס כרצון. (47) בגופו. (48) כלומר הראשון ששכב לישון. (49) שהניחם בצד הישן, שהיה צריך להעלות על דעתו, שהישן ישבור אותם.

- 15 יב. מי שנפל מן הגג ברוח מצויה⁵⁰ והזיק - חייב
16 בארבעה דברים⁵¹, ופטור מן הבשת⁵². נפל ברוח
17 שאינה מצויה⁵³ - חייב בנזק⁵⁴ בלבד, ופטור מארבעה דברים⁵⁵. ואם נתהפך⁵⁶ - חייב בכל, אף
18 בבשת⁵⁷; שכל המתפונן להזיק, אף על פי שלא
19 נתפונן לביש - חייב בבשת⁵⁸.

(50) קרוב למזיד הוא, שהיה צריך להעלות על דעתו, שרוח מצויה תפיל אותו. (51) אף על פי שלא נתכוון להזיק. (52) שהמבייש בלא כוונה פטור. ראה למעלה הלכה י. (53) כגון סערה שפרצה פתאום, והרי זה אנוס. (54) שאדם מועד לעולם, ראה למעלה הלכה יא, ובמגיד משנה כאן כתב, שאנוס ממש פטור גם מדמי נזק ולא פטרתו תורה אלא באנוס שאינו גמור כעין רוח שאינה מצויה שהפילתו. ונראה שמפני כך קיצר רבינו בהלכה יא והשמיט את המלים: "ועל האנוס כרצון", שנאמרו בגמרא. (55) שאינו חייב בהם אלא או מזיד או קרוב למזיד, כמתואר בכתוב "וכי יריבון אנשים" (שמות כא, יח), המסיים בתשלומי ריפוי ובושת. בבא קמא כז. (56) והתכוון ליפול על האדם, כדי להקל את החבטה (רש"י שם כז). (57) אף על פי

ראה ראב"ד, ששיבח את דברי רבינו ומנמקם. (102) לקמן
פרק ה הלכה ד, כשלא ראו העדים שחבל בו.

שם. ואם שניהם שלא ברשות פשע הניזק מפני שנכנס שלא
ברשות.

יט. הַבְּרֹזֶל אֵין לוֹ אָמֶד¹⁰³. אֶפְלוּ מַחַט קְטַנָּה¹⁰⁴ 20
רְאוּיָה הִיא לְהַמִּית, וְאֵין צָרִיף לִזְמֹר לְהִזְיֵק. הַזִּזִּיק 21
אֵבֶן, וְלֹא־חֶרֶץ שֶׁצָּעָה מִתַּחַת יָדוֹ הוֹצִיא הָלָה אֶת 22
רֹאשׁוֹ מִן הַחֲלוֹן וְקִבְּלָהּ - פֶּטוּר מִקְלוּם¹⁰⁵; שְׁנֵאמַר: 23
וּמִצָּא אֶת רֵעֵהוּ¹⁰⁶ - פֶּרֶט לְמַמְצִיא אֶת עַצְמוֹ¹⁰⁷. 24

(103) אין אומדים אותו, אם יש בו כדי להמית ולהזיק או
לא. (104) וכל ברזל שיש לו חוד, כגון שפור או סכין, אבל
אם היכה אותו במוט ברזל, או אפילו בשפור והנזק בא
כתוצאה מן המשקל בלבד, אומדים אותו כדרך שאומדים
עץ או אבן. ראה להלן הלכות רוצח פרק ג הלכה ד. דין זה
שהברזל ממית בכל שהוא למדו מן הכתוב "ואם בכלי ברזל
הכהו" (במדבר לה, טז), ואילו באבן ובכלי עץ כתוב "יד"
(באבן יד, בכלי עץ יד). מכאן אמרו, שבאבן ועץ צריכים
שיעור מלא אחיזת יד, מה שאין כן בברזל, שממית בכל
שהוא, אפילו מחט (ספרי פרשת מסעי, פיסקה קס; סנהדרין
עו:). בירושלמי (סנהדרין פרק ט הלכה ב) לומדים דין זה
בדרך פשוטה יותר. באבן ובעץ כתוב "אשר ימות בה",
ואילו בברזל כתוב סתם "ואם בכלי ברזל היכהו", ולא כתוב
"אשר ימות בו" מכאן לומדים אפילו מחט קטנה, שעל ידי
תחיבה בוושט יכולה להמית. לימוד זה פשוט יותר, ועליו
מסתמך כנראה רבינו (ראה הלכות רוצח שם). (105) אפילו
מנוק. פסק כרב פפא בשם רבא ולא כרב זבדי שם, וכן פסק
הרי"ף. (106) מדובר על חוטב עצים ביער, ונשל הברזל מן
העץ ומצא את רעהו. (107) הלשון "ומצא את רעהו"
משמע שרעהו כבר היה שם, משעה שנשל הברזל. מכאן
שם בשעת זריקת האבן לא היה שם, ורק אחר כך הוציא
את ראשו, פטור (מכות ח. וספרי שופטים פיסקה קפג).

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) נתבארו בו הדברים שהעושה חייב בכל חמשה דברים
הנזכרים, והדברים שהעושה אינו חייב בכלם. ונתבארו
מהויות הארבעה דברים, שהם: נזק וצער ורפוי ושבת וכל
פרטיהם.

א. הַחֹבֵל בְּחִבְרוֹ תְּפִלָּה שֶׁהוּא רְאוּי לְשֵׁלֶם הַחֲמִשָּׁה 25
דְּבָרִים פְּלִם - מְשִׁלֵּם חֲמִשָּׁה². הַזִּיקוּ נֹזֵק שְׁאֵין בּוֹ 26
אֶלָּא אֲרָבָעָה - מְשִׁלֵּם אֲרָבָעָה³. שְׁלֵשָׁה - מְשִׁלֵּם 27
שְׁלֵשָׁה. שְׁנַיִם - מְשִׁלֵּם שְׁנַיִם. אֶחָד - מְשִׁלֵּם אֶחָד⁴. 28

(2) בבא-קמא פג: (3) ואין אומרים כיון שאינו חייב על
הנזק, אף על שאר הדברים לא ישלם. ותוספתא בבא-קמא
פרק ט, וירושלמי פרק ח הלכה א. (4) כי לא כל החבלות
שוות, ובית-דין מבררים פרטי כל חבלה כפי שהיא. כל
ההלכה בתוספתא שם, וכפי שנוסחה בירושלמי שם.

ב. בִּיצֵד⁵ קָטַע יָדוֹ⁶ או רָגְלוֹ או אֶצְבַּע מֶהֱן, או 29
שֶׁסָּמָא עֵינוֹ - מְשִׁלֵּם חֲמִשָּׁה: נֹזֵק⁷, וְצֵעַר⁸, וְרְפוּי⁹, 30
וְשִׁבְתָּ¹⁰, וְכִשְׁתָּ¹¹. הִכָּהוּ עַל יָדוֹ וְצִבְתָּהּ¹², וְסוּפָה 31
לְחִזּוֹ; עַל עֵינוֹ וּמִרְדָּה¹³, וְסוּפָה לְחִיּוֹת - מְשִׁלֵּם 32

1 יז. הַמִּבְקָע עֲצִים בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וּפְרַח עֵץ מֶהֱן
2 וְהִזִּיק בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד⁸⁰; או שֶׁבִקַּע בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד⁸¹,
3 וְהִזִּיק בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים⁸²; או שֶׁבִקַּע בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד,
4 וְהִזִּיק בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד אַחֵר⁸³; או שֶׁנִּכְנַס לַחֲנוּתוֹ שֶׁל
5 נִגְרָה⁸⁴, בֵּין בְּרִשּׁוֹת בֵּין שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת⁸⁵, וְנִתְּזָה בִקְעַת
6 וְטִפְחָה עַל פָּנָיו - בְּכָל אֵלוֹ חֵיב⁸⁶ בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים⁸⁷,
7 וּפֶטוּר מִן הַבִּשְׁתָּ⁸⁸.

(80) של אחר, חייב, כי ברשות הרבים אסור לאדם לבקע
עצים. (81) שלו. (82) חייב, אף על פי שבחצרו מותר לו
לאדם לבקע עצים, בכל זאת חייב, משום שהיה לו להזהר,
שהרי רבים מצויים ברשות הרבים. (83) של אחרים, אף
על פי שאין רבים מצויים שם, בכל זאת חייב, כי קיסמים
הניתזים דרכם ליפול רחוק ממקום הביקוע. (84) שרבים
רגילים להיכנס לחנות של אומנים. (85) שלא נטל רשות
מבעל החנות. (86) והטעם, שחנות של נגר שלא נטל רשות
הוא כמו ברשות, כמו שאמרנו למעלה. (87) שבכל
המקרים האמורים כאן, קרוב למזיד הוא. (88) משום שלא
התכוון לבייש, ואף לא להזיק.

8 יח. כְּשֶׁשֶׁם שְׁאוּמְדִין לְמִיתָה⁸⁹, כֶּף אוּמְדִין לְנִזְקִין⁹⁰.
9 בִּיצֵד? הֲרֵי שֶׁהִכָּה חִבְרוֹ בְּצִרּוֹר קָטָן⁹¹ שְׁאֵין בּוֹ פְּדִי
10 לְהִזִּיק, או בְּקִיסָם שֶׁל עֵץ קָטָן, וְחָבַל בּוֹ תְּפִלָּה
11 שְׁאֵין חֲפֵץ זֶה רְאוּי לַעֲשׂוֹתוֹ - הֲרֵי זֶה פֶּטוּר⁹²;
12 שְׁנֵאמַר: בְּאֵבֶן אוֹ בְּאֶגֶרֶץ⁹³ - דְּבַר הָרְאוּי לְהִזִּיק.
13 אֶבֶל חֵיב הוּא בְּבִשְׁתָּ⁹⁴ בְּלִבָּד. אֶפְלוּ רֶקֶק⁹⁵ בְּגוּפוֹ
14 שֶׁל חִבְרוֹ⁹⁶ - חֵיב בְּבִשְׁתָּ. לְפִיכָף⁹⁷ צָרִיכִין הָעֵדִים
15 לִידַע בְּמָה הִזִּיק, וּמִבִּיאֵין הַחֲפֵץ שֶׁהִזִּיק בּוֹ לְבֵית
16 דִּין⁹⁸, עַד שְׁאוּמְדִין אוֹתוֹ⁹⁹ וְדִנּוּן עָלָיו. וְאִם אֶבֶד
17 הַחֲפֵץ, וְאָמַר הַחֹבֵל: לֹא הָיָה בּוֹ פְּדִי לְהִזִּיק, וְכִמּוֹ
18 אֲנוֹס אֲנִי¹⁰⁰; וְהַחֲבֵל אוֹמַר: הָיָה בּוֹ פְּדִי לְהִזִּיק -
19 יִשְׁבַּע הַחֲבֵל וְיִטַּל¹⁰¹, כִּמּוֹ שִׁיתְּבָאָר¹⁰².

(89) שאינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמיתו,
שנאמר (במדבר לה, יז): ואם באבן יד אשר ימות בה, היכהו
(ספרי פרשת מסעי, פיסקה קס). (90) היכה חבירו בדבר
שאין בו כדי להזיק, פטור (בבא קמא צא.). (91) באבן
קטנה. (92) שמחמת חולשתו נחבל, ואונס גמור הוא. ראה
להלן פרק ו, הלכה ד ומגיד משנה שם. (93) ושם מדובר
שהמוכה נחבל ולא מת. (94) כי התכוון לעשות אותו
מעשה שגורם לבייש את חבירו. (95) שאין בו נזק כלל, מה
שאין כן באבן קטנה, שיכולה לחבול חבלה כלשהי, שם צ.
(96) אבל רק בבגדו פטור מלשלם, שם צא. וראה להלן פרק
ג הלכה ה. (97) מאחר שאמרנו שאומדים לנזקים.
(98) ואין סומכים על דברי העדים בלבד. פסק כשמעון
התימני, שם צ: (99) אם חפץ זה ראוי היה לעשות נזק זה.
(100) אונס גמור ופטור. (101) חזקה שהנזק נעשה בחפץ
שיש בו כדי להזיק. ומשום כך מאמינים לנחבל (בשבועה).

לחזור. (30) ויש בו צער, ואף טעון ריפוי. (31) במי שמלאכתו בכך. (32) [מליצת המקרא (שיר השירים ז, ו) ודלת ראשך כארגמן - כל מפרשי המקרא פירשו: שער ראשך, קווצות או תלתלים, אבל מדברי רבינו כאן יוצא ברור שלא התכוון לשער, שהרי מדבר כאן על שבת. ובגילוח שאינו חוזר, הפסד השער הוא הנזק שמנה רבינו לחוד, ושבת משמעותו ביטול מלאכה בתקופת המחלה עד שיתרפא]. אולי הכוונה לפאה נכרית. (33) משום שהוא חש בראשו. (34) לשון הגמרא שם.

ה. הא למדת³⁵, שפול המחסר חבירו איבר שאינו חוזר³⁶ - חייב בכל החמשה דברים³⁷. אפילו הפיל שנו³⁸ - חייב בכל, שאי אפשר שלא יחלה פיו³⁹ שעה אחת. אף על פי שהשן אין לו רפואה, בשור השנים צריך רפואה.

(35) מקטע ידו וכו' בהלכה ב, ומשער שאינו חוזר בהלכה הקודמת. (36) ולא דוקא אלו שנזכרו בהלכות הקודמות. (37) ואינו יוצא ידי חובתו בתשלום נזק בלבד. (38) דינה כיתר האברים שאינם חוזרים. ומוכן, ששיני חלב שאחרות צומחות במקומן, דינן כאבר החוזר. ראה קידושין כד. (39) וצריך ריפוי, וגם הוא בטל ממלאכתו באותה שעה.

ו. אפילו חסרו פשערה מעור⁴⁰ בשור - חייב בחמשה דברים; שהעור אינו חוזר⁴¹ אלא צלקת⁴². לפיכך, החובל בחבירו וקרע העור והוציא ממנו דם⁴³ - חייב בחמשה דברים.

(40) דינו כמחסר אבר וחייב חמשה דברים, וראה ירושלמי סנהדרין פרק יא, סוף הלכה א. (41) ודינו כאבר שאינו חוזר. (42) המכה מתרפאת, אבל במקומה נשאר רושם לתמיד. (43) היינו פצע. ראה מכילתא משפטים פרשה ח.

ז. המבעית⁴⁴ חבירו, אף על פי שחלה⁴⁵ מן הפחד - הרי זה פטור מדיני אדם⁴⁶ וחייב בדיני שמים⁴⁷. והוא⁴⁸, שלא נגע בו, אלא כגון שצעק מאחוריו או שנתראה לו⁴⁹ באפלה וכיוצא בזה. וכן אם צעק באזנו וחרשו - פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. אחריו⁴⁹ ותקע באזנו וחרשו, או שנגע בו ודחפו בעת שהבעיתו, או שאחזו בבגדיו, וכיוצא בדברים אלו - חייב בתשלומין.

(44) המבהיל, בבא-קמא צא. (45) והוא צריך ריפוי, ואף בטל ממלאכתו. (46) מכיון שלא עשה מעשה בגופו, הרי זה גורם לנזק ופטור מדיני אדם. (47) מכיון שבגללו חלה חבירו. (48) בתנאי. (49) בגופו, וזהו מעשה, ועל כן חייב.

ח. יראה לוי⁵⁰, שהנחבל שאמר: נתחרשתי או נסמית עיני, והרי אני רואה או אני שומע - אינו נאמן⁵¹; שהרי אין אנו מפירין הדבר, שמה יערים. ואינו נוטל הנזק עד שיפדק זמן מרפה, ויהיה מחזק שאבד מאור עיניו או נתחרש, ואחר כך ישלם זה.

ארכעה¹⁴: צער, ורפוי, ושבשת, ובשת. הפה על ראשו וצבה¹⁵ - משלם שלשה: צער, ורפוי, ובשת. הפה במקום שאינו נראה¹⁶, כגון שהכה על ברכיו או בגבו¹⁷ - משלם שנים: צער ורפוי¹⁸. הפה במטפחת שפידו או בשטר¹⁹ וכיוצא באלו - נותן אחת, והיא הבשת בלבד.

(5) משלם פעם חמשה דברים, ופעם פחות. שאלת התוספתא והירושלמי שם. (6) אבר שאינו חוזר. (7) ראה למעלה פרק א הלכה ב. (8) ראה להלן הלכות ט"י. (9) להלן הלכה יד. (10) להלן הלכה יא. (11) להלן פרק ג הלכה א. (12) והתנפחה, תוספתא וירושלמי שם. (13) ויצאה ממקומה. (14) כי על נזק אינו חייב אלא אם-כן מחסר את חבירו אבר שאינו חוזר, להלן הלכה ה. (15) שאף שבת אין כאן, שהרי יכול הוא לעסוק במלאכתו, שם. (16) לשון הירושלמי שם. רבינו מפרש, שמקום המכה מכוסה ואין רואים אותו. אבל הראב"ד מפרש שכוונת הירושלמי היא שאיש לא ראה את ההכאה, ונראים הדברים שאין מחלוקת ביניהם בנוגע לדין עצמו. רבינו מודה שאם הכה ואנשים רואים, הרי ביישו אף-על-פי שהמכה אינה נראית, והראב"ד מחייב בכוח אפילו אם איש לא ראה בשעה שהכה, אבל המכה ניכרת ונראית לעין. (17) שאפילו יתנפח, אין איש רואה. (18) ובושת אינו משלם, מכיון שהמכה במקום מכוסה, וגם הכהו באין רואים. (19) מכה קלה שאין בה צער אלא בזיון בלבד, והתכוון לביישו. ירושלמי שם.

ג. פואהו בשפוד²⁰ או במסמר על צפרניו, במקום שאינו עושה חבורה²¹ ולא מעצב מלאכה²² - משלם הצער בלבד²³. השקהו סם או סכו סם²⁴, ושהה מראה עורו²⁵ - משלם לו רפוי בלבד²⁶, עד שיתחזר מראהו קשהיה. אסרו בחדר²⁷ - נותן לו דמי שבת בלבד. וכן כל פיוצא באלו.

(20) בבא-קמא פג: (21) ואין בו לא נזק ולא ריפוי. (22) ואין בו שבת. (23) ובושת אינו משלם, אם לא ראהו שום אדם (מגיד-משנה). (24) בבא-קמא פב: (25) במקום שאינו נראה, ולא גרם לו נזק ולא צער ולא בושת. (26) שכר הרופא ודמי הרפואות. (27) ובטלו ממלאכתו, שם (אם היה כבר בחדר וסגר עליו, שלא יוכל לצאת, הריהו גורם בנזקים ופטור מדיני אדם, רא"ש שם. וראה חושן-משפט סימן תכ, סעיף יא).

ד. המגלח²⁸ שער ראש חבירו - נותן לו דמי בשתו בלבד, מפני שסופו לחזר. גלחו בסם או שפואהו עד שאין סוף השער לחזר - חייב בחמשה דברים: בנזק²⁹ בצער ורפוי - שהרי יתחמם ראשו מן הכויה או מן הסם, ונמצא חש בראשו³⁰; ומשלם לו שבת - שהרי הוא ראוי לרקד³¹ ולנדנד דלת ראשו³² בשעת רקוד, ונמצא בטל ממלאכה זו³³; ובשת - שאין לה בשת גדול מזה³⁴.

(28) בתער. בבא-קמא פו. (29) שהרי השער אין סופו

קלה, לא יסכים אלא להפחתה מועטת בלבד (ראה תוספתא בבא-קמא פרק ט, וירושלמי שם פרק ח הלכה ג, שנותן לו שכר שלם, וראה מגיד-משנה הלכות גזילה ואבידה פרק יב הלכה ד). (64 בבא-קמא פג: פה: 65) כל ימי החול. (66) עבודה קלה שיוכל כל אדם לעשותה גם בלי יד, לאחר שיבריא. ואין מחשבים לפי שכר העבודה לפני שקטעו ידו, מכיוון שהפסד זה נכלל בחשבון דמי הנזק. וראה מכילתא דרשב"י משפטים כא, יט. (67) ראה להלן הלכה יד. (68) ואינו יכול להיות שומר קישואים, שצריך להתהלך מסביב לגינה. [המדובר כשקטע שתי רגליו, כי ברגל אחת, אומרת המשנה (פג:)] שמקבל כשומר קישואים, וכן בתוספתא שם נאמר: כאילו הוא חגר שומר קישואים. רא"ש שם]. (69) עבודה קלה שיוכל כל אדם לעשותה גם בלי רגל, לאחר שיבריא. (70) הכוונה לשתי עיניו, כי סומא בעין אחת מסוגל לעבודה. [נודין זה נאמר בסתם בן אדם, שאינו בעל מקצוע. אבל אם הוא בעל מקצוע, ויוכל לעסוק בו גם אחר חליו, משערים השבת לפי המלאכה שלו, שיוכל לעשותה לאחר שיתרפא, כגון מורה וקטעו ידו או רגלו, שלאחר שיתרפא יוכל להמשיך במלאכתו (רא"ש שם)].

יב. הפה⁷¹ את חברו על אָזְנוֹ, או אָחֳזֵז⁷² וְתָקַע⁷³ בְּאָזְנוֹ, וְחָרְשׁוֹ⁷⁴ - נוֹתֵן לוֹ דָּמֵי פְלוֹי⁷⁵; שְׁהָרִי אֵינוֹ רָאוּי לְמַלְאכָה פְּלִילִי⁷⁶.

(71) בבא-קמא צא. (72) שעשה מעשה בגופו, שם. השווה למעלה הלכה ז. (73) ואינו ניתן לרפוי. (74) מימרא של רבא, שם פה: (75) משמע שאם יש לו מלאכה, שיוכל לעשותה לאחר שנתחרש, אינו משלם דמי כולו. ראה שם תוספות דיבור-המתחיל חרשו.

יג. סָמָא אֶת עֵינָיו⁷⁶ וְלֹא אָמְדוּהוּ⁷⁷, קָטַע אֶת יָדוֹ⁷⁸ וְלֹא אָמְדוּהוּ⁷⁹, וְקָטַע אֶת רִגְלוֹ וְלֹא אָמְדוּהוּ, וְאַחֵר כָּךְ חָרְשׁוֹ - הוֹאִיל וְלֹא אָמְדוּהוּ לְכָל נֶזֶק וְנֶזֶק, נוֹתֵן לוֹ דָּמֵי פְלוֹי⁸⁰. אָמְדוּהוּ⁸¹ לְכָל נֶזֶק וְנֶזֶק וְאַחֵר כָּךְ⁸² אָמְדוּהוּ לְכָל⁸³ - אֵין גּוֹבִין מִמֶּנּוּ אֶלָּא דָּמֵי פְלוֹי⁸⁴ בְּלִבְדּוֹ⁸⁵; וְאִם תִּפְשׁ הַנֶּזֶק נֶזֶק פֶּלַי אֵיבָר וְאֵיבָר⁸⁶ וְדָמֵי פְלוֹי⁸⁷ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ⁸⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חרשו ... נותן לו דמי כולו".

כשם שבהבנת השכל ישנה 'דעת תחתון' שהיא הבנה באלקות כפי ערך שכלו של אדם, ו'דעת עליון' שהוא סוג שונה לגמרי ב'דעת' הבא מצד הקשר הפנימי של הנשמה היהודית עם הקב"ה, ועל ידה יכול יהודי להגיע להבנה אחרת לגמרי באלקות, וכשם שבראיה ישנו הבדל עצום בין ראייה בפעם הראשונה שהיא ראייה שטחית ובין ראייה הבאה לאחר התבוננות בדבר ביסודיות ובעמקות "התופסת" את האדם השוקע בה כאילו אין דבר אחר מלבד הדבר שרואה, כך גם בשמיעה ישנה שמיעה סתם וישנה שמיעה שפירושה קליטה מעמיקה ופנימית

(50) סברת עצמו. (51) כי דין הנחבל כדין הנגול (שבועות מד:), ונגול הטוען שלקחו ממנו כליו שלא ברשות אינו נאמן אלא-אם-כן יש לו עדים (שם מו. הגר"א לחושן-משפט סימן תכ, סעיף לג).

ט. פָּמָה הוּא הַצֶּעַר? הַפֶּל הוּא לְפִי הַנֶּזֶק⁵²: יֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא רַךְ⁵³ וְעֵנֵג מְאֹד⁵⁴ וְבַעַל מָמוֹן, וְאֵלּוּ נָתַנוּ לוֹ מָמוֹן הַרְבֵּה לֹא הִיָּה מְצֻטָּעַר מְעַט; וְיֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא עֲמֻלָּן⁵⁵ וְחָזָק⁵⁶ וְעֵנִי, וּמִפְנֵי זֶה אֶחָד מְצֻטָּעַר צֶעַר הַרְבֵּה. וְעַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה⁵⁷ אוֹמְדִין וּפּוֹסְקִין הַצֶּעַר.

(52) בבא-קמא פג: (53) חלש, מפונק. (54) וקשה לו לעמוד אפילו בצער מועט, "אם היה מרוכך, מעורן ומפונק" (מכילתא משפטים פרשה ח). (55) עובד עבודה קשה. (56) ויכול לעמוד אפילו בצער רב. (57) "כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול" (שם). באומדן הצער, מביאים בחשבון את הצד הסובייקטיבי של הנחבל, מה-שאינ-כן בחישוב הנזק. ראה למעלה פרק א הלכה א.

ז. בִּיצֵד מְשַׁעְרִין הַצֶּעַר בְּמָקוֹם שֶׁחָסְרוֹ אֵיבָר⁵⁸? הָרִי שֶׁקָּטַע יָדוֹ אוֹ אֶצְבָּעוֹ - אוֹמְדִים פָּמָה אָדָם כְּזֶה רוֹצֶה לָתֵן בֵּין לְקָטַע לוֹ אֵיבָר זֶה בְּסִיף אוֹ לְקָטַע אוֹתוֹ בְּסֶם⁵⁹, אִם גָּזַר עָלָיו הַמֶּלֶךְ⁶⁰ לְקָטַע יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ, וְאוֹמְדִין פָּמָה יֵשׁ בֵּין זֶה לְזֶה וּמִשְׁלֵם הַמִּזְיקָן⁶¹.

(58) שכבר שילם לו דמי האבר, בבא-קמא פה. ההלכה הקודמת נותנת תשובה מספקת לצער שלא במקום נזק, כגון כוואהו בשפוד על ציפורנו. ובהלכה זו מבאר רבינו כיצד משערים צער במקום שיש גם נזק, והחובל שילם דמי הנזק. (59) שאין בו צער. (60) כי לקטוע ידו לכתחילה לא יסכים, אפילו בדמים מרובים. (61) את ההפרש.

יא. בִּיצֵד מְשַׁעְרִין הַשֶּׁבֶת? אִם לֹא חָסְרוֹ אֵיבָר אֶלָּא חָלָה וְנָפַל לְמַשְׁכָּב, אוֹ שֶׁצָּבְתָּהּ יָדוֹ וְסוּפָה לְחֹזֶר⁶² - נוֹתֵן לוֹ דָּמֵי שְׁבֻתוֹ שֶׁל כָּל יוֹם וְיוֹם כְּפּוֹעַל בְּטָל⁶³ שֶׁל אוֹתָהּ מְלָאכָה שֶׁבִטֵּל מִמֶּנּוּ; וְאִם חָסְרוֹ אֵיבָר⁶⁴ אוֹ שֶׁקָּטַע יָדוֹ - נוֹתֵן דָּמֵי יָדוֹ, שֶׁהוּא הַנֶּזֶק, וְשֶׁבֶת - רוֹאִין אוֹתוֹ⁶⁵ כְּאֵלּוּ הוּא שׁוֹמֵר קִשּׁוּאִים⁶⁶, וְרוֹאִין בְּמָה הוּא שׁוֹמֵר שְׁכָר שׁוֹמֵר קִשּׁוּאִין בְּכָל יוֹם, וְעוֹשִׂין חֲשֻׁבוֹן כָּל יְמֵי חָלָיו שֶׁל זֶה, וְנוֹתֵן לוֹ⁶⁷. וְכֵן אִם קָטַע רִגְלוֹ⁶⁸ - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ הוּא שׁוֹמֵר עַל הַפֶּתַח⁶⁹. סָמָא עֵינָיו⁷⁰ - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ הוּא טוֹחֵן בְּרַחִים. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(62) ואינו משלם נזק, אף-על-פי שפחתו דמיו בזמן המחלה. (63) לא השכר המלא של יום עבודה, שעסק בה קודם המחלה, כי "אינו דומה עושה מלאכה ליושב ובטל" (בבא-מציעא עו:), אלא מחשבים לפי השכר, שפועל באותה העבודה היה מסכים לקבל ליום ובלבד שלא יעבור. אם העבודה קשה, יסכים להפחתה גדולה, ואם המלאכה

חייב אלא בדמי ריפוי, והרי הוא נותן לו. וראה בבא-קמא פה.

יז. אָמַר לוֹ הַנֶּזֶק: פֶּסֶק עֲמִי¹⁰² וְתֵן עַל יָדִי, וְאֲנִי
אֶרְפָּא אֶת עַצְמִי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שֶׁהָרִי אֹמֵר לוֹ: ¹⁴
שָׁמָּה לֹא תִרְפָּא עַצְמְךָ¹⁰³, וְאַחֲזֶק אֲנִי כְּמִזְיק. אֲלָא
נֹתֵן לוֹ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ, אוֹ פּוֹסֵק עַל הַכֹּל וְנֹתֵן דָּמִי
¹⁷ הָרְפוּי עַל יָדֵי בֵּית דִּין.

(102) את דמי הריפוי. (103) כי רוצה אתה להשאיר את
הכסף בידך.

יח. אָמַר לוֹ הַמִּזְיק¹⁰⁴, אֲנִי אֶרְפָּא¹⁰⁵ אוֹתְךָ, אוֹ יֵשׁ
לִי רוֹפֵא שְׁמֶרְפָּא בְּחִנָּם - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ¹⁰⁶; אֲלָא
²⁰ מִבֵּיא רוֹפֵא אֲמֵן וּמִרְפָּאָהוּ בְּשֹׁכֵר.

(104) שם. (105) כגון שהיה רופא. (106) כי במקרה א'
יכול הנחבל לטעון שאינו רוצה שאדם שחבל בו יטפל
בריפוי, ובמקרה ב' - שרופא שמרפא בחינם, אין ריפוי
שזה כלום.

יט. הָרִי שֶׁלֹּא פֶּסֶק עֲמִי¹⁰⁷, אֲלָא הִיָּה מְרַפָּא יוֹם
וְיוֹם, וְעָלָו בּוֹ צָמְחִים¹⁰⁸ מִחֲמַת הַמֶּכָּה, אוֹ נִסְתַּרְהָ¹⁰⁹
הַמֶּכָּה אַחֵר שֶׁחִתְּהָ¹¹⁰ - חֵיב לְרַפְּאוֹתָהּ וְלָתֵת לוֹ דָּמִי
שְׁבָתוֹ¹¹¹. עָלָו בּוֹ צָמְחִים שֶׁלֹּא מִחֲמַת הַמֶּכָּה - חֵיב
לְרַפְּאוֹתָהּ¹¹², וְאֵינוֹ נֹתֵן לוֹ דָּמִי שְׁבָתוֹ. עֶבֶר עַל דְּבָרֵי
רוֹפֵא¹¹³ וְהַקְבִּיד עָלָיו הַחֲלִי - אֵינוֹ חֵיב לְרַפְּאוֹתָהּ¹¹⁴.

(107) מראש, כי אילו פסק עמו, לא היה מוסיף לו כלום, לא
על דמי הריפוי ולא על דמי השבת. ראה למעלה הלכות
יד-טו. (108) אבעבועות. בבא-קמא פג: פה. (109) וחזרה
לקדמותה. (110) שנתרפאה, אבל לא לגמרי, שם.
(111) כדעת תנא-קמא, שם. (112) צריך לומר: אינו חייב
לרפאותו (מגיד-משנה). בכתיב-יד אוקספורד מספר 518
ו-591 מובא בהלכה זו רק הדין, שעלו בו צמחים מחמת
המכה... חייב לרפאותו. וכל הפיסקא של "עלו בו צמחים
שלא מחמת המכה" איננה, ונוספה רק בגליון. (113) שם
פה. (114) כי החולה פשע.

כ. כְּשֶׁפּוֹסְקִין בֵּית דִּין עַל הַמִּזְיק וּמַחֲבִיבִין אוֹתוֹ
לְשֵׁלֶם¹¹⁵ - גּוֹבִינ מִמֶּנּוּ הַכֹּל¹¹⁶ מִיָּד¹¹⁷, וְאֵין קוֹבְעִין
לוֹ¹¹⁸ זֶמֶן כָּלָל. וְאֵם נִתְחַיֵּב בְּבִשְׁת כְּלָבָד¹¹⁹ - קוֹבְעִין
³⁰ לוֹ זֶמֶן לְשֵׁלֶם, שֶׁהָרִי לֹא חִסְרוֹ מִמּוֹן¹²⁰.

(115) כלומר, לאחר מתן פסק הדין. (116) נזק, צער, ריפוי,
שבת ובושת. (117) "יכולם שמים ונותנים לו מיד",
תוספתא שם. (118) לפי בקשתו. "אמר רבי חנינא: אין
נותנים זמן לחבלות", בבא-קמא צא. (119) ראה למעלה
הלכה ב. (120) גמרא שם. ואם חסרו ממון, אין קובעים
לו זמן אפילו לאותם התשלומים שאינם באים מחסרון
ממון.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) נתבאר בו מהו עניין הבורשת וכל פרטיו. וכן נתבאר
הדברים, ששיעורו וקצבו חכמים חיוב העושים.

החודרת ומקיפה את כל מהות השומע - "יכנסו דברי
באזנך" - עד שהיא נוגעת לכללות ועצם האדם ויכולה
לשנות את כל מהותו ותוכנו, לכן נפסק שאם "חרשו נותן
לו דמי כולו" כי פגע בשמיעה שבכוחה לעצב את כל
מהותו ותוכנו של האדם.

(על פי לקו"ש חלק ז"ז עמוד 161)

(76) שם. בעיא של רבא שעלתה בתיקו. (77) בית-דין, ולא
אמרו למזיק כמה עליו לשלם. (78) אחר-כך. (79) ורק
לאחר שחרשו הם באים לדין. (80) כדין חרשו. ופסק
כ"אם תמצוי לומר" שם. ותשלום זה כולל דמי עינו, ידו
ורגלו. ואף דמי שבת אינו משלם, ופטור גם מצער ובושת
וריפוי, שהרי שילם את דמי כולו, וכאילו קנה אותו לעבד.
(81) שם, בעיא שעלתה בתיקו. (82) לאחר שחרשו.
(83) כפי שהיה שוה לפני כל החבלות האלה. (84) מכיון
שהבעיא עלתה בתיקו, פוסקים מספק לטובת המזיק, ואין
מחייבים אותו בצער, ריפוי, שבת ובושת של החבלות
הקודמות. (85) פירוש: צער, ריפוי ובושת של כל אבר
ואבר, אבל שבת נכלל בדמי כולו. (86) כפי שהיה שוה
קודם החבלות האלה. (87) מכיון שהוא ספק, פוסקים
לטובת המחזיק (הפירוש של כל הלכה זו על-פי לחם-
משנה).

1 יד. בַּיַּצֵּד מְשַׁעְרִין הָרְפוּי⁸⁸? אוֹמְדִין בְּמָה יָמִים
2 יָחִיָּה⁸⁹ זֶה מַחֲלִי זֶה וְכַמָּה הוּא צָרִיךְ⁹⁰, וְנֹתֵן לוֹ
3 מִיָּד⁹¹. וְאֵין מַחֲבִיבִין אוֹתוֹ לָתֵן דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ⁹².
4 וְדָבָר זֶה תַּקְנָה הִיא לַמִּזְיק⁹³.

(88) בבא-קמא צא. (89) לאחר כמה ימים יבריא.
(90) לשכר הרופא, לדמי הרפואות וליתר ההוצאות, כגון
מזון מיוחד להבראה. (91) דמי הריפוי לכל הימים, שם.
"יכולן שמין ונותנין לו מיד" (תוספתא שם). (92) אפילו
שהנחבל תובע זאת בטענה שאי-אפשר לדעת מראש כמה
זמן ימשך הריפוי. (93) שאפילו ימשך הריפוי יתר על מה
שאמדוהו, אינו מוסיף לו כלום, גמרא שם.

5 טו. וְכֵן הַשְּׁבָת⁹⁴ - אוֹמְדִין אוֹתָהּ⁹⁵ וְנֹתֵן הַכֹּל מִיָּד⁹⁶.
6 אִם הִיָּה מִתְגַּלְגֵּל בְּחֵלְיוֹ וְהוֹלֵךְ, וְאָרֶךְ בּוֹ הַחֲלִי יֵתֵר
7 עַל מָה שְׁאֻמְדוּהוּ - אֵינוֹ מוֹסִיף לוֹ כְּלוֹם⁹⁷. וְכֵן אִם
8 הִבְרִיא מִיָּד - אֵין פּוֹחֲתִין לוֹ מִמָּה שְׁאֻמְדוּהוּ⁹⁸.

(94) דמי הבטלה מעבודה בזמן החולי. (95) ראה למעלה
הלכה יא. (96) גמרא שם. בתוספתא שם: "אפילו חמש
שנים". (97) וזוהי התקנה למזיק שנוכרה בהלכה קודמת.
(98) שמן השמים ריחמו עליו, גמרא שם.

9 טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁹⁹? בְּשִׁרְצָה הַמִּזְיק, שְׁאוֹ
10 תַּקְנָה הִיא לוֹ; אֲבָל אִם אָמַר הַמִּזְיק: אֵין רְצוֹנִי
11 בְּתַקְנָה זוֹ, אֲלָא אֶרְפָּאָנוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ¹⁰⁰ - שׁוֹמְעִין
12 לוֹ¹⁰¹.

(99) שנותן הכל מיד. (100) ואם יתרפא מהר - הרווח שלו,
ואם ימשך הריפוי זמן רב - ההפסד שלו. (101) שאינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ו סיון – ספר נזיקין – הלכות חובל ומזיק קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שם. (15) כשבגדיו מופשלים. (16) באיזו דרך שהיא, אפילו על-ידי הפשטה נוספת. (17) אף-על-פי שמרצונו הגביה בגדיו. (18) ובושתו אינו כה מרובה. סיכום: בהלכה זו שלושה סוגי ערום: א. ערום לגמרי ומרצונו, שהמביישו פטור. ב. ערום חלקי ושלא מרצונו, כגון נשבה הרוח. . . שהמביישו חייב, אבל פחות מהמבייש את שאינו ערום. ג. ערום חלקי מרצונו, כגון עלה מן הנהר, שהמביישו חייב, אבל פחות מהמבייש את המלוכבש.

- ג. המבייש את הישן¹⁹ - חיב בבושת²⁰. ואם מת בתוך שנתו, ולא הקיץ²¹ ולא הרגיש בזה שבישו - אין גובין²² בשת זה מן המבייש; ואם תפשו היורשין - אין מוציאין מידן²³.

(19) שאינו מרגיש בבושתו, בבא-קמא פו: (20) שהרי לאחר שהוא מתעורר משנתו הוא מתבייש. (21) ולא ידע בבושתו. (22) בעיא שלא נפתרה, אם החיוב בא על בושת שלו, המבייש פטור, מאחר שמת המבייש. ואם החיוב בא משום בושתם של בני משפחתו, יהיה חייב, שהרי הם בחיים. (23) כי המוציא מחבירו עליו הראיה.

- ד. המבייש את השוטה²⁴ - פטור²⁵; והמבייש את החרש - חיב²⁶. המבייש את הגר או את העבד²⁷ - חיב. המבייש את הקטן: אם קשם מלימין אותו נכלם - חיב²⁸, ואם לאו - פטור²⁹. ומכל מקום, אינו דומה המבייש את הקטן למבייש את הגדול, ולא המבייש את העבד למבייש את בן חורין³⁰, ולא מבייש חרש למבייש פקח.

(24) "כל מי שנטרפה דעתו, ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים", כגון שדרכו לשבר כלים או לזרוק אבנים (הלכות עדות פרק ט הלכה ט, וראה חגיגה ג: ד.). (25) כי אינו בן בושת, בבא-קמא פו: (26) אף-על-פי שבדרך כלל דין החרש כדין השוטה, כי אין דעתו נכונה, שם. (27) שם פז. בדבר ההבדל בין המבייש עבד עברי לבין המבייש עבד כנעני, ראה להלן פ"ד ה"ו. (28) אע"פ שבדרך כלל דין הקטן כדין השוטה. (29) שם. (30) בושתו של עבד אינו מרובה כבושתו של בן חורין, כי שיעור הבושת תלוי גם באישיותו של המתבייש. ראה למעלה הלכה א.

- ה. המבייש את חברו בדרים³¹, או שרקק על בגדיו³² - פטור³² מן התשלומין³³. ויש לבית דין לגדר בדר³⁴ ככל מקום³⁵ ובכל זמן³⁶ כפי שיראו³⁷. ואם ביש תלמיד חכם³⁸ - חיב לשלם לו בשת שלמה, אף על פי שלא בישו אלא בדרים³⁹. כפר נפסק הדין⁴⁰, שכל המבייש תלמיד חכם, אפילו בדרים - קונסין אותו וגובין ממנו משקל שלשים וחמשה דינר מן הזהב⁴¹, שהוא משקל תשע סלעים פחות רביע. וקבלה⁴² היא בידנו, שגובין קנס זה בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ⁴³.

(31) בבא-קמא צא. (32) שם. והטעם שפטור בשניהם מן

- א. כיצד משערין הפשת? הפלי לפי המבייש והמתבייש³. אינו דומה מתבייש מן הקטן למתבייש מאדם גדול ומכבד, שזה שבישו זה הקל⁴ בשתו מרבה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הכל לפי המבייש והמתבייש".

היזק הבושת אינו כהיזק הגוף שבו נגרם נזק לאבר מסוים בגופו של אדם, אלא שהוא היזק נפשי בו האדם מאבד את ערכו ותוכנו, ולכן מצינו חילוק בתשלומי הבושת ש"הכל לפי המבייש והמתבייש". מתוך כך יובן גם מדוע בעניין עדי שקר, כתב הרמב"ם (הלכות עדות פ"ז ה"ב) שמזהירים את העדים "ומודיעין אותם כח עדות שקר ובושת המעיד בה בעולם הזה ובעולם הבא" אזהרה שלא מצינו דוגמתה אפילו בעבירות שהעונש עליהם ארבע מיתות בית דין.

והביאור הוא: כל תוכנו של יהודי הוא עדות על הקב"ה, כי על ידי הנהגתו הטובה והישרה הוא מעיד על ה"טוב" ו"היושר" של הקב"ה כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל "אתם עדי" (ישעיהו מג, י). לכן כשמעיד עדות שקר הרי זה מעשה הסותר את כל עניינו ותוכנו, ומשום כך מזהירים אותו שאם יעיד שקר בושת לו בעולם הזה כו' כי מאבד את כל תוכנו.

(על פי לקו"ש חלק כ"ז עמוד 258 הערה 56)

- (2) בבא-קמא פג: (3) ראה להלן. (4) הנקלה, ובלשון התוספתא (בבא-קמא פרק ט): "אינו דומה המתבייש מן היקר (המכובד) למתבייש מן הפגום (=הנקלה)".

- ב. המבייש⁵ את הערם⁶ או מי שהוא במרחץ⁷ - פטור⁸. נשבה הרוח⁹ והפכה שוליו¹⁰ על פניו והרי הוא ערם¹¹, והוסיף זה בהפשטתו - חיב בבושת¹²; ואינו דומה¹³ מבייש את זה שנעשה ערם למבייש את שאינו ערם. וכן אם הגביה בגדיו לירד לנהר¹⁴ או שעלה מן הנהר¹⁵, ובישו¹⁶ - חיב¹⁷; ואינו דומה¹⁸ מבייש זה למבייש את המכסה בבגדיו.

(5) באיזו דרך שהיא, כגון רקק בו. (6) המתהלך ערום בפני בני אדם. (7) אנשים עומדים שם ערומים ואין להם בושת. (8) כיוון שאינו מקפיד ללכת ערום בפני בני אדם, איננו בן בושת (רש"י שם פו: וראה ב'תוספות' שם דיבור-המתחיל ערום, שפירשו בדרך אחרת). [לא נתבאר למה פטור כשבייש במרחץ על-ידי הכאה או ריקקה, ואולי במרחץ הכוונה שביישו על-ידי שהפשיט את בגדיו]. (9) גמרא שם. (10) שולי בגדיו. (11) נעשה ערום חלקי, אבל לא מרצונו. (12) אף-על-פי שבייש בהפשטה אדם שהיה כבר ערום. והטעם שהוא חייב, משום שערום זה בן בושת הוא, שהרי לא מרצונו נעשה ערום. (13) בושתו של זה שנעשה ערום אינו מרובה כבושתו של זה שאינו ערום. (14) גמרא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

58) ככל תשלום קצוב. ראה בבא-קמא כז: (59) אינו משלם יותר, כי התשלום כולל גם דמי ריפוי ושבתי, ראה ר"ף שם. (60) אינו משלם פחות. (61) לא פחות ולא יותר. ורש"י שם פירש, שתשלום זה הוא דמי בושת בלבד, ובעד שאר הדברים הוא משלם לחוד.

- ט. וְכֵמָּה הוּא מְשַׁלֵּם? הַבּוֹעֵט⁶² בְּחֵבְרוֹ בְּרִגְלוֹ - 18
מְשַׁלֵּם חֲמֵשׁ סָלָעִים. הַכּוֹהֵן בְּאַרְבָּבֶתוֹ⁶³ - מְשַׁלֵּם 19
שְׁלֹשׁ סָלָעִים. קָבֵץ אֲצַבְעוֹתָיו כְּמוֹ אוֹגֵד אֲגָדָה⁶⁴ 20
וְהַכּוֹהֵן בְּיָדוֹ בְּשֵׁהִיא אֲגוּדָה - מְשַׁלֵּם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה 21
סָלָעִים. תִּקַּע אֶת חֲבֵרוֹ בְּכַפּוֹ⁶⁵ - מְשַׁלֵּם סָלַע. סָטְרוֹ 22
עַל פָּנָיו - מְשַׁלֵּם חֲמֵשִׁים סָלָעִים. סָטְרוֹ מֵאֲחֹרָי 23
יָדָיו⁶⁶ - מְשַׁלֵּם מֵאָה סָלַע. וְכֵן אִם צָרַם בְּאָזְנוֹ⁶⁷, אוֹ 24
תָּלַשׁ בְּשִׁעְרוֹ, אוֹ שָׂרַק וְהִגִּיעוּ [הָרֶק בְּבִשְׂרוֹ]⁶⁸, אוֹ 25
הִעֲבִיר טָלִית מְעִלּוֹ, וּפָרַע רֹאשׁ הָאִשָּׁה - מְשַׁלֵּם 26
מֵאָה סָלַע⁶⁹. וְכֵן הוּא מְשַׁלֵּם עַל כָּל מַעֲשֵׂה 27
וּמַעֲשֵׂה. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁבִּעַט בְּחֵבְרוֹ אַרְבַּע בְּעִיטוֹת, 28
אִפְלוּ זֶה אַחֵר זֶה⁷⁰ - מְשַׁלֵּם עֶשְׂרִים סָלָעִים. סָטְרוֹ 29
עַל פָּנָיו וְשְׁתֵּי סָטִירוֹת - מְשַׁלֵּם מֵאָה סָלַע. וְכֵן 30
בְּשֹׂאֵר. 31

(62) שם. (63) בברכו. (64) היינו אגרוף, וזוהי הסנקורת הנזכרת בגמרא שם. וראה רבינו חננאל שם. (65) הכה את חבירו בפס ידו סגור בעורפו (פירוש המשניות לרבינו בבא-קמא ז.ד.). (66) הבזיון גדול יותר. (67) פגם אוזנו. (68) כי רקק על בגדיו פטור מן התשלומים. ראה למעלה הלכה ה. (69) השיעורים השונים בקנסות, לא נמסר טעמם. "כך ראינו שבקנסות אין דומים זה לזה ואין להם טעם, אלא כל מה שאמרו חכמים ז"ל, ואפילו של תורה, אין להם טעם מפני מה זה כך וזה כך . . . וכן קנסות של חכמים" (אוצר הגאונים לבב"ק עמ' 65). (70) אינן נחשבות כבושת אחד.

- י. כָּל אֱלוֹ הַסָּלָעִים⁷¹ הֵם מִכֶּסֶף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁷² 32
בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן⁷³, שֶׁהָיָה בְּכָל סָלַע חֲצִי דִינָר כֶּסֶף⁷⁴ 33
וּשְׁלֹשָׁה דִינָרִין וּמִחֲצֵה נֶחֱשֶׁת. לְפִיכָּךְ, מִי שֶׁנִּתְחַבֵּב 34
בְּהִפּאוֹת אֱלוֹ לְשֵׁלֶם מֵאָה סָלַע - הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם 35
שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה סָלַע וּמִחֲצֵה כֶּסֶף נִקְיָה⁷⁵. 36

(71) שקצבו חכמינו, בבא-קמא לו: (72) ובלשון הגמרא (שם) "כסף מדינה". (73) של חכמי המשנה והתלמוד. (74) בכל סלע יש ארבעה דינרים, וסלע מכסף ארץ ישראל יש בו שמינית של סלע מכסף נקי, היינו חצי דינר כסף נקי, והיתר הוא נחושת (כסף האמור בתורה הוא כסף נקי). (75) כלומר, מאה סלעים צריכים להכיל כמות זו של כסף נקי (והיתרה נחושת), ובזמן שהפחיתו את אחוז הכסף הנקי בסלע, עליו להוסיף לו סלעים לשם השלמת הכמות הנ"ל של כסף נקי. ראה חושן-משפט סימן תכ, סעיף מב, ומאירת-עינים שם ס"ק פ. וראה גם שו"ת חוות יאיר סימן א, א, שפלפל ליישב את חשבונו של רבינו כאן, שאינו מביא בחשבון כלל את שווי הנחושת שבדינר מדינה.

- יא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁷⁶? בְּמִכְכָּד; אֲכָל אָדָם 37

התשלומים, משום שכתוב בתורה "והחזיקה במבושיו", ומשמע שלא חייבה תורה אלא על בושת גופו, אבל ביישו בדברים או רקק על בגדו - פטור (רא"ש שם). (33) אבל יש בזה עוון גדול, ראה להלן הלכה ז. (34) כדי שלא יבזו אנשים זה את זה ויבואו לידי מריבות. (35) אפילו בחוצה לארץ. (36) אפילו בזמן הזה. וכן כתב רב שרירא גאון, שאף על בושת דברים מנדים אותו עד שיפייסנו כראוי, לפי כבודו. ומסתבר שבושת בדברים גדול מבושת של חבלה, שאין דבר גדול כלשון הרע ודיבה שאדם מוציא על חבירו (רא"ש שם). (37) "מייסרים אותו לפי צורך השעה, ולפי מה שרואים בבית-דין" (אוצר הגאונים לבבא-קמא עמוד 152). (38) ירושלמי בבא-קמא פרק ח הלכה ו. (39) אף-על-פי שהמבייש אדם פשוט בדברים - פטור מן התשלומים. (40) ירושלמי שם. (41) והוא ליטרא זהב שנזכרה בירושלמי שם. וראה הלכה ו. (42) תלמיד מפי רבו. (43) אף שאין גובים קנסות בחוץ לארץ (בבא קמא כז: -) גובים קנס זה, של המבייש תלמיד חכם, אפילו בחוצה לארץ, שלא יבואו לזלזל בכבוד החכם.

- ו. מַעֲשִׂים הָיוּ אֲצֻלְנוּ תְּמִיד בְּכָךְ בְּסִפְרָד. וַיֵּשׁ 1
תְּלִמְיָדֵי חֲכָמִים שֶׁהָיוּ מוֹחֲלִין⁴⁴ עַל זֶה, וְכָךְ נָאָה 2
לָהֶם⁴⁵; וַיֵּשׁ שְׁתוּבָעָה וְעוֹשִׁין פְּשָׁרָה בִּינְיָהוּ. אֲכָל 3
הַדִּנְיָסִים הָיוּ אוֹמְרִין לְמַבְיֵשׁ: חֵיב אֲתָה לְתֵן לוֹ לְטָרָא 4
זָהָב. 5

(44) מתוך אהבת השלום. (45) כי תלמיד חכם מצווה להיות אוהב שלום ורודף שלום. אבות פרק א, יב.

- ז. אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּבְיֵשׁ שֹׂאֵר הָעַם בְּדָבָרִים פְּטוּר מִן 6
הַתְּשֻׁלוּמִין - עוֹן גָּדוֹל הוּא⁴⁶. וְאִינוּ מִחֲרָף וּמִגִּדָף⁴⁷ 7
לָעַם אֲלָא רִשְׁעָה⁴⁸ שׁוֹטָה. וְאָמְרוּ חֲכָמִים 8
הָרַאשׁוֹנִים⁴⁹, שֶׁכָּל הַמְּלַכִּים⁵⁰ פָּנִי אָדָם בְּשִׂרָיו⁵¹ 9
מִיִּשְׂרָאֵל בְּדָבָרִים - אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. 10

(46) ראה הלכות דעות פרק ו הלכה ח. (47) אפילו לשם תוכחה [בדברים שבין אדם לחבירו. אבל שבין אדם למקום, מותר וגם מחוייבים להכלימו ואפילו ברבים, כך משמע מלשונו של רבינו שם, וראה לחם-משנה שם]. (48) שעבר על הכתוב בתורה "ולא תשא עליו חטא" (ויקרא יט, יז), שם. (49) אבות פרק ג, יא. (50) המבייש. (51) בבא-מציעא נט.

- ח. יֵשׁ הִפּאוֹת רַבּוֹת⁵², שִׁישׁ בָּהֶן בְּזוּי וְצַעַר מְעֵט, 11
וְאֵין בָּהֶן גְּזֵק⁵³. וְכָכָר פְּסָקוֹ לָהֶם חֲכָמִים⁵⁴ דְּמִים 12
קְצוּבִים⁵⁵. וְכָל הַמִּפְּהָ לְחֵבְרוֹ⁵⁶ הִפּאָה מֵהֶן - מְשַׁלֵּם 13
אוֹתוֹ הַמָּמוֹן הַקְּצוּב⁵⁷. וְכֵלֶן קִנְסוֹת הֵן⁵⁸. וְאוֹתוֹ 14
הַמָּמוֹן הַקְּצוּב הוּא דְּמֵי הַצַּעַר וְהַפְּשֵׁת וְהַרְפּוּי 15
וְהַשְׁבֵּת. בֵּין צָרִיף לְרַפּוּאָה וְשִׁבְתָּה⁵⁹ בֵּין לֹא צָרִיף⁶⁰ - 16
בְּזָהָב⁶¹ הוּא מְשַׁלֵּם. 17

(52) ראה הלכה ט. (53) וריפוי ושבתי לפעמים יש בהן, ולפעמים אין. (54) חכמי המשנה והתלמוד. (55) ראה הלכה ט. (56) ראה הלכה יא. (57) לאותה מכה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון כ' סיון – ספר נשים – הלכות יבום וחליצה קנא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בגמרא. (78) כדעת תנא-קמא שאמר: "זה הכלל, הכל לפי כבודו" (בבא קמא צ:), ולפי מסקנת הגמרא (צא). שלהקל בא, כלומר שהשיעורים האמורים הם למכובדים בלבד, אבל פחותים מהם מקבלים פחות מן השיעור הקצוב. רבינו מרחיב כלל זה של המשנה, אף על שלושת הדברים הראשונים (ואף על כיוצא בהם), שלא הובאו במשנה, כי בירושלמי (בבא-קמא פרק ח הלכה ו) מובאים כהמשך למשנה. וראה ב'תוספות' שם כז: ד"ה הרי. (79) ולא כפי שטוען החובל או הנחבל. (80) נקלים.

1 שהוא מבזה ואינו מקפיד בכל אלו הדברים⁷⁷ וכיוצא
2 בהן - אינו נוטל אלא לפי מה שראוי לו⁷⁸, וכמו
3 שראוי הדברים⁷⁹ שהוא ראוי לטל. לפי שיש פני אדם
4 בעורין⁸⁰, שאין מקפידין על פשתם, וכל היום מבזים
5 עצמן בכל מיני בזוי דרך שחוק וקלות ראש, או פדי
6 לטל פרוטה אחת מן הלצים המשחקים עמם.

(76) שיעורי התשלומים בהכאות הנ"ל. (77) אף שלושת הדברים הראשונים שבהלכה ט, שלא נזכרו במשנה אלא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ו סיון תשע"ח

אפילו בשוגג שמה ביאה. (9) שאין לו דעת לגרש. (10) כי גיטו של קטן אינו כלום.

ד. ואלו חולצין ולא מנבמין: הספקות, פגון
21 שהיתה ספק ערוה על אחיו¹¹, ופצוץ דפא¹² וכוונות
22 שפכה¹³ וכיוצא בהן ממיני הסרוס¹⁴, והזקן ביותר
23 שתשש כחו וכשל¹⁵. ואם בעל סריס אדם¹⁶ - קנה¹⁷,
24 שהרי היתה לו שעת הפשר¹⁸; ומוציא בגט¹⁹, מפני
25 שהוא אסור לבוא בקהל²⁰. והטמטום²¹ חולץ ולא
26 מנבם, מפני שהוא ספק²². ואם נקרע ונמצא זכר²³
27 - רצה חולץ, רצה מנבם²⁴. ושאר האחיין²⁵ - או
28 חולצין או מנבמין.
29

(11) שקידש האח המת אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו קידש נמצאת כל אחת מהן ספק אחות אשתו - שתיהן חולצות, שאי אפשר לייבמן, שמא יפגע באחות זקוקתו. (12) שנפצעו ביצור. (13) שנכרת הגיד שלו, ולא בידי שמים אלא שכרתו אדם או קוץ וכיוצא בו. (14) שנכרתו ביצור או שחסרה אחת או שניקבה וכל אלו אסורים לבוא בקהל. (15) ואינו יכול לבעול ולהוליד. (16) שסירסו אדם ולא מחמת חולי, והרי זה בכלל פצוע דכה. (17) ויוצאת בגט בלא חליצה. (18) קודם שנסתרס. (19) וחייב להוציאה. (20) אבל נסתרס על ידי חולי כשר לבוא בקהל. וכן הזקן מותר לקיים את יבמתו. (21) "שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום הוא". (22) רוצה לומר: אינו מייבם מפני שאינו יכול, ואינו חולץ משום שספק הוא, שמא הוא זכר, ואם יש שם אחים אינו חולץ, שמא נקבה היא ולא נפטרה היבמה בחליצה זו. (23) הסירו ממנו הקרום המכסה את ערוותו. (24) כי ראוי הוא להוליד. (25) שאין בהם שינוי בגופם ואין עליהם שום איסור. וזה מוסב על מה שכתב בתחילת הפרק: "יש אחין שראויין ליבום או לחליצה".

ה. יש יבמות שהן ראויות לחליצה או ליבום. ויש
30 יבמות שאינן ראויות לא לחליצה ולא ליבום, ואין
31 עליהן זקה כלל, ומתרות להנשא לזר. ויש יבמות

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ח הלכות יבום וחליצה

פרק נשיי

(1) ביאר בו רבינו שיש יבמים ויבמות שראויים לייבום וחליצה, שאינם ראויים כלל, ושראויים לאחד מהם, המקודשת לאחיו בספק או החרשת והזקנה והעקרה, והאסורה על יבמה, בלאו או בעשה, האסורה על בעלה באיסור ערוה ובא עליה, ערוה וצרת ערוה, אשת אחיו שלא היה בעולמו, סוטה שנפלה לפני יבם, צרת חייבי לאוין או חייבי עשה או איילונית.

א. יש אחין שראויין ליבום או לחליצה². ויש אחין
7 שאינן ראויין לא ליבום ולא לחליצה, ואין להם
8 זקה³ כלל, אלא יבמתו מתרת לזר⁴. ויש אחין
9 שראויין לחליצה ואינן ראויין ליבום. ויש אחין
10 שהן ראויין ליבום ואינן ראויין לחליצה.
11

(2) כלומר, ראויים הם לשניהם, רצה מייבם, רצה חולץ.
(3) קשר ליבם. (4) בלא חליצה, כשאר האלמנות.

ב. ואלו הם שאין להם זקה כלל: סריס חמה
12 ואנדרוגינוס⁵; מפני שאינן ראויין לילד⁶, ולא היה
13 להן שעת הפשר⁷.
14

(5) שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות. (6) והתורה אמרה: "להקים לאחיו שם בישראל". (7) להוליד. בניגוד לסריס אדם, שהייתה לו שעת הכושר.

ג. ואלו מנבמין ולא חולצין: החרש והשוטה
15 והקטן; מפני שאין בהן דעת לחלץ. וכשיבם החרש
16 - אינו מוציא לעולם; שבעילתו עושה אותה אשת
17 איש גמור⁸, ואין גרושיו גרושין גמורין⁹. וכן תשע
18 שנים ויום אחד שייבם - אינו יכול לגרש עד
19 שיגדיל, כמו שבארנו¹⁰.
20

(8) "כל ביאה שאינה צריכה דעת הרי זו ביאה". וביאת יבמה

ט. פיצד? יבמה שהיא ערוה על יבמה, פגון
שהיתה אחות אשתו או אמה או בתה - הרי זו
פטורה מן החליצה ומן היבום, ואין לו עליה זקה
כלל; שנאמר: ולקחה לו לאשה ויבמה - מי
שראיה ללקוחין וקדושין תופסין בה היא זקוקה
ליבם.

ו. ואלו שמתבמות ולא חולצות: החרשת והשוטה
והקטנה; לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין. ואם
רצה היבם לגרש החרשת בגט אחר שיבעל אותה -
הרי זה מגרש.²⁶

י. היתה היבמה אסורה על יבמה אסור לאו³⁸ או
אסור עשה³⁹ או שהיתה שניה⁴⁰ - הרי זו חולצת
ולא מתבמת. ומפני מה צריכה חליצה⁴¹? מפני
שיש בה לקוחין; הואיל וקדושין תופסין בהן⁴²,
הרי הן זקוקות ליבם. ומן הדין היה שיתבטלו,
שהיבום מצות עשה, וכל מקום שאתה מוצא עשה
ולא תעשה - יבוא עשה וידחה את לא תעשה; אבל
חקמים גזרו שלא יתבטלו חייבי לאוין ולא שניות,
גזרה שמא יבוא עליה פעם שניה, והרי ביאתה
אסורה ואין שם מצוה, שאין מצות עשה אלא ביאה
ראשונה בלבד⁴³. לפיכך⁴⁴, אם עבר ובעל יבמתו
האסורה לו משום לאו או משום עשה, ואין צריך
לומר שניה⁴⁵ - הרי זה קנה קנן גמור ומוציאה
בגט⁴⁶; והיא⁴⁷ וכל צרותיה מתרות לזר, שהרי
נפטרה⁴⁸.

מבעלה המת, כגון שזרק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב
לה. ונשאה אחיו אחרי הגירושין. (28) שהיא איסור כרת.
(29) אפילו מת אחר כך. והרי זו בכלל ה"ספיקות" שחולצות
ולא מתייבמות. (30) כגון שזרק לה אחיו כסף קידושין
ספק קרוב לו ספק קרוב לה. וכן אם קידשה באוכל או בכלי
שווה פחות מפרוטה, שמקודשת בספק, שמא דבר זה
שווה פרוטה במקום אחר. (31) ממה נפשך: אם היא
מקודשת, הרי מצוה לייבמה, ואם אינה מקודשת לאחיו הרי
היא זרה ומותר לנשאה. (32) מתייבמת לפיקח או חולצת.
(33) שנעקרה על ידי מכה או חולי, ולפני זה הייתה ראוייה
ללדת, או ששתתה כוס עיקרין, או שנישאת לארבעים שנה
ושוב אינה יולדת. וכל אלו הייתה להן שעת הכושר, אבל
הזקן ביותר אף על פי שהייתה לו שעת הכושר אינו מייבם,
כי אינו ראוי לביאה כלל.

ח. ואלו הן שהן פטורות מן החליצה ומן היבום:
אשת סריס חמה ואנדרוגינוס, ואשת השוטה ואשת
הקטן, ואילונית³⁴, ומי שהיא ערוה³⁵. שנאמר: ולא
ימחה שמו מישראל - פרט לסריס חמה
ואנדרוגינוס, ששםם מחוי; הואיל ואינן ראויין
לילד מתחלת ברייתן, הרי הן כמין בפני עצמו³⁶.
והיה הבכור אשר תלד - פרט לאילונית, שאינה
ראוייה לילד מתחלת ברייתה. לא תהיה אשת המת -
פרט לאשת שוטה וקטן, מפני שאין להם אישות
כלל. ולקחה לו לאשה - פרט לערוה, שאין לו בה
לקוחין³⁷.

(34) עקרה מטבעה. (35) שאסורה ליבם מחמת קרבת
משפחה וחייב על ביאתו כרת. (36) "אנדרוגינוס ברייה
בפני עצמה היא". (37) שאין קידושין תופסין בחייבי
כריתות.

(49) של מצות ייבום. (50) לא תעשה - "אלמנה ... לא יקח,
עשה - והוא אשה בבתוליה יקח", לימד שאינה בתולה לא
יקח, ולא הבא מכלל עשה, הרי הוא כעשה, אבל אלמנה
מן האירוסין, שעדיין בתולה, אינה אסורה עליו אלא איסור
לא תעשה. ודינה, כשאר חייבי לאוין המפורשים לעיל.
(51) הצרה עצמה.

23 שְׁהֶעֱרָה פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיָּבוּם כִּי צִרְתָּהּ
24 פְּטוּרָה, וְלֹא נִפְלָה לוֹ זָקָה כָּלָל עַל בֵּית זֶה;
25 שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר לֹא יִכְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו - בֵּית שֵׁשׁ
26 לוֹ לְקוּחִין בָּאֵי זֶה מִהֵן שִׁירָצָה הוּא שֵׁשׁ לוֹ עָלָיו
27 זָקָה, וּבֵית שִׁמְקָצָתוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לִכְנוּתוֹ, שֶׁהָרִי אֵין
28 לוֹ כֶּה לְקוּחִין, אֵינוֹ בּוֹנֶה אֶפְלוֹ מְקָצָתוֹ שֶׁהוּא מִתֵּר.
29 וְנִמְצָאת צִרְתָּה הֶעֱרָה עֲרוּהָ עָלָיו מִשּׁוּם אֲשֶׁת אָחִיו⁶⁸,
30 שֶׁהָרִי אֵין לוֹ עָלֶיהָ זָקָה⁶⁹.

(66) על היבום. (67) כגון שהיא בתו. (68) שלא במקום מצוה. (69) צרה אסורה, במקום ערוה עומדת.

31 טו. לְפִיכָךְ⁷⁰, רְאוּבֵן שָׁמַת וְהַנִּיחַ שְׁתֵּי נָשִׁים, הָאֶחָת
32 עֲרוּהָ עַל שְׁמֻעוֹן⁷¹ וְשִׁתְּיָהּ רְאוּיָה לְלוֹי - אֵין
33 לְשִׁמְעוֹן זָקָה עַל בֵּית זֶה, וְהָרִי שִׁתְּיָהּ פָּתַח זָקָת לְוִי.
34 יָבֹם לְוִי הָאֶחָת מִהֵן, שֶׁהִיא צִרְתָּה עֲרוּהָ שֶׁל שְׁמֻעוֹן,
35 וְהִיתָה לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת, וּמֵת לְוִי⁷² וְנִפְלוּ שִׁתְּיָהּ לְפָנָי
36 שְׁמֻעוֹן - שִׁתְּיָהּ פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיָּבוּם
37 מִשְׁמֻעוֹן: הָאֶחָת - מִפְּנֵי שֶׁהִיתָה צִרְתָּה עֲרוּהָ⁷³,
38 וְהַשְּׁנִיָּה - מִפְּנֵי שֶׁהִיא צִרְתָּה⁷⁴. וְכֵן הָדִין בְּצִרְתָּה
39 צִרְתָּה⁷⁵ עַד סוֹף הָעוֹלָם. שֶׁכָּל אִשָּׁה שֶׁאֵין לוֹ עָלֶיהָ
40 זָקָה - בְּאִסוּר אֲשֶׁת אֶחָ עוֹמֶדֶת לְעוֹלָם⁷⁶.

(70) הואיל וצרת הערוהה היא עצמה ערוהה עליו, כאשת אח שלא במקום מצוה. (71) שהיא בתו. (72) בלא בנים. (73) ונאסרת עליו משעת נפילת ראובן. (74) וכבר אמרנו: צרת ערוהה אסורה. (75) הלכה צרת צרתה של בתו ונתייבמה ליהודה ולו אשה אחרת ומת ונפלו לפני שמעון שתייהן אסורות, צרת צרתה - נאסרה עליו כ"אשת אח" מלוי, והרי היא ערוהה, נמצאת אשת יהודה צרתה - צרת ערוהה, וכן לעולם. (76) ואין היתור לאיסורה.

41 טז. וְכֵן אֲשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ⁷⁷ - הוּאִיל
42 וְאֵין לוֹ⁷⁸ עָלֶיהָ זָקָה⁷⁹, שְׁנֵאמַר: כִּי יִשְׁבּוּ אָחִים יַחְדָּו
43 - עַד שֶׁיִּשְׁבּוּ שְׁנֵייהֶן בְּעוֹלָם⁸⁰, הָרִי זֶה עֲרוּהָ עָלָיו
44 לְעוֹלָם מִשּׁוּם אֲשֶׁת אָח⁸¹, וּפּוֹטֶרֶת צִרְתָּה⁸².

(77) שנולד לאחר שמת אחיו. (78) לאח הנולד. (79) אין היבמה זקוקה לו. (80) ישיבה אחת יחדיו. (81) אסורה עליו משום ערוות אשת אחיו שלא במקום מצוה. (82) מן החליצה ומן הייבום.

45 יז. בִּיצֵד? רְאוּבֵן שָׁמַת וְהַנִּיחַ אִשָּׁה וְנִפְלָה לְפָנָי
46 שְׁמֻעוֹן, וְאַחֵר שָׁמַת רְאוּבֵן נוֹלֵד לְוִי⁸³, בֵּין שְׁנוּלֵד
47 לְוִי קִדְּם שְׁנֵייהֶם לָהּ שְׁמֻעוֹן בֵּין שְׁנוּלֵד אַחֵר
48 שִׁבְמָה⁸⁴ - הָרִי אֲשֶׁת רְאוּבֵן עֲרוּהָ עַל לְוִי לְעוֹלָם⁸⁵.
49 לְפִיכָךְ, אִם מֵת שְׁמֻעוֹן וְנִפְלָה זֶה וְצִרְתָּה לְפָנָי לְוִי -
50 שִׁתְּיָהּ פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיָּבוּם.

(83) נמצא לוי זה לא היה בעולמו של ראובן אחיו. (84) אף על פי שכשנולד, לא הייתה על לוי בזיקת נישואי אחיו ראובן. (85) בגלל אחיו ראובן שלא היה בעולמו.

1 יב. הִיתָה הַיָּבֻמָּה עֲרוּהָ עַל בְּעָלָהּ, כִּגוֹן שֶׁעָבַר אוֹ
2 טָעָה וְלָקַח אַחֲתוֹ מֵאִבּוֹ, וְנִפְלָה לְפָנָי אָחִיו⁵² - אֵין
3 זוֹ אֲשֶׁתוֹ⁵³, שֶׁאֵין קְדוּשָׁתוֹ תּוֹפְסִין בָּהּ⁵⁴, וְאֵינָה לֹא
4 בֵּית יָבוּם וְלֹא בֵּית חֲלִיצָה. וְאִם הִיתָה לָהּ צָרָה⁵⁵ -
5 חוֹלָצָת [א] מִתִּיבָמָה⁵⁶. וְאִם הִיתָה זֶה שֶׁהִיא עֲרוּהָ
6 עַל הַבָּעַל מִתֵּר לַיָּבֹם⁵⁷, וְרָצָה הַיָּבֹם לִשָּׂא אוֹתָהּ
7 וְלִיבֹם צִרְתָּה - הָרָשׁוֹת בִּידוּ⁵⁸.

(52) נמצאת, שהיא גם אחותו, - שהרי אין ייבום אלא באחים מן האב - ואסורה גם על היבם. (53) של האח המת. (54) שחייב על ביאתו כרת. (55) שיש לבעלה המת עוד אשה, שהייתה מותרת לו. (56) שהרי היא זקוקה לייבום ובמה תיפטר "הייתה אמו נשואת אביו ונישאת לאחיו מאביו (בעבירה) ומת, זו היא "אמו" שאינה פוטרת צרתה". (57) כגון שעבר אחיו ונשא חמותו, שהיא מותרת ליבמה. (58) שאינן כשתי יבמות הבאות מבית אחד, שהערוהה אינה מבית זה, ואין ביאתה פוטרת את צרתה.

8 יג. הִיתָה הַיָּבֻמָּה אֲסוּרָה עַל בְּעָלָהּ מִשּׁוּם לֹא אוֹ
9 מִשּׁוּם עֲשָׂה, אוֹ שֶׁהִיתָה שְׁנִיָּה לְבָעֵל⁵⁹, וְלֹא הִיתָה
10 אֲסוּרָה עַל הַיָּבֹם מִצֵּד אֱלֹו הַצְּדִידִים - הָרִי זֶה מִתֵּר
11 לַיָּבֹם. חוּץ מִמְחֲזִיר גְרוּשָׁתוֹ מִשְׁנֻשָּׁאָתוֹ⁶⁰ וּמֵת, שֶׁהִיא
12 חוֹלָצָת וְלֹא מִתִּיבָמָה⁶¹. וְכֵן יָבֻמָּה שֶׁהִיא סָפֵק עֲרוּהָ
13 עַל הַיָּבֹם, אוֹ סָפֵק עֲרוּהָ עַל בְּעָלָהּ - הָרִי זֶה חוֹלָצָת
14 וְלֹא מִתִּיבָמָה⁶². לְפִיכָךְ, מִי שֶׁקִּדַּשׁ אִשָּׁה בְּסָפֵק
15 קְדוּשִׁין, וְאַחֵר כִּי מֵת אָחִיו שֶׁהִיא נוֹשֵׂא אַחֲתָהּ,
16 וְנִפְלָה לוֹ לַיָּבוּם, שֶׁהִיא סָפֵק אַחֲתָהּ אֲשֶׁתוֹ - הָרִי זֶה
17 חוֹלָצָת וְלֹא מִתִּיבָמָה⁶³, וּמוֹצִיא אֶת אֲשֶׁתוֹ⁶⁴ בְּגִט
18 מִסָּפֵק. וְשִׁתְּיָהּ אֲסוּרוֹת עָלָיו: יָבֻמָּה - מִפְּנֵי שֶׁהִיא
19 סָפֵק עֲרוּהָ; וְאֲרוּסָתוֹ - מִפְּנֵי שֶׁהִיא סָפֵק קְרוֹבַת
20 חֲלוּצָתוֹ⁶⁵, שֶׁהִיא כְּשִׁנִּיָּה, כִּמּוֹ שְׁבָאֲרֵנוּ.

(59) כגון שהייתה אלמנה מקודשת לכהן גדול אחיו ומת. והיבם הוא כהן הדייט, נמצאת זו אסורה לבעלה בלא ומותרת ליבמה, או שהיא אחיו כהן גדול ונשא בעולה ומת, שאסורה לבעלה בעשה וליבמה מותרת, וכן אם הייתה אם אמו של אחיו נשואה לו והרי היא שנייה, ומת אחיו, הרי זו מותרת ליבם שהוא אחיו מן האב ולא מן האם. (60) לאחר, שאסורה על בעלה משום לאו. (61) "במותר לה נאסרה (=לבעלה שהיה מותר לה - נאסרה) באסור לה לא כל שכן". (62) "הספיקות חולצות ולא מתייבמות" (63) שמא היא אחות אשתו והיא ערוהה עליו. (64) ארוסתו המקודשת לו מספק. (65) שיעור הדברים כאילו היה כתוב: "שהיא קרובת ספק חלוצתו". כי יבמתו אינה חלוצה וודאית, שאם ארוסתו מקודשת לו, הרי יבמתו פטורה מחליצה כאחות אשתו, וחליצתה אינה כלום, ואם ארוסתו אינה מקודשת אזי יבמתו זקוקה לו וחליצתו חליצה, נמצאת יבמתו ספק חלוצה וארוסתו קרובת ספק חלוצתו.

21 יד. מִי שָׁמַת אָחִיו וְהַנִּיחַ שְׁתֵּי נָשִׁים, הָאֶחָת אֲסוּרָה
22 עָלָיו⁶⁶ מִשּׁוּם עֲרוּהָ⁶⁷ וְהַשְּׁנִיָּה אֵינָה עֲרוּהָ - כְּשֵׁם

1 וְחֹלֶצֶת אוּ מִתְּיָבָמָה. וְאִין אוּמְרִין: הוּאִיל וְנִעְשֶׂת
2 צָרָה לְעֶרְוָה¹⁰³ שְׁעָה אַחַת תֹּאסֵר לְעוֹלָם, שְׁאִין הַצָּרָה
3 אֲסוּרָה עַד שֶׁתִּהְיֶה צָרָה עֶרְוָה בְּשַׁעַת נִפְלָה,
4 לִיבּוּם¹⁰⁴.

100 ואין צרתה צרת ערווה. (101) ואפילו הכיר בה בעלה
שהיא איילונית. (102) שנישאה יתומה קטנה ומיאנה בו
בקטנותה. (103) בחיי בעלה כשהיו נשואות יחד.
(104) כלומר, בשעת מיתת בעלה.

35 כב. הִיתָה זוּ שְׁהִיא עֶרְוָה עַל הַיָּבָם מִקְדָּשָׁת לְאָחִיו
36 שְׁמַת בְּסִפְקָ¹⁰⁵, אוּ מְגֵרֶשֶׁת מִמֶּנּוּ בְּסִפְקָ, אוּ שְׁהִיתָה
37 קִטְנָה¹⁰⁶ הָרְאוּיָה לְמֶאֱן וְלֹא מֵאֲנָה בְּאָחִיו בְּחִיּוֹ¹⁰⁷,
38 אָף עַל פִּי שְׁמֵאֲנָה בַּיָּבָם - צָרָתָה חוֹלֶצֶת וְלֹא
39 מִתְּיָבָמָה.

105 שזרק לה האח כסף קידושיה בצידי רשות הרבים, ספק
אם מונח בארבע אמות שלו (ואינה מקודשת) או בארבע
אמות שלה (והיא מקודשת), או במקום שניהם יכולים
לשמרו, או ששניהם אינם יכולים לשמרו. (106) יתומה,
שקידושיה אינם אלא מדרבנן. (107) אין אומרים תעקור
נישואיה הראשונים למפרע ונמצאת שלא הייתה אשתו
וצרתה אינה צרת ערווה ותתייבם.

40 כג. הִלְכָה צָרָת עֶרְוָה וְנִשְׁאָת לְאַחֵר, וְאַחֵר כֶּף
41 נִמְצָאת הָעֶרְוָה אֵילוֹנִית¹⁰⁸ - תֵּצֵא הַצָּרָה מִבְּעֻלָּהּ
42 וּמִיָּבָמָה, וְצָרִיכָה גִט מִבְּעֻלָּהּ וְחֹלִיצָה מִיָּבָמָה כְּדִי
43 לְהִתְיָרָה לְשׁוּק¹⁰⁹.

108 ונמצאת הצרה זקוקה לייבום, ונישואיה עם האחר
שלא כדין היו. (109) אבל אין הוולד ממזר, שיבמה לזר
אינה אלא איסור חיבי לאוין, ואן ממזר מחייבי לאוין.

44 כד. יָבָם הַיָּבָם הַצָּרָה מִפְּנֵי שְׁדֻמּוֹ שְׁהָעֶרְוָה
45 אֵילוֹנִית¹¹⁰, וְנִמְצָאת הָעֶרְוָה שְׁאִינָה אֵילוֹנִית¹¹¹ -
46 תֵּצֵא מִיָּבָמָה בְּגִט¹¹², וְהוֹלֵד מִמֶּזֶר¹¹³.

110 ונפלה זיקתו על צרתה בלבד. (111) נמצאת צרת
הערווה, אסורה עליו משום אשת אחיו שלא במקום מצוה.
(112) אף על פי שהיא מחייבי כריתות, ואין קידושין תופסין
ליבם בה, בכל זאת צריכה גט, שמא יאמרו אחיו גירש את
הערווה סמוך למיתתו ונתייבמה הצרה כדין, ונמצאת אשת
איש יוצאת מבעלה בלא גט. (113) שאשת אח שלא
במקום מצוה חייבין עליה כרת ויש ממזר מחייבי כריתות.

47 כה. שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נִשְׁאִין שְׁתֵּי אָחִיוֹת
48 וְאַחַד מֵהֶן נָשׂוּי נְכָרִית¹¹⁴, מֵת הַנָּשׂוּי נְכָרִית¹¹⁵ וְאַחֵר
49 כֶּף מֵת אַחֶד¹¹⁶ מִבְּעֻלֵי אָחִיוֹת¹¹⁷ - הָרִי הַנְּכָרִית
50 חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְּיָבָמָה¹¹⁸, מִפְּנֵי שְׁהִיא צָרָת אַחֶת
51 אֲשֶׁתוֹ בְּזֻקָּת אָחִיו שְׁמַת אַחֲרָיו. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוּ
52 גֵרֶשׁ אַחֶד מִבְּעֻלֵי אָחִיוֹת אֶת אֲשֶׁתוֹ אַחֵר שְׁמַת
53 הַנָּשׂוּי נְכָרִית¹¹⁹, וְיָמָּה הַמְּגֵרֶשׁ - הָרִי הַנְּכָרִית חוֹלֶצֶת
54 וְלֹא מִתְּיָבָמָה, הוּאִיל וְנִעְשֶׂת צָרָת אַחֶת אֲשֶׁתוֹ בְּזֻקָּה

1 יח. עֲשֶׂה שְׁמֵעוֹן מֵאֶמֶר בִּיבָמָתוֹ⁸⁶ אֲשֶׁת רְאוּבֵן, וְיָמָּה
2 קֶדֶם שִׁכְנָס אוֹתָהּ⁸⁷ - הָרִי לְזִי חוֹלֵץ לְצָרָתָהּ⁸⁸ וְלֹא
3 מִיָּבָם⁸⁹; שְׁאִין הַמֵּאֶמֶר קוֹנֶה בִּיבָמָה קִנְיָן גָּמוּר⁹⁰,
4 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(86) שקידשה בכסף, וקידושי כסף ביבמה אינם קידושין
גמורים אלא מדברי סופרים. "ונקרא מאמר, לפי שאין דין
קידושין אלא באמירה ולא בשתיקה". (87) בביאה.
(88) ואינה נפטרת משום צרת ערווה, כי אין היא צרתה
ממש. (89) הואיל ומאמר קונה מקצת, הרי זו צרת ערווה
במקצת מדברי חכמים. (90) להיחשב כנשואה ותיפטר
צרתה בגללה.

5 יט. אֲשֶׁה שְׁזִנְתָה תַּחַת בְּעֻלָּה בְּרָצוֹן וּבְעֵדִים⁹¹, וְיָמָּה
6 קֶדֶם שִׁיגְרִשְׁנָה וְנִפְלָה לְפָנָי יָבָם - הָרִי הִיא פְּטוּרָה
7 מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיָּבּוּם, וְכֵן צָרָתָה, כְּאִלּוּ הִיתָה
8 עֶרְוָה עַל הַיָּבָם; מִפְּנֵי שְׁטַמְאָה כְּתוּבָה בָּהּ בְּעֵרִיּוֹת⁹²,
9 שְׁנֵאמַר⁹³: וְהִיא נְטָמְאָה. אֲבָל סוּטָה⁹⁴ שְׁמַת בְּעֻלָּה
10 קֶדֶם שִׁיגְרִינָה מִי הַמָּרִים⁹⁵, אוּ שְׁאִינָה בַת שְׁתִּי⁹⁶
11 אֲלֵא בַת גְּרוּשִׁין - הָרִי זוּ חוֹלֶצֶת⁹⁷ וְלֹא מִתְּיָבָמָה.
12 וְאִם הִיתָה לָּהּ צָרָה - הָרִי צָרָתָה מִתְּרָת, וְחוֹלֶצֶת אוּ
13 מִתְּיָבָמָה⁹⁸.

(91) הרי נאסרה עליו וצריכה ממנו גט. (92) שנאמר בהן:
"אל תטמאו בכל אלה". (93) באשה שזינתה.
(94) שנסתרה עם איש, אחרי שקינא לה בעלה. (95) ושוב
אינה שותה. ונשארה טמאה מספק. (96) כגון ארוסה או
אשת חגר וכי'. (97) שאינה טמאה ודאי ואין דינה
כערווה. (98) כשאר צרות חייבי לאוין שחולצות או
מתייבמות.

14 כ. וְכֵן שְׁתֵּי יָבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד, שְׁהִיתָה
15 הָאֶחָת מֵהֶן שְׁנִיָּה עַל הַיָּבָם אוּ מִחִיבֵי לְאוּיָן אוּ
16 מִחִיבֵי עֲשֶׂה אוּ אֵילוֹנִית⁹⁹ - הָרִי צָרָתָה מִתְּרָת,
17 וְחוֹלֶצֶת אוּ מִתְּיָבָמָה. אֲבָל הַחוֹלֵץ לִיבָמָתוֹ, וְהִלְכָה
18 אַחֶת חֲלוּצָתוֹ אוּ אִמָּה וְכִיּוּצָא בָּהֶן וְנִשְׁאָת לְאָחִיו,
19 וְלֹא אֲשֶׁה אַחֲרָת, וְיָמָּה וְנִפְלוּ שְׁתֵּיהֶן לְפָנָיו - כְּשֶׁם
20 שְׁקִרְוֶת חֲלוּצָתוֹ אֲסוּרָה עָלָיו כֶּף צָרָתָה אֲסוּרָה,
21 וְהָרִי שְׁתֵּיהֶן כְּשִׁנְיֹת לוֹ וְחוֹלֶצוֹת וְלֹא מִתְּיָבָמוֹת.
22 וּמִפְּנֵי מָה אֲסוּר צָרָת קְרוּבָת חֲלוּצָתוֹ? מִפְּנֵי
23 שְׁמַתְחֻלָּתָה בְּצָרָת חֲלוּצָתוֹ.

(99) שאינה ראוייה ללדת, ופטורה מן החליצה והיבום.

24 כא. שְׁתֵּי יָבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד, שְׁהָאֶחָת מֵהֶן
25 עֶרְוָה עַל הַיָּבָם, וְהָרִי הָעֶרְוָה אֵילוֹנִית - צָרָתָה
26 מִתְּרָת, וְחוֹלֶצֶת אוּ מִתְּיָבָמָה; הוּאִיל וְהָאֵילוֹנִית אִינָה
27 בַּת יָבוּם וְחֹלִיצָה - הָרִי זוּ כְּמוֹ שְׁאִינָה¹⁰⁰, וְנִפְלָה
28 וְזָקְתוֹ עַל צָרָתָה בְּלִבְד¹⁰¹. וְכֵן אִם גֵּרֶשׁ אָחִיו אֶת
29 הָעֶרְוָה אוּ מֵאֲנָה¹⁰² בּוֹ קֶדֶם שְׁמִימוֹת, אוּ שְׁמִתָּה בְּחִי
30 בְּעֻלָּה וְאַחֵר כֶּף מֵת אָחִיו - הָרִי צָרָתָה מִתְּרָת,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"א סיון - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

126) כי אילו בא עליה משהגדיל ומת, הרי קנאה קניין גמור, ופקעה זיקת הראשון ולא נשארה עליה אלא זיקתו בלבד.

לא. מי שחציה שפחה וחציה פת חורין¹²⁷ 30
שנתקדשה לראובן¹²⁸ ונשתחררה, וחזרה ונתקדשה³¹
לשמעון¹²⁹, ומתו שניהם - מתניבמת ללוי, ואינה³²
אשת שני מתים¹³⁰; אם קדושי ראובן קדושין - אין³³
קדושי שמעון כלום¹³¹, ואם קדושי שמעון³⁴
קדושין¹³² - אין קדושי ראובן כלום¹³³. 35

127) שהיו בעליה שני אחים או שותפים ושיחרר אחד את חלקו, או שקיבל רבה ממנה חצי דמיה ושיחרר חציה באותם הדמים. 128) והרי אין קידושה קידושין גמורין עד שתשתחרר. 129) וראובן לא גירשה והרי זו ספק מקודשת לשניהם. 130) לומר, חצייה הייתה לזה וחצייה לזה. 131) שאין קידושין תופסים באשת איש. 132) שהשחרור שבינתיים הפקיע קידושי הראשון. 133) נמצא שלמעשה אינה אלא אשת מת אחד.

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ח

פרק שביעי

1) כלל בו דין שנים מן האחין הנשואין לשתי אחיות ומתו שניהם ולא ידוע מי קודם, היתה אחת מהן ערוה ליבם זה ואחרת ערוה לשני, שתי אחיות שנפלו ליבום לפני האח השלישי, שלשה אחין שנים מהם נשואין לב' אחיות ומת אחד מהם, אחד מן האחים שקדש אחות יבמתו, שתי יבמות הבאות מבית אחד והאחת אסורה על יבמה משום ערוה, שלשה אחים שנים נשואין לשתי אחיות ומת אחד מהם ואחר כך מתה אחת, המגרש את אשתו והחזירה ומת ונפלה לפני היבם, קטנה שהשיאה אביה וגרשה בעלה והחזירה ומת, שני אחין נשואין לשתי אחיות שתייהן קטנות או אחת גדולה, שני אחים חרשים או אחד חרש ואחד פקח נשואים לשתי אחיות פקחות, היתה בתו וכיוצא בה נשואה לאחיו והוא חרש.

א. שנים מן האחין נשואין לשתי אחיות, ומתו³⁶
שניהם, ולא נודע אי זה מהם מת ראשון² - הואיל³⁷
ואי אפשר ליבם שתייהן³, והרי זקה⁴ נפלה על³⁸
שתייהן⁵, שתייהן חולצות ולא מתניבמות⁶. ואפלו³⁹
היתה אחת מהן אסורה על היבם משום שניה או⁴⁰
מחייבי עשה או מחייבי לאוין⁷ - הרי אלו חולצות⁴¹
ולא מתניבמות⁸. אכל אם היתה אחת מהן ערוה⁹
עליו, כגון שהיתה אם אשתו או בתה - הרי אחותה⁴³
מתרת לו¹⁰, ורצה חולץ רצה מיבם; שהרי לא נפלה⁴⁴
זקתו¹¹ על שתייהן, שאין זקה על הערוה¹². 45

2) כי אם נודע מי מת תחילה, יתבאר דין יבום נשותיהן בסמוך ה"ד. 3) שהרי אחיות הן, ואפילו אחת מהן אינה ראויה ליבום, שהרי שתייהן זקוקות ליבום (מכח שני בתים נפרדים), ונמצאת כל אחת מהן אחות זקוקתו, ואם ישא

1 שעה אחת¹²⁰; שאם תתיבם, שמה יבא ליבם אותה
2 ואפלו לא גרש זה שמת אחרון את אשתו¹²¹.

114) שאינה קרובה לא לזו ולא לזו. 115) נמצאת הנכרייה זקוקה לייבום לכל אחד מהאחים בעלי האחיות. 116) ועדיין לא נתייבמה הנכרית לאחד מהם. 117) ואשתו אסורה על האח השני משום ערוה, שהרי אחות אשתו היא. 118) אף על פי שהנכרית עדיין לא נתייבמה, - הואיל והייתה זקוקה לו בחייו, הרי היא כצרת אחות אשתו, מחמת זיקתו עליה, ואינה מתייבמת. אבל חייבת לחלוץ כי ה"זקוקה" אין דינה כ"כנוסה" ממש להיחשב כצרת ערוה גמורה להיפטר אף מן החליצה. 119) ולא כנס כלל את הנכרית. 120) לפני שגירש את אשתו. 121) נמצאת נכרית זו צרת אחות אשתו בזיקה ואסורה לאח השלישי.

3 כו. ומפני מה לא גזרו דבר זה בנשואין; שהרי צרת
4 ערוה בנשואין, אם גרש את הערוה ומת - צרתה
5 מתרת ליבם, כמו שבארנו? מפני שאסור צרת
6 הערוה בנשואין ידוע לכל¹²², ואין באין להחמיר
7 הצרה אם לא גרש הערוה; ואסור צרת ערוה בזקה
8 אינו ידוע¹²³ לכל, ובאין להחמיר הצרה ואפלו לא
9 נתגרשה הערוה.

122) שהוא מדאורייתא. 123) שאינו אלא מדרבנן.

10 כז. שלשה אחין נשואין שלש נשים נכריות, מת
11 אחד מהן ועשה השני מאמר ביבמתו, ומת קדם
12 שיקנס ונפלו שתייהן לפני היבם - הרי אלו חולצות
13 ולא מתניבמות; מפני שבעלת המאמר עליה זקת שני
14 יבמין, ונמצאת כאלו היא אשת שני מתים, ודרשו
15 חכמים ואמרו: אשת המת - ולא אשת שני מתים,
16 לפיכך כל אשה שעליה זקת שני יבמין חולצת ולא
17 מתניבמת, וכן צרתה. ואסורין מדברי סופרים.

18 כח. ומפני מה לא יחלץ לבעלת המאמר, שעליה
19 זקת שני יבמין, ויבם צרתה? גזרה שלא יאמרו:
20 שתי יבמות הבאות מבית אחד - אחת חולצת ואחת
21 מתניבמת; ולפיכך אסרו אף צרתה.

22 כט. עשה מאמר ביבמתו, ונתן גט למאמרו, ומת -
23 חזרה להתרה, שהמאמר שאסרה הרי בטל¹²⁴,
24 ורצה¹²⁵ חולץ רצה מיבם.

124) על ידי הגט, כשאר קידושין הנפקעין על ידי הגט.
125) האח השלישי.

25 ל. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ומת
26 כשהוא קטן¹²⁶, ונפלה פעם שניה לפני אחיו הגדול
27 - הרי זו חולצת ולא מתניבמת; שביאת בן תשע שנים
28 ויום אחד כמאמר מן הגדול, כמו שבארנו, ונמצא
29 עליה זקת שני יבמין.

"שאם לא נודע איזה מהם מת ראשון", שתיהן אסורות, שהרי אין להן שום תקנה להתייבם, כי כל אחת מהן חוששין לה שמא היא השניה, ואסורה עליו עולמית. (25) את הראשונה. (26) ומעתה אין הראשונה אחות זקוקתו (שם). אבל לכתחילה אין מורים לחלוץ לשניה ולייבם את הראשונה, גזירה שמא יקדים אחד ויחלוץ לראשונה, והשני ייבם את השניה ויסבור: מה איכפת בין זו לזו (שם כח. וברש"י, וכן ב'תוספות' שם כז:).

ה. וכן אם היתה הראשונה ערוה על אחד מן האחים, וקדם ויבם את האחרונה שהיא מתרת לו²⁷ - התרה הראשונה לשאר האחים; שהרי האחרונה שאסרה אותה עליהן נתיבמה למתן לה²⁸. אבל אם היתה האחרונה היא שאסרה על אחד מהן בלבד משום ערוה - הרי הוא מיבם לראשונה, ושאר האחים אסורין בשתייהן²⁹, וחולצין ולא מיבמין³⁰, כמו שבארנו³¹. ואם קדמו וקנסו כל אחד אחת מן האחיות - מוציאין אותן מהן³².

(27) שאינה אחות זקוקתו. (28) ואינה זקוקה להם עוד, וחזרה הראשונה להיתרה, כפי שהיתה בשעת נפילה. (29) אם ימות המייבם ותיפול ראשונה לייבום שנית, או אם לא ייבם כלל, נמצאו שתיהן אסורות להם. (30) שם כח, א. שאפילו נתייבמה הראשונה לא הותרה השניה, הואיל ולא היתה ראויה לייבום בשעת נפילה. (31) לעיל ה"ד. (32) שם כו, א. הואיל והראשון כנס בעבירה, שהרי פגע באחות זקוקתו, אין כניסתו מועילה להתיר לשני לקיים את אשתו, אע"פ שלא עבר על אחות זקוקתו, כי כל שהכניסה הראשונה היתה בעבירה - אינה מתרת לשני את אשתו, מה שאין-כן ב"קדם אחד וחלץ" (האמור לעיל ה"ד), שם לא עבר החולץ על שום איסור, לפיכך הותרה הראשונה לשאר האחים ('מעשה רוקח'). וכל-שכן בדין הכתוב לעיל ה"א כ"שלא נודע איזה מהם מת ראשון", ודאי אם כנסו - מוציאין אותן מהם, שהרי כל אחד מהם כנס בעבירה, כי אולי כנס את השניה לנפילה, שאין לה היתר עולמית, הואיל ולא היתה ראויה בשעת נפילה, וכמבואר לעיל ה"ד (שם).

ו. שלשה אחין, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, מת אחד מבפלי אחיות ועשה השלישי³³ ביבמתו מאמר, ואחר כך מת בעל אחות השנייה, ונפלה האחות השנייה לפני האח השלישי³⁴ - הרי זה נותן גט לבפלת המאמר³⁵ וחולץ לה³⁶, וחולץ לאחות האחרונה³⁷, כדי להתירן לזה.

(33) שאינו נשוי אחותה. (34) ומעתה שתיהן אסורות לו משום אחות זקוקתו, ואין בעלת המאמר דוחה את אחותה השניה משום אחות אשתו, שאין כח במאמר לעשותה כנשואה גמורה. (35) להפקיע קידושי מאמרו, שאינם נפקעים בחליצה אלא בגט, כמבואר לעיל פ"ה ה"ג. (36) לזיקתו, שאינה נפקעת אלא בחליצה. (37) הבאה מבית אחר, ואינה ניתרת בחליצת אחותה, וגם אינה מתייבמת משום אחות חלוצתו (משנה יבמות כט:): "זו היא

אחת מהן - הרי הוא פוגע באיסור אחות זקוקתו, שהיא כאשתו. (4) רשות היבם על היבמה. (5) שכל אחת נופלת ליבום מחמת בעלה המת. (6) משנה, יבמות כו, א. שאיסור אחות זקוקתו אינו אלא מדבריהם, ומן התורה אין איסור אלא באחות נשואתו ממש, ולפיכך חייבת בחליצה להפטור מן הזיקה (בניגוד לאחות אשתו, שפטורה מן החליצה ומן היבום, למעלה פ"ו ה"ט), ואינה מתייבמת משום איסור "זיקה" מדבריהם. (7) הכל מפורש בדברי רבינו לעיל פ"א מהל' אישות ה"רח. (8) כל אלו ראיות ליבום מן התורה ואין אסורות אלא מדברי חכמים, כמבואר לעיל פ"ו ה"י. ולפיכך מן התורה זקוקות הן ליבום, ונמצאת כל אחת מהן אחות זקוקתו (יבמות, שם). (9) שחייב על ביאתה כרת (לעיל הל' אישות פ"א ה"ה), ואין קידושין תופסין בה ואינה זקוקה ליבום, כמבואר לעיל פ"ו ה"ט. (10) שאינה אחות זקוקתו. (11) של היבם. (12) יבמות, שם.

ב. היתה אחת מהן אסורה על יבם זה משום ערוה¹³, והאחרת אסורה על היבם השני משום ערוה¹⁴ - האסורה לזה מתרת לאחיו, והאסורה לזה מתרת לאחיו; שהרי נפלה זקת כל אחד מהן¹⁵ על המתרת לו בלבד¹⁶, ורצה חולץ רצה מיבם לזו המתרת לו¹⁷.

(13) שהיא אם אשתו. (14) כנ"ל, והיו ארבעה אחים. ושנים מהם, בעלי האחיות, מתו ונשארו שני אחים יבמים אלו. (15) מהאחים. (16) והשניה אינה זקוקה לו כלל, ואין כאן אחות זקוקתו. (17) שם.

ג. מת אחד מן האחים ונפלה אשתו ליבום, ואחר כך מת שני¹⁸ ונפלה אשתו ליבום, שהיא אחות הראשונה, והרי שתייהן קנמות¹⁹ - שתייהן חולצות ולא מתייבמות, כמו שבארנו²⁰.

(18) עד כאן דן רבינו כשלא נודע מי מת ראשון, ואין ידוע מי מהן נפלה תחילה ליבום, ומכאן ואילך עוסק רבינו כשנפלו ליבום זו אחר זו, ודינן משתנה כדלהלן. (19) נמצאו שתיהן זקוקות, וכל אחת מהן אסורה משום אחות זקוקתו. (20) לעיל ה"א.

ד. מתה האחרונה²¹ - חזרה הראשונה להתרה²², וחולצת או מתייבמת²³. מתה הראשונה - הרי אחרונה באסורה עומדת, וחולצת ולא מתייבמת; שהרי לא היתה ראויה ליבום בשעת נפילתה²⁴, וכן אם קדם אחד מן האחים וחלץ לאחרונה - התרה הראשונה לשאר האחים; שהרי הזקה שאסרה אותה²⁵ הסירה אחיו בחליצתו²⁶.

(21) בלא חליצה. (22) הראשון, כשעדיין לא נפלה השניה ליבום. (23) שאין כאן זקוקה אלא היא בלבד (יבמות כז:). (24) בגלל זיקת אחותה שנפלה תחילה, ו"כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה "יבמה יבוא עליה", הרי זו כאשת אח שיש לה בנים ואסורה" (שם). ומכאן המקור להלכה א',

22 שְׂאִינָה מַעֲלָה אֵינָה פּוֹטֶרֶת אֶת הַצָּרָה⁵¹, כְּמוֹ
23 שְׂבָאֲרָנוּ⁵².

(49) וכולן אינן מתייבמות, האחיות - משום איסור אחות זקוקתו כלעיל ה"א, והצרות - שהן צרות אחות זקוקתו (שם כז.). (50) שהרי אינן ראויות להתייבם, וכל שאינה כשרה לייבום, הרי חליצתה חליצה פחותה (שם כו: וברש"י). (51) שם כז, א: "חלץ לאחיות - לא נפטרו צרות. לצרות - נפטרו אחיות". ואע"פ שגם הצרות אינן ראויות ליבום - איסורן בתור צרות אחות זקוקתו, קל משל האחיות, וחליצתן משוכחת משל האחיות (שם וברש"י). (52) לעיל פ"ה הי"ב.

24 י. יֵרָאֶה לִי, שֶׁכֶּף הַדִּין בְּשֵׁתִי יִבְמֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית
25 אָחִי, וְהָאֶחָת מִן אֶסְרָה עַל יִבְמָה מִשּׁוּם שְׁנֵיהֶם אִי
26 מִחִיבִי לְאוּיִן אוֹ מִחִיבִי עֲשֶׂה, שָׂאֵם חֲלֵץ לְאֶסְרָה⁵³
27 - לֹא הִתְרָה צָרְתָּהּ⁵⁴; חֲלֵץ לְצָרָה - הִתְרָה הָאֶסְרָה.

(53) שחליצתה אינה מעולה. (54) כשם שחליצת האחיות אינה פוטרת הצרות, למרות שאיסור אחות זקוקתו אינו אלא מדרבנן, כמאמרם (יבמות כז.): "זיקה מדרבנן היא", הרי שחליצתה הפסולה מדרבנן אינה פוטרת הצרה (מגיד-משנה). ולדעת בעל 'הלכות גדולות' אפילו חלץ לשניה - הותרה צרתה המותרת, וכן היא דעת השו"ע (אהע"ז סי' קע, סי"ח), ומקורם מהתוספתא יבמות פ"ו ה"ה: "היתה איסור מצוה ואיסור קדושה (שניה) חלץ לה או בא עליה - נפטרה צרתה". ורבינו סובר שאין הלכה כאותה תוספתא, אלא כשמואל האומר (יבמות כז.): "חלץ לאחיות - לא נפטרו צרות", והוא הדין אם חלץ לשניה, לחייבי לאוין ולחייבי עשה, שאין צרתה נפטרת.

28 יא. שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנֵים מֵהֶן נְשׂוּאִין שְׁתֵּי אַחֲיוֹת
29 וְהַשְּׁלִישִׁי נָשׂוּי נְכָרִית, מֵת אֶחָד מִבְּעֵלֵי אַחֲיוֹת וַיִּבֶם
30 הַנָּשׂוּי נְכָרִית אֶת אִשְׁתּוֹ, וְאַחֵר כֶּף מֵתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל
31 שְׁנֵי, וְאַחֵר כֶּף מֵת הַשְּׁלִישִׁי⁵⁵, וְנָפְלוּ שְׁתֵּי נָשׂוּי לִפְנֵי
32 הַשְּׁנִי (שָׂאִין לוֹ אִשָּׁה) - הָרִי אֵלּוּ פְטוּרוֹת מִן
33 הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם. הָאֶחָת - מִפְּנֵי שֶׁהִיְתָה אַחֲוֹת
34 אִשְׁתּוֹ בְּשַׁעַר שְׁמַת אַחִיו הָרִאשׁוֹן, נֶאֱסְרָה עָלָיו
35 לְעוֹלָם מִשּׁוּם אִשְׁתּוֹ אַח, כְּדִין אִשְׁתּוֹ אַחִיו שֶׁלֹּא הָיָה
36 בְּעוֹלָמוֹ⁵⁶; וְהַנְּכָרִית - מִשּׁוּם צָרְתָּהּ⁵⁷.

(55) הנשוי נכרית. (56) כמבואר לעיל פ"ו, הי"ז. (57) כדין צרת עורה, שפטורה מן החליצה ומן היבום (משנה, יבמות ל. וכדעת ה'תוספות' שם ד"ה ונאסרה). וחזר רבינו כאן מפירושו למשנה שם, שהנכרית, חולצת ולא מתייבמת: "לפי שאני מסופק אם אסורה (האחת) משום עורה . . . או אסורה עליו מדרבנן, שאמרו: הואיל ונאסרה עליו שעה אחת נאסרה עליו עולמית והיא כמו שניה, וצרת שניה חולצת או מתייבמת, ולפיכך תחלוץ להחמיר".

37 יב. וְכֵן שְׁנֵי אַחִין נְשׂוּאִין לְשְׁתֵּי אַחֲיוֹת וּמֵת אֶחָד
38 מֵהֶן, וְאַחֵר כֶּף מֵתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל שְׁנֵי - הָרִי זֶה אֶסְרָה
39 עוֹלָמִית, הוֹאִיל וְנֶאֱסְרָה עָלָיו בְּשַׁעַר נְפִילָה⁵⁸. אֲכָל

שאמרו, אוי לו על אשתו (בעלת מאמרו), ואוי לו על אשת אחיו. והוא הדין אם לא עשה השלישי מאמר באחת מהן, נאסרו שתיהן עליו משום אחות אשה בזיקה, וכמבואר לעיל ה"א. ולא השמיענו רבינו כאן, אלא שאין המאמר קונה קנין גמור לדחות אחותה משום אחות אשתו. ולא כבית-שמיאי (שם) האומרים: "אשתו עמו (בעלת מאמרו) והלזו תצא (בלא חליצה) משום אחות אשתו".

1 ז. מֵת זֶה שֶׁעָשָׂה הַמֶּאֱמָר, וְהִיְתָה לוֹ אִשָּׁה אַחֲרָת,
2 וְנָפְלוּ שְׁתֵּיהֶן לִפְנֵי בְּעֵל הָאֲחֹת - בְּעֵל הַמֶּאֱמָר
3 פְטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם, שֶׁהִי הִיא אַחֲוֹת
4 אִשְׁתּוֹ; וְהָאִשָּׁה הָאֲחֲרָת³⁸ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת,
5 שָׂאִין הַמֶּאֱמָר קוֹנֶה קִנְיָן גָּמוּר עַד שִׁפְטָר אֶת
6 הַצָּרָה³⁹.

(38) צרת בעלת המאמר. (39) לגמרי, אפילו מן החליצה, אלא הרי היא כצרת אחות אשתו בזיקה, שחולצת ואינה מתייבמת (יבמות פ"ג, מ"ו). והוא הדין אם לא עשה בה השלישי מאמר, ומת, אשתו חולצת ולא מתייבמת, משום צרת אחות אשתו בזיקה, כמבואר לעיל פ"ו הכ"ה, שהרי כשמת בעל האחות, הוזקקה אשתו לאח השלישי בעל הנכרית, ונעשית נכרית זו צרתה בזיקה ('ברטנורא' שם).

7 ח. אֶחָד מִן הַיִּבְמִין שֶׁקָּדַשׁ אַחֲוֹת יִבְמָתוֹ⁴⁰ - אוֹמְרִין
8 לוֹ: הַמֵּתָן וְאֵל תִּגְרַשְׁנָהּ⁴¹ וְאֵל תִּשְׁאַנָּה⁴² עַד שְׁנֵיהֶם
9 אַחִיד אוֹ יַחְלִץ לִיבְמָה זֶה הַזְקוּקָה לְכָלֵּם⁴³. חֲלֵץ לָהּ
10 אַחִי אוֹ יִבְמָה, אוֹ שְׁמַתָּה הַיִּבְמָה - הָרִי זֶה יִכְנַס
11 אֶרְסָתוֹ⁴⁴. מֵתוֹ אַחִיו כָּלֵם⁴⁵ - מוֹצִיא אֶת אֶרְסָתוֹ
12 בְּגִטָּה⁴⁶ וַיִּבְמָתוֹ בַּחֲלִיצָה⁴⁷. וְאִם מֵתָה אֶרְסָתוֹ, בֵּין
13 שְׁמַתָּה קֹדֶם מִיתַת הָאֶחָד בֵּין שְׁמַתָּה לְאַחֵר מִיתַת
14 הָאֶחָד - תִּזְרָה הַיִּבְמָה לְהִתְרָה, וְרָצָה חוֹלֵץ רָצָה
15 מֵיבָם⁴⁸.

(40) לאחר שנפלה ליבום והוזקקה לאחים. (41) אינך צריך לגרשה, כי אפשר שתותר לך ע"י מעשה אחיך, וכמבואר לפנינו. (42) שהיא אסורה לך משום אחות זקוקתך, שהיא כאחות אשתך. (43) ואז תוסר זיקתך ממנה. (44) אם חלץ או יבם בטלה הזיקה כנ"ל, ואם מתה גם כן מותרת, שלא תהא חמורה מאחות אשתו שמותרת לו כשמתה אשתו (יבמות מא. ורש"י שם). (45) והוא היבם היחיד. (46) שאחות זקוקתו היא. (47) ולא נפטרה זו מן החליצה משום "אחות גרושתו", הואיל וזיקתה קדמה לקידושי אחותה (יבמות, שם. ועיי"ש בתוי"ט). (48) "יבמה שהותרה (שהיתה מותרת ליבם בעת מיתת אחיו), ונאסרה, וחזרה והותרה, תחזור להיתרה הראשון" (יבמות שם).

16 ט. שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנֵים מֵהֶן נְשׂוּאִין לְשְׁתֵּי אַחֲיוֹת,
17 וַיָּשׁ לְכָל אַחַת מִשְׁתֵּיהֶן צָרָה, וּמֵתוּ הַנְּשׂוּאִין אֶת
18 הָאֲחֲיוֹת, וְנָפְלוּ הָאֲחֲיוֹת וְצָרוֹתֵיהֶן לִפְנֵי יָבָם⁴⁹: אִם
19 חֲלֵץ לְצָרוֹת - נִפְטְרוּ הָאֲחֲיוֹת, אֲכָל אִם חֲלֵץ לְאֲחֲיוֹת
20 - לֹא נִפְטְרוּ צָרוֹתֵיהֶן עַד שִׁיחֲלְצוּ הַצָּרוֹת; מִפְּנֵי
21 שֶׁחֲלִיצַת אַחֲיוֹת חֲלִיצָה שְׂאִינָה מַעֲלָה⁵⁰, וְחֲלִיצָה

שם: "קטנה זו (וכן חרשת) - קנויה ואינה קנויה", ומצד הקנוי - הרי היא כאשתו, ואפילו היא עצמה מותרת להתייבם וכל-שכן צרתה. וצד שלא קנה בה - היא עצמה אסורה, שאינה אשתו (אלא גרושתו), אבל צרתה כנגדה מותרת, שבצד זה אינה צרתה, שהרי איננה קנויה לו, ואין צרתה שבצדה נידונית כצרת ערוה. (72) גמרו קידושיה, כדלעיל פ"ד מהל' אישות ה"ח. (73) ומשבועלה כשנתפקחה, מקודשת גמורה היא, חזרה להיתרה, ואינה עוד גרושת אחיו, ודינה כ"מגרש אשתו הגדולה והחזירה ומת", לעיל ה"ב. (74) יבמות קט, א.

טו. שני אחין נשואין לשתי אחיות: היו שתיהן קטנות הראויות למאן⁷⁵ או חרשות⁷⁶, ומת אחד מהן - תצא⁷⁷ משום אחות אשה, ופטורה מן החליצה ומן היבום⁷⁸. היו אחת גדולה⁷⁹ ואחת קטנה, ומת בעל הקטנה - תצא משום אחות אשה, ופטורה מן החליצה ומן היבום⁸⁰; מת בעל הגדולה⁸¹ - מלמדין הקטנה שתמאן בפעולה⁸², ותהיה גדולה זו מתרת לבימה⁸³.

(75) שהיו יתומות ואין נישואיהן אלא מדרבנן, אבל קטנות שהשיאן אביהן אינן ראויות למיאון, שקידושיהן קידושין גמורין הן. (76) בין קטנות בין גדולות, שקידושי חרשת אינן אלא מדבריהם (הל' אישות פ"ד ה"ט). (77) היבמה. (78) שכח נישואיהן שוה, והרי זו אחות אשתו ממש. (79) שקידושיה קידושין גמורין. (80) שקידושי אשתו הגדולה, עדיפים מזיקת יבמתו, שכח נישואיה אינו אלא מדרבנן, ונפטרה משום אחות אשתו. (81) נמצאת זיקתה של גדולה, שהיא מן התורה - אוסרת הקטנה עליו, ואין נישואיה הקלושים (= שהם מדרבנן) אלימים להפקיע זיקתו מעל הגדולה, ונשארה הקטנה אחות זקוקתו, ולייבם הגדולה גם כן אינו יכול, מפני שהיא אחות אשתו הקטנה, ומה יעשה? (82) ותעקור נישואיה למפרע, ואינה צריכה גט. (83) משנה, יבמות קט, א. וכדעת רבי אליעזר. אבל אילו היה מגרש הקטנה בגט, היתה הגדולה אסורה עליו משום אחות גרושתו. וכן אילו היה חולץ לגדולה, היתה הקטנה נאסרת עליו משום אחות חלוצתו, והשווה לעיל פ"ה ה"ל.

טז. שני אחין חרשין⁸⁴ נשואין לשתי אחיות פקחות, או חרשות, או אחת פקחת ואחת חרשת; וכן שתי אחיות חרשות נשואות לשני אחים פקחין⁸⁵, או חרשין, או אחד פקח ואחד חרש; ומת אחד מהן - אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום משום אחות אשתו⁸⁶, שהרי אין נשואי אחד מהן נשואין גמורין.

(84) שאין נישואיהם נישואין גמורין, כמבואר לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ט. (85) וגם כאן אין הקידושין קידושין גמורין, בגלל חרשות הנשים, וכמבואר שם. (86) משנה, יבמות קיב, ב. הואיל וכקידושי זו, כך קידושי זו, באין קידושי אשתו ומפקיעים את זיקתו מאחותה, שאף היא אינה זיקה גמורה, אלא מדבריהם בלבד.

1 המגרש את אשתו והחזירה ומת - הרי זו מתרת
2 ליבם. ואף על פי שנאסרה עליו בחיי אחיו בשעה
3 שגרשה⁵⁹ - הרי חזרה להתרה, וכשמת אחיו בהתרה
4 היתה עומדת⁶⁰.

(58) משום אחות אשתו, נאסרה עליו לעולם משום אשת אח, וכנ"ל בהלכה הקודמת (משנה, יבמות לב.). (59) משום גרושת אחיו, שהיא ערוה. (60) משנה, שם קח, ב. כי לא הנישואין הראשונים מפילים ליבום, אלא מיתת הבעל מפילה, ובאותה שעה בהיתר היא עומדת (שם קט.) והשווה לעיל פ"ו הכ"א.

5 יג. קטנה שהשיאה אביה⁶¹, וגרשה בעלה והחזירה,
6 ומת ועדין היא קטנה⁶² - הרי זו אסורה ליבם⁶³;
7 מפני שגרשה גרושין גמורין, שהרי אביה
8 השיאה⁶⁴, ואין חזרתה חזרה גמורה, שאין קדושי
9 קטנה קדושין גמורין⁶⁵, כמו שבארנו⁶⁶.

(61) ונישואיה נישואין גמורים מן התורה. (62) ואם מת כשהיא גדולה, יתבאר דינה להלן ה"ד. (63) וחולצת ואינה מתייבמת, כמבואר בכתובות עג, ב. וכן בתוספתא יבמות פ"ג, מ"ד. (64) והרי היא אשת איש גמורה מן התורה, כמבואר לעיל פ"ג מהל' אישות ה"א, וגם גירושיה גירושין גמורין, משעה שמבחנת בין גיטה לדבר אחר, כמבואר לעיל פ"ב מהל' גירושין ה"ט. (65) שאין מעשה קטנה כלום. (66) לעיל פ"ד מהל' אישות ה"זח. ואפילו אם אביה יקדשנה שנית אין קידושיה גמורין, שמשהשיאה אביה בפעם הראשונה אין לו רשות בה, כמבואר שם פ"ג ה"ב, נמצאת קטנה זו - גרושת אחיו מן התורה, ונישואיה השניים לא הועילה לה, וכשמת בעלה הרי היא כגרושה ואסורה ליבם (משנה, יבמות קט.). ואע"פ שהיא גרושת אחיו צריכה חליצה, ואין אומרים תיפטר גם מן החליצה כשאר כל העריות? משום שמא לא שמעו אנשים על גירושיה, וכשיראו זו יוצאת בלא כלום - יבואו להתיר יבמה להנשא לזר בלא כלום (רא"ש שם פ"ג, אות ה.).

10 יד. והוא הדין למגרש פקחת⁶⁷, ונתחרשה
11 והחזירה⁶⁸, ומת והניחה חרשת, שהיא אסורה⁶⁹
12 ליבם, ואינה חולצת ולא מתייבמת⁷⁰. וצרת קטנה זו
13 או חרשת זו - חולצת או מתייבמת⁷¹. ואם החזירה
14 פשהיא קטנה או חרשת, וגדלה⁷² או נתפקחה
15 אצלו⁷³ ואחר כך מת - הרי זו מתרת לבימה⁷⁴.

(67) שהיא מגורשת גמורה מן התורה. (68) ואין נישואיה אלא מדרבנן, כמפורש לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ט. (69) משום גרושת אחיו כנ"ל. (70) כאן דקדק רבינו לכתוב: "ואינה חולצת" וכו', בניגוד לקטנה שהחזירה, בהלכה הקודמת שכתוב בה: "אסורה ליבם". ויתכן, כי קידושי קטנה עדיפים מקידושי חרשת, מפני שקטנה סופה לגדול ויהיו נישואיה נישואין גמורים, וכמפורש לעיל פ"ה הכ"ז (מעשה רוקח). [ויתכן גם, כי קטנה תחלוץ משתגדל, אבל חרשת אין חליצתה חליצה, וראה להלן ה"ז]. (71) רי"ף יבמות פ"ג, ע"פ הירושלמי (שם, ה"ו) וכמפורש

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ב סיון - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כ. שְׁנֵי אֲחִין, אֶחָד פָּקַח וְאֶחָד חָרַשׁ, הַחֲרַשׁ נָשׂוּי
שְׁתֵּי נָשִׁים פְּקֻחוֹת, אֶחָת מֵהֶן עָרְוָה עַל הַפָּקֵחַ¹⁰⁷,
וּמֵת הַחֲרַשׁ - שְׁתֵּיהֶן פְּטוּרוֹת¹⁰⁸ עַל כָּל פְּנִים¹⁰⁹: אִם
נִשְׁוְאֵי הָעָרְוָה נִשְׁוֹאִין¹¹⁰ - הָרִי הַשְּׂנִיָּה צָרְתָּהּ
וּפְטוּרָה¹¹¹, וְאִם אֵין נִשְׁוְאֵי הָעָרְוָה נִשְׁוֹאִין¹¹² - כָּף
לֹא יִהְיֶה נִשְׁוְאֵי צָרְתָּהּ נִשְׁוֹאִין¹¹³.

(107) כגון שהיא בתו או חמותו. (108) מן החליצה ומן
הייבום. (109) מכל הצדדים. (110) שיש לו קנין גמור
באשתו. (111) כדין צרת ערוה, המפורש לעיל פ"ו ה"ד.
(112) שאין חרש קונה. (113) והרי היא כזרה, ואינה זקוקה
כלל ליבום ('ירושלמי' יבמות פ"ד ה"ג).

כא. הֵיטָה בְּתוּ¹¹⁴ וְכִיּוּצָא בָּהּ¹¹⁵ חֲרָשֶׁת וְנִשְׁוֹאָה
לְאֲחִיו הַפָּקֵחַ¹¹⁶ - צָרְתָּהּ¹¹⁷ חוֹלָצֶת וְלֹא מְתַיַּבֶּמֶת,
שְׁאִין נִשְׁוְאֵי הַחֲרָשֶׁת נִשְׁוֹאִין גְּמוּרִין¹¹⁸.

(114) של אחד פקח. (115) ערוה אחרת, כגון חמותו או
כלתו. (116) והרי נישואי חרשת אינם אלא מדרבנן.
(117) שהיא פקחת ונשואה גמורה. (118) לפטור את צרתה
משום "צרת ערוה", ולפיכך חולצת להסיר את זיקתו
מעליה, ואינה מתייבמת שהרי היא צרת ערוה מדרבנן
(‘ירושלמי’ שם ה"ד). ושם ה"ה שנינו: "בתו חרשת נשואה
לאחיו חרש, צרתה פטורה מן החליצה ומן היבום". ורבינו
לא חשש להביאה, כי כבר נכללת היא בדין ה"כ: "אם
נישואי הערוה (בתו החרשת) נישואין, הרי השניה צרתה
ונפטרה" וכו'.

כב. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אֵלּוּ שְׁתֵּי אֲחִיוֹת¹¹⁹ -
אֶחָת שְׁתֵּי אֲחִיוֹת או אִשָּׁה וּבִתָּהּ או אִשָּׁה וּבֵת
וְכִיּוּצָא בָּהֶן; עֲנִין הַדְּבָרִים¹²⁰: שֶׁהֵן שְׁתֵּי נָשִׁים
שֶׁהָאֶחָת מֵהֶן עָרְוָה עִם הָאֲחֵרֶת וְאִי אֶפְשָׁר לִשְׂא
שְׁתֵּיהֶן מִשּׁוּם עָרְוָה¹²¹. וְכֵן כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ אֲחִוֹת
אִשְׁתּוֹ¹²² או אֲחִוֹת וּבִתּוֹ¹²³ - אֶחָד אֲחִוֹתָהּ או אִמָּהּ או
בִּתָּהּ¹²⁴; עֲנִין הַדְּבָרִים: אֶחָת מִקְרֹבוֹתֶיהָ שֶׁהֵן עָרְוָה
עִמָּה.

(119) כגון לעיל ה"א. (120) כוונת הדברים.
(121) נמצאת, שכל אחת היא קרובת זקוקתו האסורה לו.
(122) כגון לעיל ה"ז, טז. (123) לעיל ה"ח. (124) של
אשתו או יבמתו, שאסור לו לקיים שתיהן.

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) נתבאר בו דין המקדש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו
קייש, בני תערובות, הלך בעלה למדינה אחרת ושמעה
שמת ונישאה ואחר כך בא.

א. מִי שֶׁקִּדַּשׁ אֶחָת מִשְׁתֵּי אֲחִיוֹת, וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה
מֵהֶן קִדַּשׁ², וּמֵת וְלֹא אָח אֶחָד חוֹלֵץ לְשְׁתֵּיהֶן כְּדִי
לְהַתִּירָן לְאַחֲרִים³. הֵיךְ לוֹ שְׁנֵי אֲחִין - אֶחָד חוֹלֵץ
לְאֶחָת מֵהֶן בְּתַחֲלָה, וְהַשְּׂנִי מִיָּבֵם לְשְׂנִיָּה עַל כָּל

1 יז. שְׁנֵי אֲחִין, אֶחָד פָּקֵחַ וְאֶחָד חָרַשׁ, נִשְׁוֹאִין לְשְׁתֵּי
2 אֲחִיוֹת פְּקֻחוֹת, או אֶחָת פְּקֻחָה וְאֶחָת חֲרָשֶׁת וְהָרִי
3 הַפָּקֵחַ הִיא אִשָּׁת הַפָּקֵחַ⁸⁷: מֵת הַחֲרַשׁ - תֵּצֵא
4 אִשְׁתּוֹ⁸⁸ מִשּׁוּם אֲחִוֹת אִשָּׁה⁸⁹; מֵת הַפָּקֵחַ - הוֹאִיל
5 וְנִשְׁוְאֵי הַפָּקֵחַ שְׁמֵת נִשְׁוֹאִין גְּמוּרִין, וְזָקָת זֶה הַחֲרַשׁ
6 גְּמוּרָה⁹⁰, וְנִשְׁוְאֵי הַחֲרַשׁ אֵינָן נִשְׁוֹאִין גְּמוּרִין - הָרִי
7 זֶה הַחֲרַשׁ מוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ בְּגִטָּה⁹¹, מִפְּנֵי שְׁאֲחֻתָּהּ
8 זְקוּקָה לֹא⁹²; וְאִשָּׁת אֲחִיו הַפָּקֵחַ אֲסוּרָה לְעוֹלָם⁹³,
9 שְׁאִינוּ יָכוֹל לְכַנֵּס מִפְּנֵי אֲחֻתָּהּ⁹⁴; וְלֹא יַחֲלִץ, מִפְּנֵי
10 שֶׁהוּא חֲרָשׁ⁹⁵.

(87) נמצאת קידושי זו קידושין גמורין, ושל אחותה
מדבריהם בלבד. (88) של החרש, שנישואיה מדרבנן.
(89) יבמות, שם במשנה. (90) שזקוקה לו ליבום מן
התורה. (91) ברמיזה, כשם שכנס ברמיזה, כך מוציא
ברמיזה (לעיל ה"ל גירושין פ"ב ה"ו). (92) מן התורה,
ואוסרת את אשתו הנשואה לו רק מדבריהם, ואחות זקוקתו
אסורה. (93) גם לו וגם לאחרים, עד שימות החרש.
(94) שהיא אחות גרושתו. (95) וכבר נתבאר לעיל פ"ד
ה"ג, שאין החרש ראוי לחלוץ, וחליצתו אינה כלום (משנה,
יבמות שם). שהחליצה תלויה בקריאה, ואינו יכול לקרוא,
אבל הגט תלוי בכתיבה, וכותבים לו, והוא מוציא ברמיזה,
כשם שכנסה ברמיזה.

11 יח. וְלָמָּה גָּזְרוּ חֻקִּים שְׂיוּצִיא זֶה הַחֲרַשׁ אִשְׁתּוֹ
12 הַחֲרָשֶׁת, וְהֵן אֵינָן בְּנֵי חַיִּיבִים⁹⁶, אֲלֹא הָרִי הֵן פְּקֻטָּן
13 אוֹכֵל בְּבִלּוֹת שְׁאִין בֵּית דִּין מְצִוִּין לְהַפְרִישׁוֹ?⁹⁷ אָמְרוּ
14 חֻקִּים⁹⁸: אִם תִּשָּׁב אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, נִמְצָאת אֲחֻתָּהּ⁹⁹
15 נִשְׂאת לְזָר, וְאָמְרוּ: נִפְטָרָה מִשּׁוּם אֲחֻת אִשָּׁה¹⁰⁰.
16 לְפִיכָן מוֹצִיא הַחֲרַשׁ אִשְׁתּוֹ בְּגִטָּה, כְּדִי שְׁתַּהֲיָה
17 אֲחֻתָּהּ אֲסוּרָה לְעוֹלָם¹⁰¹.

(96) במצוות, שהרי אין להם דעת. (97) יבמות קיד, א.
ובפי"ז מהל' מאכלות אסורות ה"כ": "לפי שאינו בן דעת".
(98) שם קיד, ב. (99) היבמה, אשת הפקח.
(100) שסיברו: קידושי אשתו החרשת קידושין גמורין הן,
ודחו את זיקתו מעל הפקחת ואינה עוד זקוקתו (רש"י שם).
(101) ולא יטעו עוד להתירה להנשא לזר.

18 יט. וְכֵן שְׁנֵי אֲחִין פְּקֻחִין נִשְׁוֹאִין לְשְׁתֵּי אֲחִיוֹת,
19 אֶחָת פְּקֻחָה וְאֶחָת חֲרָשֶׁת: מֵת בְּעַל הַחֲרָשֶׁת¹⁰² -
20 תֵּצֵא מִשּׁוּם אֲחֻת אִשָּׁה¹⁰³; מֵת בְּעַל הַפָּקֵחַ -
21 מוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ הַחֲרָשֶׁת בְּגִטָּה¹⁰⁴ וְאֶת אִשָּׁת אֲחִיו
22 בְּחִלְצָהּ¹⁰⁵, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פָּקֵחַ וְיָכוֹל לְחַלֵּץ¹⁰⁶.

(102) שנישואיה אינם אלא מדרבנן. (103) בלא חליצה,
שאינה זקוקה לו כלל. (104) שאין בקידושיה הקלושים
כח לדחות את זיקתו מעל אחותה, ומתוך שאחותה זקוקה
לו מן התורה, נמצאת אשתו החרשת אסורה לו משום אחות
זקוקתו, ועליו לגרשה בגט כדין כל חרשת המתגרשת בגט.
(105) אף היא נאסרה עליו משום אחות גרושתו.
(106) ומותרת לזר (משנה, יבמות ק"ג:).

זקוקתו (יבמות כג.). וכן אסור ל"חולצים" לייבם את השנייה, משום איסור "אחות חלוצתו". (13) השנים שהם אחים. (14) כמבואר לעיל הערה ו. (15) שאסורים באשה חלוצה. (16) שמא זו יבמתו. (17) שם כד, א. כי התורה לא אסרה אלא גרושה, ככתוב (ויקרא כא, ז): "ואשה גרושה מאישה לא יקחו", והשווה לעיל פ"א מהל' אישות ה"ז. (18) שכל אחת מהאחיות אינה אלא ספק חלוצה, כי שמא לא היתה מקודשת לראשון, נמצאת חליצתה מ"היחיד" אינה כלום (יבמות, שם). וכל זה, כשעברו וכנסו, אבל לכתחילה אין להקל להם להתירם לייבם, על סמך "ספק חכמים - להקל". ואפילו כשכבר חלץ האח הראשון, אסור לאח השני הכהן לייבם את השנייה, משום איסור "חלוצה לכהן", הואיל וחלצה מ"היחיד" בבית-דין ונעשה בה מעשה רב ומפורסם, אין להתירה לכהן - שמא יאמרו: חלוצה מותרת לכהן. וכן אמרו (יבמות צח:): "כהנים חולצים (ואינם מייבמים, משום ספק חלוצה), ושאינם כהנים - מייבמים" (מגיד-משנה).

ג. הָיוּ לָזֶה שְׁנֵי אֲחִין וְלָזֶה שְׁנֵי אֲחִין - אֲחִיו שֶׁל
זֶה חוּלֵץ לְאַחַת, וְאֲחִיו שֶׁל זֶה חוּלֵץ לְאַחֶרֶת, וְאַחֶר
כֵּן הָאֵחַ הַשֵּׁנִי שֶׁל זֶה מִיָּבֵם חֲלוּצָתוֹ שֶׁל זֶה, וְהָאֵחַ
הַשֵּׁנִי שֶׁל זֶה מִיָּבֵם חֲלוּצָתוֹ שֶׁל זֶה¹⁹. קָדְמוֹ שְׁנֵיהֶם²⁰
וְחִלְצוּ לְשִׁתְיָהֶן - לֹא יִיבְמוּ שְׁנֵי הָאֲחִין הָאֲחֵרִים²¹,
אֲלָא אֶחָד חוּלֵץ בְּתַחֲלָה וְאֲחִיו מִיָּבֵם לְשְׁנֵיהֶם²²; וְאִם
קָדְמוּ וּכְנָסוּ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָם²³.

19) של זה - של זה, כלומר של המת השני שאינו אחיו ויש כאן "ממה-נפשך", כלומר, מותר על-כל-פנים: אם זוהי בכמתו, הרי טוב. ואין זו חלוצת אחיו, שאחיו לא חלץ אלא לאחותה. ואם אין זו יבמתו, הרי נכרית היא ומותרת לו, לאחר שנחלצה מיבמה, וגם אינה אחות זקוקתו שהרי אחיו חלץ את אחותה, שהיא יבמתו, ופקעה הזיקה שעליה (יבמות כג:). וכל זה כשלא חלצו לה שני האחים, אבל אם חלצו לה שניהם, אסורה אחותה על כל אחד מהם משום אחות חלוצתו. 20) [שני אחים של אחד מהמתים. ובכ"י תימן, הנוסחא כאן: "קדמו שני אחים"]. 21) שכל אחד מהם יפגע בספק אחות זקוקתו, כי שמא האחרת היא אשת אחיו וזקוקה לו וכנ"ל. 22) על-כל-פנים: אם יבמתו היא - הרי טוב, ואם לא - אין זו אחות זקוקתו, שכבר נחלצה מאחיו ופקעה זיקתו, וגם אינה אסורה לו משום "יבמה לזר", שכבר נחלצה זו מאחי בעלה. 23) כמבואר לעיל הערה ו. ואפילו היו שניהם כהנים, כמבואר לעיל ה"ב.

24 ד. האִשָּׁה שֶׁהָיוּ לָהּ בָּנִים וְהָיוּ לְכָל־הָאָדָמָה²⁴ בָּנִים,
25 וַתַּעֲבֹרָה הָאִשָּׁה וַתַּעֲבֹרָה בְּלֶתָהּ, וַיֵּלְדוּ שְׁתֵּיהֶן
26 בְּמַחְבֹּואֶה אַחַת, וַתַּעֲרֹבוּ שְׁנֵי הַיָּלָדִים, וַהֲגִידִלוּ
27 הַתַּעֲרֹבוֹת²⁵ וַיִּשְׂאוּ נָשִׁים וּמָתוּ²⁶ - בִּיצֵד הֵן נָתְרוֹת?
28 בְּנֵי הַפֶּלֶא חוֹלְצִין לְשִׁתְּיָהֶן תַּחֲלָה וְלֹא מִיַּבְמִין; שָׁפֶל
29 אַחַת מֵהֶן סָפֵק שֶׁהִיא אִשָּׁת אַחִיו²⁷ וַתְּהִי מִתֵּרֵת לוֹ,
30 סָפֵק שֶׁהִיא אִשָּׁת אַחִי אַבְיוֹ²⁸ וְהִיא עֲרֹה עָלָיו²⁹. אָבֵל
31 בְּנֵי הַזִּקְנָה אוֹ חוֹלְצִין אוֹ מִיַּבְמִין; שֶׁאִם הִיא זֹאת אִשָּׁת

1 פְּנִים⁴ : אִם זֶה הָיָא שְׁקָדֵשׁ אַחֲיו - הָרִי יִבֵּם אוֹתָהּ;
2 וְאִם אֵינָה אֵשֶׁת אַחֲיו - הָרִי נִשָּׂא אִשָּׁה מִשְׁאָר
3 הַנָּשִׁים, וְאַחוּתָה שֶׁהִיְתָה אֵשֶׁת אַחֲיו כְּכֹר נִחְלָצָה.⁵
4 אָבֵל לֹא יִיבֵם הָאֵחָת תַּחֲלָה, שְׁמָא הָאֵחָת הִיא אֵשֶׁת
5 אַחֲיו וְנִמְצָא שֶׁנִּשָּׂא קְרוּבַת זִקְוֶקְתּוֹ. קְדָמוֹ שְׁנֵי
6 הָאֲחִים וְכִנְסוּ⁶ שְׁתֵּי הַיְבָמוֹת - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן
7 מִיִּדָן⁷.

2) כגון שאמר לשתי אחיות: הרי אחת מכן מקודשת לי וקיבלה אחת כסף הקידושין ע"י חברתה, או שאמר המקדש לאבי הבנות: אחת מבנותיך מקודשת לי, וקיבל האב קידושיה, כמפורש לעיל פ"ט מהל' אישות ה"ג. (3) ואינו כול לייבם אפילו אחת מהן, כי שמא האחרת היא אשת אחיו, ונמצא פוגע באחות זקוקתו, וגם אינו יכול לחלוץ לאחת ולייבם השניה, כי אחות חלוצתו אסורה לו בחייה, ואין לאחיות תקנה, אלא שיחלצו שתיהן, כי כל אחת מהן זקוקה ליבום מספק, שמא היא המקודשת לאח המת (משנה, יבמות כג:). (4) כלומר, בכל אופן מותר לייבמה. (5) ע"י אחיו, ומותר לו לישא אחות חלוצת אחיו. (6) קודם שנמלכו בבית־דין. (7) שכל אחד אומר אני כנסתי את יבמתי הראויה לי (המקודשת לאחי המת). ואפילו כנס הראשון באיסור את אחות זקוקתו, הרי משבא אחיו וכנס את השניה, פקעה זיקתם מעליה ונמצאת הראשונה אצלו בהיתר, כי אינה עוד אחות זקוקה. ואין לאסרה משום: כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה: "יבמה יבוא עליה", הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה עולמית (ראה לעיל פ"ו, ה"ד) - כי לא נאסרה זו אלא משום ספק (תפארת ישראל' יבמות פ"ב מ"ו), וכחשברו של רש"י (שם כד:). זו שנאסרה משום אחות זקוקה אינה יבמה כלל, וכי פקעה זיקת האחים מעל אחותה, הרי זו מותרת, שאין היא אשת המת שתיאסר משום אשת אח שיש לו בנים. וכל זה כשלא נמלכו בבית־דין, אבל נמלכו בב"ד ועברו - ויצאו (הרא"ש שם פ"ב, אות ד. וכן באהע"ז ס"י קעו, א.).

8 ב. שְׁנַיִם⁸ שִׁקְדָּשׁוֹ שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת, זֶה אֵינּוּ יוֹדֵעַ אֵי זֶה
9 קָדַשׁ וְזֶה אֵינּוּ יוֹדֵעַ אֵי זֶה קָדַשׁ, וּמָתוֹ שְׁנֵיהֶן, לָזֶה
10 אֶחָד וְלָזֶה אֶחָד - זֶה חוֹלֵץ לְשִׁתְיָהּ⁹ וְזֶה חוֹלֵץ
11 לְשִׁתְיָהּ. לָזֶה אֶחָד וְלָזֶה שְׁנַיִם - הַיְחִידִי חוֹלֵץ
12 לְשִׁתְיָהּ בַּתְּחִלָּה¹⁰, וְהַשְּׁנַיִם אֶחָד חוֹלֵץ רֵאשׁוֹנָה¹¹
13 וְהַשֵּׁנִי מֵיבֵם¹²; וְאִם קָדָמוֹ וּבְסוּמֵו¹³ - אֵין מוֹצִיאִין
14 מִיָּדָיו¹⁴. וְאִפְלוּ הֵיוּ בְּתָנִים¹⁵; שֶׁהַחֲלִיצָה שְׂחָלֵץ
15 הַיְחִידִי - מִסָּפֶק¹⁶ חֵלֶץ, וְהַחֲלִיצָה אֲסוּרָה לִפְנֵי
16 מַדְבְּרֵי סוֹפְרִים¹⁷, וּבִסָּפֶק חֲלוּצָה לֹא גִזְרוּ¹⁸.

(8) שהם נכרים זה לזה. (9) שכל אחד מהם אסור לייבם, שמא הוא פוגע באחות זקוקתו, ומספק יחלוץ לשתיהן כדי להתירן להנשא לזר. (10) כדי להתיר את יבמתו לאחרים. (11) להסיר את זיקת האחים ממנה, אם היא יבמתו. (12) את השניה, שאפילו אינה יבמתו, אינו אסור בה משום אחות זקוקה, שכבר נחלצה הראשונה מאחיו. אבל אסור לייבם תחילה, שמא האחרת היא אשת האח, ופוגע באחות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ב סיון - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 שְׁנֵשֶׁאֵת בְּתוּךְ זָמַן⁴², וְגַם אֶחָד מֵהֶן - הָרִי הֵבֵן
26 הַסֵּפֶק חוֹלֵץ לְאִשְׁתּוֹ זֶה שְׁמַת אוֹ מִיָּבֵם ; שְׁאֵם אֶחָיו
27 מֵאֲבִיו הוּא - הָרִי יָבֵם אֶת אִשְׁתּוֹ, וְאֵם אִינוֹ אֶחָיו
28 מֵאֲבִיו - הָרִי אֵין בִּיגִיָּהֶן אַחֲרָה כָּלֵל⁴³, לְפִיכָךְ מִתֵּר
29 לוֹ לִשָּׂא אֶת אִשְׁתּוֹ⁴⁴.

(42) של שלשה חדשים. (43) שאינם אחים מן האם.
(44) וכגון שלא היו אחים אחרים מן הבעל הראשון אלא זה
הספק בלבד, כי אם יש אחים ודאים אחרים, הרי היא זקוקה
להם ואסור לה להנשא לזר בלי חליצה, וה"בן הספק" הזה
יהיה אסור בה משום "חלוצת אחיו", כמבואר לעיל פ"א
ה"ב (שם ק: וברש"י).

30 ח. מֵת הֵבֵן הַסֵּפֶק - אֶחָד מִשְׁנֵי הַבָּנִים הַנִּדְּאִין⁴⁵
31 חוֹלֵץ לְאִשְׁתּוֹ תַּחֲלָה, וְהַשְּׁנִי מִיָּבֵם עַל כָּל פְּנִים : אִם
32 אֶחָיו הוּא - הָרִי יָבֵם אֶת אִשְׁתּוֹ ; וְאֵם אִינוֹ אֶחָיו,
33 וְהוּא בֶּן הָאֵב הָאֲחֵר - הָרִי נִחְלָצָה מֵאֲחִי בַּעֲלָהּ⁴⁶.

(45) שאינם מאשה זו, ואינם אחים מן האם. (46) אבל אסור
לאחד מהם לייבם תחילה, שמא אשת בן הבעל השני היא
וזקוקה לבן הבעל ההוא ליבום, וכשלא חלצה ממנו אסורה
לזר (שם).

34 ט. מִי שֶׁחָלַף בַּעֲלָה לְמִדְיָנָה אַחֲרַת, וְשִׁמְעָה שְׁמַת
35 וְנִשְׁאָתָה, וְאַחֵר כִּף בָּא הַבַּעַל הָרִאשׁוֹן⁴⁷, וּמָתוּ שְׁנֵיהֶן,
36 וְלָזָה אֶחָיו וְלָזָה אֶחָיו - אֶחָיו שָׁל זֶה וְאֶחָיו שָׁל זֶה
37 חוֹלֵצִין וְלֹא מִיָּבֵמִין⁴⁸.

(47) והרי דינה שתצא מזה ומזה בגט, ואסורה על שניהם
עולמית, כמבואר לעיל בפ"י מהל' גירושין ה"ה.
(48) משנה, יבמות פז, ב. אחיו של ראשון חולץ לה מן
התורה, שהרי אשת אחיו היא, ואסור לו לייבמה משום קנס
חכמים, שלא דקדקה היטב ולא בדקה אחרי השמועה לדעת
הנכונה היא אם לא, ואסורה על בעלה ועל יבמה, והשני
חולץ לה מדרבנן בלבד, כי מן התורה אינה זקוקה לו כלל,
שהרי לא היתה אשתו של אחיו, כי אם אשתו של בעל
הראשון היא, אלא שהחכמים החמירו להצריכה גט מבעלה
השני, שלא יאמרו: אשת איש יוצאה בלא גט, ומאותו טעם
החמירו עליה להצריכה חליצה, שלא יאמרו: יבמה נשאת
לזר בלא חליצה (שם צא). ומובן שחליצה פסולה זו אינה
פוטרת צרתה, לא מבעלה הראשון ולא מבעלה השני,
כמבואר לעיל פ"ה הי"ב, ופ"ז ה"י. וגם מותרת צרתה
להתייבם ואין לה דין צרת אשה שזינתה תחת בעלה,
שצרתה פטורה מן היבום ומן החליצה (ראה לעיל פ"ו
ה"ט), כי אשה זו אנוסה היא, שסברה על סמך עדות
מספיקה, שבעלה מת ואינה זונה, וחכמים החמירו עליה
שלא תתייבם, אבל צרתה מותרת ביבום (רש"י יבמות יא.
וכן באהע"ז סי' קעג, יא).

38 י. חֲמֵשׁ נָשִׁים שֶׁהָיָה לְכָל אֶחָת מֵהֶן בֶּן יָדוּעַ⁴⁹,
39 וְנִתְעַרְבוּ חֲמִשָּׁתָן וְיָלְדוּ כָּאֶחָד בְּמִתְבּוֹאָה אֶחָת
40 חֲמִשָּׁה בָּנִים אַחֲרִים וְנִתְעַרְבוּ הַיָּלָדִים, וְהַגְדִּילוּ
41 הַתַּעֲרֻבוֹת⁵⁰ וְנִשְׁאָו נָשִׁים, וּמָתוּ חֲמִשָּׁה הָאֲנָשִׁים⁵¹,

1 אֶחָיו³⁰ - הָרִי יָבֵמָה, וְאֵם הִיא אִשְׁתּוֹ בֶּן אֶחָיו - מִתֵּר
2 לְהִנָּשֵׂא לוֹ שֶׁכֶּכֶר נִחְלָצָה³¹.

(24) אשת בנה. (25) בכת"י התימנים: התערובת.
(26) בלא בנים, והרי הן זקוקות ליבום. (27) בן הכלה.
(28) בן הזקנה, שהוא אחי אביהם. (29) ככתוב (ויקרא יח,
יד): "ערות אחי אביך לא תגלה... דודתך היא", והערה
אסורה ליבם. (30) שבעלה המת הוא בן הזקנה, ועליו
לייבמה (אחרי שיחלוץ לה בן הכלה, כמבואר בסמוך).
(31) מבן הכלה, ואינה עוד באיסור יבמה לזר, אבל טרם
שיחלוץ לה בן הכלה, אסורה היא לבני הזקנה, שמא היא
אשת אחי בני הכלה, ואסורה לאחרים עד שתחלוץ.

3 ה. מָתוּ הַבָּנִים הַיָּדוּעִים³² שָׁל זָקָנָה וְשָׁל כָּלָתָה,
4 וְהָרִי בְּנֵי הַתַּעֲרֻבוֹת קִיָּמִין - בְּנֵי הַתַּעֲרֻבוֹת לְנָשִׁי
5 בְּנֵי הַזָּקָנָה חוֹלֵצִין וְלֹא מִיָּבֵמִין, שֶׁהִיא סֵפֶק אִשְׁתּוֹ
6 אֶחָיו אֲבִיו³³ שֶׁהִיא עֲרוּהָ עָלָיו, סֵפֶק אִשְׁתּוֹ אֶחָיו³⁴
7 שֶׁהִיא מִתֵּר לְיָבֵמָה ; וְלְנָשִׁי בְּנֵי הַכָּלָה אֶחָד חוֹלֵץ
8 בְּתַחֲלָה וְאַחֵר מִיָּבֵם עַל כָּל פְּנִים : אִם בֶּן הַכָּלָה הוּא
9 שֶׁחָלַץ תַּחֲלָה - הָרִי חָלַץ אִשְׁתּוֹ אֶחָיו, וְהַשְּׁנִי מִן
10 הַתַּעֲרֻבוֹת הוּא בֶּן הַזָּקָנָה וּמִתֵּר לוֹ לִשָּׂא אִשְׁתּוֹ בֶּן
11 אֶחָיו אַחֵר שֶׁנִּחְלָצָה מִיָּבֵמָה ; וְאֵם זֶה שֶׁחָלַץ תַּחֲלָה
12 הוּא בֶּן הַזָּקָנָה - הָרִי חָלַץ לְאִשְׁתּוֹ בֶּן אֶחָיו וְלֹא עֲשֵׂה
13 כָּלֵם, וְהַשְּׁנִי מִן הַתַּעֲרֻבוֹת הוּא בֶּן הַכָּלָה וְהָרִי יָבֵם
14 אִשְׁתּוֹ אֶחָיו³⁵.

(32) הוודאים. (33) שמא הם בני הכלה. (34) שמא הם
בני הזקנה. (35) משנה, יבמות צט, א. אבל לייבם תחילה
- אסור, שמא היא אשת בן אחיו, ואסורה לזר עד שתחלוץ
(שם צט:).

15 ו. מִי שֶׁלֹּא שֶׁהָיָה אַחֵר מִיתַת בַּעֲלָה שְׁלִשָּׁה
16 חֲדָשִׁים³⁶ וְנִשְׁאָתָה וְיָלְדָה³⁷, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה
17 לְרִאשׁוֹן אִם בֶּן שְׁבַע לְאַחֲרָיו, וְהָיָה לָהּ בָּנִים מִן
18 הָרִאשׁוֹן וּמִן הַשְּׁנִי, אִם מֵת זֶה הֵבֵן הַסֵּפֶק - בְּנֵי
19 הָרִאשׁוֹן וּבְנֵי הַשְּׁנִי חוֹלֵצִין³⁸ לְאִשְׁתּוֹ וְלֹא מִיָּבֵמִין ;
20 שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן שִׁבּוּא לְיָבֵם, שְׁמָא אִינוֹ אֶחָיו
21 מֵאֲבִיו, וְהָרִי הוּא אֶחָיו מֵאֲמוֹ בְּוֹדָאִי, וְאִשְׁתּוֹ אֶחָיו
22 מֵאֲמוֹ אֲסוּרָה עָלָיו לְעוֹלָם מִשּׁוּם עֲרוּהָ³⁹. וְכֵן זֶה
23 הֵבֵן הַסֵּפֶק חוֹלֵץ לְנִשְׁוֹתֵיהֶן⁴⁰ וְלֹא מִיָּבֵם⁴¹.

(36) שנתגרשה או נתאלמנה ממנו, והיה לה להמתין שלשה
חדשים עד שתינשא לאחר, כדי שיוודע אם היא מעוברת,
להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני, כמבואר לעיל
פ"א מהל' גירושין ה"ח - ולא שהתה. (37) בחודש
השביעי לנישואיה. (38) שמא אשת אחיהם מן האב היא
וזקוקה להם. (39) ואינה זקוקה ליבום, כמבואר לעיל פ"א,
ה"ז. (40) של הבנים הוודאים, שמא נשותיהם של אחים
מן האב הן. (41) שמא הן של אחים מן האם בלבד,
ואסורות עליו משום ערוה (משנה, יבמות ק:).

24 ז. הִיָּה בֶּן לְרִאשׁוֹן וּבֶן לְשֵׁנִי שֶׁלֹּא מֵאִשָּׁה זו

סְלִקוּ הַלְכוֹת יְבוּם וְחִלּוּצָה בְּסִיעָתָא דְשְׁמִינָא

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ח הלכות נערה בתולה

יש בכללן חמש מצוות. שלש מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) לקנס המפתה. (ב) שישא האונס אנוסתו. (ג) שלא יגרש האונס. (ד) שתשב אשת מוציא שם רע תחת בעלה לעולם. (ה) שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו.

~ נקודות משיחות קודש ~

בטעם המצוה לענוש את האונס והמפתה נערה בתולה, כתב ה'חינוך' (מצוה תקנ"ז) "משרשי המצוה כדי לייסר הנבלים מן המעשה הרע הזה".

ובפנימיות העניינים, יש לומר שעניין זה ("בעלונו אדונים זולתך") בוודאי אינו שייך אצל כנסת ישראל, אבל האפשרות להוציא שם רע על ישראל הוא מכיון שבדקות דדקות יכול להיות שנופלים בתאוות היתר, וכפירוש הרמב"ן על הפסוק "קדושים תהיו" שתינתן מציאות של נבל ברשות התורה, "לפיכך בא הכתוב וציוה שנהיה פרושים מן המותרות".

ואם יטען אדם ויאמר שיש צורך בענייני מותרות כדי שיוכל להשלים את עבודת הברורים, ובנוסף הרי כתוב בירושלמי (נדרים פ"ט ה"א) "דייך מה שאסרה לך תורה", וממילא אין להנזר מדבר שמותר על-פי תורה, הנה העצה לזה שיעסוק בתורה שאז יתבררו כל ענייניו בדרך ממילא. דוגמא לדבר, מה שאמרו חז"ל "חש בראשו יעסוק בתורה, חש בגרונו יעסוק בתורה, חש בכל גופו יעסוק בתורה, שנאמר ולכל בשרו מרפא" שלימוד התורה פועל רפואה, ועל-דרך-זה בשאר העניינים.

(על-פי "יון מלכות" ספר נשים סימן יט)

ובאור מצוות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) ביאר בו רבינו דין הקנס באונס ובמפתה, נישואיהם עם האנוסה והמפותה, קטנה פחותה מבת שלוש או בוגרת אם יש להן קנס, והנערות שיש להן קנס ושאין להן, בא עליה ומתה קודם שתעמוד בדין.

א. מי שפטה בתולה - קונסין אותו משקל חמשים סלעים של כסף מזקק. והוא הנקרא קנס⁵. וכן אם אנס אותה⁶. וקנס זה מצוות עשה של תורה, שנאמר: ונתן האיש השכב עמה לאבי הנערה⁷ חמשים כסף.

(2) מאחר שלוש שנים עד שתבגור. (3) כסף טהור, שאין בו תערובת של נחושת או מתכת אחרת. (4) בלשון חכמים. (5) עונש ממון. (6) משלם קנס. (7) האנוסה.

1 ונפלו חמש הנשים לפני חמשה הבנים הודאין,
2 שאין אחד מהן יודע אי זו היא אשת אחיו - כיצד
3 תקנתן? ארבע מהן חולצין לאחת תחלה⁵²,
4 והחמישי ישא זו שנחלצה ארבע חליצות על כל
5 פנים.

(49) ודאי. (50) בדפוסים קדומים: התערובת. (51) בני התערובת. (52) שכל אחד חייב לחלוץ לה מספק, שמא אשת אחיו היא.

6 יא. כיצד? אם אשת אחיו היא - הרי יבם אותה;
7 ואם אינה אשת אחיו - הרי היא אשת אח אחד
8 מארבעה, והרי חלצו לה ארבעתן תחלה⁵³. וכן
9 השניה - חולצין לה ארבעה, והאחד מן הארבעה
10 יהיה זה שנשא הראשונה⁵⁴, והחמישי⁵⁵ ישאנה⁵⁶.
11 עד שנמצאו הבנים החמשה נשאו החמש נשים
12 אחר שנחלצה כל אחת מהן ארבע חליצות⁵⁷.

(53) והותרה להנשא לזר. (54) והוא לא ייבם אחרת עליה, כי מוטב שכל אחד מהם ייבם יבמה אחת, שמא יכוון וישא יבמתו אשת אחיו, ונמצא מקיים מצות ייבום. אבל כשאחד ישא חמשתן, נמצאו ארבעתן לא נתייבמה בהן מצות ייבום, שהרי רק אחת היא אשת אחיו, והאחרות נכריות הן לו (יבמות צח:). (55) שלא חלץ לה. (56) שאפילו אינה אשת אחיו, הרי חלצו לה ארבעה האחרים והותרה לזר. וחוזרים השנים שייבמו, וחולצים לשלישית ושנים עמהם, והחמישי מייבם וכן כולם. (57) שאין אחד מהם רשאי לייבם עד שיחלצו לה הארבעה, שלא יפגע באיסור יבמה לזר (שם וברש"י). ושם בגמרא אמרו: "מקצתם כהנים ומקצתם שאינם כהנים, כהנים חולצים, שאינם כהנים מייבמים". כי אי-אפשר לכהנים שייבמו, הואיל וחלצה ארבע חליצות, שמא האחד החולץ היה יבמה וחליצתו חליצה, וכהן אסור בחלוצה, שאפילו ספק חלוצה אסור לו לכונוס בתחילה, כמבואר בבאורנו לעיל ה"ב הערה יז.

13 יב. ולעולם הזה בכל הספקות הללו בעקרים⁵⁸
14 אלו: שקל מי שנסתפק לה שמה בפת חליצה היא
15 לאיש זה או אינה צריכה לחליצה ממנו - אינה
16 נתרת להנשא לזר עד שיחלץ לה אותו האיש. וכל
17 מי שנסתפק לה שמה ביאתה אסורה על איש זה,
18 בין מדברי תורה בין מדברי סופרים - אינה מתניבמת
19 לו. וכל שנחלצה חליצה מעלה או נבעלה בעילה
20 כשרה - התרה צרתה לזר⁵⁹.

(58) בכללים. (59) השווה לעיל פ"ה ה"א.

21 יג. ועל דרך זו תבין ותורה בכל הספקות שיארעו
22 לענין יבום וחליצה. שהרי בארנו כל העקרין
23 שעליהן תסמך, ותדע מי הוא שחולץ ומי הוא
24 שמיבם, ומי היא הפטורה מן החליצה ומן היבום
25 ומי היא הראויה ליבום⁶⁰.

(60) בדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: "ליבום".

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר נשים - הלכות נערה בתולה קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 אַם נִמְצָא בָּהּ דְּבַר זִמָּה אַחֵר שֶׁפָּנִס¹⁷ - הָרִי זֶה
26 יִגְרָשָׁנָה. שְׁנֵאמַר: וְלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה - אִשָּׁה הָרְאוּיָה
27 לוֹ.

(14) שאיסור ביאתן אינו אלא במצות עשה בלבד.
(15) שאיסור ביאתה אינה אלא מדברי סופרים בלבד.
(16) שנאמר: "ולו תהיה לאשה" - באשה הראויה לקיימה
הכתוב מדבר. (17) שזינתה תחתיו ונאסרה עליו.

28 ו. כִּהֵּן גְּדוֹל שֶׁאֵינָם בְּתוּלָה אוֹ שִׁפְתָּהּ אוֹתָהּ - הָרִי
29 זֶה לֹא יִכָּנֵס; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצֻּרָה לִקְחָתָהּ בְּתוּלָה¹⁸,
30 וּבִשְׁעָה שֶׁיֵּשֶׁא זֶה אֵינָה בְּתוּלָה¹⁹. וְאִם פָּנִס - יוֹצֵיא
31 בְּגִטָּה²⁰.

(18) "והוא אשה בבתוליה יקח". (19) ובעולה לכהן גדול
היא מחייבי עשה. (20) ואפילו אנוסת עצמו או מפותת
עצמו, בכלל האיסור.

32 ז. אִף עַל פִּי שְׁנֵאמַר בְּאוֹנִס 'לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָה' - בִּיּוֹן
33 שֶׁקָּדְמוֹ עָשָׂה²¹, שְׁנֵאמַר: וְלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה²², הָרִי זֶה
34 נִתְקַן לַעֲשֹׂה. וְנִמְצָאתָ זֹאת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁנִּתְקַן
35 לַעֲשֹׂה, שֶׁאֵין לוֹקִין עָלֶיהָ אֲלָא אִם לֹא קִיָּם עָשָׂה
36 שָׂבָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת סְנֵהֲדָרִין. לְפִיכָךְ, הָאוֹנִס
37 שֶׁעֲבָר וּגְרַשׁ - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהַחֲזִיר, וְאֵינוֹ לוֹקֶה²³.
38 מִתָּה גְרוּשָׁתוֹ קָדָם שִׁחְזִירָנָה, אוֹ נִתְקַדְּשָׁה לְאַחֵר²⁴,
39 אוֹ שֶׁהָיָה כִּהֵּן שֶׁאֵסוּר בְּגִירוּשָׁה - הָרִי זֶה לוֹקֶה; שֶׁהָרִי
40 עֲבָר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵינוֹ זָכוֹל לְקַיֵּם עָשָׂה שָׂבָה²⁵.

(21) שנכתב העשה בתורה לפני הלאו. (22) זו מצות עשה,
ובסוף אותו פסוק נאמר: "לא יוכל שלחה". (23) שהעשה:
ולו תהיה לאשה - "היא כפרתו ותקנתו על עבירת הלאו".
(24) שאסור לו להחזירה. (25) "כל מצות לא תעשה שיש
בה קום עשה, קיים עשה שבה - פטור, לא קיים עשה שבה
(ואף על פי שלא בטלה בידיים, כגון במקרה שלפנינו,
שמתה ואינו יכול להחזירה) - חייב".

41 ח. אֵין הָאוֹנִס אוֹ הַמִּפְתָּה חַיִּב בְּקִנְס עַד שֶׁיָּבוֹא עָלֶיהָ
42 [בְּדִרְכָּה] וּבְעֵדִים²⁶, וְאֵינוֹ צָרִיךְ תִּתְּנָהּ²⁷. וּמֵאִמְתִּי
43 יִהְיֶה לְבֵית קֶנֶס? מֵאַחֵר שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים גְּמוּרוֹת עַד
44 שֶׁתִּכְבֵּר. נִבְעֵלָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ שָׁנִים - אֵין בִּיאָתָהּ
45 בִּיאָה²⁸. בָּא עָלֶיהָ מִשְׁבִּגְרָה - אֵין לָהּ קֶנֶס; שְׁנֵאמַר:
46 נַעֲרָה בְּתוּלָה - לֹא הַבּוֹגֶרֶת.

(26) שאם אין עדים אפילו יודה מעצמו אינו משלם קנס.
(27) אל תעשה זה, שאם תעשה תתחייב קנס, שלא מצאנו
התראה אלא במיתה או במלקות. (28) שבתוליה חוזרים.

47 ט. וְאַחַת שִׁישׁ לָהּ אֵב וְאַחַת שֶׁאֵין לָהּ אֵב יֵשׁ לָהּ
48 קֶנֶס. וְאֵלּוֹ שֶׁאֵין לָהּ קֶנֶס: הַבּוֹגֶרֶת, וְהַמִּמְאֲנָת²⁹,
49 וְהַאֲלוּנִית³⁰, וְהַשּׁוֹטָה וְהַחֲרָשֶׁת³¹, וּמִי שֶׁיֵּצֵא עָלֶיהָ
50 שֵׁם רַע בְּלִדְוָתָהּ וּבָאָו שָׁנִים וְהַעֲרִידוּ שֶׁבִּבְעָה אוֹתָן
51 לְזִנוּת עֲמָה, וְהַמְגִרְשֶׁת מִן הַנְּשׂוּאִין וְעַדִּין הִיא נַעֲרָה
52 בְּתוּלָה³². אֲבָל הַמְגִרְשֶׁת מִן הָאוֹרְסִין³³: אִם נִאָּנְסָה

1 ב. וְאֵין זֶה הוּא מִפְתָּה, וְאֵין זֶה הוּא אוֹנִס? מִפְתָּה -
2 לְרִצּוֹנָה, אוֹנִס - שָׂבָא עָלֶיהָ בְּעַל פְּרָחָה. כָּל הַנִּבְעֵלָת
3 בִּשְׁדָּה - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת אָנוּסָה, וְדָנִין אוֹתָהּ בְּדִין
4 אָנוּסָה, עַד שֶׁיַּעֲרִידוּ הָעֵדִים שֶׁבְּרִצּוֹנָה נִבְעֵלָה. וְכָל
5 הַנִּבְעֵלָת בְּעֵיר - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת מִפְתָּה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא
6 זָעָקָה, עַד שֶׁיַּעֲרִידוּ הָעֵדִים שֶׁהִיא אָנוּסָה, כְּגוֹן שֶׁשָּׁלַף
7 לָהּ חֶרֶב וְאָמַר לָהּ: אִם תִּזְעָקִי אֶהְרַג אוֹתָךְ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הנבעלת בשדה הרי זו בחזקת אנוסה... וכל הנבעלת
בעיר הרי זו בחזקת מפותה".

לפי זה, היה מקום לפרש שהפסוק "כי בשדה מצאה" הוא
בדווקא, ולא שדיבר הכתוב בהווה כפירוש הפשוט של
הכתוב, אבל יש לומר שעיקר החילוק בין שדה לעיר הוא,
שאין לה מושיע. ונראה שגם שדה וגם עיר שנקט
הרמב"ם, הוא רק לדוגמא, לפי שעל-פי רוב, שדה הוא
מקום שאין לה מושיעים, מה-שאינ-כן עיר. וזיל בתר
טעמא.

(על-פי לקו"ש חלק ו' עמוד 431 הערה 72)

8 ג. הַמִּפְתָּה שֶׁלֹּא רָצָתָה לְהִנָּשֵׂא לַמִּפְתָּה, אוֹ שֶׁלֹּא
9 רָצָה אֲבִיהָ לְתַנְּהָ לּוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא רָצָה הוּא לְכָנֵס - הָרִי
10 זֶה נוֹתֵן קֶנֶס⁸ וְהוֹלֵךְ, וְאֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְכָנֵס. וְאִם
11 רָצוּ וּכְנָסָה - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם קֶנֶס⁹, אֲלָא כּוֹתֵב לָהּ כְּתֻבָּה
12 בְּשָׂאָר הַבְּתוּלוֹת¹⁰. אֲבָל הָאָנוּסָה שֶׁלֹּא רָצָתָה הִיא אוֹ
13 אֲבִיהָ לְהִנָּשֵׂא לְאוֹנִס - הָרְשוּת בִּידָם¹¹, וְנוֹתֵן קֶנֶס
14 וְהוֹלֵךְ. רָצָתָה הִיא וְאֲבִיהָ וְלֹא רָצָה הוּא - כּוֹפִין
15 אוֹתוֹ וְכוֹנֵס וְנוֹתֵן קֶנֶס¹²; שְׁנֵאמַר: וְלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה
16 - הָרִי זֶה מִצְוֹת עָשָׂה. אֲפֹלוּ הִיא חֲגֵרֶת אוֹ סוּמָא אוֹ
17 מַצְרֵעֶת - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְכָנֵס. וְאֵינוֹ מוֹצֵיא לְרִצּוֹנוֹ
18 לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר: לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָה כָּל יָמֶיו - הָרִי
19 זֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

(8) מחוץ לדמי בושת ופגם. (9) אבל בושת ופגם נותן מיד
לאביה בין נשאה בין לא נשאה. (10) שכתובתן מאתיים
דינר, ואף על פי שכבר בעולה היא בשעת נישואיה, אין
אומרים כתובתה מנה (מאה דינר), כדין כתובת בעולה,
שאם כן לקחה מידת הדין, ונמצא חוטא נשכר, שהרי
בתולה הייתה והוא פגמה, ואין זה בדין שירוויח בחטאו.
(11) "ולו תהיה לאשה" תהיה - מדעתה. (12) ומוסיף גם
בושת, צער ופגם.

20 ד. וְאֵין לָהּ כְּתֻבָּה. שֶׁלֹּא תִקְנוּ חֲכָמִים כְּתֻבָּה לְאִשָּׁה
21 אֲלָא כְּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה קֶלָה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ, וְזֶה
22 אֵינוֹ זָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ¹³.

(13) שהרי מוזתר הוא בתורה לא לשלחה כל ימיו, ואין
חוששים שמא יצערנה כל כך עד שתאמר לו איני רוצה בך.

23 ה. הִיתָה אָנוּסָה זֶה אֲסוּרָה עָלָיו, אֲפֹלוּ מִחֲזִיבִי
24 עָשָׂה¹⁴ וְאֲפֹלוּ שְׁנִיָּה¹⁵ - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁאַנָּה¹⁶. וְכֵן

קסד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר נשים - הלכות נערה בתולה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 יג. היתה מחיבי מיתת בית דין⁴⁸, כגון בתי⁴⁹ ואשת
19 בנו⁵⁰ וכיוצא בהן, בין התרו בו בין לא התרו בו⁵¹
20 - פטור מן הקנס. שנאמר: ולא יהיה אסון⁵² - ענוש
21 וענש⁵³. הא⁵⁴ אם היה שם אסון⁵⁵ - אין שם ענש⁵⁶.
22 ואף על פי שהריגת האשה בשגגה⁵⁷, שהרי לא
23 נתפנו לה⁵⁸, שנאמר: כי ינצו אנשים ונגפו אשה.
24 הא למדת, שלא חלק הכתוב באסון בין שוגג למזיד
25 לפטור מן התשלומין. והרי הוא אומר: מכה נפש
26 בהמה ישלמה⁵⁹, ומכה אדם יומת. מה מכה נפש
27 בהמה לא חלק הכתוב בין שוגג למזיד לחיבו
28 בתשלומין⁵⁹, אף מכה נפש אדם לא חלק הכתוב
29 בין שוגג למזיד לפטור מן התשלומין.

48 ארבע מיתות נמסרו לבית דין של מטה לדון בהם על
עבירות חמורות. 49 שאם בא עליה נידון בשריפה.
50 שאם בא עליה עונשו סקילה. 51 שפטור מעונש
מיתה. 52 שנגף אשה הרה ויצאו ילדיה ולא מתה.
53 חייב לשלם דמי וולדות לבעל. 54 אבל.
55 שמתה האשה. 56 תשלומי דמי וולדות "שהרי נתחייב
בדין גדול מזה". 57 ואינו חייב מיתה עליה. 58 שכל
אחד נתכוון רק לחבירו, ולא לאשה. 59 שאין עונש
מיתה למכה בהמה אלא עונש ממון בלבד, ואפילו בשוגג
חייב לשלם שנאמר: פצע תחת פצע - לחייב על השוגג
כמזיד.

30 יד. וכן הדין לכל עברה שיש בה מיתת בית דין,
31 שאין בה תשלומין⁶⁰.

60 כגון החובל בחברו בשבת (שחייב מיתת בית דין משום
מפרק, אפילו היה שוגג פטור מן התשלומין או שזרק חץ
בשבת מתחילת ארבע לסוף ארבע (אמות) וקרע בגד חבירו
בהליכתו פטור מלשלם מפני שזריקת חץ בשבת ברשות
הרבים היא עוון מיתת בית דין.

32 טו. בא עליה⁶¹ ומתה - הרי זה פטור מן הקנס;
33 שנאמר: ונתן האיש השכב עמה לאבי הנערה - לא
34 לאבי המתה⁶². והוא, שתמות קדם שתעמד בדין⁶³.

61 על כל נערה בתולה הכשרה לו. 62 אבי הנערה -
משמע שהיא קיימת. 63 אבל עמדה בדין ותבעתו ואחרי
כן מתה הרי זה חייב בקנס, שמשעה שעמדה בדין זכה בו
האב.

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ח

פרק שני

1 כלל בו דין המפתה שמשלם שלושה דברים והאונס
חמשה, דין באו עליה שנים אחד כדרכה וכו', הנערות שאין
להן בושת ופגם וצער, שאינו משלם קנס בהודאת פיו,
אמרה אנסת אותי והוא מכחישה, שלשה דברים של מפתה
וחמשה של אונס למי הם לאב או לבת, הכינה עצמה לכך
לזנות אם חייב האונס בקנס.

1 - יש לה קנס, וקנסה לעצמה³⁴; ואם נתפתתה - אין
2 לה קנס³⁵.

29 יתומה קטנה שהשיאה אמה או אחיה ומיאנה אחרי כן
בבעלה. ואין לה קנס שאינה בחזקת בתולה הואיל ונישאת.
30 והטעם, כי האילונית אין לה ימי נערות אלא מקטנותה
תצא לבגר. 31 שאינן בנות דעת ואינן בחזקת בתולות.
32 כגון שנכנסה לחופה ומיד גרשה בעלה בחזקת שלא
נבעלה, ובכל זאת אין לה קנס, כי כל שנכנסה לחופה הרי
היא כבעולה. 33 שבחזקת בתולה היא. 34 שנאמר
בקנס: "אשר לא אורשה" - "לא אורשה, לאביה", אורשה,
לעצמה, אבל בושת ופגם - לאביה, שאין האירוסין מוציאים
מרשות האב. 35 שהרי נתרצית ומחלה לו קנסה הראוי
לה.

3 י. הגיורת והשבויה והמשחררת³⁶: אם נתגיירה
4 ונפדית ונשתחררה והיא בת שלש שנים או פחות -
5 יש לה קנס³⁷, ואם היתה בת שלש שנים ויום אחד
6 כשנתגיירה או כשנפדית או כשנשתחררה - אין לה
7 קנס; והואיל וביאתה ביאה - הרי הן כבעולות³⁸.

36 "שפחה כנענית" שנשתחררה. 37 לפי שבחזקת
בתולות הן, ואפילו אם נבעלו, סופן לחזור בתולות כשאר
הבתולות. 38 "כיוון שראויות לביאה בחזקת הפקר הן
ונבעלות בגיוותן והשבויה בשבייתה".

8 יא. היתה בתולה זו אסורה על האונס או המפתה:
9 אם היתה אחת מחיבי פרתות³⁹, כגון אחותו או
10 דודתו והנדה וכיוצא בהן⁴⁰, או שהיתה מחיבי
11 לאוין⁴¹: אם התרו בו - הרי זה לוקה ואינו משלם
12 קנס, שאין אדם לוקה⁴² ומשלם⁴³; ואם לא היתה
13 שם התראה⁴⁴ - הואיל ואינו חייב מלקות⁴⁵, הרי זה
14 משלם קנס.

39 שחייבה תורה על ביאתה עונש כרת. 40 והן
האמורות בפרשת אחרי מות. 41 שנאסרה ביאתן בתורה
ולא חייבה עליהם עונש כרת אלא מלקות בלבד. 42 שגם
חייבי כריתות, שיש בהן איסור לא תעשה אם התרו בהם
לוקים ונפטרו מידי כריתותם, שאם עשו תשובה אחר שלקו
- בית דין של מעלה מוחל להם. 43 שנאמר: "והפילו
השופט והכהו לפניו כדי רשעתו" - "משום רשעה אחת
אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות", ובסמוך
לו נכתב: ארבעים יכנו, שמחייבים אותו הכאה ולא ממון.
44 שלא הזהירוהו העדים: "אל תעשה כך, שזוהי עבירה
וחייב אתה עליה מלקות". 45 שאין מלקות בלא התראה.

15 יב. היתה מחיבי עשה או שניה וכיוצא בהן⁴⁶
16 שאסורה מדברי סופרים, בין התרו בו בין לא התרו
17 בו - חייב בקנס, שאין כאן מלקות⁴⁷.

46 כגון חלוצה לכהן ונתינה לישראל. 47 אין מלקות
אלא באיסור "לא תעשה", ולא בחיבי עשה, וכל שכן שאין
מלקות באלה שאינן אסורות אלא מדברי סופרים.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר נשים - הלכות נערה בתולה קסה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15; וְרֹאִין בְּמָה פְּתָה וְיִשְׁלֹם. צַעַר - 24
לְפִי קִטְנוּתָהּ וּבִנְיָן גּוֹפָה, וּלְפִי שְׁנֵי וּגּוּפוֹ. 25
אוֹמְדִין בְּמָה הָאֵב רֹצֶה לָתֵן וְלֹא תִצְטָעַר זֶה 26
מִזֶּה, וְיִתֵּן. 27

(15) כתובות מ, ב. בעבד שיש לרבו קורת רוח הימנו, שזהיר בעבודתו, ואף הוא רוצה לעשות לו נחת-רוח להטעימו טעם בתולה (רש"י שם).

28 ז. הַמִּפְתָּה נֹתֵן 16 בִּשְׁת וּפָגֶם מִיָּד 17, וְאִינוּ נֹתֵן 28
הַקֶּנֶס אֲלֵא אִם כֵּן לֹא נִשְׁאָה; שְׁנֵאמַר: וְאִם מֵאֵן 29
יִמָּאן אֲבִיהָ לְתֵתָהּ לוֹ, כִּסְף יִשְׁקַל. אֲבָל הָאוֹנֵס נֹתֵן 30
אַרְבָּעָה דְבָרִים מִיָּד 18 וְכֹונֵס. לְפִיכֶךָ, כִּשְׁתִּרְצֶה 31
לְהַתְּגַרְשׁ 19 אוֹ תִתְּאֲלָמֵן - אֵין לָהּ כְּלוּם 20. 32

(16) לאביה. (17) אפילו כשנשאה לאשה. (18) כתובות לט, ב. (19) אבל שלא לרצונה - אינו יכול לגרש, כמבואר לעיל פ"א ה"ג, ז. (20) לכתובתה, ש"צא כסף קנסה בכתובתה" (כתובות שם). וראה לעיל פ"א ה"ד.

33 ח. בָּאוּ עָלֶיהָ שְׁנַיִם, אֶחָד כְּדָרְכָה וְאֶחָד שְׁלֹא 33
כְּדָרְכָה: זֶה שֶׁבָּא עָלֶיהָ שְׁלֹא כְּדָרְכָה, אִם הוּא 34
רֵאשׁוֹן - חֵיב כְּבִשָּׁת וּפָגֶם 21, וְאִם הוּא אַחֲרוֹן - חֵיב 35
כְּבִשָּׁת בְּלֻבֵד, שֶׁכֶּבֶד נִפְגְּמָה 22; וְזֶה שֶׁבָּא עָלֶיהָ 36
כְּדָרְכָה, בֵּין רֵאשׁוֹן בֵּין אַחֲרוֹן - חֵיב כְּקֶנֶס וּבִשְׁאָר 37
הַדְּבָרִים 23, אֲבָל אֵין בִּשְׁת וּפָגֶם שֶׁל בֵּת שְׁלֹא נִבְעֵלָה 38
כָּלֵל כְּבִשָּׁת וּפָגֶם זֶה שֶׁנִּבְעֵלָה שְׁלֹא כְּדָרְכָה 24. 39

(21) שגם בביאה שלא כדרכה נפגמה במקצת, אבל קנס אינו חייב עד שיבוא עליה כדרכה, כמבואר לעיל פ"א ה"ח. (22) ע"י הראשון. (23) וכן לכופו לישאנה אע"פ שאינו רוצה. (24) כתובות מ, ב.

40 ט. כֶּבֶד הוֹדְעָנוּ 25 הַבְּנוֹת שֶׁאֵין לָהֶן קֶנֶס, וְעֶשֶׂר הֵן: 40
הַבּוֹגֶרֶת, וְהַמִּמְאָנָה, וְהַמְּגִרָשֶׁת, וְהָאֵילוּנִית, 41
וְהַשּׁוּטָה, וְהַחֲרֻשֶּׁת, וְהַגִּיּוֹרֶת, וְהַשְּׁבוּיָה, 42
וְהַמְּשַׁחֲרֶרֶת, וְהַיּוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע. וְשֶׁאֵר הַבְּנוֹת יֵשׁ 43
לָהֶן קֶנֶס. 44

(25) לעיל פ"א ה"ט-י.

45 י. כָּל בֵּת שֵׁישׁ לָהּ קֶנֶס - יֵשׁ לָהּ בִּשְׁת וּפָגֶם; וְאִם 45
הִיא אֲנוּסָה - יֵשׁ לָהּ צַעַר. וְכָל בֵּת שֶׁאֵין לָהּ קֶנֶס - 46
כֶּף אֵין לָהּ לֹא בִּשְׁת וְלֹא פָגֶם, אִם נִתְּפַתְתָּהּ, וְכֵן אִם 47
נֶאֱנָסָה 26; חוּץ מִבּוֹגֶרֶת וּמִמְאָנָה וּשְׁבוּיָה וְחֲרֻשֶּׁת 27. 48

(26) ב'טור' אהע"ז ס' קעז - תמה על כך, איך אפשר לתלות תשלומי בושת ופגם וצער בפטור קנס, ולדבריו אע"פ שאין להן קנס - יש להן בושת ופגם, שהן דין ממון הנוהג בכל חובל ומזיק. וגם ה'בית יוסף' שם תמה בזה. (27) שאם נאנסו משלם, כמבואר בסמך.

49 יא. פִּיצֵד? הָאוֹנֵס אֶת הַבּוֹגֶרֶת וְאֶת הַמִּמְאָנָה, אִף 49
עַל פִּי שֶׁאֵין לָהֶן קֶנֶס - יֵשׁ לָהֶן בִּשְׁת וּפָגֶם 28 50

1 א. חֲמִשִּׁים כֶּסֶף שֶׁל קֶנֶס הֵם דְּמֵי הַנָּאֵת שְׂכִיבָה 1
בְּלֻבֵד. וְחֵיב הַמִּפְתָּה לָתֵן בִּשְׁת וּפָגֶם 2 יוֹתֵר עַל הַקֶּנֶס 2
הַקְּצוּב 3 בְּתוֹרָה 4. יוֹתֵר עָלָיו הָאוֹנֵס, שֶׁהוּא נֹתֵן אֶת 3
הַצַּעַר. שֶׁהִנְבַּעֲלָת בְּרִצּוֹנָה אֵין לָהּ צַעַר 5, וְאֲנוּסָה יֵשׁ 4
לָהּ צַעַר. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּאֲנוּסָה: תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה 5

(2) שע"י ביאתו פגמה ונפחתה מבתולה לבעולה, כמבואר בסמך ה"ו. (3) הקבוע. (4) לפי שנאמר בתורה: "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף", הנאת שכיבה - חמשים, אבל בושת ופגם שאינם מחמת הנאת שכיבה, שהרי ישנם בשאר חובלים - לא נכללו כאן, ועליו לשלם כשאר חובל ומזיק (כתובות מ:). (5) שם לט, ב: "פקחות שבה אומרות, מפותה אין לה צער". (6) ענינו זה - הוא צער ביאתה. ואילו במפותה, האמורה בפרשת משפטים (שמות כב, טו), לא הוזכר ענינו.

6 ב. נִמְצָא הַמִּפְתָּה מְשֻׁלֵּם שְׁלֹשָׁה דְבָרִים: קֶנֶס וּבִשְׁת 6
וּפָגֶם; וְהָאוֹנֵס - אַרְבָּעָה 7: קֶנֶס וּבִשְׁת וְצַעַר וּפָגֶם. 7

(7) כתובות לט, א.

8 ג. קֶנֶס שְׁוֵה כֶּסֶף. אֶחָד הֵבֵא עַל בֵּת כֶּהֱן גָּדוֹל וְאֶחָד 8
הֵבֵא עַל בֵּת גֶּר אוֹ מִמְזָר 8 - קֶנֶסָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף 9.
10 אֲבָל הַבִּשְׁת וְהַפָּגֶם וְהַצַּעַר אֵין שְׁוִין לָכֵל, וְצָרִיכִין 10
שׁוּמְאָ 10. 11

(8) כלומר: בת ממזר. ובכתי" התימנים: "או ממזרת". ואם האונס אינו ממזר, והרי היא עליו באיסור לאו, על כרחנו שכאן מדובר כשלא התרו בו, ראה למעלה פ"א ה"א. (9) כלל הוא: כל שיש לו קצבה, שכר קבוע מן התורה, שזה בכל אדם (כתובות מ:). וכן אמרו בערכין יד, ב: "אחד שאנס ופיתה את גדולה שבכהונה ואת הקטנה שבישראל, נותן חמשים סלעים". (10) הערכה.

12 ד. פִּיצֵד שְׁמִין הַבִּשְׁת? הַכֹּל לְפִי הַמִּבְיֵשׁ 12
וְהַמִּתְבִּישׁ 11. שֶׁאִינוּ דוֹמֶה מִבְיֵשׁ נַעֲרָה חֲשׂוּבָה 13
וּמִמְשַׁפְּחָה מִיַּחְסָה לְמִבְיֵשׁ קִטְנָה עֲנִיָּה בְּזוּיָה, וְאִינוּ 14
דוֹמֶה מִתְבִּישׁ מֵאֲדָם חֲשׂוֹב וְגָדוֹל לְמִתְבִּישׁ מֵאֶחָד 15
מִהַנְּבָלִים וְקָל מִן הַקְּלָיִם 12. 16

(11) כתובות מ, א. (12) שאדם קל שבייש, בשתו מרובה (פ"ג מהל' חובל ומזיק ה"א, וכ"כ רש"י בבא-קמא פג:).

17 ה. וּלְפִי זֶה רֹאִין הַדִּינִין מַעֲלָתוֹ וּמַעֲלָתָהּ, וְשְׁמִין 17
בְּמָה מִמּוֹן רֹאִי לְאֲבִיהָ וּלְמִשְׁפַּחְתָּהּ לָתֵן וְלֹא יֵאָרֶע 18
לָהֶן דְּבַר זֶה מֵאֲדָם זֶה 13, וְכִמְזוּהָ 14 חֵיב לְשִׁלֵּם. 19

(13) הגדול לפי מעלתו, והנבל לפי פחיתותו. (14) כסכום הממון שהיה ראוי ליתן.

20 ו. פָּגֶם - לְפִי יִפְיָה. רֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלוֹ הִיא 20
שִׁפְחָה נִמְפָּרֶת בְּשׂוּק, בְּמָה הִיא שְׁוֵה בַּעֲוֹלָה 21
וְכִמְה הִיָּתָה שְׁוֵה בְּתוֹלָה; שְׁאֲדָם רֹצֶה לְקַנּוֹת 22
שִׁפְחָה בְּתוֹלָה, לְהַנָּה לְעַבְדוֹ שֶׁהוּא רֹצֶה בְּהִנְיָתוֹ 23

נשבעים, שהרי אפילו אם יודה יפטר, ועכשיו שכפר למה נשבעו, ראה בפ"א מהל' טוען ונטען הט"ו.

יג. אַמְרָה לוֹ: אָנֹכִי אוֹתִי³⁷, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא כִי
11 אֶלָּא פְתִיתִי³⁸ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה עַל
12 דְּמִי הַצֶּעֶר³⁹, וּמִשְׁלֵם בִּשְׁתּוֹ וּפְגָם; שְׁהָרִי הוֹדָה
13 בְּמִקְצַת הַטַּעֲנָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ⁴⁰.
14

37 וחייב אתה לשלם לי גם הצער. 38 (38) ופטור אני מהצער. 39 כדין מודה במקצת הטענה. 40 הל' טוען ונטען פ"א, ה"א. ולדעת הראב"ד אינו חייב להשבע, שאין כאן תובע הואיל והתשלומין אינם שלה אלא לאביה, והרי זו כאומרת: מנה לאבי בידך, והלה טוען: אין לו בידי אלא חמשים דינר שפטור, מפני שהוא כמשיב אבדה (שבועות לח:). ואם אביה בעצמו הוא הטוען, מניין ידע שהדבר היה באונס, וה'כסף משנה' מצדיק את דברי רבינו, שהבת נחשבת כתובעת עיקרית, ואע"פ שהתשלומין שייכים לאביה, הואיל ואינו זוכה בהם אלא על ידה, והיא - העומדת עמו לדין, כמבואר בכתובות מא, ב - הרי היא בעלת דברים ודינה כדין תובע ממש.

יד. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁל מִפְתָּה וְאַרְבָּעָה שֶׁל אוֹנֶס -
15 הָרִי הֵן שֶׁל אָבִי⁴¹, שְׁכָל שִׁבַּח נְעוּרִים לוֹ⁴². וְאִם אֵין
16 לָהּ אָבִי⁴³ - הָרִי הֵן שֶׁל עֲצָמָה⁴⁴.
17

41 (כתובות, שם. 42) שם. שנאמר (במדבר ל, יז): "בנעוריה בית אביה" - "כל שבח נעוריה - לאביה", שהכתוב תלזה בבית אביה (רש"י שם). 43 בשעה שנאנסה. 44 אבל יתומה שנתפתתה אין לה כלום, שהרי קנסה לעצמה והיא נתרצית ומחלה לו הכל, וכמבואר לעיל פ"א ה"ט.

טו. מִפְתָּה אוֹ אֲנוּסָה שֶׁלֹּא תִבָּעַה עַד שִׁפְגָּרָה, אוֹ
18 עַד שִׁנְשֹׂאתָ⁴⁵, אוֹ עַד שְׁמַת הָאָב - הָאַרְבָּעָה דְּבָרִים
19 אוֹ הַשְּׁלֹשָׁה שְׁלֵהָ⁴⁷. עֲמִידָה בְּדִין וְתִבָּעַה אוֹתָן, וְאַחֵר
20 כִּף בְּגָרָה אוֹ שִׁנְשֹׂאתָ - הָרִי הֵן שֶׁל אָבִי⁴⁸. וְאִם מֵת
21 הָאָב אַחֵר עֲמִידָתָה בְּדִין - הָרִי הֵן שֶׁל אַחִין, שֶׁהֵן
22 יוֹרְשֵׁי הָאָב; שְׁמַעַת שְׁעִמְדָּה בְּדִין זָכָה בָּהֶן הָאָב⁴⁹.
23

45 (45) והבגרות והנישואין מוציאים אותה מרשות אביה, כמבואר לעיל פ"ג מהל' אישות הי"ב. 46 בכת"י התימנים: הרי הארבעה. 47 ואין מחילתה כלום, הואיל ובשעת בעילה היו השלושה דברים לאביה, ולא אמרו: נתפתתה אין לה קנס - כשקנסה לעצמה - אלא אם היתה בשעת הפיתוי ברשות עצמה, כמבואר בר"ן לכתובות מא, ב. 48 ואע"פ שעדיין לא גבתה אותם עד אחרי שנתבגרה - הרי הם של אב. 49 וממילא הוא מורישם לבניו הזכרים ולא לבת, שאינה בת ירושה במקום בנים זכרים (כתובות מא:). אבל אם לא הספיקה לתבעו בדין - ומת האב, אין זה ממון להורישו לבניו, שאין אדם מוריש זכות בתו (שנתנה לו תורה בביתו) לבנו. שהרי אילו היה מודה (הבועל) היה נפטר מלשלם את הקנס, כמבואר לעיל הי"ב. נמצא שקנס זה אינו ממון שיוורשו לבניו עד שיתחייב בדין. ואפילו תשלומי בושת ופגם שיש להם דין ממון, הושוו

1 וַצֶּעֶר²⁹. וְהָאוֹנֶס שׁוֹטָה אוֹ חֲרֻשָּׁת - מִשְׁלֵם צֶעֶר
2 בְּלִבְדוּ³⁰. אֲבָל הַמִּפְתָּה אֶת פֶּלֶן - פֶּטוּר מִכָּלֹם³¹.

(28) בבגרת מפורש כן בכתובות לב. (וראה ברי"ף ורא"ש שם מ:). והטעם הוא, מפני שהבגרת בתולה היא, וכשאנסה ביישה ופגמה, וכן הממאנת כשנכנסה לחופה ועדיין לא נבעלה, אבל משנשאת ונבעלה אין לה פגם ('פרישה' ל'טור' אה"ע"ז סי' קעז אות כה). [אבל צריך עיון, מהו החילוק בין ממאנת נכנסה לחופה ולא נבעלה ונתגרשה (למעלה פ"א ה"ט) שאין לה בושת ופגם, כמו שנראה למעלה ה"ן]. (29) כל אנוסה יש לה צער. 30 ואינו משלם בושת ופגם, שהשוטה אין לה בושת, וגם אין לה דמים להמכר בשוק (כתובות לב. ורש"י שם). וכן אמרו (בבא-מציעא פ:). "המוכר שפחה לחבירו, ואמר לו שפחה זו שוטה היא . . . הרי זה מקח טעות", הרי שאין לה דמים, וגם החרשת אין לה דמים, כמו שאמרו (בבא-קמא פב:). "חרשו - נותן לו דמי כולו" ('נחל איתן'). 31 כלל הוא שמפותה אין לה צער (למעלה ה"א). ולפיכך, שוטה וחרשת שאין להן בושת ופגם (כנ"ל בהערה הקודמת) - אם נתפתו אין להן כלום. ובוגרת וממאנת אע"פ שיש להן בושת ופגם וצער כנ"ל - אם נתפתו אין להן כלום, לפי שמחלו לו על הכל שהרי בוגרת אינה ברשות אביה (פ"ג מהל' אישות הי"א) וממאנת, יתומה היא. אבל נערה שנתפתתה, אע"פ שצער אין לה - משלם הוא קנס ובושת ופגם, שכיון שהיא ברשות אביה והכל שייך לו, אינה יכולה למחול לו. ואע"פ שהממאנת עדיין קטנה - מועילה מחילתה, הואיל והגיעה ל'עונת הפעוטות' שהיא מגיל שש ומעלה - לפי חריפות שכלה (ראה לעיל הל' אישות פ"ד ה"ז, ובגיטין נט). וביחוד כשמחלה בפירוש - מחילתה מחילה. וזו מחמת הנאתה כאילו מחלה בפירוש ('תוספות' כתובות לט:) וכבר חידשו ה'תוספות' בכתובות קז. ש'הפעוטות' שמחלו מחילתן מחילה ('נחל איתן').

3 יב. אֵין אָדָם מִשְׁלֵם קֶנֶס בְּכָל מְקוֹם בְּהוֹדָאת פִּי, אֶלָּא עַל פִּי עֵדִים³². לְפִיכָךְ, הָאוֹמֵר: אָנֹכִי אוֹ פְתִיתִי בְּתוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי - אֵינוֹ מִשְׁלֵם קֶנֶס. אֲבָל מִשְׁלֵם בִּשְׁתּוֹ וּפְגָם בְּהוֹדָאת פִּי³³. וְכֵן בַּת שִׁתְבָּעָה אִישׁ בְּדִין וְאַמְרָה לוֹ: אָנֹכִי אוֹתִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעוֹלִם³⁴ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת³⁵; שְׁאִילוֹ הוֹדָה, הָיָה מִשְׁלֵם לָהּ בִּשְׁתּוֹ וּפְגָם וַצֶּעֶר עַל פִּי עֲצָמוֹ³⁶.
10

32 שנאמר בקנס (שמות כב, ח): "אשר ירשיעון אלהים, ישלם שנים" - ולא המרשיע את עצמו (בבא-קמא סד:). 33 שאלה דין ממון יש להם, והמודה בממון - משלם (כתובות מא:). 34 נמצא שהוא "כופר בכל", ופטור משבועה מן התורה. 35 שהשיאוהו חכמים להסיתו להודות ע"י השבועה, ע"פ הכלל: חזקה אין אדם תובע אלא-אם-כן יש לו בידו (בבא-מציעא ה:). ושבועה מדבריהם אינה חמורה כל-כך כשבועת התורה, וראה לעיל פ"ב מהל' אישות הכ"א, ובבאורנו. 36 ושם א"ע פחד חומר עונש השבועה יודה וישלם. אבל על קנס לבדו אין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ה סיון - ספר נשים - הלכות נערה בתולה קסז

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לענין זה לקנס שאין אדם מורישם לבניו לפני עמידתה לדין, כמבואר ב'תוספות' שם.
 טז. **הַבַּת שֶׁנִּתְאַרְסָה וְנִתְגַּרְשָׁה**⁵⁰ - קִנְסָה לְבָדוּ⁵¹
 לְעַצְמָהּ⁵². נֶאֱמַר אוֹ נִתְפַּתְתָּה⁵³ וְאַחֵר כִּף נִתְקַדְּשָׁה
 לְאַחֵר - קִנְסָה וְשָׂאָר הַדְּבָרִים לְאַבִּיהָ, שְׂאִין הָאֲרוֹסִין
 מוֹצִיאִין מִרְשׁוֹת אָבִי⁵⁴.

דוקא נתגרשה, אבל ארוסה שלא נתגרשה - חייב עליה מיתה ואין שם קנס (כתובות לח. וברש"י), וכמבואר לעיל פ"א הי"ג. (51) ולא בושתי ופגם. (52) אם נאנסה, והטעם מבואר לעיל פ"א ה"ט בבאורנו, שנאמר: "אשר לא אורשה" - לאביה, אבל אורשה לעצמה. וכל זה לענין קנס המדובר בפסוק זה, אבל בושתי ופגם שלא הוזכרו כאן, שייכים לאביה, שעדיין לא יצאה באירוסיה מרשות אביה. וזהו שהדגיש רבינו: "קנסה לבדו לעצמה". ומובן שאם נתפתתה אין לה כלום, שמחלה לו, וכאמור לעיל הי"ד. (53) כשהיתה פנויה. (54) אלא נישואין, כמו שמצינו בהפרת נדרים, שכל זמן שלא נישאת, אביה מיפר נדריה, ומשנישאת אינו יכול להפר (במדבר ל, ז). ולפיכך נישאת - קנסה לעצמה, נתארסה - קנסה לאביה (כתובות לט.).

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ח

פרק שלישי

(1) ביאר בו רבינו שהמוציא שם רע חייב מלקות ומאה סלעים כסף, שאין דנין אותו אלא בפני הבית ובב"ד של כ"ג. שאסור לגרשה לעולם, נמצא בה דבר שהיתה אסורה עליו, כיצד הוצאת שם רע, שם רע של קידושין ראשונים, שהפטור מן הקנס מותר לגרשה, שאינו חייב עד שיבעול.

- א. **הַמוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל**², וְנִמְצָא הַדָּבָר שֶׁקָּר - לֹוֹקָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְיִסְרוּ³ אוֹתוֹ. וְאַזְהִירָה שְׁלֹוֹ⁴
 מִלֵּא תִלְךָ רַכִּיל בְּעַמִּיד⁵. וְנוֹתֵן לְאַבִּיהָ מִשְׁקָל מָאָה סְלָעִים כֶּסֶף⁶ מִזְקָק⁷. וְאִם הִיְתָה יְתוּמָה - הָרִי הֵם שֶׁל עַצְמָה⁸.

(2) אמר עליה שזנתה תחתיו אחרי שארסה, וכמבואר בסמוך ה"א. (3) קיבלו חז"ל מ'גזירה-שוה' שייסור זה הוא מלקות (כתובות מו.). (4) שאין עונשים אלא-אם-כן מזהירים (סנהדרין נד.). (5) כתובות, שם. (6) ככתוב בתורה (דברים כב, יט.). (7) כסף טהור מכל תערובת שהיא. וראה לעיל פ"א ה"א, ובבכורות מט, ב. (8) כתובות מד, ב.

- ב. **וְהַמוֹצִיא שֵׁם רָע עַל הַקָּטָנָה אוֹ עַל הַבּוֹגֶרֶת** - פְּטוּר מִן הַקָּנָס וּמִן הַמִּלְקוּת, וְאִינוּ חַיִּב עַד שִׁיּוּצִיא עַל הַנַּעֲרָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהוֹצִיאָה אֶת בְּתוּלִי הַנַּעֲרָה - נַעֲרָה מִלֵּא דָבָר הַכְּתוּב⁹.

(9) בכל מקום כתבה התורה "נערה" (חסר ה"א), וכאן כתוב "נערה" (מלא ה"א). וראוי להעיר שגם בפסוק זה כתוב בספרינו: "הנערה" חסר, ואמנם בכתובות מד, ב - הוציאו דין זה מפסוק אחר "ונתנו לאבי הנערה" (דברים כב, יט) נערה מלא דיבר הכתוב, וכאן באמת נערה מלא (ראה בכסף-משנה). ואולי נתכוין רבינו להביא פסוק זה, שממנו אפשר למעט את הבוגרת, שכן אמרו בהרבה מקומות: "פרט לבוגרת שכלו בתוליה" (יבמות נט. כתובות צז:) ובפסוק שלפנינו מדובר בענין בתולים, לומר שהבוגרת אינה בדין זה ('מעשה רוקח').

- ג. **אִין דְּנִין דִּין זֶה אֵלָּא בִּפְנֵי הַבֵּית דִּין שֶׁל עֹשִׂרִים וּשְׁלֹשָׁה**¹¹, מִפְּנֵי שִׁישׁ בְּדִין מוֹצִיא שֵׁם רָע דִּינֵי נְפֻשׁוֹת; שֶׁאִם נִמְצָא הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר¹² - הָרִי זֶה נִהְרָגֶת¹³. אֲבָל הָאוֹנֵס וְהַמִּפְתָּה¹⁴ - דְּנִין בֵּהֶן כָּל זֶמֶן בְּשִׁלְשָׁה¹⁵, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר בְּהַלְכוֹת סְנֵהֲדִרִין¹⁶.

- יז. **אֲנִי אוֹמֵר, שֶׁזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתוֹרָה: אֵל תַּחֲלֹל אֶת בֵּתְךָ לְהַזְנוֹתָהּ - שֶׁלֹּא יֵאמַר הָאָב: הוֹאִיל וְלֹא חִיְבָה תוֹרָה מִפְּתָה וְאוֹנֵס אֵלָּא שְׂיִתֵּן מָמוֹן לְאָב, הָרִינִי שׁוֹכֵר⁵⁵ בְּתֵי הַבְּתוּלָה לְזֶה לְבֹא עָלֶיהָ כָּל מָמוֹן שְׂאֲרָצָה, אוֹ אֵנִיחַ זֶה לְבֹא עָלֶיהָ בַּחֲנָם, שִׁישׁ לוֹ לְאָדָם לְמַחֵל מִמוֹנוֹ לְכָל מִי שִׂירָצָה; לְכָף נֶאֱמַר: אֵל תַּחֲלֹל אֶת בֵּתְךָ. שֶׁזֶה שְׂחִיבָה תוֹרָה לְאוֹנֵס וְלִמְפַתָּה מָמוֹן וְלֹא מִלְּקוּת - בְּשִׂאָרַע הַדָּבָר מִקְרָה, שֶׁלֹּא מִדַּעַת אָבִיהָ וְלֹא הִכִּינָה עַצְמָהּ לְכָף, שְׂדָבָר זֶה אֵינוֹ הוֹרָה תְּמִיד וְאִינוֹ מִצּוּי; אֲבָל אִם הֵנִיחַ בֵּתוֹ הַבְּתוּלָה מוֹכֶנֶת לְכָל מִי שִׂיבֹא עָלֶיהָ - גּוֹרֵם שְׂתִמְלֵא הָאָרֶץ זִמָּה⁵⁶, וְנִמְצָא הָאָב נוֹשֵׂא בֵּתוֹ וְהָאָח נוֹשֵׂא אֲחֹותוֹ, שֶׁאִם תִּתְעַבֵּר וְתִלְד - לֹא יוֹדַע בֶּן מִי הוּא⁵⁷. וְהַמְכִּין בֵּתוֹ לְכָף - הָרִי הִיא קִדְּשָׁה, לְוֹלָקָה הַבּוֹעֵל וְהַנִּכְעָלֶת מִשּׁוּם 'לֹא תִהְיֶה קִדְּשָׁה'. וְאִין קוֹנְסִין אוֹתוֹ. שֶׁלֹּא חִיְבָה תוֹרָה קִנְס אֵלָּא לְאוֹנֵס וּמִפְתָּה⁵⁸; אֲבָל זֶה שֶׁהִכִּינָה עַצְמָהּ לְכָף, בֵּין מִדַּעַתָּה בֵּין מִדַּעַת אָבִיהָ - הָרִי זֶה קִדְּשָׁה. וְאִסוּר קִדְּשָׁה אֶחָד הוּא בֵּין בְּתוּלָה בֵּין בְּכַעוּלָה. לְפִיכָף אָמְרוּ חֲכָמִים⁵⁹, שֶׁהִיוּצָא עָלֶיהָ שֵׁם רָע בְּיָלְדוּתָהּ - אִין לָהּ קִנְס, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנֵינוּ⁶⁰; שְׂהָרִי זֶה בַּחֲזָקָה שֶׁהִפְקִירָה עַצְמָהּ לְדָבָר זֶה בְּרִצּוֹנָה⁶¹.**

(55) כלומר: משכיר. והשווה פ"ז מהל' דעות ה"ח: "ראובן שאמר לשמעון, שכור לי בית זה, שגם שם כוונתו "השכר". וזהו סגנון עתיק של רבותינו ז"ל. (56) כלשון הפסוק: "אל תחלל... ומלאה הארץ זמה". (57) סנהדרין ע, א. ויבמות לז, ב. והשווה פט"ו מהל' איסורי ביאה הכ"ט. (58) וזה אינו מפתה אלא מפותה, שהקדשה גורמת

שנמצאה. (23) 'ספרי', פרשת כי-תצא (דברים כב, יט).
(24) של: "ולו תהיה לאשה". (25) ראה לעיל פ"א ה"ה.
(26) שמלמדים את האשה לומר איני רוצה בו, וממילא אין צורך בדחיית ה'לא תעשה' (כתובות מ. וברש"י לענין אונס, והוא-הדין למוציא שם רע, שכן התלמוד עצמו משווה אותם זה לזה, כמבואר שם מד, ב שהקשו מדין מפתח לדין מוציא שם רע - 'מעשה רוקח').

ו. פיצד הוצאת שם רע? הוא שייבא לבית דין
וילאמר: נערה זו בעלתי ולא מצאתי לה בתולים.
וכשבקשתי על הדבר נודע לי שזנתה תחתי אחר
שארסתי, ואלו הם עדי שזנתה בפניהם. ובית דין
שומעין דברי העדים וחוקרין עדותן. אם נמצא
הדבר אמת - נסקלת; ואם הביא האב עדים, והזמנו
העדים שהביא הפעל²⁷, ונמצא שהעידו שקר -
יסקלו²⁸, וילקה הוא, ונותן מאה סלעים. ועל זה
נאמר: ואלה בתולי בתי - אלו העדים שזמנו עדי
הפעל. חזר הפעל והביא עדים אחרים והזמנו עדי
האב - הרי הנערה ועדי אביה נסקלין²⁹. על זה
נאמר: ואם אמת היה הדבר הזה. מפי השמועה³⁰
למדו, שפרשה זו יש בה עדים, וזממין, וזממין
זממין³¹.

(27) שעדי האב אמרו לעדי הבעל: היאך אתם מעידים
שזינתה ביום זה ובמקום זה, והלא ביום זה הייתם עמנו
במקום אחר, וזוהי הזמה. (28) עושים בהם כאשר זממו
לעשות לה. (29) שהרי זממו להרוג עדי הבעל, והתורה
אמרה: "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו". (30) דבר
שקיבלוהו חז"ל מסיני ויש לו גם אסמכתא בפסוק, קוראו
רבינו: "מפי השמועה" (יד מלאכי). והשווה הל' יסודי
התורה פ"ה ה"ד, ובביאורנו. (31) "ירושלמי" כתובות פ"ד
ה"ד: אמר רבי יוסי בי רבי בון, הפרשה הזו יש בה עדים
וזוממיהן וזוממי זוממיהן, הבעל אומר [את האשה הזאת
לקחתי - ולא מצאתי לה בתולים - דברים שם, יד] הרי
עדים שזינתה בבית אביה, והביא האב עדים להזים עדי
הבעל [לאמר: "ואלה בתולי בתי"] והביא הבעל עדים
להזים עדי האב [כמו שנאמר: "ואם אמת היה הדבר הזה"].
וראה להלן הי"ב.

ז. הוציא עליה שם רע והיא בוגרת, אף על פי
שהביא עדים שזנתה תחתיו פשהיתה נערה - הרי
זה פטור מן המלקות ומן הקנס³². ואם נמצא הדבר
אמת - הרי זו תסקל; אף על פי שהיא בוגרת,
הואיל ובעת שזנתה נערה היתה³³.

(32) שהרי עקימת שפתיו גורמת לו להתחייב ללקות ולשלם,
והעקימה היתה כשהיא בוגרת, והתורה אמרה: "וענשו אותו
מאה כסף ונתנו לאבי הנערה" - ולא לאבי הבוגרת.
(33) ומעשיה גרמו לה, והמעשה התקיים בעודה נערה
שדינה בסקילה, וכן רומז הכתוב: והוציאו את הנערה, ולא
אמר - והוציאוה, לומר לך: הנערה - שהיתה כבר, ועכשיו
היא בוגרת (כתובות מה:). אבל אם זינתה בהיותה בוגרת -

(10) בזמן שבית-המקדש קיים. (11) המוסמך לדון דיני
נפשות (סנהדרין ב.). (12) שזנתה תחתיו. (13) ככתוב
(דברים כב, כ): "ואם אמת היה הדבר . . . והוציאו את
הנערה . . . וסקלוה", וכבר נפסקה הלכה: "אין דינים דיני
נפשות אלא בזמן הבית" (עבודה זרה ח: ובהל' סנהדרין
פי"ד הי"א). (14) שאין בהם דיני נפשות. (15) מומחים,
הסמוכים בארץ ישראל (לשון רבינו בהל' סנהדרין פ"ה
ה"ח). (16) פרק ה. "וכיום שאין דיינים מומחים (סמוכים),
מגדים אותו עד שיפייס את חבריו, וכשנותן לו שיעור (כסף)
מה שראוי ליתן - מתירים לו" (שו"ע אהע"ז סי' קעז ס"ב,
ע"פ דברי הרי"ף בבא-קמא פ"ח מתקנת הגאונים). והשווה
פ"ה מהל' סנהדרין הי"ז. והרא"ש בבא-קמא פ"ח ס"ג הביא
תשובת הגאונים בזה: "נהגו חכמים אחרונים לנדותם עד
שיפייסו בממון או עד שירבה עליו רעים ויפייסנו בדברים".
ובשו"ע אהע"ז סי' קעז ס"ה, פסק: "הנטען (חשוד) על
הפנויה . . . אם ודאי בא עליה מצוה לכונסה, אבל אין
כופין על כך".

ד. ומצות עשה של תורה שתשב אשת מוציא שם
רע תחתיו לעולם, שנאמר: ולו תהיה לאשה. אפלו
עורת או מפת שחין¹⁷. ואם גרשה - עבר על לא
תעשה, שנאמר: לא יוכל לשלחה כל ימיו. וכופין
אותו ומחזיר ואינו לוקה, כמו שבארנו באונס¹⁸.
ואם קדם אחד וקדשה¹⁹, או שמתה, או שהיה כהן
שאסור בגרשה - הרי זה לוקה על גרושה²⁰.

(17) וכתוב ב'מורה נבוכים' ג, מט: . . . "הלא תסתכל ברוב
ישר אלו החוקים ומשפטים צדיקים, אין שפטו במוציא שם
רע, כי אין ספק כי זה האיש הרע לא אהב אשתו אשר
הוציא עליה שם רע . . . ואילו היה רוצה לגרשה . . . לא
היה לו מונע, אך היה מתחייב לתת חזקה (כתובתה) הראוי
לה, ושם לה עלילות דברים כדי להפטר ממנה בלא
תשלומין . . . והוא חמשים כסף, כי זהו מוהר הבתולות
הקצוב בתורה, ומפני זה גזר עליו ה' לשלם מאה כסף,
נמשך אחר העיקר: אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים
לרעהו, וכדין עדים זוממים, כן זה המוציא שם רע, חשב
להפסידה חמשים כסף . . . ישלם מאה . . . והיה ענשו על
בחירתו התאוה ובקשו ההנאה לבר, שנתחייב להחזיק בה
עולמית . . . כי לא הביאו אל כל זה רק היותה כעורה
בעיניו, כן ירפאו המדות הרעות כשיהיה רופאם המצוה
האלוקית". (18) לעיל פ"א ה"ז. (19) ונאסרה עליו ע"ז,
כמבואר לעיל פי"א מהל' גירושין הי"ב. (20) כמבואר
לעיל פ"א ה"ז.

ה. נמצא בה דבר זמה²¹, או שנמצא²² אסורה עליו
מחייב לאיין או מחייב עשה, ואפלו שניה - הרי
זה יגרשה בגט; שנאמר: ולו תהיה לאשה - אשה
הראויה לו²³. ולמה לא יבוא עשה²⁴ וידחה את לא
תעשה, בין במוציא שם רע בין באונס²⁵, וישא זו
האסורה לו? שהרי אפשר שלא תרצה היא לישוב,
ונמצא עשה ולא תעשה קמין²⁶.

(21) מבואר לעיל פ"א ה"ה. (22) בדפוס רומי: שנמצא' =

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ה סיון - ספר נשים - הלכות נערה בתולה קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 רַע (עַל הַבְּעִילָה) פְּדֻרָּהּ⁴⁶. בְּעִלָּה שְׁלֹא פְדֻרָּהּ
18 וְאָמַר: לֹא מִצְאָתִיהָ בְּתוּלָה⁴⁷ - פְּטוּרָה⁴⁸, וּמִכֵּין אוֹתוֹ
19 מִכַּת מִרְדּוֹת⁴⁹.

(45) כרבי אליעזר בן יעקב, בכתובות מו, א. (46) שנבעלה לאחר כדרכה, שהרי נאמר בו: "ולא מצאתי לה בתולים" - במקום בתולים. הרי שהמדובר כאן כשהבעל בא עליה כדרכה, וגם הוצאת השם הרע היא, שזינתה כדרכה (כתובות מו. ומו: וברש"י שם). (47) שהביא עדים המעידים שזינתה תחתיו. (48) מקנס וממלקות. (49) מדברי סופרים, כאילו לא בעל כלל שלוקה מכת מרדות (כתובות מה:). וראה למעלה פ"ג מהל' אישות, הכ"א "מכת מרדות" מה היא.

20 יֵא. וְכֵן אִם אָמַר: לֹא מִצְאָתִיהָ בְּתוּלָה, וְלֹא אָמַר:
21 שְׁזִנְתָה תַּחְתִּי⁵⁰; אוֹ שְׁאָמַר: זִנְתָה תַּחְתִּי, וְלֹא הִבִּיא
22 עֲדִים, אֲלֹא בָּאוּ מֵאֲלֵיהֶם - הָרִי זֶה פְּטוּרָה⁵¹, אֲף עַל
23 פִּי שֶׁהָעֲדִים נִהְרָגִים אִם הוּזְמוּ⁵².

(50) ויתכן שנבעלה בהיותה עדיין פנויה. (51) מקנס וממלקות (כתובות מו:). (52) שהרי העידו עליה להרגה, ואילו לא הוזמו היתה נהרגת.

24 יב. זֶה שְׁנֵאָמַר בְּתוּרָה: וּפְרָשׁוֹ הַשְּׂמֵלָה - לְשׁוֹן
25 כְּבוֹד⁵³, שְׁנֵשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּסִתְרֵי הַדְּבָרִים⁵⁴. וְכֵן זֶה
26 שְׁיֵאמַר הָאֵב: אֵלֶּה בְּתוּלֵי בְּתִי - הֵן זִמְמִי עֲדִי
27 הַבְּעִל⁵⁵. וְזֶה שְׁנֵאָמַר: וְאִם אָמַת הָיָה הַדְּבָר תִּהְיֶה -
28 כְּשִׁזְנוּתָהּ⁵⁶ אַחֵר הָאֲרוּסִין בְּעֲדִים, שְׁנֵאָמַר: לְזִנוּת בֵּית
29 אֲבִיהָ; אֲבָל קִדְּם הָאֲרוּסִין - כְּבָר אָמְרָה תוֹרָה בָּהּ⁵⁷
30 שֶׁהִיא פְּטוּרָה מִכָּלָם, וּבְעִלָּה חֵיב בְּתַשְׁלוּמֵי מָמוֹן
31 בְּלִבָּד, בֵּין פְּתָה בֵּין אָנֹס.

(53) ואע"פ שלפי מה שפסק רבינו (הלכה י) שאינו חייב אלא אם בעל אותה, אפשר לפרש שמלה ממש, שיפרשו את הסודר או הסדין לראות דם הבתולים שעליו, כמו שאמרו בגמרא שם, נראה לו לרבינו שיותר מסתבר לפרשה בלשון כבוד ('מאיר' שם, וכסף-משנה). (54) לבדוק אם אמת הדבר אם לא, וכמו שאמרו בכתובות מו, א: "ופרשו של השמלה - פרשו מה ששם לה . . . מלמד שבאים עדי של זה ועדי של זה, ובוררים את הדבר כשמלה חדשה". וכן הוא ב'ספרי' פרשת כי-תצא (דברים כב, יז): "ופרשו השמלה - יחוויר דבריהם כשמלה", ליבינו דבריהם להוציא דבר לאמיתו כשמלה חדשה (רבינו הלל, בפירושו שם). ונקט מליצת "שמלה חדשה" ע"פ מה שנאמר במלכים"א יא, כט: "והוא מתכסה בשמלה חדשה" - ודרשו חז"ל בסנהדרין קב, א - מה שלמה חדשה אין בה שום דופי, אף תורתו של ירבעם לא היה בה שום דופי, הרי ש"שמלה חדשה" משמשת משל לדבר ברור ונקי מכל פגם ('הכתב והקבלה'). (55) ראה למעלה ה"ו. (56) כלומר, לא די שיתבררו דברי טענתו של הבעל שלא נמצאו בתולים לנערה, אלא צריך שיעידו עדים שראוה שזינתה. (57) דברים כב, כט.

סְלָקוּ הַלְכוֹת נַעֲרָה בְּתוּלָה

אינה חייבת סקילה אלא חנק (להלן פ"ג מהל' איסורי ביאה ה"ד).

1 ח. כָּל נַעֲרָה שְׂאִין לָהּ קֶנֶס אִם נִנְאָסָה אוֹ נִתְּפַתְתָּה³⁴,
2 כִּן הַמוֹצִיא עָלֶיהָ שֵׁם רַע פְּטוּר מִן הַמַּלְקוֹת וּמִן
3 הַתַּשְׁלוּמִין³⁵. וְכֵן הַפּוֹתִית שְׁנִתְּנִיָּה וְהַשְּׂפַחָה
4 שְׁנִשְׁתַּחֲרָה פְּחוּתָה מִכַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים³⁶, אֲפִלּוּ הָיְתָה
5 הוֹרְתָהּ³⁷ שְׁלֹא בְּקִדְשָׁהּ³⁸ וְלִדְתָהּ בְּקִדְשָׁהּ³⁹, הַמוֹצִיא
6 עָלֶיהָ שֵׁם רַע - פְּטוּר מִן הַקֶּנֶס וּמִן הַמַּלְקוֹת;
7 שְׁנֵאָמַר: כִּי הוֹצִיא שֵׁם רַע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל - עַד
8 שְׁתֵּהִיָּה הוֹרְתָהּ וְלִדְתָהּ בְּקִדְשָׁהּ⁴⁰.

(34) ראה לעיל פ"א ה"ט. (35) שהרי רובן בחזקת בעולות הן לפני אירוסיהן, ואין יטעון: לא מצאתי לבתך בתולים. והאיילוניות נקראת קטנה עד שתהיה בת עשרים שנה, ואין לה ימי נערוּת אלא מקטנותה תצא לבגרות, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות ה"ד-ה. וכבר נתבאר שהמוציא שם רע על הקטנה או על הבוגרת, פטור מן הקנס ומן המלקות. (36) שאף אם נבעלו אז - אין ביאתן ביאה והרי הן בתולות, כמבואר לעיל פ"א מהל' אישות ה"ג. (37) ההריון של אמה, בה. (38) בהיות אמה גויה או שפחה כנענית. (39) שלאחרי שנתעברה אמה, נתגיירה או נשתחררה, וילדתה כשהיא גיורת. (40) ואע"פ שנאמר כאן "על בתולת ישראל", וזו גיורת היא ואינה בכלל "ישראל" סתם (ראה יבמות עד: וסוכה כח: וב'תוספות' שם ד"ה לרבות) - כאן ישנו ריבוי מיוחד לרבות את הגיורת, כמפורש בכתובות מד, ב.

9 ט. קִדַּשׁ נַעֲרָה וְגִרָּשָׁה, וְחָזַר וּקְדָּשָׁהּ, וְהוֹצִיא עָלֶיהָ
10 שֵׁם רַע, וְהִבִּיא עֲדִים שְׁזִנְתָה תַּחְתִּי בְּקִדְשִׁין
11 הָרָאשׁוֹנִים, וְנִמְצְאוּ זִמְמִים - הָרִי זֶה פְּטוּר⁴¹. וְכֵן
12 אִם הָיְתָה יְבָמָתוֹ שֶׁכִּנְסָהּ, וְהוֹצִיא עָלֶיהָ שֵׁם רַע,
13 וְהִבִּיא עֲדִים שְׁזִנְתָה תַּחַת קִדּוּשִׁי אָחִיו⁴², וְנִמְצְאוּ
14 זִמְמִים - הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַמַּלְקוֹת וּמִן
15 הַתַּשְׁלוּמִין⁴³. וְכָל הַפְּטוּר, אִם רָצָה לְגַרֵּשׁ - יִגְרַשׁ⁴⁴.

(41) בעיא שלא נפשטה, בכתובות מו, א. וספק ממון - להקל, ולפיכך פטור מקנס. והוא-הדין לענין מלקות שבמקום מיתה עומדת (סנהדרין י). וספק נפשות להקל (משנה-למלך). (42) המת. ואסורה ליבם, לפי שפטורה מן החליצה ומן היבום (פ"ו מהל' יבום וחליצה הי"ט) והרי היא כאשת אחיו שלא במקום מצוה. (43) כתובות, שם. שנאמר: את בתי נתתי לאיש הזה, לזה ולא ליבם. כי אבי הנערה לא נתנה לאיש הזה היבם. וב'ירושלמי' כתובות פ"ד ה"ד, דורש דין זה מהכתוב: את האשה הזאת לקחת, פרט לשומרת יבם, כי היבמה לא לקחה הוא בבחירתו אלא מן השמים הקנוה לו, שמת אחיו ונפלה ליבום לפני זה. (44) כי לא נצטוה על ה'עשה': "ולו תהיה לאשה". [וכוונתו רק על המוציא שם רע על נישואי אחיו שפטור מקנס מצד ודאי, אבל ההלכה הראשונה של הוצאת שם רע על הנישואין הראשונים שנשאר בספק, והוא פטור רק מפני ספק ממון לקולא (למעלה הערה מ) - ברור שאסור לגרשה מספק, ועי' משנה-למלך].

16 י. אִינוּ חֵיב עַד שִׁיבְעַל אוֹתָהּ פְּדֻרָּהּ⁴⁵ וְיוֹצִיא שֵׁם

הלכות סוטה¹

ד. אָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם: אֵל תִּדְבְּרִי עִם פְּלוֹנִי - אֵין
זֶה קִנּוּי¹⁵. וְאָף עַל פִּי שְׁנִסְתְּרָה עִמּוֹ בְּעֵדִים וְשִׁהְתָּה
כְּדִי טְמֵאָה - לֹא נֶאֱסְרָה עָלֶיךָ¹⁶, וְאֵינָה שׁוֹתָה בְּקִנּוּי
זֶה.

(15) שאין קינוי אלא על עסקי סתירה. (16) הואיל ולא קדם
לה קינוי האוסר.

ה. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: אֵל תִּסְתְּרִי עִמּוֹ, וְרֵאוּךְ מִדְּבַרְתָּ
עִמּוֹ - אֵין זֶה סְתִירָה, וְלֹא נֶאֱסְרָה וְלֹא שׁוֹתָה. וְכֵן
אִם לֹא קָדַם קִנּוּי, וּבָאוּ שְׁנַיִם וְהֵעִידוּ שְׁנִסְתְּרָה עִם
זֶה וְשִׁהְתָּה כְּדִי טְמֵאָה - לֹא נֶאֱסְרָה עַל בְּעֻלָּה וְאֵינָה
שׁוֹתָה.

ו. אָמַר לָהּ: אֵל תִּסְתְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי, וְהִיָּה קָטָן
פְּחוֹת מִבֶּן תִּשְׁעָה שָׁנִים וְיֻמִּים אֶחָד¹⁷, אוֹ שְׁאֵמַר לָהּ:
אֵל תִּסְתְּרִי עִם בְּהֵמָה זֹאת - אֵין זֶה קִנּוּי; שְׁנֵאמַר:
וְשִׁכַּב אִישׁ אוֹתָהּ - פֶּרֶט לְקָטָן וְלִבְהֵמָה¹⁸, שְׁאֵין
אוֹסְרִים אוֹתָהּ עָלָיו.

(17) שאין ביאתו ביאה. (18) שהתורה אמרה "ושכב איש
אותה" - פרט לקטן ולבהמה שאינם בכלל איש.

ז. בְּעַל שְׁמִחָל¹⁹ עַל קִנּוּיוֹ קָדַם שְׁתַּסְתֵּר - קִנּוּיוֹ
מִחוּל, וּבְאֵלּוֹ לֹא קָנָא לָהּ מַעֲוָלָם. אָבָל אִם מִחַל
אַחֵר שְׁתַּסְתֵּר - אֵינוֹ יָכוֹל לְמַחֵל. גְּרָשָׁה²⁰ - הָרִי זֶה
כְּמִי שְׁמִחָל, וְאִם הִחְזִירָהּ - צָרִיךְ לְקַנְאֵת קִנּוּי
אַחֲרָיָהּ.

(19) ויתר. (20) קודם שתיסתר. (21) ואם לא קינא לה
שנית ונסתרה, אינה נאסרת על פי קינוי הקודם, שהרי הוא
כמחול.

ח. קָנָא לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם, וְרָאָה אוֹתָהּ שְׁנִסְתְּרָה עִם
זֶה שְׁקָנָא לָהּ עָלָיו וְשִׁהְתָּה כְּדִי טְמֵאָה - הָרִי זֶה
אֶסְרָה עָלָיו²², וְיֻצֵּא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה²³; שְׁאֵינוֹ יָכוֹל
לְהִשְׁקוֹתָהּ עַל פִּי עֲצָמוֹ²⁴. וְכֵן אִם שָׁמַע הָעַם
מִבְּנֵי²⁵ אַחֲרֶיהָ אַחֵר הַקִּנּוּי וְהִסְתְּרָה²⁶, עַד שֶׁשָּׁמַע
מִהַנְּשִׁים הַטּוֹת לְאוֹר הַלְּבָנָה²⁷ נוֹשָׁאוֹת וְנוֹתְנוֹת בָּהּ
שְׁזֻנְתָּה עִם הָאִישׁ שְׁקָנָא לָהּ עָלָיו - הָרִי זֶה אֶסְרָה
לְקִנְיָהּ²⁸, וְיֻצֵּא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה²⁹.

(22) שאין ראייתו בעצמו גרועה מדין ראה אותה עד אחד.
(23) שאין הדבר ברור שנטמאה, ולכן לא הפסידה כתובתה.
ולמה איננה בכלל "עוברת על דת" שיוצאה בלי כתובה,
והרי גם ייחוד, עבירה היא על הדת? - כל עבירה שאין בה
מכשול לבעלה, אינה בכלל עבירה על הדת ואינה מפסידה
כתובתה. (24) = על פי ראיית עצמו, אבל כשנסתרה בפני
שני עדים, שאפשר להשקותה - אם תימצא טהורה הרי היא
מותרת לבעלה, ואם לא תרצה לשתות, תצא בלא כתובה.

י.ש. בְּכָלֶלן שֶׁלֹּשׁ מִצְוֹת. אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּי
מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פְּרָטָן: (א) לַעֲשׂוֹת לְסוֹטָה
כְּתוּרַת הַקְּנָאוֹת הַסְּדוּרָה בַּתוֹרָה. (ב) שֶׁלֹּא לִתֵּן שְׁמֵן
בְּקֻבְבָּנָה. (ג) שֶׁלֹּא לִתֵּן עָלֶיהָ לְבוּשָׁה.
וּבְאוֹר מִצְוֹת אֵלּוֹ בְּפָרָקִים אֵלּוֹ:

פרק ראשון

(1) סרה מדרכי הצניעות, והוא כינוי לאשת איש החשודה
בבגידה בבעלה. (2) נתבאר בו דין קינוי בפני עדים ודיני
הסתירה ושתיית המים המאורים, העומדת לשתות ובה עד
אחד והעיד שזינתה, מי הוא הנאמן להעיד עליה שזינתה
אחר שנסתרה, הכחשות עדים בענין זה.

א. קִנּוּי³ הָאֵמֹר בַּתוֹרָה, 'וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ', הוּא
שְׁאֵמַר לָהּ בִּפְנֵי עֵדִים: אֵל תִּסְתְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי.
אֶפְלוּ הִיָּה אָבִיהָ אוֹ אֲחִיהָ אוֹ עַבְדּוֹ⁴ אוֹ עֶבֶד⁵ אוֹ
שְׁחוּף, הוּא הָאִישׁ שְׁאֵינוֹ מִתְקַשֶּׁה וְאֵינוֹ מוֹלִיד.

(3) לשון התראה. (4) אל תיכנסי עימו למקום סתר.
(5) "על ידי כל עריות מקנאים" ואין אומרים: מאחר שאנו
דורשים "ונטמאה ונטמאה", שתי פעמים, אחת לאוסרה על
בעלה ואחת לאוסרה על בועלה, - אלה שנאסרות על הבועל
בסתירה זו, נאסרו גם על הבעל, אבל כל המנויים כאן
שהנשים אסורות עליהם גם לפני הסתירה, לא תיאסרנה על
בעליהן - אלא אף הן אסורות.

ב. הַסְּתִירָה הָאֵמֹרָה בַּתוֹרָה, 'וְנִסְתְּרָה', הוּא
שְׁתַּסְתֵּר עִם אוֹתוֹ הָאִישׁ שְׁאֵמַר לָהּ 'אֵל תִּסְתְּרִי עִמּוֹ'
בִּפְנֵי שְׁנֵי עֵדִים. אִם שִׁהְתָּה עִמּוֹ כְּדִי טְמֵאָה⁶, שְׁהוּא
כְּדִי לְצִלּוֹת בִּינָה⁷ וְלִקְנָה⁸ - הָרִי זֶה אֶסְרָה עַל
בְּעֻלָּה עַד שֶׁתִּשְׁתָּה מִי הַמְרִים⁸ וְיִבְדַּק הַדָּבָר. וּבִזְמַן
שְׁאֵין שָׁם מִי סוֹטָה⁹ - תֵּאָסֵר עָלָיו לְעוֹלָם¹⁰, וְתֵצֵא
בְּלֹא כְּתֻבָּה.

(6) = כדי ביאה. (7) של תרנגולת על אש בינונית.
(8) "שנותן לתוכם דבר מר". (9) משחרב בית המקדש.
"שאינ משקים את הסוטה אלא בבית דין הגדול של שבעים
זקנים במקדש". (10) אחרי שקינא לה ונסתרה בפני שני
עדים ואין מים לבדוקה.

ג. קָנָא לָהּ עַל שְׁנַיִם בָּאָהָד וְאָמַר לָהּ: אֵל תִּסְתְּרִי
עִם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וְנִסְתְּרָה עִם שְׁנֵיהֶן בָּאָהָד¹¹
וְשִׁהְתָּה כְּדִי טְמֵאָה, אֶפְלוּ הֵם שְׁנֵי אֲחִיהָ¹² אוֹ
אָבִיהָ¹³ וְאֲחִיהָ - הָרִי זֶה אֶסְרָה עַד שֶׁתִּשְׁתָּה¹⁴.

(11) אף על פי שמצד הדין מותר לאשה להתייחד עם שני
אנשים בזמן שהם כשרים. (12) ויש מי שמתיר להתייחד
עם אחותו. (13) שמותר לאדם להתייחד עם בתו. (14) כי
הכל תלוי בקפידת הבעל, וזה שהקפיד וקינא לה, ורואי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר נשים - הלכות סוטה קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28 ואין אומרים: ודאי שהחזקה לזה וטמאה, עד
29 שיהיה שם עד⁴⁰.

(39) שנאמר: "תורת הקנאות" קנאות בלשון רבים, הרי שעושים לה כמה פעמים כתורה הזאת. (40) עד אחד.

30 יד. האשה שקנא לה בעלה, ונסתרה אחר הקנאי
31 עמו בעדים, והרי היא עומדת לשותת⁴¹, ובא עד
32 אחד והעיד עליה שנבעלה בפניו עם זה שקנא לה
33 עמו - הרי זו אסורה על בעלה לעולם, ואינה
34 שותת⁴², ויוצאת בלא כתובה⁴³. ואפלו היה עד
35 טמאה זה אחד מעדי הסתירה⁴⁴. שנאמר: ועד אין
36 בזה - והרי כאן עד⁴⁵.

(41) להיבדק אם טהורה היא. (42) שאין השתייה באה אלא על הספק, וזו ודאי טמאה היא. (43) "שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר". (44) ומעיד שבאותה סתירה נבעלה בפניו והעד השני אינו מכחישו אלא אומר, שלא ראה ולא שם על לבו לראות, אין השני נחשב כעד המכחישו, והראשון נאמן בה. (45) תנא דבי רבי ישמעאל: "מפני מה האמינה תורה עד אחד בסוטה, שרגליים לדבר (שנטמאה). שהרי קינא לה ונסתרה ועד אחד מעידה שהיא טמאה". אבל אם לא קדמו הקיני והסתירה בעדים כשרים, אין עד אחד נאמן להעיד שנטמאה "שאין דבר שבערוהו (מתקבל) פחות משניים (עדים)".

37 טו. אפלו אשה⁴⁶ ועבד ושפחה⁴⁷ ופסול לעדות
38 בעברה מדברי סופרים⁴⁸ ואפלו קרוב⁴⁹ נאמן לעדות
39 סוטה, להעיד עליה שזנתה; ותאסר על בעלה
40 לעולם⁵⁰, ואינה שותת, ותצא בלא כתובה. הואיל
41 וקדם הקנאי והסתירה בעדים פשרים, והתורה
42 האמינה עד אחד בטמאה - הרי כלן פשרין לעדות
43 טמאה. אף חמש נשים ששונאות זו את זו מעידות
44 זו על זו לומר שנטמאת. ונאמנת עליה לאסרה על
45 בעלה ושלל להשקותה, אבל לא להפסידה
46 מכתובה⁵¹, אלא נוטלת כתובה, ויוצאה.

(46) הפסולה לעדות במקום אחר. (47) הכנענים. (48) שעבר על דברי חכמים ופסול לעדות מדבריהם. (49) קרבה משפחתית, שאינו נאמן להעיד במקום אחר. (50) אבל הפסול לעדות מן התורה, אינו נאמן להעיד עליה. (51) מתוך ששונאות אותה, חשודות להעיד שקר כדי להפסיד כתובתה. אבל אם אינן נאמנות אלא שלא להשקותה, אין לחשוד בהן שמשקרות שהרי מטיבות עימה, שלא תצטרך לשתות בגלל עדותן ויוצאת ונוטלת כתובתה, ולולא עדותן הייתה צריכה לשתות או לצאת בלי כתובה.

47 טז. בא עד אחד פשר ואמר 'נטמאת' - הרי זו אינה
48 שותת, כמו שבארנו. בא עד אחד והכחישו ואמר
49 'לא נטמאת'⁵² - אין שומעין לו; שעד אחד בטמאת
50 סוטה פשנים, ואין דבריו של אחרון⁵³ דוחין דברי
51 הראשון⁵⁴ שהוא פשנים.

(25) מלעזים. (26) על פי שני עדים. (27) מיוחד בלילות מתקבצות לטוות יחד ומשיחות ביחד. (28) ואינו יכול להשקותה, שמאחר שקלוקלה מפורסם לכל, שוב אין המים בודקים אותה. (29) שיכולה לומר לו, היה לך להשקותני סמוך לסתירתי, ומאיזה טעם אפסיד כתובתי.

1 ט. בא עד אחד והעיד לו שנסתרה עמו אחר קנאי
2 ושהתה כדי טמאה: אם הוא נאמן לו ודעתו סומכת
3 עליו - יוציא ויתן כתובה³⁰; ואם לאו - הרי אשתו
4 מתרת לו³¹.

(30) שאינו יכול להשקותה על פי עד אחד. (31) שאין עד אחד נאמן בסתירה.

5 י. ואלו שפית דין מקנין לה³²: מי שנתתה בעלה
6 או שנשפתה, או שהיה במדינה אחרת או שהיה
7 חבוש בבית האסורין. לא להשקותה³³, אלא לפסלה
8 מכתובה³⁴.

(32) אם רואים אותן מתנהגות בפריצות. (33) שאין משקה אלא הבעל, שנאמר: "והביא האיש את אשתו אל הכהן" והוא אינו יכול להשקותה. (34) אם תיסתר אחרי קיניים.

9 יא. ביצד? שמעו בית דין שהעם מרננין אחריה -
10 קוראין אותה ואומרים לה: אל תסתרי עם איש
11 פלוני. באו עדים אחר כך שנסתרה עמו ושהתה כדי
12 טמאה - בית דין אוסרין אותה על בעלה לעולם,
13 וקורעין כתובה. וכשיבוא בעלה או יבריא או יצא
14 מבית האסורין - נותן לה גט³⁵; ואינו יכול
15 להשקותה, מפני שלא קנא לה הוא³⁶.

(35) שאי אפשר לבדוקה במי סוטה. (36) והתורה אמרה: "וקנא... והביא", וזה לא קינא לה.

16 יב. שותת מי המרים ונקתה³⁷ מהן, וחזר וקנא לה
17 עם האיש שהשקה על ידו, ונסתרה עמו - אינו יכול
18 להשקותה על ידו פעם שניה³⁸; אלא תאסר עליו
19 לעולם, ותצא בלא כתובה. אבל אם קנא לה עם
20 אחר, ונסתרה עם האחר בעדים - משקין אותה פעם
21 שניה, ואפלו כמה פעמים. והוא, שישקה אותה
22 בכל פעם בגלל איש אחר.

(37) שלא מתה, ויצאת טהורה. (38) שנאמר "זאת תורת הקנאות" - זאת ולא אחרת, כגון איש אחד ובוכל אחד, שאינה שותה פעם שנייה על ידי אותו אדם, כיוון שקינא לה כבר ונמצאה נקייה, נראה הדבר שאדם קנטרן הוא ומתכוון להקניטה.

23 יג. השקה אותה וגרשה, ונשאת לאחר, וקנא לה
24 עם האיש שהשקה אותה הפעל הראשון בגללו,
25 ונסתרה עמו בעדים - הרי הפעל השני משקה אותה
26 על ידו, מפני שהוא פעל שני. ואפלו מאה, ונשאת
27 לזה אחר זה - משקין אותה על ידי איש אחד³⁹;

מתוך מהדורת חזק

(58) כגון קרובים או עבדים. (59) בבת אחת. (60) בפניך. (61) שמא נטמאת קודם שבאו הפסולים. (62) והרי זה דומה לשני עדים כשרים שבאו בבת אחת.

9 יט. הִיוּ בָּלֵן פְּסוּלִין - הִלָּךְ אַחֵר הָרֵב. כִּיצַד? שְׁתֵּי
10 נָשִׁים אוֹמְרוֹת 'נִטְמָאת' וְשֵׁלֶשׁ אוֹמְרוֹת 'לֹא נִטְמָאת'
11 - הָרִי זֶה שְׁוֹתָה; שְׁלֹשׁ אוֹמְרוֹת 'לֹא נִטְמָאת' וְאַרְבַּע
12 אוֹמְרוֹת 'נִטְמָאת' - הָרִי זֶה אֵינָה שְׁוֹתָה⁶³. הִיוּ מְחֻצָּה
13 עַל מְחֻצָּה - הָרִי זֶה שְׁוֹתָה.

(63) "כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות".

14 כ. כָּל סוּטָה שֶׁאֲמַרְנוּ שְׁאֵינָה שְׁוֹתָה מִפְּנֵי עֲדֵי
15 טְמָאָה - הָרִי זֶה אֲסוּרָה עַל פְּעֻלָּה לְעוֹלָם⁶⁴, וְתֵצֵא
16 בְּלֹא פְתִיחָה⁶⁵; שֶׁהָרִי נֶאֱסָרָה בְּקוֹנֶיהָ וּסְתִירָהּ, וְהַשְׁתִּיחָה
17 שֶׁתִּתִּירָה נִמְנָעָה שֶׁהָרִי יֵשׁ בָּהּ עַד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(64) והשתייה לא תתירה. (65) "שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר".

(52) בפניך. שכשבאת ומצאת שנסתרו יחד גם אני הייתי עמך, ולא נטמאת בפנינו. (53) שבא אחר כך. (54) שכיוון שבא ראשון ונתקבלה עדותו, מבלי שיכחישוהו, הרי הוא כשני עדים.

1 יז. בָּאוּ שְׁנֵיהֶן בְּאַחֵד, זֶה אוֹמֵר 'נִטְמָאת' וְזֶה אוֹמֵר
2 'לֹא נִטְמָאת'⁵⁵; אוֹ שֶׁאֶמַר אֶחָד 'נִטְמָאת', וּבָאוּ
3 שְׁנַיִם אַחֵרִים⁵⁶ וְאָמְרוּ 'לֹא נִטְמָאת'⁵⁷ - הָרִי זֶה
4 שְׁוֹתָה.

(55) שהעידו שניהם בתוך כדי דיבור ובטלו דבריו מייד, שלא נתקיימה עוד עדותו בבית דין. (56) אפילו לאחר שנתקיימה עדות הראשון בבית דין. (57) שכשבאת ומצאת שנסתרו יחד גם אנו היינו עמך ולא נטמאת בפנינו.

5 יח. בָּא עַד אֶחָד כָּשֶׁר וְנָשִׁים רַבּוֹת אוֹ פְּסוּלִין
6 רַבִּים⁵⁸ בְּאַחֵד⁵⁹, הָעַד אוֹמֵר 'נִטְמָאת' וְהַנָּשִׁים אוֹ
7 הַפְּסוּלִין אוֹמְרִים 'לֹא נִטְמָאת'⁶⁰ - הָרִי זֶה שְׁוֹתָה⁶¹;
8 שֶׁעַד אֶחָד וּפְסוּלִין רַבִּים כְּמֻחָצָה עַל מְחֻצָּה הֵם⁶².

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"כ"ו סיון תשע"ח

35 אֶת־רֵצֶף וְלֹא תִגְזֹל" (ויקרא יט, יג). והוא שֶׁהִגְבִּיחַהּ הִיא
36 לְקִיחַת דָּבָר שֶׁל הַזּוֹלַת בְּתַחֲבוּלָהּ וּבְהִסְתַּר, וְהִזְהַרְנוּ
37 מִמַּעֲשֵׂה זֶה בְּאֲמָרוֹ: "לֹא תִגְבֹּהוּ", כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ (לא
38 תַעֲשֶׂה רַמְד); וְהִגְזֹל הוּא לְקִיחַת דָּבָר שֶׁל הַזּוֹלַת בְּאֵנָס
39 וְחֻזְקָה בְּגִלּוּי כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים שׁוֹדְדֵי הַדְּרָכִים, וְהִזְהַרְנוּ גַם
40 עַל מַעֲשֵׂה זֶה בְּאֲמָרוֹ: "לֹא תִגְזֹל"; וְהָעֵשֶׂק הוּא שֶׁיִּהְיֶה
41 לְזוֹלָתָךְ אֲצִלָּךְ חוֹב מִסָּסִים, כְּלוּמֹר: שֶׁנִּקְבַּע לוֹ אֲצִלָּךְ
42 וּבִאֲחֻרֵייתָךְ מִמּוֹן וְאִתָּה מִחֻזֵּק בּוֹ וְאֵינְךָ מוֹסְרֻ לוֹ בֵּין
43 דֶּרֶךְ אֵנָס בֵּין שְׁלֹא דֶּרֶךְ אֵנָס, אֲלֵא (דוּחָהוּ בִטְעוּנוֹת) בְּלָךְ
44 וְשׁוֹב אוֹ בְּרִמְיָה. הִזְהַרְנוּ גַם עַל מַעֲשֵׂה זֶה בְּאֲמָרוֹ
45 תַעֲלֶה: "לֹא תַעֲשֶׂק אֶת־רֵעֶךָ". וּבִפְרוּשׁ אֲמָרוֹ בְּסִפְרָא
46 (פרשת קדושים): "לֹא תַעֲשֶׂק — עֲשֶׂק שֶׁהוּא שֶׁל מִמּוֹן,
47 וְאִיזָה? זֶה הַכּוֹבֵשׁ שֶׁכֹּר שְׂכִיר" (מעבד שֶׁכֹּר הַפּוֹעֵל) וְכֵן
48 כָּל־הַדּוּמָה לוֹ. וְהַמְשִׁיל בְּשֶׁכֶר שְׂכִיר, לְפִי שֶׁהוּא חוֹב
49 הַקְּבוֹעַ עָלֶיךָ אֶף־עַל־פִּי שְׁלֹא מִסֵּר לָךְ מִמּוֹן מִשְׁלוֹ וְלֹא
50 בָּא לְיָדְךָ אִתָּה מִמּוֹנֵי שׁוֹם מִמּוֹן, וְאֶף־עַל־פִּי כֵן בֵּינוֹן
51 שֶׁנִּקְבַּע לוֹ אֲצִלָּךְ חוֹב הַזֶּה־תִּתֶּן מִלְּהַחֲזִיק בּוֹ. וּכְכֵן נִקְבַּל
52 הֲלֹא בְּעֵנֶיךָ זֶה וְהִבֵּיא לְדִגְמָא דְּבָר זֶה בְּעֵצְמוֹ וְאָמַר:
53 "לֹא־תַעֲשֶׂק שְׂכִיר" (דברים כד, יד), עֲנִינּוּ: לֹא־תַעֲשֶׂק
54 אֶת־הַשְּׂכִיר לְפִי שֶׁהוּא עֲנִי וְאֵבִיוֹן, כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמַר בּוֹ:
55 "וְלֹא־תִבּוֹא עָלַי הַשְּׂמֶשׁ (בלי שתשלם המגיע לו) כִּי עֲנִי
56 הוּא" (שם, טו). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת כי־תצא): "לֹא־תַעֲשֶׂק
57 שְׂכִיר עֲנִי וְאֵבִיוֹן, וְהֵלֵא כְּכֵן נֶאֱמַר: "לֹא תִגְזֹל"? מִלְּמַד

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רמה.

18 הַמַּצְוָה הָרַמָּה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּגִזּוֹל, וְהִיא
19 לְקִיחַת דָּבָר שֶׁאֵין לָנוּ זְכוּת בּוֹ, בְּאֵנָס וּבְחֻזְקָה בְּגִלּוּי, וְהוּא
20 אָמַר וְתַעֲלֶה: "לֹא תִגְזֹל" (ויקרא יט, יג). וְכֵן פֶּרֶשׁוֹ בְּעֵלִי
21 הַקְּבִלָה (בבא קמא עט:): "לֹא תִגְזֹל" — כְּעֵנֶיךָ שֶׁנֶּאֱמַר:
22 "וְיִגְזֹל אֶת־הַחֲנִית מִיַּד הַמַּצְרִי" (שמואל־ב כג, כא). וְלֹא
23 זֶה נִתַּק לַעֲשֵׂה וְהוּא אָמַר: "וְהָשִׁיב אֶת־הַגְּזוּלָה אֲשֶׁר גָּזַל"
24 (ויקרא ה, כג), אֲלֵא שֶׁאֲפִלוּ בְטֵל (עשה פעולה המונעת קיום
25 הַעֲשֵׂה שְׂבָה — אֵינוֹ לֹקֶה (שלא בבכל לאו הניתק לעשה),
26 [שֶׁאֵין אָדָם לֹקֶה וּמְשַׁלֵּם] לְפִי שֶׁהוּא לֹא שְׁנִתָּן [שְׁנִתָּן]
27 לְתַשְׁלוּמִין: שֶׁאֵם שָׂרָף אֶת־הַגְּזוּלָה אוֹ זָרָקָה לֵים —
28 מְשַׁלֵּם מִה־שֶׁהִיָּתָה שָׁוֶה; וְאֵם כְּפֹר בָּהּ וְנִשְׁבַּע — מוֹסִיף
29 חֶמֶשׁ וּמִקְרִיב אֲשֶׁם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ (מצות עשה עז),
30 וְכֵן נִתְבָּאֵר בְּסוּף מִכּוֹת (טו). וּכְכֵן נִתְבָּאֵר דִּינֵי מַצְוָה זֶה
31 בְּפֶרֶק ט' וּפֶרֶק י' מִבְּבֵא קָמָא.

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רמז.

32 הַמַּצְוָה הָרַמָּה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּקַבּוֹשׁ
33 (לעכב) אֶת הַחוּבוֹת הַקְּבוּעִים (המוטלים) עָלֵינוּ לְבַל נִחְזִיק
34 בָּהֶם וְלֹא נִשְׁלֹמֶם, וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "לֹא־תַעֲשֶׂק

היה לו ענין במכירתו, אלא שהכביד עליו ועשה תחבולה
עד שהשיגו. ונמצא שעבר על שני לאוין, כמו שבארנו
(שכל זה גורם). ואם נמנע זה מלמכור ולקבל חליפין מחמת
חבתו לאותו הדבר, הרי אז לוקחו בחזקה ובאנס מחמת
התחזקות אהבת אותו הדבר בנפשו, והרי אז עבר גם על
"לא תגזל". והתבונן בענין זה במעשה אחאב ונבות
(מלכים א, כא). הגה נתבאר לך ההבדל בין אמרו "לא
תתאנה" ובין "לא תחמד".

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ח

מצות עשה קצד.

המצוה הקצ"ד — הצווי שנוצטוינו להשיב את-
הגזלה עצמה אם היא קיימת בעיניה, עם תוספת חמש (אם
כפר על גזלתה בשבעה) או לתן דמיה אם נשתנתה, והוא
אמרו יתעלה: "והשיב את-הגזלה אשר גזל וגו'" (ויקרא
ה, כג). וכבר בארו במסכת מכות (טז, א), שלא דגול הוא
לאו שנתק לעשה ואמרו: "רחתמא אמר: לא תגזל (שם)
יט, ג), והשיב את-הגזלה וגו'". וכבר נתבאר דיני מצוה
זו בפסקים האחרונים (מבבא קמא).

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רסט.

מצות עשה דר.

המצוה הרס"ט — האזהרה שהזהרנו מלהתעלם
מן-האבדה, אלא נקחנה ונחזירנה לבעליה, והוא אמרו
יתעלה: "לא תוכל להתעלם" (דברים כב, ג). וכבר בארנו
(מצות עשה דר) אחרם במקלפתא בענין האבדה: "נמצאנו
למדן שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה". ולשון
הגמרא (בבא מציעא ל): "השב אבדה עשה ולא-תעשה
הוא". ובמשנה תורה פל את-הלאו בענין זה ונאמר בו
לאו מיוחד והוא אמרו יתעלה: "לא-תראה את-שור
אחיד או את-שיד נדחים וגו'" (שם, א). ובספרי (פרשת
תצא שם): "לא-תראה את-שור אחיד" — מצות לא-
תעשה ולהלן הוא אומר: "כי תפגע" (שמות כג, ד) —
מצות עשה" וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפ"ב מבבא
מציעא.

המצוה הקד"ר — הצווי שנוצטוינו להשיב (להחזיר)
את-האבדה לבעליה, והוא אמרו: "השב תשיבנו לו"
(שמות כג, ד); "השב תשיבם לאחיד" (דברים כב, א).
ובפרוש אמרו (בבא מציעא לב): "השבת אבדה — עשה
הוא". ואמרו (ספרי פרשת כי-תצא) עוד על האבדה:
"נמצאנו למדים שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה",
ועוד נבאר לא-תעשה של אבדה במקומו (לא תעשה רסט).
וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפ"ק ב' (מבבא) מציעא.

שכל-הפובש שבר שכיר — עובר משום: פל תעשק,
ובל-תגזל, ובל-תלין פעלת שכיר, ומשום ביומו תמן
שכרו". ושם אמרו בפרוש ענין אמרו "עני ואביון"
אמרו: "ממהר אני להפרע על-ידי (כשמדובר ב)עני
ואביון". והעובר על העשק דינו בענש ודין הגזלן שנה.
אמר יתעלה: "וכחש בעמיתו בפקדון או-בתשומת יד או
בגזל או עשק את-עמיתו" (ויקרא ה, כא).

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רסה.

המצוה הרס"ה — האזהרה שהזהרנו מלהעסיק
מחשבותינו בתחבולות אף לרפוש קנן של זולתנו
מאחינו, וזהו אמרו יתעלה: "לא תחמד בית רעך" (שמות
כ, יז). ולשון המקלפתא (פרשת יתרו שם): "לא תחמד —
או (אם-כך אולי) אפלו חמוד בדבור? תלמוד לומר:
"לא-תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך" (דברים ז, כה),
מה להלן עד שיעשה מעשה, אף כאן נמי עד שעושה
מעשה", הגה נתבאר לך שלא זה מזהיר מלעשות
תחבולות כדי ששגי לעצמו דבר שחמדנו מרכוש
אחינו, ואפלו בקניה ומתן דמים מרבים — שכל-זה
עברה על "לא תחמד".

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רסו.

המצוה הרס"ו — האזהרה שהזהרנו מלתלות (לקשור)
מחשבותינו בחמוד רכוש זולתנו ולהתאות לו, לפי שנה
ביא לידי עשיית תחבולה לרכישתו, וזהו לשון הלאו שבא
בענין זה, אמר: "ולא תתאנה בית רעך" (דברים ה, יח). ואין
שני הלאוין ענין אחד, אלא הלאו הראשון והוא "לא
תחמד", מזהיר מלרפוש קנן זולתנו (על ידי תחבולות),
והלאו השני מזהיר אפלו על התאנה והחמוד בלבד. ולשון
המקלפתא (פרשת יתרו): "לא תחמד בית רעך" ולהלן הוא
אומר: "לא תתאנה בית רעך" — לחיב על התאנה
(במחשבה ולב) בפני עצמה ועל החמוד (במעשה) בפני
עצמו". ושם אמרו: "מנין שאם התאנה אדם סופו לחמוד
(בנקיטת פעולות מעשיות)? תלמוד לומר: "לא תתאנה ולא
תחמד". מנין שאם חמד אדם סופו לגזול? תלמוד לומר:
"ותמדו שדות וגזלו" (מכהב, ב). פרוש דבר זה: שאם ראה
דבר יפה אצל אחי או השליט מחשבתו עליו ונתאנה לו
— הרי עבר על אמרו יתעלה: "לא תתאנה". ותתחזק בו
אהבת אותו הדבר עד שיעשה תחבולה להשיגו, ולא יחדל
מלפסו ולהכביד עליו למכרו או להחליפו שהוא יותר טוב
ממנו ויותר יקר. אם עלה בידו דבר זה — הרי עבר גם על
"לא תחמד" כשירפוש אותו הדבר שהיה של חברו שלא

יום ש"ק כ"ו סיון ה'תשע"ח

מצות עשה רלו.

כמו שכתב בקבלה: אפילו בישו בלבד — הרי אלו גוברים
ממנו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם
נזקי אדם באדם. וכן אם הדיקה בהמה את האדם או
את הבהמה — הרי כל הדינים האלה לא ידון בהם ולא
יפסוק אלא בית דין הסמוךין בארץ (שנסמכו לסמכויות
אלה ועוד — מדור לדור). וכבר נתבאר הלכות דין זה
בפרק ח' (מבבא קמא).

המצוה הרלו"ו — הצווי שנגטוינו בדין חובל
בחברו, והוא אמרו יתעלה: "וכי ירבה אנשים והכה-
איש את רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני
קנסות. ויש כתוב הפולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו
יתעלה: "כאשר עשה בן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפונה
בזה שלוקחים ממנו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק,

אגרות קודש

ב"ה, כ' סיון, תשכ"א

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה שמעון שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הרביעי,

בעת רצון יזכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע מתאים
לתוכן כתבו, ויהי רצון שתהי' רפ"ק, ויחזור לאיתנו כפשוטו ולאיתנו כמשמעו כמבואר בד"ה משכיל
לאיתן האזרחי לרבנו הזקן (נדפס בקונטרס לימוד החסידות).

לכתבו בנוגע למשרתו לאחר שנתים - כשיכנסו לבנין החדש בבית הספר. הנה מובן שאין עתה
ענין לדון בהנ"ל. והרי עד שנתים קרוב שיחולו כמה שינוים בבנין האמור, וכן בכללות המצב בבתי
הספר אשר במחנה ה' וכו'. ועל כל אחד, בתוככי כלל ישראל, להיות חזק ובטוח בהשי"ת, המשגיח
על כל אחד בהשגחה פרטית, שכל הענינים יסתדרו בטוב הנראה והנגלה. וימשיך במשרתו עתה.

תקותי חזקה שיש לו שיעור בכל יום בתורתנו תורת חיים, ובהוספה ביום השבת אשר קדש
הוא לה', ובזה כמובן גם שיעור בפנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות. וגם בסביבתו
משפיע בהאמור, והרי לפעמים דבריו של בעל מקצוע בענין שלכאורה אין לו כל שייכות ללימוד התורה,
והוא מדבר דוקא בההכרח בזה - משפיע ביותר וביותר.

כתבתי "לכאורה אין לו כל שייכות", כי באמת - שייכת, שהרי ע"פ תורת הבעש"ט שכל מה
שאישי הישראלי רואה ושומע, יכול ללמוד מזה ענין בעבודתו לקונו. ודוגמא אחת, שבזה תירוצ לקושיא
ששואלים או"ה וגם אחדים מבניי, והוא: כיון שאתם המעט מכל העמים, מהי התקוה להשפיע לתקן
עולם במלכות ה', ואפילו לא להסתפק בהנהגה דדתייהם שונות מכל עם - בפני עצמם.

ובמקצוע שלו בכימיה, מענה על האמור - שעל כל צעד ושעל רואים איך שכמות קטנה ביותר
- לפעמים פועלת להפך מהלך הענינים סביבה, מהלך של כמות הכי גדולה.

ולא עוד - אפילו באופן שאין היא משנה כלל ענינה, וכענין הקאטאליזטאר.

בברכה לבריאות ולבשו"ט.

ישעיה פרק סד היא

ה ונהי כטמא פלגו וכבגד עדים פלצדקתינו ונבל פעלה פלגו ועוננו פרוח ישאנו: ו ואין-קורא בשמך מתעורר להחזיק בך פיהסתרת פניך מפני ותמוגנו בידעוננו: ז ועתה יהוה אבינו אתה אנחנו החמר ואתה יצרנו ומעשה ידך פלגנו: ח אליתקצף יהוה עדמאד ואלילעד תזכר עון הן הפטנא עמך כלגנו: ט ערי קדשך היו מדבר ציון מדבר היתה ירושלם שממה: י בית קדשנו ותפארתנו אשר הללוד אבותינו היה לשרפת אש וכלימחמדינו היה לחרבה: יא העלאלה תתאפק יהוה תחשה ותעננו עדמאד: (פ)

ישעיה פרק סה א-ב

א נדרשתי ללא שאלו נמצאתי ללא בקשני אמרתי הנני אלגוי לא-קרא בשמי: ב פרשתי ידי פלהיום אליעם סורר ההלכים הדרך לאטוב אחר מחשבותיהם:

רש"י

(א) נדרשתי ללא שאלו. הקב"ה משיבו א"א שלא להנקם מהם כי נדרשתי מהם להוכיחם על ידי נביאי והם לא היו שואלים: אמרתי הנני הנני. שובו אלי והנני מוכן לקבל: אל גוי לא קורא בשמי. אשר לא היה חפץ להיות נקרא על שמי: (ב) פרשתי ידי. כדי לקבלם בתשובה: סורר. סר מן הדרך:

(ה) ונהי כטמא. מאחר שנסתלקו הצדיקים ממנו: וכבגד עדים. וכלבוש מרחק כבגד מאוס שהכל אומרים הסר, עדים תרגום של הסרה: ונבל כעלה. ונכמוש כעלה פליישט"ר בלעז: ועוננו כרוח ישאנו. ובחובנא כרוחא איתנטינל: (ו) מתעורר. כמו מתגבר על יצרו: ותמוגנו. ותינענו: (יא) תחשה ותעננו. תחריש על העשוי לנו עד כאן תפלת הנביא ותחלתה חסדי ה' אזכיר:

מצודת ציון

(ה) ונהי. נהיה: עדים. ענינו מופסד וכלוי ובדרוז"ל המשמשת בעדים (נדה ב) ור"ל סמרטוטין: ונבל. ענין כמישה כמו ועלהו לא יכול (תהלים א): כעלה. עלי האילן: (ו) מתעורר. מלשון הערה והתגברות: להחזיק. לאחוז: ותמוגנו. מלשון המגה והמסה: ביד. ר"ל בעבור: (ז) החומר. טיט היצור: יוצרנו. יאמר על יוצר חרס ועל הבריאה המוחלטת: (י) הללוד. מלשון הלול ושבח: מחמדינו. מל' חמוד ואהוב: לחרבה. מל' חורבן: (יא) תתאפק. ענין התחזקות ואמצות הלב: תחשה. ענין שתיקה כמו עת לחשות (קהלת ג): ותעננו. מלשון עינוי:

(ב) סורר. מעוות וכן בן סורר ומורה (דברים כא):

מצודת דוד

(ה) ונהי. ועתה בהסתלקם נהיה כולנו כטמא כי אין מי להגן עלינו: וכבגד עדים וכו'. כל הצדקות שאנו עושים המה כבגד בלוי וסמרטוטין כי אינם מדעת שלימה רק להתיירה: ונבל כעלה כולנו. ולכן כמשנו ותש כחנו כעלה הכמושה: ועוננו. העונות מקטרגים עלינו ונפרעים מאתנו להיות נעים ונדים כרוח הנושא דבר ומנידו: (ו) ואין קורא. לא יש בנו מי אשר יקרא בשמך להתפלל עלינו: מתעורר. מלת ואין משמשת בשתים לומר אין מי מתעורר להחזיק ידו בך להיות נמשך אחריו להחזיר אותנו למוטב ולשוב אליך: כי הסתרת. כאשר הסתרת פניך ממנו בעבור מעשינו היינו נמסים בעבור עונינו כי אין מי להשיב אפך ממנו לא כמו לשעבר שהיה מי להעביר הקצף ולבטל הגזירה: (ז) ועתה ה'. ר"ל עכ"ז הלא אתה

אבינו ודרך האב לרחם על הבן: אנחנו החומר. ר"ל כמו יוצר חרס הוא העושה הכל מן החומר כן הלא אתה בראת אותנו וכולנו המה מעשה ידך והיאך תשחית מעשה ידיך: (ח) עד מאד. אל תרבה לקצוף: ואל לעד וכו'. אל תזכור העון עד עולם: הן הבט נא. התבונן עתה בנו וראה אשר כולנו המה עמך ומאמינים בך ואין לבב מי פונה מאחריך: (ט) ערי קדשך. הנה ערי קדשך היו חרבות כמדבר וגם ציון היתה כמדבר וירושלים היא שממה: (י) ותפארתנו. אשר היינו מתפארים בו: אשר הללוד. אשר בו הללוד אבותינו: לשרפת אש. להיות נשרף באש: וכל מחמדינו. כל המקומות שהיה לנו נהפך כל אחד להיות חרבה: (יא) העל אלה. וכי על חורבן אלה הדברים תתאפק ותאמץ לבך לבל יכמרו רחמין: תחשה. וכי תחריש להאומות אשר כל אלה עשו וכי עוד תענה אותנו בידם עד זמן מרובה הלא די במה שעבר:

(א) נדרשתי. כאילו האל משיב לבני הגולה על תלונתם לומר איך אגאל אתכם הלא המצאתי עצמי להיות נדרש בצרה אבל היתה בלא תועלת כי היא היתה לעם אשר לא שאלו לדרוש אלי: נמצאתי. הייתי ממציא עצמי והיא היתה מבלי תועלת כי היתה לעם אשר לא בקשו אותי וכפל הדברים פעמים רבות להפלת הענין והתמדתו כי הרבה לשלוח נביאים להחזירים למוטב ולא הועיל: אמרתי הנני. לקבל תפלתך: אל גוי. ר"ל אבל היתה אל גוי אשר לא רצו לקרוא בשמי: (ב) פרשתי ידי. שיתקרבו אלי ואקבל תשובה כאדם המרמוז לחבירו לבוא אלי: אל עם סורר. אבל היתה אל עם סורר אשר הולכים בדרך לא טוב אחר מחשבות לבם:

שיר השירים פרק א טז

טז הנך יפה דודי אף נעים אף-ערשנו רעננה: ז קרות פתינו ארזים (רחיטנו) רחיטנו פרותים:

שיר השירים פרק א-ג

א אני חבצלת השרון שושנת העמקים: ב פשושנה בין החוחים פן רעיתי בין הפנות: ג כתפוח פעצי תיער פן דודי בין הפנים בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחפי:

רש"י

משושנת ההרים לפי שמרטבת תמיד שאין כח החמה שולט שם: (ב) כשושנה בין החוחים. שמנקבין אותם ותמיד היא עומדת בנויה ואדמימותה, כן רעיתי בין הבנות מפתות אותה לרדוף אחריהם לזנות כמותם אחרי אלהים אחרים והיא עומדת באמונתה: (ג) כתפוח. אילן של תפוחים כשהוא בין אילני סרק הוא חביב מן כולן שפריו טוב בטעם ובריח: כן דודי בין הבנים. בין הבחורים הדוגמא כך הקב"ה מכל האלהים נבחר לפיכך בצלו חמדתי וישבתי. ומדרש אגדה התפוח הזה הכל בורחים הימנו לפי שאין לו צל כך ברחו כל האומות מעל הקב"ה במתן תורה אבל אני בצלו חמדתי וישבתי: אל בית היין. אהל מועד ששם ניתנו פרטיה וביאוריה של תורה:

מצודת ציון

(טז) נעים. אהוב וחביב. כמו נטעי נעמנים (ישעיה יז י'): ערשנו. כן יקרא המטה. כמו ערש יצועי (תהלים קלב ג): רעננה. ענין לחות ורטיבות כמו דשנים ורעננים (שם לב): (יז) קורות. כן יקרא העץ העב. וכן נקחה משם איש קורה אחת (מ"ב ו ב): רחיטנו. הם הבנינים שבעליית הבתים אשר בהם ילכו וירוצו מחדר לחדר. וכן מלך אסור ברהטים (לקמן ז ו), כי התרגום של וירץ הוא ורהט ובלשון הזה יקרא גם שקתות המים. כמו שנאמר ותמלאנה את הרהטים (שמות ב טז), וזה על שם מרוצת המים שבהן: ברותים. כמו ברושים בשי"ן הוורד שם אילן סרק חשוב:

(א) חבצלת. הוא הוורד המריח: השרון. הוא מקום שמן ודשן. כמו והיה השרון כערבה (ישעיה לג י'): שושנת. שם צמח המריח ונקראת כן על כי היא לעולם בעלת ששה עלין: (ב) החוחים. מין קוצים. כמו חוח עלה ביד שכור (משלי כו ט): (ג) לחכי. החיך הוא מה שממעל להלשון:

אני עומדת תמיד ביופיי מבלי השתנות. והנמשל הוא שאומת כנסת ישראל בכל עת אני עומדת רטובה במעשים טובים וידי אוחות במצות, ורגלי עמדה במישור בדרך אחת לא אסור ממנה: (ב) כשושנה בין החוחים. כאילו החשוק ישלח דברו לומר לה הן אמת דומה אתה לשושנה, ועוד אוסיף על שבחך לומר שדומה את מול הבנות כולן אל השושנה העומדת בין החוחים, עד שאי אפשר למי לקרב אליה למשמש בה לשחת תארה, וכמו כן גם אתה עם רוב היופי שבך שהיא סיבה להלהיב לב אנשים לרדוף אחר אהבתך, עם כל זה לא תעזוב את מי לקרוב אליך. והנמשל הוא לומר אף שכל העובדי גילולים מפתים אותך ללכת בדרכיהם להתחבר עמהם, לא תאבה ולא תשמע אליהם: (ג) כתפוח פעצי היער. עתה תשלח אמרים לקלס את החשוק, ותאמר דומה אתה בעיני בין שאר הבחורים לאילן תפוח בין אילני סרק אשר ביער, שאף שצל אילן התפוח הוא המעט מצל כל אילני סרק, עם כל זה טוב הוא מכולם כי עושה פרי, ולכן חמדתי בצלו וישבתי תחתיו עם כי הוא המעט מכולם, כי פריו היה מתוק לחכי, מה שלא נמצא באילני סרק. וכאילו תאמר עם כי מול שאר הבחורים מצאתי מעט מן ההון, עם כל זה חמדתי לשבת בצלך כי פרי חכמתך יערב לחכי. וטוב לחסות בצל החכמה מבצל הכסף. והנמשל הוא לומר שאמרה כנסת ישראל אף שהנאת העבירה ועובדי גילולים ממהרת לבוא בעולם הזה, כצל האילן שההנאה בא ממנה מיד כאשר ישב איש תחתיו, עם כל זה משכתי ידי מן העבירה ומעובדי גילולים ודבקתי בך, כי פרי הגמול בעולם הבא ערבה עלי ביותר, עם כי היא מתאחרת לבוא:

מצודת דוד

(טז) הנך יפה דודי. כאילו החשוקה תשיב אמריה לקלסו, ולומר הנך יפה במראה, ואף חוט של חסד משוך עליך להיות נעים ואהוב: אף ערשנו רעננה. אף המטה שהכנת מאז לשכב בה להתעלס באהבים, הנה היתה נאה ויפה כעץ רענן. והנמשל הוא לומר הטוב שגמלת עלי מאז, היה על צד המובחר בחסד רב. ומקום שכנך בקרבי מאז על הכפורת היתה חמודה ביותר: (יז) קורות בתינו ארזים. הבית שהכנת לנו מאז לבוא בו, הנה הקורות היו עצי ארזים. והבנין שבעליות הבית מחדר לחדר הנעשה לנו להתהלך בו היה מעצי ברושים, הנחמדים למראה העין. והנמשל הוא לומר הנה בית המקדש כולו שהכנת מאז לשבתך היה בנין נפלא ומפואר:

(א) אני חבצלת השרון. עתה תשלח אמריה ומספרת בשבחה להתאהב על החשוק, וכה תאמר דומה אני אל הוורד הגדל במקום דשן ושמן היפה מאד. ואל השושנה הגדלה בעמקים העומדת בלחותה והוא בת ששת עלין ולא תשתנה, כי כן גם

ז הנודר מרואי החמה – אסור אף בפומין, שלא נתפן זה אלא למי שהחמה רואה אותו.

ח הנודר משחורי הראש – אסור בקרחין, ובבגלי שיבות, ומתר בנשים ובקטנים; שאין נקראין שחורי הראש אלא אנשים.

ט הנודר מן הילודים – מתר בגולדים; מן הנולדים – אסור בילודים; רבי מאיר מתיר אף בילודים; וחקמים אומרים: לא נתפן זה אלא במי שדרכו להוליד.

י הנודר משוכתי שבת – אסור בישראל ואסור בפותים. מאוכלי שום – אסור בישראל ואסור בפותים. מעולי

פירוש ברטנורא

ז מי שהחמה רואה אותו. מרלא קאמר מן הרואים:

ח אסור בקרחים ובבגלי השיבות. מרלא קאמר בבגלי השער: שאין נקראים שחורי הראש אלא אנשים. לפי שהאנשים פעמים מכסים ראשם ופעמים מגלים ומשחרות ראשם ניכר שהם אנשים, אבל נשים לעולם הולכות וראשם מכוסה. והקטנים בין זכרים בין נקבות הולכין בגילוי הראש ואינם ניכרים בין זכר לנקבה, ומשום הכי לא אקרו שחורי הראש אלא האנשים הגדולים:

ט מן הילודים. משמע שנולדו כבר: מן הנולדים. משמע העתידין להולד: מן הנולדים רבי מאיר מתיר אף בילודים. כנמרא מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני, מן הנולדים אסור בילודים, ר"מ אומר אף הנודר מן הנולדים מותר בילודים, כי היכי דהנודר מן הילודים מותר בנולדים: אלא ממי שדרכו להוליד. כגון אדם ובהמה, לאפוקי עופות ודגים שאין מולידים אלא מטילים ביצים:

י מאוכלי שום. אחד מעשר תקנות שחקן עורא שידיו אוכלים שום ליל שבת, מפני שמרבה חורע וליל שבת הוא זמן עונגה של תלמידי חכמים: ומותר

משניות מבוארות – קהתי

שכן נבואה זו נאמרה בימי ירבעם הראשון. אבל בלשון בני אדם מצינים בלשון "ילודים" אך ורק אלו שנולדו כבר, ובשם "נולדים" – העתידים להיוולד; ולדעת תנא קמא של משנתנו, אף אלו שנולדו כבר. וכבר הוזכרנו, שכלל הוא בנדרים, שהולכים אחר לשון בני אדם.

הנודר – שלא ליהנות, **מן הילודים** – כגון שאמר: "קונם שאני נהנה מן הילודים", **מתר בגולדים** – מותר לו ליהנות מהעתידים להיוולד, שכן "ילודים" בלשון בני אדם הם אלו שנולדו כבר; **מן הנולדים** – הנודר שלא ליהנות מן הילודים, **אסור בילודים** – אסור לו ליהנות אפילו מן הילודים, שנולדו כבר, שכן הלשון "נולדים" כולל גם את העתידים להיוולד וגם אלו שנולדו כבר; **רבי מאיר מתיר אף בילודים** – כלומר אף הנודר מן הנולדים מותר בילודים, כשם שהנודר מן הילודים מותר בנולדים (גמרא), שרבי מאיר סובר: הנודר מן הנולדים אינו מתכוון אלא לעתידים להיוולד. **וחקמים אומרים: לא נתפן זה אלא במי שדרכו להוליד** – חכמים נותנים טעם לדבריהם שלמעלה, שהנודר מן הנולדים אסור אף בילודים, לפי שלא נתכוון הנודר באמרו "נולדים" דווקא לעתידים להיוולד, ולמעט אלו שנולדו כבר, אלא נתכוון לבעלי חיים שדרכם להוליד, להוציא דגים ועופות המטילים ביצים (דש"י; הור"ו). ויש מפרשים שחקמים חולקים גם על רבי מאיר וגם על תנא קמא, וסוברים הם, שבין הנודר מן הילודים ובין הנודר מן הנולדים, אסור בשניהם, לפי שלא נתכוון הנודר אלא במי שדרכו להוליד (הרא"ש).

באור משנה י

כבר הוזכרנו במקומות אחרים, שהכותים הם הגויים שהביא מלך אשור ונכזתא ומשאיר ארצות והושיבם בערי שומרון, כמסופר בספר מלכים ב פרק יז. ונקראים הם "כותים" על שם העיר כותא, שרוכם הובאו ממנה; וכן נקראים הם "שומרונים", על שם ערי שומרון. שמלך אשור הושיבם בהן. הכותים היו מחזיקים בהרבה מצוות שבתורה, וכן בכמה מתקנות חכמים, עד שאמרו עליהם: "כל מצוה שהחזיקו בה כותים, הרבה מדקדקים בה יותר מישראל" (קידושין עא, א), אלא שלא היו בקיאים בהרבה דקדוקי מצוות; ואף קבעו להם את הר גריזים כמקום מקדשם במקום בית המקדש שבירושלים, ומתוך שנאת ירושלים לא היו עולים אליה לרגל. מכל מקום נחלקו חכמים: יש סוברים, שהכותים גיר אריות הם, שלא קיבלו עליהם מצוות אלא מפחד האריות שהיו טורפים בהם, ונשארו עובדי עבודה זרה, כמסופר במלכים (שם): "ויהי בתחילת שבתם שם לא יראו את ה', וישלח ה' בהם את האריות ויהיו הורגים בהם... ויצו מלך אשור לאמר: הוליתו שמה אחד מהכותנים אשר הגליתם משם... ויורם את משפט אֱלֹהֵי הארץ, ויבוא אחד מהכותנים... ויהי מורה אותם איך יראו את ה', ויהיו עושים גוי גיר אלהי... את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים". ויש סוברים, שגיר אמת הם, שנתיגרו אחר כך בלב שלם, ודינם כישראל. – משנתנו היא לשיטת האומרים: כותים גיר אמת הם, והיא דנה בנדרים שיש בלשונם כדי לרבות או למעט את הכותים.

הנודר משוכתי שבת – מי שנדר, שלא ייהנה משוכתי שבת, **אסור**

יוס ראשון

באור משנה ז

משנתנו מוסיפה ללמד, במי שנודר שלא ליהנות מסוג מסויים של בריות, שהוא מכנה אותם בשם "רואי החמה".

הנודר מרואי החמה – כגון שאמר: "קונם שאני נהנה לרואי החמה", **אסור אף בפומין** – אסור הנודר ליהנות אף מעוורים, אף על פי שאינם רואים את החמה, **שלא נתפן זה** – הנודר, בבטויו "רואי החמה", **אלא למי שהחמה רואה אותו** – כלומר לכל בעלי החיים שהחמה זורחת עליהם. והם נהנים מאורה (דש"י; המאירי), לרבות הסומים; ולא בא למעט אלא דגים שבים ועוברים שבמעיי אמם, שאין החמה רואה אותם, שמותר בהם; שאילו בא הנודר למעט את הסומים, היה לו לומר "מן הרואים" (גמרא).

באור משנה ח

משנתנו דנה בנדר שלא ליהנות מ"שחורי הראש"; וכך היו רגילים לכנות את כל הגברים, להוציא נשים וקטנים, שכן את הנשים היו מכנים "מכסוי הראש", לפי שדרכן תמיד לכסות את ראשן, ואת הקטנים היו מכנים "מגולי הראש", לפי שדרכם תמיד להתהלך בגילוי הראש. אבל אנשים מבוגרים, הואיל ופעמים מגלים ראשם ופעמים מכסים ראשם, ורובם בעלי שער שחור הם, לפיכך היו מכנים אותם "שחורי הראש" (גמרא).

הנודר משחורי הראש – כגון שאמר: "קונם שאני נהנה לשחורי הראש", **אסור בקרחין** – אסור הנודר ליהנות אף מקרחים, אף על פי שאין להם שער, הואיל ולא נדר "מבעלי שער" (גמרא), **ובבגלי שיבות** – וכן אסור אף בבעלי שיבות, אף על פי ששערותיהם לבנות, **ומתר בנשים ובקטנים** – ומותר הנודר בהנאה מנשים ומקטנים, ואפילו מאלו ששערותיהם שחורות; **שאין נקראין שחורי הראש אלא אנשים** – היינו גברים, ולא נשים וקטנים, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו; הלכך הנודר משחורי הראש אינו אסור אלא בגברים בלבד.

יוס שני

באור משנה ט

משנתנו דנה במי שנודר שלא ייהנה מאנשים מסויימים, שהוא מכנה אותם בשם "ילודים" או בשם "נולדים". ואמנם שני השמות האלו מצינים בלשון תורה גם אלו שנולדו כבר, וגם העתידים להיוולד: "ילודים" – שכתוב (יהושע ה, ה): "וכל העם הילודים במדבר בדרך בעצתם ממצרים לא מלך", והיו אלו שנולדו כבר; וכתוב (שמות א, כב): "כל הבן היולד היאורה תשליכהו", הנהיגו להוליד בתשומע נולדים – כמו שכתוב (בראשית מה, ה): "שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה, לי הם", היינו אלו שנולדו כבר; וכתוב (מלכים א יג, ב): "כה אמר ה', הנה בן נולד לבית דוד, ואשיהו שמר", ופירושו: בן עתיד להיוולד,

ירושלים – אסור בישראל ומתר בפותים.

יא קונם שאיני נהנה לבני נח – מתר בישראל, ואסור באמות העולם. שאיני נהנה לזרע אברהם – אסור בישראל, ומתר באמות העולם. שאיני נהנה לישראל – לוקח ביותר ומזכר בפחות. שישאל נהנין לי – לוקח בפחות ומזכר ביותר, אם שומעין לו. שאיני נהנה להן והן לי – ינהה לנכרים. קונם שאיני נהנה לערלים – מתר בערלי ישראל, ואסור במולי האמות; קונם שאיני נהנה למולים – אסור בערלי ישראל, ומתר במולי האמות; שאין הערלה קרויה אלא לשם הגוים, שנאמר (ירמיה מ, כה): "כי כל-הגוים ערלים וכל-בית ישראל ערלי-לב"; ואומר (שמואל א י, לו): "והיה הפלשתי הערל הזה"; ואומר (שמואל ב א, כ): "פן-תשמחנה בנות פלשתים, פן-תעלזנה בנות הערלים". רבי אלעזר בן עזריה אומר: מאוסה הערלה שנתגנו בה הרשעים, שנאמר: "כי כל-הגוים ערלים". רבי ישמעאל אומר: גדולה מילה, שנכתרה עליה שלש עשרה בריתות. רבי יוסי אומר: גדולה מילה, שדוחה את השבת החמורה. רבי יהושע בן קרחה אומר: גדולה מילה, שלא נתלה לו למשה הצדיק עליה מלא שעה. רבי נחמיה אומר: גדולה מילה, שדוחה את הנגעים. רבי אומר: גדולה מילה, שכל המצות שעשה אברהם אבינו,

פירוש ברטנורא

בכותים. שאין עולים לרגל. ואע"ג דמדאורייתא הוא, מפני שהם שונאים ירושלים ובהרו להם הר גריזים:

יא מתר בישראל. שיצאו מכלל בני נח: ואסור באמות העולם. ואפילו באותם שהם מורע אברהם: אסור בישראל. וגרים נמי בכלל זרע אברהם נינהו, דכתיב (בראשית י"ז) כי אב המון גוים נתתיך: ומתר באמות העולם. ואפילו באותם שהם מורע אברהם, דלא אקרו זרע אברהם אלא בני יעקב בלבד, דכתיב (שם כ"א) כי ביצחק יקרא לך זרע, ביצחק ולא כל יצחק: שאיני נהנה לישראל. משל ישראל: שאין ישראל נהנים לי. ומזכר ביותר. אם שומעין לו גריזים, כלומר ומזכר הדבר ביותר מכדי שזיו אם ירצה חבירו לשמוע לו, ולקנות ממנו החפץ ביותר ממה ששוח: לערלים. דעתו על מי שאינו מאמין בברית מילה: למולים. המאמינים בברית מילה: מתר בערלי ישראל. כגון מי שמתו אחיו מחמת מילה: ואסור במולי אומות. כגון ערבי מהול ונבעוני מהול: שלש עשרה בריתות. נאמרו בפרשת מילה שנאמרה לאברהם: שהיא דוחה את השבת. דכתיב (ויקרא י"ב) וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ואפילו בשבת: שהיא דוחה את הנגעים. דרשין ימול, ואפילו במקום בהרת, ואין כאן משום קוצץ בהרתו שהוא בלאו דחשומר כנגד הצרעת

משניות מבוארות – קהתי

ימצא אדם מישראל שיתרצה להפסיד במשא ומתן עמו, הריהו קונה ממנו חפץ בפחות מכדי דמיו, ומזכר לו ביותר על כדי דמיו, ונמצא שאין הישראל נהנה משלו. שאיני נהנה להן והן לי – אמר: קונם שאיני נהנה לישראל ושאין ישראל נהנים לי, ינהה לנכרים – אבל עם ישראל אסור לו כל משאל ומתן. האומר: קונם שאיני נהנה לערלים – שגדר שלא ינהה משל ערלים, מתר בערלי ישראל – כגון מי שמתו אחיו מחמת מילה, שאין מלים אותו, ואסור במולי האמות – כגון בערביים שמלים עצמם; ואם אמר: קונם שאיני נהנה למולים – שגדר שלא ינהה משל המולים, אסור בערלי ישראל, ומתר במולי האמות – שלא נתכוון הנודר אלא למעט אומות העולם; שאין הערלה קרויה אלא לשם הגוים – שאין קריים "ערלים" אלא גוים בלבד, שנאמר: "כי כל-הגוים ערלים וכל-בית ישראל ערלי-לב"; ואומר – הכתוב: "והיה הפלשתי הערל הזה"; ואומר – ונאמר עוד: "פן-תשמחנה בנות פלשתים, פן-תעלזנה בנות הערלים". – ומכאן שכל גוי קרוי בשם "ערל", אפילו הוא נימול. אבל ישראל, אף על פי שאינו נימול, הואיל והוא חייב במצוות מילה, הרי הוא בכלל "מולים". אגב הדין האמור מביאה משנתנו מאמרי חכמים בשבחה של מצוות מילה. רבי אלעזר בן עזריה אומר: מאוסה הערלה שנתגנו בה הרשעים – שהכתוב מכה בה לגנאי את הרשעים, שנאמר: "כי כל-הגוים ערלים". רבי ישמעאל אומר: גדולה מילה – חשובה היא מצוות מילה, שנכתרה עליה שלש עשרה בריתות – שבפרשה שנצטוו בה על המילה (בראשית יז) נזכר לשון "ברית" שלש עשרה פעם. רבי יוסי אומר: גדולה מילה, שדוחה את השבת החמורה – שנאמר (ויקרא יב, א): "וביום השמיני ימול בשר ערלתו", ודרשו: "ביום השמיני" – אפילו בשבת. רבי יהושע בן קרחה אומר: גדולה מילה, שלא נתלה לו למשה הצדיק עליה מלא שעה – שכל זכויותיו של משה לא עמדו לו כדי לדחות לו את עונשו על שלא מל את בנו, אפילו שעה אחת, שנאמר (שמות ד, כד): "ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו". רבי נחמיה אומר: גדולה מילה, שדוחה את הנגעים – שכן הקוצץ את הבהרת עובר בלאו, שנאמר (דברים כד, ח): "השמר כנגד הצרעת", אבל מצוות מילה דוחה

בישראל ואסור בפותים – אסור לו ליהנות בין מישראל בין מכותים, שאף הכותים הם בכלל שובתי שבת, לפי שמצוים הם על השבת ושובתים בה. אבל מתר לו ליהנות מנכרים, ואפילו מאלו ששובתים בשבת, לפי שאינם מצוים על כך. מאוכלי שום – הנודר שלא ליהנות מאוכלי השום, שכן לפי תקנת עזרא היו נוהגים לאכול שום בלילי שבתות, מפני שמרבה הזרע, וליל שבת הוא זמן עונה של תלמידי חכמים (עין גמרא בבא קמא פב, א), אסור בישראל ואסור בפותים – שאף הכותים החזיקו בתקנה זו לאכול שום בלילי שבת. מעולי ירושלים – אבל הנודר שלא ליהנות מעולי ירושלים, אסור בישראל – אסור לו ליהנות מישראל, ומתר בפותים – ומותר לו ליהנות מן הכותים, שאין הכותים בכלל עולי ירושלים, כמו שהזכרנו בהקדמה למשנתנו, שהיו שונאים את ירושלים ולא היו עולים אליה לרגל, אלא בחרו להם את הר גריזים כמקום מקדשם.

יוסל' שי

באור משנה יא

האומר: קונם שאיני נהנה לבני נח – שגדר שלא ינהה משל בני נח (עין "חוספות יוס טוב"), מתר בישראל – אף על פי שגם ישראל מכני נח הם, מתר ליהנות מהם, לפי שישראל אינם קריים בני נח אלא בני אברהם, ואסור באמות העולם – שכל אומות העולם בני נח הם. האומר: קונם שאיני נהנה לזרע אברהם – שגדר, שלא ינהה משל זרע אברהם, אסור בישראל – ואף בגרים, שאף הם בכלל זרע אברהם, שנאמר (בראשית יח, ה): "כי אב המון גוים נתתיך", ומתר באמות העולם – ואפילו בבני ישמעאל בן אברהם, שנאמר (בראשית כא, יב): "כי ביצחק יקרא לך זרע"; וכן מתר אף בבני עשו, שכן דרשו: "ביצחק" – ולא כל יצחק, ומכאן שאין קריים זרע אברהם אלא בני יעקב בלבד. האומר: קונם שאיני נהנה לישראל – שגדר שלא ינהה משל ישראל, לוקח ביותר ומזכר בפחות – כלומר מתר לישא וליתן עם ישראל, ובלבד שישלם בעד מקחו יתיר על כדי דמיו, ויקבל בעד מכרו פחות מכדי דמיו, ונמצא שאינו נהנה כלום. שישאל נהנין לי – אם אמר: קונם שאין ישראל נהנים משלי, לוקח בפחות ומזכר ביותר, אם שומעין לו – אם

לא נקרא שלם, עד שְמַל שְנַאמֶר (בראשית יז, א): "הַתְּהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד". דָּבָר אַחֵר: גְּדוּלָּה מִלָּה, שְׂאֵלְמָלָה הִיא לֹא בְּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, שְנַאמֶר (ידמיה לג, כה): "כֹּה אָמַר ה' אֱסִילָא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה, חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שָׁמַתִּי".

פ ר ק ר ב י ע י

א אֵין בֵּין הַמָּדָר הַנָּאָה מַחְבְּרוֹ לַמָּדָר הַיָּמֵנוּ מֵאֶכָּל — אֵלָא דְרִיסַת הַרְגֵּל, וְכִלִּים שְׂאִין עוֹשִׂין בָּהֶן אֶכָּל נֶפֶשׁ. הַמָּדָר מֵאֶכָּל מַחְבְּרוֹ — לֹא יִשְׁאִילֵנוּ נֶפֶשׁ, וּבִבְרָה, וְרַחֲמִים, וְתַנּוּר; אֶכָּל מִשְׁאִיל לֹא חִלּוּק, וְטַפְעַת, וְטָלִית, וְגוֹמִיָּם, וְכָל דָּבָר שְׂאִין עוֹשִׂין בּוֹ אֶכָּל נֶפֶשׁ. מְקוֹם שְׂמִשְׁכִּירִין פִּיּוּצָא בָּהֶן — אֶסוּר.

ב הַמָּדָר הַנָּאָה מַחְבְּרוֹ — שׁוֹקֵל אֶת שְׁקָלוֹ, וּפּוֹרֵעַ אֶת חוּבוֹ, וּמַחְזִיר לֹא אֶת אֲבֵדָתוֹ. מְקוֹם שְׁנוּטְלִין עֲלֶיהָ שָׂכָר — תַּפֵּל הַנָּאָה לַהֲקָדֵשׁ.

פירוש ברטנורא

(דברים כ"ד):

ד **א** אֵין בֵּין מוֹדֵר. אֵלָא דְרִיסַת הַרְגֵּל. לַעֲבוֹר דֶּרֶךְ אֲרָצוֹ, אוֹ לַהֲשִׁיל כִּלִּים שְׂאִין עוֹשִׂין בָּהֶם אוֹכֵל נֶפֶשׁ, שְׁמוּתֵרִין בַּמּוֹדֵר הַיָּמֵנוּ מֵאֶכָּל, וְאֶסוּרִין בַּמּוֹדֵר הַנָּאָה: נֶפֶשׁ וּבִבְרָה רַחֲמִים וְתַנּוּר. שְׁמִתְקִינִים בָּהֶם אוֹכֵל נֶפֶשׁ. וְכֵן קִרְדָּה וְשִׁפּוֹר שֶׁהָאֹכֵל עוֹמֵד בְּתוֹכָהּ. וּמוֹדֵר מֵאֶכָּל רִתְנָן בְּמִתְנִיתִין, הוּא שִׁיאֵמֵר לֹא הִנָּת מֵאֶכָּל עַל קוֹנָם: מְקוֹם שְׂמִשְׁכִּירִין פִּיּוּצָא בָּהֶם. דִּמְיוֹן דֶּרֶךְ לַהֲשִׁיב כִּיּוּצָא בּוֹה וְהוּא מוֹחֵל לֹא הַשְׁכִּירוֹת, בְּאוֹתָם הַדְּמִים יוֹכֵל לִקְנוֹת אוֹכֵל נֶפֶשׁ וְהוּא הַדְּרִיר מִהֵנָּה הַמְבִיאָה לִידֵי מֵאֶכָּל:

ב שׁוֹקֵל לֹא שְׁקָלוֹ. מַחְצִית הַשְּׁקֵל שְׁחִיב כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּכָל שָׁנָה לְצוּרֵךְ קֶרְבָּנוֹת צִבּוֹר. וְהַמּוֹדֵר יוֹכֵל לְשַׁקֵּל בְּשִׁבּוּל, דְּמִצּוֹה בַּעֲלָמָא קַעֲבִיד: וּפּוֹרֵעַ לֹא חוּבוֹ. אִית דְּמוֹקִי לֹא דְרוֹקָא בְּחוּב שְׁהִתְנָה לֹא עִם הַמְלוּחָה שְׁלֹא יִפְרַעֲנוּ אֵלָא לְכַשִּׁירָצָה וְלֹא יוֹכֵל הַמְלוּחָה לְלַחֲצוֹ, וְהַשְׁתָּא לֹא אֲהֵי לִיה מִיָּד בְּמָה שְׁפּוֹרַע חוּבוֹ. וְאִית דְּמוֹקִי לֹא בְּכָל חוּב שְׁבַעֲעוֹלָם, שְׂאִינוּ אֵלָא מוֹנַע אֶת בַּעַל חוּבוֹ שְׁלֹא יִתְבַּעֲנוּ, וּמוֹנַעַת תְּבִיעָה אֵינָה בְּכָלֵל הַנָּאָה: וּמַחְזִיר לֹא אֲבֵדָתוֹ. בֵּין שְׁהוּ נִכְסֵי מַחְזִיר אֶסוּרִים עַל בַּעַל אֲבֵדָה בֵּין שְׁהוּ נִכְסֵי בַּעַל אֲבֵדָה אֶסוּרִים עַל הַמַּחְזִיר מִשּׁוּם דְּמִצּוֹה קַעֲבִיד: וּבְמָקוֹם שְׁנוּטְלִין עֲלֶיהָ שָׂכָר תַּפּוּל הַנָּאָה לַהֲקָדֵשׁ. כִּשְׁשִׁינָם מוֹדְרִים הַנָּאָה זֶה מוֹזָה, אִם הוּא נוֹטֵל שָׂכָר נִמְצָא נִהְנֶה, וְאִם אֵינוֹ נוֹטֵל שָׂכָר נִמְצָא מִתְנָה, לְפִיכָךְ תַּפּוּל הַנָּאָה לַהֲקָדֵשׁ. וְלֹא אֲמִירָנָן יוֹלִיךְ הַנָּאָה לִים הַמְלוּחָה, לִפִּי שְׁאֵמֵר עֲלֵיו הַנָּתוּר כַּהֲקָדֵשׁ, הַלֵּכךְ כָּל הַנָּאָה הַבָּאָה לִידֵי מִמְנוּ הַקָּדֵשׁ הוּא:

משניות מבוארות — קהתי

את האיסור הזה, ואם היתה בהרת בראש הערלה, חותכה עם הערלה, שדורשים: "ומול בשר ערלתו" — ואפילו יש שם בהרת. **רבי אומר:** **גְּדוּלָּה מִלָּה, שְׁפָל הַמְצוֹת שֶׁעָשָׂה אֲבָרָהָם אָבִינוּ, לֹא נִקְרָא שְׁלָם, עַד שְׁמַל, שְנַאמֶר:** "הַתְּהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד" — ואחר כך כתוב: "ואתנה בריתי ביני וביניך"; ורש"י על התורה מפרש לפי המדרש: התהלך לפני — במצוות מילה, ובדבר הזה תהיה תמיים, שכל זמן שהערלה כך, אתה בעל מום לפני. **דָּבָר אַחֵר: גְּדוּלָּה מִלָּה, שְׂאֵלְמָלָה הִיא לֹא בְּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, שְנַאמֶר:** "כֹּה אָמַר ה' אֱסִילָא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה, חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שָׁמַתִּי" — ודרשו: בריתי יומם ולילה — זוהי ברית מילה שהיא קיימת בגופו של אדם יומם ולילה.

באור משנה א

מי שאמר לו חברו: "יֵאסֹר עֲלֶיךָ קֶרְבֵּן מֵה שֶׁאֵתָּה נִהְנֶה מִשְׁלִי" (או בקיצור: "קִנְיָנִים אֵתָּה נִהְנֶה לִּי"), או שהוא אמר לחברו: "יֵאסֹר עָלַי קֶרְבֵּן מֵה שְׂאִי נִהְנֶה מִשְׁלִי", הִרְיָהּ מוֹדֵר הַנָּאָה מִחִבְרוֹ. הֵינָּה שְׁנֵאסְרָה עֲלֵיו בְּנֵדֵר כָּל הַנָּאָה מִחִבְרוֹ. וְאִם אָמַר לוֹ חִבְרוֹ: "הַנָּאָה הַמְבִיאָה לִידֵי מֵאֶכָּל אֶסוּרָה עֲלֶיךָ", או שאמר הוא לחברו: "הַנָּאָה הַמְבִיאָה לִידֵי מֵאֶכָּל אֶסוּרָה עָלַי", הִרְיָהּ מוֹדֵר מֵאֶכָּל מִחִבְרוֹ. מִשְׁתַּנּוּ בָּאָה לַלְמַד, מֵה בֵּין הַמּוֹדֵר הַנָּאָה מִחִבְרוֹ לַמּוֹדֵר מִמְנוּ מֵאֶכָּל.

אֵין בֵּין הַמָּדָר הַנָּאָה מַחְבְּרוֹ — שֶׁהִדְרִיר חִבְרוֹ שְׁלֹא יִיְהֵנָה מִשְׁלוֹ, או שֶׁהִדְרִיר אֶת עַצְמוֹ שְׁלֹא יִיְהֵנָה מִשְׁל חִבְרוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ לַעֲלִיל, לַמָּדָר הַיָּמֵנוּ מֵאֶכָּל — שֶׁהִדְרִיר חִבְרוֹ אוֹ שֶׁהִדְרִיר אֶת עַצְמוֹ, שְׁלֹא יִיְהֵנָה מִמְנוּ הַנָּאָה הַמְבִיאָה לִידֵי מֵאֶכָּל, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּהֲקָדָמָה לַמִּשְׁתַּנּוּ, **אֵלָא דְרִיסַת הַרְגֵּל** — בַּחֲצֵר חִבְרוֹ, שֶׁהַמּוֹדֵר הַנָּאָה מִחִבְרוֹ אֶסוּר לוֹ אֶף לְהִיכַנֵּס לְרִשּׁוֹת חִבְרוֹ, אֲבָל הַמּוֹדֵר מֵאֶכָּל מִחִבְרוֹ מוֹתֵר לְהִיכַנֵּס לְרִשּׁוֹתָיו, וְכִלִּים שְׂאִין עוֹשִׂין בָּהֶן אֶכָּל נֶפֶשׁ — כִּלִּים שֶׁל חִבְרוֹ שְׂאִין מִשְׁתַּמְשִׁים בָּהֶם לְצוּרֵךְ אֲכִילָה; שֶׁהַמּוֹדֵר הַנָּאָה מִחִבְרוֹ אֶסוּר לְשֹׂאוֹל מִמְנוּ כִּלִּים אֵלּוּ, אֲבָל הַמּוֹדֵר מֵאֶכָּל מִחִבְרוֹ מוֹתֵר לְשֹׂאוֹל. **הַמָּדָר מֵאֶכָּל מַחְבְּרוֹ, לֹא יִשְׁאִילֵנוּ** — חִבְרוֹ, נֶפֶשׁ, וּבִבְרָה, וְרַחֲמִים, וְתַנּוּר — נֶפֶשׁ אוֹ כִּבְרָה וְכו', שְׁכֵל הַכִּלִּים הִלְלוּ מִשְׁמִשִּׁים לַהֲתַקְנַת מֵאֶכָּלִים, וְהִרִי אֶסוּרָה עֲלֵיו כָּל הַנָּאָה הַמְבִיאָה לִידֵי מֵאֶכָּל; **אֶכָּל מִשְׁאִיל לֹא חִלּוּק, וְטַפְעַת, וְטָלִית, וְגוֹמִיָּם, וְכָל דָּבָר**

יום רביעי

באור משנה ב

משנה זו באה ללמדנו במודר הנאה מחברו, אילו דברים מותר לחברו לעשות לו ואין בהם משום הנאה האסורה על המודר.

הַמָּדָר הַנָּאָה מַחְבְּרוֹ — כְּגוֹן רֵאוּבֵן, שֶׁנִּאֲסָרָה עֲלָיו בְּנֵדֵר הַנָּאָה מִשְׁמַעוֹן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּמִּשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת, **שׁוֹקֵל אֶת שְׁקָלוֹ** — מוֹתֵר שִׁיתֵּן שְׁמַעוֹן בְּשִׁבּוּלֵהוּ אֶת מַחְצִית הַשְּׁקֵל, שְׁחִיב כָּל אֶדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְשַׁקֵּל בְּכָל שָׁנָה לְתִרְוֹמַת הַלִּשְׁכָּה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ לְצוּרֵךְ קֶרְבָּנוֹת הַצִּיּוּר (כְּמוֹ שֶׁשִּׁנִּינוּ בַּמִּסְכָּת שְׁקִלִים), וּפּוֹרֵעַ אֶת חוּבוֹ — וְכֵן מוֹתֵר שִׁיפְרַע שְׁמַעוֹן אֶת חוּבוֹ שֶׁל רֵאוּבֵן לְבַעַל חוּבוֹ, שֶׁהוּאֵל וְאֵינוֹ נּוֹתֵן כְּלוֹם לִידֵי שֶׁל רֵאוּבֵן אֵלָא לִידֵי אַחֲרִים, לְגִזְבוֹר הַהֲקָדֵשׁ אוֹ לְבַעַל חוּבוֹ, אֵין כֵּאֵן אֵלָא "הַבְּרַחַת אֲרִי מַעֲלִי" (נַגְדָּא), כְּלוֹמֵר שֶׁשְׁמַעוֹן אֵינוֹ אֵלָא מוֹנַע הִיזָק מֵרֵאוּבֵן וּמִסַּלֵּק מִמְנוּ תוֹבַעִים, שְׁלֹא יִתְבַּעֲנוּ אוֹתוֹ, וְאֵין מִנִּיעַת הִיזָק וְסִילּוּק תְּבִיעָה בְּכָלֵל אִסוּר הַנָּאָה. וּמַחְזִיר לֹא אֶת אֲבֵדָתוֹ — אִם שְׁמַעוֹן מִצָּא אֲבִידָתוֹ שֶׁל רֵאוּבֵן, הִרְיָהּ מַחְזִירָהּ לוֹ, וְאֵין כֵּאֵן הַנָּאָה הַאֲסוּרָה עַל רֵאוּבֵן, שֶׁהִרִי שְׁלוֹ הוּא מַחְזִיר לוֹ, וְאֵינוֹ אֵלָא מְקִיִּים מִצְוֹת הַשְׁבָּת אֲבִידָה. מְקוֹם שְׁנוּטְלִין עֲלֶיהָ שָׂכָר — שְׁמִשְׁלִים שָׂכָר לְמַשִּׁיב אֲבִידָה, וְאֵין שְׁמַעוֹן רּוֹצֵה לְיִטּוֹל שָׂכָר מֵרֵאוּבֵן, וְנִמְצָא שִׁישׁ הַנָּאָה מִמֶּשׁ לְרֵאוּבֵן, תַּפֵּל הַנָּאָה לַהֲקָדֵשׁ — הַנָּתֵר הַשְׂכָּר תַּפּוּל לַהֲקָדֵשׁ, כְּלוֹמֵר שְׂאִין רֵאוּבֵן רִשְׁאִי לִיהִנָּת מִהַשְׂכָּר שֶׁמַּחֵל לוֹ שְׁמַעוֹן, וְעֲלָיו לִיתֵן אוֹתוֹ לַהֲקָדֵשׁ, שֶׁהוּאֵל וְאֶסוּרָה עֲלָיו הַנָּתֵר שְׁמַעוֹן כַּהֲקָדֵשׁ,

ג וְתוֹרֵם אֶת תְּרוּמָתוֹ וּמַעֲשָׂרוֹתָיו לְדַעְתּוֹ. וּמִקְרִיב עָלָיו קִנִּי וְבִין, קִנִּי וְזֹבֹת, קִנִּי וְיֹלְדוֹת, חֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת. וּמִלְמַד מִדְּרֵשׁ, הֶלְכוֹת, וְאַגְדוֹת, אָבֵל לֹא יִלְמְדֵנוּ מִקְרָא; אָבֵל מִלְמַד הוּא אֶת בְּנָיו וְאֶת בְּנוֹתָיו מִקְרָא. וְזֶן אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בְּנֵיו, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב בְּמִזְוֹנוֹתֵיהֶם. וְלֹא יִזְוֶן אֶת בְּהֶמְתּוֹ, בֵּין טֹמֶאֶה בֵּין טְהוֹרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: זֶן אֶת הַטֹּמֶאֶה, וְאֵינּוּ זֶן אֶת הַטְּהוֹרָה. אָמְרוּ לוֹ: מָה בֵּין טֹמֶאֶה לַטְּהוֹרָה? אָמַר לָהֶן: שֶׁהַטְּהוֹרָה נִפְשָׁה לְשִׁמְיָם, וְגוֹפָה שְׁלֹו, וְהַטֹּמֶאֶה נִפְשָׁה וְגוֹפָה לְשִׁמְיָם. אָמְרוּ לוֹ: אָף הַטֹּמֶאֶה נִפְשָׁה לְשִׁמְיָם, וְגוֹפָה שְׁלֹו, שְׁאֵם יִרְצָה – הָרִי הוּא מוֹכֶרָה לְגוֹיִם, אוֹ מַאֲכִילָה לְכֻלָּבִים.

ד הַמִּדֵּר הֵנָּה מַחֲבֵרוֹ וְנִכְנֵם לְבִקְרוֹ – עוֹמֵד, אָבֵל לֹא יוֹשֵׁב. וּמִרְפָּאָהוּ רְפוּאָת נֶפֶשׁ, אָבֵל לֹא רְפוּאָת קָמוֹן. וְרוֹחֵץ

פירוש ברטנורא

ג וְתוֹרֵם תְּרוּמָתוֹ וּמַעֲשָׂרוֹתָיו לְדַעְתּוֹ. כִּגוֹן שֶׁאִמְרָא כָּל הַרוּצָה לְתוֹרֵם יבֹא וְיִתְרוֹם. אָבֵל לֹא יֹאמַר לוֹ לְתוֹרֵם, שֶׁהִרִי עוֹשֶׂהוּ שְׁלִיחַ וְהֵנָּה הִיא לוֹ שְׁעוֹשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ: וּמִקְרִיב לוֹ קִנִּי וְזֹבֵן. כִּהֵן שֶׁהִדִּיר אֶת יִשְׂרָאֵל הֵנָּה מִמֶּנּוּ, יִכּוֹל לְהִקְרִיב קִרְבָּנוֹתָיו שֶׁמִּבְּאֵי עַל זֶב וְזֹבֵה וְיֹלְדוֹת: וּמִלְמַד מִדְּרֵשׁ. סְפָרָא וּסְפָרִי, שְׁרוּא מִדְּרֵשׁ הַפְּסוּקִים: הֶלְכוֹת, הֶלְכָה לְמִשְׁה מַסִּינִי: אֲגָדוֹת. דְּבָרֵי חֲכָמִים שֶׁהִסְמִיכּוּם עַל הַפְּסוּקִים. וְעַמְמָא דְּשִׁרִי לְלַמְדוֹ כָּל הַנִּי, שְׁאִין אֲדָם רִשְׁאִי לִיקָח שֹׁכֵר כְּדִי לְלַמַּד אֶת חֲבֵירוֹ אֶת כָּל אֵלֶּה, וְאִין כֵּאֵן הֵנָּה, דְּמִצְוָה קַעֲבִיד: אָבֵל לֹא יִלְמְדֵנוּ מִקְרָא. שְׁמוּתָא לְיִטּוֹל שֹׁכֵר עַל לְמַד הַמִּקְרָא, שְׁאִינוּ אֵלֶּה שֹׁכֵר פִּיטוּק טַעֲמִים לְגַן הַמִּקְרָאוֹת כְּהִלְכָתָהּ, וְלֹא דְאוֹרִייתָא הוּא וְשִׁרִי לְיִטּוֹל שֹׁכֵר עָלָיו, וְאִם אִינוּ נוֹטֵל נִמְצָא מִהֵנָּה, וְאִם נוֹטֵל נִמְצָא נִהְנֵה. וְדוּקָא בְּמִקּוֹם שֶׁנִּהְנֵה לְיִטּוֹל שֹׁכֵר עַל הַמִּקְרָא, אָבֵל בְּמִקּוֹם שְׁאִין נוֹטֵלִין שֹׁכֵר עַל הַמִּקְרָא אָף הַמִּקְרָא שְׁרִי לְלַמְדוֹ: אָבֵל מִלְמַד הוּא אֶת בְּנָיו. וְאֵעִ"ג דְּמִצְוָה עַל הָאֵב לְלַמַּד אֶת בְּנוֹ וְזֶה מוֹצִיאֵנוּ מִדִּי חֻבּוֹתָהּ, לֹא מִקְרָא הֵנָּה, דְּמִצְוָה לֹא לִיהֲנוֹת נִתְּנָה. וְגַם אֲפֻשֶׁר שְׁחִיָּה מוֹצֵא אֲחֵר שְׁחִיָּה מוֹלְמֵרוֹ חֲנִים: וְלֹא יִזְוֶן אֶת בְּהֶמְתּוֹ. דְּנִיחָא לִיה בְּפִיטוּמָה וְקָא מִהֵנִי לִיה: טֹמֶאֶה נִפְשָׁה וְגוֹפָה לְשִׁמְיָם. דְּלִמְלֻאכָה קִימָא וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ עַל פִּיטוּמָה: שְׁאֵם יִרְצָה מוֹכֶרָה לְעֻבְרִים. לֹאכִילָה וְנוֹטֵל דְּמִים יִתִּירִים בְּשִׁבִּיל פִּיטוּמָה:

ד עוֹמֵד אָבֵל לֹא יוֹשֵׁב. מִתְּנִיתִין אִירִי כְּשֶׁנִּכְסִי הַמִּבְקֵר אֲסוּרִי עַל הַחֹלָה, וּבְמִקּוֹם שֶׁנִּשְׁתַּלֵּין שֹׁכֵר עַל הַיִּשְׁכָּה עִם הַחֹלָה, שְׁאֵם יוֹשֵׁב עִמּוֹ וְאִינוּ נוֹטֵל שֹׁכֵרוֹ

משניות מבוארות – קהתי

משום לימוד פיסוק הטעמים, ואם אינו נוטל שכרו מראובן נמצא מהנהו. אָבֵל מִלְמַד הוּא אֶת בְּנָיו וְאֶת בְּנוֹתָיו מִקְרָא – רִשְׁאִי שִׁמְעוֹן לְלַמַּד מִקְרָא אֶת בְּנֵיו וְאֶת בְּנוֹתָיו שֶׁל רִאֲבֹן, שְׁאֵף עַל פִּי שִׁמְעוֹן עַל הָאֵב לְלַמַּד אֶת בְּנֵיו תוֹרָה, וְשִׁמְעוֹן מוֹצֵא אֶת רִאֲבֹן מִיַּד חֻבּוֹתָהּ, אִין בּוֹה הֵנָּה הָאֲסוּרָה עַל רִאֲבֹן, שִׁמְעוֹן לֹא לִיהֲנוֹת נִתְּנָה, וְהִרִי שִׁמְעוֹן אִינוּ אֵלֶּה עוֹשֶׂה מִצְוָה בְּמִקּוֹמוֹ שֶׁל רִאֲבֹן: וְ[ו] – שִׁמְעוֹן, אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בְּנָיו – שֶׁל רִאֲבֹן, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא – רִאֲבֹן – חֵיב בְּמִזְוֹנוֹתֵיהֶם – לִפִּי שְׁאִין שִׁמְעוֹן נוֹתֵן לִידוֹ שֶׁל רִאֲבֹן כְּלוֹם, כִּמּוֹ שֶׁבִּארְנִי בְּדִין שְׁשִׁנִּי מִבְּשִׁנָּה הַקּוֹדֶמֶת: "שׁוֹקֵל אֶת שְׁקָלוֹ וְפוֹרַע אֶת חֻבּוֹ". וְלֹא יִזְוֶן אֶת בְּהֶמְתּוֹ, בֵּין טֹמֶאֶה בֵּין טְהוֹרָה – שֶׁכֵּן פִּיטוּמָה הִיא הֵנָּה שֶׁל מִמֶּשׁ לְרִאֲבֹן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: זֶן אֶת הַטֹּמֶאֶה, וְאֵינּוּ זֶן אֶת הַטְּהוֹרָה – אִמְנֵם אֲסוּר לְשִׁמְעוֹן לִזְוֹן אֶת בְּהֶמְתּוֹ הַטְּהוֹרָה שֶׁל רִאֲבֹן, אָבֵל אֶת בְּהֶמְתּוֹ הַטֹּמֶאֶה מוֹתֵר לוֹ לִזְוֹן. אָמְרוּ לוֹ – חֲכָמִים: מָה בֵּין טֹמֶאֶה לַטְּהוֹרָה – מָה רִאִיתָ לְהַבְדִּיל בֵּין זֶה בֵּין טֹמֶאֶה לַטְּהוֹרָה? אָמַר לָהֶן: שֶׁהַטְּהוֹרָה, נִפְשָׁה לְשִׁמְיָם וְגוֹפָה שְׁלֹו – כְּלוּמֵר שֶׁהַבְּהֶמָה הַטְּהוֹרָה, אָף כְּשֶׁנִּפְשָׁה לְשִׁמְיָם, הִינֵּנוּ לְאַחֵר שְׁחִישְׁטָהּ, עַל כָּל פָּנִים יִהְיֶה רִאֲבֹן מְגוּפָה, שִׁיאֲכַל בְּשֶׁרָה, הִלְכָּהּ שֶׁל לֹא הֵנָּה מִפִּיטוּמָה, וְהַטֹּמֶאֶה – אָבֵל הַבְּהֶמָה הַטֹּמֶאֶה, נִפְשָׁה וְגוֹפָה לְשִׁמְיָם – כִּשְׁחִיָּה תְּמוּת, לֹא תֵּהָא לוֹ כָּל הֵנָּה מְגוּפָה, וְלִכֵּן אִינוּ נִהְנֵה מִפִּיטוּמָה. אָמְרוּ לוֹ – חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אָף הַטֹּמֶאֶה נִפְשָׁה לְשִׁמְיָם, וְגוֹפָה שְׁלֹו – אָף בְּבִהֶמָה טֹמֶאֶה יֵשׁ הֵנָּה לְרִאֲבֹן מְגוּפָה, שְׁאֵם יִרְצָה, הָרִי הוּא מוֹכֶרָה לְגוֹיִם, אוֹ מַאֲכִילָה לְכֻלָּבִים – וְנִמְצָא נִהְנֵה מִפִּיטוּמָה. הִלְכָּה אֲסוּר לְשִׁמְעוֹן לִזְוֹן אֶת בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל רִאֲבֹן, הַמּוֹדֵר מִמֶּנּוּ הֵנָּה, בֵּין טְהוֹרָה בֵּין טֹמֶאֶה.

י ו ט ח מ י ש

באור משנה ד

הַמִּדֵּר הֵנָּה מַחֲבֵרוֹ – כִּגוֹן שֶׁהִיא רִאֲבֹן מוֹדֵר הֵנָּה מִשְׁמַעוֹן, וְחֵלֶה רִאֲבֹן, וְנִכְנֵם – שִׁמְעוֹן אֱלִי, לְבִקְרוֹ – לְקִיָּם מִצְוֹת בִּיקוֹר חוֹלִים, עוֹמֵד – שִׁמְעוֹן בִּשְׁעַת בִּיקוּרוֹ, וְשׁוּבָה אֲצֵל רִאֲבֹן זֶמן מוֹעֵט, אָבֵל לֹא יוֹשֵׁב – בְּגִמְרָא מִבּוּאָר, שֶׁמְדוּבֵר כֵּאֵן בְּמִקּוֹם שֶׁנִּהְיִים לְשִׁלֵּם שֹׁכֵר לְאֲדָם הַיּוֹשֵׁב אֲצֵל הַחֹלָה, וְאִם שִׁמְעוֹן יוֹשֵׁב אֲצֵל וְאִינוּ נוֹטֵל שֹׁכֵר, נִמְצָא מִהֵנָּה הֵנָּה הָאֲסוּרָה עָלָיו; אָבֵל לְעַמּוֹד מוֹתֵר, שְׁאִינוּ אֵלֶּה מִקְרָא מִצְוֹת בִּיקוֹר חוֹלִים. וְיֵשׁ סוֹבְרִים, שֶׁאִפְּלוּ בְּמִקּוֹם

הִלְכָּה כָּל הֵנָּה הֵבֵאָה לִידוֹ מִמֶּנּוּ הִרִי הִיא הַקֶּדֶשׁ. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים (עַל פִּי הַגְּמָרָא): מִקּוֹם שֶׁנִּשְׁתַּלֵּין עָלֶיהָ שֹׁכֵר – כִּגוֹן שְׁשִׁנִּים מוֹדֵרִים הֵנָּה זֶה מוֹתֵר, שְׁאֵף בְּכִגוֹן זֶה מוֹתֵר לְכָל אֶחָד מֵהֶם לְהַחֲזִיר לְחִבְרוֹ אֶת אֲבִידָתוֹ, לִפִּי שְׁאִינוּ אֵלֶּה מִקְרָא מִצְוֹת הַשְּׁבֵט אֲבִידָה, וּמִצְוֹת לֹא לִיהֲנוֹת נִתְּנָה, אֵלֶּה שְׁאֵם הִיוּ נִהְיִים שֶׁמִּשְׁכִּיב הָאֲבִידָה נוֹטֵל שֹׁכֵר, וְנִמְצָא שְׁאֵם יוֹטֵל שֹׁכֵר הִרִיחוּ נִהְנֵה, וְאִם לֹא יוֹטֵל שֹׁכֵר, הִרִיחוּ מִהֵנָּה אֶת חֲבֵרוֹ, לְפִיכָּן תִּפּוּל הֵנָּה לְהַקְדֵּשׁ (בְּרִסְטֵנוֹרָא: "תְּפֹאֶרֶת יִשְׂרָאֵל").

באור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמד בראובן שהיה מודר הנהא משמעון.

וְתוֹרֵם – שִׁמְעוֹן, אֶת תְּרוּמָתוֹ וּמַעֲשָׂרוֹתָיו – שֶׁל רִאֲבֹן, הַמּוֹדֵר הֵנָּה מִמֶּנּוּ, לְדַעְתּוֹ – בִּידִיעָתוֹ שֶׁל רִאֲבֹן כִּגוֹן שֶׁאִמְרָא רִאֲבֹן: כָּל הַרוּצָה לְתוֹרֵם יבֹא וְיִתְרוֹם. אָבֵל לֹא יֹאמַר לְשִׁמְעוֹן לְתוֹרֵם לוֹ, שֶׁהִרִי עוֹשֶׂה אוֹתוֹ שְׁלִיחַ, וְהֵנָּה הִיא לוֹ שִׁמְעוֹן עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ. בְּמִפְרָשִׁים מְבוּאָר, שְׁדוּקָא כְּשֶׁתוֹרֵם שִׁמְעוֹן מִשֶּׁל תְּבוּאָת רִאֲבֹן צָרִיךְ שִׁיתְרוֹם מִדַּעְתּוֹ, אָבֵל אִם שִׁמְעוֹן תוֹרֵם מִשֶּׁל עַל שֶׁל רִאֲבֹן, אִינוּ צָרִיךְ דַּעְתּוֹ; וּמוֹתֵר לְעוֹשֶׂה לוֹ כֵּן כֶּשֶׁ שִׁמְעוֹן לְפָרַע אֶת חֻבּוֹ, כִּפִּי שְׁשִׁנִּי מִבְּשִׁנָּה הַקּוֹדֶמֶת (וְחֵמָאִיר: וְתוֹסֵפוֹת רַבִּי עֲקִיבָא אִיגָר). וּמִקְרִיב עָלָיו – אִם שִׁמְעוֹן הוּא כִּהֵן, מוֹתֵר לוֹ לְהִקְרִיב בְּשִׁבִּיל רִאֲבֹן, קִנִּי וְזֹבֵן, קִנִּי וְזֹבֹת – הִינֵנוּ שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה, שְׁחִיבִים זֶב וְזֹבֵה לְהִקְרִיב בֵּינֵם הַשְּׁמִינִי, לְאַחֵר שְׁבַעַת יָמִים נִקִּים, קִנִּי וְיֹלְדוֹת – שֶׁנִּאֲמַר בִּיּוֹלָדֶת (וְיוֹקֵאִיב, ו-ח): "וּבְמִלְאֵת יְמֵי טְהוֹרָה לִבֶּן אוֹ לְבַת תְּבִיא כִּבְשֵׁ בֶן שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תוֹר לְחֻטָּאת... וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָהּ דִּי שֶׁהָלַקְתָּ שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה" וְגוֹ, חֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת – וְהוּא הָרִדִּין לְכָל הַקִּרְבָּנוֹת, אֵלֶּה שֶׁשִּׁמְעוֹן נִקְטָה אֵלֶּה לְרִבּוּתָא, שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁהִקְנִינִי הִלְלוּ, וְכֵן חֲטָא וְאִשָּׁם שֶׁל מִצְוֹרַע, מִתִּירִים אֶת בְּעִלְיָהם בְּאֲכִילַת קִדְשִׁים, מְכַל מִקּוֹם מוֹתֵר לִכְהֵן לְהִקְרִיב בְּשִׁבִּיל הַמּוֹדֵר מִמֶּנּוּ הֵנָּה, לִפִּי שֶׁהִכּוּהֵם שְׁלוּחֵי שְׁמִים הֵם, וְלֹא שְׁלוּחֵי בְעַל הַקִּרְבָּן, וְאִין כֵּאֵן אֵלֶּה גִרְמַת הֵנָּה בְּלִבָּהּ. וּמִלְמַד מִדְּרֵשׁ – רִשְׁאִי שִׁמְעוֹן לְלַמַּד אֶת רִאֲבֹן מִדְּרֵשׁ פְּסוּקֵי הַתּוֹרָה, כִּגוֹן מְכִילָתָא, סְפָרָא וּסְפָרִי, הֶלְכוֹת, וְאַגְדוֹת – כְּלוּמֵר שֶׁמִּלְמַדוֹ בְּחִינָם כָּל תּוֹרָה שֶׁבַעַל פֶּה, וְאִין בּוֹה הֵנָּה הָאֲסוּרָה עַל רִאֲבֹן, לִפִּי שְׁאִין אֲדָם רִשְׁאִי לְיִטּוֹל שֹׁכֵר בְּעַד לְיִמּוֹד הַתּוֹרָה, וְאִין כֵּאֵן אֵלֶּה קִיּוֹם מִצְוָה בְּלִבָּהּ, אָבֵל לֹא יִלְמְדֵנוּ מִקְרָא – שֶׁכֵּן הַמִּלְמַד מִקְרָא מוֹתֵר לוֹ לְיִטּוֹל שֹׁכֵר

עמו באמבטי גדולה, אבל לא בקמטה. וישן עמו במטה. רבי יהודה אומר: בימות החמה, אבל לא בימות הגשמים, מפני שהוא מהנהו. ומסב עמו על המטה, ואוכל עמו על השלחן, אבל לא מן התמחוי; אבל אוכל הוא עמו מן התמחוי החוץ. לא יאכל עמו מן האבוס שלפני הפועלים. ולא יעשה עמו פאומן; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: עושה הוא ברחוק ממנו.

ה המדר הנאה מחברו לפני שביעית – לא יורד לתוך שדהו, ואינו אוכל מן הנוטות; ובשביעית – אינו יורד לתוך שדהו, אבל אוכל הוא מן הנוטות. נדר הימנו מאכל לפני שביעית – יורד לתוך שדהו, ואינו אוכל מן הפרות; ובשביעית – יורד ואוכל.

ו המדר הנאה מחברו – לא ישאלנו ולא ישאל ממנו, לא ילוננו ולא ילונה ממנו, ולא ימכר לו ולא יקח ממנו.

פירוש ברטנורא

הנהוג הרי מהנהו. אבל עמידה, זמן מועט הוא ואין רגילין ליטול עליה שכר: רפואת הנפש. רפואת גופו: רפואת ממון. רפואת בהמתו. לפי שחייב אדם לרפאות את חברו כשחלה, שנאמר (דברים כ"ב) והשובותיו לו, לרבות אברת גופו, ומצוה קעבדי, לפיכך אע"פ שהדירו הנאה ממנו מרפאו בידיו כשחלה בגופו. ואם חלתה בהמתו אינו יכול לרפאה בידים מפני שמהנהו, אבל אומר לו סם פלוני יפה לה, סם פלוני רע לה: אבל לא בקמטה. מפני שמהנהו כשמגביה עליו את המים: אבל לא בימות הגשמים. מפני שמחממו. והלכה כר' יהודה: אבל לא מן התמחוי. לא יאכל עמו בבלי אחד, שמא יניח מלאכול מנה יפה שבו כדי שיאכל זה שמודר הנאה ממנו, או שמא יקרב לפניו חתיכה שיאכל ונמצא מהנהו: אבל אוכל הוא מן התמחוי החוץ. לבעל הבית. ראובן אוכל בקערה שיועד שכשיחזורנה לבעל הבית יחזור בעל הבית וישלחנה לשמעון שמודר הנאה, ממנו ולא חיישין שמא ישייר בקערה כדי שיאכל ממנה שמעון ונמצא מהנהו: האבוס שלפני הפועלים. כלי גדול שממלאים אותו ואוכלים בו כל הפועלים ביחד: לא יעשה עמו פאומן. לא יקצור עמו באותה שורה שהוא קוצר. שגורם לו שממחר לעשות מלאכתו כשמוצא המקום פנוי ונמצא מהנהו. ואין הלכה כר"מ:

ה מן הנוטות. פירות תלוין הנוטין חוץ מן הפרדס: ובשביעית לא יורד לתוך שדהו. אע"פ דפירות שביעית רחמנא אפקרינהו, גוף הקרקע לא אפקר רחמנא, וחיישין שמא בשעה שאינו אוכל מן הפירות ישהה בשדה ויתעכב שם ויהנה מגוף הקרקע שאינו הפקר:

ו המודר הנאה מחברו לא ישאלנו. גזירה שמא ישאל ממנו, והוא אסר הנאת אותו פלוני עליו. וכן לא ילוננו, גזירה שמא ילונה ממנו: ולא ימכר לו. בפחות משווי, גזירה שמא יקח ממנו נמי בפחות משווי ונמצא נהנה: אם היה דרכו לחרוש הוא אסור. דלא איכיון אלא שלא יחרוש הוא עצמו כמו שהיה

משניות מבוארות – קהתי

ברחוק משום קרוב.

באור משנה ה

כתוב בתורה (שמות כג, יא): "והשביעית תשמטנה ונמשתה ואכלו אבינו עמך ויתרם תאכל חית השדה, כן תעשית לכרמך לזיתך". מכאן שפירות שביעית הם הפקר, ומותר לכל אדם להיכנס לתוך שדהו וכרמו של חברו, כדי לאכול מן הפירות. משנה זו באה ללמדנו מה דינו של המודר הנאה מחברו בשנת השמיטה.

ה המדר הנאה מחברו לפני שביעית – כגון שהדיר שמעון את ראובן לפני שנת השמיטה, שלא ייהנה ממנו, לא יורד לתוך שדהו – אסור לראובן להיכנס אף בשנת השמיטה לתוך שדהו של שמעון, שהרי אסורה עליו דריסת הרגל ברשותו, כמו ששנינו במשנה א בפרקנו, ואינו אוכל מן הנוטות – וכן אסור לראובן לאכול מן הפירות הנוטים חוץ לשדהו של שמעון, ואפילו בשנת השמיטה, שכן "אדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו" (נמרא); ובשביעית – אבל אם הדיר שמעון את ראובן בשנת השמיטה, אינו יורד לתוך שדהו – אסור אמנם לראובן להיכנס לתוך שדהו של שמעון, כדי לאכול מהפירות שבתוכה שהם הפקר, גזירה שמא ישהה בשדה שלא לצורך אכילת פירות, ונמצא נהנה הנאת דריסת רגל בקרקע חברו, ולא הפקירה התורה את הקרקעות אלא לצורך אכילת פירותיהם בלבד, אבל אוכל הוא מן הנוטות – מותר לראובן לאכול מן הפירות הנוטים חוץ לשדהו של שמעון, שהואיל והדירו שמעון בשביעית, ופירות שביעית הפקר הם, ואינם ברשותו, לפיכך אינו יכול לאסור אותם עליו. נדר הימנו מאכל לפני שביעית – נדר ראובן לפני שנת השמיטה שלא ייהנה משמעון הנאת מאכל בלבד (עיין משנה א בפרקנו), יורד לתוך שדהו – מותר לראובן להיכנס לתוך שדהו של שמעון, שהרי המודר מאכל מחברו מותר בדריסת הרגל, כדמבאר לעיל (משנה א), ואינו אוכל מן הפרות – שהרי אסורה עליו הנאת מאכל משמעון, ואפילו כשהגיעה שנת השמיטה אסור לו לאכול מפירותיו, כמו שבארנו הטעם לעיל; ובשביעית – אבל אם בשנת השביעית נדר ראובן, שלא ייהנה משמעון הנאת מאכל, יורד – ראובן לתוך שדהו של שמעון, ואוכל – מן הפירות שבתוכה, שאין פירות אלו של שמעון, אלא הפקר הם.

שאינ נוהגים לשלם שכר על הישיבה אצל החולה עומד אבל לא יושב. גזירה שמא ישהה אצלו יותר מכדי מצוות ביקור חולים, ונמצא מהנהו. ומרפאהו רפואת נפש – כלומר רפואת גופו, שכן חייב אדם לרפא את חברו, שנאמר (דברים כב, ב): "והשובותיו לו" – לרבות אבידת גופו; ואפילו כשיש שם רופא אחר, ורשאי שמעון לרפא את ראובן, שלא מן הכל זוכה אדם להתרפא, אבל לא רפואת ממון – כלומר רפואת בהמתו (נמרא), שאם חלתה בהמתו של ראובן אסור לשמעון לרפאה, מפני שמהנהו, ורוחץ עמו באמבטי גדולה, אבל לא בקמטה – שכן באמבטי קטנה מהנה שמעון את ראובן, שמגביה עליו את המים שבתוכה, וישן עמו במטה – שאינה של שמעון. רבי יהודה אומר: בימות החמה – מותר לשמעון לישון עם ראובן במטה, אבל לא בימות הגשמים, מפני שהוא מהנהו – שמחממו. ומסב עמו על המטה – אפילו בימות הגשמים, ואין חוששים שמא יישן עמו, ואוכל עמו על השלחן – ואין חוששים שמא יאכל ראובן משל שמעון, אבל לא מן התמחוי – אסור לשמעון לאכול עם ראובן מן הקערה הגדולה, המשותפת לכל המסובים, שמא יניח לו את המנה היפה, אבל אוכל הוא עמו מן התמחוי החוץ – בנמרא מבואר: "מן התמחוי החוץ לבעל הבית", היינו מן הקערה שיש בה מאכל הרבה, וכל אחד אוכל ממנה לשובע, ועוד משתייר בה מותר החוץ לבעל הבית; בכגון זה אין כל חשש שמא ייהנה שמעון את ראובן. לא יאכל עמו – שמעון עם ראובן, מן האבוס שלפני הפועלים – נוהגים היו לתת אוכל לפועלים בקערה גדולה וארוכה הדומה לאבוס, ואף בקערה זו לא יאכל עמו יחד, שכן אם אחד מהם אוכל מעט הרי מתרבה חלקו של חברו, ונמצא מהנהו: ולא יעשה עמו פאומן – לא יעזור שמעון עם ראובן בתלם אחד, מפני שמרפה את הקרקע ונמצא מסייעו בעבודתו ומהנהו. ויש מפרשים: "ולא יעשה עמו באומן" – לא יקצור עמו בשורה אחת, שמקל עליו את עבודתו כשמפנה לו מקום, ונמצא מהנהו (רמב"ם): דברי רבי מאיר – הסובר שאסור לעשות עמו באומן אפילו ברחוק מקום, גזירה שמא יעשה עמו גם בקירוב מקום. וחכמים אומרים: עושה הוא ברחוק ממנו – שאין גוזרים

אמר לו: השאילני פרתך. אמר לו: אינה פנויה. אמר: קונים שדי שאני חורש בה לעולם, אם היה דרכו לחרוש – הוא אסור, וכל אדם מתירין; אם אין דרכו לחרוש – הוא וכל אדם אסורין.
 ז המדר הנאה מחברו ואין לו מה יאכל – הולך אצל החנוני, ואומר: איש פלוני מדר ממני הנאה, ואיני יודע מה אעשה? והוא נותן לו, ובא ונוטל מזה. היה ביתו לבנות, גדרו לגדר, שדהו לקצור – הולך אצל הפועלים, ואומר: איש פלוני מדר ממני הנאה, ואיני יודע מה אעשה? הם עושין עמו, ובאין ונוטלין שְׂכָר מזה.
 ח היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל – נותן לאחר לשום מתנה, והלה מתר בה. אם אין עמם אחר – מניח על הפלע או על הגדר, ואומר: הרי הן מפקרים לכל מי שיחפץ, והלה נוטל ואוכל, ורבי יוסי אוסר.

פירוש ברטנורא

רגיל, אבל אחרים יחרשו: ואם אין דרכו לחרוש. דעתו היה שלא יחרשו בה לא הוא ולא אחרים:
 ז ואין לו מה יאכל. אורחא דמלתא נקט, וה"ה אפילו יש לו מה יאכל: ובא זה ונוטל מזה. אם ירצה ליתן לו, ואינו עובר על נדרו. אבל אינו יכול לכופו לשלם לו, דהא לא אמר לו תן לו ואני אפרע. ואם אמר לו כן, אסור, דהא שליח שויה:
 ח ורבי יוסי. דכיון שאין שם אחר שיכול לזכות אלא הוא, הוי כמתנה. ואין הלכה כר' יוסי. ודוקא באין לו מה יאכל הוא דשרו רבנן, אבל באינו אחרתא לא:

משניות מבוארות – קהתי

והוא נותן לו – והחנוני נותן מזונות לראובן, ובא ונוטל – דמי המזונות, מזה – משמעון; ומותר לראובן ליהנות מן המזונות הללו, שאין החנוני שליחו של שמעון, שהרי לא אמר לו שמעון: "נתן מזונות לראובן ואני אפרע לך"; אף אין החנוני יכול לכופו את שמעון שישלם לו, אלא אם שמעון רוצה הוא פורע לו, והרי שנינו לעיל (משנה ב) שיותר לשמעון לפרוע חובותיו של ראובן, ואין בזה הנאה האסורה עליו. ולא רק לצורך מזונות מותר לעשות כן, אלא אף לצורך בניין ביתו וכיוצא בזה, כמו שהמשנה שונה מיד. הִיָּה בֵּיתוֹ לִבְנוֹת, גִּדְרוֹ לְגִדּוֹר, שְׂדֵהוּ לְקָצוֹר – היה לראובן לבנות בית או לעשות גדר או לקצור שדהו, ואין לו מנות לשלם לפועלים, הולך – שמעון – אצל הפועלים, ואומר: איש פלוני – ראובן – מדר ממני הנאה, ואיני יודע מה אעשה – כדי שיכנה ביתו או יעשה גדרו או יקצור שדהו? הם עושין עמו – הפועלים עושים עם ראובן במלאכתו, כלומר עושים לו את המלאכה הדרושה לו, ובאין ונוטלין שְׂכָר מזה – משמעון, ואין ראובן עובר בזה על הגדר, כמו שבארנו לעיל בענין המזונות.

שבת קודש

באור משנה ח

במשנה הקודמת למדנו, שאם ראובן מדר הנאה משמעון ואין לו מה יאכל, מותר לשמעון לומר לחנוני: ראובן, שהוא מדר הנאה ממני, זקוק למזונות, ואיני יודע מה אעשה? והחנוני נותן מזונות לראובן, ובא ונוטל דמיים משמעון. משנתנו מוסיפה ללמד באותו ענין, שראובן מדר הנאה משמעון ואין לו מה יאכל, והיא דנה בכגון שראובן ושמעון היו שניהם לבדם בדרך. ויש הברל (לפי המפרשים) בין הדין ששנינו במשנה הקודמת לדין של משנתנו, שדין המשנה הקודמת נוהג אפילו כשיש לראובן מה יאכל, ולא נקטה המשנה "ואין לו מה יאכל" אלא משום שכן דרכו של דבר, שאין אדם דואג למי שמדר ממנו הנאה אלא בכגון שאין לו מה יאכל; ואילו דין משנתנו נוהג דווקא כשאין לראובן מה יאכל (הרא"ש: ועיין תוספות רבי עקיבא איגר).

היו מהלכין בדרך – היה ראובן מדר הנאה משמעון, והיו שניהם מהלכים בדרך, ואין לו – לראובן, מה יאכל – ורוצה שמעון לתת לו מזונות, נותן לאחר לשום מתנה, – אם יש עמם אדם אחר, נותן לו שמעון מזונות לשם מתנה, והלה – ראובן, מתר בה – במתנה שנותן לו האחר, כלומר שיותר לראובן לקבל מיד האחר את המזונות שהוא קיבל משמעון במתנה, ואין ראובן עובר בזה על הגדר. אם אין עמם אחר – ששניהם לבדם בדרך, ואין לראובן מה יאכל, מניח – שמעון מזונות, על הפלע או על הגדר, ואומר: הרי הן מפקרים לכל מי שיחפץ – היינו, שמפקיר את המזונות, וכל מי שרוצה יכול לזכות בהם, והלה נוטל ואוכל – ומותר לראובן ליטול מזונות אלו ולאכלם, שאינו נהנה משל שמעון אלא

יום ששי

באור משנה ו

משנתנו מוסיפה ללמד במדר הנאה מחברו, מה הם הדברים האסורים עליו במשאו ומתנו עם חברו.

המדר הנאה מחברו – היה ראובן מדר הנאה משמעון, לא ישאילנו ולא ישאל ממנו – אסור לראובן לשאל כלים משמעון, שהרי אסורה עליו כל הנאה ממנו; וכן אסור לראובן אף להשאיל כלים לשמעון, גזירה שמא ישאל ממנו, לא ילנו ולא ילנה ממנו – אסור לראובן ללוות מעות משמעון, שזו הנאה האסורה עליו; וכן אסור לו גם להלוות את שמעון, גזירה שמא ילוה ממנו, ולא ימכר לו ולא יקח ממנו – אסור לראובן למכור דבר לשמעון ולא לקנות ממנו; ואפילו למכור לו דבר בפחות משווי אסור, גזירה שמא גם יקנה ממנו בזול, ונמצא נהנה הנאה האסורה עליו. אמר לו: השאילני פרתך – לא במדר ומדיר מדובר כאן, אלא דין אחר הוא המוכח במשנה אגב ענין ההשאלה שהוזכר ברישא. אמר לו אדם לחברו שישאילנו פרתו. אמר לו: אינה פנויה – ואמר לו חברו, שאינו יכול להשאיל לו את פרתו, משום שהיא במלאכתה, אמר: קונים שדי שאני חורש בה לעולם – כעס הלה על חברו שסירב להשאיל לו את פרתו, ונדר שלא יחרוש שדהו בפרת חברו לעולם; ואחר כך השאיל לו חברו את פרתו, אם היה דרכו לחרוש – אם רגיל היה השואל לחרוש בעצמו את שדהו, ולא על ידי אחרים, הוא אסור – לחרוש את שדהו בפרה זו, וכל אדם מתירין – כגון עבדיו או חבריו מותרים לחרוש את שדהו באותה פרה, שלא נתכוון בנדרו אלא שלא יחרוש הוא עצמו כמו שהיה רגיל; אם אין דרכו לחרוש – ואם אינו רגיל לחרוש בעצמו אלא על ידי פועלים, הוא וכל אדם אסורין – גם לו וגם לאחרים אסור לחרוש שדהו בפרת חברו, שהוראיל ואין דרכו לחרוש, אנו אומרים שכונתו היתה בנדרו, שלא יחרוש בה בשדהו לא הוא ולא אחרים.

באור משנה ז

במשנה ב בפרקנו למדנו שהמדר הנאה מחברו, שוקל לו חברו את שקלו ופורע את חובו, ואין בזה משום הנאה האסורה על המדר, כמו שבארנו שם. משנתנו מוסיפה ללמד, שאף ככתחילה יכול המדר לרמוז לחנוני או לפועלים, שהיה מוכן לפרוע את חובותיו של המדר, כפי שמבואר במשנה, ובכלל של יאמר המדר בלשון שיש במשמעותו עשיית שליח.

המדר הנאה מחברו – היה ראובן מדר הנאה משמעון, ואין לו – לראובן, מה יאכל – ורוצה שמעון להמציא לו מזונות; הולך – שמעון – אצל החנוני, ואומר: איש פלוני – ראובן – מדר ממני הנאה, ואיני יודע מה אעשה – כדי שיהא לו מזון?

פ ר ק ח מ י ש י

א השתפין שגדרו הנאה זה מזה – אסורין לפנס לחצר. רבי אליעזר בן יעקב אומר: זה נכנס לתוך שלו, וזה נכנס לתוך שלו. **ושניהם אסורים להעמיד שם רחים ותנור, ולגדל תרנגולים. היה אחד מהם מדר הנאה מחברו – לא יפנס לחצר. רבי אליעזר בן יעקב אומר:** יכול הוא לומר לו: לתוך שלי אני נכנס, ואיני נכנס לתוך שלך. וכופין את הנודר למכור את חלקו.

פירוש ברטנארא

ה א השותפין. שיש לכל אחד מהם בית בחצר, והחצר שלפני הבתים שותפין בה. ובזמן שיש בחצר דין חלוקה והוא שיהיה לכל בית ובית ארבע אמות בחצר לפני הבית וישאר עוד מן החצר ארבע אמות לזה, וארבע אמות לזה בהא מודו כולי. עלמא דשניהם אסורים ליכנס בחצר עד שיחלוקה, הואיל ויש בה דין חלוקה. ולא אפליגו ר' אליעזר ורבנן אלא בחצר שאין בה דין חלוקה, רבנן אמרי כל אחד מהם בשל חברו הוא נכנס, ורבי אליעזר בן יעקב סבר יש ברירה והאי ברירה קאזיל: **ושניהם אסורים להעמיד שם רחים וכו'.** ומורה ר' אליעזר בן יעקב בכל הני דרשותים מעכבים זה על זה, דלא שייך להתיר מטעם ברירה. דכיון דבדור לעכב עליו ואינו מעכב נמצא מהנהו: **וכופין את הנודר למכור את חלקו.** דחיישין מאחר שרואה את חברו נכנס יטבח ויכנס גם הוא. אבל כששניהם אסורים לא חיישין. ודוקא כשנדר מעצמו שלא יתנה בשל חברו הוא דכופין אותו למכור חלקו, אבל אם חברו הדירו שלא יתנה ממנו, אנוס הוא ואין כופין אותו למכור דמאי אית ליה למיעבר, ואם אמרת כן כל שותף ידיר את חברו שלא יתנה ממנו כדי שיכופו אותו למכור לו חלקו:

משניות מבוארות – קהתי

ברשות חברו, שהרי כל החצר היא גם רשותו של חברו. **רבי אליעזר בן יעקב אומר:** זה נכנס לתוך שלו, וזה נכנס לתוך שלו – מותרים הם להיכנס לחצר, לפי שכל אחד מהם נכנס לתוך שלו ולא לתוך של חברו. בגמרא מבואר, שרבי אליעזר בן יעקב סובר: "יש ברירה", כלומר שכל אחד מהשותפים, בשעה שמשתמש בחצר, יכול לומר, שהוא משתמש אז בחלקו הוא שבידו לו ולא בשל חברו (עיי' גמרא בבא קמא נא. א). **ושניהם אסורים – לדברי הכל, להעמיד שם רחים ותנור, ולגדל תרנגולים –** שכן מן הדין רשאים השותפים בחצר לעכב זה על זה בדברים אלו, כמו שבארנו לעיל, וכשאננם מעכבים נמצאים נהנים זה מזה. **היה אחד מהם מדר הנאה מחברו –** וחברו לא היה מודר הנאה ממנו, **לא יפנס לחצר –** אסור למודר להיכנס לחצר, כמו ששינו ברישא. **רבי אליעזר בן יעקב אומר:** מותר למודר להיכנס לחצר, שכן יכול הוא לומר לו – לחברו: **לתוך שלי אני נכנס, ואיני נכנס לתוך שלך –** כמו שבארנו לעיל. **וכופין את הנודר למכור את חלקו –** אם הוא מודר הנאה מחברו מחמת נדרו שנדר מעצמו שלא יתנה מחברו, ולא מפני שהדירו חברו, כופים אותו למכור את חלקו בחצר לחברו, שהואיל וחברו נכנס ומשתמש בחצר, חוששים שמא גם הוא יעשה כחברו ויעבור על נדרו. ברם, אם הדירו חברו, אין כופים אותו למכור את חלקו, שהרי אנוס הוא; ואם תאמר כן, כל שותף ידיר את חברו שלא יתנה ממנו, כדי שיכופו אותו למכור לו את חלקו.

משל הפקר. **ורבי יוסי אומר –** על ראובן ליטול מזונות אלו שהפקיר שמעון, שההוא ואין שם אדם אחר שיכול לזכות במזונות, הרי זה כאילו נתן שמעון מתנה לראובן עצמו.

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנתנו עוסקת בשותפים בחצר שלפני בתיהם, שכן בימיהם לא היו הבתים פתוחים לרחוב, אלא לתוך חצר, שהיתה לרוב משותפת לכמה בתים, ודיירי הבתים שבתוכה השתמשו בחצר לתשמישיהם השונים. ונוהגים היו להעמיד בחצר תנור לאפיה, ריחים לטחינה, כיריים לבישול, וכן לגדל בה תרנגולים. חצר השייכת לשני בעלי בתים או יותר נקראת "חצר השותפין". והלכה היא, שכל אחד מהשותפים רשאי לעכב את חברו, שלא יעמיד בחצר תנור, ריחים וכדומה, משום שהחצר צריכה להיות פנויה בעיקר לשם כניסה ויציאה. ברם, למעשה נוהגים היו השותפים לוותר זה לזה בדברים האמורים למעלה, ולא היו מקפידים על כך. – חצר השותפים שיש בה לפחות ארבע על ארבע אמות לכל אחד מן השותפים (5 מטרס מרובעים בערך). מלבד ארבע אמות לפני כל פתח, הרי זו "חצר שיש בה דין חלוקה", כלומר שרשאי אחד השותפים לתבוע חלוקת החצר ביניהם. ואם השותפים נדרו, שלא ליהנות זה מזה, אסורים הם להיכנס בחצר עד שיחלוקה (לפי מסקנת הגמרא). וחצר שאין בה כשיעור האמור לעיל, הרי זו "חצר שאין בה דין חלוקה", כלומר שאין אחד מהם יכול לתבוע חלוקת החצר, אלא יכול לומר לחברו: או מכור לי חלקך, או קנה חלקי ממני. ואם בחצר כזו נדרו השותפים שלא ליהנות זה מזה כאנו למחלוקת תנאים במשנתנו.

השתפין – שיש להם חצר משותפת, ואין בה כדי חלוקה, **שגדרו הנאה זה מזה –** שכל אחד מהם נדר שלא ליהנות משל חברו, **אסורין לפנס לחצר –** לפי שנמצא כל אחד נהנה מדריסת הרגל

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' ב

16 הגמרא: **אמר רבה בר רב שילא**, הלשון 'לפר בר', הוא כמאן דאמר
17 – כאילו כתוב בלפי בר [חוקין], שהשומרים היו יושבים אחורי
18 [ומחוקין] כל כותלי ההיכל וקדש הקדשים, והיינו מאחורי בית
19 הכפורת.
20 מצות עשה מן התורה לשלח את כל הטמאים מן המקדש, שנאמר
21 (במדרב ה) 'וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש'
22 וגו'. והתבאר בתורה (ויקרא יז טו), שטמא שנכנס למקדש במזיד,
23 חייב כרת. ואם נכנס בשוגג, חייב קרבן חטאת (ויקרא ה ב). במשנה
24 (שבועות יד) מבואר, שאין טמא חייב כרת או קרבן אלא אם כן נכנס
25 לעזרה. בסוגיא שלפנינו יתבאר על איזה מקומות במקדש חייבים
26 משום טומאה.
27 **אמר רב יהודה** אמר שמואל, כל הטמאים שנכנסו להר הבית, אין
28 חייבין כרת (במזיד) או קרבן (בשוגג) משום איסור כניסה בטומאה
29 למקדש, אלא על כניסה לתוך הדיקף חומת העזרה,

1 [וכן לדרוס].
2 הגמרא ממשכה לברר כיצד הוכשרה כל העזרה על ידי
3 הפשפושין. מבררת הגמרא: **אחורי בית הכפופות –** אותן אחת
4 עשרה אמות שמאחורי קדש הקדשים ועד הכותל המערבי של
5 העזרה, **מאי –** כיצד הוכשרו הם על ידי הפשפושין. מבארת
6 הגמרא: **תא שמע, דאמר רבי בר רב יהודה** אמר רב, לול [חלון] וקדש
7 קבן היה פתוח מן התא שהיה **אחורי בית הכפופות** וקדש
8 הקדשים, אל אויר העזרה לצד מערב, והיה אותו חלון קבוע
9 שמונה אמות, ונעשה כפי **התקשרות את העזרה –** והיינו את החלק
10 שמאחורי קדש הקדשים עד הכותל המערבי של העזרה,
11 לאכילת קדשי קדשים, ולשחיטת קדשים קלים. והיינו דקתיב –
12 ועל לול זה נאמר בפסוק (דברי הימים א כו יח) ולגבי מנין השומרים
13 שהעמידו בבית המקדש לכל הפתחים, **שנים לפר בר' –** שני
14 שומרים היו עומדים לשמור באותו לול.
15 מבררת הגמרא: **מאי –** מה הוא פירוש הפסוק 'לפר בר' משיבה

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף כו ע"א: המשנה מבארת באלו ימים היו אנשי המעמד מתענים: (וְאִנְשֵׁי הַמַּעֲמָד הָיוּ מִתְעַנִּין אַרְבָּעָה יָמִים בְּשָׁבוּעַ זֶה, מִיּוֹם שְׁנֵי וְעַד יוֹם חֲמִישִׁי. וְלֹא הָיוּ מִתְעַנִּין בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת, שֶׁלֹּא יִכְנסוּ לַשַּׁבָּת כְּשֶׁהֵם רַעֲבִים, וְלֹא בְּאַחַד בְּשַׁבָּת, כִּי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מִמִּנְחָה וְעוֹנֵג שֶׁל שַׁבָּת לִיגִיעָה וְתַעֲנִית וְיָמוּתוּ מִשּׁוּם כֵּךְ).

המשנה מונה את פרשיות מעשה בראשית שהיו קוראים במעמדות: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן בשבוע קוראים שתי פרשיות, 'בְּרֵאשִׁית' ו'יְהִי רִקִּיעַ' (בראשית א א-ח), משום שבפרשת 'בראשית' שבה מעשי יום ראשון אין תשעה פסוקים, וצריך לקרוא לשלשה קרואים ולכל אחד שלשה פסוקים, לכן מוסיפים לקרוא את פרשת 'יהי רקיע' שבה מעשי יום שני. וכן עושים בימים הבאים, בַּשְּׁנִי קוראים 'יְהִי רִקִּיעַ' ו'יָקוּן הַמַּיִם' (שם א ויג), בַּשְּׁלִישִׁי 'יָקוּן הַמַּיִם' ו'יְהִי מְאֹדוֹת' (שם ט-יט), בַּרְבִּיעִי 'יְהִי מְאֹדוֹת' ו'יִשְׁרָצוּ הַמַּיִם' (שם א יד-כג), בַּחֲמִישִׁי 'יִשְׁרָצוּ הַמַּיִם' ו'תּוֹצֵא הָאָרֶץ' (שם א כלא), בַּשִּׁשִּׁי (!) 'תּוֹצֵא הָאָרֶץ' ו'וַיִּבְרָא הַשָּׁמַיִם' (שם א כד-לא, ב א-ג). והיו מחלקים את הפסוקים שבאותן פרשיות לשלשה קרואים, כך שהַפְּרָשָׁה הַגְּדוֹלָה מבין שתיהן, דהיינו שיש בה ששה פסוקים, קורין אותה בַּשְּׁנִי, וְאֵת הַקְּטָנָה קוראים בַּיּוֹמִיד.

מבארת המשנה: וכל זה בַּשְּׁחֵרִית וּבִמְסָפָה. וּבִמִּנְחָה לא היו מביאים ספר תורה מפני טורח התענית, אלא נִבְנְסִין לבית הכנסת וְקוֹרְרִין את הקריאה של אותו יום עַל פִּיהֶן [בעל פה] בְּדֶרֶךְ שְׁקוֹרְרִין אֵת קְרִיאַת שְׁמַע. וּבְעֶרֶב שַׁבָּת בִּמִּנְחָה לֹא הָיוּ נִבְנְסִין כלל לבית הכנסת לקרוא, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת.

שנינו במשנה: וְיִשְׂרָאֵל שְׂבָאוֹתוֹ מִשְׁמֵר מִתְבַּנְּסִין בְּעֶרְיָהּ וְקוֹרְרִין בַּמַּעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית.

שואלת הגמרא: מִנְּהֵי מִלִּי, כלומר מה ענין הקריאה במעשה בראשית למעמדות. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲחָא אָמַר רַב אִפִּי, אֵלְמָלָא מַעֲמָדוֹת דְּהֵיִינוּ עֲסָקִי הַקְּרִבּוֹנוֹת שֶׁעֲלִיהֶם נִתְקְנוּ הַמַּעֲמָדוֹת, לֹא נִתְקַיְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל כְּלִים בַּחֲטָאֵיהֶם, וּשְׁמַיִם וָאָרֶץ הָיוּ עוֹמְדִים בְּזִכְתָּם לֹא הָיוּ קִיּוּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר בְּבֵרִית בֵּין הַבְּתָרִים (בראשית טו ח) 'וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים בְּמָה אֲדַע כִּי אִירְשָׁנָה, וְדוֹרִשִׁים שְׁאֵמַר אֲבָרְהָם לִפְנֵי ה', רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שְׁמָא יִשְׂרָאֵל חוֹטְאִין לִפְנֵיךָ וְאַתָּה עוֹשֶׂה לָהֶם כְּלִיָּה בְּדוֹר הַמִּבּוֹל, וּבְדוֹר הַפְּלִגָּה שְׁפִיזָרָם בְּעוֹלָם, וְאִין הָעוֹלָם מִתְקִיִּים. אָמַר לִיהֵ ה', לֹאֵו. אָמַר לִפְנֵי אֲבָרְהָם, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הוֹדִיעֵנִי בְּמָה אִירְשָׁנָה, כלומר, אמור לי מה יכפר על עוונותיהם שלא תהיה בהם כְּלִיָּה, ויוכלו לרשת את הארץ. אָמַר לִיהֵ הַקֶּבֶ"ה 'קָחָה לִי עֹנָה מְשֻׁלָּשֶׁת וְעוֹ מְשֻׁלָּשֶׁת' וְגו' (שם טו ט), כלומר שהקרבתו יכפרו עליהם. אָמַר לִפְנֵי אֲבָרְהָם, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תִּינַח בְּזִמְן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָים שִׁיש קִרְבָּנוֹת, אֲךְ בְּזִמְן שְׁאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָים וְאִין קִרְבָּנוֹת, מַח תִּהְיֶה עֲלֵיהֶם לְהַנְצִל מִכְּלִיָּה בְּעוֹנוֹתֵיהֶם. אָמַר לוֹ ה', כִּכְר תִּקְנִיתִי לָהֶם קִרְבָּנוֹת, בְּזִמְן שְׁקוֹרְרִין בְּהֵן לִפְנֵי, מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיהֶם בְּאֵילוֹ הַקְּרִיבִים לִפְנֵי, וְאֲנִי מוֹחֵל לָהֶם עַל כָּל עוֹנוֹתֵיהֶם. וְלֹכֵן בַּמַּעֲמָדוֹת שֶׁנִּתְקְנוּ לְצוּרֵךְ הַקִּרְבָּנוֹת, הִיוּ קוֹרְאִים בַּמַּעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, שֶׁהָעוֹלָם מִתְקִיִּים בְּזִכְתָּם כַּמּוּבָר.

בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן. של שבוע: קורין בְּרֵאשִׁית כו'. פרשה ראשונה ופרשת יהי רקיע לפי שאין בפרשת בראשית לבדה תשעה פסוקים כדי קריאת כהן לוי ישראל וכן כולן: בַּשִּׁשִּׁי וְתוֹצֵא הָאָרֶץ עַד ויכולו. לפי שבפרשת תוצא הארץ אין בה אלא שמונה פסוקים לפיכך אומר ויכולו: פְּרָשָׁה גְּדוֹלָה. שבפרשיות הללו קורין אותה בשנים כגון פרשה ראשונה של בראשית יש בה חמשה פסוקים היו קורין אותה בשנים כדאמרין בגמרא יהי רקיע באחד וביום השני יהי רקיע באחד יקו בשנים שיש בה ד' פסוקים ביום השלישי יקו באחד שאין בה אלא ד' פסוקים ויהי מאורות בשנים שיש בה ו' פסוקים: וְקוֹרְרִין אֹתָהּ עַל פִּיהֶן. כל אחד בפני עצמו ובעי בגמרא מאי קאמר מעיקרא קתני פרשה קטנה כו' דמשמע דבספר תורה קורין והדר תנא על פיהם. פרשה בנעילה ליכא: אָמַר רַב אִסִּי לִפְנֵי שְׁאֵלְמָלָא מַעֲמָדוֹת — עִיסְקִי קִרְבָּנוֹת שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׁין, הֵן הִיוּ כְּלִים בַּחֲטָאֵן. וּמַשְׁהֵן כְּלִין — שְׁמַיִם וָאָרֶץ הָיוּ עוֹמְדִים בְּזִכְתָּן אִין מִתְקִיְּמִין כו'. כַּאֲנִשִּׁי דוֹר הַמִּבּוֹל — שְׁמַאחַר שְׁהֵן כְּלִין אִין הָעוֹלָם מִתְקִיִּים, וְהוֹאִיל שֶׁעַל עִיסְקִי קִרְבָּן הָעוֹלָם עוֹמֵד, לִכְךָ קוֹרְרִין אֲנִשִּׁי מַעֲמַד בְּעֶרְיָהּ בַּמַּעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית. כִּכְר תִּקְנִיתִי לָהֶם כו' — כל זמן שְׁקוֹרְרִין בְּהֵן כו' מְהִיכָא יִלְיָף לָהּ לְהֵאִי.

קריאת שמע עניינה הוא העלאה מלמטה למעלה. תפילין עניינם המשכה מלמעלה למטה.

ב"ה, י"ט סיון, ה'תשי"ג

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

...בהמשך לשיחתנו כשביקר אצלי, ומענינא דיומא דפרשת השבוע, הנה נפלא הדבר, כי ידוע הכלל אשר אין לך דבר העומד בפני התשובה, ובכ"ז הנה אף שעשו עם בני ישראל תשובה מחטאת המרגלים ואמרו: הננו ועלינו אל המקום אשר אמר הוי' גוי' אמר להם משה: והיא לא תצלח.

אבל פירוש הדבר מבואר בפסוק שאחר זה: אל תעלו כי אין הוי' **בקרבתכם**, וכמו שמבואר לבסוף, אשר ארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה.

זאת אומרת, אשר אף שארץ ישראל היא מיועדת לעם ישראל, ולא עוד אלא שצווי ה' הוא, וכמו שאמר כלב בן יפונה: עלה נעלה וירשנו אותה, הרי בכל זה תנאי קודם למעשה, שצריך לצאת עם ארון ברית ה' לפניהם, וכמסופר בארוכה בכיבוש הארץ על ידי יהושע, ובאם לאו ח"ו הרי אי אפשר לעלות בחומה. ואף שתשובה מועלת לכפר החטא, של הפרט או גם של הכלל, אבל אי אפשר לשנות אופן כיבוש הארץ, כיבושה באמת, שהוא דוקא כהבטחת הקב"ה: שיהי' איש מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמת ה' כו' (והוא רק הוא) יבנה מקדש במקומו, ויקבץ נדחי ישראל כו' ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' (רמב"ם הלכות מלכים סוף פרק יא).

ב"ה, כ' סיון, תשי"ג

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר שלמה שי

שלום וברכה!

נתקבלו מכתביו מה' וי"ד סיון עם המצורפים אליהם.

(ב) הרי"ד דל"ג בעומר, לכאורה כדאי להדפיסה בהקדם ביותר ולהפיצה בין התי' השייכים לזה. כי אף שהמדובר שם הוא בנוגע לימי הספירה וחה"ש, אבל המוסר השכל מזה נוגע לכל השנה כולה כמובן. ובפרט שגם הרה"ח מהר"מ שי' ליפסקר תובע איזה דברי התעוררות בשביל התלמידים, ואפשר שכדאי שידפיסו מספר טופסים מזה על נייר מיוחד ובכריכה מיוחדת שתנתן בתור פרס לאלו התי' המצטיינים נוסף על הנדפס באופן הרגיל שיפיצו באופנים הרגילים...

(ד) מ"ש אודות פנימיות הענינים והדרכת התלמידים, הנה אל יפול ח"ו ברוחו, כי אי אפשר לשער הנעשה בלב פנימה של בן ובת ישראל, ואף שלפעמים נדמה שיגיעה ועמל רב מביאים פירות מועטים, אי אפשר לדעת מה שיהי' בעתיד הקרוב ומי יאמר בעתיד הרחוק. ומובן שאי אפשר לדעת כלל מה שמנעו בענינים דסו"מ ע"י חינוך והדרכה זו. והאריכות בזה אך למותר. ובפרט שבדורנו זה ראו בזה נפלאות גם בעיני בשר במוחש, איך שע"י גרעין קטן אחד שזרעו, נצמח מזה ענינים גדולים ונפלאים, ובהסתכלות המתאימה הנה **בזדאי** בין מושפעיו יראה כזה...

המחכה לבשו"ט ובברכת הצלחה בעניני הכלל ובעניני הפרטים.

והעלה את הדם או האימורין לא ירדו. משיבה הברייתא: דין זה
 הוא רק בְּהֶנֶךְ פְּסוּלִין דְּחָזוּ לְעִבּוּד צִיבּוֹר – באותם פסולים
 שראויים לעבודת ציבור לכתחילה, כגון כהן טמא, שבהם הדין
 הוא שאף כשעבדו עבודה שאינה עבודת ציבור אם עלו הקרבנות
 למזבח לא ירדו. אבל פסולים שלא מצאנו בהם שום היתר, וקיבלו
 או זרקו את הדם, אם עבר והעלה את הדם או האימורין, ירדו.
 הגמרא מקשה על דברי הברייתא: וְכִי דִּינֵי לַחֲכִשִּׁי דְּכָר שְׂלֵא
 בְּהֶכְשִׁירוּ – שלא באופן המותר בו לכתחילה, בבנין אב מְדַבֵּר
 שֶׁבְּהֶכְשִׁירוּ – שמצאנו שכשר באופן כזה לכתחילה וכך היא
 מצותו, וכיצד למדה הברייתא משלמים להכשיר בדיעבד אימורין
 שנפסלו בלינה, ומיוצא בבמה להכשיר בדיעבד יוצא במקדש.
 ומכאן קושיא זו, מבארת הגמרא את שיטת הברייתא באופן אחר:
 אלא על כרחך, תָּנָא מֵזֶאת תּוֹרַת הָעוֹלָה רִיבָה קְטִיף לִיה –
 כשהכשיר התנא בדיעבד אימורין שנפסלו, סמך על הכתוב 'זאת
 תורת העולה' וגו' (ויקרא 1 ב), שריבה תורה אות לכל העולים על
 גבי המזבח שלא ירדו, ומה שאמר בברייתא שהלימוד לכל
 פסולים אלו הוא בבנין אב, הרי זו אסמכתא בלבד.
 שנינו במשנה (לעיל מו), אודות פר ושעיר של יום הכיפורים, שְׂרִיר
 הָדֵם בֹּה' היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון.
 הגמרא מבררת את מקורו של דין זה. מבארת הגמרא: מֵאֵי טַעְמָא
 – מהו המקור ששפכת שריים בפר ושעיר של יום הכיפורים
 נעשית על יסוד מערבי, אָמַר קָרָא – נאמר בפסוק (ויקרא ד ו) לגבי
 דמו של פר כהן משיח, אחר שיתן את דמו בהיכל, וְזֶאת כָּל דָּם
 הָפֶר יִשְׁפֹךְ אֶל יִסוּד מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה אֲשֶׁר פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, והיינו
 שישפוך אל ההוא דְּפִנֵּעַ בְּרִישָׁא – אותו יסוד שהוא פוגש בו
 בראשונה בצאתו מההיכל, והוא יסוד מערבי. וכיון שיכל הכתוב
 לומר 'זאת כל הדם ישפוך', ואמר 'זאת כל דם הפר ישפוך', יש
 לדרוש בו שבא לרבות גם פר יום הכיפורים, שאף שיירי ניתנים
 על יסודו המערבי של מזבח החיצון. ומשום שנאמר בשעיר של
 יום הכיפורים (ויקרא טו טז) וְעֵשָׂה אֶת דָּמוֹ בְּאֶשֶׁר עֵשָׂה לְדָם הָפֶר,
 לכך אף שיירי, כשיירי הפר, ניתנים על היסוד המערבי של
 המזבח החיצון.
 הגמרא מביאה ברייתא הדורשת את הפסוקים האמורים בנתינת
 שריים על יסוד מזבח העולה. בחומש ויקרא (פרק ד) נאמרו חמש
 פרשיות של קרבנות חטאת וקרבנות הבאים על חטאים שעונשם
 במזיד כרת: א. קרבן חטאת כהן משיח, שעליו להביא פר ונקרא
 'פר כהן משיח'. ב. קרבן חטאת המזבח על ידי בית דין כאשר
 נעלם מהם דין מדני התורה והורו לעבור עליו ועשו הקהל על
 פיחם, שעליהם להביא פר ונקרא 'פר העלם דבר'. ג. קרבן חטאת
 נשיא, שעליו להביא שעיר ונקרא 'שעיר נשיא'. ד. קרבן חטאת
 של יחיד שחטא, שעליו להביא כשבה או שעירה, ונקרא 'חטאת
 יחיד'. דיני הבאת חטאת יחיד נשנו פעמיים, בשעירה ובכשבה.
 בכל חמש הפרשיות הללו כתבה התורה כי את שיירי הדם יש
 לשפוך על יסוד המזבח, ובשלוש הראשונות הוסיפה וכתבה גם
 שיש לשופכם על יסוד מזבח העולה. הברייתא דלהלן דורשת
 את האמור בשלוש פרשיות אלו.
 תָּנּוּ רַבֵּנָא בברייתא, יש לדרוש את שלושת הפסוקים בחטאת בהם
 נאמר לשפוך את הדם 'אל יסוד מזבח העולה'.
 א. נאמר בפר כהן משיח (ויקרא ד ו) וְזֶאת כָּל דָּם הָפֶר יִשְׁפֹךְ אֶל יִסוּד
 מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה, ללמד שישפכו דווקא אל יסוד מזבח החיצון.
 המכונה 'מזבח העולה', ולא אל יסוד המִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי.
 ב. נאמר בפר העלם דבר של ציבור (שם ד יח) וְזֶאת כָּל הָדֵם יִשְׁפֹךְ
 אֶל יִסוּד מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה, לשם מה הדגישה התורה שוב שישפכו אל
 יסוד מזבח העולה, והלא הוקשו פר העלם דבר לפר כהן משיח,
 שנאמר בפר העלם דבר (שם כ) וְעֵשָׂה לִפְר כְּאִשֶּׁר עָשָׂה לִפְר
 הַחֲטָאִת, וממילא ידענו שדמו ניתן על יסוד המזבח החיצון. הרי
 זה בא ללמד שכלל אין לו יסוד למזבח הַפְּנִימִי עֲצוּמִי, שאין יסוד
 אלא למזבח החיצון בלבד.

וכשהיא טריפה שחיטתה מְטַהֶרֶת מִטּוֹמְאָתָהּ, אֵף מִלִּיקָה
 של עוף קדשים שֶׁמְכַשְׁרָתָה בְּאִכְלָה כשאינה טריפה, תְּטַהֵר
 מִטּוֹמְאָתָה מִטּוֹמְאָתָה – כשהיא טריפה תועיל לה מליקתה שלא
 תהיה מטמאה בבית הבליעה. רבי יוסי אומר לא כדברי שניהם,
 אלא דִּיקָה לטריפת העוף שתידון בְּנִגְלַת בְּהֶמָה מְהֻרָה, שֶׁשְּׂחִיטָתָהּ
 מְטַהֶרֶתָה וְלֹא מִלִּיקָתָה – שהשוחט בהמה ונמצאת טריפה
 שחיטתה מטהרתה מטומאת נבילה אבל לא מליקתה, כך שחיטת
 העוף במטהרה מטומאת בית הבליעה אבל לא מליקתה. הרי
 שלדברי רבי מאיר, שחיטת עוף חולין הנלמדת משחיטת בהמה
 בקל וחומר חזרת ומלמדת בבנין אב למליקת עוף קדשים, ומוכח
 שדבר הלמד מקל וחומר חזר ומלמד בבנין אב.
 הגמרא דוחה את ראיית רבי ירמיה: וְלֹא הִיא – אין זו כוונת רבי
 מאיר ללמוד משחיטה למליקה בבנין אב ואלא רבי מאיר לומד
 זאת בהדיש, כמבואר להלן (עט). ואף אם הָתָם תִּהְיוּ הִיא – גם אם
 שם במשנה היתה זו כוונתו שלומדים בבנין אב, עדיין אין מה
 ראייה לגבי דבר הלמד בקדשים, כיון ששם מְשַׁחֲשֵׁה דְּחֻלִּין קָאֲתִין
 – הלימוד הראשון בקל וחומר הוא משחיטת בהמה בחולין, והרי
 אמר מר זוטרא בריה דרב מרי (לעיל ג) שכשהמלמד הוא חולין,
 יכול הלמד ממנו לחזור וללמוד לדבר אחר גם בקדשים.
 הגמרא מבררת את דיני דבר הלמד מבנין אב, האם הוא חזר
 ומלמד: דְּכָר הַלֵּמֵד בְּבִנְיָן אֲב, מֵהוּ שִׁילְמֵד בְּהִיקָשׁ, וְכֵן בְּגִירָה שְׁנִי,
 וּבְגִל וְחֻקִּי, וּבְבִנְיָן אֲב.
 משיבה הגמרא: פְּשוּט מִקָּמָא הָדָא – תפשוט מהברייתא דלהלן אחת
 מן השאלות, האם מלמד בבנין אב. שכך שנינו בה בענין פסולי
 הקרבנות, מִכֵּן מֵה אֲמָרוּ לוֹ בְּדָם כֶּשֶׁר – מדיחין למדו חכמים לענין
 דם שלא נזרק על המזבח מבעוד יום ונפסל כזה מוריקה, שאם
 עבר וזרקו הקרבן כשר, שְׁהָרִי לוֹ בְּאִימורִין כֶּשֶׁר – למדו זאת בבנין
 אב מאימורין שלא הוקטרו עד עלות השחר ונפסלו מהקטרה,
 שדינם שאם עבר והעלם לא ירדו, וכשם שמצאנו בהם שכשרים
 בדיעבד, כך דם של חורק כשר בדיעבד. ומהיכן למדו שְׁלֵן
 בְּאִימורִין כֶּשֶׁר, שְׁהָרִי לוֹ בְּכֶשֶׁר כֶּשֶׁר – לומדים זאת בבנין אב מבשר
 שלמים שאם עבר עליו לילה אחד לא נפסל מאכילה כיון שמצותו
 להאכל גם למחרת. הרי שדבר הלמד מבנין אב [א-אימורין] חזר
 ומלמד בבנין אב ולדם].
 הגמרא מביאה את המשך הברייתא בענין פסולים נוספים שאם
 עלו לא ירדו. מבררת הברייתא: פסול יוֹצֵא – איברי עולה או
 אימורי שאר הקרבנות שנפסלו כשיצאו מחוץ לחומת העזרה,
 מניין שאם עבר והעלם לא ירדו. משיבה הברייתא: הוֹאִיל וְיוֹצֵא
 כֶּשֶׁר בְּקָמָה – לומדים זאת בבנין אב מאימורי קרבנות במתן יחיד,
 שאין בהם פסול יוצא כיון שאין מחיצה בבמה.
 מבררת הברייתא: פסול מִטָּא – איברי עולה שנטמאו ונפסלו כזה
 מהקטרה, מניין שאם עבר והעלם לא ירדו. משיבה הברייתא:
 הוֹאִיל וְהוֹרֵת בְּעִבּוּד צִיבּוֹר – לומדים זאת בבנין אב מטומאת
 הכהנים, שאם לא נמצא כהן טהור מותר לכהן טמא להקריב
 קרבנות ציבור לכתחילה.
 מבררת הברייתא: חוֹץ לְזִמְנֹ – קרבן שבשעת שחיטתו חישוב לזרוק
 את דמו או להקטירו או לאוכלו חוץ לזמן הראוי ונפסל כזה, מניין
 שאם עבר והעלה את אימוריו לא ירדו. משיבה הברייתא: הוֹאִיל
 וּמִרְצָה לְפִיגּוּל – כיון שזריקת דמו יש לה שם זריקה בכך שגורמת
 לחיוב על אכילת בשרו משום איסור פיגול, לפיכך שם קרבן עליו
 ואם עלה לא ירד.
 מבררת הברייתא: חוֹץ לְמִקְוָא – קרבן שבשעת שחיטתו חישוב
 לאוכלו או להקטירו חוץ למקום הראוי ונפסל כזה, מניין שאם עבר
 והעלה את אימוריו לא ירדו. משיבה הברייתא: הוֹאִיל וְהוֹנֵשׁ חוֹץ
 למקומו לְחוּץ לְזִמְנֹ, וכשם שחוץ לזמנו אם עלה לא ירד וכפי
 שנתבאר, כך חוץ למקומו אם עלה לא ירד.
 מבררת הברייתא: קרבנות שֶׁקִּיבְלוּ פְּסוּלִין וְזָרְקוּ דָּמָן – שכבהים
 פסולים קיבלו או זרקו את דמם ונפסלו כזה, מניין שאם עבר

זבחים. פרק חמישי - איזהו מקומן דף נא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קפז רש"י תוספות

הכי גרסי' ולא היא התם תיחוי משחיטה דחולין קאתיא. והכי פירשוהו התם עיקר טעמא דר"מ לא יליף בבנין אב אלא מדיקש דזאת תורת הבחמה והעוף כדלקמן בפרק חטאת העוף (דף טז) אמרין ר"מ קרא אשכח דרש ואי נמי תיחוי דגמר לה בבנין אב כדקתני במנתי' לא מופשטא בעיין דהא ר"מ מליקה בקרשים משחיטה דחולין גמר הוה ליה מלמד דחולין ולמאן דלית ליה דרב פאפ אה על

גב דלמד קרש לאו ראייה היא: פשוט מהא. מנתי' דלמד מנתי' בעיא: מפני מה אמרי' לקמן היא ב' חזונו (מקדש) (דף פד) לרבי יוחנן דדריש זאת היא העולה הרי אלו מיעוטין פרט לנשחטה כלילה ושנשפר דמה ושיצא דמה חוץ לקלעים ופריך מה ראה להוציא את אלו ולהכשיר את השאר: מפני מה אמרו לן בדם כשר. שאם עלה לא ירד שדרי כשר באימורין אמ לכו אימורין ועלו למזבח לא ירדו: ולן באימורין למה כשר שדרי לן בכשר כשר. גמור מן התורה שזמן אכילת שלמים שני ימים אלמא אימורין גמרי בבנין אב על הדם: טמא. איברי עולה טמאין מפני מה אם עלו לא ירדו. הואיל ומצינא לפיגול. הואיל וחשובה הרצאת דמו לחייה עליו משום פיגול ממו שקברו דמיו בחכשור לפיכך אימורין פיגול שעלו לא ירדו: שקבלו פסולין. אם ורקו את דמו מפני מה אם עלו הדם או האימורין לא ירדו: בהנך פסולין. מכשירים דחוו לעבודת צבור כגון כהן טמא: וכי דנין דבר כו'. דקא ילפת באימורין שלא בחכשורים מנלן בכשר דחכשוריו בכך ווו היא מצותו וחו הכי יליף יוצא במקדש מוצא בבמה שכולו יוצא הוא שאין שם קלעים אלא ע"פ השדה: זאת תורת העולה. תורה אחת לכל העולין אם עלו לא ירדו דכתיבי על מוקדה כל הלילה וכל ראיות הללו משום דממעט מזאת היא העולה תלתא פסולי מייתי מהנך מאי שנא הני מהני והעיקר מקרא ואסמכתא בעלמא דהא: מאי טעמא. אי יסוד מערב דהא דכתיב בפר כהן משיח (ויקרא ד) אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד יסוד שכנגד הפתח ווו היא מערבו של מזבח שהוא כנגד פתח ההיכל ולקמן בברייתא (דף גב) נפקא לן פר יום הכפורים מריבאי דהפר שטעון מתן דל יסוד בפר כהן משיח ובשעיר כתיב (ויקרא טז) ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר: אל יסוד מזבח העולה. חמש פרשיות הן בחטאת של פר משיח ושל העלם שחן פנימיות ושל שעיר נשיא ושל בכשת יחיד ושל שעירת יחיד שחן חיצוניות.

בשתיים הפנימיות ובשעיר נשיא כתיב בשפיכת שריהן אל יסוד מזבח העולה בשתיים החיצונות כתיב אל יסוד מזבח חטאת וקדריש תנא תלתא אל מזבח העולה למה פירש הכתוב וה"ל לה בת"כ אל יסוד מזבח העולה של פר כהן משיח ולא יסוד מזבח הפנימי אל יסוד מזבח העולה של פר העדה שאין ת"ל לאלן אל יסוד לפנימי עצמו. כשהוא אומר

אל יסוד מזבח העולה בשעיר נשיא שאין תלמוד לומר שאם את שריה לא קיבל מזבח הפנימי שירי מזבח החיצון יקבל. דבר אחר וכי יש לו יסוד לפנימי עצמו אם כן מה תלמוד לומר אל יסוד מזבח העולה תן יסוד למזבחה של עולה ודבא נמי בעינן תלתא למיגרס והכי גרסי' ופירשוהו אל יסוד מזבח העולה האמור בפר כהן משיח ולא יסוד מזבח הפנימי שלא תאמר במקום מתן הקרנות שם יחיו שפיכת שריה: אל יסוד מזבח העולה. האמור בפר העדה דלא צריך תן דהא איתקוש להדדי אלא ללמוד בא שאפילו יסוד אין לו לפנימי והכי מדריש הואיל ומיתור לדרשא יסוד יחיה למזבח העולה ולא לפנימי: אל יסוד מזבח העולה. האמור בשעיר נשיא שאין ת"ל כדמפרש בת"כ בהדיא מתרי טעמי וחדא דהא: שירי דמיס של עצמן של פנימי כגון בפר משיח ועדה לא קיבל הפנימי כדאמרון שירי של חיצון יקבל בתמייה ועוד למדנו שאין לו יסוד ולקמן (דף גב) נמי הכי פרישין לה בשמעתין אלא כן מה תלמוד לומר אל יסוד מזבח העולה תן יסוד למזבחה של עולה תן תורת שפיכת שריים יסוד להלכות מזבחה של עולה שיהא המזבח טעון בעולה ובכל דמים הניתנין עליו שפיכת שריים אל היסוד אם נשאר בכלי כלום כשזורק ממנו שתי זריקות לשתי קרנות ישפכו ליסוד ומשום דבעולה לא כתיב שפיכת שריים איצטריך למילף מהבא: או אינו אלא למזבחה של עולה היא. יסוד. או אינו בא ללמד כלום על שפיכת שריים של עולה ושל שאר דמים אלא בא ללמד על הלכות המזבח במתן דמה של עולה שיתן שתי מתנותיה כנגד היסוד ולמעטי קרן מורחית דרומית שאין לו יסוד כדאמרין בהאי פירקין (דף גב) אמר רבי ישמעאל מקל וחומר. נפקא לן הא ולא בעי קרא: מה שריים של חטאת שאין מכפריין טעונין יסוד כו'. ורבי עקיבא גמר לה לאת קל חומר הכי ומה שריים כו' ולקמיה מפרש מאי בגיניהו כו': האי מביעיא ליה לנופיה. שישפכו ליסוד מזבח החיצון ומיהו כל שכן אם רצה יתנם על הפנימי דמהכא יליף מיעוטא ואי קשיא הא ילפינן מברייתא דאין לו יסוד לגמרי ההוא מיתורא דקרא ואי דרשת קמא לנופיה ותניינא למיעוטא חו לא מיתור שני להכי אלא מקרא שלישו ותו לית לך דרשא שליש: מאשר פתח אהל מועד נפקא. והיינו חיצון וזהו מצו למיכתב אל יסוד המזבח אשר פתח אהל מועד מזבח העולה למד לו למיעוטא:

דלא גמר דאיכא תרי שיניי מליקה משחיטה ועוף מבדמה. בר"ך. ועוד קשה היכי דייק דדבר הלמד בקי חזר ומלמד בבנין אב אימא דשחיטת עוף איתא בבנין אב משחיטת בדמה ודבר הלמד בבנין אב חזר ומלמד בבנין אב כדמסקא בשמעתא וטראה דלישאנא דמנתי' דייק דפשיטא דעיקר טעמו של ר"מ מדיקשא דזאת התורה כדלקמן ופשיטא ליה דבמה מצינו מעוף יליף דאי

מבהמה למד לי לאיתויי בקי: פשוט מהא. חזא. תימא דתרתוי בשפוט וכיון דמלמד בבנין אב חזרו אם כן מלמד בקי ומה דיקש שאינו מלמד בדיקש אי מדריבנא מלמד בקי מרתנא דכי רבי ישמעאל בנין אב המלמד בבנין אב חזרו אינו דין שילמד בקי וכה"ג עבדי קיז לעיל:

מפני מה אמרו לן בדם כשר. תימא היכי דייק מהבא דבנין אב חזר ומלמד בבנין אב דילמא לן דהם לאחר שקיעת החמה יליף מלן דאימורין דלא פסילי בשקיעת החמה אלא בעמוד השחר וחדר יליף לן דאימורין הנפסלים בעמוד השחר דאם עלו לא ירדו מלן בשר ויש לומר דפשיטא ליה דאע"ג דילף באימורים שלא דכשירי מהכשירי דכשר דם המזיר ערף ולא ילפינן דם שלא בחכשור מהכשירי תרע מדלא ילפינן מעיקרא לן דם מלן בשר:

אשר פתח אהל מועד. יסוד שכנגד הפתח חזו מערבו של מזבח שידו כנגד פתח ההיכל כך פי בקונטרס וידו גרסי מה שכתוב בספרים ההוא דפגע ברישא משום דמשמע טעמם שאין מעבירין על המצות ולא מן הפסוק פתח אהל מועד והלא גבי חטאת אית דאמרי שירי הדם על יסוד מערבי לקמן (דף גב) ואמר טעמא לימודו סתום מן המפורש מחטאת פנימי משמע דמפורש בהדיא ועוד דאית דאמרי על יסוד דרומי וקאמר ילימד יחידותו מן הדבש בסמון לו לליציאתו מן ההיכל בסמון לו מהיכן פשוט לו זה יותר מזה והלא בתרייהו שייך טעמא דאין מעבירין על המצות ועוד אמרין לקמן (דף נה) על קדשי קדשים שריים בהדיא כתיב בהו אשר פתח אהל מועד ומיהו וא גופא קשיא דלמה לי קרא דפתח אהל מועד תיפוק לי דאין מעבירין על המצות כדאשכחן טעם זה בפ"ק דיומא (דף טז) דפריך מאי שנא דיהיב מזרחא צפונה ברישא וגבי דישון מזבח פנימי והמנורה אמר דישון מזבח קודם משום דאין מעבירין וכן עבדרי דרעא

אטופתא אסור ויש לומר דלא שייך אין מעבירין על המצות אלא כשיש שתי מצות לפניו כגון דישון מזבח פנימית ומנורה או כגון מצות קרנות שאינו יודע מהיכן יתחיל אבל לקבוע מקום אשפיכת שריים לא קבעינן מהאי טעמא אי לאו דגלי קרא בהדיא: תן

אל יסוד מזבח העולה שירי מזבח הפנימי שירי מזבח החיצון יקבל. דבר אחר וכי יש לו יסוד לפנימי עצמו אם כן מה תלמוד לומר אל יסוד מזבח העולה תן יסוד למזבחה של עולה ודבא נמי בעינן תלתא למיגרס והכי גרסי' ופירשוהו אל יסוד מזבח העולה האמור בפר כהן משיח ולא יסוד מזבח הפנימי שלא תאמר במקום מתן הקרנות שם יחיו שפיכת שריה: אל יסוד מזבח העולה. האמור בפר העדה דלא צריך תן דהא איתקוש להדדי אלא ללמוד בא שאפילו יסוד אין לו לפנימי והכי מדריש הואיל ומיתור לדרשא יסוד יחיה למזבח העולה ולא לפנימי: אל יסוד מזבח העולה. האמור בשעיר נשיא שאין ת"ל כדמפרש בת"כ בהדיא מתרי טעמי וחדא דהא: שירי דמיס של עצמן של פנימי כגון בפר משיח ועדה לא קיבל הפנימי כדאמרון שירי של חיצון יקבל בתמייה ועוד למדנו שאין לו יסוד ולקמן (דף גב) נמי הכי פרישין לה בשמעתין אלא כן מה תלמוד לומר אל יסוד מזבח העולה תן יסוד למזבחה של עולה תן תורת שפיכת שריים יסוד להלכות מזבחה של עולה שיהא המזבח טעון בעולה ובכל דמים הניתנין עליו שפיכת שריים אל היסוד אם נשאר בכלי כלום כשזורק ממנו שתי זריקות לשתי קרנות ישפכו ליסוד ומשום דבעולה לא כתיב שפיכת שריים איצטריך למילף מהבא: או אינו אלא למזבחה של עולה היא. יסוד. או אינו בא ללמד כלום על שפיכת שריים של עולה ושל שאר דמים אלא בא ללמד על הלכות המזבח במתן דמה של עולה שיתן שתי מתנותיה כנגד היסוד ולמעטי קרן מורחית דרומית שאין לו יסוד כדאמרין בהאי פירקין (דף גב) אמר רבי ישמעאל מקל וחומר. נפקא לן הא ולא בעי קרא: מה שריים של חטאת שאין מכפריין טעונין יסוד כו'. ורבי עקיבא גמר לה לאת קל חומר הכי ומה שריים כו' ולקמיה מפרש מאי בגיניהו כו': האי מביעיא ליה לנופיה. שישפכו ליסוד מזבח החיצון ומיהו כל שכן אם רצה יתנם על הפנימי דמהכא יליף מיעוטא ואי קשיא הא ילפינן מברייתא דאין לו יסוד לגמרי ההוא מיתורא דקרא ואי דרשת קמא לנופיה ותניינא למיעוטא חו לא מיתור שני להכי אלא מקרא שלישו ותו לית לך דרשא שליש: מאשר פתח אהל מועד נפקא. והיינו חיצון וזהו מצו למיכתב אל יסוד המזבח אשר פתח אהל מועד מזבח העולה למד לו למיעוטא:

הכי

תן לה יסוד למזבח של עולה. פירש בקונטרס כל דמים הניתנין על מזבח החיצון טעון שפיכת שירים ליסוד ומשום דבעולה לא כתיבא שפיכת שירים ליסוד איצטריך למילף הכא או אינו מדבר כלל בשירים אלא למזבחה של עולה היא ליסוד לתחילת דמים שיהו מתנות של כל הזבחים כנגד היסוד אמר רבי ישמעאל כו' וקרא לא איצטריך לתחילת מתנות כנגד היסוד דמקל וחומר דשירים של חטאת אתו אלא על כרחיך להצריך שירים ליסוד לכל הזבחים אתי קרא כן פירש בקונטרס וקשה דלעיל בפרק ב"ש (דף לו.) נפקא לן מקראי אחרוני מדרם זבחיך ישפך ולרבי מנבדם וטפי הוה ליה לאיתווי דך דרשא דלעיל על רבי עקיבא ורבי ישמעאל דפלגי שיהי אית ליה דך דרשא וקרא דלעיל מיייתי לרבי ישמעאל ורבי עקיבא דהבא ועוד קשה דלקמן בסוף פירקין (דף נג.) ילפינן יסוד בתחילת מתנות בכור מעשר ופסח בגזירה שוה דוריקה זריקה מעולה ולמה לי תיפוק לי בקל וחומר דרבי ישמעאל ורבי עקיבא דהבא ומה שירים שאין מכפרין בו כי היכי דילפינן מהאי קל וחומר עולה ושלמים וכי תימא משום דשייכי בכפרה יותר מבכור שדוח בא חובה נילף בקל וחומר כי האי גזירה ומה שירים שאין מעכבין טענין יסוד תחילת עולה שמעכבת אינו דין שטעונה יסוד ועוד שירים טענין יסוד מהאי קרא או מקרא דלעיל תחילתן לא כל שכן ועוד דקאמר אתאי דוריקה מעולה אמאי נקט עולה טפי משלמים או שאר קרבנות הלא כולוהו מקל וחומר דהבא אתו וזהו ליה למימר אתאי דוריקה וזריקה משאר קרבנות ועוד דקאמר הוה עולה גופא מנא לן דכתיב אל יסוד המזבח העולה הא תחילת מתנות מקל וחומר וקרא אתי לשירים ליסוד ובקונטרס דחק לקמן ופירש דכדי נסבה ועוד קשה היכי עביד קל וחומר משירים נימא חטאת תוכיח שמכפרת ואינה טענה יסוד אף אני אביא כל תחילת דמים מחטאת ויש לומר לפי שדאי על ארבע קרנות וליכא למימר יסוד בכלולו ועוד אמרינן לקמן בפירקין (דף נג.) נאמר סביב בחטאת ונאמר סביב בעולה ופריך אי מה חטאת ארבע מתנות על ארבע קרנות אף עולה טענה כו' (והא) אמרת עולה טענה יסוד מהיכן פשוט לו בעולה טפי מבחטאת הא בחטאת נמי איכא ק"ו דעולה ועוד עולת העוף שהיתה נעשית על קרן מזרחית דרומית כדלקמן (שם) אמאי לא תהא טענה יסוד מקל וחומר ומה שירים דחטאת העוף שאין מכפרין טענין יסוד תחילת עולה שמכפרת אינו דין שטעונה יסוד ומפשר רבינו חיים דמקרא דהבא ליכא למילף שפיכת שירים לדמים החיצונים אלא לעולה דזוקא בדמפרש בקרא וקרא דורס זבחיך ישפך (דברים יב) לא אתא אלא לנאכלין דכתיב בסיפיה דהבשר תאכל וכן הוהנשאר ברם כתיב בחטאת העוף הנאכלת וקרא דאל יסוד מזבח אתא לאשמעינן בעולה שיש לו תורת יסוד (או אינו כו') כלומר תחילת מתנותיה של עולה היא כנגד היסוד ומסיק מי כתיב אל יסוד העולה דמשמע תחילת דמים יסוד מזבח העולה כתיב דמשמע שירים והדר אמר דדילמא כתיב מזבח דלא תימא אוקופה דיסוד אלא אנגו ועל זה קאמר רבי ישמעאל דמקל וחומר אתי דכיון דכתיב ביה יסוד בפירוש מקל וחומר ידענא דהוי אנגו ואם כן על כרחיך לשירים של עולה דליתוי איסוד קאתי ומהשאת אתאי תחילת עולה בקל וחומר משירים ידידה אבל משירים של חטאת לא עבדינן קל וחומר בתחילת דמים בקרבן אחר כי אם על שירים של אותו קרבן עצמו נגמרינן תחילת מתנותיו ושאר קרבנות דלא כתיב בהו יסוד אתו בגי' זריקה וזריקה מעולה כמו בכור ומעשר והא דבעי לקמן (דף נג.) אבכור כנגד היסוד מנא לן משום דעליה קאי אי נמי לאחר שפירש כל הקרבנות קבעי כנגד היסוד מנא לן וקאתיאי וזריקה מעולה אכולהו אבל מקל וחומר (דחטאת) לא אתי כיון דלא כתיב ביה יסוד בפירוש דהאי קל וחומר לא אתי אלא לגלוי דיסוד דקאמר אנגו קאמר ולא שייך למימר חטאת תוכיח אחאי קל וחומר ומיהו קשה לתנא דבריש בית שמאי (לעיל דף לו.) דררש שפיכה במעשר ופסח מודם זבחיך ישפך מנא ליה יסוד הא לא כתיב בהו זריקה ואבתי קשה לי כי היכי דילפינן תחילת עולה מקל וחומר דשירים ידידה הכי נמי נילף שאר קרבנות לתחילת דמים משירים וידהו דאתי מדרם זבחיך ולמה לי לקמן למילף בכור ומעשר בגזירה שוה מעולה ותו דלקמן דקאמר ועולה גופא מנא לן דכתיב אל יסוד מזבח העולה קשה כמו לפירוש רש"י וגם אינו מתורץ אמרת עולה טענה יסוד מהיכא פשוט לו יותר מחטאת ויש ליישב פירוש זה דתחילת עולה כנגד יסוד לא גמר כלל מקל וחומר אפילו משירים ידידה אלא מקרא דאל יסוד מזבח העולה ידעינן תחילת דמים ליסוד ומזבח דמיותר לגג לא איצטריך דמקל וחומר אתי אם כן דרשינן מיניה לשירים ליסוד אבל קל וחומר לא אתי כלל אלא לגג היכא דכתיב יסוד השתא אתי הכל שפיר אך קשה קצת דדרשינן מן הפסוק תרתי מילי תחילת דמים ומיתורא דמזבח דרשינן שירים ואימא לשירים לחודא אתי ויש לומר דקודם יש לי להעמיד פשטא דקרא דתחילת מתנות והיתור לשירים. ברוך. ויש עוד לפירש בע"א תן יסוד למזבח של עולה שכל תחילת מתן דמים שעל מזבח העולה היו כנגד היסוד בר מחטאת דכתיב בחדיא קרנות דגזירת הכתוב הוא או אינו אלא מזבח של עולה היא ליסוד כלומר דזוקא דעולה ולא דשאר קרבנות ופריך מי כתיב ליסוד העולה דמשמע עולה דזוקא מזבח העולה כתיב דמשמע כל דמים של מזבח העולה הדר קאמר דילמא כתיב מזבח העולה משום גג יסוד ועלה קאמר רבי ישמעאל גג אתי בקל וחומר והאי קל וחומר לא אתי אלא לגלוי דיסוד דקאמר קרא אנגו קאמר ולא שייך למימר חטאת תוכיח ומסיק תן יסוד למזבח של עולה והא דצריך לקמן גזירה שוה דוריקה וזריקה משום דתחילת מתן דמים ליסוד מדרשא למזבחה של עולה לא ידעינן אלא דומיא דעולה שוה דורון ומכפר לאפוקי בכור ומעשר ופסח אי נמי דומיא דעולה דשתי מתנות שוה ארבע ואפילו ילפינן שירים וידהו ליסוד מדרם זבחיך ישפך או מדרבי מכל מקום תחילת דמים לא ידעינן בקל וחומר משירים לא אתו דאיכא למימר חטאת תוכיח ולקמן דקאמר אמרת עולה טענה יסוד משום דעיקר קרא בעולה כתיב ואם תאמר אבתי לא דרשינן מתן דמים ליסוד מזבח למעשר ופסח מדרם זבחיך ישפך הא לא כתיב בהו זריקה ומנא לן יסוד וכי תימא מבנין אב דבכור אם כן תיפשוט דדבר הלמוד בגזירה שוה חזר ומלמד בבנין אב ויש לומר כיון דגלי לן קרא גזירה שוה במתנת בכור אם כן תן יסוד למזבחה של עולה בכל דמים איירי אפילו באותן שבמותה אחת איתנהו כמעשר ופסח ומיהו עולת העוף לא אתאי דלא מייירי קרא אלא בבזבחים ואם תאמר דלקמן (דף נג.) מפרש דקדן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד לפי שלא היה בחלקו של טורף והרצועה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין למאן דאמר ירושלים לא נתחלקה (היכי נגמרינן מההיא) ברייתא דרצועה כדמובח בפ"ק דיומא (דף יב.) דאם כן לכוליה מזבח היה לו יסוד מזבח ואם כן כל דני קראי למה לי הא אין מזבח בלא יסוד כדאמר לקמן פרק קדשי קדשים (דף סב.) דכבש ויסוד וריבוע מעכבין ושמן אפי' למאן דאמר לא נתחלקה הכי נגמרינן דלא היה לו יסוד וצריך לדקדק לקמן דבעי למימר רבי יהודה אף בדמים שיכול לזרוק על הרצפה מאי עביד ליה להני קראי דמוכחי דעולה טענה יסוד וגם יסוד ויש לומר דקודם דקדיש דוד הרצפה או נא עקרה הרצפה סמוך למזבח או לא קדיש עד ארעית התומא: **הכ"י** גרסינן מאשר פתח אהל מועד נפקא. ואף על גב דדרשינן ליה ליסוד מערבי תרתי שמע מינה: דבראי

אגרות קודש

ב"ה, י"ג סיון, תשכ"א

ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ רב פעלים וכו'

מוה"ר חנניא יו"ט ליפא שי'

שלום וברכה!

... לכתבו ששמע בשמי שאמרתי שבכלל יש לטבול בעש"ק ה' טבילות, וכותב כי מצא דעות של

ב' ג' ד' י"ג י"ד (ולא כולם מדברים בטבילת עש"ק) אבל לא ה' -

איני יודע היסוד לשמועה זו. כי אף שיש מקור לה' טבילות - ובס' פרי הארץ (פ' לך.) והועתק

בס' הבעש"ט פ"י יתרו סקכ"ה) הובא כן בשם הרה"ק ר' אברהם כו' בנו של הה"מ הגדול ממעזריטש -

המשך בעמוד ר"ג

זבחים דף נא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קפט

יש לדרוש תן תורת יסוד, כלומר עליך לעשות שפיכת שיריים, למזבח של עולה, כלומר לכל מי שדמו על המזבח החיצון, כעולה שלא נאמר בה שפיכת שיריים.
הגמרא מפרשת את ההכרח ללימוד זה. מבארת הגמרא: דאין פקלא דקרבן דקרבנים – שאם היה עולה על דעתך לפרש את הפסוק כמו שהוא כתוב, שבא ללמד את הדין בשעיר נשיא עצמו, ולא בא הכתוב לדרשה האמורה, קשה הני – תיבות אלו 'אל יסוד מזבח העולה' למה לי (קרא) מה באו ללמדנו, הלא די היה לכתוב 'אל יסוד המזבח', בלא לפרש שהמדובר במזבח 'העולה'. ואם נאמר שלמדנו מכך לשיריים שצריך לשפוך את שירי הדם של שעיר נשיא ליסוד מזבח החיצון, הרי דין זה פשוט, (שיריים) – מדוע נצרך פסוק ללמד דין שיריים שניתנו על המזבח

המשך ביאור למס' זבחים ליום שני עמ' ב

נאמר – מדוע לא נדרוש תיבות אלו כסדר שהן כתובות בפסוק, אם בלה את כל מתנותיהם, כיפר, ואם לא בלה את כל מתנותיהם, לא כיפר, ובא הכתוב ללמד שאם חסר אחת מקל המתנות לא עשה ולא כלום.
ביומא (טו) נאמר שסדר מעשה יום הכפורים מעכב, משום שנאמר בו 'חוקה', ככתוב (ויקרא טו לד) 'והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מקל חטאתם אחת בשנה, וחוקה' מלמד שאין לשנות מן האמור בכתוב. נאמר שם עוד שלרבי יהודה לא נאמר 'חוקה' אלא על הדברים הנעשים בקודש הקדשים בלבד. לפיכך הוצרך כאן רבי יהודה לדרוש שכל מתנות הדם מעכבות, אף אלו הנעשות בהיכל, ואילו רבי עקיבא לא הוצרך לכך לפי שהוא סובר ש'חוקה' נאמר על כל האמור בפרשה, גם הנעשה שלא בקודש הקדשים.
הגמרא מבארת את דברי הברייתא. מבררת הגמרא: מאי בינייהו – במה נחלקו רבי עקיבא ורבי יהודה, אחר שלשניהם נאמר בפסוק שכל המתנות מעכבות. אומרת הגמרא: נחלקו בכך רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, ושתי דעות בדבר.
חי מזהם אמר שמשקעות דורשין איכא בינייהו – המחלוקת ביניהם אינה בדין מסוים, שהכל מודים שמתנות הדם מעכבות בפר ובשעיר ושלכך בא הפסוק, וכן הכל מודים ששפיכת שיריים אינה מעכבת בהם, ונחלקו ביצד לדרוש את הכתובים. שרבי עקיבא סובר שהפסוק נדרש מסופו לראשו, שאם כיפר את כל מתנות הדם, כילה את עבודות הקרבן, ואם לא כיפר את כולן לא כילה. ואמר לו רבי יהודה שאם אתה דורש כן, אין אתה יודע שכל המתנות מעכבות, שיתכן שרק אחת מהן מעכבת כבחסאות החיצונות, ועל כן יש לדרוש כך, אם כילה את כל המתנות האמורות באותה פרשה, כיפר הקרבן, ואם לא כילה, לא כיפר. והכל מודים ששפיכת שיריים אינה מעכבת, ואינה לא בכלל 'כיפר' ואף רבי עקיבא, ולא בכלל 'כילה' לרבי יהודה, כיון שאינה אמורה באותה פרשה, אלא היא נלמדת מפר כהן משיח, כאמור לעיל (ע"א).

וחד מזהם אמר שדין שיריים אם מעכבין או שאינם מעכבים, איכא בינייהו – בכך נחלקו. שרבי עקיבא דורש שאם כיפר את כל מה שאמור בפרשה, כילה את עבודות הפר והשעיר ויצא ידי חובתו, ושפיכת שיריים אינה מעכבת, משום שאינה אמורה בפרשה זו, ואילו רבי יהודה דורש שאם כילה את כל מה שאמור בקרבנות אלו, ואף מה שנלמד ממקום אחר, כמו שפיכת שיריים, כיפר הקרבן, ואם לא, לא כיפר.
הגמרא דנה אם אפשר להוכיח במחלוקת זו של רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, מה אמר כל אחד מהם: תפסיים – תוכל להוכיח דרבי יהושע בן לוי הוא דאמר שיריים דמעכבין איכא בינייהו, דאמר רבי יהושע בן לוי, לדברי האומר ששיריים מעכבין, אם גמר את מתנות הדם ועדיין לא שפך את השיריים במזבח החיצון ונשפך הדם ואבד, מביא פר אחד, ושווהו ומקבל את דמו ומתחיל לתת מדמו בתחלה ו-מתחיל להניח בפנים ההיכל על מזבח הזהב, כדי שהנשאר מדמו יחשב שיריים, ואז ישפכם על יסוד המזבח החיצון. אילו היה נשפך הדם בין המתנות עצמן, כגון אחר שנתן מן הדם

החיצון, הא קראי קבד להו – הלא אף מתן דמן נעשה מחוץ להיכל, וודאי שלא יתן את השיריים על יסוד מזבח הפנימי שבדכיכל, שהרי אפילו חטאות הפנימיות, דהיינו פר כהן משיח ופר העלם דבר שמתן דמם בפנים ההיכל, נתינת שיריהם במזבח החיצון, כל שכן שעיר נשיא שגם מתן דמו בחוץ ששיריו ניתנו בחוץ, ועל כרחק שבא הכתוב ללמד על כל הקרבנות שדמם במזבח החיצון, שצריכים שפיכת שיריים על היסוד.
מוסיפה הגמרא: ובי תיקא – ואם תאמר שהוצרכה התורה לומר ששיריים אלו ניתנים על יסוד מזבח העולה, שאילולי שאמרה תורה 'העולה' ויהיה נאמר רק 'אל יסוד המזבח' לא היינו למדים מקל וחומר ששירי שעיר נשיא ניתנו במזבח החיצון, שהיה אפשר לומר, אדרבה, דאפי' מפי' – שהפוכות הן החטאות זו מזו,

על הפוכות קודם שנתן ממנו על מזבח הזהב, היה מביא פר אחר ומתחיל לתת מדמו ממקום שהפסיק, דהיינו ממתנות מזבח הזהב, ואינו צריך לחזור ולתת את המתנות שכבר נתן מן הפר הראשון, אולם כאן שהשלים את כל המתנות ורק שפיכת שיריים לא עשה, אי אפשר שיתחיל בפר השני בשפיכת שיריים, שהרי אין שיריים אלא כשהם שירי מתנות הדם עצמן, ועל כן הוא חוזר ונותן את מתנות הדם על מזבח הזהב, וכיון שנעשה שאר הדם לשיריים, שופכו על יסוד המזבח החיצון.
מכיון שרבי יהושע בן לוי פירש שדבריו לשיטת האומר ששיריים מעכבים, הרי שהוא סובר שקיימת דעה כזו, ועל כן יש להוכיח שהוא זה שאמר שרבי יהודה בברייתא סובר ששיריים מעכבים. דוחה הגמרא: אין זו הוכחה כלל, אמר ו-האם רבי יוחנן החולק על רבי יהושע בן לוי בפרוש דעת רבי יהודה, לית ליה הא סברא – אינו סובר שקיימת דעה כזו ששיריים מעכבים, והאמר ו-הלא אמר רבי יוחנן להלן (ק"א) בבאור דעת רבי נחמיה שאמר (להלן ק"ב) שאם הקריב את שירי דם הקרבנות מחוץ לעזרה, חייב במקריב קרבנות בחוץ, שתנא ו-שנהו רבי נחמיה את דבריו בדרבי האומר ששיריים מעכבין את החטאות הפנימיות, שדבריו נאמרו בקרבנות אלו, ועל כן הוא אומר שאם הקריב את שיריהן בחוץ חייב, שאם אינם מעכבים והקרבן כשר בלעדיהם, לא היה חייב בשפיכתם בחוץ. בדבריו אלו מוכח שאף לדעתו שקיימת דעה הסוברת ששיריים מעכבים. אמר מה תאמר לישב את דברך שאמרת שרבי יהושע בן לוי הוא זה שאמר שלדעת רבי יהודה שיריים מעכבים, שמה שאמר רבי יוחנן שרבי נחמיה שנה בדרבי האומר ששיריים מעכבים, הכוונה שיש מי שאומר כן ואולם לא להני תנאי – אין זה אחד מתנאים אלו ורבי עקיבא ורבי יהודה, אם כן תנאי נמי – אף כאן אוכל לומר לך שמה שאמר רבי יהושע בן לוי שדרבי ו-לדברין האומר ששיריים מעכבים מביא פר אחד וכו', כוונתו שיש מי שאומר כן ואולם לא להני תנאי – אין זה אחד מתנאים אלו ורבי עקיבא ורבי יהודה. ונמצא שאין לפשוט מי מרבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי סובר שדעת רבי יהודה ששיריים מעכבים, משום ששניהם הזכירו בדבריהם שיש תנאים הסוברים כן, ולא נתברר למי מהם התכוין לרבי יהודה.

משנה

משנתינו ממשיכה בבאור דיני הקרבנות, ועוסקת בדין קרבנות החטאת. דיני הפאות הצפורי וחסאות התידי, כך הם. ומפרטת המשנה: אלו הן חטאות הצפור שלא נשנו לעיל כיון שאין מכניסים מדמם לקודש, אלא דמם ניתן רק על המזבח החיצון, שעירי המוספים של ראשי חדשים ושל מועדות – ימים טובים, הקריבים לחטאת. כל אלו, שחיתותן בצפון – בחלק הצפוני של העזרה כדן קדשי קדשים ואלו בכל העזרה כקדשים קלים, וכן קיבול דמן בקלי שרת, נעשה בצפון.
מוסיפה המשנה: ודמן של חטאות אלו מעין ארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח. מבררת המשנה: כיצד ניתנים מתנות אלו.

המשך בעמוד נ

זבחים. פרק חמישי – איזהו מקומן דף נב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קצא רש"י תוספות

או אינו כו'. ואי ס"ד לגופיה אתא הני למה לי מה בא ללמדנו לשירים אשר ישפך שיריו למזבח החיצון פשיטא דעלוי ישפכם דהא תחילת מתנותיו בחורץ נעשו וכי תימא אי (לא) כתיב אל יסוד מזבח סתמא דהא אמנא נפך מיפך שירי הדם הפנימיים הצריך הכתוב לשפוך בחורץ ומהם אתה לומד ששירי החיצון יתנו לפנימי הא אין לו יסוד לפנימי עצמו

דבראי לגנאי, ודגנאי לבראי. הא אין לו יסוד לפנימי עצמו, או אינו אלא [למזבח של עולה] (ליסוד) [יסוד]. מי כתיב אלא יסוד העולה, אלא יסוד מזבח העולה כתיב. אי הנה כתיב אלא יסוד העולה, הנה אמנא, בוקיפה אל יסוד. השתא דכתיב אלא יסוד מזבח העולה, אנגו דיסוד. אמר רבי ישמעאל, גג יסוד, למה לי קרא, קל וחומר הוא. ומה שירי חפאת, שאינה מכפרת, מעונה גג יסוד. תחלת עולה, שמכפרת, אינו דין שמעונה גג יסוד. אמר רבי עקיבא, ומה שירי חפאת שאין מכפרין ואין באין לכפר, מעונה גג יסוד. תחלת עולה, שמכפרת ובאה לכפר, אינו דין שמעונה גג יסוד. אם כן, מה תלמוד לומר אלא יסוד מזבח העולה, תן יסוד למזבח של עולה. מאי בינייהו. אמר רב אדא בר אבהו, שירים מעפכים, איכא בינייהו. מר סבר, מעפכי. ומר סבר, לא מעפכי. רב פפא אמר, דכולי עלמא שירים אין מעפכים. והכא, במיצוי חפאת העוף מעפכ, קא מיפלגי. מר סבר, מעפכ. ומר סבר, לא מעפכ. הנהי כוונתיה דרב פפא, ואת כל (הדם) [דם הפר] ישפך, מה תלמוד לומר הפר, לימד על פר יום הכיפורים, ששטעון מתן דמים ליסוד, דברי רבי. אמר רבי ישמעאל, קל וחומר, ומה אם מי שאין נכנס דמו לפנים חובה, מעון יסוד. מי שנכנס דמו לפנים חובה, אינו דין ששטעון יסוד. אמר רבי עקיבא, ומה מי שאין דמו נכנס לפנים, בין לחובה בין למצוה, מעון יסוד. מי שנכנס דמו לחובה לפני ולפנים, אינו דין ששטעון יסוד. יכול יעקבנו, תלמוד לומר וכלה מכפר את הקדש, שלמו כל הכפרות כולן, דברי רבי ישמעאל. קל וחומר, לפר בהן משיח, (משעיר נשיא) מעתה. ומה מי שאין נכנס דמו לפנים, לא חובה ולא מצוה, מעון יסוד. מי שנכנס דמו לפנים, בין לחובה בין למצוה, אינו דין ששטעון יסוד. יכול יעקבנו, תלמוד לומר ואת כל (הדם) [דם הפר] ישפך, נתקן הכתוב לעשה, ועשאו שירי מצוה, לומר קד, שירים אין מעפכין. וסבר רבי ישמעאל, מיצוי חפאת העוף מעפכ, והתנא דבי רבי ישמעאל, והנשאר בדם ימצה, והנשאר ימצה, ושאינו

דבראי לגנאי. וא"ת הא אמר ר' עקיבא לקמן (דף פא) דכל דמים שהכניס לפנים פסולין וי"ל דשירים אין מכפרין לרבי עקיבא ולא קרינן בהו לכפר בקדוש; גג יסוד למה לי קרא ק"ו. הקשה ה"ר חיים לקמן פרק התערובות (דף פא). אמרינן גבי דם חטאת שנתערב בדם עולה דפליגי רבי אליעזר ורבנן אמר אביי לא שנו אלא תחילת חטאת ועולה אבל סוף חטאת ותחילת עולה דברי הכל מקום עולה מקום שירים פירוש דאם נתערבו שירי חטאת בתחילת עולה לכולי עלמא יתבטל דמשהו מן החוטא ומקום תחילת מתן עולה כשר לשירי חטאת ויוקדם לקרי המזבח ומאליהם שותתין ליסוד ואין כאן שני מקום א"ל רב יוסף הכי אמר רב יהודה שירים צריכין איצטבא פירוש שישפכם גג על היסוד ממש העשוי כאיצטבא ולא יוקדם לקרי הוקף במשפט עולה דמשמע דעולה אינה טעונה גג יסוד וי"ל דהאי דבעינן הכא בתחילת עולה גג יסוד לא אתא אלא למעוטי אמה אדמה התחתונה של מזבח שמן הארץ עד הכניסה אבל קרי חוקק של מעלה עד היסוד פשיטא דעריף (בשלח) מגג יסוד ממש דחודה עדיף משום דבעינן שתי מתנות שהן ארבע; לימד על פר יוד"כ שטעון מתן דמים ליסוד. לעיל פרק בית שמאי (דף מז) גבי ועשה לפר כאשר עשה דריש סמיכה ושירי הדם כפר יוד"כ ותימא להאי תנא סמיכה מנא ליה ושם פירשנו:

ומה מי שאין נכנס דמו לפנים חובה. תימא מה לפר כון משיח שכן מכפר על עבירת מצוה ידיעה כדפרין לעיל פ' בית שמאי (דף מז) וי"ל דסמך אהאי דאתי בקל וחומר משעירי רגלים ושעירי ראשי חרשים דדבר הלמד בהקש חחר ומלמד בקי'; יכול יעבנו. דלית לן למימר טרח וכתב לה קרא כל כמה דאיכא למיירש: אותה

חומר, ומה אם מי שאין נכנס דמו לפנים חובה, מעון יסוד. מי שנכנס דמו לפנים חובה, אינו דין ששטעון יסוד. אמר רבי עקיבא, ומה מי שאין דמו נכנס לפנים, בין לחובה בין למצוה, מעון יסוד. מי שנכנס דמו לחובה לפני ולפנים, אינו דין ששטעון יסוד. יכול יעקבנו, תלמוד לומר וכלה מכפר את הקדש, שלמו כל הכפרות כולן, דברי רבי ישמעאל. קל וחומר, לפר בהן משיח, (משעיר נשיא) מעתה. ומה מי שאין נכנס דמו לפנים, לא חובה ולא מצוה, מעון יסוד. מי שנכנס דמו לפנים, בין לחובה בין למצוה, אינו דין ששטעון יסוד. יכול יעקבנו, תלמוד לומר ואת כל (הדם) [דם הפר] ישפך, נתקן הכתוב לעשה, ועשאו שירי מצוה, לומר קד, שירים אין מעפכין. וסבר רבי ישמעאל, מיצוי חפאת העוף מעפכ, והתנא דבי רבי ישמעאל, והנשאר בדם ימצה, והנשאר ימצה, ושאינו

עקיבא בא להוסיף על דבריו עד שאתה לומד מהיכל שדם פר נכנס לו מצוה צא ולמדו מלפני ולפנים שאינו נכנס לו לא לחובה ולא למצוה וזה נכנס לו אפילו לחובה אינו דין ששטעון; יכול יעבנו. דנידו כמי ששנה עליו הכתוב לעכב שהרי לא הוצרך לכתוב וכתבו: תלמוד לומר. באורי מות וכלה מכפר שלמו כל הכפרות כולן בעבודות הללו ואתמורת בענין ושפית שירים לא נאמרו שם: קל וחומר לפר כון משיח חובה. כגון פר כון משיח שכינסת דמו לפנים אינה חובה קבועה שלא היה מצוה לחטוא ולהביא חטאת: מעון יסוד. שפית שירים: מי שנכנס דמו לפנים חובה. פר יום הכיפורים שהוא חובה קבועה בכל שנה ורבי

עקיבא בא להוסיף על דבריו עד שאתה לומד מהיכל שדם פר נכנס לו מצוה צא ולמדו מלפני ולפנים שאינו נכנס לו לא לחובה ולא למצוה וזה נכנס לו אפילו לחובה אינו דין ששטעון; יכול יעבנו. דנידו כמי ששנה עליו הכתוב לעכב שהרי לא הוצרך לכתוב וכתבו: תלמוד לומר. באורי מות וכלה מכפר שלמו כל הכפרות כולן בעבודות הללו ואתמורת בענין ושפית שירים לא נאמרו שם: קל וחומר לפר כון משיח חובה. כגון פר כון משיח שכינסת דמו לפנים אינה חובה קבועה שלא היה מצוה לחטוא ולהביא חטאת: מעון יסוד. שפית שירים: מי שנכנס דמו לפנים חובה. פר יום הכיפורים שהוא חובה קבועה בכל שנה ורבי

ושאינו

אותה שנתן דמה למעלה ולא אותה שנתן דמה למטה. וא"ת אי"ב הכי פריך לעיל בריש בית שמאי (דף לז.) אימא וכפר א"ע"פ שלא נתן למעלה אלא למטה וי"ל דהוה דריש אותה לדרישא אחריה בדרישה לעיל בפ"ק (דף י:) אותה למעלה ולא אחרת למעלה א"י הוה מפרש אותה יאכלנה אבל למטה לא יאכלנה ולעולם כיפר ולא שייכא כאן דההיא דשמואל (לעיל ד' כו) דכיון שהגיע דם למזבח

נחכר: **מה** דמים האמורים למטה אם נתנן למעלה לא כיפר. פירש בקונט' דבחטאת העוף כתיב היא שאם שינה בה פסלה ותימהא הא בבחמה נמי כתיב היא ונימא כמו כן שאם שינה בה פסלה:
תאמר בניתנן למעלה שסופן למטה. תימה מעולת העוף שסופן למטה ותנן לקמן בפ' חטאת העוף (דף סו.) עשאה למטה כמעשה כולן פסולה ומיהו היא גופה לא ידעינן מנא לן: כוליה

וְשִׂאֵינוּ נִשְׂאָר לֹא יִמָּצֵה. תְּרֵי תִנְאִי, וְאֵלִיפָא דְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל. אָמַר רַבִּי בַר חֲמָא, הָאִי תִנְא סָבַר, שִׁירִים מְעַבְבִּי, דְּתִנְאִי 'הִכְהֵן הַמִּחְטָא אוֹתָהּ, אוֹתָהּ שְׁנִיתָן דְּמָה לְמַעְלָה, וְלֹא אוֹתָהּ שְׁנִיתָן דְּמָה לְמַטָּה. אָמַרְתָּ, וְכִי מֵאֵין בָּאתָה. מִכְּלָל שְׂנֵאֲמַר 'וְדָם זֶכֶחָד יִשְׁפֹּךְ עַל מִזְבֵּחַ גֹּזֵל, לְמַדְּנוּ לְנִיתָנוּן בְּמִתָּן אֲרִבְעָ, שְׁאֵם נִתְּנָן בְּמִתָּנָה אַחַת, כִּיפֵר. וְכֹל אֵף הַנִּיתָנוּן לְמַעְלָה, שְׁנִיתָנוּן לְמַטָּה, כִּיפֵר. וְדִין הוּא, נִאֲמָרוּ דְמִים לְמַעְלָה וְנִאֲמָרוּ דְמִים לְמַטָּה, מִה דְמִים הָאֲמִוּרִים לְמַטָּה, אֵף דְמִים הָאֲמִוּרִים לְמַעְלָה, אִם נִתְּנָן לְמַטָּה, לֹא כִיפֵר. לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּתַחְתּוֹנִים, שְׁנִיתָנוּן בְּתַחְתּוֹנָה לְמַעְלָה, שְׁאֵין סוֹפָן לְמַעְלָה, לֹא כִיפֵר. תֹּאמַר בְּעִלְיוֹנִים, שְׁנִיתָנוּן לְמַטָּה, שִׁישׁ מִהֵן קָרֵב לְמַטָּה. דְמִים (שִׁירִים) הַפְּנִימִיִּים, וְיֹכִיחוּ, שִׁישׁ מִהֵן, קָרֵב בְּחוּץ, וְאִם נִתְּנָן בְּתַחְלָה בְּחוּץ, לֹא כִיפֵר. לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּדְמִים הַפְּנִימִיִּים, שְׁאֵין מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מְמַרְקָן. תֹּאמַר בְּעִלְיוֹנִים, שְׁתֵּרֵי קֶרְנוֹת מְמַרְקוֹת אוֹתָהּ, אִם נִתְּנָן לְמַטָּה בְּשִׁירִים. תִּלְמֹד לִזְמִיר 'אוֹתָהּ, אוֹתָהּ שְׁנִיתָן דְּמָה לְמַעְלָה, וְלֹא שְׁנִיתָן דְּמָה לְמַטָּה. מֵאִי "שְׁאֵין מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מְמַרְקָן", לֹא, אֵלֹו שִׁירִים. אָמַר לִיה רַבָּא, אִי הָכִי, תִּיתִי בְּקַל וְחוּמָר, מִה שִׁירִים הַפְּנִימִיִּים, שְׁסוֹפָן חֻבָּה בְּחוּץ, עֲשָׂאֵן בְּתַחְלָה בְּחוּץ, לֹא כִיפֵר. הַנִּיתָנוּן לְמַעְלָה, שְׁאֵין סוֹפָן חֻבָּה לְמַטָּה, וְעֲשָׂאֵן בְּתַחְלָה לְמַטָּה, אִינוּ דִין שְׁלֹא כִיפֵר. אֵלָא, אִין מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מְמַרְקָן בְּלִבָּד, אֵלָא פְּרוּכָת. תְּנוּ רַבְּנָן 'כִּלְה מַכְפֵּר', אִם כִּיפֵר, פִּלָּה. וְאִם לֹא כִיפֵר, לֹא פִלָּה, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, מִפְּנֵי מַה לֹא נִאֲמַר אִם פִּלָּה כִיפֵר, אִם לֹא פִלָּה לֹא כִיפֵר, שְׁאֵם חִסֵּר אַחַת מִכָּל הַמִּתְנוּת, לֹא עָשָׂה וְלֹא כָּלוּם. מֵאִי בִינְיָהוּ. רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי, חֵד אָמַר, מִשְׁמַעוֹת דּוֹרְשִׁין, אֵיכָא בִינְיָהוּ. וְחֵד אָמַר, שִׁירִים מְעַבְבִּין, אֵיכָא בִינְיָהוּ. דְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי, הוּא דֹאֲמַר שִׁירִים דְּמַעַבְבִּי. דֹּאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי, לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר שִׁירִים מְעַבְבִּין, מִבֵּיא פֶר אֶחָד, וּמִתְחִיל בְּתַחְלָה בְּפִנִּים. אָטוּ רַבִּי יוֹחָנָן, לִית לִיה הָא סָבְרָא. וְהָאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, תִּנְא רַבִּי נְחִמְיָה, בְּדַבְרֵי הָאוֹמֵר, שִׁירִים מְעַבְבִּין. אֵלָא, בְּדַבְרֵי הָאוֹמֵר, וְלֹא לְהִנֵּי תִנְאִי: **מִשְׁנָה הַמִּטּוֹת הַצִּבּוֹר וְהַחֲדָד. אֵלֹו הֵן הַמִּטּוֹת הַצִּבּוֹר, שְׁעִירֵי רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים, וְשֵׁל מוֹעֲדוֹת, שְׁחִיתָמָן בְּצִפּוֹן וְקִיבֹל דָּמָן בְּכָלִי שְׂרֵת, בְּצִפּוֹן. וְדִמָן טַעוֹן אֲרִבְעָ מִתְנוּת עַל אֲרִבְעָ קֶרְנוֹת. כִּיצַד, עָלָה**

דהיינו במתנות תלויה השלמה ושירים לא מעבבי ור' יהודה נמי שירים לא מעבבי אית ליה דהיק מ"ט תדרשה הכי דהשתא לא שמעינן מינה שכל מתנותיו מעבבות דאיכא למימר בכפרת מתנה אחת קאמר דומיא דחטאות החיצונות אלא דרוש הכי אם כלה הכל כמה שכתב הוא דכיפר ואם לא כלה כל מה שבענין לא כיפר ולמדנו שאם חסר אחת מן המתנות לא עשה כלום ושיריים לא מעבבי שאינן אמורין בענין זה דגבי פר כהן משיח הוא דאיתרבי פר יום הכיפורים לשירים ולרבי יהודה איצטריך למילף עיכוב מתנות מהכא משום דאמר כי כתיבא חוקה בדברים הנעשין בבגדי לכן לפני ולפנים הוא דכתיב: שיריים מעבבי איכא בינייהו. ולרבי עקיבא לא מעבבי דה"ק אם כיפר מה שאמור בענין כלה דכתיב חוקה לעיכובא אבל שיריים שאינה אמור בענין לא מעבבי ואתא רבי יהודה למימר כלה כל צורכי עבודותיו ואף המלמדין לו ממקום אחר כיפר ואם לא כלה לא כיפר שאם חסר אחת מכל המתנות כר ואפילו במתן יסוד משמע: לדברי האומר שיריים מעבבי כו'. אם גמר מתנות כולן ונשפר הדם מביא פר אחר ומתחיל בוידכל כדי שיהו לו שיריים דאע"ג דאמר' גמר מתנות מבפנים ונשפר הדם מביא פר אחר ויתחיל בכפרת גמר מתנות שעל הכפרת ונשפר הדם יביא פר אחר ויתחיל במזבח ואין צריך להתחיל עבודה שהשלים שכולן כפרה בפני עצמן לדברי האומר שיריים מעבבין ולא אמר' אם גמר מתנות מזבח הפנימי ונשפר הדם יביא אחר וישפוך על יסוד והדיוצן דאם כן לאו היינו שירים אלא במזבח יתחיל שיעשו שיריים וישפכו בחוץ אלמא לרבי יהושע בן לוי איכא למאן דאמר שיריים מעבבין: **אמר ר' יוחנן** פ' לית ליה חך סברא. דאיכא למאן דאמר שיריים מעבבין: **והא אמר רבי יוחנן**, בפרק השווע' (לקמן דף קיא.) **תנא רבי נחמיה** בדברי האומר כו'. דקתני רבי נחמיה אומר שירי הדם שהקריבו בחוץ חייב ואמר רבי יוחנן עלה תנא רבי נחמיה למילתיה בדברי האומר שיריים מעבבין אלמא לרבי יוחנן נמי איכא דאית ליה הכי אלא מאי משני עלה דרבי יוחנן כי מוקמן לא כר' יהושע בן לוי מבטיל לשני אדרבי יוחנן לדברי האומר דקאמר אתנאי אחרים קאי ולא אתני תנאי דלעיל קאי ארבי יהודה ורבי עקיבא הבא נמי איכא למימר דרבי יוחנן הוא דאמר שיריים מעבבין איכא בינייהו והא דקאמר רבי יהושע בן לוי לדברי האומר לאו אתני תנאי קאי: **מתני'** אלו הן המטות הציבור, שעירי ראשי חדשים, ושל מועדות. שהן על מזבח החיצון: שחיתמן בצפון. שהרי למדנו בבבין אב לכל חטאות: ארבע מתנות כו'. כדילפינן מקרנות קרנות בפרק בית שמאי (לעיל דף לז):

עלה

מציאות העולם ("בראשית") צריכה להיות חדורה בתורה ("אנכי").

משיחת פרשת שלח ה'תשמ"ז

בַּתְּחִלָּה וְאֵת תְּחִילַת מִתְנֹת הָדָם בַּחוּץ, לֹא בִיפֶר, וּמִכָּאן לַמִּדָּה
שֶׁאֵין זוֹ סִבָּרָא לומר שְׁמָה שִׁיירֵיו נִיתְּנִים בְּמִקּוֹם מְסוּיִים שֶׁאֵם נָתַן
שֶׁם אֶת עֵיקַר דְּמִיו שֶׁלֹּא פִּסְל, וְשׁוּב שְׁבָה הַשְּׂאֵלָה לִמָּה הוּצָרְכָנוּ
לְלִימּוּד מ'אוֹתוֹה' שֶׁאֵם עֲשָׂאָה לַמִּטָּה שִׁפְסָלָהּ, וְהִיא אִפְשָׁר לַלִּימּוּד
זֹאת מִמָּה שְׁדַּמִּים שֶׁלִּמְטָה שֶׁנִּתְּנָם לַמַּעֲלָה שִׁפְסָלָם.
הַבְּרִייתָא דוּחָה אֶת הַדְּחִיָּה: לֹא תוֹכֵל לְהוֹכִיחַ מִדְּמִים הַפְּנִימִיִּים
שֶׁנִּתְּנָם בַּחוּץ לְדַמִּים הָעֵלְיוֹנִים שֶׁנִּתְּנָם לַמִּטָּה, שֶׁכֵּן אִם אִמְרֵת
בְּדַמִּים הַפְּנִימִיִּים שֶׁנִּתְּנָם בַּחוּץ שִׁפְסָל, הִרִיזָה מְשׁוּם שֶׁהֵם חֲמוּרִים
מִפְּנֵי שֶׁאֵין מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מְקַרְקֵן וְ–מִסֵּיִם אֶת מִתֵּן דְּמָם, כְּלוֹמֵר
שֶׁאֵין מִתֵּן דְּמָם מִסֵּיִם בְּמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהֵם צָרִיכִים עוֹד עֲבוּדָה
אַחֶת, וְכֹאשֶׁר יִבְאֵר לְהֵלֵךְ, הָאֵם תִּאֲמַר כֵּן גַּם בְּדַמִּים הָעֵלְיוֹנִים
שֶׁאֵם נִתְּנָם לַמַּעֲלָה שִׁפְסָלָם, וְהֵלֵךְ קִלִּים הֵם, שֶׁהֵרֵךְ קִרְנוֹת מְקַרְקֹת
אוֹתָן וְ–מִסֵּיִם אֶת מִתְּנוֹתֵיהֶם, שֶׁאֵין מִתֵּן שִׁירֵיהֶם מִעֲבָב, וְכִיּוֹן
שֶׁקִּלִּים הֵם אֵין לְהוֹכִיחַ עֲלֵיהֶם מִן הַדְּמִים הַפְּנִימִיִּים שֶׁהֵם חֲמוּרִים,
וְעַל כֵּן נִיתַן לומר שֶׁאֵם נִתְּנָן לַמִּטָּה בְּשִׁירֵים, וְלִפְיָךְ הוּצָרְכָנוּ
לְלִימּוּד לַפְּסוּל, כֹּאמֹר, שֶׁתִּלְמִיד לומר 'אוֹתוֹה', לְדַרְשׁ שֶׁרָק אוֹתוֹה
שֶׁנִּיתַן דְּמָה לַמַּעֲלָה כְּשִׁירָה, וְלֹא אוֹתוֹה שֶׁנִּיתַן דְּמָה לַמִּטָּה.
רַמִּי בַּר חֲמַא מוֹכִיחַ שֶׁהִתְנַא בְּבְרִיתָא זוֹ סוֹבֵר שִׁירֵים מִעֲבָבִים:
מֵא – מִהוּ הָאִמּוֹר בְּבְרִיתָא בְּדַמִּים הַפְּנִימִיִּים 'שֶׁאֵין מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי
מְקַרְקֵן', לֹא – הָאֵם אֵין הַכוּוֹנָה שֶׁאֵלּוּ הַשִּׁירִים, וְלומר שְׁדַמִּים
הַפְּנִימִיִּים חֲמוּרִים שִׁירֵיהֶם מִעֲבָבִים, וְאֵין דִּי בִּמְתֵן דְּמָם עַל
הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, וְעַל כֵּן אֵין לַלִּימּוּד מִהוּ עַל הַדְּמִים הַנִּתְּנִים עַל
הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן לַמַּעֲלָה, שֶׁהֵם קִלִּים שֶׁאֵין שִׁירֵיהֶם מִעֲבָבִים, וְדִי
בִּמְתֵן דְּמָם עַל הַקִּרְנוֹת. מִכָּאן מוֹכַח, שֶׁהִתְנַא שֶׁל הַבְּרִיתָא סוֹבֵר
שִׁירֵים הַפְּנִימִיִּים מִעֲבָבִים.
הַגְּמָרָא דוּחָה בִּיאֵר זֶה: אִמְרֵי לִיָּה רָבָא לְרַמִּי בַּר חֲמַא, אִי הָכִי – אֵם
כְּדַבְרִיךְ, שְׁכוּוֹנַת הִתְנַא שֶׁל הַבְּרִיתָא לומר שְׁדַמִּים הַפְּנִימִיִּים אֵין
מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי מִמְּקָרָן לִפִּי שֶׁהֵם צָרִיכִים עֲדִין שְׁפִיכַת שִׁירֵים
הַמַּעֲבָבִת אֶת הַקִּרְבֵּן, הֵלֵךְ מַעֲתָה כֵּן שֶׁכֵּן שֶׁאֵין צָרִיךְ פְּסוּל לַלִּימּוּד
שִׁחַטְתָּא שֶׁנָּתַן אֶת דְּמִיָּה לַמִּטָּה שִׁפְסָלָהּ, מִפְּנֵי שְׁוִתִּי וְ–יֵשׁ לַלִּימּוּד
זֹאת בְּקָל וְחֹמֶר מִשִּׁירֵים הַפְּנִימִיִּים, וְכִךְ הֵלֵךְ וְחֹמֶר, מָה
שִׁירֵים הַפְּנִימִיִּים, שֶׁסּוֹפֵן לְהִינָתֵן בַּחוּץ, כְּלוֹמֵר שֶׁאֵין הַקִּרְבֵּן
כְּשֶׁר אֵם לֹא יִשְׁפֹּךְ אֶת שִׁירֵיהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, וּבִכֵּל זֹאת אֵם
עֲשָׂאָן בַּתְּחִלָּה בַּחוּץ, שֶׁנָּתַן אֶת דְּמֵיהֶם בְּמִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, בְּמִקּוֹם
לַעֲשׂוֹתָם בְּפִנִּים, לֹא בִיפֶר וּפִסַּל אֶת הַקִּרְבֵּן, דְּמִים הִנִּיתְּנָן בְּמִזְבֵּחַ
הַחִיצוֹן לַמַּעֲלָה, שֶׁאֵין סוֹפֵן חוּבָה לַמִּטָּה, כְּלוֹמֵר שֶׁאֵין שְׁפִיכַת
שִׁירֵיהֶם בְּמִזְבֵּחַ לַמִּטָּה מִעֲבָבִית אֶת הַקִּרְבֵּן, וְעַבְרָא וְעֲשָׂאָן בַּתְּחִלָּה
לַמִּטָּה, שֶׁנָּתַן אֶת דְּמֵיהֶם מִחֻצֵּי הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִטָּה, הָאֵם אֵינוֹ דִּין שֶׁאֵין
בִּיפֶר וּנְפִסַּל הַקִּרְבֵּן, וְשׁוּב קֶשֶׁה מִדּוּעַ הוּצָרְכָנוּ לְלִימּוּד מ'אוֹתוֹה'.
אֵלֵךְ עַל כִּרְחֹךְ שֶׁאֵין הַבְּרִיתָא סוֹבֵר שִׁירֵים מִעֲבָבִים, וְלֹא לִכְךָ
הַתְּכוּוֹנָה בְּאוֹמְרָה שֶׁאֵין הַמִּזְבֵּחַ מִמְּקָרָם אֶת הַדְּמִים הַפְּנִימִיִּים.
רַבָּא מְסִיק מִהוּ בִּיאֵר הַבְּרִיתָא בְּאוֹמְרָה שְׁדַמִּים הַפְּנִימִיִּים 'אֵין
מִזְבֵּחַ מִמְּקָרָן: אֵלֵךְ אִמְרֵי רַבָּא, כּוּוֹנַת הַבְּרִיתָא הִיא שֶׁאֵין מִזְבֵּחַ
הַפְּנִימִי מְקַרְקֵן בְּלִבֵּי אֵלֵךְ פְּרוּכָת, שֶׁאֵין דִּי בִּמְתֵנוֹת הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי,
אֵלֵךְ יֵשׁ בָּהֶם גַּם מִתְּנוֹת עַל הַפְּרוּכָת, וְכִיּוֹן שִׁחְמוּרִים הֵם שָׁרִיכִים
שֶׁתִּי עֲבוּדוֹת בְּפִנִּים, אִפְשָׁר שֶׁרָק בָּהֶם אֵין לְהַכְשִׁיר כֹּאשֶׁר דְּמָם
נִיתַן בַּחוּץ. וְאֵין לַלִּימּוּד מִהוּ לְדַמִּים הַחִיצוֹנִיִּים לַפְּסוּל בָּהֶם בְּשִׁנּוּי
מִקּוֹם נִתְּנָת הָדָם, אַחֵר שֶׁהֵם קִלִּים, שֶׁאֵין בָּהֶם שְׁתֵּי עֲבוּדוֹת שֶׁל
מִתְּנָת דָּם.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא נֹסֶפֶת הַשִּׁיכָת לְנִידוֹן אֵם שִׁירֵים
מִעֲבָבִים: תִּנּוּ רַבִּנָּן בְּרִיתָא, נֹאמֵר אוֹדוֹת מִתְּנוֹת הֶפֶר וְהַשְּׁעִיר
בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים (ויקרא טו ז) 'בְּלֵבָה מִכִּפֶּר אֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֵהֵל מוֹעֵד
וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְהַקִּרְיָב אֶת הַשְּׁעִיר הַחִי', וְקֶשֶׁה: שְׁוִיָּה דִּי לומר
'וְהַקִּרְיָב אֶת הַשְּׁעִיר הַחִי' וּמִפְּנֵי נֹאמֵר גַּם 'וְכֹלֵךְ מִכִּפֶּר אֶת
הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֵהֵל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ', אֵלֵךְ שְׁבָאָה הַתּוֹרָה לַלִּימּוּד
שֶׁאֵם בִּיפֶר, דְּהִינּוּ שֶׁנָּתַן אֶת כָּל מִתְּנוֹת הָדָם שֶׁבְּקוֹדֶשׁ וּשְׁבָאוֹהֵל
מוֹעֵד וּשְׁבָמוֹזֵב, בְּלֵךְ אֶת מַעֲשִׂיהֶם שֶׁל הֶפֶר וְהַשְּׁעִיר וְכֹשֶׁרִים הֵם,
וְאֵם לֹא בִיפֶר וְלֹא נָתַן אֶת כָּל מִתְּנוֹתֵיהֶם, לֹא בְּלֵךְ אֶת מַעֲשִׂיהֶם,
וְאִינֵם כְּשִׁרִים, דְּבָרִי רַבִּי עֲקִיבָא. אִמְרֵי לִי רַבִּי יְהוֹדָה, מִפְּנֵי מָה לֹא

וְשִׁאֵינוֹ נִשְׁאָר לֹא יִצָּה, כְּלוֹמֵר, שֶׁאֵם יִצָּח כָּל הָדָם בְּהוֹזָה, אֵין
צוּרֵךְ עוֹד בְּמִיצִי, וְאֵין זֶה מִעֲבָב אֶת הַקִּרְבֵּן. הִרִי שְׁדַעַת רַבִּי
יִשְׁמַעֲלָא הִיא שְׁמִיצִי חֲטָאת הָעוֹף אֵינוֹ מִעֲבָב. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא:
שְׁתֵּי בְרִיתוֹת אֵלוֹ, זוֹ שְׁהוֹבָאָה עֵתָהּ, בַּה מְבֹאֵר בְּדַעַת רַבִּי
יִשְׁמַעֲלָא שְׁמִיצִי חֲטָאת הָעוֹף אֵינוֹ מִעֲבָב, וְהַבְּרִיתָא דְּלַעֲלֵל בַּה
מְבֹאֵר בְּדַעַתוֹ (וְכִפִּי שְׁבִיאָר רַב פִּפְא) שְׁמִיצִי חֲטָאת הָעוֹף מִעֲבָב,
נִשְׁנוֹ עַל יַד יְרִי תִּנְיָא וְ–שְׁנֵי תִנְיָאִים הַחוּלְקִים זֶה עַל זֶה,
וּמַחְלֻקֹתָם הִיא אֵלֵךְ וְ–בִשְׁטִיתוֹן דְּרַבִּי יִשְׁמַעֲלָא.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה דַּעַה הַחוּלְקָת וְסוֹבֵר שִׁירֵים מִעֲבָבִים: אִמְרֵי רַבִּי
בַּר חֲמַא, הֵאֵי תִנְיָא – תִנְיָא זֶה, דְּלַהֲלֵךְ, כְּכֶר שִׁירִים מִעֲבָבִי אֶת
הַקִּרְבֵּן, וְכֹאשֶׁר יִבְאֵר בְּהַמְשָׁךְ הַבְּרִיתָא.
הַבְּרִיתָא מְלַמֶּדֶת שִׁחַטְתָּא שֶׁנִּיתַן דְּמָה בְּמִזְבֵּחַ לַמִּטָּה וְלֹא לַמַּעֲלָה,
פְּסוּלָהּ: דְּתִנְיָא בְּבְרִיתָא, נֹאמֵר בְּפִסּוּק לְגַבִּי קִרְבֵּן חֲטָאת (ויקרא ו ט)
'בְּלֵךְ הַמִּחְטָא אוֹתוֹה יִכְלָה', וְהִתִּיבָה 'אוֹתוֹה' בַּה לַמַּעֲט וְלומר
שֶׁרָק אוֹתוֹה שֶׁנִּיתַן דְּמָה לַמַּעֲלָה, הִדְּהִינוּ קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, כִּפִּי
שְׁהוֹרָה הַתּוֹרָה לַעֲשׂוֹת, חִטּוּיָה חִטּוּי וְ–זִרְיָקָה זִרְיָקָה) וְהִיא
כְּשִׁירָה וְנֹאכֵלָת, וְלֹא אוֹתוֹה שֶׁנִּיתַן דְּמָה לַמִּטָּה שֶׁלָּהּ כְּדִינָהּ, שֶׁאֵינָהּ
נֹאכֵלָת.
הַבְּרִיתָא מְבִארַת מִדּוּעַ נִצְרָךְ לִימּוּד זֶה. שְׁוֹאֵלֶת הַבְּרִיתָא: אִמְרֵי,
וְכִי מֵאֵין בְּתִתָּה לומר שִׁחַטְתָּא שֶׁנִּיתַן דְּמָה לַמִּטָּה כְּשִׁירָה הִיא,
שֶׁהוּצָרְכָת לְהִבְיָא לִימּוּד שֶׁהִיא פְּסוּלָה בְּכֶךְ. מְשִׁיבָה הַבְּרִיתָא: מֵה
שְׁבָאָה לְחֹדֶשׁ שְׁשִׁנּוּי בְּמִקּוֹם מִתֵּן הָדָם פּוֹסֵל אֶת הַחֲטָאת, הִיא
מְכַלֵּל שְׁנֵיִם (וְרַבִּים יֵב כו) 'נִעֲשִׂיתָ עֲלֵיתִךְ הַבֶּשֶׁר וְהָדָם עַל מִזְבֵּחַ ה'
'אֵלֵךְ וְהֵם וְהִיךְ יִשְׁפֹּךְ עַל מִזְבֵּחַ וְגו' ה' אֵלֵךְ וְהִיךְ וְהִבֶּשֶׁר תֹּאכֵל',
וְמֵה שֶׁאִמְרָה תּוֹרָה 'יִשְׁפֹּךְ', מִשְׁמַע שְׁפִיכָה וְ–נִתְּנָה) אֶחָת עַל גְּבִי
הַמִּזְבֵּחַ, כְּלוֹמֵר שֶׁבִּנְתִּינָת מִתְּנָה אֶחָת מִן הָדָם, הוֹתֵר הַבֶּשֶׁר
בִּאֵכִילָה, וְלִמְדֵנוּ מִפְּסוּק זֶה לְקִרְבֵּנוֹת הַנִּיתְּנִין עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּתִתָּה
אֵרְבֵּעַ וְ–בִּארְבַּע מִתְּנוֹת, כְּגוֹן חֲטָאת, שֶׁאֵם נִתְּנָן בְּתִתָּה אֶחָת
בְּלִבֵּד, בִּיפֶר הַקִּרְבֵּן, שֶׁאֵין מִעֲבָבִית אֵלֵךְ מִתְּנָה אַחֶת. מַעֲתָה יִכּוֹל
הִינּוּ לומר שֶׁאֵין קִרְבֵּנוֹת שְׁדִינִם לְהִינּוּ נִיתְּנִין בְּמִזְבֵּחַ לַמַּעֲלָה
וְ–בַחֲצִי הָעֵלְיוֹן, כִּחֲטָאת בְּהִמָּה, שֶׁנִּתְּנָן בְּמִזְבֵּחַ לַמִּטָּה וְ–בַחֲצִי
הַתְּחִתּוֹן שֶׁלָּהּ כְּדִינָם, שֶׁבִיפֶר, שְׁכֶשֶׁם שֶׁנִּתְּנִין נִתְּנוֹת הָדָם אֵינוֹ
מִעֲבָב, כִּי גַם מִקּוֹם מִתֵּן הָדָם, וְלִכְךָ הוּצָרֵךְ הַלִּימּוּד מ'אוֹתוֹה'
לַמַּעֲטָה זֹאת.
הַבְּרִיתָא מְבִארַת מִדּוּעַ לֹא הִינּוּ לְמַדִּים מִעֲצָמָנוּ שֶׁמִּקּוֹם מִתֵּן
הָדָם מִעֲבָב. שְׁוֹאֵלֶת הַבְּרִיתָא: וְהֵלֵךְ דִּין הוּא – יֵשׁ לַלִּימּוּד דִּין זֶה,
שֶׁמִּקּוֹם מִתֵּן הָדָם מִעֲבָב, גַּם בִּלֹּא הַלִּימּוּד הָאִמּוֹר מ'אוֹתוֹה', שְׁהִרִי
נִשְׁאָרֵךְ דְּמִים שֶׁנִּתְּנִים בְּמִזְבֵּחַ לַמַּעֲלָה מִחֻצֵּי, וְהֵם דְּמִי חֲטָאת
בְּהִמָּה, וְנִשְׁאָרֵךְ דְּמִים הַנִּתְּנִים בְּמִזְבֵּחַ לַמִּטָּה, בַּחֲצִי הַתְּחִתּוֹן, וְהֵם
דְּמִי חֲטָאת הָעוֹף, וְנִלְמַד זֶה מִמָּה וְנֹאמֵר, מָה דְּמִים הָאִמּוֹרִים לַמִּטָּה,
דְּמִי חֲטָאת הָעוֹף, שֶׁאֵם נִתְּנָן לַמַּעֲלָה לֹא בִיפֶר, אִם דְּמִים הָאִמּוֹרִים
לַמַּעֲלָה, דְּמִי חֲטָאת בְּהִמָּה, אֵם נִתְּנָן לַמִּטָּה לֹא בִיפֶר וּפְסוּלָהּ. וְנִמְעַתָּה
קֶשֶׁה, מִדּוּעַ הוּצָרְכָנוּ לְלִימּוּד מ'אוֹתוֹה', הֵלֵךְ אִפְשָׁר לַלִּימּוּד שְׁכֶשֶׁם
שִׁחַטְתָּא הָעוֹף פְּסוּלָה לַמַּעֲלָה כִּי חֲטָאת בְּהִמָּה פְּסוּלָה לַמִּטָּה.
מְשִׁיבָה הַבְּרִיתָא: לֹא תוֹכֵל לַלִּימּוּד זוֹ מוֹז, מְשׁוּם שֶׁאֵם אִמְרֵי
שְׁבִישִׁנּוּי מִקּוֹם פִּסַּל, הִרִי זֶה בְּדַמִּים הַתְּחִתּוֹנִים וְ–הַנִּתְּנִים לַמִּטָּה,
כְּלוֹמֵר בְּדַמִּי חֲטָאת הָעוֹף, שֶׁנִּיתְּנִין בְּתִתָּה לַמַּעֲלָה, שְׁהִרִי זֶה מְשׁוּם
שֶׁאֵין סוֹפֵן שֶׁל דְּמִיָּה לְהִינָתֵן לַמַּעֲלָה, וְלִכְךָ לֹא בִיפֶר הַקִּרְבֵּן וּנְפִסַּל,
הָאֵם מִפְּנֵי כִי תִאֲמַר שִׁפְסָל אֶת הַקִּרְבֵּן גַּם בְּדַמִּים הָעֵלְיוֹנִים, כְּלוֹמֵר
בְּדַמִּי חֲטָאת בְּהִמָּה, שֶׁנִּתְּנָן לַמִּטָּה, שֶׁהֵלֵךְ יֵשׁ לְחַלֵּק וְלומר, שְׁשׁוֹנִים
דְּמִים אֵלוֹ שֶׁל חֲטָאת הָעוֹף שֶׁיֵּשׁ מִתֵּן חֵלֶק שְׁהוּא קִרְבֵּ לַמִּטָּה, וְהֵם
הַשִּׁירֵים הַנִּתְּנִים עַל הַיִּסּוּד, וְעַל כֵּן אִפְשָׁר לומר שֶׁאֵין הֵם נְפִסָּלִים
אֵם נִתְּנוּ כּוֹלֵם לַמִּטָּה וְלֹא רַק שִׁירֵיהֶם, וְאֵין לַלִּימּוּד שְׁדִינִם
הַנִּתְּנִים לַמִּטָּה שֶׁנִּיתְּנִין לַמַּעֲלָה שִׁנְפִּסָּלָהּ, כִּיּוֹן שֶׁמִּקְרָבֵן זֶה אֵין דְּבַר
הַנִּיתַן לַמַּעֲלָה, וְלִכְךָ שִׁנּוּי זֶה פּוֹסֵל בּוֹ.
חֲזוֹרַת הַבְּרִיתָא וְדוּחָהּ: הֵלֵךְ יֵשׁ לְדַחוֹת פִּירְכָא זוֹ וְלומר, דְּמִים
(שִׁירִים) שֶׁל קִרְבֵּנוֹת הַפְּנִימִיִּים, כְּלוֹמֵר שְׁמִתּוֹן דְּמָם בְּפִנִּים הַיְּחִידִל,
יִזְכִּיחוּ שְׁפִירְכָא זוֹ אֵינָה נְכוּוֹנָה, שֶׁהֵלֵךְ יֵשׁ מִתֵּן, מִקְרַבְנוֹת אֵלוֹ, קִרְבֵּ
בַּחוּץ, שִׁירֵיהֶם נִיתְּנִים עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, וְאֵף עַל פִּי כֵן אֵם נִתְּנִין

על המזבח בכל גובהו שמוחט הסיקרא ולמעלה, והדמים התחתונים
 ניתנין עליו מחוט הסיקרא ולמטה, דברי רבי. רבי אלעזר ברבי שמעון
 אומר, בפה דברים אמורין שדמים העליונים ניתנים בכל הגובה
 שמוחט הסיקרא ולמעלה, בעולת העוף שממזה את דמה על קיר
 המזבח, אבל בהפסח בפה, אין נותנים את דמה על גובה המזבח,
 אלא היא עצמה – עיקר מצות נתינת דמה אין נעשית אלא על גובה
 של קרן.
 הגמרא מבארת את המקור לשיטת רבי. מבררת הגמרא: אמר רבי
 אבהו, מאי טעמא דרבי שסובר שניתן לתת מדם החטאת בכל
 החלק העליון של המזבח ולא רק בקרנות שבראש המזבח
 כמשמעות לשון הפסוק, מבארת הגמרא: משום דכתיב בנבואת
 יחזקאל על מידות המזבח בבית המקדש השלישי (יחזקאל מג טו),
 'והתקאל ארבע אמות ומהאריאל ולמעלה הקרנות ארבע' וגו',
 כלומר, גובה המזבח הוא ארבע אמות וממנו יוצאים ארבע קרנות.
 ומבארת הגמרא את דברי רבי אבהו: שהרי יש להקשות על
 משמעות לשון תחילת הפסוק, ארבע אמות הוא דהויא – וכי גובהו
 או רוחבו של המזבח הוא רק ארבע אמות כמשמעות לשון
 הפסוק, והרי מבואר בנבואת יחזקאל שם שגובה המזבח הוא עשר
 אמות ורוחבו עשרים ושמונה אמות. מיישבת הגמרא: אמר רב
 אבהו בר אבהו, אין כוונת הפסוק שגובה המזבח ארבע אמות, אלא
 ביאור לשון הפסוק הוא, ומקום הקרנות תופסות ארבע אמות מגג
 המזבח, שהרי כל קרן היא אמה על אמה. מקשה הגמרא על דברי
 רב אבהו בר אבהו, מקום קרנות ארבע הויא – וכי הקרנות תופסות
 ארבע אמות מגג המזבח, והלא אינם תופסות אלא שתי אמות
 מכל רוח. מסיקה הגמרא: אלא אימא בביאור דברי רב אבהו בר
 אבהו, שאין כוונתו לבאר בלשון הפסוק שהקרנות תופסות ארבע
 אמות מגג המזבח, אלא כוונתו לבאר, רשות קרנות ארבע – שם
 קרן' חל על גובה ארבע אמות מתחת הקרן, והיינו, עד מקום חוט
 הסיקרא, ובגובה ארבע אמות אלו יש שם קרן' לכל דינו וניתן
 לתת שם מתנות דם החטאת, ולזה התכוין רבי אבהו שאמר,
 שמפסוק זה למד רבי שדם החטאת ניתן בגובה המזבח תחת
 הקרנות עד חוט הסיקרא.
 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בענין מקום נתינת הדמים: תנן
 במשנה ה' (מדות פ"ג מ"א), חוט של סיקרא – חוט אדום היה חוץ
 – מקוץ את המזבח כחגורה באמצע גובהו, והיינו בגובה חמש
 אמות מקרקע העזרה, כדי להבדיל בין מקום נתינת הדמים העליונים
 – (חטאת בהמה ועולת העוף) למקום נתינת הדמים התחתונים – (דם-
 שאר הקרבנות). שואלת הגמרא: קמא הני מילי – מהדין למוטו
 דבר זה, שהיה חוט שמבדיל בין מקומות נתינת הדמים. משיבה
 הגמרא: אמר רב אחא בר רב קטינא, דבר זה נלמד ממה שנאמר
 לגבי הרשת שהיתה למזבח שעשה משה (שמות כו ה'), 'והיתה הרשת
 עד חצי המזבח', כלומר, הרשת שעל המזבח תגיע עד חצי גובהו
 של המזבח. ומשמע ממה שהקפידה התורה שתגיע הרשת לחצי
 המזבח, שיש דבר החוצה את המזבח לשנים, והיינו, שהתורה
 נתנה את הכרע בהחלפה להבדיל בין מקום נתינת הדמים העליונים
 למקום נתינת הדמים התחתונים, ובמזבח שבבית המקדש, היה
 החוט של סיקרא מבדיל בין מקומות נתינת הדמים.
 שנינו במשנה: שריי תהם וכו' היה שופך על יסוד דרומית.
 הגמרא מבארת את מקור הדין ששירי דם החטאת נשפכים על
 היסוד הדרומי: תנו רבנן בברייתא, נאמר לגבי שעיר חטאת היחיד
 (ויקרא ד ל') 'את כל דמה ישפך אל יסוד [המזבח]', ומבארת
 הברייתא: היסוד שנאמר בפסוק, זה יסוד דרומי של המזבח.
 מבררת הברייתא: אתה אומר זה יסוד דרומי, או אינו – אולי אין
 כוונת הפסוק לזה, אלא ליסוד המערבי, ולימוד זה הוא על ידי
 שילמד הפסוק ה'תום שלא התפרש בו על איזה יסוד יש לשפוך
 את שירי דם חטאת היצונה מן הפסוק המפורש שנאמר לגבי
 החטאות הפנימיות 'אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד'
 (שם ט ד), שמפורש שיש לשפוך את הדם על היסוד המערבי הסמוך
 לפתח אהל מועד. מבארת הברייתא: אפרת – אמור בעצמך שאין

מבארת המשנה: עלה הכהן בכבש ופנה לימינו בכבש הקטן
 לפוכו, והוא בליטה ברוחב אמה סביב המזבח עליו הלכו הכהנים
 לצורך נתינת הדם בחצי העליון של המזבח, ופנה לו לקרן דרומית
 מדרומית ונותן עליה מהדם, וממשיך והולך על הסובב לימינו ובא
 לו לקרן מדרומית צפונית ונותן מתנה שניה, וממשיך על הסובב
 לקרן צפונית מערבית ונותן מתנה שלישית, וממשיך על הסובב
 לקרן מערבית דרומית ונותן מתנה רביעית, ויורד מהמזבח.
 ממשיכה המשנה: את שריי תהם שנותרו במזרק לאחר נתינת
 המתנות, היה הכהן שופך על היסוד הדרומית של המזבח.
 ומסיימת המשנה: ונאכלין החטאות, לפנים מן הקלעים – בחצר
 המשכן, לוכדי הכהונה ולא לנקבות ולא לישראלים. בכל מאכל –
 בין צלי, בין שלוק ובין מבושל, ליום ההקטרה ולילה שלאחריו עד
 חצות הלילה.

גמרא

הגמרא מבארת את אופן נתינת דם החטאת על המזבח. שואלת
 הגמרא: היכי עבדי – איך עושה הכהן, את נתינת הדם על המזבח.
 משיבה הגמרא: נחלקו בזה רבי יוחנן ורבי אלעזר. חד אמר, יתן
 אמה אילן ואמה אילן – נותן את הדם על האמה הסמוכה לזוית
 המזבח מאיזה צד שירצה, וחד אמר, מהאמר ויורד – נותן את הדם
 באצבעו שלמלעלה למטה, כנגד חודו של הקרן, כלומר, על זוית
 המזבח.
 ומבארת הגמרא: אליבא – לפי שיטתו דרבי אלעזר ברבי שמעון,
 דאמר בסמוך, היא עצמה – עיקר מצות נתינת דם חטאת בהמה
 אינה נעשית אלא בראש המזבח בגובה של קרן ממש, על כרחך יש
 לומר דכחלי עלמא לא פליגי – בין רבי יוחנן ובין רבי אלעזר אינם
 חולקים שיכול לתת בכל האמה ולא רק בחודה, שהרי כל האמה
 על אמה שבכל אחת מזויות המזבח שם קרן' עליה, ומועילה בה
 נתינת הדם, כי פליגי – מחלוקתם היא. אליבא דרבי הסובר בסמוך
 שאף דם חטאת בהמה ניתן מחוט הסיקרא ולמעלה אף שלא בקרן
 עצמה. והיינו, מן – והמאן דאמר הראשון קבר, שמועילה נתינה
 אף באמה הסמוכה לזוית, כיון שאמה אילן ואמה אילן, כנגד קרן
 שלמעלה הוא, וכל האמה נקראת קרן. ומן – והמאן דאמר השני
 קבר, על זוית המזבח כנגד חודה של הקרן שלמעלה, אין – אכן
 נותנים מדם החטאת, אבל מפי – יותר מכך, כלומר, באמה
 הסמוכה לזוית המזבח לא נותנים מהדם.
 מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא (תוספתא פ"ו ה"ד), תפאת
 הציפור והחיה ביצד סדר מתן דמן, היה הכהן עולה לכבש ופנה
 לימינו לפוכו ופנה לו לקרן דרומית מדרומית וסובל באצבעו הימנית,
 כלומר, המיומנת שפיימן – האצבע המורגלת למלאכה, והיא
 האצבע הסמוכה לאגודל, שבידו הימנית, ונטל באצבעו מן תהם
 שפיימן, וחומר – מכוחן את אצבעו כנגדו שלמעלה ונאצבעו
 כנגדו שלמעלה וירד על המזבח, ומהאמר באצבעו ויורד כנגד חודה של
 קרן, עד שמכלה את כל תהם שפאצבע, וכן עושה בכל קרן וקרן.
 וכיון שלדברי רבי אלעזר ברבי שמעון ודאי אין צריך לתת בחודה
 של קרן, מוכח שהברייתא היא כשיטת רבי, ומבואר מדברי
 הברייתא שלדעת רבי צריך לתת דווקא כנגד חודה של הקרן
 וכמאן דאמר השני. משיבה הגמרא: לעולם לשיטת רבי מותר
 לתת אף באמה הסמוכה לחודה של קרן, ומה שנאמר בברייתא
 'ומחטא ויורד כנגד חודה של קרן', ה'בי קאמר – כך כוונת התנא
 בברייתא לומר, מצינו – לכתחילה יש לתת את הדם בחודה של
 קרן, אבל אי עבד – אם עבר ונתן את הדם באמה אילן ואמה אילן,
 לית לן בה – אין בזה חסרון, ונתינתו כשרה.
 הגמרא חוזרת לברר במה נחלקו רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון.
 שואלת הגמרא: מאי רבי ומאי רבי אלעזר ברבי שמעון – מה היא
 מחלוקת רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון שהוכחה לעיל. משיבה
 הגמרא: מחלוקתם היא כהתניא בברייתא, דמים העליונים ניתנין

זבחים. פרק חמישי – איזהו מקומן דף נג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצה רש"י תוספות

עלה בכבש ופנה לסוכה. מפני שדמה ניתן למעלה על הקרנות ובאצבע צריך לעמוד על גבי סוכה אבל בכל שאר הדמים שהן התחתונים מן החוט ולמטה ובקרן וזית המזבח עומד על הרצפה וזוהר מן הכלי למזבח וכל מקום שגיגע למזבח כשר. ובא לו לקרן דרומית מזרחית. שבה הוא פוגע ראשון בדקיימא לן לקמן (דף סב) כל פינות שאתה פונה יור

דרך ימין והכבש בדרום וכשעולה בו ופניו למזבח
היו ימינו למזרח ובא לימינו למזרח ובא לאותו
קרן והולך ומקיף בסוכה דרך ימין ופניו למזבח
מן הדרום למזרח וממזרח לצפון ומצפון למערב
דהיינו דרך ימין על יסוד דרומית. בגמרא יליף לה:
לפנים מן הקלעים. לפי שבמשכן היו קלעים היקף
לחצר אהל מועד ובמקום הקלעים הייתה חומת
העזרה בבית שלמה או בית עולמים ובחטאת
כתיבא בחצר אהל מועד במקום קדוש תאכל
(ויקרא ו: ו) לזכר. דכתיב הכהן המזחא
אותה (שם) לאפוקי נשים שאינן ראיות לחיטוי
ובירוק קרח גבי חטאת ואשם ומנחה כתיב כל זכר
יאכל אותה: אבל מפני. משום דקתני בפסח ואינו
נאכל אלא צלי לקמן (דף נו) תני בכולהו ובכל
מאכל: ליום ולילה. כדילפינן בפ' שלשי' לעיל
דף לו:) ובשר זבח תורת שלמים למדנו שגאכלת
ליום אחד חטאת ואשם מנין תלמוד לומר זבח
ובקדשים לילה הולך אחר היום דכתיב לא יניח
ממנו עד בקר (ויקרא ז:) עד הצות. סייג עשו
חכמים לתורה להרחיק אדם מעבירת כרת כדתנן
בברכות בפרק קמא (דף ב.) כל הנאכלין ליום
אחד מצותו ביום. היכי עבדי. מותנת אצבע
בקר: אמה אילך. כשהוא עומד אצל וזית המזבח
נותן בתוך אמה של מקצת לאיזה רוח שירצה
או לדרום או למזרח בקרן דרומית מזרחית וכן
בכל קרן: מחטא ויורד. לשון הכותב הכותב המחטא
אותה (ויקרא ו:) אליבא דרבי אלעזר. לקמן מייית
פלוטגיה: היא עצמה. כלומר כל עצמה ועיקר
מצותה אינו אלא שם: דב"ע לא פליגי. דלא בעינן
חודה דקרן כתיב ואמה על אמה ברום אמה הנתון
בראש המזבח בכל וזית חזית בכל מקום שבה
קרן קרן: כי פליגי אליבא דרבי. דמכשר לה מחוט
הסיקרא ולמעלה ואע"ג דלא בקרן: מר כר. כי
היכי דקרן היא אמה על אמה אף כל שתחתיו
בגודו היו קרן: ומר כר. כיון דקרא לאו אקרנות

ממש קפיד בשאר המזבח לא שייך לשון קרן אלא בחדרה של וזית: המיומנת שביטין. אצבע הרגילה למלאכה ולא שאר אצבעות מוכנות להושיט ולטבל היינו שאל גודל מיומנת
אמנטיר בלע"ז: וחומר בגודלו ובאצבע קטנה. מושך את הדם שבאצבע כלפי למטה שיפול כולו למזבח: חומר. לשון נחמור בני מעיה (חולין דף נד.) דנורייך בלע"ז: ומחטא. זריקת
חטאת קרי חיטוי כמו הכהן המחטא אותה: כנגד חודה. רבי היא דמכשר למטה מן הקרן להכי תנא לה בחדרה: ב"א. דרמים העליונים כשיירן למעלה מן החוט מיד: בעולת העוק.
שנעשית למעלה כדאמרינן בפרק קדשי קדשים (לקמן דף סד:) אבל חטאת בתמה. דכתיב בה קרן בהדיא אינה נעשית כו': והתראל. מזבח: ארבע אמות הוא דהוא. בתמימה וכי אין
גובהו או רוחבו אלא ארבע אמות: מקום קרנות ארבע. כלומר הקרנות תופסין ארבע אמות במזבח דכל קרן אמה על אמה: ופקום קרנות ארבע הויא. בתמימה וזרי אין הקרנות אוכלין
במזבח אלא שתי אמות מן המזרח למערב ושתיים מן הדרום לצפון היינו שתיים על שתיים: אלא. על כרחי דה"ק קרא רשות קרנות ארבע כלומר שם רשות הקרנות תופסת למטה
מזן ארבע אמות דהיינו עד החוט בדוליה היו קרן. חרשת. כעין ציור מצוירת בקליעה ושל נחשת הויא בתחתיו של מזבח עשוי כנפה וגובה עד חציו של מזבח: התורה נתנה מחיצה.
מדקפיד אחצי מזבח אל יסוד המזבח. האמור בחטאת החיצונה: או אינו אלא יסוד מערבי. כדאשכחן בפנימיות לעיל אשר פתח אהל מועד וילמד סתום מן המפורש: ילמד ירדיתו
מן הכבש. בחיצונות ושירי הדם בידו מציאתו מן ההיכל (ושיירי הפנימיים בידו מה יציאתו מן ההיכל) ביסוד מערבי שהוא סמוך לו: אף ירדיתו מן הכבש. נשפכין ליסוד דרומי
שהוא סמוך לו זה וזה. חיצונים הפנימיים: סתום. חיצונים: מפורש. פנימים שכחוהו בידו יסוד מערבי דכתיב אשר פתח אהל מועד: פ"פ. הא כתיב בפנימיים אל יסוד אשר פתח אהל
מועד: קסבר כוליה מזבח בצפון פתח ההיכל קאי. ואין המזבח לפני הפתח כלום אלא אמה של יסוד דרומי אי נמי בצפון העזרה קאי והוה חמש אמותיו כנגד הפתח ואמה אחת מן
יסוד דרומי אשתכח דכי נפיק מן הפתח רואה יסוד דרומי לפניו מכון באמצע הפתח ואית דגרס כוליה פתח בדרום מזבח קאי והיא היא כל פתח ההיכל לדרומו של מזבח הוא:

כוליה מזבח בצפון קאי. פירש בקונטרס בצפון פתח ההיכל קאי ואין מן המזבח לפני
פתח ההיכל כלום אלא אמה של יסוד דרומית אי"נ בצפון העזרה קאי והוה
חמש כנגד הפתח אחת מזן יסוד דרומי אשתכח דכי נפיק מן הפתח יסוד דרומי לפניו
מכון באמצע הפתח וכלשון זה אחרון נראה דלקמן פרק קדשי קדשים (דף נח) מוכח
דלמאן דאמר כוליה מזבח בצפון קאי האי חמש
אמות כנגד הפתח דהא תנן (תמיד דף כט.)
מערכה שניה של קטרת היה משוך מן הקרן
כלפי צפון ארבע אמות מוקי לה כרבי יוסי דבעי
לפני הפתח וקסבר כוליה מזבח בצפון קאי:
וסימניך

אמר, נותן אמה אילך ואמה אילך. וחד אמר, מחטא ויורד כנגד חודו של קרן. אליבא דרבי
אלעזר ברבי שמעון, דאמר, היא עצמה אינה נעשית אלא בגופה של קרן, דכולי עולמא לא פליגי.
כי פליגי, אליבא דרבי. מר כר, אמה אילך ואמה אילך, כנגד קרן הוא. ומר כר, כנגד חודה
אין, מפי לא. מיתבי, חטאת הציפור והחיד, כיצד מתן דמן, היה עולה לפניה ופנה לסוכה, ובא
לו לקרן דרומית מזרחית, וטובל באצבעו הימנית, המיומנת שביטין, מן הדם שבמזרק, וחומר
בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה, ומחטא ויורד כנגד חודה של קרן, עד שמכילה כל
הדם שבאצבע, וכן כל קרן וקרן. הכי קאמר, מצוה בחדרה. אי עבר, אמה אילך ואמה אילך, לית
לן בה: מאי רבי, ומאי רבי אלעזר ברבי שמעון. דתניא, דמים העליונים, ניתנין מחוט הסיקרא
ולמעלה. דמים התחתונים, ניתנין מחוט הסיקרא ולמטה, דברי רבי. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר,
במה דברים אמורים, בעולת העוף. אבל בחטאת בהמה, היא עצמה אין נעשית אלא על גופה
של קרן. אמר רבי אבהו, מאי טעמא דרבי, דכתיב (וההראל ארבע אמות, ומחאריאל ולמעלה
וגו'), ארבע אמות הוא דהויא. אמר רב אדא בר אבהו, ומקום קרנות, ארבע. מקום קרנות, ארבע
הויא. אלא אימא, רשות קרנות, ארבע: תנן התם, חוט של סיקרא, חוגרין באמצע להבדיל בין
דמים העליונים לדמים התחתונים. מנא הני מילי. אמר רב אהא בר רב כטינא, שגאמר (והיתה
הרשת עד חצי המזבח), התורה נתנה מחיצה להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים:
שירי הדם כו': תנו רבנן, א"ל יסוד (המזבח), זה יסוד דרומי. אתה אומר, זה יסוד דרומי, או אינו
אלא יסוד מערבי, וילמד סתום מן המפורש. אמרת, ילמד ירדיתו מן הכבש (ליציאתו) [מיציאתו]
מן ההיכל. מה יציאתו מן ההיכל, בסמוך לו. אף ירדיתו מן הכבש, בסמוך לו: תניא, רבי
ישמעאל אומר, זה וזה יסוד מערבי. רבי שמעון בן יוחאי אומר, זה וזה יסוד דרומי. בשלמא למאן
דאמר יסוד מערבי, קסבר ילמד סתום מן המפורש. אלא למאן דאמר יסוד דרומי, מאי טעמא.
אמר רב אפי, קסבר האי תנא, כוליה מזבח, בצפון קאי. לישנא אחרינא, כוליה פתח, בדרום קאי.
תנא

אצבע הרגילה למלאכה ולא שאר אצבעות מוכנות להושיט ולטבל היינו שאל גודל מיומנת
לשון נחמור בני מעיה (חולין דף נד.) דנורייך בלע"ז: ומחטא. זריקת
חטאת קרי חיטוי כמו הכהן המחטא אותה: כנגד חודה. רבי היא דמכשר למטה מן הקרן להכי תנא לה בחדרה: ב"א. דרמים העליונים כשיירן למעלה מן החוט מיד: בעולת העוק.
שנעשית למעלה כדאמרינן בפרק קדשי קדשים (לקמן דף סד:) אבל חטאת בתמה. דכתיב בה קרן בהדיא אינה נעשית כו': והתראל. מזבח: ארבע אמות הוא דהוא. בתמימה וכי אין
גובהו או רוחבו אלא ארבע אמות: מקום קרנות ארבע. כלומר הקרנות תופסין ארבע אמות במזבח דכל קרן אמה על אמה: ופקום קרנות ארבע הויא. בתמימה וזרי אין הקרנות אוכלין
במזבח אלא שתי אמות מן המזרח למערב ושתיים מן הדרום לצפון היינו שתיים על שתיים: אלא. על כרחי דה"ק קרא רשות קרנות ארבע כלומר שם רשות הקרנות תופסת למטה
מזן ארבע אמות דהיינו עד החוט בדוליה היו קרן. חרשת. כעין ציור מצוירת בקליעה ושל נחשת הויא בתחתיו של מזבח עשוי כנפה וגובה עד חציו של מזבח: התורה נתנה מחיצה.
מדקפיד אחצי מזבח אל יסוד המזבח. האמור בחטאת החיצונה: או אינו אלא יסוד מערבי. כדאשכחן בפנימיות לעיל אשר פתח אהל מועד וילמד סתום מן המפורש: ילמד ירדיתו
מן הכבש. בחיצונות ושירי הדם בידו מציאתו מן ההיכל (ושיירי הפנימיים בידו מה יציאתו מן ההיכל) ביסוד מערבי שהוא סמוך לו: אף ירדיתו מן הכבש. נשפכין ליסוד דרומי
שהוא סמוך לו זה וזה. חיצונים הפנימיים: סתום. חיצונים: מפורש. פנימים שכחוהו בידו יסוד מערבי דכתיב אשר פתח אהל מועד: פ"פ. הא כתיב בפנימיים אל יסוד אשר פתח אהל
מועד: קסבר כוליה מזבח בצפון פתח ההיכל קאי. ואין המזבח לפני הפתח כלום אלא אמה של יסוד דרומי אי נמי בצפון העזרה קאי והוה חמש אמותיו כנגד הפתח ואמה אחת מן
יסוד דרומי אשתכח דכי נפיק מן הפתח רואה יסוד דרומי לפניו מכון באמצע הפתח ואית דגרס כוליה פתח בדרום מזבח קאי והיא היא כל פתח ההיכל לדרומו של מזבח הוא:

משכינהו גברי לגברא. פירש בקונטרס תלמידי רבי ישמעאל שהם מרובים משכו את רבי שמעון לומר כדברי רבם ותימה דלמקן פרק בתרא (דף קטז) אמרין וסימניך משכינהו גברא לגברי דר' שמעון דאמר זו וזו ירושלים משכינהו לרבי ישמעאל והשתא מה סימניך הוא זה כיון דפעמים אמרין איפכא ונראה כדגרסין בספרים

ישנים וזה היה יסוד דרומי וסימניך משכינהו גברי

לגברא רבי שמעון בן יוחי קרי גברי לפי שנוכר

שמו ושם אביו ר' ישמעאל שהוא חידד קרי

גברא וגרסין נמי פרק בתרא (שם) וסימניך

משכינהו גברי לגברא וכן בערוך בערך משך:

העולה קדשי קדשים כו'. תימה דלא תני

שפיכות שירים בעולה והלא כל

הדמים טעונין יסוד כדררשין העולה למזבחא של

עולה לפירוש הקונטרס ובריש בית שמואי (לעיל

דף לו.) אמרין מנין לכל הדמים שטעונין מתן

דמים ליסוד ועוד בדמסתכת תמיד (דף לו.) תנן שירי

הדם היה שופך על יסוד דרומי ותיקין דר' משה

מפונטסיא משום דעולה בוריקת כלי ויומנין דלית

בה שירים בחטאת דבאצבע אי אפשר בלא

שירים ולא נהירא דכולה שטמעת מוכחת

דמצוה בנות שירים ודרי יעקב מאוריליי'ש

פירש דכיון דשמע' תנא דפנימיים ביסוד מערבי

וגם התחיל בחיצונים למיתני יסוד דרומי הוא

הדין בכולהו ואע"י דקדשים בכל פנימיים היינו

משום דהתחיל בפנימיים וצריך למיתני בחיצונים

ואין רוצה להפסיק:

קדשי קדשים. פי' בקונטרס ליפסל ביוצא

ובטבול יום ומועליל בה ולא היה לו לפרש לענין

טבול יום ומחוסר כפורים שזה הדין נוהג בכל

קדשים אפילו קלים אבל יוצא ומועילה נחא

דקדשים קלים לא (מבטלי) מיפסלי ביוצא ואין

בחן מעילה: **משום** דלא כתיב בה קדשי

קדשים. תימה ומהאי טעמא הוה ליה למימר גבי

זבח שלמי צבור דהא לא כתב בהו קדשי קדשים

וילפינן להו לקמן (דף נה.) מדאיתקש לעולה מה

עולה קדשי קדשים: **נאמר** כאן סביב כו'. הא

דאיצטריך לעיל לאקושי חטאת לעולה לענין

צפון משום דמהך גזירה שוה דסביב ליכא למילף

דלא שייכא אלא לענין מתנות דהא חטאת שנכנס דמה

לפנים פסולה ודמה טעון כיבוס מה

שאין כן בעולה:

מה להלן פיסוק מתנות כו'. תימה כי היכי דדרשין בפרק קמא (לעיל ד' י.) אותה דמה

למעלה ולא אחרת דמה למעלה דהא נמי נימא אותה בפיסוק מתנות ולא אחרת

בפיסוק מתנות:

ואי

שנים. לא היה לה יסוד: מורה. בנימין דכתיב ביה זאב יטרף (בראשית מט) שנחנבא יעקב עליו בבקר יאכל עד (שם)

באחסנתיה תיתבני מדבחא ואתה הקין לא היתה בחלקו כדמפרש

ואולי: **דאמר** ר' שמואל היה אוכל בחלקו של יחודה אמה. אמה במזרח אמה בדרומו על כל האורך בעובי אמה אלא שלא היתה אמה שבמזרח על פני כל

המזרח שכשנגיע לקרן מזרחית היתה כלה בסמוך לקרן אמה וכן אכילת האמה הדרומית לא היתה מהלכת על פני כל הדרום שכשנגעת לקרן דרומית מערבת כלה בסמוך

לקרן אמה כרתן לקמן (דף נד.) היסוד מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב אוכל במזרח אמה אחת ובדרום אמה אחת נמצא יסוד לג' קרנות כזה: רצועה היתה יוצאה מחלקו

של יחודה. לדרומו של מזבח שחלקו של יחודה היתה במזרח כרתניא (יומא דף יב.) מה היה בחלקו של יחודה דר' הבית (בבבסיטו) והלשכות שבו והעורות עורת נשים כולה (ועורת)

ושנים ועשרים אמה של מקום דריסת רגלי הכהנים ומקום דריסת רגלי ישראל מקירו עורות נמצא חלקו של יחודה במזרח המזבח ובעוד (לדרום) והמזבח אוכל בחלקו אמה במזרח

מלבד אמה של קרן מזרחית צפונית היתה כולה חלקו של יחודה שהיתה אותה אמה ברוחן מן הקרן אמה והרצועה היתה יוצאה בדרום למזבח ונכנסת בחלקו של בנימין שממקום

הדריסה ולמעלה היה חלקו של בנימין אלא שרצועה זו היתה ליחודה באה בתוך חלקו של בנימין בדרומו של מזבח ומזבח אוכל בה אמה והיא אמה שהיא כניסת היסוד ראיא להיות

בה כדאמר מר (מדות פרק ג מ"א) עלה אמה וכנס אמה וזו יסוד כל אורך כותל מזרחי בעובי אמה היה אוכל חלקו של יחודה וכן כותל דרומי לבד אמה סמוך לקרן דרומית מערבית:

חופף

תנא דבי רבי ישמעאל, (כרבי) [פ'רבי] שְׁמֵעוֹן בֶּן

יֹחִי (אֹמְרִים), זֶה זֶה יִסּוֹד מִעֲרָבִי. וְסִמְנִיךְ, מְשַׁכְּבו

גִּבְרִי לְגִבְרָא: מִשְׁנֵה הָעוֹלָה קֳדָשִׁי קֳדָשִׁים, שְׁחִטָתָהּ

בְּצִפּוֹן וְקִיבּוֹל דָּמָה בְּכָלִי שָׂרֵת בְּצִפּוֹן. וְדָמָה טַעוֹן

שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אֶרְבַּע, וְטַעוֹנָה הַפֶּשֶׁט וְנִתְּנוֹת וְכִלְלִל

לְאִשִּׁים: גִּמְרָא עוֹלָה, מָאִי טַעֲמָא תִּנִּי לִיה קֳדָשִׁי

קֳדָשִׁים. מִשּׁוּם דְּלֹא כְּתִיב כֹּה (לֹא) 'קֳדָשִׁי קֳדָשִׁים

הֵיא': וְדָמָה טַעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת: הִכִּי עֲבִיד. אֲמַר רַב,

נִתָּן וְחֻזָּר וְנִתָּן. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, מִתְּנָה אַחַת כְּמִין

גָּמָא, נִתָּן. כְּתָנָא, יָכוֹל וְיִרְקָה וְיִרְקָה אַחַת, תִּלְמוּד

לִזְמַר 'סָבִיב'. אִי סָבִיב, יָכוֹל וְקִפְּנוּ כְּחוּט, תִּלְמוּד

לִזְמַר, 'וְיִרְקוּ'. הָא פִּצְדָּה, כְּמִין גָּמָא. (וְדָמָה טַעוֹן)

שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אֶרְבַּע. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר, נֶאֱמַר

כָּאֵן 'סָבִיב', וְנֶאֱמַר לְחֵלֶן 'סָבִיב'. מַה לְּחֵלֶן, פִּסּוּק

וְאַרְבַּע מִתְּנוֹת. אָף כָּאֵן, פִּסּוּק וְאַרְבַּע מִתְּנוֹת. אִי,

מַה לְּחֵלֶן, אֶרְבַּע מִתְּנוֹת עַל אֶרְבַּע קֳרָנוֹת. אָף כָּאֵן,

אֶרְבַּע מִתְּנוֹת עַל אֶרְבַּע קֳרָנוֹת. אֲמַרְתָּ, עוֹלָה טַעוֹנָה

יִסּוֹד, וְקָרָן מִזְרָחִית דְּרֹמִית לֹא הָיָה לָהּ יִסּוֹד. מָאִי

טַעֲמָא. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, לִפִּי שְׁלֹא הָיְתָה בְּחֻלְקוֹ שֶׁל

מִזְרָח, דְּאֲמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, מִזְבֵּחַ אוֹכֵל

בְּחֻלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה, אֲמַה. אֲמַר רַבִּי לִוִּי בַר חֲמָא,

אֲמַר רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, רִצּוּעָה הָיְתָה יוֹצֵאָה

מִחֻלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה, וְנִכְנַסְתָּ בְּחֻלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין, וְהָיָה

בְּנִימִין הַצָּדִיק מִצְטַעַר עָלֶיהָ כֹּכָל יוֹם לְנוֹטָלָהּ, שְׁנֶאֱמַר

'חֹפֶף

ת"ל וזרקו. ואין וזיקה אלא מרחוק ובחוט אי אפשר להקפיד אלא באצבע ובנגיעה:

ודמה טעון כו'. כמין גמא ובשתי קרנות שבאלכסון דאיכא סביב לארבע רוחות המזבח

ובוריקה: ונאמר לחלן סביב. בחטאות המלואין בצו זה אחר: מה לחלן פיסוק ד' מתנות.

ד' נפסקות זו מזו דהא על ארבע קרנות נותן: אף כאן, אע"פ שבשתי קרנות פיסוק בעינין

והיינו כדבר נותן וחוזר ונותן: עולה טעונה יסוד. תחילת מתנותיה צריכה נגד היסוד

שיהא יסוד המזבח תחת מקום מתנה ומקל וחומר אייתנה לעיל בפירקין (דף נא.) לא

היה לה יסוד. לקמיה מפרש היכי דמי הילכך בקרן מזרחית צפונית היה מתחיל: מאי

חופף

ת"ל וזרקו. ואין וזיקה אלא מרחוק ובחוט אי אפשר להקפיד אלא באצבע ובנגיעה:

ודמה טעון כו'. כמין גמא ובשתי קרנות שבאלכסון דאיכא סביב לארבע רוחות המזבח

ובוריקה: ונאמר לחלן סביב. בחטאות המלואין בצו זה אחר: מה לחלן פיסוק ד' מתנות.

ד' נפסקות זו מזו דהא על ארבע קרנות נותן: אף כאן, אע"פ שבשתי קרנות פיסוק בעינין

והיינו כדבר נותן וחוזר ונותן: עולה טעונה יסוד. תחילת מתנותיה צריכה נגד היסוד

שיהא יסוד המזבח תחת מקום מתנה ומקל וחומר אייתנה לעיל בפירקין (דף נא.) לא

היה לה יסוד. לקמיה מפרש היכי דמי הילכך בקרן מזרחית צפונית היה מתחיל: מאי

חופף

ת"ל וזרקו. ואין וזיקה אלא מרחוק ובחוט אי אפשר להקפיד אלא באצבע ובנגיעה:

ודמה טעון כו'. כמין גמא ובשתי קרנות שבאלכסון דאיכא סביב לארבע רוחות המזבח

ובוריקה: ונאמר לחלן סביב. בחטאות המלואין בצו זה אחר: מה לחלן פיסוק ד' מתנות.

ד' נפסקות זו מזו דהא על ארבע קרנות נותן: אף כאן, אע"פ שבשתי קרנות פיסוק בעינין

והיינו כדבר נותן וחוזר ונותן: עולה טעונה יסוד. תחילת מתנותיה צריכה נגד היסוד

שיהא יסוד המזבח תחת מקום מתנה ומקל וחומר אייתנה לעיל בפירקין (דף נא.) לא

היה לה יסוד. לקמיה מפרש היכי דמי הילכך בקרן מזרחית צפונית היה מתחיל: מאי

חופף

ת"ל וזרקו. ואין וזיקה אלא מרחוק ובחוט אי אפשר להקפיד אלא באצבע ובנגיעה:

ודמה טעון כו'. כמין גמא ובשתי קרנות שבאלכסון דאיכא סביב לארבע רוחות המזבח

ובוריקה: ונאמר לחלן סביב. בחטאות המלואין בצו זה אחר: מה לחלן פיסוק ד' מתנות.

ד' נפסקות זו מזו דהא על ארבע קרנות נותן: אף כאן, אע"פ שבשתי קרנות פיסוק בעינין

והיינו כדבר נותן וחוזר ונותן: עולה טעונה יסוד. תחילת מתנותיה צריכה נגד היסוד

שיהא יסוד המזבח תחת מקום מתנה ומקל וחומר אייתנה לעיל בפירקין (דף נא.) לא

היה לה יסוד. לקמיה מפרש היכי דמי הילכך בקרן מזרחית צפונית היה מתחיל: מאי

חופף

הָנָא רַבִּי רַבִּי יִשְׁמְעֵאל (ברבי) [כרבי] שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי (אומרים) – שנו
בבית מדרשו של רבי ישמעאל בדברי רבי שמעון בר יוחאי באופן
זה: זֶה זֶה נִשְׁפָּכִים עַל הַיָּסוּד הַמְּעַרְבִי. וְסִימְנִיךָ לֹכֹרֵז זֶה הוּא, מְשָׁכֹ
נָכְרִי לְנָכְרִי – מִשְׁכּוֹ הָרִבִּים אֶת הַיָּחִיד, כְּלוּמָר, תְּלַמִּידִי רַבִּי
יִשְׁמְעֵאל שֶׁהֵם רִבִּים, מִשְׁכּוֹ אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחִאי לֹמַר שְׁסוּבֵר
כְּדִבְרֵיהֶם שֶׁבָּל הַחֲטָאוֹת שִׁירֵי הָדָם נִשְׁפָּכִים עַל הַיָּסוּד הַמְּעַרְבִי.

משנה

משנתינו ממשיכה לעסוק בדיני הקרבת הקרבנות, ומבארת את
דיני הקרבת קרבן עולה:
קרבן העולה היא מקדשי קדשים, ונפסלת אם יצאה ממקומה, או
אם נגע בה טבול יום או מחוסר כיפורים, ומועלים בה. ומשום כך,
שְׁחִיטָתָה נְעֻשִׁית בְּצִפּוֹן – בצפון העזרה, וכן את קיבול דמה כְּבָלִי
שָׁרֵת ו–במזרק, יש לעשות בְּצִפּוֹן. וְדָמָה מְעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנֹת שָׁהן
אַרְבַּע, כְּלוּמָר, נֹתֵן מִתְּנָה אֶחָת בְּזוֹיֹת הַמִּזְרָחִית צְפוֹנִית שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ
[למטה מחוט הסיקרא] על שתי רוחות הזיות וכפי שיבואר בגמרא,
ומתנה שניה בזיות המערבית דרומית על שתי רוחותיה, ונמצא
שהזה על ארבע רוחות המזבח. וּמְעוֹנָה הָעוֹלָה הַפְּשֻטָּה שֶׁל כָּל
עוֹרָה, וְנִיתוּתָהּ – חֵיתוֹךְ גּוֹף הַקָּרְבָן לְאִיבָרִים, וְכָלִיל לְאִשִּׁים – וְכוּלָה
[מלבד העור] נשרפת על גבי אש המערכה.

גמרא

הגמרא מבארת את לשון הקרבן 'העולה קדשי קדשים'. שואלת
הגמרא: עוֹלָה מֵאִי מְעַמָּא תָנִי לֵיהּ קְדָשִׁי קְדָשִׁים – מה הטעם שרק
בקרבת עולה אמר התנא 'העולה קדשי קדשים', ולא בקרבן חטאת
ואשם. משיבה הגמרא: מְשוּם דְּלֹא בְּתִיב בָּהּ – כיון שלא נאמר
בתורה בפרשת קרבן עולה לשון (לה) 'קְדָשִׁי קְדָשִׁים הֵיא' כמו
שנאמר בחטאת ובאשם, לכך הוצרך התנא ללמדנו שאף העולה
היא מקדשי קדשים.

שנינו במשנה: וְדָמָה מְעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנֹת שָׁהן אַרְבַּע.
הגמרא מבררת כיצד נזרק דם העולה על המזבח. שואלת הגמרא:
הִכִּי עָבִיד – כיצד עושה הכהן, כלומר, באיזה אופן דם העולה
ניתן על המזבח, שעל ידי שתי נתינות נחשב כאילו נתן ארבע
מתנות. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי, נֹתֵן אֶת הָדָם מִן הַכְּלִי בִּזְרִיקָה
בְּרוּחַ זֶה שֶׁל הַקֶּרֶן, וְחֹזֵר וְנֹתֵן מִן הָדָם בִּזְרִיקָה עַל צִדּוֹ הַשֵּׁנִי שֶׁל
אוֹתוֹ קֶרֶן, וְכֵן עוֹשֶׂה בְּקֶרֶן שְׂבָאֵלכְסוֹן מִמֶּנָּה, וְנִמְצָא שֶׁנֶּתֶן עַל
אַרְבַּע רֻחוֹת הַמִּזְבֵּחַ. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, מִתְּנָה אֶחָת בְּמִין נִמָּא נֹתֵן –
נֹתֵן מִתְּנָה אֶחָת כְּנֶגֶד הַקֶּרֶן, בְּאֹפֶן שֶׁהֵדָם מִתְּפַשֵּׁט עַל שְׁנֵי צַדֵּי
הַזִּיזִת בְּצוֹרֶת 'גָּמָא', שֶׁהִיא אוֹת גִּימֵל בְּכַתֵּב יוֹנֵי, וְהִיא בְּצוֹרֶת אוֹת
כֵּף פְּשוּטָה שֶׁלָנוּ.

הגמרא מביאה ברייתא שתנאים נחלקו במחלוקת רב ושמואל:
בְּתִנְאִי – מחלוקת זו שבין רב ושמואל, היא כמחלוקת תנאים
ששנינו בברייתא. נאמר לגבי קרבן עולה (ויקרא א ה), 'וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי
אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הָדָם וְהָרָקוּ אֶת הָדָם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב', וְאִם לֹא

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אייר, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מ"ז אייר ומובנת התמי' לסגנון כתבו, ששידוך עם
בנות אחבי' הספרדים ה"ז בגדר נחות דרגא ח"ו וח"ו. ויש להתענין בזה.

המשך בעמוד הבא

היה נכתב 'סביב' וְכָל הַיִּת לִפְרֹשׁ שִׁנְדָּקוֹ הַכֹּהֵן לֹדֵם וְרִיקָה אֶחָת
בְּלִבָּד, תְּלַמִּיד לֹמַר 'עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב', כְּלוּמָר, שִׁישׁ לִיתֵן אֶת הָדָם
עַל כָּל צַדֵּי הַמִּזְבֵּחַ. וּמִמְשִׁיכָה הַבְּרִייתָא, אִי – וְאִם הִיא נִאמַר רַק
'וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הָדָם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב', וְלֹא הִיא
נִאמַר 'וְזָרָק', וְכָל הַיִּת לִפְרֹשׁ שִׁנְדָּקוֹ הַכֹּהֵן לִמְזֹבֵחַ בְּחֹטֵם,
כְּלוּמָר, יֵתֵן אֶת הָדָם עַל הַמִּזְבֵּחַ בִּאֲצַבְעוֹ בְּכָל הַיָּקוֹף שֶׁל מִזְבֵּחַ
לֹלָא הַפֶּסֶק, שֶׁהִרֵי לֹא יֵתֵן לְהַקִּיף אֶת הַמִּזְבֵּחַ כְּחוֹט אֵלָּא עַל יְדֵי
הַאֲצַבַּע וּבְאֹפֶן שְׁנוּעָה בְּמִזְבֵּחַ, תְּלַמִּיד לֹמַר, וְהָרָקוּ אֶת הָדָם עַל
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב, שְׁנֵיתֵן דָּם הָעוֹלָה תַּעֲשֶׂה בִּזְרִיקָה מִכְּלִי וְלֹא עַל יְדֵי
נִתְנָה בִּאֲצַבַּע, וְאִם כֵּן, מִבְּרִית הַבְּרִייתָא: הָא בְּיָצֵד – בְּאִיזָה אֹפֶן
יֵשׁ לְזָרוֹק אֶת דָּם הָעוֹלָה שֶׁעַל יְדֵה יִתְקִיִּים גַּם דִּין 'סָבִיב' וְגַם דִּין
'וְזָרָק'. מִבְּאֵרֵת הַבְּרִייתָא, הַכֹּהֵן זֹרֵק אֶת הָדָם עַל שְׁתֵּים מִזִּיזוֹת
הַמִּזְבֵּחַ, וְהָדָם מִתְּפַשֵּׁט עַל שְׁתֵּי צַדֵּי הַזִּיזוֹת בְּמִין אוֹת 'גָּמָא', (וְדָמָה
מְעוֹן) וְהַזִּיזוֹת אֵלּוּ נִקְרָאוֹת שְׁתֵּי מִתְּנֹת שָׁהן אַרְבַּע. רַבִּי יִשְׁמְעֵאל
אוֹמֵר, הַלִּימּוּד לְאֹפֶן זְרִיקָתָ דָּם הָעוֹלָה הוּא מִמֶּנָּה שֶׁנִּמָּא רַבִּי לִגְבִי
קָרְבָן עוֹלָה 'סָבִיב', וְנִמָּא רַבִּי לְחֵלֶן לִגְבִי חֲטָאת הַמִּילּוּאִים (וִיקְרָא ח טו)
'וְיִשְׁחָט וְיִקַּח מִשָּׁה אֶת הָדָם וְיִתֵּן עַל קְרָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב', מִה לְחֵלֶן
לִגְבִי חֲטָאת הַמִּילּוּאִים, יֵשׁ פְּסִיּוֹק וְאַרְבַּע מִתְּנֹת – נֹתֵן אַרְבַּע
מִתְּנֹת מִהָדָם, וּמִפְּסִיק בִּינֵיהֶם, וְלֹא בְּשְׁתֵּי מִתְּנֹת שְׁעוֹלוֹת לְאַרְבַּע,
אִף כָּאֵן לִגְבִי קָרְבָן עוֹלָה, נֹתֵן בְּפִסְיוֹק וְאַרְבַּע מִתְּנֹת, וְהִינּוּ שְׁזוֹרָק
מִתְּנָה אֶחָת עַל אֶחָד מִצַּדֵּי הַזִּיזוֹת, וְשׁוּב זֹרֵק מִתְּנָה שְׁנִיָּה בְּצִדּוֹ
הַשֵּׁנִי, וְכֵן עוֹשֶׂה עַל הַקֶּרֶן שְׂבָאֵלכְסוֹן. הִרֵי שְׁדַּרְבִּי רַב שְׁנוֹתָן וְחוּמָר
וְנֹתֵן הֵם כְּדַרְבִּי רַבִּי יִשְׁמְעֵאל, וְדַרְבִּי שְׁמוּאֵל הֵם כְּדַרְבִּי תַנָּא קוֹחַר
הַגְּמָרָא מִבְּרִית אֶת שִׁטַּת רַבִּי יִשְׁמְעֵאל. שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: אִי מִה
לְחֵלֶן, דָּם חֲטָאת הַמִּילּוּאִים נִיתֵן בְּאַרְבַּע מִתְּנֹת עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת,
אִף כָּאֵן בְּמִתְּנֹת דָּם עוֹלָה הַנִּלְמָדוֹת מִמֶּנָּה, הָדָם נִיתֵן בְּאַרְבַּע
מִתְּנֹת עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת, וְלֹא בְּנִתְנִית שְׁתֵּים שָׁהן אַרְבַּע. מְשִׁיבָה
הַגְּמָרָא: אִמְרַתְּ – אִמּוֹר בְּעַצְמָךְ שֶׁאֵין לֹמַר כֵּךְ, שֶׁהִרֵי עוֹלָה מְעוֹנָה
יָסוּד גַּם בִּזְרִיקָתָ דְּמָה וְלֹא רַק בְּשִׁפְיַת שִׁירֵי דְּמָה, וְכֵן מְזִרְחִית
דְּרוּמִית שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ לֹא הִיא לֵה יָסוּד, וּבִהְכָּרֵחַ שְׁדִינָה חֲלוֹק מִדִּין
חֲטָאת, וְאִינָה נִיתֵנת עַל כָּל אַרְבַּעַת הַקְּרָנוֹת. שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: מֵאִי
מְעַמָּא שֶׁלֹא הִיא יִסוּד בְּזוֹיֹת זֶה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר,
לְפִי שֶׁלֹא הִיא חֲלוֹק זֶה שֶׁל הַיָּסוּד, בְּחֵלְקוֹ שֶׁל מְזִרְחָה – בְּנַחֲלַת שְׁבֹט
בְּנִימִין, דְּאָמַר רַב שְׁמוּאֵל בְּרַב יִצְחָק, הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהִיא בְּחֵלְקוֹ שֶׁל
בְּנִימִין, הִיא אוֹכֵל (–תּוֹפֵס) בְּחֵלְקוֹ שֶׁל שְׁבֹט יְהוּדָה אִמָּה, וְאִמָּה זֶה
הִיא הָאִמָּה שֶׁהִיא רֹאשׁ לְהִיּוֹת בּוֹ הַיָּסוּד בְּמִזְרָח וּבִדְרוֹם, מִלְּבַד
הָאִמָּה הַסְּמוּכָה לְקֶרֶן מְזִרְחִית צְפוֹנִית וְהָאִמָּה הַסְּמוּכָה לְקֶרֶן
מְעִרְבִית דְּרוּמִית, וְכֵיוֹן שֶׁהַמִּזְבֵּחַ צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּחֵלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין
וּכְמִבּוּרָא בְּסִמּוּךְ, לֹא הִיא יִסוּד בְּאִמָּה זֶה שֶׁהִיא בְּחֵלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה.
הַגְּמָרָא מִבְּאֵרֵת מִה הִיא הָאִמָּה שֶׁהִיא הַמִּזְבֵּחַ אוֹכֵל בְּחֵלְקוֹ שֶׁל
יְהוּדָה: אָמַר רַבִּי לִי בְּרַחֲמֵי אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חִנְיָא, רְצוּעָה
בְּרוּחַ אִמָּה הִיא יוֹצֵאָה מִחֵלְקוֹ שֶׁל שְׁבֹט יְהוּדָה וְנִכְנָסָת בְּחֵלְקוֹ שֶׁל
שְׁבֹט בְּנִימִין, וְכֵן הִיא הַמִּזְבֵּחַ רֹאשׁ לְהִיבְנוֹת. וְהִיא בְּנִימִין הַצָּדִיק
רֹאשׁ בְּרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ שֶׁכֵּן עֵתִיד לְהִיּוֹת, וּמִצְטַעֵר עָלֶיהָ כָּל יוֹם
לְנוֹשְׁלָהּ מִיְהוּדָה לְחֵלְקוֹ וּלְבְנוֹת יִסוּד אִף בְּזוֹיֹת זֶה, שְׁנִימָא בְּבִרְכַּת
מִשָּׁה לְשֹׁבֵט בְּנִימִין (דְּבָרִים ל ג יב),

מזרח מלבד האמה הסמוכה לקרן מזרחית צפונית, והיינו כדברי
 רב. דוחה הגמרא: אין להוכיח ממשנה זו שלא כדברי לוי, כיון
 שאפשר לפרש בה, **מאי 'אויכל'** – מה כוונת התנא שאמר 'אוכל
 בדרום אמה אחת', היינו נמי – גם כן, שאוכל **בדרום**, כלומר,
 שבצד דרום ובצד מזרח היה רק אמה מהיסוד שהוכשר לזריקת
 הדם, אולם בני היסוד היה סביב כל המזבח.
 הגמרא מביאה ראיה לדברי לוי: **תא שמע** רביה לדבר מהמשך
 המשנה (שם) ששנינו, **המזבח היה שלשים ושלשים על שלשים ושלשים**
 אמות. ומוכח מלשון המשנה שהיסוד הקף את כולו, שאם לא כן,
 לא היתה מידתו אלא שלשים ואחת אמות על שלשים ואחת
 אמות. דוחה הגמרא: אין להוכיח ממשנה זו שלא כדברי רב,
 משום ד**הקא בפי' עקיקין** – כאן במשנה של מדות המזבח מדובר,
 באופן שמודד מן הצד, כלומר, אין הכוונה שהמודד את כל
 ארבעת רוחותיו של המזבח ימצא שהוא שלשים ושלשים על
 שלשים ושלשים אמות, אלא שאם עומד בצדו הצפוני או המערבי
 של המזבח ומודד את ארכו, תהיה מידתו שלשים ושלשים אמות,
 כיון שבצדדים אלו היה יסוד בשתי הקצוות, אולם אם אכן יעמוד
 במזרח המזבח או בדרומה וימודד את אורכו, לא תהיה מידתו
 אלא שלשים ואחת אמות.
 הגמרא מביאה ראיה נוספת כדברי לוי: **תא שמע** רביה לדבר
 מדברי הגמרא לקמן (סב), **נמצא** שכבש המזבח פורח באויר שיעור
אמה על היסוד ואמה על הסוכב. ומוכח מלשון זו, שהיסוד היה בנוי
 בכל צד דרום ולכן היה פורח הכבש מעליו, וכדברי לוי. דוחה
 הגמרא: אין להוכיח ממשנה זו שלא כרב, כיון ד**אימא** – תאמר
 שיש לבאר בדברי הגמרא, שהכבש היה פורח באויר פנימך האמה
 שראוי להיות בו היסוד ועל האמה של הסוכב, ולעולם לא היה
 היסוד בנוי ברובו של צד דרום.
 הגמרא מביאה ברייתא נוספת להוכיח כדברי לוי: **תא שמע**, דתני
 לוי – שהיה לוי שונה ברייתא, **ביצד בנין את המזבח, מביאין מלפני**
 – דפוס מרובע שהוא שלשים ושלשים אמות על שלשים ושלשים
 אמות, וגובהו של הדפוס אמה, ומביא חלוקין אכנים מפולמות –
 לחות, בין גדולות ובין קטנות, ומביא סיד וקוניא ו–עופרת מותכת
 וזפת, וממחה – וממס את הסיד והזפת ושוף לתוך המלבן, וזה
 הוא מקום היסוד. וחוזר ומביא מלפני אחר שהוא שלשים אמה על
 שלשים אמה וגובהו חמש אמות, ומביא חלוקין אכנים לחות וכו', בין
 גדולות בין קטנות ומביא סיד וקוניא וזפת וממחה ושוף לתוך
 המלבן, וזהו הסוכב. וחוזר ומביא מלפני שהוא עשרים ושלשים אמה על
 עשרים ושלשים אמות וגובהו שלש אמות, ומביא חלוקין וכו' אכנים
 מפולמות, בין גדולות בין קטנות ומביא סיד וקוניא וזפת וממחה
 ושוף לתוך המלבן, והוא מקום המערכת – ראש המזבח שעליו
 היתה המערכת. וחוזר ומביא מלפני שהוא אמה על אמה ומביא
 חלוקין אכנים מפולמות בין גדולות בין קטנות, ומביא וזפת וקוניא
 וסיד וממחה ושוף לתוך המלבן, וזהו הקרן, וכן עושה לכל קרן
 וקרן, ומבואר בדברי הברייתא, שהמלבן הראשון היה שלשים
 ושלשים על שלשים ושלשים אמות, והיינו כדי שיהיה בו יסוד מכל
 ארבעת רוחותיו וכדברי לוי. ובי תימא – ואם תאמר שצריך לפרש
 בדברי הברייתא,

'חופף עליו כל היום', כלומר, בנימין היה מתחבק ומשתפשף
 בבגדיו כל היום מחמת דאגתו על רצועה זו, ולפיכך, **זכה בנימין**
הצדיק ונעשה אושריו – בית אכסניהו להקדוש ברוך הוא, כלומר,
 זכה שבית קדש הקדשים יהיה בנחלתו, כמו שנתאמר (דברים לג יב),
'ובין כתפיו שכן', כלומר, בית המקדש שבו שורה השכינה נבנה
 בהר המוריה שהוא בנחלת בנימין.
 הגמרא חוזרת לדון במה שהתבאר לעיל (ג) שלא היה יסוד בזווית
 דרומית מזרחית של מזבח העולה: מיתבי, שנינו במשנה (לקמן סד),
'עולת העוף ביצד היתה נעשית', עלה בכבש ופנה לסוכב, ובא לו
 לקרן דרומית מזרחית, ושם היה מולק – חותך בציפורנו את ראשה
 של העוף ממוול – מתחתו עורפה, ומכדיל – וחותר את שני סימניה,
וממחה – ומרוקן את דמה מגופה על ידי שדוחק את מקום המליקה
 על קיר המזבח, ואי כפי שאמרת, שלא היה לה יסוד לאותה זווית,
 נמצא שהכחן שמולק את העוף, באוירא בעלמא הוא דקא עביד –
 עשייתו היא באויר שלא במקום היסוד, והדם נופל על הקרקע
 והולך לאיבוד. מיישבת הגמרא: **אמר רב נחמן בר יצחק, אימא, כך**
התנו מנחילי הארץ בזמן חלוקתה, אוירא דבנימין קרקע דיהודה –
 שהאויר הסמוך למזבח יהיה בחלקו של שבט בנימין, ואילו
 הקרקע הסמוכה למזבח ברוח דרומית (מלבד האמה הסמוכה
 לקרן מערבית דרומית) וברוח מזרחית (מלבד האמה הסמוכה
 לקרן מזרחית צפונית) תהיה בחלקו של שבט יהודה, ועל ידי
 חלוקה זו עשו ביהודה קטנה כמין יסוד שלשה טפחים מעל פני
 הקרקע, ועליו היה דם עולת העוף נופל.
 הגמרא ממשיכה לבאר את מה שהובא לעיל שבקרן מזרחית
 דרומית לא היה יסוד. שואלת הגמרא: **מאי** – מה הביאור במה
 שהובא לעיל 'קרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד'. משיבה
 הגמרא: נחלקו בזה האמוראים. רב אמר, לא היה לה יסוד בבנין,
 כלומר, לא נבנה כלל יסוד בזווית זו. ולוי אמר, לא היה לה יסוד
 בדרום, כלומר, היה יסוד סביב כל המזבח, אולם לא הוכשר חלק
 זה של היסוד לקבל דמים מחמת שאינו בחלקו של טורף.
 ומבאר הגמרא את מקור המחלוקת: **רב מתרגם את הפסוק**
(בראשית מט כז) 'בנימין ואב וטרף, באחסנתיה יתבני מדבקא', כלומר,
 בחלקו של בנימין יבנה המזבח, ומשמע מזה שיש לבנות את
 המזבח רק בחלקו של בנימין ולא בחלקו של יהודה, וכיון
 שהמקום הראוי ליסוד בזווית הדרומית מזרחית היה בחלקו של
 יהודה, לא נבנה חלק זה של היסוד. אולם לוי מתרגם את הפסוק,
באחסנתיה יתבני מדבקא, כלומר, בחלקו של בנימין יהיה המקום
 המקודש לדרום, והוא חלק המזבח שמזים ושופכים עליו את דם
 הקרבנות ולא בחלקו של יהודה, אולם עצם בנין המזבח יכול
 להיות גם בחלקו של יהודה. ומשום כך סובר לוי, שהיה יסוד בנוי
 סביב כל המזבח, אולם לא הוכשר לשפיכת שירי דם הקרבנות
 אלא מה שהיה בחלקו של בנימין.
 הגמרא מביאה ראיה לדברי רב: **תא שמע** רביה לדבר ממשנה
 ששנינו (מדות פ"ג מ"א), **היסוד היה מחלק על פני כל הצפון ועל פני**
כל המערב של המזבח, וכן היה אוכל – תופסו בדרום אמה אחת
 ובמזרח אמה אחת. ומוכח מדברי המשנה, שלא היה יסוד בנוי בצד
 דרום מלבד האמה הסמוכה לקרן מערבית דרומית, ולא בצד

המשך מעמוד הקודם

(ב) להצעת נכבדות עבור בנו... שי' אף שלע"ע לא נשתדך אחיו המבוגר ממנו, אלא שאחיו
 המבוגר אומר שלא איכפת לו זה, ושואל דעתי בזה.

מובאת דעות מהאחרונים בזה, שבהגיע לגיל בן שמונה עשרה אין מקפידים על קדימה
 האמורה ובפרט בכגון דא שהוא המבוגר ימחול במחילה ונוהה, ויש מקום לומר וקרוב לומר, שזה
 עצמו יהי סגולה למהר בברכת השי"ת בשידוך מתאים בשביל אחיו המבוגר.

לפלא גדול שאינו מזכיר מפעולותיו בהפצת המעינות ובטח ימלא במכתבו הבא ובפרטיות
 הדרושה, ובפרט שפעולות בהאמור ג"כ מוסרפות ומקדימות ברכת השי"ת בהמצטרך, וק"ל.

בברכה לבשו"ט.

זבחים. פרק חמישי - איזהו מקומן דף נד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קצט רש"י

חופה. כמו נזיר חופה ומפספס (שבת דף נ) דפרט"ר דגרנטר בלע"ז בארם המחשב
דוואג. ומבדיל. בשתי סימנים ולא בחטאת שהיא בסימן אחד ולקמן יליף לה בפרק קדשי
קדשים (דף סה). ונמצא מדרשו. (ומקו מחבר כמו אין מקיפין שתי כביות (ביצה דף לב))
דחוק בית מליקתו לקר דהוא מתמצה ע"י דחוק בקיר ולקמן אמרין שעל קרן מורחית

דרומית היא נעשית ואי אין לה יסוד נמצא
כשהוא מולק באויר היא נמלקת וזהו שם
לארץ לאיבוד וא"ת נופל על הסוכה שהי'
למעלה היא נעשית הא קתני חתם עשאה
למטה מרגליו אפי' אמה אחת כשרה דלא קפיד
אלא אלמעלה מן החוט: באוירא בעלמא קעבדי.
בתמידי: אימר כך וכו'. ואיכא למימר למעלה
מג דלאו קרקע הוא עשוי כמין בליטה קטנה
כנגד רוחא דקבל בה דם עולת העוף ונפל
יפול לארץ וקרי מזבח מקרי אבל יסוד לא
מיקרי להכשיר הקרן למתן דמים הצריכין לינתן
כנגד היסוד שאין יסוד אלא המוסד בארץ: רב
אמר בבבלי. בקרן דרומית מערבית בנו היסוד
אמה באורך הדרום וחדלו להם כל הדרום וכל
המזרח עד אמה סמוך לקרן צפונית מורחית
כדארס (לקמן) אוכל במזרח אמה ובדרום
אמה: לוי אימר בדמים. יסוד היה על פני כל
המזרח אבל לא נותנין דמים בחלקו של יהודה:
יתבני מדרבנא. בניינא גופיה משמע: אוכל.
תופס: במזרח אמה אחת. ובמקצוע צפונית
מורחית משוך לצד מזרח אמה ולא יותר כמו
שצירתי למעלה קשיא ללוי דהא בניינא
משמע: על שלשים ושתים. קשיא לרב דמשמע
ריבוע היה: מן הצד. לאו בארבעת רבעין קחשיב
אלא מצד צפון היה ל"ב אבל מזרח ודרום לא
היה אלא ל"א על ל"א דקרן דרומית מורחית
חסרה לה אמה לדרום ואמה למזרח: נמצא
פריח על אמה יסוד ועל אמה סוכה. ולקמן הוא
בפרק קדשי קדשים (דף סב) דרמין מתנייתן
אהדי דתנן חזא כבש היה לדרומו של מזבח
אורך ל"ב והמזבח ל"ב אורך דרי אורך המזבח
והכבש ס"ד וכי מני לזו אהדי תנן הכבש
והמזבח ס"ב והא שיתין וארבע דוי תפסין
בקרע העורה והתם לגבי תפיסת הקרקע קא
מני לזו ומשנינן נמצא שראש הכבש סוכה
ועלה על שתי אמות של כניסת היסוד וסוכה
ונמצא שתי אמות העליונות נבלעות בל"ב של
מזבח מדקתני פורח על אמה של יסוד מכלל
דאיכא כניסת היסוד לדרום קשיא לרב דאמר

דאיכא במזרח אמה אחת ובדרום אמה אחת דקתני ותו לא בבבלי קאמר והכבש בדרום
הוא ויש תחתיו כניסת יסוד המזבח: אימא כנגד אמה יסוד. כנגד מקום שהכניסה ראייה
להיות ואת שזיהת שם ומיהו שתי אמות נבלעות לתוך ל"ב של מזבח שהיה נכנס לתוך
הפנימי שנגד בליטה שהיסוד התחיל בה לאכול בה בדרום אמה אחת: מלבן. הוא דפוס
מורבע עשוי מארבע קדשים וכל אחת ארוכה ל"ב כעין אנשטרא"ש שעשין לכירים ורחב
הקדש אמה והוא גובהו של מלבן ממלאו אבנים וסיד ופת וקוניא עד שמשוררו לגובה
המלבן: מפולמות. לחות: קוניא. ניותן אבר כעין שעששין לצפוי כלי חרס שקורין פולמיר:
וממחה. אישפרידי"ר בלע"ז ושופך בתוך המלבן על אבנים תדרבקים יחד על ידי אלו וזה
היסוד הראשון ששנינו בו עלה אמה: וחזיר ומביא כו'. ומושיבו על זה וממלאו נמצאת
כניסת אמה לא יסוד בולט אמה זה סוכה: וחזיר ומביא כו'. וזהו סוכה על זה היה כון
מהלך כדמפרש ואזיל שהמלבן השלישי שהושיבו על זה קצר ממנו שתי אמות על שתי
אמות נמצא האמצעי בולט מתחת העליון אמה בכל צד: מקום המערכה. כלומר ראש
המזבח: וחזיר ומביא מלבן של אמה כו'. ומושיבו בורית המזבח מלמעלה קתני מיהא מלבן התחתון של ל"ב על ל"ב אלמא יסוד בולט בו מ' רוחותיו:
המזבח: וחזיר ומביא מלבן של אמה כו'. ומושיבו בורית המזבח מלמעלה קתני מיהא מלבן התחתון של ל"ב על ל"ב אלמא יסוד בולט בו מ' רוחותיו:

וא"א אמרת לא היה לו יסוד באוירא בעלמא קעבדי. בתמידי דלקמן (דף סד) אמרי' שעל
קרן מורחית דרומית היא נעשית ואי אין לה יסוד נמצא כשהוא מולק באויר היא
נמלקת והדם נופל לארץ לאיבוד ואם תאמר נופל הוא על הסוכה שהי' למעלה היא נעשית
הא קתני חתם עשאה למטה מרגליו ואפילו אמה אחת כשרה דלא קפיד אלא למעלה מן
החוט כך פירש בקונטרס ונראה שלא היה כתוב
בהך ברייתא שירי הדם היה שופך ליסוד מולא
מדקדק בקונטרס אלא מהא שהדם הולך לאיבוד
וקשה דאם כן הוה ליה לאקשויי ממתני' דקדשי
קדשי' (שם סד) דתנן בא לו לקרן דרומית מורחית
היה מולק ראשה כו' וברוב ספרים גורסין כאן
שירי הדם היה שופך ליסוד ומפרש דר חיים
דודאי גרסי' ליה ומכאן דהו' פריך דעל כרחין לאותו
קרן שמולק שם היה שופך שירי הדם קרי לה יסוד
מולא קתני שהיה הולך לקרן דרומית מערבית
שהיה בו יסוד לשפוך שירים ועוד דלקמן פ' קדשי
קדשים (גם זה שם). מפרש שעששה אותה באותו
קרן לפי שהוא קרוב לבית הדשן ויכול לזרוק משם
מזרחא ונמצא ואם היה זקוק לילך לקרן אחד
לשפוך שירים מה היה מרויח כיון שהיה צריך
לחזור ואין לומר דלאחר וריקת מזרחא ונמצא היה
הולך לשפוך שירים דאם היה מאחר כל כך היה
דם כלה אלא על כרחין במקום היה שופך ליסוד
ולכך פריך ואי אמרת לא היה לה יסוד באוירא
בעלמא קעבדי ומשני אימר כן התנו אירא
דבנימין ועשו כמין בליטה ועל אותה בליטה יסוד
שופך שירים ומיהו קשה דאי חשיב יסוד לעיני
שאר דמים נמי יחשב יסוד וי"ל דלא חשיב יסוד
אלא לעיני דמים הניתנין למעלה מחוט הסיקרא
אבל לעיני דמים הניתנין למטה אי מכשרת ליה
להזות קרן ויזנין דאתי למיבת תחת אותה
בליטה ונמצא נותן תחת היסוד אבל דמים
העליונים העולם הם למעלה מן הבליטה ומיהו
קשה דאם כן היכי ממעט הכא חשיב יסוד ולא לעיני
ארבע קרנות בחטאת משום דטעונה יסוד לעיני
דמים העליונים ונראה לרבינו תם דלא גרסינן
שירי הדם היה שופך ליסוד דשופך משמע מן
הכלי מולא תני מתמצה ליסוד כדקתני גבי חטאת
העוף ועוד דבמתני' דלקמן פרק קדשי קדשים (דף
סד): קתני בחטאת העוף שירי הדם ובעולת העוף
לא תני משמע דלית ליה שירים והא דמרביתן
לעיל שירים בכל הקרבנות היינו לבד מעולת
העוף וכיון דנעשית מצותה מנו לה במה שהדם
נופל אחר כך לארץ והולך לאיבוד דכל דמים נמי

לאחר שנשפכו ליסוד הולכין לאיבוד אחרי כן ועוד כשמתרץ כך התנו אירא ופירש
בקונטרס שהיה עושה כמין בליטה במזבח לקבל דמים היה לו להשי' לפרש זה ונראה לר"ת
דפריך ממליקה עצמה דבעי בראשו של מזבח דומיא דהקטרה כדלקמן ואי עבדי ליה באויר
דיהודה אם כן אינה עולה לקדשי מזבח ומשני דאירא דבנימין וקדשי האויר בקדושת מזבח
ואף על גב דהקטרה באויר אי אפשר לא חישי אלא בהא דליהוי קדושת מזבח ומיהו למאן
דאמר (לקמן דף סה) אין עושין מערכה על גבי סוכה נראה דמליקה נמי לא מנהיגא חתם אף
על גב דקדוש בקדושת מזבח וחכא איירי למאן דאמר עושין מערכה על גבי סוכה:
רב אמר בבבלי. אף על גב דלמטה לא הוי רבוע למעלה במקום המערכה הוי רבוע וקשה
קצת לישנא דמתני' לרב דתנן במסכת יומא (דף כ"ב) דרצועה יצאה מחלקי של יהודה
ונכנסת לחלקי של בנימין ובה מזבח בני משמע שהיה בה מבנין:

מפולמות כנון דגים מפולמין פרק אין צידן (ביצה כד):
דגית
דגית

זבחים. פרק חמישי – איזהו מקומן דף נד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"

תוספות

דגייז ליה תימנה מעיקרא לעבד מלבן בענין זה: **אבנים** שלמות כו'. תימנה דהוה ליה לאקשווי לא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא ויש לומר שהש"ס קיצר כאן וררעה לומר כמו שמדקדק הש"ס במסכת ע"ז פרק רבי ישמעאל (דף נב:) גבי אבני מזבח ששקצום אנשי יון ליתברינהו אבנים שלמות אמר רחמנא לינסרינהו לא תניף עליהם ברזל כתיב ואם

תאמר וליעביד על ידי שמיר דבבית שני הוה שמיר כדמוכח בסוטה פרק עגלה ערופה (דף מוה.) דתני משמתו נביאים דראשונים בטל אוריס ותומים והיינו בית ראשון משחרב בית המקדש בטל השמיר והיינו בית שני דאי בית ראשון ליערינהו וליתנינהו דמשמתו נביאים דראשונים היינו חורבן הבית כדתניא בגמרא משחרב בית המקדש בטלו אוריס ותומים והיינו בית ראשון דהמשה דברים חסר בית שני מבית ראשון כדאיתא ביזמא (דף כא:) ובטל השמיר היינו לאחר בית שני וכן דאקאמר רבן שמעון בן גמליאל הוה משחרב בית המקדש נטיל טעם פירות ומסתמא בבית שני שחרב בימי איירי תרע דאשכחן בבית שני שהיו פירותיהם מתברכים בימי שמעון בן שטח שנעשו חזיון ככליות של שור הגדול (תענית דף גב.) ועוד יש להביא ראיה דהוה שמיר בבית שני מעובדא דדמא בן נתניה שמו דפרק קמא דקדושין (דף לא.) ובפרק שני דמסכת ע"ז (דף כג.) שקבשו ממנו חכמי ישראל אבנים לאפוד ואבני אפוד בעו שמיר כדמוכח פרק עגלה ערופה (סוטה דף מוה.) מדכתיב במלואותם ואפי' רבי יהודה דפליג עליה ואמר שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש מודה דאבני אפוד נמי בעו שמיר כדמוכח פרק מי שאחזו (גיטין דף סח.) גבי בנין בית המקדש שעשה שלמה דקאמר הדיב נעבדי איכא שמיר דאית' משה לאבני אפוד והוא על כרחין רבי יהודה היא דל' נחמיה לא הוה בעי שמיר למקדש ועובדא דבן נתניה בבית שני דקאמר הדר לשנה תארת נולדה לו שבו אדומה בעדור ושבע פרות היו הראשונה עשה משה שניה עשה עורא כדתנן במסכת פרה (פ"ג מ"ה) וכמו כן קשה בפרק רבי ישמעאל במסכת ע"ז (דף נב.) אמאי גזו בית חשמונאי אבני מזבח ששקצום אנשי יון כיון דאפשר על ידי שמיר ויש לומר דאבני אפוד איתן שלמות שלא תחתין בה הצפורן ופי' קמא דחולין (דף יח.) אמרינן וכמה כרי פגימא המזבח כדי שתחזור בה צפורן ומידו קשה בית המקדש כתיב אבן שלמה מסע נבנה וקאמר רבי יהודה דהוה שמיר לבית המקדש: **ומלאו** כמזרק כוית מזבח. הוה מצי לאתויי מתני' דמסכת מדות (פ"ג מ"ב) ובסוגין מערביי דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין שהרומים היו נתונים על יסוד דרומית יורדין

בהן ומתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון אלא ניהא ליה לאיתויי דרב כהנא משום קרא ובקונטרס פירש שהנקבים היו בד' קרנות שיפול דם חטאת לתוכן ויבלע ותימנה לפירושו שלא היו המתנות למעלה אלא כנגד חודה מבחוץ:

זבחי

למטה כדכתיב כתפיו ולא כתיב ראשו: **ומאיכא דאמר**. האי דלא בנאה בעין עיטם משום דרוכס שם נחלת בנימין מנחלת יהודה יותר משיעור דהי' אבית ואפשר לסמוך לשבת הגוי' לעזרה ואנן בעינן סנהדרין בעזרה דכתיב וקמת ועלית וגו' וצריכה להיות בחלקן של יהודה כדמפרש ואזיל גמירי סנהדרין בחלקן של יהודה כדכתיב (בראשית מט) ומחזק מבין רגליה: **אל כל ענותו**. אשר עינה את עצמו לעסוק ולדעת וגשבע ונדר אם אבא באהל וגו': **מתני'** זבחי שלמי צבור. כבשי עצרת: **אשם** נזילות. האמור בשבועת הפקדון (ויקרא ד:) **אשם מעילות**. דהנהגה מן הקדש: **אשם שפחה** חיופה. הבא על שפחה כנענית המיועדת לעבד עברי: **אשם נזיר**. שנטמא כמות דכתיב ביה והדיר לה' את ימי נזרו וגו' (במדבר ו:) **אשם תלוי**. ספק שנג בברית ספק לא חטא והוא כותב בויקרא גבי אשם מעילות אשם דאי ל"ג שכל אלו שהוזכרו אשמות דאין הן חוץ מאשם תלוי: **שתי פתנות שוקן ארבע**. דבאשם נמי בעינן דריקת סביב דכתיב במקום אשר יחשטו וגו' (ויקרא ז:) **ונאכלין לפנים** מן הקלעים. דכתיב באשם בויקח קרח לכל אשםם וגו' בקדש הקדשים ונאכלנו וגו'. וחבשי שלמי צבור בגמרא מפרש מנא ליה:

דגייז ליה, 'אבנים' שלמות' פתיב. דמחית מידי מתותיה, 'ושקול ליה. דאי לא תימא הכי, הא דאמר רב כהנא, אבנים של קרנות חלולות היו, דכתיב 'ומלאו כמזרק פגיוות מוזה', הכא נמי, 'אבנים שלמות' אמר רחמנא. אלא, דמחית מידי מתותיה, 'ושקול ליה. הכא נמי, דמחית מידי מתותיה, 'ושקול ליה. דרש רבא, מאי דכתיב 'ויקח דוד וישמואל וישבו בנזיות ברמה', וכי מה ענין נזיות אצל רמה, אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בנזיו של עולם. אמרי, פתיב 'וקמת ועלית אל המקום', מלמד שביט המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוהה מכל ארצות לא הוה ידע, דוכתיה היכא. איתו ספר יהושע, ככילו פתיב 'וירד (ועלה) הגבול', ויתאר הגבול. בשבט בנימין, 'ועלה' פתיב, 'וירד' לא פתיב. אמרי, שמוע מיה, הכא הוא מקומו. סבור למכניה בעין עיטם, דמדי. אמרי, ניתתי ביה קליל, פדכתיב 'ובין כתפיו שכן', ואפי' איתא. גמירי, דסנהדרין בחלקן דיהודה, ושכינה בחלקן דבנימין. ואי מדלינן ליה, מתפליג טובא. מושב דניתתי ביה פורתא, פדכתיב 'ובין כתפיו שכן'. ועל דבר זה נתקנא דואג האדומי בדרור, פדכתיב 'כי קנאת ביתך אכלתני', וכתביב 'כור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' וגו' אם אבא באהל ביתי אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' וגו'. 'הנה שמעונה באפרתה מצאונה בשדה ער'. 'באפרתה', זה יהושע דקאחי מאפרים. 'מצאונה בשדה ער', זה בנימין, דכתיב 'בנימין ואב יטרף: **משנה זכחי שלמי צבור ואשמות. אלו הן אשמות, אשם נזילות, אשם מעילות, אשם שפחה חרופה, אשם נזיר, אשם מצורע, אשם תלוי. שחיטתן בצפון, וקיבול דמן בכלי שרת, בצפון. ודמן טעון שתי פתנות שהן ארבע, ונאכלין לפנים מן הקלעים, לזכרי כהונה, בכל מאכל, ליום ולילה עד הצות:**

גמרא

דגייז ליה, אחר שיבש סתר הבנין מעל חלקו של יהודה: ופרכין ווא אבנים שלמות כתיב. שיהא חלק ולא פגימות פגימות ואי אפשר לסתירה להיות חלקה: דמחית מידי מתותיה. כלומר במקומו על (כנגד) חלקו של יהודה נחית עץ ארז ועוביו כעובי המלבן וחלקו והנחיתו בתוך המלבן ולא יכול להדביק עם חלקו האבנים ע"י שפיכת המיחור של סיד וקוניה ולכשיבש קצת נטלו ותשאר מקומו חלק: קרנות של פזח חלולות היו. נקבים נקבים עמוקים בארבעתן שיפול דם החטאת ויבלע לתוכה כמזרק כויות מזבח. אלמא בית קיבול יש כמזוקים: דמחית מידי מתותיה. מקלות וקסמין ודקים נתן בין חלקו האבנים וכשיבש הוציאם ותשאר מקומות בנקבים חלקים ולא הוצרך לפגום בפגימות לנקבים: שהן יושבים ברמה. בעירו של שמואל: נזיו של קולא. למצא מקום לבית הבחירה מן התורה: ועלית בכל שערך קרי עליה ומשם לבית המקדש מלמד שביט המקדש היה גבוה מכל ארץ ישראל: ואין ישראל נבונה מכל הארצות. לא מביעא לן הכא ולא מוכחא נפקא לן אלא מקרא אחרינא דכתיב (רמיה טז כג) לא יאמר עוד חי וגו' כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון ומכל המקומות אשר הדחתים שם וגו': דוכתיה. מקומו היכן מקום הגבוה באי' בגבול מי הוא: איתו ספר יהושע, לבדוק בגבול השבטים ולא פירשו שם באחד מכל השבטים פיות גבוליהם לארבע רוחותיהם חוץ משבט יהודה ובנימין שנתפרשו שם כל הגבולים מסובבין ברוחותיה ומקצועותיה גבול יהודה לדומה של ארץ ישראל וארץ אדום גבולו לדרום על פני כולו ואורך גבול יהודה מן המזרח למערב על פני אורך כל גבולה של אי"ם המלך למזרח וים הגדול למערב וזמן מן גבול ארץ ישראל בפרשת אלה מסעי וגבול צפוני של ארץ יהודה לא היה מכוון לארכו אלא התחיל למזרח מן הירדן ועלה למערב ומרחיב מאמצעו ופונה באלכסון לצפון ועולה מדביר ומרחיב לצד צפון אל הכתף היבסית היא ירושלים ומשתחיל מן המזרח מזנה וחולק עד ירושלים: כתיב ועתה הגבול ולא כתיב וירד. ועוד כתיב בעליה אחת מירושלים עד ראש ההר על פני גיא בן הינום ומשם עד הים שהוא לרוח מערב כתיב ותאר הגבול וירד הגבול: ולא כתיב ועלה. ונחלת בנימין בצפונה של נחלת יהודה וגבול נגב לבנימין הוא גבול צפונה ליהודה אלא שאין אורך נחלת בנימין מן המזרח ועד הים אלא עד ירושלים ועד ההר אשר על גיא בן הינום ועד קרית יערים: (כתיב ועלה ותאר ולא כתיב וירד.

ותאר אינה לא עליה ולא יירדה למדנו שראש ההר אשר על גיא בן הינום הוא גבוה מן הכל ולמעלה מירושלים דמירושלים ולשם כתיב ועלה סבור למכניה בעין עיטם. נראה בעיני שהוא מעין מן נפתוח האמור שם אחר עליית ההר אשר על פני גיא בן הינום אשר לא נכתב יירדה בינתים: ניתתי ביה קליל. נעשה אותו נמוך מעט ונבנהו בירושלים שהיא לעזרה ואנן בעינן סנהדרין בעזרה דכתיב וקמת ועלית וגו' וצריכה להיות בחלקן של יהודה כדכתיב (בראשית מט) ומחזק מבין רגליה: **אל כל ענותו**. אשר עינה את עצמו לעסוק ולדעת וגשבע ונדר אם אבא באהל וגו': **מתני'** זבחי שלמי צבור. כבשי עצרת: **אשם** נזילות. האמור בשבועת הפקדון (ויקרא ד:) **אשם מעילות**. דהנהגה מן הקדש: **אשם שפחה** חיופה. הבא על שפחה כנענית המיועדת לעבד עברי: **אשם נזיר**. שנטמא כמות דכתיב ביה והדיר לה' את ימי נזרו וגו' (במדבר ו:) **אשם תלוי**. ספק שנג בברית ספק לא חטא והוא כותב בויקרא גבי אשם מעילות אשם דאי ל"ג שכל אלו שהוזכרו אשמות דאין הן חוץ מאשם תלוי: **שתי פתנות שוקן ארבע**. דבאשם נמי בעינן דריקת סביב דכתיב במקום אשר יחשטו וגו' (ויקרא ז:) **ונאכלין לפנים** מן הקלעים. דכתיב באשם בויקח קרח לכל אשםם וגו' בקדש הקדשים ונאכלנו וגו'. וחבשי שלמי צבור בגמרא מפרש מנא ליה:

גמ'

סיפור של חסידים (ובפרט סיפור שחזרו עליו גם רבותינו נשיאינו) יש בו עמקות כו' הרבה יותר ממה שמשערים.

משיחת שבת פרשת שלח ה'תשמ"ז

במקום הנקרא 'עין עיטם' שהוא המקום הגבוה שבנחלת בנימין, 60
שהרי עד עין עיטם מוזכר רק לשון עליה, ואף לאחר שעבר הגבול 61
בירושלים נאמר בו (יהושע טו ח-ט) 'וְעַלָּה הַגְּבוּל גִּי בֵּן הַנֶּחֱם אֶל כְּתָף
הַיְּבוּסִי מִגֶּבֶב הָיָא יְרוּשָׁלַם וְעַלָּה הַגְּבוּל אֶל רֹאשׁ הַהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי 62
גִּי הַנֶּחֱם יָמֶה' וגו' וְתָאֵר הַגְּבוּל מִרֹאשׁ הַהָר אֶל מַעְיָן מִי נִפְתּוּחַ. 63
אולם אֲמָרִי שְׁמוּאֵל וְדוֹד, נִיתַתִּי בֵּית לָקָלָי – נִרְדַּ מַּעַט מִגּוּבָהּ שֶׁל 64
עֵין עֵיטָם וְנִבְנְהוּ בִּירוּשָׁלַם שֶׁנִּמּוֹךְ מַעַט מַעְיָן עֵיטָם, כְּדִרְכָּתִּיב – כִּמוֹ 65
שְׁנֵאמַר בִּבְרַכַּת מֹשֶׁה לִשְׁבֹּט בְּנִימִין (דברים לג יב), 'וְכֵן כְּתִיבִי שָׁבוֹ, 66
וְהֵינּוּ שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ שִׁיחִיה בִּנְחָלָת שִׁבְט בְּנִימִין יִהְיֶה בְּגוּבָה 67
כְּתִיפֹו שְׁהוּא נִמּוֹךְ מַעַט מִגּוּבָה רֹאשׁוֹ. וְאִיִּנְעִית אִימָא, הִטַּעַם שְׁלֹא 68
בְּנוֹ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּעֵין עֵיטָם, הוּא מִשׁוֹם דְּנִימִין – קִלְבָּה הִיתָה 69
בִּידֵם שֶׁל שְׁמוּאֵל וְדוֹד, וְלִשְׁכַּת הַגִּזִּית שְׁבוּ מוֹשֵׁב הַסְּנֵהֲדִין צִרִיךְ 70
לִהְיוֹת בְּחֵלְקוֹ דִּיהֶהָרָה, וְאִילוּ קִדַּשׁ הַקִּדְשִׁים שֶׁשֶּׁם מִקּוֹם הַשְּׂכִינָה 71
צִרִיךְ לִהְיוֹת בְּחֵלְקוֹ דְּכְנִימִין. וְאִי מְדַלְּנִי לִיָּה – וְאִם נִעְלָה אֶת מִקּוֹם 72
הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבְּעֵין עֵיטָם שְׁהוּא הַמִּקּוֹם הַיּוֹתֵר גְּבוּהָ, מִתְּפִלְגִּי מוֹכָא – 73
יִתְרַחֵק מִקּוֹם הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבְּעֵין עֵיטָם מִמִּקּוֹם מוֹשֵׁב הַסְּנֵהֲדִין 74
שִׁבְנַחְלָת שִׁבְט יִהְיֶה יוֹתֵר מְשִׁיעוֹר הַר הַבֵּית, וְלֹא יִהְיֶה הַסְּנֵהֲדִין 75
סְמוּכִים לְמוֹצָב שִׁבְעוֹרָה. וּמִשׁוֹם כֵּךְ, מוֹכָב דְּנִיתַתִּי בֵּית שְׁוִירָתָא – 76
נִרְדַּ מַּעַט מִגּוּבָהּ שֶׁל עֵין עֵיטָם וְנִבְנְהוּ בִּירוּשָׁלַם, כְּדִרְכָּתִּיב בִּבְרַכַּת 77
מֹשֶׁה לִשְׁבֹּט בְּנִימִין (שם), 'וְכֵן כְּתִיבִי שָׁבוֹ, וְבִאֲוֹפֵן זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ 78
יִהְיֶה בְּגוּבָה כְּתִיפֹו שֶׁל נַחֲלָת שִׁבְט בְּנִימִין, וְגַם סְמוּךְ לְנַחֲלָת שִׁבְט 79
יִהְיֶה שְׁבוּ נִמְצָא מִקּוֹם מוֹשֵׁב הַסְּנֵהֲדִין. 80
וּמוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: וְעַל דָּבָר זֶה שֶׁשְׁמוּאֵל וְדוֹד מִצְאוּ אֶת הַמִּקּוֹם 81
הָרָאיו לְבִנְיַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נִתְקַנָּא דְּוֹאֵג הָאֲדוּמִי כְּדוֹד, וּמַחֲמַת כֵּן 82
הִלְשִׁין עֲלָיו פְּנֵי שְׁאוּל שְׁהִיָּה בְּנוֹב אֲצֵל אַחִימֶלֶךְ וְלִקַּח מִמֶּנּוּ 83
צִידָה וְאֶת חֶרֶב גִּלְיָת. כְּדִרְכָּתִּיב (תהלים סט ט-ט) 'מִזֹּחַר הִייתִי לְאֶחָי 84
וְנִכְרִי לְבְנֵי אִמִּי כִּי קָנָאת בִּיתִי אֶכְלֹתִי וְחִרְפֹּת חוֹרְפִי נִפְּלוּ עָלַי, 85
כְּלוֹמֵר, דוֹד הַמֶּלֶךְ אֹמֵר, הִייתִי בְּעֵינֵי דְּוֹאֵג כּוֹר וְנִכְרִי מַחֲמַת 86
שְׁאִמִּי מִבְּנֵי מוֹאֵב, וְזֶה מַחֲמַת הַקְּנָאָה שְׁהִיתָה לוֹ עָלַי עַל שְׁכִיּוֹנִית 87
לֵאמֹר בְּבִירוֹר מִקּוֹמוֹ שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. 88
הַגְּמָרָא מְבִיאָה פֶּסוּק נוסף בְּעֵינֵי בִירוֹר מִקּוֹם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: וְכִתִּיב 89
בְּעֵינֵי בְנֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (תהלים קלב א-ד), 'וְכֹר ה' לְדוֹד אֶת כָּל עֲנֻתוֹ 90
אֲשֶׁר נִשְׁפַּע לָהּ' וגו' אִם אֲבֵא בְּאֶחָל בֵּיתִי אִם אֶתֵּן שְׁנֵת לְעֵינֵי לְעַפְעִי 91
תְּנוּמָה עַד אֲמָצָא מִקּוֹם לָהּ' וגו'. וְהֵינּוּ, שֶׁהַתְּפִלָּה דוֹד שִׁזְכוֹר לוֹ 92
הַקְּבִיָּה לְטוֹבָה אֶת מֶה שֶׁעִנָּה אֶת עַצְמוֹ לְמִצְוָה אֶת הַמִּקּוֹם הָרָאיו 93
לְבִנֵּין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְעֵינֵי זֶה הוּא מֶה שֶׁנִּרְדַּ שְׁלֹא יִבּוֹא לְבִיתוֹ 94
לְעֵלּוֹת עַל יָצוּעוֹ, וְלֹא יִתֵּן שִׁנְהָ וְאֵף אֶת תְּנוּמָה קִלְבָּה לְעֵינָיו, עַד 95
שִׁימְצָא אֶת הַמִּקּוֹם הָרָאיו לְבִנּוֹת בּוֹ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְנֵאמַר סְמוּךְ 96
לְבִקְשָׁה זֶה (שם קלב ו), 'וְהִנֵּה שְׁמִיעָנָה בְּאִפְרָתָה מִצְאָנָה בְּשָׂדֶה יַעֲר'. 97
וּמִבֵּאתָ הַגְּמָרָא: 'בְּאִפְרָתָה', זֶה 'הַיּוֹשֻׁעַ דְּקָתָתִי' – שְׁבֵא מִשְׁבֵּט 98
אֲפִרָתִים, וְהֵינּוּ, שֶׁבִּסְפָּר יְהוֹשֻׁעַ נִשְׁמַעָה הַבְּשׂוּרָה הֵיכֵן הוּא הַמִּקּוֹם 99
הָרָאיו לְבִנֵּין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מִצְאָנָה בְּשָׂדֶה יַעֲר' זֶה שִׁבְט בְּנִימִין 100
שֶׁנִּמְשָׁל לְחֵית הַיַּעַר, דְּכִתְבִּיב (בראשית מט כז) 'בְּנִימִין זֶאֵב יִתְרָף', וְהֵינּוּ 101
שִׁבְנַחְלָתוֹ נִמְצָא הַמִּקּוֹם בּוֹ רֹאיו לְבִנּוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. 102
103

משנה

104 המשנה ממשיכה לבאר את דיני הקרננות הנקראים 'קדשי' 105
קדשים: וְכָחִי שְׁלִמִי צִבּוֹר – שְׁנֵי כְּבָשִׂים הַקְּרִיבִים בְּעֶצְרָתוֹ, יִחַד עִם 106
שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְאִשְׁמוֹת – קְרִבְנוֹת אִשֶּׁם, אֵף הֵם נִקְרָאִים 'קדשי' 107
קדשים, וְדִינָם יִתְבָּאֵר לַהֲלָן. 108
109 המשנה מבארת אלו קרננות אשם נאמרו בתורה: אִלּוּ הֵן 110
הַאֲשָׁמוֹת, א. אִשֶּׁם זִילֹת, הַמְּבִיאֵא אִדָם שֶׁכֹּפֵר בִּמְמוֹן שְׁהוּא חֵיִיב, 111
וְנִשְׁבַּע לְשֹׁקֵר, וְלֹאֲחֹר מִכֵּן הוֹדָה. ב. אִשֶּׁם מְעִילוֹת, הַמְּבִיאֵא אִדָם 112
שֶׁנִּהְיָה מִן הַהִקְדָּשׁ בְּשׁוּגָה פְּרוּטָה. ג. אִשֶּׁם שְׁפִיחָה דְּרִיפָה, הַמְּבִיאֵא 113
אִדָם שְׁבֵא עַל שְׁפָחָה חֲרוּפָה, וְהִיא שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית הַמְּיוּעֶדֶת לְעֵבֶר 114
עֲבָרִי. ד. אִשֶּׁם נִזִּיר, הַמְּבִיאֵא נִזִּיר שֶׁנִּשְׁטָא בְּטוֹמְאָת מֵת בְּתוֹךְ יָמֵי 115
נִזְיוֹתוֹ. ה. אִשֶּׁם מְצוֹרֶע, הַמְּבִיאֵא מְצוֹרֶע שֶׁנִּרְפָּא מִצְרַעְתּוֹ. ו. אִשֶּׁם 116
תָּלִי, הַמְּבִיאֵא אִדָם שֶׁמִּסּוּפֵק אִם עֲבָר בְּשׁוּגָה עֲבִירָה שְׁזוֹדָנָה בְּכִרָת.

1 דְּלֵאחַר שִׁיבֵשׁ הִיסוֹד נִזְיוֹ לִיָּה – יִסְתוֹר אֶת חֵלֶק הִיסוֹד שִׁבְנַחְלָת 2
יְהוּדָה, אִין לֹמֵר כֵּן, שְׁהִי אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תְּכֵנָה אֶת מִזְבֵּחַ ה' 3
אֶלְהִיךָ' כְּתִיב בְּצִיּוּרֵי בְּנֵיִית הַמּוֹצָב (דברים כו ו), וְהֵינּוּ, שְׁצִרִיךְ שִׁיחִיה 4
הַמּוֹצָב חֵלֶק לְלֹא פְּגִימוֹת, וְאִם יִסְתְּרוּ אֶת הִיסוֹד לֹא יִהְיֶה הַמּוֹצָב 5
שֶׁלֵם לְלֹא פְּגִימוֹה. דוּחָה הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה יִסוֹד בְּנוֹי בְּמוֹרָח 6
וּבְדִירוֹם, וְאִוּפֵן עֵשִׂית הַמּוֹצָב לְלֹא יִסוֹד בַּחֲלֻקוֹ שֶׁל יְהוּדָה, הִיתָה 7
עַל יְדֵי דְּפִחִית מִיָּד מְתוּחִית וְשָׁקִיל לִיָּה – הִנִּיחוּ עֵץ אֲרוֹךְ בְּמִקּוֹם 8
שְׁרָאיו לְהִיּוֹת בּוֹ הִיסוֹד בַּחֲלֻקוֹ שֶׁל יְהוּדָה, וְלֵאחַר שִׁיבֵשׁ הַמּוֹצָב 9
מַעַט הוֹצִיאוּ אֶת הָעֵץ, וְנִמְצָא שְׁלֹא יִהְיֶה יִסוֹד בַּחֲלֻקוֹ שֶׁל יְהוּדָה, 10
וְגַם יִהְיֶה הַמּוֹצָב חֵלֶק לְלֹא פְּגִימוֹת. 11
וּמוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: וְיֵשׁ הִכְרָח לֹמֵר שְׁהִי עוֹשִׂים דָּבָר זֶה בְּבִנְיַת 12
הַמּוֹצָב, דְּאִי לֹא תִימָא חָבִי – שְׁאִם לֹא נֵאמַר שֶׁכֵּךְ הִיּוּ עוֹשִׂים אֶת 13
הִיסוֹד, הָא דְּאֲמַר רַב כְּהֵנָּה, הָאֲבָנִים שֶׁל קְרָנוֹת הַמּוֹצָב חֲלָלוֹת הִיּוּ, 14
כְּלוֹמֵר, קָבִים הִיּוּ בִּאֲרִבְעַת הַקְּרָנוֹת כְּדִי שִׁיכַסּוּ בֵּהֶם דָם הַחֲטָאֵת, 15
וְיִבְלַע בֵּהֶם, דְּכִתְבִיב (זכריה ט טו) 'וְנִמְלֹא בְּמִזְרֵק בְּנִיּוֹת מוֹכָב', כְּלוֹמֵר, 16
הַנְּבִיא מִתְנַבֵּא שֶׁלְעֵתִיד לְבוֹא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵאָבְלוּ אֶת שְׁלָל אוֹיְבֵיהֶם 17
וְיִמְלְאוּ אֶת נִפְשוֹתֵיהֶם בְּכָל הַטּוֹב, כְּמוֹזֵק שְׁמֵלֵא דָם לְפָנֵי הַמּוֹצָב, 18
וְכוּזִיּוֹת הַמּוֹצָב שֶׁמִּנְסָכִים שֶׁם יִין וְהֵינּוּ צָף עֲלָיו. הִרִי שְׁמוּכָה מִלְשׁוֹן 19
הַפֶּסוּק שְׁוִיּוֹת הַמּוֹצָב וְ–הַקְּרָנוֹת יֵשׁ בֵּהֶם חֲלָל מְמוֹזֵק, וְהִרִי הָכָא 20
נִמִּי לְבִגֵי קְרָנוֹת הַמּוֹצָב יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, וְכִי עוֹשִׂים אוֹתוֹן חֲלּוֹלוֹת 21
לֵאחַר יִצִּיקְתָן, וְהִרִי אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תְּכֵנָה אֶת מִזְבֵּחַ ה' אֶלְהִיךָ' אֲמַר 22
רַחֲמָנָא – צִידָה הַקֶּבֶץ בְּצִיּוּרֵי בְּנֵיִית הַמּוֹצָב (דברים כו ו), וְאִם לֵאחַר 23
יִצִּיקְתָן יַעֲשׂוּ אֶת הַקְּבָבִים, פִּגְמוֹ הַקְּרָנוֹת. אִלָּא עַל כִּרְחָךְ, דְּמִיתָה 24
מִיָּד מְתוּחִית וְשָׁקִיל לִיָּה – הִיּוּ מְנִיחִים מִקְלֹת וְקִיסְמִין דִּקֵּין בֵּין 25
חֲלוּקֵי הָאֲבָנִים שִׁבְקְרָנוֹת, וְלֵאחַר שִׁיבֵשׁ קֶצֶת הוֹצִיאוּם מִמִּקּוֹמָם, 26
וְנִמְצָאוּ הַקְּרָנוֹת נִקְבּוֹת. הָכָא נִמִּי בְּעֵשִׂית הִיסוֹד, יֵשׁ לֹמֵר דְּמִיתָה 27
מִיָּד מְתוּחִית וְשָׁקִיל לִיָּה, וְנִמְצָא שְׁלֹא יִהְיֶה יִסוֹד בַּחֲלֻקוֹ שֶׁל יְהוּדָה, 28
וְגַם יִהְיֶה הַמּוֹצָב חֵלֶק לְלֹא פְּגִימוֹת. 29
הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְבֹאֵר אֶת מֶה שְׁהוּא לְעֵיל שֶׁהַמּוֹצָב יִהְיֶה בְּנוֹי 30
בְּגוּבָה שְׁבִין שִׁבְט בְּנִימִין לִשְׁבֹּט יְהוּדָה: דְּרִישׁ רַבָּא, מֵא דְּכִתְבִיב – מֶה 31
הַבִּיאֹר בְּמֶה שְׁנֵאמַר בְּפֶסוּק (שְׁמוּאֵל א' ט ז-ט), 'וְעַלָּה דְּדוֹד שְׁמוּאֵל 32
וְיִשְׁכּוּ בְּנִיּוֹת דְּרַמָּה', וְכִי מֶה עֲנִין נִיּוֹת אֲצֵל דְּרַמָּה, הִרִי בְּכָל מִקּוֹם 33
נִכְתְּבָה הַרְמָה לְבִדָּה, וּמִדּוּעַ כָּאֵן נִסְפָּה שְׁהִיּוּ בְּנוֹיֵת שִׁבְרָמָה. אִלָּא 34
בִּיאֹר הַפֶּסוּק הוּא, שְׁהִיּוּ שְׁמוּאֵל וְדוֹד וְיִשְׁכָּבִין דְּרַמָּה שְׁהוּא מִקּוֹמוֹ 35
שֶׁל שְׁמוּאֵל, וְעוֹסְקִין שֶׁם בְּבִנְיַת נִזְיוֹ וְ–יוֹפִין שֶׁל עוֹלָם, כְּלוֹמֵר, הִיּוּ 36
עוֹסְקִים מְצִיאת מִקּוֹם רֹאיו עַל פִּי הַתּוֹרָה לְבִנְיַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. 37
אֲמַרִי שְׁמוּאֵל וְדוֹד, דְּכִתְבִיב בְּתוֹרָה (דברים יז ח) 'כִּי יִפְּלֹא מִפֶּךָ דְּכָר 38
לְמִשְׁפַּחַת אוֹ דְּכָרִי רִיבֵת בִּשְׁעָרֶיךָ וְעָלִית אֶל הַמִּקְלֹם אֲשֶׁר 39
יָבָר ה' אֶלְהִיךָ בּוֹ, וּפֶסוּק זֶה שְׁנֵאמַר בּוֹ לְשׁוֹן עָלִיה מִכָּל הָעָרִים 40
לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, מִלְּמַד, שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּמִקּוֹם הַגְּבוּהָ מִכָּל אֶרֶץ 41
יִשְׂרָאֵל, וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת. אוֹלָם לֹא הוּוּ יַדְעִי 42
דְּכִתְבִיב הָכָא – לֹא יַדְעוּ הֵיכֵן הוּא מִקּוֹמוֹ, כְּלוֹמֵר, לֹא יַדְעוּ מֶה 43
הוּא הַמִּקּוֹם הַגְּבוּהָ בְּיוֹתֵר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁרָאיו לְבִנּוֹת בּוֹ אֶת בֵּית 44
הַמִּקְדָּשׁ, וּבִנְחָלָת אִיזָה שִׁבְט הוּא מִקּוֹם זֶה. אִיִּיתוֹ – הַבִּיאֹר שְׁמוּאֵל 45
וְדוֹד כְּפִר יְהוֹשֻׁעַ שְׁבוּ נִכְתְּבוּ פִירוֹט גְּבוּלוֹת הַנְּחֻלוֹת, וְהַעֲלוּ מִלְשׁוֹן 46
הַפֶּסוּקִים, דְּכִבְלוֹהוּ – שִׁבְכָל פִּירוֹט גְּבוּלוֹת נַחֲלוֹת הַשְּׁבִטִים 47
שִׁבְצוּפֵן נַחֲלָת שִׁבְט יְהוּדָה מִקְרִית יַעֲרִים וְעַד הֵים הַגְּדוֹל, כְּתִיב – 48
נֵאמַר בְּפֶסוּקִים 'וְיִרְדַּ (וְעַלָּה) הַגְּבוּל' או 'וְתָאֵר הַגְּבוּל', וְהֵינּוּ, 49
שִׁמְקִרִית יַעֲרִים עַד הֵים הַגְּדוֹל רַק יִרְדַּ גְּבוּהָ הַגְּבוּל שֶׁל נַחֲלָת שִׁבְט 50
יְהוּדָה, או שֶׁנִּשְׁאָר בְּגוּבָה הַמִּקּוֹם הַמּוֹזְכָר לְפָנֵינוּ. וְאִילוּ גְּבוּלוֹ שְׁעַם 51
נַחֲלָת שִׁבְט בְּנִימִין, שְׁהוּא מִיַּם הַמֶּלֶח עַד קְרִית יַעֲרִים, לְשׁוֹן 'וְעַלָּה 52
הַגְּבוּל' או 'וְתָאֵר הַגְּבוּל' כְּתִיב בְּפֶסוּק, אוֹלָם לְשׁוֹן 'וְיִרְדַּ הַגְּבוּל' לֹא 53
כְּתִיב – לֹא נִכְתְּבָה בְּפֶסוּקִים. אֲמַרִי שְׁמוּאֵל וְדוֹד, שְׁמַע מִיָּתָה – מוֹכָב 54
מִלְשׁוֹן הַפֶּסוּקִים שִׁנְחָלָת בְּנִימִין הִיא הַנַּחֲלָה הַגְּבוּהָה בְּיוֹתֵר, 55
וְהַמִּקּוֹם הַגְּבוּהָ בִּנְחָלָה הוּא הָהָר שֶׁעַל פְּנֵי גִי הֵנֶם שִׁלְפָּנֵינוּ מוֹזְכָּרָת 56
הַעֲלִיָּה הָאֲחֵרוֹנָה או מַעְיָן מִי נִפְתּוּחַ הַמּוֹזְכָּר אַחֲרָיו וְלֹא הוֹזְכָּר 57
בִּינְהָם לְשׁוֹן יְרִידָה. וּמִמִּילָא הָכָא הוּא מְקוּמוֹ – כָּאֵן הוּא הַמִּקּוֹם 58
הַגְּבוּהָ בְּיוֹתֵר הָרָאיו לְבִנְיַן הַמִּקְדָּשׁ. וּמִשׁוֹם כֵּךְ, כְּבוֹר לְמַכְנִיָּה עֲנִין 59
עֵיטָם דְּמְדַלְּנִי – הִיּוּ סְבוּרִים שְׁמוּאֵל וְדוֹד לְבִנּוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

גמרא

שנינו במשנה שמקום שחיטת זבחי שלמי צבור ואשמות, וקיבול דמן, הוא בצפון העזרה. מקור הדין לענין אשם, מבואר בגמרא (לעיל מט.). הגמרא מבררת את מקור דין זה לענין זבחי שלמי צבור: מבררת הגמרא, מָה לָּו דְּבָעֵי צִפּוֹן – מנין אנו למדים שמקום שחיטת זבחי שלמי צבור, וקבלת דמם, הוא בצפון העזרה. משיבה הגמרא, דין זה נלמד מִדְּתָנִי – מהברייתא ששנה רַבָּה בַּר רַב חֲנָן קָמִיה דְּרָבָא – לפני רבא. וכך שנינו בברייתא, נאמר בתורה (ויקרא כו ט) בענין הקרבנות הקרבים בעזרת 'וְעִשְׂתֶּם שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת [וּשְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לְזִכָּר שְׁלָמִים] ובפסוק זה הִקִּישׁ הַתָּנוּכ הַתָּנוּכ [לחטאת], ללמדנו כר, מֶה – כשם ששעיר החטאת, שחיטתו וקבלת דמו בַּצִּפּוֹן כמו ששנינו לעיל (נב), אִם מְקוֹם שְׁחִיתוֹם וקבלת דמם של שְׁלָמִי צָבּוּר הוּא בַּצִּפּוֹן.

רבא מקשה על רבה בר רב חנן: אִמָּר לִיה רַבָּה בַּר רַב חֲנָן, וְהֵאן דִּין הַחֲטָאת שְׁחִיתוֹתָהּ וקיבול דמה בצפון, מִתִּיבֵין לְמִדָּה, הֵאן מַעֲוָלָה לְמוּדִים זאת בדקיש, כמבואר בגמרא (לעיל מחא), ואם כן היאך ניתן ללמוד את דין זבחי שלמי צבור מחטאת, וכי דָּבָר הַלָּמֵד בְּהִיקָשׁ, חֲזוֹר וּמְלַמֵּד דָּבָר אַחֵר בְּהִיקָשׁ, והלא כלל הוא בדינו (לעיל מט) שדבר הלמד בדקיש אינו חוזר ומלמד בדקיש בקדשים.

רבא מביא לימוד אחר לדין זה: אֵלֶּא [אִמָּר רַבָּא], דִּין זֶה נִלְמַד מִדְּתָנִי רַב מְרִי בְּרִיה דְּרַב פְּהֵא, וכך שנינו בברייתא, נאמר בתורה (במדבר י) 'וְיֻכִּים שְׂמֹחֲתֶכֶם וּגו' וְתִקְעֶתֶם בַּחֲצֹצְרֹת עַל עַלְתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם'. וכוונת הפסוק היא לשלמי צבור, שנאמר 'ותקעתם בחצוצרות', והיינו שקרבנות אלו טעונים שירה בשעת ניסוך היין, וקרבת יחיד אינו טעון שירה. ובפסוק זה הוקשו שלמי צבור לעולה, ללמדנו כר, מֶה – כשם שְׁעוּלָה היא קִדְשִׁי קִדְשִׁים, שהרי כולה לגבוה, אִם זִבְחֵי שְׁלָמִי צָבּוּר, קִדְשִׁי קִדְשִׁים הם לענין שברם נפסל בנגיעת טבול יום, וכן אם יצא הבשר מחוץ לעזרה, נפסל, וכן נפסל הבשר בלינה, והיינו שאם לא נאכל במשך כל הלילה שלאחר יום שחיטתו, נפסל. וכן למודים מהדיקש זה, מֶה – כשם שמקום שחיטת העולה וקיבול דמה הוא בַּצִּפּוֹן, אִם זִבְחֵי שְׁלָמִי צָבּוּר מְקוֹם שְׁחִיתוֹם וקיבול דמם הוא בַּצִּפּוֹן.

מקשה רבא על דבריו: אֵלֶּא מַעֲתָה, שדין 'צפון' לשחיטת שלמי צבור נלמד מהדיקש לעולה, הִיקָשָׁא קָמָא – ההיקש הראשון שבו הוקשו זבחי שלמי צבור לחטאת, לְמָאִי אָתָּא – מה הוא בא ללמדנו. משיב רבא, אותו היקש מלמדנו דין אחר, שדין אכילת שלמי צבור הוא כר – כדין החטאת, מֶה – כשם שהחטאת אינה נֹאכְלִית אֵלֶּא לְזִכָּרִי כְהוֹנָה – לכהנים זכרים בלבד, אִם זִבְחֵי שְׁלָמִי צָבּוּר [וְאִינֵם נֹאכְלִין אֵלֶּא] לְזִכָּרִי כְהוֹנָה.

אביי מקשה על דברי רבא: אִמָּר לִיה אֲבִי לְרַבָּא, אִי הָכִי – אם כדברין, שהדיקש (והראשון) של שלמי צבור לחטאת, מלמדנו ששלמי צבור אינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, אם כן נצטרך לומר כן אף לַזֵּבִי אֵיל נִזִּיר – הקרבן שמביא נזיר כאשר משלים את ימי נזירותו בטהרה, והוא קרבן שלמים. דְּתָנִי (במדבר יד) 'וְהִקְרִיב אֶת קִרְבָּנוֹ לַח' כִּבְשׁ בֶּן שָׁנָה תָּמִים אֶחָד לְעוֹלָה, וּכְבִשָּׂה אֶחָת בֶּת שָׁנָתָה [תָּמִים] לַחֲטָאת, וְאֵיל אֶחָד [תָּמִים] לְשִׁלְמִים'. הָכִי נִמִּי נִמִּא – וכי אף כאן, שהסמיק הכתוב את החטאת לשלמים, נאמר דְּהִקִּישׁוּ הַתָּנוּכ – את איל השלמים לַחֲטָאת, ונלמד כר, מֶה – כשם שחֲטָאת אִינָה נֹאכְלִית אֵלֶּא לְזִכָּרִי כְהוֹנָה, אִם אֵיל נִזִּיר נִמִּי – גם יהיה דינו שאינו נֹאכְלִי אֵלֶּא לְזִכָּרִי כְהוֹנָה. ודבר זה לא יתכן, שהרי שנינו במשנה (להלן), שאיל נזיר נאכל לכל אדם. וכשם שהיקש זה ושל איל נזיר לחטאת לא ניתן להידרש, כך ההיקש של זבחי שלמי צבור לחטאת לא ניתן להידרש, ללמדנו ששלמי צבור לא יאכלו אלא לזכרי כהונה בלבד.

הגמרא מתרצת את קושיית אביי: מתרצת הגמרא, הָכִי הִשְׁתָּא – וכי כך נראה בעיניך עתה, שיש ללמוד מהדיקש שאיל נזיר אינו נאכל אלא לזכרי כהונה, והלא הָתָם – לענין איל נזיר, משמע מהפסוק שנאכל הוא לכל אדם, דִּפְּיוֹן דְּתָנִי (במדבר יט) 'וְלִקַּח

הַבֵּתָּן אֶת הָרוֹצֵעַ בְּשָׁלָה מִן הָאֵיל', והיינו שהכהן אוכלו, כמו שכתוב בהמשך הפסוק (שם ו) 'קִדֵּשׁ הוּא לַכֹּהֵן, מְבָלָל – משמע מזה, דְּבּוֹלִיָּה – שאת כל שאר בשר האיל הַבָּעֲלִים אֲכָלִי לִיה – אוכלים אותו, ואף על פי שאינם כהנים, ולפיכך אין ללמוד מההיקש שבשר איל הנזיר יאכל לזכרי כהונה בלבד.

מקשה הגמרא: אמנם התבאר שלענין בשר האיל אין לומר כן (ושיאכל דווקא לזכרי כהונה), אולם לענין הזרוע בשלה' שהכהן לוקח מן האיל, אין משמעות בפסוק שנאכל לכל אדם, אלא אדרבה, נאמר בפסוק שהכהן נוטלו. ואם כן לענין הָרוֹצֵעַ הַבְּשָׁלָה מִיָּהָ – על כל פנים נלמד מההיקש (שהוקש איל נזיר לחטאת), דִּלָּא לִיתְאָכִיל – שלא יאכל אֵלֶּא לְזִכָּרִי כְהוֹנָה בלבד, ולא לנשיהם ולעבדיהם, ואילו במשנה (להלן) שנינו, שהמזבח מאיל נזיר נאכל אף לנשי וכהנים ולעבדיהם הכנענים. מסיקה הגמרא, קִשְׂיָא – אכן קשה הדבר.

הגמרא מביאה אפשרות לתרץ זאת: וְאִיבָעִית אִימָא – אם תרצה תוכל ליישב זאת כך, שהטעם שהזרוע בשלה אינה נאכלת דווקא לזכרי כהונה, הוא משום ש'קִדְשִׁי אִיבָרִי – הזרוע בשלה נקראת בתורה 'קִדֵּשׁ', שנאמר (במדבר ו) 'קִדֵּשׁ הוּא לַכֹּהֵן, אִמְנֵם 'קִדְשִׁי קִדְשִׁים' לֹא אִיבָרִי – אין התורה קוראת לזה 'קִדֵּשׁ קִדְשִׁים', ומכך אנו למדים שאין להקישא לחטאת, ואין בה את כל חומר דיני החטאת, ולפיכך נאכלת לכל אדם.

הגמרא מבארת לאיזה ענין הוקש איל נזיר לחטאת: מבררת הגמרא, וְאֵלֶּא לְמָאִי הִלְכְּתָא אִיתְקַשׁ – לאיזה ענין הוקש איל נזיר לחטאת. מבארת הגמרא, אִמָּר רַבָּא, ללמדנו שֶׁאִם גִּלָּה הַנִּזִּיר את שערו עַל אֶחָד מִשְׁלֹשְׁתָּן – לאחר שהקריב אחד משלשת קרבנותיו, עולה, חטאת או שלמים, יִצָּא ידי מצות תגלחת הטהרה, אף על פי שעדיין לא הביא את שאר הקרבנות, כמבואר במשנה (נזיר מהא), ודבר זה נלמד מכך שהוקשה החטאת לאיל הנזיר, ללמדנו שכשם שאם הביא את איל השלמים בלבד, יצא, כך אם הביא את החטאת (או את העולה), יצא.

משנה

במשניות לעיל התבארו דיני הקרבנות הנקראים 'קִדְשִׁי קִדְשִׁים'. מכאן ואילך יתבארו דיני הקרבנות הנקראים 'קִדְשִׁים קְלִים'. המשנה מבארת את דיני שחיטת קרבן התודה ואיל הנזיר: קרבן הַתּוֹדָה, וְאֵיל נִזִּיר – קרבן השלמים שמביא הנזיר כאשר גומר את ימי נזירותו בטהרה, קִדְשִׁים קְלִים הם, ואין בהם דין מעילה. המשנה מבארת את דיני הקרבת קרבנות אלו: מְקוֹם שְׁחִיתָתָן של התודה ואיל הנזיר, הוּא בְּכָל מְקוֹם בְּעֹזָה, וְדָבָר – דם השחיטה שהתקבל בכלי, מְעוֹן וזריקה על קרנות המזבח, באופן של שְׁתֵּי מִתְנִיּוֹת שָׁחַן כמו אֶרְבַּע מִתְנִיּוֹת. שהכהן לוקח את הדם במזרק, וזורק ממנו על קרנות המזבח מחציו ולמטה, וזריקה אחת על קרן מזרחית צפונית, וזריקה אחת על קרן מערבית דרומית, באופן שהדם יראה על ארבעת כותלי המזבח.

המשנה מבארת את דיני אכילתם: וְקִרְבָּנוֹת אֵלּוּ נֹאכְלִין בְּכָל הָעִיר – בכל ירושלים, והיינו לפני מן החומה. ונאכלים הם לְכָל אָדָם – אף לזרים, וּבְכָל צוֹרֵת מִאֲכָל, בין צלויים ובין מבושלים, וזמן אכילתם הוא למשך יום הקרבנות, והלילה שלאחריו עַד חֲצוֹת. קרבנות אלו, אף שברם נאכל לעבדים, ישנם חלקים שצריך לתיתם לכהן. המשנה מבארת את דיני אותם החלקים הניתנים לכהן: הַמּוֹרֵם [המופרש] מִמֶּה – מקרבן התודה ומאיל הנזיר, דינם בְּיֹצֵא בָּחַן – כמו הקרבנות עצמם, ונאכלים בכל העיר, ליום ולילה. אֵלֶּא שֶׁהַמּוֹרֵם מֵהֶם נֹאכָל לְכָהֲנִים ולא לזרים, וכן נאכל לְשִׁיחִים של הכהנים, אף שאינם כהנות, וכן נאכל לְבָנֵיהֶם של הכהנים, וְלַעֲבָדֵיהֶם הכנענים.

גמרא

שנינו במשנה שקרבן תודה ואיל נזיר נאכלים בכל העיר. ובמדבר

זבחים. פרק חמישי – איזהו מקומן דף נה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזליץ) רג תוספות

1 **גמ'** ועשיתם שעיר קיום וגו'. גבי שתי הלחם וכבשי עצרת כתיב וסיפיה דקרא ושני
2 כבשים וגו'. ועל זבחי שלמיכם וגו'. על כרחך בשלמי צבור כתיב שאין קרבן יחיד
3 טעון כלי שיר שאין אומרים שיר על קרבן יחיד בדאמר בערכין (דף יז:) קדשי קדשים.
4 נפסלים בטבול יום וביציאה (ובליטה) היקשא קמא. דאיתקש לחטאת: ה"נ מה חטאת
5 בו: כיון דכתיב ולקח הכהן את הרוץ. סיפיה
6 דקרא קש הוא לכוון ש"מ השאר לבדלים קדש
7 איקרא. ורוע בשלה ומדלא כתיב קדשי קדשים
8 ש"מ לא איתקש לחטאת להבי דתהויר עלי'
9 חומרא דקדש קדשים דבהדיא מעטיה מדכתיב
10 קדש ולא כתיב קדשים וגבי שלמי צבור איג'
11 דכתיב בהו נמי קדשי ידיו לה' לכוון (ויקרא כג)
12 ולא כתיב קדשי קדשים כיון דכתיב לה' לא
13 למעוטיה הוא מהיקשא דאיכא למימר כמאן
14 דכתיב קדשי קדשים דמי: אלא למאי הלכתי
15 איתקש. איל נזיר לחטאת: שאם נילה על אחת
16 משלשתן יצא. וחטאת הוא דילפא משלמים מה
17 איל נזיר אם הביאו יחיד בלא חטאת ועולה יצא
18 דכתיב (במדבר ו) ואחר ששה נזיר יין ואמר מר
19 בסיפרי אחר מעשה יחיד ודיחיו שלמים שעיקר
20 תגלחתו של נזיר תליה בשלמי שחרי חזוקק
21 לו לשלח שירו תחת הדוד דכתיב (שם) על
22 האש אשר תחת זבח השלמים ותניא בסיפרי
23 וגלח הנזיר פתח אהל מועד בשלמים הכתוב
24 מדבר כלומר גילוחו של נזיר ע"י דבר שנאמר
25 בו ושחט פתח אהל מועד ודיחיו שלמים בויקרא
26 או אינו אלא כמשמעו שגלח פתח אהל מועד
27 ממש אם אמרת כן דרך ביוק בו: **מתני'** קדשים
28 קלים. אין (לך) מועלין בהן: ככל פסוק. אין
29 טעונין צפר: ונאכלין בכל העיר. בגמ' מפרש:
30 לכל אדם. לזרע: ליום ולילה. בתורה כתיב ביום
31 קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר ותניא תודת
32 שלמי לרבות שלמי נזיר: המורם מהן. מן התודה
33 חוה ושוק כשאר שלמים דהא איתקש לשלמים
34 בדאמרן זבח השלמים אם על תודה (ויקרא ז)
35 וארבע חלות מדי' מינין שבה דכתיב אחד מכל
36 קרבן וגו' לכוון חזוק וגו' (שם) ומורם מנזיל
37 נזיר ורוע בשלה וחזו ושוק נמי ביה כתיבי וחלת
38 מצה אחת ורוק מצה אחד כיוצא בהן ונאכלין
39 בכל העיר ליום ולילה. אלא. שאינו לבדלים
40 אלא לכתוביה: ולנשיהם. דכתיב (ויקרא ט) ואת
41 חוה התנופה וגו': אתה ובניך ובנותיך: **גמ'**
42 תאכלו במקום פתור. בפרשת ודיו ביום השמיני
43 כתיב: וכי הראשונים בטומאה אכלום. קרבנות
44 הראשונים שזאמרו תחילה בענין כנון שעירים
45 ומנוחה: מהו? מכלל שהוא טמא. מדלא כתיב
46 קדש ש"מ טהור במקצת קאמר ולא מן הכל
47 הא כיצד במנחה הטהור מטומאת מצורע שאין
48 מצורע נכנס לו וטמא מטומאת זב שהובין נאכסין
49 שם ואיזה זה? זה מנחה ישראל במדבר כל דגל
50 בתוך אסיפת דגלו ובית עולמים תוך ירושלים
51 דאמרין בפסחים (דף סז.) מצורע משתלח חוץ
52 לג'. מתנות זב נכנס למנחה ישראל אבל לא
53 למנחת לילה והוא במדבר תרית הלויים כסבי
54 למשכן ודעות בבית עולמים דר הבית טבא
55 מת מותר ליכנס במנחה ליה שנאמר ויקח משה
56 את עצמות יוסף עמו (שמות יג) עמו במהריצתה
57 אותה. במנחה כתיב בהורא ענינא: ואין אחרת.
58 ואין לחיוב טהרה במקום קדוש: אפקה. מנחה
59 שכינה חזקה בחובה למנחה ליה דהר כתיב במקום טהור להקל ולומר טהרה כל דהו דלא איצטרך פשיטא דבטומאה ממש לא אבלי לה: אפקה לגמרי. ואפי' חוץ

1 **זבחי** שלמי צבור מנא לן. לעיל (דף נ.) ד"ה לא) פירשנו אמאי לא אית בבנין אב: **מה**
2 חטאת בצפון בו. ולענין מתנות ליכא לאקשויה לחטאת כדדרשינן לעיל פרק קמא
3 (דף יז:) אותה דמה למעלה ואין אחרת דמה למעלה: **מה** עולה בצפון. וא"ת עיובא מנא
4 לן דבעולה לא ידעינן עיובא אלא מקי' דחטאת בדקאמר רב אהבא לעיל (דף
5 מה) שאל יאה טפל חמור מן העיקר דובר הללנד
6 בקל חומרא אינו חזר מלמד בדיקש (לעיל)
7 אם לא נאמר דס"ל כרב פפא: **אלא** דיקשא
8 קמא למאי אתא. לא מצי למימר לענין ארבע
9 מתנות על ארבע קרנות כדפרי' וכי תימא לענין
10 פסוק מתנות נזותן וחזר ונותן בדקאמר רבי
11 ישמעאל בעולה לעיל (דף נג) כיון דאיתקש נמי
12 לעולה אין לו לשנות מעולה: **מה** חטאת אחת
13 נאכלת אלא לזכרי כהונה. תימא דלמקן פ' דם
14 חטאת (דף צז) ופ' התודה (מנחות דף פב) נפקא
15 לן מקרא אחרינא וא"ת כיון דאיתקש לחטאת
16 אם כן יפסלו שלא לשמה כחטאת וזרבה דדרשי
17 בפ"ק (לעיל דף יז) אותה נחא אבל לר' אליעזר
18 קשה דצריך לידקש פ' התבה (מנחות דף קח)
19 דגמר שלמי חובה משלמי נדבה ולא מקשינן
20 לחטאת: **שאם** גלח על אחת משלשתן יצא.
21 תימא דצריך קרא בנזיר המשלח שעריו תחת
22 הדוד של חטאת תיפוק לי מהך היקשא: שלמים

1 **נמי**, ניקא דהקישו הכתוב לחטאת, מה חטאת אינה נאכלת אלא לזכרי כהונה, אף איל
2 נזיר נמי אינו נאכל אלא לזכרי כהונה. הכי השתא, ה"מ כיון דכתיב 'ולקח הכהן את
3 הורוע בשלה מן האיל', מכלל דכיליה בעלים אכלי ליה. ורוע בשלה, מיהא לא ליתאכל
4 אלא לזכרי כהונה. קשאי. ואיבעית אימא, 'קדשי' איקרי. 'קדשי קדשים' לא איקרי. ואלא,
5 למאי הלכתי, איתקש. אמר רבא, שאם גלח על אחד משלשתן, יצא: **משנה** התורה ואיל
6 נזיר, קדשים קלים. שחישתן בכל מקום בעזרה, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע, ונאכלין
7 בכל העיר, לכל אדם, בכל מאכל, ליום ולילה עד חצות. המורם מהם, פיזצא בהן. אלא
8 שהמורם נאכל לפניהם, לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם: **גמרא** תנו רבנן, 'את חוה התנופה
9 ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור'. אמר רבי נחמיה, וכי ראשונים בטומאה אכלום.
10 אלא 'טהור', מכלל שהוא טמא. טהור מטומאת מצורע, וטמא מטומאת זב. ואיזה זה? זה
11 מחנה ישראל. ואימא, טהור מטומאת זב, וטמא מטומאת מת. ואיזה זה? זה מחנה לזיה. אמר
12 אביי, אמר קרא 'ואכלתם אותה במקום קדוש', 'אותה' במקום קדוש, ולא אחרת במקום
13 קדוש. אפקה, למחנה לזיה. הדר כתיב, 'במקום טהור', אפקה למחנה ישראל. רבא אמר,
14 'אותה' במקום קדוש, ולא אחרת במקום קדוש, אפקה לגמרי. הדר פתב רחמנא 'תאכלו
15 במקום טהור', עיילא למחנה ישראל. ואימא, עיילא למחנה לזיה. לחדא מעיילין, לתרתי לא
16 מעיילין. אי הכי, אפוקי נמי. (לחדא) [מחדא] מפקין, מתרתי לא מפקין. ועוד, 'לא תוכל
17 לאכול בשעריך' פתיב. אלא, מתוורתא דראביי: **משנה** שלמים, קדשים קלים. שחישתן בכל
18 מקום בעזרה, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע, ונאכלין בכל העיר, לכל אדם, בכל מאכל,
19 לשני ימים ולילה אחד. המורם מהם, פיזצא בהן. אלא, שהמורם נאכל לפניהם, לנשיהם
20 ולבניהם ולעבדיהם: **גמרא** תנו רבנן, 'ושחטו אהל מועד', 'ושחט אותו לפני אהל
21 מועד', 'ושחט אותו לפני אהל מועד', להכשיר את כל הרוחות בקדשים קלים. קל וחומר,
22 לצפון. ומה קדשי קדשים שלא הוכשרו בכל הרוחות, הוכשרו בצפון. קדשים קלים שהוכשרו
23 בכל הרוחות, אינו דין שהוכשרו בצפון. רבי אליעזר אומר, לא נאמר הכתוב אלא להכשיר
24 צפון. שיכול וזהלא דין הוא, ומה קדשים קלים שהוכשרו בכל הרוחות, לא הוכשר מקומן
25 אצל קדשי קדשים. קדשי קדשים שלא הוכשרו אלא בצפון, אינו דין שלא הוכשר מקומן אצל
26 קדשים קלים. תלמוד לומר [ושחטו פתח אהל מועד', 'לפני אהל מועד', 'לפני אהל מועד'].

בבאי

1 חוץ לחומה במשמע (בשעריך) חוץ לירושלים: ועוד לא תוכל לאכול בשעריך כתיב. וזכיי אמרינן אפקה לגמרי: **מתני'** ככל פסוק. אף בדרום ובגמרא ליתא לה: ככל העיר.
2 בדאמרן לעיל בחוה ושוק דשלמי יום שמיני: לשני ימים ולילה אחד. דהכי כתיב בהו ובגמרא מייתי לה: **גמ'** ושחטו בו. כל שלש פרישות בשלמים חדא בבן בקר
3 וחדא בבן כשב וחדא בעז בקמייתא כתיב ושחטו פתח אהל מועד ובתריה כתיב לפני אהל מועד. להכשיר כל הרוחות שבעזרה. ולפני משמע כל שלפני ההיכל והשעריה
4 לקמיה יליף ומפרש לה: קל וחומר לצפון. לירך מזבח צפוני הקבוע לעולה ולקדשי קדשים ומשום פלוגתא דפליג רבי אליעזר עלה ואמר צפון איצטרך קרא בהדיא
5 לרביי לשחיטת קדשים קלים איצטרך לת"ק למימר האי קל וחומר לצפון: לא בא אחד מן הכתובין הללו אלא להכשיר צפון. לקמיה מפרש מאי פלוגתייה: שיכול
6 והלא דין הוא. שלא ידא צפון בכלל לפני אהל מועד להכשירו לשחיטת שלמים: לא הוכשר מקומן. שלשה דרוחות הכשירות להם לא הוכשרו לשחיטת קדשי קדשים:
7 בבאי

זבחים. פרק חמישי – איזהו מקומן דף זה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

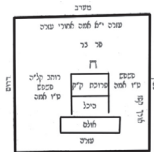
שְׁלָמִים ששחטן קודם פתיחת ההיכל. מפורש בפ' דעירובין (דף ב') ובפ' התכלת (מנחות דף מט:). **הוא** עצמו אין נעשה אלא כפתח פתחוהו) שהולך משמשת עשוי לצניעות בעלמא שלא יסתכלו בהיכל בשעת שחיטה דאי משום לאחר שחיטה הרי יכולין לסגור הדלתות:

גובהה מאי. תימא אי גובהה חשיב הפסק א"כ כנגד המזבח יפסל שמפסיק ואין לומר משום דרואה פתח מלמעלה למזבח דהא סלקא דעתך השתא דגובהה שנגה מפסיק דליכא למימר משום דגובהה שנגה היה סותם כל הפתח דהא סבור שהיה הפתח גובה עשרים אמה כדפריך בסמוקהו) וצ"ע דבימא פ"ק (טו טז) גבי כחן השורף פרה שהיה כותל מורדו נגמור שיוכל לראות פתח אהל מועד וקאמר התם דדרך פלגא אמנא עילאה היה יכול לראות ושמן היינו דוקא הוואה שהיתה מעומד אבל שחיטהו) היתה מיישבת ואכתי תיקשי מכנגד המזבח אמאי כשר לשחוט כדאמר כל העזרה כולה כשרה לשחיטה: **שני** פשפשיין היו בבית החליפות. במסכת מדות (דף לה) דאולם עודף עליו חמש עשרה אמה מן הצפון חמש עשרה אמה מן הדרום והוא היה נקרא בית החליפות והיו לו שני פשפשיין להכשיר את כל העזרה דאזות חצר עד כותל מערבי קרוי עזרה ולא כמו שפי' בקונטרס שהכל קרוי בית החליפות עד כותל מערבי ובפרק הניזקין (גיטין נד:) גבי כחן גדול ביה"כ דקאמר דחזינה בפשפש ופי' בקונטרס דשני פשפשיין היו באותם החליפות ותימא גרולו) פירושו דרך פשפשיין לא היה יכול לראות כלל ופי' רבינו ריב"א דחזיני דרך פשפש שיעשו פשפשיין לראות אם פיגל ואם לא וגם היה קשה לדעיל פרק כל הפסולין (דף לג.) פריך ויעבידי פשפש הכל בכתב מיד ה' עלי השביל ומפרש ה"ר יעקב מאורליג'ש דההוא פשפש היינו דרך הלול שאחורי בית הכפרת שיראה משם דרך בית קדש הקדשים ובהיכל יכול לראות דרך פתח הגדול האולם: **שנים** [וח] **לפר**. גבי שומרון מייתי להאי קרא בפ"ק דתמרי (דף כו.) תימא לי אחורי הכפרת היתאך יכול לשחוט הא אינו יכול לראות שם פתח אהל מועד דרך הלול ולפר בר דא איכא שני פרוכס בין ההיכל ובין קדשי הקדשים ובפרכת לא היה שום פתח אלא אחת פרופה מן הדרום ואחת מן הצפון ויש לומר דהלול קרי פתח ורואה בו קדשי קדשים ולא גרע מואהל מועד כמו אחורי בית החליפות שהיו פשפשיין קרויין פתח וע"כ כן כשר לשחוט עד כותל מערבי לפי שרואה בהו האולם שקרוי אהל מועד למאן דאמי' קדושת היכל ואולם דהא מילתא ולא ג"ל דבשלמא שני פשפשיין דבית החליפות הוו שני פתחים קטנים ומשמשיין כניסה ויציאה ומיקרו פתח אבל לפר בר חלון קטן ולא פתח מקרי ובסוף התערבות (לקמן פב) קרי ליה דרך משושש ולא מיקרי ביאה דרך שם ואי הוה נקב בפתחו של היכל לא היה יכול לשחוט אלא היה הפתח נעול על סמך אותו נקב קטן. בריך:

קדשי

במאי קא מיפלגי. תנא קמא סבר, תלתא קראי כתיבי. חד לגופיה, דניבעי 'פתח אהל מועד'. וחד, להכשיר צדדין. וחד, לפסול צידי צדדין. וצפון, לא איצטריך קרא. ורבי אליעזר סבר, חד לגופיה, דניבעי פתח אהל מועד. וחד, להכשיר צדדין. וחד, להכשיר צדדין. וצידי צדדין, לא איצטריך קרא. מאי שנא הכא, דכתיב 'פתח אהל מועד', ומאי שנא התם, דכתיב 'לפני אהל מועד'. קא משמע לן כדרך יהודה אמר שמואל, דאמר רב יהודה אמר שמואל, שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל, פסולין. שנאמר 'ושחטו פתח אהל מועד', בזמן שהוא פתוח, ולא בזמן שהוא נעול. איתמר נמי, אמר רב עוקבא בר חמא, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל, פסולין. שנאמר 'ושחטו פתח אהל מועד', בזמן שפתח ההיכל פתוח, ולא בזמן שהוא נעול. במעשרבא מתני הכי, אמר רב יעקב בר אבא אמר רב אשי, שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל, פסולין. ובמשכן, קודם שיעמידו ליום את המשכן, ולאחר שיקרבו ליום את המשכן, פסולין. פשימא, מוקף, כנעול דמי. וילון, מאי. אמר רבי יודא, הוא עצמו, אין נעשה אלא כפתח פתוח. גובהה, מאי. תא שמע, דתנאי, רבי יוסי ברבי יהודה אמר, שני פשפשיין היו בבית החליפות, (וגובהה) [וגובהה] שמונה פדי להכשיר את העזרה כולה, לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים. מאי לאו, דאיכא קפניהו [גובהה] שמונה, לא, (דגבהו נינהו) [דגבהו אינהו] שמונה. מיתבי, כל השערים שהיו שם, גובהן עשרים אמה, ורוחבן עשר אמה. פשפשיין, שאני. והאיכא צדדין. (דמעיל) [דפתח] להו בקרן זוית. אחורי בית הכפרת, מאי. תא שמע, דאמר רבי רב יהודה אמר רב, לול קטן היה אחורי בית הכפרת, גובהו שמונה אמות, כדי להכשיר את העזרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים. והיינו דכתיב 'שנים לפר בר'. מאי, 'לפר בר'. אמר רב רב שילא, כמאן דאמר, כלפי בר. וישלחו מן המזנה כל צדוע וכל זב וכל ממה לנפש וגו'. אמר רב יהודה אמר שמואל, אין חייבין משום טומאה אלא על אורך

במאי קמיפלגי. מאי קמריב' ת"ק בחד מנהך קראי דמייתי צפון מקו' דאתא רבי אליעזר למימר לא תרבייה מיניה דקרא לצפון איצטריך: דניבעי פתח אהל מועד. כדאמרי לקמן שאם אין שם פתח וכגון) קודם שיפתחו דלתות וקודם שיעמידו הלויים את המשכן ולאחר שפירקוהו לא היה שוחט: וחד להכשיר צדדין. כל רוחב העזרה דלא תימא כנגד הפתח דוקא להכי הדר כתב לפני ולא כתיב פתח וכל הארץ בכלל לפני דלא כתיב כנגד. וחד לפסול צידי צדדין. כגון לשכות ואפילו תוכן קדש פסולות לשחיטה כדלקמן דלא תימא מדפתח לאו דוקא לפני נמי לאו דוקא אלא שיהא אהל נטוי להכי הדר כתיב לפני למימרא דדוקא הוא ולא לשכות: צפון לא איצטריך קרא. דמקו' קאת: וחד להכשיר צפון. דקו' מעוטי ומעוטי ליה לאידך גיסא וקו' דרבנן לא דריש דאיכא למימר להאי קבע צפון ולהאי שאר רוחות דמאי קדושתיה דצפון מדרום אלא דקביעת מקום בעלמא הוא: וצידי צדדין. לפסול לא איצטריך קרא אחרינא: [וב] לפני. כתיב בקרא קמא: בזמן שהוא פתוח. לשון פתח אינו אלא החלל והפתח והנעול קרוי דלת: מוקף, סוגר ולא נעול כמו הגפת דלתות (ערכך דף יא:) וילון, פרוש כנגד הפתח מי הוי כנעול או לא: הוא עצמו. וילון עצמו אינו חשוב אלא כפתח פתוח דלצניעותא בעלמא עביד: גובהה, כגון תל או עץ מוטל כנגד הפתח מפסיק בין פתח לשחיטה והפתח פתוח מאי: שני פשפשיין היו בבית החליפות (עודף) שהאולם עודף על רוחב ההיכל לצפון ולדרום ט"ו אמה לכל צד וארכו למזרח מן המערב אינו אלא י"א אמות ובכותל המערבי של אותו עודף היו חלונות לגנון סביבן מבחוץ ולכן קרוי החצר כנגדו עד כותל מערבי היו העזרה בית החליפות ובאזן שני כתלים היו שני פתחים קטנים והכי נמי תניא לה בתוספתא בהדיא ר' יוסי בר' יהודה אומר שני פשפשיין היו בבית החליפות ופתוחין למערב וקסבר אולם נמי קרוי אהל מועד: להכשיר את כל העזרה. את כל שאר העזרה שאינו בכלל לפני אהל מועד על ידי פתח ראשון והוא צידי צדדין כגון מוקף (וחיות) כותל האולם ולמערב בצפון ובדרום לבית החליפות ובית החליפות עצמו ואילו שני פשפשיין מכשירין כל בית החליפות לארכו ולרוחבו דקרינן מהשתא לפני ולקמן פריך הא איכא צדדין: לאכילת קדשי קדשים. קס"ד השתא דלאכילת נמי בעיא פנים ולקמן אמרינן סמי מבאן כשילה: ה"ג מאי לאו דאיכא קפניהו גובהה שפנה. שהיה כנגד חל גובה שנגה וש"מ גובהה לא פסיל: לא דנביה אינהו שפנה. גובהה של פתחים ח' אמות: פשפשיין שאני. שחן פתחים קטנים ואין משמשיין כניסה ויציאה אלא לאכשורי בשמא בעלמא: והא איכא צדדין. היינו אורז שבין כותל אולם לכותל העזרה לדרום ולצפון דהוה אחרורי אותם פתחים ולא הוו לפני: דפתח להו בקרן זוית. של אולם מקצת

התבאר בברייתא לעיל (ע"א), שנחלקו רבי אליעזר וחכמים מהיכן
נלמד הדבר ששחיטת קדשים קלים כשירה אף בצפון. לדעת תנא
קמא לומדים זאת מקל וחומר, ולדעת רבי אליעזר הדבר נלמד
מפסוק. מבררת הגמרא: **בְּמֵאָרָא קָא מִיפְלְגִי** – במה תלויה מחלוקתם.
כלומר, מאחר ורבי אליעזר למד דבר זה מפסוק, מה לומד תנא
קמא מאותו פסוק. משיבה הגמרא: **תָּנָא קָמָא סָבֵר, תְּלִיתָא קְרָאִי**
בְּתִיבֵי – שלשה פסוקים נאמרו בו, ושחטו כשירה. שאם היה כתוב הוא
– הפסוק הראשון שנאמר בו 'ושחטו פתח אהל מועד', נצרך הוא
ללמדנו את עצם הדין **דְּנִיבְעִי** – שצריך שיהיה 'פתח אהל מועד'
בשעת שחיטה, וכמו שיתבאר בגמרא (להלן), שאם אין פתח אהל
מועד, כגון קודם שנפתחו דלתות ההיכל, או קודם שהעמידו
הלויים את המשכן או לאחר שפירקוהו, השחיטה פסולה. וזה –
ופסוק אחד שנאמר בו 'לפני אהל מועד', נצרך **לְהַבְשִׁיר צִדְדִין** –
שאם שחט בצידי העזרה, דייקנו כל רוחב העזרה שממזרח להיכל
שאם שאינו כנגד הפתח, שחיטתו כשירה. שאם היה כתוב רק
'ושחטו פתח אהל מועד', היה משמע דווקא כנגד הפתח ולא
בצדדים, לפיכך נאמר 'לפני אהל מועד', ללמדנו שאין השחיטה
צריכה להיות דווקא כנגד הפתח. ואף כל האויר של רוחב העזרה
ושאינו כנגד ההיכל בכלל זה, שהרי לא נאמר 'כנגד' אהל מועד,
אלא 'לפני' אהל מועד, ודיינו כל החלק המזרחי של העזרה. וזה
– והפסוק הנוסף שנאמר בו 'לפני אהל מועד', נצרך **לְפַסּוּל צִדְדִין**
צִדְדִין – שאם שחט בצידי צדדים של העזרה, כגון בלשכות
הבנויות בעזרה, אף על פי שתוכן קודש, שחיטתו שם פסולה.
שלא תאמר שכשם שהכתוב 'ושחטו פתח אהל מועד' הוא לא
בדווקא (שהרי כל העזרה כשירה), כך הכתוב 'ושחטו אתו לפני
אהל מועד' אינו בדווקא, ועיקר כוונת הפסוק היא שיהיה אהל
מועד נטוי. לפיכך נאמר 'לפני אהל מועד', ללמדנו שדווקא
בעזרה נשחטים, ולא בצידי צדדים דייקנו הלשכות. ואילו
להכשיר **צִפּוֹן, לֹא אֵיצְמִרְדִּי קְרָא** – אין צריך לזה פסוק מיוחד, אלא
הפסוק שמלמדנו שצדדים כשירים, קל וחומר שמלמד להכשיר גם
את הצפון, כמבואר בדברי תנא קמא בברייתא לעיל (ע"א).
וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבֵר ששלשת הפסוקים נדרשים כך. **הָד לְגוּפִיהָ** –
הפסוק 'ושחטו פתח אהל מועד', נצרך ללמדנו את עצם הדין
דְּנִיבְעִי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וזה – ופסוק אחד שנאמר בו 'לפני אהל
מועד', נצרך **לְהַבְשִׁיר** את הצפון לשחיטת קדשים קלים, ובלא
הפסוק היינו ממעטים את הצפון מקל וחומר, כמבואר בברייתא
לעיל (ע"א). וזה – והפסוק הנוסף שנאמר בו 'לפני אהל מועד',
נצרך **לְהַבְשִׁיר** את הצדדים של העזרה. ואילו לפסול צִדְדִין
והיינו הלשכות, **לֹא אֵיצְמִרְדִּי קְרָא** – אין צריך לזה פסוק נוסף,
אלא יש ללמוד כן מאותו פסוק, שמאחר וכתוב 'לפני' אהל מועד,
משמע דווקא בעזרה ולא בצידי צדדים.
הגמרא מבארת את שינוי לשון הפסוקים שנאמרו בענין שחיטת
השלמים. מקשה הגמרא: **מֵאֵי שָׁנָא הָבָא** – מדוע כאן בפסוק זה נקט
הכתוב בלשון 'פתח', **דְּתִיבֵי** (ויקרא ג א) 'ושחטו פתח אהל מועד',
וּמֵאֵי שָׁנָא הָתָם – ואילו בפסוקים האחרים לא הוזכר הלשון 'פתח',
דְּתִיבֵי (ויקרא שס יג) 'ושחטו אתו לפני אהל מועד', מתרצת הגמרא:
קָא מִשְׁמַע לֵן דְּבִרְבִּי יְהוּדָה אֲמַר שְׂמוּאֵל – הטעם שהתורה נקטה
בפסוק הראשון בלשון 'פתח' אהל מועד, הוא כדי להשמיענו את
הידורו של רבי יהודה בשם שמואל. **דְּאֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׂמוּאֵל,**
שְׁלָמִים שִׁשְׁחָתוּ קוֹדֶם שִׁפְתָּחוּ דְּלִיתוּת הַהִיכָל בשחרית, פסולין.
שְׂנֵאמַר (ויקרא ג א) 'ושחטו פתח אהל מועד', ומכך שכתוב 'פתח',
למדנו ששחיטת השלמים כשירה רק בזמן שהוא (פתח ההיכל)
פתוח, ולא בזמן שהוא נעול. משום ש'פתח' דייקנו חלל הפתח
ו'דלת' היא הפותחת ונועלת (ו-סוגרת) חלל זה. ומאחר והפסוק
מלמדנו שצריך שיהיה 'פתח' בשעת השחיטה, הכוונה שהפתח
יהיה פתוח.

הגמרא מביאה אמוראים נוספים הסוברים כן: **אִיתְמַר נָמִי, אֲמַר מַר**
עֻקְבָּא בַר קָמָא, אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, שְׁלָמִים שִׁשְׁחָתוּ קוֹדֶם
שִׁפְתָּחוּ דְּלִיתוּת הַהִיכָל, פְּסוּלִין. שְׂנֵאמַר 'ושחטו פתח אהל מועד',

בְּזֶמַן שִׁפְתָּח הַהִיכָל פְּתוּחָא, וְלֹא בְּזֶמַן שֶׁהוּא נְעוּלָא.
הגמרא מביאה אופן נוסף שנאמרה מימרא זו, ודין נוסף שהתבאר
בה: **בְּמַעְרָבָא מִתְּנֵי הָכִי** – בארץ ישראל היו שונים דין זה כך, **אֲמַר**
רַב יַעֲקֹב בַּר אֲחָא אֲמַר רַב אִשִּׁי, שְׁלָמִים שִׁשְׁחָתוּ קוֹדֶם שִׁפְתָּחוּ
דְּלִיתוּת הַהִיכָל, פְּסוּלִים. וְכֵן בְּמַשְׁכֵּן, אִם נִשְׁחָטוּ קוֹדֶם שִׁשְׁחָמוּ
הַלּוּיִם אֶת הַמַּשְׁכֵּן, וְלֹאחֶר שִׁפְרָקוּ הַלּוּיִם אֶת הַמַּשְׁכֵּן, פְּסוּלִים
מִשּׁוּם שֶׁבִּזְמַן שֶׁלֹּא הָיָה הַמַּשְׁכֵּן בְּנוּי, לֹא הָיָה 'פתח אהל מועד'.
הגמרא דנה באלו אופנים נחשב פתח ההיכל כנעול. אמרת
הגמרא: **פְּשִׁיטָא** – דין זה פשוט הוא, שאם פתח ההיכל מונף, ודיינו
שהדלתות סגורות, אמנם אינן נעולות, כְּנֻעוּל דְּמִי – נחשב הפתח
כמו נעול, ושלמים שנשחטו בזמן זה פסולים. אולם מסתפקת
הגמרא, אם וילון פרוש כנגד פתח ההיכל, **מֵאֵי, הָאֵם נִחְשָׁב הַפֶּתַח**
כְּנֻעוּל או לא.
רבי זירא פוטר את הספק: **אֲמַר רַבִּי יוֹרָא, הוּא** – הוילון עֲצֻמוֹ, אֵין
נִעְשָׂה – אין דינו אלא כְּפֶתַח פְּתוּחָא, מאחר ואינו נעשה אלא
לצניעות.
הגמרא מביאה ספק נוסף: **גִּבְיָהָ מֵאֵי** – אם מונח דבר גבוה (וכגון
תל עפר או עץ) כנגד פתח ההיכל, ומפסיק בין מקום השחיטה
לפתח ההיכל, איך הדין באופן זה. מביאה הגמרא ראייה לפשוט
ספק זה: **תָּא שְׂמַע, דְּתַנַּיָא, רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אֲמַר, שְׁנֵי שִׁפְשָׁשִׁין**
שֶׁנִּי פִּתְחִים קִטְנִים הָיוּ בְּבֵית הַחֵלִיפוֹת, כְּלוּמַר בְּכוֹתַל הַמַּעֲרָבִי שֶׁל
הָאוֹלָם וְשֶׁהָיָה בִּלְטָא מִמּוֹרָח הַהִיכָל חֲמוֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה לַצֶּפֶן
וּלְדָרוֹם, הַפּוֹנֶה כְּפִי 'בֵּית הַחֵלִיפוֹת' (וְהוּא מִמּוֹקֶם שֶׁמִּכְבוֹתֵל
הַמַּעֲרָבִי שֶׁל הָאוֹלָם עַד כּוֹתַל הַמַּעֲרָבִי שֶׁל הָעֶזְרָה, מִשְׁנֵי צִדֵּי
הַהִיכָל). וְאוֹתָם שְׁנֵי פִּשְׁפָּשִׁין הָיוּ בְּכוֹתַל זֶה שֶׁל הָאוֹלָם מִשְׁנֵי צִדֵּי
הַהִיכָל. (וְנוֹבָחַן) [וְנוֹבָחַן] שְׂמוּנָה – והיה שם גובה שמונה אמות.
ופתחים אלו נעשו כדי **לְהַבְשִׁיר אֶת הָעֶזְרָה בְּיָלָה, כְּלוּמַר אֵת כָּל**
שֶׁאֵר הַמִּקְמוֹת שֶׁבְּעֶזְרָה, שְׂאִינָם כְּנֻגַּד פֶּתַח הַהִיכָל. וְהֵינּוּ מִן
הָאוֹלָם וְלַמַּעֲרָב, וְכֵן מִן הָאוֹלָם לַצֶּפֶן וּלְדָרוֹם [וְשֶׁם צִדֵּי הָאוֹלָם],
לְאַבְיֵלִית קִדְשֵׁי קִדְשִׁים, וְלִשְׁחִיתוּת קִדְשֵׁים קְלִיָּם, שְׁצִירָא שִׁיחֵי לִפְנֵי
אֹהֶל מוֹעֵד. שְׁעַל יְדֵי פִּתְחִים אֵלּוּ נִחְשְׁבָת כָּל הָעֶזְרָה 'לפני אהל
מועד'.
הגמרא מבארת כיצד ניתן לפשוט את הספק מהברייתא: ובמה
ששינוי בברייתא 'וגובה שמונה' **מֵאֵי לֹא** – האם אין הכוונה
דְּאֵיבָא קְפִיחָה [גִּבְיָהָ] שְׂמוּנָה – שישנו דבר גבוה שמונה אמות
וכגון תלו לפני אותם פתחים, ואף על פי כן נחשבת כל העזרה
לפני אהל מועד. ומוכח מכאן שאם יש גובה כנגד הפתח, אינו
נחשב נעול. וביצד אמרה הגמרא: **לֹא** – אלא הכוונה שהיה גובה שמונה
אמות לפני אותם פתחים, אלא (דגבחו נִינְחוּ) **דְּתַנַּיָא אֵינְהוּ שְׂמוּנָה**
– אותם פשפשין היו גבוהים שמונה אמות, ולא היה לפניהם שום
גובה. ולפיכך אין לפשוט משם את הספק בענין גובהה.
הגמרא מקשה על מה שהתבאר שחלל הפשפשין עצמם היה
שמונה אמות: **מִיִּתְבִּי, שִׁנְיָו בְּמִשְׁנָה (מדות פ"ב מ"ג), כָּל הַשְּׁעָרִים**
שְׁהָיוּ שָׁם – בבית המקדש, היה גִּבְיָהָ עֲשָׂרִים אֲמָה, וְרוֹחְקָן עֲשָׂרִי
אֲמָה. וכיצד אמרה הגמרא שגובה אותם הפתחים היה שמונה
אמות. מתרצת הגמרא: **פִּשְׁפָּשִׁין שְׂאִינֵי** – לענין הפשפשין שונה
הדבר, שמאחר והם פתחים קטנים ואינם משמשים לכניסה
וליציאה, אלא להכשיר את העזרה, לפיכך לא היו צריכים להיות
גבוהים כל כך, והיה גובהן שמונה אמות בלבד.
הגמרא סוברת כעת, שהפשפשין היו עשויים בכותל המערבי של
האולם ואחד מצפון להיכל ואחד ממזרחו, ומקשה על כך. מקשה
הגמרא: **וְהָאֵיבָא צִדְדִין** – והלא יש את צידי האולם מצפון ומזרח
(מכותר צפוני של האולם עד הכותר הצפוני של העזרה, וכן
מדרום, שהם 'אחורי' אותם פשפשין, וכיצד יוכשר אותו המקום
לשחיטת קדשים קלים. ובלשון הברייתא מבואר שפשפשין אלו
הכשירו את העזרה 'כולה'. מתרצת הגמרא: (דמַעֲיִיל) **דְּנִפְתָּח לָהּ**
כְּכֶן זְוִית – שהיו פותחים (ו-עושים) את הפשפשין בזווית של
האולם, אחד בזווית צפונית מערבית, והשני בזווית דרומית
מערבית. באופן שמקצתו של הפתח פונה למערב, ומקצתו לצפון

ושיעור מקום העזרה הוא באורך ו-מן המזרח למערב) **מֵאָה**
וּשְׁמוֹנִים וְשֶׁבַע אמות. על רוחב ו-מן הצפון לדרום) **מֵאָה וְשָׁלֹשִׁים**
וְחֲמִשָּׁה אמות. אבל טמא שנכנס ללשכות הבנויות מחוץ לעזרה
 ופתוחות לעזרה, אינו חייב, מאחר ואותם לשכות לא התקדשו
 בקדושת העזרה כדן.
הַנִּי תָמָא קְמִיָּה דְּרַב נַחֲמָן – שנה אחד החכמים (ושהיה רגיל לשנות
 ברייתות) לפני רב נחמן, **כִּל הָעֶזְרָה הָיְתָה** באורך של **מֵאָה וּשְׁמוֹנִים**
וְשֶׁבַע אמות, על רוחב **מֵאָה וְשָׁלֹשִׁים וְחֲמִשָּׁה** אמות. **אִמְרִי** ליה רב נחמן
 לתנא, **הֲכִי – כִּךְ אִמְרִי לִי אָמַר**, כְּגוֹן זֶה – במקום זה המבואר בברייתא,
 שהוא מקום העזרה, **כְּהִנִּים נִכְנְסִין לָשֵׁם וְאוֹכְלִין שֵׁם קֳדָשִׁים**,
 הנאכלים בעזרה. וכן **שׁוֹחֲטִין שֵׁם קֳדָשִׁים קְלִים**, הנשחטים בכל מקום
 בעזרה. וטמאים שנכנסו לשם, **חֵיבִין מִשּׁוּם טוּמְאָה**.
 לעיל הובאו דברי שמואל, שטמא שנכנס למקדש אינו חייב, אלא
 אם נכנס לתוך היקף חלל העזרה. הגמרא מבררת איזה מקומות
 בא שמואל למעט: **לְמַעֲוִי מֵאָה** – איזה מקומות בא שמואל למעט.
אִילִיָּמָה – אם נאמר **לְמַעֲוִי** – למעט את חלל עובי החלונות, וכן
 חלל עובי הדלתות (ולומר הפתחים) שהיו בחומת העזרה, וְעוֹבֵי
 הַחוּמָה בראשה למעלה, שאלו המקומות אינם קדושים בקדושת
 העזרה. אי אפשר לומר כן, שהרי **תִּנְיָנָה** – שינוי במשנה (פסחים פה)
 שעובי חלל החלונות שבחומת ירושלים, וְעוֹבֵי הַחוּמָה (והוא הדין
 לדלתות), קדושתם **כְּלַפְנֵיהֶם** – כמו תוך העיר. והוא הדין לחלונות
 ועובי החומה והדלתות שבחומת העזרה, קדושתן כמו תוך
 העזרה.
וְאֵלָּא לְמַעֲוִי את הַלְשָׁכוֹת – חדרים שהיו בנויים בעזרה
 וסביבותיה, שאינן קדושות בקדושת העזרה. מבררת הגמרא: **וְאִי**
 – אם הכוונה לאותן לשכות הבנויות בחול – מחוץ לעזרה,
וּפְתוּחוֹת לַקֳּדָשׁ – לתוך העזרה, וְהָתֵנּוּ (מעשר שני פ"ג מ"ח), לענין
 לשכות אלו, שתוכן קֳדָשׁ, מכיון שהפתח פתוח לעזרה, הרי כל
 הלשכה קדושה בקדושת העזרה. דוחה הגמרא: באמת שמואל
 בא למעט את הלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדוש, שאינן
 בכלל קדושת העזרה. ומה ששינוי (שם) שתוכן קודש, שהיו
מְדַרְגְּנָן, שציוו חכמים שלא להיכנס לאותן לשכות בטומאה.
 אמנם חיוב כרת אין על כך.
 מקשה הגמרא: **וְדִאֲוִירִיתָא לֹא** – וכי אין הלשכות קדושות מן
 התורה, וְהִתְנִיָּא, לְשָׁכוֹת הַבְּנוּיֹת בְּחוּל וּפְתוּחוֹת לַקֳּדָשׁ, מִזֵּן
שֶׁהַכְּהִנִּים נִכְנְסִין לָשֵׁם, וְאוֹכְלִין שֵׁם קֳדָשִׁים וְשִׁירֵי מִנְחָה,
תִּלְמוּד לְמִזְבֵּי לענין שירי מנחה (ויקרא ו טו), וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנָּה יֵאָכְלוּ
 אֶתֶּלֶל וְגַבְיָו וְגַם מִמֶּקוֹם קֳדָשׁ, בְּחֻצֵּי אֹהֶל מוֹעֵד יֵאָכְלוּהָ, ומכך
 שנאמר גם 'במקום קודש', וגם 'בחצר אהל מועד', למדנו שהתורה
רִיבְתָּהּ הַצִּירֹת ו-מקומות הַרְבֵּה אֲצֵל אֲכִילָה אֲחֵת, לרבות את
 הלשכות לאכילת קדשי קדשים. ומכך שהתברר הלשכות לאכילת
 קדשי קדשים, ניתן ללמוד שקדושתן היא בקדושת העזרה מן
 התורה. שאם קדושתן אינה אלא מדרבנן והפסוק אינו אלא
 אסמכתא, היאך הקילו חכמים לעקור דברי תורה, והתירו לאכול
 קדשי קדשים במקום שהוא חול מן התורה. ואם כן מוכח מברייתא
 זו, שקדושת הלשכות היא בקדושת העזרה מן התורה. דוחה
 הגמרא: **אִמְרִי רַבָּא, לֹאֲכִילָה שְׂאֵנִי** – שונה הדבר, שאף על פי
 שלענין טומאה אין אותן לשכות קדושות, לענין אכילת קדשי
 קדשים היה הן קדושות. ודבר זה למדנו מן הפסוק, כמבואר לעיל.
 מקשה הגמרא: וכי יתכן לומר שדווקא לאכילה התקדשו
 הלשכות, אֲבָל לְעֵנֵן טוּמְאָה לֹא, וְהִתְנִיָּא, לְשָׁכוֹת הַבְּנוּיֹת בְּחוּל
 וּפְתוּחוֹת לַקֳּדָשׁ, כְּהִנִּים נִכְנְסִין לָשֵׁם וְאוֹכְלִין שֵׁם קֳדָשִׁים, וְאִין
שׁוֹחֲטִין שֵׁם קֳדָשִׁים קְלִים, כמבואר בברייתא (לעיל נה) שממעטין
 מהפסוק 'צדי צדיק', והיינו הלשכות. וְחֵיבִין הַטְּמָאִים הַנִּכְנְסִים
 לשם מִשּׁוּם טוּמְאָה, ומבואר בברייתא, שאסור מן התורה להיכנס
 בטומאה ללשכות. מתרצת הגמרא: **לֹא אִמְרִית –** וכי לא שינו
 בברייתא שאין שׁוֹחֲטִין שם קדשים קלים, והיינו שאין הלשכות
 קדושות מן התורה. מעתה תִּנִּי נָפִי – תשנה בלשון הברייתא גם
אִין חֵיבִין מִשּׁוּם טוּמְאָה, משום שאין קדושתן אלא מדרבנן, ושוב
 ניתן לפרש ששמואל בא למעט את הלשכות.
 הגמרא מקשה על מה שלמדנו משחטה על טומאה: **בְּשִׁלְטָא** –

מובן הדבר שאין שׁוֹחֲטִין קדשים קלים בלשכות, משום דְּבִעְיָנָא –
 צריך שתהא השחיטה כְּגֵד הַפֶּתַח, שהרי נאמר (ויקרא ג ח) 'ושחט
 אתו לפני אהל מועד', וְלִיָּבָא – אין מתקיים דין זה בלשכות, משום
 שאינן כנגד פתח אהל מועד, שהרי המחיצות המקיפות את
 הלשכה מפסיקות. אֵלָּא לענין מה שהתבאר בגמרא שמוה למדנו
 שאין חֵיבִין שם משום טומאה, אִמְרִי – מה טעם דין זה, ומדוע יש
 לגרוס בדברי הברייתא 'אין חייבין משום טומאה'.
 הגמרא מוכיחה שהטעם שאין הלשכות כשירות לשחיטה הוא
 משום שאינן קדושות, וממילא נלמד מזה שאין חייבין בהן משום
 טומאה. מקשה הגמרא: וְלִישְׁמִיעָיָה – לדבריהן שהטעם שאין
 שוחטים שם הוא משום שאין זה כנגד פתח ההיכל, מדוע אין
 שׁוֹחֲטִין שם קדשים קלים, מִי לֹא עֲקָרִינָן – וכי אין הברייתא עוסקת
 אף באופן דְּאִיָּבָא – שנעשית השחיטה כְּגֵד הַפֶּתַח, כגון שהיה פתח
 הלשכה מכוון כנגד פתחי בית החלפות, והלא בודאי שהברייתא
 עוסקת אף באופן זה, דְּאִי לִיָּבָא, לְמֵאָה אִיִּצְטְרִיךְ – שאם מדובר רק
 באופן שאין השחיטה כנגד הפתח, מדוע הוצרכה הברייתא
 (והעוסקת בדיני הלשכות) להשמיענו שהשחיטה שם פסולה, והלא
 אין זה דין דווקא בלשכות, שהרי בכל מקום בעזרה שאינו כנגד
 הפתח השחיטה פסולה. אֵלָּא ודאי, שֶׁאֵף עַל נֶפֶשׁ דְּקָא שְׂחִיטָה – שהוא
 שוחט כְּגֵד הַפֶּתַח, תִּנִּי – שינוי בברייתא שאין שׁוֹחֲטִין שם קדשים
 קלים, ואין הטעם משום שאין זה 'לפני אהל מועד', אלא מִשּׁוּם
 דְּאִי לִיָּבָא – אותן לשכות והבנויות בחול ופתוחות לקדוש לא
 נתקדשו בקדושת העזרה. מטעם זה, תִּנִּי נָפִי – צריך לשנות
 בברייתא גם 'אין חייבין משום טומאה', משום שאינן קדושות
 בקדושת העזרה.
 הגמרא חוזרת לדברי הברייתא לעיל, שקדשי קדשים נאכלים אף
 בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדוש, ומקשה: וְלֹאֲכִילָה לֹא
 בְּעֵינָן – אין צריך שיאכל כְּגֵד הַפֶּתַח של ההיכל, וְהִתְנִיָּא (לעיל נה),
רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, שְׂנֵי פִשְׁפְּשֵׁין – פתחים קטנים היו בְּבֵית
 הַחֲלִיפוֹת, כלומר בבית האולם (שהיה בולט משני צידי ההיכל
 חמש עשרה אמה מכל צד) הפונה כלפי בית החלפות, וְנִזְכָּרֵן
 שְׁמוֹנֶה אמות, ונעשו כְּדִי לְהַשְׁכִּיר אֶת כל הָעֶזְרָה אף שלא כנגד
 פתח ההיכל, לֹאֲכִילָה קֳדָשִׁים קֳדָשִׁים, וְלִשְׁחִיטָה קֳדָשִׁים קְלִים שְׂצִירִי
 שיהיו לפני אהל מועד. ומבואר בדברי רבי יוסי ברבי יהודה, שאף
 אכילת קדשי קדשים צריכה שתהיה 'לפני אהל מועד'. מתרצת
 הגמרא: **אִמְרִי רַבִּינָא, סְמִי מִכָּאן** – הסר מדברי רבי יוסי ברבי יהודה,
 את מה שאמר שיש צורך בשני הפשפשין לצורך אֲכִילָה, שהרי
 אכילת קדשי קדשים אינה צריכה שתהיה 'לפני אהל מועד', כמו
 שדרשנו לעיל מהפסוק.
 מקשה הגמרא: כיצד יתכן לומר שאין האכילה צריכה להיות
 'לפני אהל מועד', וְהִתְנִיָּא (ויקרא ח לא) לענין בשר המילואים 'וְאִמְרִי
 מִשָּׁה אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בָּנָיו בְּשָׁלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וְשֵׁם
 תֹאכְלוּ אוֹתוֹ' וגו'. ומבואר בפסוק שאף האכילה הוצרכה להיות
 בפתח אהל מועד. מתרצת הגמרא: קֳדָשִׁים שְׂעָה שְׂאֵנִי – לענין איל
 המילואים שהיה קדשי שעה, שונה הדבר, ששם הייתה גזירת
 הכתוב שידאכל את הבשר בפתח אהל מועד דווקא. אמנם בקדשי
 דורות, אין צריך שהאכילה תהיה 'לפני אהל מועד', מאחר
 והתברר הלשכות מהפסוק, כמבואר לעיל.
 הגמרא מבארת מאימתי דם הקרבנות נפסל מלהזרק: **אִמְרִי רַב**
יִצְחָק בְּרַ אֲבוּדִימִי, מִזֵּן לָדָם הקרבנות שעדיין לא נזרק, שְׁנִפְסָל
 מלהזרק בְּשִׁקְעָתָהּ הַחֶמֶה של יום השחיטה, שְׁנִיָּא **אִמְרִי (ויקרא טו) בָּיִום**
 הַקָּרִיבוֹ אֶת זִבְחוֹ יֵאָכְלֵי וגו'. ומכך שנאמר 'הִקְרִיבוּ אֶת זִבְחוֹ', יש
 לדרוש שדווקא בָּיִום שְׂאֵנִי אֲחֵת וְזִבְחָה – שוחט את הקרבן, אֲחֵת מִקְרִיבֵי
 – זורק את הדם, אבל בָּיִום שְׂאֵנִי אֲחֵת וְזִבְחָה, והיינו לאחר שקיעת
 החמה, שכבר אין זה יום הזבחה, אִי אֲחֵת מִקְרִיבֵי – זורק את הדם.
 ולמדנו מזה שהשחיטה חזיקת הדם יהיו ביום אחד, ולאחר
 שקיעת החמה נפסל הוא מוזהב. וגם אם היה בראש המזבח
 במשך כל הלילה, אינו כשר להזרק למחרת ביום.
 מקשה הגמרא: כיצד ניתן ללמוד מפסוק זה שהדם נפסל בשקיעת
 החמה, והלא הֵאָּ – פסוק זה מִפְּסָלֵי לִי

זבחים. פרק חמישי – איזהו מקומן דף נו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רז רש"י

קדשי שעה שאני. דתלאו הכתוב באהל מועד דכתיב (ויקרא ח) ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים: מנין לדם שנפסל בשקיעת החמה. פירש בקונטרס דלא מהניא ליה הלנה בראש המזבח לאכשורי למחר לזריקה ותימה הניחא למאן דאמר אין ליה מועלת בראשו של מזבח אלא למאן דאמר מועלת למה לי קרא

בליה אין יכול לזרוק דביום צוותו כתיב (שם ו) ולמחר מיפסיל בעמוד השחר באימורים וכי תימנא דאיצריך קרא משום אימורין דקיימא לן (למקן דף פד.) אם עלו לא ירדו וקמיל בדם ירדו ואליבא דמאן אי לר"ג האמר למקן פרק המזבח מקדש (דף פג.) דלא ירד אף בדם ואי לרבי יהושע הא אמר דאין המזבח מקדש פסולין שלא ירדו אלא בחקירה ואם כן קרא דהבא למה לי ויש לומר דאיצריך קרא לפסול דם בלינה משום דהוא אמנא דלא מיפסיל כי היכי דאין חייבין עליו משום פיגול ונותר ומידו אין טעם זה נכון דהרי עצים ולבונה לר' שמעון (לעיל דף מו.) דאין חייבין עליהם משום נותר ומיפסיל בלינה היבא דקדשו בכלי ועוד דהוא ליה למימר מנין לדם שנפסל בלינה ויש לפרש שקיעת החמה היינו תחילת שקיעה קודם צאת הכוכבים כדאמר דמשקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ד' מילין בפרק מי שהיה טמא (פסחים צד.) וחשוב יום לענין שמוצות ביום ומפסוק מיותר ממעט ליה הבא מביום הקריבו ובכל דוכתא חשוב יום עד צאת הכוכבים כדאמר אף על פי שאין ראה לדבר זכר לדבר ואנחנו עושים במלאכה חציים מחזיקים ברמחים מעלות השחר ועד צאת הכוכבים ואומר ויהי לנו הלילה משמור והיום מלאכה בפ"ב דמגילה (דף כ) והשתא לא הוי כמו שקיעת החמה דמסכת תענית (דף יב.) כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית וקבלה בידיו בצאת הכוכבים ובמי שהיה טמא (פסחים דף צג.) נמי הכי משמע דנפסל היום בשקיעת החמה שקודם צאת הכוכבים ארבע מילין דחשיב דרך רחוקה מן המזוידים משום דלא מטי לירושלים עד תחילת שקיעת החמה דקעבר עליה זמן שחית הפסח (ואין) לדחות ההיא דמי שהיה טמא רבנן עבר הרחקת כדי שלא יבא לידי הלנה דם וכדי לזרום בפסח והעמידו דבריהם במקום ברת והאי דלא חשיב ליה בפסחים בהדי אינך בפ' האשה (דף צב.) ה"נ לא חשיב תחית יבלתו והבאתו מחוץ לתחום דלא חשיב אלא דברים של חידוש והוא דאמר בשמעתא דנאכלין ליום אחד מחשבים בדמו משתשק החמה היינו תחילת שקיעה ומדאורייתא ולא צאת הכוכבים דומיא דאימורין ובשר דחשיב למקן בהדי דם ומשתשק החמה דלמקן לא הוי כמו משתשק החמה בעלמא דרגיל רבינו הם לפרש דשקיעה דרוקא משמע תחילת שקיעה אבל משתשק משמע סוף שקיעה משום דקשה ליה דבסוף פרק במה מדליקין (שבת דף לד.) משמע משקיעת חמה עד לילה תלאת ריבעי מיל ובפרק מי שהיה טמא (פסחים דף צד.) משמע דמשתשק החמה עד צאת הכוכבים ארבע מילין וחשיב ליה במדידת היום ומפרש רבינו הם דמשקיעה משמע תחילת שקיעה שהחמה מתחלת ליכנס בעובי דרקיע ואתי שפיר דאידי דבסמוך קתני גבי בשר קדשים קלים ובבשרם משתשק החמה של יום שני דהיינו על כרחך צאת הכוכבים תני נמי האי לישאנ גבי דם אף על גב שחלוקין זו מזה: ועיין תוס' שבת לז' ד"ה תרי תילת מיל וטוס' פסחים צד. ד"ה ר' יהודה וטוס' מנחות כ' ד"ה נפסל: אור

יהי אורך קפ"ז על רוחב קל"ה כדתנן במסכת מדות (דף לה.): למעטי הנכנס ללשכות הבנויות חוצה לו ופתוחות לתוכו שלא נתקדשו בקדושת עזרה בשירי מנחה ובשיר של פגעים ובאורים ותומים שמקדשים בהן את העזרה ובהליכה סביב כדאמרין בשבועות (דף יד.): ה"נ תני תנא קמיה דרב נחמן כל העזרה היתה אורך קפ"ז

על רוחב קל"ה אמר ליה הכי אמר לי אבא בוי: ואוכלין שם קדשי קדשים. דכבי הוא דהוא קדושה בקדושת חצר אהל מועד לאכילת קדשי קדשים וטפי מהכי לא קדש עזרה והוא חלל כל העזרה ובתוכו היכל ואולם ובית קדשי הקדשים והתא לאחורי בית הכפורת ו"א אמה אור מאחורי: ושוחטין שם קדשים קלים גרסינן דחייבין עליו משום טומאה: החלונות. עובי חלל החלונות שבחומות העזרה סביב מבפנים ועובי החומה בראשה למעלה: תנינא. דקדשי והכי מצי למעטינה: ה"נ אלא למעטי לשכות אי דבנויות בחול ופתוחות לקדש: שהכנים נכנסין לשם ואוכלין שם קדשי קדשים ושירי מנחה תלמוד לומר בחצר אהל מועד כו. ול"ג ושוחטין שם קדשים קלים הכא וגם שאר לשון הכתוב בפרים שבוש הוא וכן הנהיגי מספרו של רבינו: הא אנו תנן תוכן קדש. ולחייב עליהו משום טומאה: מדרבנן. מצות חכמים היא שלא יכנסו להן בטומאה אבל ברת וקרנן ליבא: והתניא מנין ללשכות בוי. ומדמרבין להו לענין אכילה ש"מ קדושתן הן מן התורה דאי מדרבנן וקרא אסמכתא הוא היאך הקילו חכמים לעקור דבר ולהכשיר מקום חול לאכילת קדשי קדשים: חצרות הרבה. במקום קדוש בחצר אהל מועד: לאכילה שאני. דרבי בה קרא חצרות הרבה: ואין שוחטין שם קדשים קלים. דהא בעינן לפני אהל מועד למעטי צדי צדידן: לא אסרת. דקתני בה אין שוחטין אלמא לאו קדשי תני נמי אין חייבין משום טומאה: מי לא עסקין דאיכא שחיטה כנגד הפתח. כשהיה פתחו מכוון כנגד פתחי בית החליפות: קדשי שעה שאני. גזירת הכתוב היתה במילואים אבל קדשי דורות איתרבו כדאמר התורה ריבתה חצרות הרבה: ביום שאתה זוכה אתה מקריב ביום שאי אתה זוכה אי אתה מקריב. הכי גרסינן לה בכולה סוגיא כך מצינו מונה והכי פירושה ביום הקריבו את זבח שחית הקרבה וחיבה ביום אחד ולא מהניא ליה הלנה בראש המזבח לאכשורי לזריקה למחר: לגופיה

יֹאכֶל־ בַּיּוֹם שְׂאֵתָהּ זֹבֶח־הָ אֶתָּה מִקְרִיב. בַּיּוֹם שֶׁאִי אֶתָּה זֹבֶח־הָ אֶתָּה מִקְרִיב. הָאִי מִיָּפְעִי לִיָּהּ לְגֹפֶיהָ

החמה דלמקן לא הוי כמו משתשק החמה בעלמא דרגיל רבינו הם לפרש דשקיעה דרוקא משמע תחילת שקיעה אבל משתשק משמע סוף שקיעה משום דקשה ליה דבסוף פרק במה מדליקין (שבת דף לד.) משמע משקיעת חמה עד לילה תלאת ריבעי מיל ובפרק מי שהיה טמא (פסחים דף צד.) משמע דמשתשק החמה עד צאת הכוכבים ארבע מילין וחשיב ליה במדידת היום ומפרש רבינו הם דמשקיעה משמע תחילת שקיעה שהחמה מתחלת ליכנס בעובי דרקיע ואתי שפיר דאידי דבסמוך קתני גבי בשר קדשים קלים ובבשרם משתשק החמה של יום שני דהיינו על כרחך צאת הכוכבים תני נמי האי לישאנ גבי דם אף על גב שחלוקין זו מזה: ועיין תוס' שבת לז' ד"ה תרי תילת מיל וטוס' פסחים צד. ד"ה ר' יהודה וטוס' מנחות כ' ד"ה נפסל: אור

בכל רגע ורגע נעשה חידוש והתהוות הבריאה ואפס המוחלט כמו בששת ימי בראשית ממש. משיחת שבת פרשת שלח ה'תשמ"ז

זבחים. פרק חמישי – איזהו מקומן דף נו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

אור לשלישי גרס כמו אור ליד דלאור שלישי משמע לילה שאחר שלישי כמו לאור עיבורו בדשמעתא קמייתא דפסחים (דף ב):

ת"ל ע"ד יום. פי' בקונטרס ביום זבחים יאכל וממחרת והותר עד יום השלישי בעוד שהוא יום תאכלנו וקשה דהותר הפסוק הענין דה"ר חיים מפרש עד יום השלישי ולא יום השלישי בכלל א"כ אינו נאכל בליל שלישי:

ונאכליו בכל העיר. פירש בקונטרס כדכתיב: בפרשת ראה אביו והבאתם שמה עולותיכם וזבחים ואת מעשרותיכם ונתני בספרי רבי עקיבא אומר בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן וכתבי בההוא קרא ובכורות בקרבם וצאנכם ומולא קבע בהו מדיצה שמע מינה דנאכלין בכל העיר ותימה גדול לפי' דהא כתיב נמי היתם חטאות ואשמות דבעו קלעים והכי תניא בספרי מעשרותיכם ר"ע אומר בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה ותרומת ידכם אלו הביכורים כענין שצאנכם ולקח הבקר והטא מידך ובכורות זה הבכור בקרבם וצאנכם אלו חטאות ואשמות ואכלתם שם לפני ה' אלהיכם אלו המדיצה ויש לתמוה אמאי לא בעי כבוד מעשר מעשרה כיון כדכתיב בהו לפני ה' כמו שחשבה דדרשין (לעיל דף לב.) לפני ה' בעורה ועוד אמרין בתמורה בסוף אלו קדשים (דף כא.) אם ללמוד על הבכור שנאכל לפני (מן הקלעים) מן החומה אינו צריך שיהי כבר נאמר לפני ה' אלוהי תאכלנו וא"כ לבעי לפני מן הקלעים כשחשבה ונראה דנפקא לן מדכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגך וגו' ובכורות בקרבם וצאנכם דמשמע בשעריך הוא דלא תוכל לאכול הא בירושלים אכול ומעשר בהמה גמר העברה העברה מבכור ומידו קשה דבההוא קרא נמי הא כתיב חטאות ואשמות כדרדשין בפ' בתרא דמכות (דף יז.) בקר וצאנך אלו חטאות ואשמות ונראה לפרש דנפקא לן מדרמקשין בגמ' לחוה ושוק של שלמים הנאכלין לשני ימים והוא הדין לענין שנאכלין בכל העיר ותורה ואל נזיר ושלמים נפקא לן קרא דהוה ושוק של מילואין: לשני ימים. פי' בקונט' בבכור יליף לה בגמ' מעשר לא ידענא מדיכא ושוכ הגיה דילין העברה העברה מבכור ותימה א"כ תפשוט מהכא דדבר הלמוד בהיקש חזר ומלמד בגמ' ולעיל אמרין דאינו חזר ומלמד בגמ' מדרבי יוחנן ונראה דמעשר יליף משלמים בבנן אב מה שלמים קדשים קלים אף מעשר קדשים קלים דבכור נמי הוה אתי משלמים אי לאו משום דמתנה לכוך וא"כ מעשר דהו מתנה לכוך משלמים אתי: הפסח אינו נאכל כו'. תימה ליתני נמי דאינו נאכל אלא על מצות ומורוים והירץ ה"ר חיים דלא חשיב אלא דבר שכנגדו בקדשים והוא חלוק מהם דשאר קדשים נאכלין ביום ובלילה עד היום ולכל אדם בכל מאכל ופסח אינו נאכל אלא בלילה עד חצות ולמנוי וצ"ל א"י נמי לא תנא מצות ומורוים דאין מעבדין א"י לא מצוה דרפוח:

למה

לגופיה. אם כן, נִמָּא קָרָא 'בְּיוֹם זִבְחוֹ יֶאֱכַל', 'הַקְרִיבוּ' לְמִזְבֵּחַ לִי. שְׁמַע מִיָּדָה, בְּיוֹם שְׁאֵתָה זֹבַח, אֶתָּה מְקַרֵּב. בְּיוֹם שְׂאֵי אֶתָּה זֹבַח, אִי אֶתָּה מְקַרֵּב. וְדִלְמָא, הָכִי קָאָמַר רַחֲמָנָא, אִי קָרִיב דָּם הָאֵידִנָּא, נִתְאָכִיל בְּשׂוֹר הָאֵידִנָּא וּלְמַחֵר. אִי קָרִיב דָּם לְמַחֵר, נִתְאָכִיל בְּשׂוֹר לְמַחֵר וּלְיוֹמָא אֹחֲרָא. אִם כֵּן, נִמָּא קָרָא 'בְּיוֹם הַקְרִיבוּ יֶאֱכַל', 'זִבְחוֹ' לְמָה לִי. שְׁמַע מִיָּדָה, בְּיוֹם שְׁאֵתָה זֹבַח, אֶתָּה מְקַרֵּב. בְּיוֹם שְׂאֵי אֶתָּה זֹבַח, אִי אֶתָּה מְקַרֵּב. אֶתָּמַר, הַמְחַשֵּׁב לְאוֹר שְׁלִישִׁי, חֲזָקָה אִמֵּר בְּשׂוֹר, רַבִּי יוֹחֲנָן אִמֵּר פְּסוּל. חֲזָקָה אִמֵּר בְּשׂוֹר, דְּהָא לֹא אֵינִתִּיק לְשִׁירָפָה. רַבִּי יוֹחֲנָן אִמֵּר פְּסוּל, דְּהָא אֵידִחִי לִיה מְאֻכִּילָהּ. הָאֻכֵּל לְאוֹר שְׁלִישִׁי, חֲזָקָה אִמֵּר פְּסוּל, דְּלֹא אֵינִתִּיק לְשִׁירָפָה. רַבִּי יוֹחֲנָן אִמֵּר חֵיִיב, דְּהָא אֵידִחִי לִיה מְאֻכִּילָהּ. תְּנִינָא פְּנוּתִיה דְּרַבִּי יוֹחֲנָן, קְדִישִׁים הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, מְחַשְׁבִּין בְּדָמָן מִשְׁתַּשְׁקֵעַ הַחֲמוּמָה. וּבְבִשְׁרוֹן וּבְאִימֹרִיָּה, מִשְׁעִלָּה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר. קְדִישִׁים הַנֶּאֱכָלִין לְשְׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָת, מְחַשְׁבִּין בְּדָמָן מִשְׁתַּשְׁקֵעַ הַחֲמוּמָה. וּבְאִימֹרִיָּה, מִשְׁעִלָּה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר. וּבְבִשְׁרוֹן, מִשְׁתַּשְׁקֵעַ הַחֲמוּמָה שְׁל שְׁנֵי יָמִים: תִּנּוּ רַבֵּנּוּ, יֹכֵל יְהוּ נֶאֱכָלִין לְאוֹר שְׁלִישִׁי, וְדִין הוּא, זִבְחִים נֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, וְזִבְחִים נֶאֱכָלִין לְשְׁנֵי יָמִים. מַה זִּבְחִים הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, לִילָה אַחֲרֵיהֶן. אִף זִבְחִים הַנֶּאֱכָלִין לְשְׁנֵי יָמִים, לִילָה אַחֲרֵיהֶן. תִּלְמוּד לֹמַר, 'וְהִנּוֹתָר עַד יוֹם', בְּעוֹד יוֹם הוּא נֶאֱכָל, וְאִינוּ נֶאֱכָל לְאוֹר שְׁלִישִׁי. יֹכֵל יִשְׂרָאֵל מִיָּד, וְדִין הוּא, זִבְחִים נֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, וְזִבְחִים נֶאֱכָלִין לְשְׁנֵי יָמִים. מַה זִּבְחִים הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, תִּיכֵף לְאֻכִּילָהּ שִׁירָפָה. אִף זִבְחִים הַנֶּאֱכָלִין לְשְׁנֵי יָמִים, תִּיכֵף לְאֻכִּילָהּ שִׁירָפָה, תִּלְמוּד לֹמַר 'בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל', בְּיוֹם אֶתָּה שׂוֹרְפֵן, וְאִי אֶתָּה שׂוֹרְפֵן בְּלִילָה: מִשְׁנַה הַבְּכוֹר וְהַמְעַשֵּׂר וְהַפֶּסַח, קְדִישִׁים קָלִים. שְׁחִיטָתָן בְּכָל מְקוֹם בְּעֹזְרָה, וְדָמָן מְעוֹן מִתְּנָה אֶחָת, וּבִלְבָד שִׁיתָן כְּנֶגֶד הַיְסוֹד. שִׁנְיָה בְּאֻכִּילָתָן, הַבְּכוֹר נֶאֱכָל לְפָנֵהֶם, וְהַמְעַשֵּׂר לְכָל אָדָם. וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר, בְּכָל מְאֻכָּל, לְשְׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד. הַפֶּסַח אֵינוּ נֶאֱכָל אֶלָּא בְּלִילָה, וְאִינוּ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת. וְאִינוּ נֶאֱכָל אֶלָּא לְמַנּוּי, וְאִינוּ נֶאֱכָל אֶלָּא צִלִּי: גְּמָרָא מֵאֵן תִּנָּא. אִמֵּר רַב הֶסְדָּא, רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי הִיא, דְּתִנָּיָא, רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי אֹמַר, 'חֲלָב' לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא 'חֲלָבִים'. 'דָּמוֹ' לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא 'דָּמִים'. לִימּוֹד עַל בְּכוֹר וּמְעַשֵּׂר וּפֶסַח, שְׁמַעוּנִין מִתָּן דָּמִים תּוֹרוֹק (במדרב יח): דְּמוֹ לֹא נֶאֱמַר. אֵךְ בְּכוֹר שׂוֹר וְגו' אֵבֵל לִר' שִׁמְעֵאל פֶּסַח בְּשִׁפְיָה דִּנְפָקָא לִיה מִתָּן דָּמִים לְפֶסַח מוֹדֵם וּבְחִיץ יִשְׁכַּר (דברים יב):

ועולה

לגופיה. ללמוד זמן אכילת שלמים ביום זבחתו וממחרת: ה"נ א"כ נִמָּא קָרָא בְּיוֹם זִבְחוֹ יֶאֱכַל הַקְרִיבוּ לְמִזְבֵּחַ לִי ש"מ בְּיוֹם שְׁאֵתָה זֹבַח אֶתָּה מְקַרֵּב כו': דִּלְמָא הָכִי קָאָמַר רַחֲמָנָא כו'. ה"נ אִם כֵּן נִמָּא קָרָא וּבְיוֹם הַקְרִיבוּ יֶאֱכַל וְזִבְחוֹ לְמִזְבֵּחַ לִי ש"מ בְּיוֹם שְׁאֵתָה זֹבַח אֶתָּה מְקַרֵּב כו' הַגְהִי מִסְפָּרוֹ שֶׁל רַבִּי, וְדִלְמָא הָכִי קָאָמַר רַחֲמָנָא כו'. דִּלְמָא תִּלְהֵא רַחֲמָנָא זִמְן אֵכִילָהּ בּוֹבִיחָא אֵלָא בּוֹרִיקָה לְאוֹכְלוּ בְּיוֹם זְרִיקָתָהּ וּמִמְחֲרָתָה: הַמְחַשֵּׁב לְאוֹר שְׁלִישִׁי. בִּשְׁחִטַּת שְׁלָמִים עַל מִנְתָּ לְאוֹכֵל מִן הַבְּשָׂר לְאוֹר שְׁלִישִׁי לִיל שְׁנֵי זִבְבוּחָהּ: בִּשְׂרָה דִּלְמָא הוּי חוץ לזמנה: דִּלְמָא אֵינִתִּיק לִיה. זִמְנָה לְגַמְרִי וְלִהְיוֹת זִמְן שְׁרִיפְתּוֹ עֲכָשׁוּ עַד צִפְרָא כְּדִרְגָּי לְקַמֵּן בְּשִׁמְעוּתָן: הָאֻכֵּל לְאוֹר שְׁלִישִׁי. מְבַשֵּׂר קָרִיב כִּשְׂרָה: פְּסוּל. מְקָרִיב שְׁגֵגַת נֹתֵר: לֹא אֵינִתִּיק לְשִׁירָפָה. הִלְכָךְ לֹא נֹתֵר הוּא: מְחַשְׁבִּין בְּדָמָן מִשְׁתַּשְׁקֵעַ הַחֲמוּמָה. אִם שָׁחַט עַל מִנְתָּ לְזוֹרוֹק דָּמָן מִשְׁתַּשְׁקֵעַ הַחֲמוּמָה פִּיגוּל וּבְאֵכִילָהּ בְּשׂוֹר וּבְהִקְטָרָה אֵימֹרִיָּהם אִם חִשֵּׁב בִּשְׁחִיטָה עַל מִנְתָּ לְאוֹכֵל מְבַשֵּׂר אוֹ לְהִקְטִיר מֵאִימֹרִיָּהוּ מִשְׁעִלָּה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר פִּיגוּל דִּידֵינוּ חוץ לזמן דידהו: ה"נ דְּהַנֶּאֱכָלִין לְשְׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד מְחַשְׁבִּין בְּדָמָן מִשְׁתַּשְׁקֵעַ הַחֲמוּמָה וּבְאִימֹרִיָּה מִשְׁעִלָּה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר וּבְבִשְׁרוֹן מִשְׁתַּשְׁקֵעַ הַחֲמוּמָה שֶׁל שְׁנֵי יָמִים. וְהִינוּ לִישׁוֹר שְׁלִישִׁי כו': יוֹחֲנָן לִעֲנֵן דָּם וְאִימֹרִיָּהוּ קְדִישִׁי קְדִישִׁים וְקְדִישִׁים קָלִים שׁוּין דָּם וְאִימֹרִיָּהוּ לְעוֹלָם קְדִישִׁי קְדִישִׁים הֵם: לִילָה אַחֲרֵיהֶם. כְּדִכִּי בְּתוֹדָה (ויקרא ז) לֹא יִנְיָח מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר (והא) כֹּל הַלֵּילָה נֶאֱכָל אִף כֹּאֵן בְּשִׁלְמִים תִּזְאֵל לִילָה אַחֵר יוֹם הַמְחֲרָתָה: עַד יוֹם. גְּבִי אֵכִילָהּ כְּתִיב בְּקִדְשֵׁים תִּהְיוּ בְּיוֹם זִבְחָם יֶאֱכַל וּמִמְחֲרָתָה וְהוֹתֵר עַד יוֹם בְּעוֹד שְׁהוּא יוֹם תִּאֲכַלְנָה: יֹכֵל יִשְׂרָאֵל מִיָּד. לְאוֹר שְׁלִישִׁי הוּאִיל עֵבֶר זִמְן אֵכִילָתָהּ: מַה לְהֵלֵךְ. בְּנֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד תִּיכֵף לְאֵכִילָהּ שִׁירָפָה דְּכִתְבִי גְבִי מִלּוּאִים וְאִם יוֹתֵר מְבַשֵּׂר הַמִּלּוּאִים וְגו' בְּצֵא אֶת אֲחֵרִין כְּתִיב וּבִהְיוֹתָ קָרָא לֹא כְּתִיב אֵכִילָהּ אֶלָּא שִׁרְפָה וְלִהְיוֹת לֹא כְּתִיב עַד יוֹם אֵלָא בְּיוֹם: מִתְּנִי' וְהַמְעַשֵּׂר מְעַשֵּׂר בְּהַמָּה: מִתְּנָה אֶחָת. דִּלְמָא כְּתִיב בְּהוֹ סִבִּיב אֵלָא וְאֵת דָּמָן תּוֹרוֹק כְּתִיב בְּבִכּוֹר וְחָךְ נָמִי מִהָכָא יִלְפִין כְּדָמִירִין בְּגַמִּי: כְּנֶגֶד חִסּוּד. בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ יוֹסֵד תִּתְנוּיָה לְמַעוּטֵי מוֹדָה וְדוּמָה: שִׁנְיָה בְּאֻכִּילָתָן. אֵינִי שְׁהַשּׁוּה הַכְּתוּב אֶת מִתָּן דָּמָן שִׁנְיָה בְּאֻכִּילָתָן זֶה מוֹדָה: הַבְּכוֹר נֶאֱכָל לְבָחִיָּם. כְּדִכִּיבּוּ וּבְשׂוֹר יִדְדֵיהּ לֵךְ (במדרב יח): וְהַמְעַשֵּׂר לְכָל אָדָם. שֵׁלָא מְצִינוּ לוֹ בְּתוֹרָה שִׁיתָן לְכָח: וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר בְּכָל מְאֻכָּל גֵּרָם וְלֹא גֵרָסִי' לְכָל אָדָם: דִּלְמָא קָתִיב בְּכוֹר לְבָחִיָּם: בְּכָל הָעִיר. כְּדִכִּיבּוּ וּבְהַבָּתָם שְׁמָה עוֹלוֹתִיכֶם וְזִבְחִיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂרוֹתֵיכֶם (דברים יב) וְתִנָּיָה בְּסִפְרֵי ר' עֲקִיבָא אֹמַר בְּשִׁתִּי מַעֲשֵׂרוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר אֶחָד מְבַשֵּׂר בְּהַמָּה וְאֶחָד מְעַשֵּׂר דָּגָן וְכִתְבִיב בְּהַהוּא קָרָא וּבְכּוֹרוֹת בְּקִרְבָּם וְצֹאנֵכֶם מוֹדָלָא קָבַע בְּהוּ מִדִּיצָה שִׁמְעָה מִינָּה דְּנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר וְתִימָה גְּדוּל לְפִי' דְּהָא כְּתִיב נָמִי הִיתָם חֲטָאוֹת וְאִשְׁמוֹת דְּבַעוּ קְלָעִים וְהָכִי תִנָּיָא בְּסִפְרֵי מַעֲשֵׂרוֹתֵיכֶם ר"ע אֹמַר בְּשִׁתִּי מַעֲשֵׂרוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר אֶחָד מְעַשֵּׂר דָּגָן וְאֶחָד מְעַשֵּׂר יִדְכֶם אֵלּוּ הַבִּיכּוֹרִים כְּעִנְיָן שְׁנֹאמַר וְלָקַח הַבֶּקֶר הַטָּעַם מִיֶּדְךָ וּבְכּוֹרוֹת זֶה הַבְּכוֹר בְּקִרְבָּם וְצֹאנֵכֶם אֵלּוּ חֲטָאוֹת וְאִשְׁמוֹת וְאִכְלָתֶם שָׁם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֵלּוּ הַמִּדִּיצָה וְיֵשׁ לְתוֹמָה אֲמַאי לֹא בְּעֵי כְּבוֹד מַעֲשֵׂר מִדִּיצָה לְעוֹלָה דָּף (לב.) לִפְנֵי ה' בְּעוֹרָה וְעוֹד אֲמַרִין בְּתוֹמָה בְּסוּף אֵלּוּ קְדִישִׁים (דף כא.) אִם לְלַמּוֹד עַל הַבְּכוֹר שֶׁנֶּאֱכָל לְפָנִים (מִן הַקְלָעִים) מִן הַחֲמוּמָה אֵינוּ צָרִיךְ שֶׁהִי כִּבֵּר נֹאמַר לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיךְ תֹּאכַלְנוּ וְא"כ לִבְעֵי לְפָנִים מִן הַקְלָעִים כְּשֹׁחֲשֵׁה וְנִרְאָה דְּנֶפְקָא לָן מְדִכְרִיב לֹא תוֹכֵל לְאוֹכֵל בְּשַׁעְרֶיךָ מְעַשֵּׂר דְּגָךְ וְגו' וּבְכּוֹרוֹת בְּקִרְבָּם וְצֹאנֵכֶם דְּמִשְׁמַע בְּשַׁעְרֶיךָ הוּא דִּלְמָא תוֹכֵל לְאוֹכֵל הָא בִּירוּשָׁלַיִם אֵכֹל וּמְעַשֵּׂר בְּהַמָּה גִּמֵּר הָעֵבֶרָה הָעֵבֶרָה מִבְּכוֹר וּמִידוֹ קִשָּׁה דְּבַהֲהוּא קָרָא נָמִי הָא כְּתִיב חֲטָאוֹת וְאִשְׁמוֹת כְּדִרְשִׁין ב'פ' בְּתָרָא דְּמִכּוֹת (דף יז.) בְּקִרְךָ וְצֹאנֶךָ אֵלּוּ חֲטָאוֹת וְאִשְׁמוֹת וְנִרְאָה לְפִרֵשׁ דְּנֶפְקָא לָן מִדְּרַמְקִשִׁין בְּגַמִּי' לְחוּה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים הַנֶּאֱכָלִין לְשְׁנֵי יָמִים וְהוּא הָדִין לְעִנְיָן שְׁנֹאכֵלִין בְּכָל הָעִיר וְתוֹרָה וְאִל נִזִּיר וְשְׁלָמִים נֶפְקָא לָן קָרָא דְּהוּה וְשׁוֹק שֶׁל מִלּוּאִין: לְשְׁנֵי יָמִים. פי' בְּקוֹנֵט' בְּבִכּוֹר יִלְיָף לֵה בְּגַמִּי מְעַשֵּׂר לֹא יִדְעָנָא מִדִּיכָא וְשׁוֹכ וְהִגִּיה דִּילִין הָעֵבֶרָה הָעֵבֶרָה מִבְּכוֹר וְתִימָה א"כ תִּפְשׁוּט מִהָכָא דְּדָבָר הַלְמוּד בְּהִיקָשׁ חֲזָר וּמִלְמוֹד בְּגִי'שׁ וְלַעֲלִי אֲמַרִין דִּאינו חֲזָר וּמִלְמוֹד בְּגִי'שׁ מְדַרְבִּי יוֹחֲנָן וְנִרְאָה דְּמַעֲשֵׂר יִלְיָף מִשְׁלָמִים בְּבִנָּן אֲב מַה שְׁלָמִים קְדִישִׁים קָלִים אִף מְעַשֵּׂר קְדִישִׁים קָלִים דְּבִכּוֹר נָמִי הוּהוּ אֵתִי מִשְׁלָמִים אִי לֹא מִשׁוֹם דְּמִתְנָה לְכָח: וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר בְּכָל מְאֻכָּל לְפָנֵהֶם לְכָל אָדָם. וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר, בְּכָל מְאֻכָּל, לְשְׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד. הַפֶּסַח אֵינוּ נֶאֱכָל אֶלָּא בְּלִילָה, וְאִינוּ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת. וְאִינוּ נֶאֱכָל אֶלָּא לְמַנּוּי, וְאִינוּ נֶאֱכָל אֶלָּא צִלִּי: גְּמָרָא מֵאֵן תִּנָּא. אִמֵּר רַב הֶסְדָּא, רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי הִיא, דְּתִנָּיָא, רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי אֹמַר, 'חֲלָב' לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא 'חֲלָבִים'. 'דָּמוֹ' לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא 'דָּמִים'. לִימּוֹד עַל בְּכוֹר וּמְעַשֵּׂר וּפֶסַח, שְׁמַעוּנִין מִתָּן דָּמִים תּוֹרוֹק (במדרב יח): דְּמוֹ לֹא נֶאֱמַר. אֵךְ בְּכוֹר שׂוֹר וְגו' אֵבֵל לִר' שִׁמְעֵאל פֶּסַח בְּשִׁפְיָה דִּנְפָקָא לִיה מִתָּן דָּמִים לְפֶסַח מוֹדֵם וּבְחִיץ יִשְׁכַּר (דברים יב):

ועולה

מִשְׁתַּשְׁקֵּץ בִּשְׁעַת הַשְּׁחִיטָה מַחֲשַׁבֶּת חוץ לִזְמַנּוֹ, בְּרֶגֶץ – עַל מִנַּת לִזְרוֹק
 אֶת דָּמָם מִשְׁתַּשְׁקֵּץ הַחֶמֶה שֶׁל יוֹם הַשְּׁחִיטָה, שִׁמּוֹנָם זֶה נִחְשָׁב 'חוץ'
 לִזְמַנּוֹ' לַעֲנִין זְרִיקַת הָדָם. וּבְכִשְׁרֹן וּבְאִימֹרִיהֶן, כְּלוּמָר וְלַעֲנִין
 אֲכִילַת בִּשְׂרָם הַקִּטְרַת אִימֹרִיהֶם, מַחֲשַׁבֶּת 'חוץ לִזְמַנּוֹ' הִיא בִּאֻפֵּן
 שֶׁחֹשֵׁב לֵאכּוֹל אֶת הַבֶּשֶׂר, אוּלָּא לְהַקְטִיר אֶת הָאִימֹרִים, מִשְׁעִילָה
 עֲמוּד הַשָּׁחַר שֶׁלִּמְחַרֵּת יוֹם הַהִקְרָבָה.
 קִדְּשִׁים הַנֶּאֱכָלִין לְשֵׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָת, כְּגוֹן שְׁלָמִים וּבְכוֹר וּמַעֲשֵׂר
 בַּהֲמָה, מִחֲשָׁבִין מַחֲשַׁבֶּת חוץ לִזְמַנּוֹ בְּרֶגֶץ – עַל מִנַּת לִזְרוֹק אֶת דָּמָם
 מִשְׁתַּשְׁקֵּץ הַחֶמֶה שֶׁל יוֹם הַשְּׁחִיטָה. שִׁמּוֹנָם זֶה נִחְשָׁב 'חוץ לִזְמַנּוֹ'
 לַעֲנִין זְרִיקַת הָדָם. וּבְאִימֹרִיהֶן, מַחֲשַׁבֶּת 'חוץ לִזְמַנּוֹ' הִיא בִּאֻפֵּן
 שֶׁחֹשֵׁב לְהַקְטִיר מִשְׁעִילָה עֲמוּד הַשָּׁחַר שֶׁלִּמְחַרֵּת יוֹם הַהִקְרָבָה,
 וּבִמְבוֹאֵר לַעֲלֵל לַעֲנִין קִדְּשִׁים הַנֶּאֱכָלִים לְיוֹם אֶחָד. וּבְכִשְׁרֹן,
 מַחֲשַׁבֶּת 'חוץ לִזְמַנּוֹ' הִיא בִּאֻפֵּן שֶׁחֹשֵׁב לֵאכּוֹל מִשְׁתַּשְׁקֵּץ הַחֶמֶה
 שֶׁל שְׁנֵי יָמִים, דְּהֵינּוּ שֶׁחֹשֵׁב לֵאכּוֹלֵם בְּאוֹר לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי. וּמְבוֹאֵר
 בְּדַבְּרֵי בְרִייתָא, שֶׁלַּעֲנִין אֲכִילַת הַבֶּשֶׂר 'חוץ לִזְמַנּוֹ' הוּא כִּבֵּר
 בִּשְׁקִיעַת הַחֲמָה שֶׁל הַיּוֹם הַשֵּׁנִי, וְאֵף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא הִגִּיעַ זִמָּן
 הַשְּׂרִיפָה, וּבְדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן.
 הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַדְּנָה כִּמְהָ הוּא זִמָּן אֲכִילַת הַשְּׁלָמִים: תָּנִי
 רַבִּנּוּ, יָבֹל הֵייתִי לִמְרַם שִׁיחַ הַשְּׁלָמִים נֶאֱכָלִין אֶף לְאוֹר – בְּלִיל יוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי לְשִׁחְטָתָם, וְדִין הוּא שִׁיחֵי נֶאֱכָלִים אַז, שְׁהָרִישׁ יֵשׁ זִבְחִים
 הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, כְּגוֹן קֶרֶבֶן תּוֹרָה, שִׁשְׁנֵינוּ לַעֲלֵל (נָה). שְׁנֶאֱכַל
 לְיוֹם וְלִילָה, וְיֵשׁ זִבְחִים הַנֶּאֱכָלִין לְשֵׁנֵי יָמִים, שֶׁהָאֵלֶּם שְׁלָמִים וְשֶׁאֵלֶּם
 קִדְּשִׁים קְלִים שְׂדִינָם כֵּן. וְלִפְיָכָּהּ הִיא מְקוֹם לִזְמַר, מָה – כִּשֵּׁם
 שִׁבְחִים הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, לִילָה אֶחָדִיהֶן – הַלִּילָה גִּרָר אַחֲרֵי הַיּוֹם,
 שֶׁכִּשֵּׁם שְׁנֶאֱכָלִין בְּיוֹם, כִּךְ הֵם נֶאֱכָלִין גַּם בְּלִילָה, וְכִמּוֹ שְׁנֶאֱמַר
 בְּקֶרֶבֶן תּוֹרָה (וִיקָרָא טו) 'לֹא יִנָּח מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר', מִשְׁמַע שֶׁכָּל הַלִּילָה
 הוּא נֶאֱכַל. וְאֵם כֵּן אֶף זִבְחִים הַנֶּאֱכָלִין לְשֵׁנֵי יָמִים, לִילָה אֶחָדִיהֶן –
 לִיל שְׁלִישִׁי יִגְרַר אַחֲרֵי הַיּוֹם שְׁלִפְנֵי וְיוֹם הַשֵּׁנִי, וְיֶאֱכָלוּ גַם בְּלִילָה
 שְׁלֹאֲחֵר יוֹם הַשֵּׁנִי. תִּלְמֹד לִזְמַן, 'בְּיוֹם זִבְחָם יֶאֱכָל וּמִמְחַרֵּת
 וְהַיּוֹתֵר עַד יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ שֶׁרָשָׁה' (שֶׁ טו יא). וְיִמָּה שְׁנֶאֱמַר 'יֶאֱכָל
 גֹּר' עַד יוֹם גֹּר', יֵשׁ לְדִרּוֹשׁ שֶׁבְּעוֹד יוֹם הוּא וְיוֹם הַשְּׁלָמִים נֶאֱכָל,
 דְּהֵינּוּ עַד סוֹף הַיּוֹם הַשֵּׁנִי, וְאִינוּ נֶאֱכָל לְאוֹר – בְּלִיל יוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 לְשִׁחְטָתָם.
 הַבְּרִיתָא מְבַרֵּר אִימְתִּי הוּא זִמָּן שְׂרִיפַת הַנּוֹתָר מִבֶּשֶׂר הַשְּׁלָמִים:
 לֵאחֲרֵי שֶׁהִתְבָּאֵר שֶׁאֵין בֶּשֶׂר הַשְּׁלָמִים נֶאֱכַל בְּלִיל שְׁלִישִׁי, יָבֹל
 הֵייתִי לִזְמַר שֶׁהַנּוֹתָר לֵאחֲרֵי שְׁקִיעַת הַחֲמָה שֶׁל הַיּוֹם הַשֵּׁנִי יִשְׂרָף
 מִיד, מֵאֲחֵר וְעַבֵּר זִמָּן אֲכִילָתוֹ. וְדִין הוּא שִׁישְׁרֵף מִיד, שְׁהָרִישׁ
 זִבְחִים הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, כְּגוֹן קֶרֶבֶן תּוֹרָה, וְיֵשׁ זִבְחִים הַנֶּאֱכָלִין
 לְשֵׁנֵי יָמִים, דְּהֵינּוּ הַשְּׁלָמִים. וְלִפְיָכָּהּ הִיא מְקוֹם לִזְמַר, מָה זִבְחִים
 הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, תִּיכָף – מִיד, בְּסֻמּוֹךְ לֵאכִילָה – לְסוֹף זִמָּן
 הַאֲכִילָה הוּא זִמָּן הַשְּׂרִיפָה, שְׁהָרִישׁ זִמָּן אֲכִילָתָם הוּא עַד סוֹף הַלִּילָה
 שְׁלֹאֲחֵר יוֹם הַקְּרִבָּתָם, וְאִזְ הוּא זִמָּן שְׂרִיפַת הַנּוֹתָר, כִּמּוֹ שְׁנֶאֱמַר
 בְּקִרְבָּנוֹת הַמִּילּוּאִים (שְׁמוֹת כט לד) 'אֶחָד יִתֵּר מִבֶּשֶׂר הַמִּקְלָאִים וּמִן
 הַלֶּחֶם עַד הַבֶּקֶר, וְשִׂרְפָתָם אֶת הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ, לֹא יֶאֱכַל כִּי קִדֵּשׁ הוּא'.
 וְאֵם כֵּן אֶף זִבְחִים הַנֶּאֱכָלִין לְשֵׁנֵי יָמִים, הִיא תִּיכָף לֵאכִילָה זִמָּן
 הַשְּׂרִיפָה, וְיִשְׂרָפוּ אֶת הַנּוֹתָר מִבֶּשֶׂר הַשְּׁלָמִים מִיד בְּסוֹף הַיּוֹם הַשֵּׁנִי.
 תִּלְמֹד לִזְמַן, 'וְהַנּוֹתָר מִבֶּשֶׂר הַזֶּבֶחַ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף' (וִיקָרָא
 ז יא) וּמִמָּה שְׁנֶאֱמַר 'בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמַדְנוּ שֶׁרֶךְ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי אֶתָּה
 שׂוּרָפוֹ, וְאִי אֶתָּה שׂוּרָפוֹ בְּלִילָה שְׁלִפְנֵי.

משנה

משנתינו עוסקת בדיני הקרבן ואכילת קרבן בבור מעשר ופסח,
 וזוהו משלימה את דיני קדשים קלים: הַבְּכוֹר – פֶּטֶר רַחֵם זִכְרֵי שֶׁל
 בַּהֲמָה טְהוֹרָה, וְהַמַּעֲשֵׂר – מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה, וְקֶרֶבֶן הַפֶּסַח הַקָּרֵב בַּעֲרֵב
 הַפֶּסַח בִּידֵי נִסִּין, קִרְבָּנוֹת אֵלּוּ הֵנָּה קִדְּשִׁים קְלִים.
 הַמִּשְׁנָה מְבִאֵר אֶת דִּינֵי הַקְּרִבָּתָם: שְׂחִיטָתָם בְּכָל מְקוֹם בְּעוֹרָה,
 כְּדִין שֶׁאֵין קִדְּשִׁים קְלִים, וְדָמָם מִתְּנֵה אֶחָת עַל הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה,
 כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב בַּבְּכוֹר (בְּמִדְבָּר יח יא), 'אֶת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ' וְלֹא

לְגוֹפִיָּה – נִצְרָךְ הוּא לְלַמְּדֵנוּ אֶת עֵצָם הַדִּין הַמְּבוֹאֵר בּוֹ, שִׁזְמֹן
 אֲכִילַת הַשְּׁלָמִים הוּא לְשֵׁנֵי יָמִים וְלִילָה, וְכִמּוֹ שְׁנֶאֱמַר בַּפְּסוֹק 'בְּיוֹם
 הַקְּרִיבֻ אֶת זִבְחוֹ יֶאֱכָל וּמִמְחַרֵּת', וְכִיצַד יִתֵּן לְדִרּוֹשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁהָדָם
 נִפְסַל בִּשְׁקִיעַת הַחֲמָה. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: אֵין לִזְמַר שֶׁהַפְּסוֹק בֹּא
 לְהַשְׁמִיעֵנוּ רַק אֶת זִמָּן אֲכִילַת הַשְּׁלָמִים, שֶׁאֵם כֵּן, יִקָּמָה קִרְבָּה – הִיא
 צִרִיךְ לְהִיטֵב כְּתוּב רַק 'בְּיוֹם זִבְחוֹ יֶאֱכָל וּמִמְחַרֵּת', תִּיבֵּת 'הַקְּרִיבֻ'
 לְמָה לִּי שֶׁנִּכְתְּבָה בַּפְּסוֹק. אֵלֶּא שְׁמַע מִיָּתָה, שֶׁהַפְּסוֹק בֹּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ
 גַּם דִּרְשָׁה זֹאת, שֶׁדְּרוּקָה בְּיוֹם הַזִּרְקָה וּלְמַחְרָתוֹ. אֲבָל אֵין קִרְבָּה
 אֶתָּה זִבְחָה, דְּהֵינּוּ לֵאחֲרֵי שֶׁשְׁקַעָה הַחֲמָה שֶׁל יוֹם הַזִּבְחָה, אֵין אֶתָּה
 מִקְרִיב – אֵין אֶתָּה רִשְׁאֵי לִזְרוֹק אֶת הָדָם, מִשּׁוּם שֶׁנִּפְסַל בִּשְׁקִיעַת
 הַחֲמָה.

מַקְשָׁה הַגִּמְרָא: מִנֵּין לָנוּ לְדִרּוֹשׁ מִהַפְּסוֹק שֶׁהָדָם נִפְסַל בִּשְׁקִיעַת
 הַחֲמָה, וְדִלֵּמָה הֵכִי קָאֵמֵר רַחֲמֵנָא – שְׁמֵא כּוּוֹנֵת הַפְּסוֹק הִיא כֵּךְ, אֵין
 קִרְבָּה דָּם הַאֲדִינָא – אֵם נִזְרַק הָדָם בְּיוֹם הַשְּׁחִיטָה, נִתְאָכֵל בְּפֶשֶׁר
 הַאֲדִינָא וְלִמְחַר – יֶאֱכַל הַבֶּשֶׂר בְּיוֹם הַזִּרְקָה וּלְמַחְרָתוֹ. אֲבָל אֵין קִרְבָּה
 דָּם לְמָה, נִתְאָכֵל בְּפֶשֶׁר לְמָה וְלִזְמַן אֶחָדִיהֶן – יֶאֱכַל הַבֶּשֶׂר לְמַחֵר
 וּבְיוֹם שְׁלֹאֲחֵרָיו. דְּהֵינּוּ שִׁתְכֵן שֶׁהַפְּסוֹק בֹּא לְלַמְּדֵנוּ שֶׁלְעוֹלָם זִמָּן
 אֲכִילַת הַשְּׁלָמִים הוּא בְּיוֹם זְרִיקַת הָדָם וּלְמַחְרָתוֹ. וּמִנֵּין לָנוּ לְדִרּוֹשׁ
 שֶׁאֵם לֹא נִזְרַק הָדָם בְּיוֹם הַזִּבְחָה, נִפְסַל בִּשְׁקִיעַת הַחֲמָה.

מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: אֵין לְדִרּוֹשׁ כִּךְ אֶת הַפְּסוֹק, שֶׁאֵם כֵּן, יִקָּמָה קִרְבָּה
 'בְּיוֹם הַקְּרִיבֻ יֶאֱכָל וּמִמְחַרֵּת', וְתִיבֵּת 'אֶת זִבְחוֹ' לְמָה לִּי. אֵלֶּא שְׁמַע
 מִיָּתָה, בְּיוֹם שֶׁאֶתָּה זִבְחָה, אֶתָּה מִקְרִיבָה, אוֹלַם בְּיוֹם שֶׁאֵין אֶתָּה זִבְחָה,
 אֵין אֶתָּה מִקְרִיבָה, וְלַמְּדֵנוּ שֶׁהָדָם נִפְסַל בִּשְׁקִיעַת הַחֲמָה.

נֶאֱמַר בְּתוֹרָה אֲצֵל קֶרֶבֶן שְׁלָמִים הַנֶּאֱכָלִים לְשֵׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד
 'וְאֵם הָאֲכָל יֶאֱכָל בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, פְּגוֹל הוּא לֹא יִרְצָה'. וְדִרְשָׁה
 הַגִּמְרָא (לַעֲלֵל כֵּה). שְׁכוּוֹנֵת הַפְּסוֹק לְקֶרֶבֶן שֶׁחֹשֵׁב בּוֹ מַחֲשַׁבֶּת אֲכִילָה
 שְׁלֹא בְּדִין, שֶׁהַקֶּרֶבֶן נִתְפַּגֵּל וְנִפְסַל. שְׁתֵּי סוּגֵי מַחֲשָׁבוֹת פְּגִיל יִשְׁנָם,
 א. לֵאכּוֹל אֶת הַבֶּשֶׂר אוּלָּא לְהַקְטִיר אֶת הָאִימֹרִים אוּלָּא לִזְרוֹק אֶת הָדָם
 'שְׁלֹא בְּזִמָּנָם'. ב. לֵאכּוֹל אֶת הַבֶּשֶׂר אוּלָּא לְהַקְטִיר הָאִימֹרִים אוּלָּא
 לִזְרוֹק הָדָם 'לְמַקְוָמָם'.

קֶרֶבֶן הַשְּׁלָמִים, זִמָּן אֲכִילָתוֹ הוּא לְשֵׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד שְׁבִינֵיהֶם,
 כִּמּוֹ שִׁשְׁנֵינוּ לַעֲלֵל (נָה). דְּהֵינּוּ עַד שְׁקִיעַת הַחֲמָה שֶׁל הַיּוֹם הַשֵּׁנִי.
 וְאֵם עֲבַר זִמָּן אֲכִילָתוֹ וְנִשְׁתַּיֵּיר מִמֶּנּוּ, אִינוּ נִשְׂרָף בְּאוֹר לְיוֹם שְׁלִישִׁי,
 אֵלֶּא רַק בְּבוֹקֵר שֶׁל יוֹם הַשְּׁלִישִׁי. הַגִּמְרָא מְבִיאָה מַחְלוּקַת
 אֲמוּרָאִים, כִּיצַד הִיא מַחֲשַׁבֶּת 'חוץ לִזְמַנּוֹ' לַעֲנִין אֲכִילַת בֶּשֶׂר
 הַשְּׁלָמִים: אֶתָּמֵר, הַחֲשָׁבִשׁ בִּשְׁעַת שְׁחִיטַת הַשְּׁלָמִים, עַל מִנַּת
 לֵאכּוֹל אֶת בֶּשֶׂרם לְאוֹר – בְּלִיל יוֹם הַשְּׁלִישִׁי, דְּהֵינּוּ בְּלִילָה הַשֵּׁנִי
 לְשִׁחְטָתָם. חֻזְקָה אֶמֶר הַקֶּרֶבֶן בְּפֶשֶׁר, וְאֵין זֶה נִחְשָׁב מַחֲשַׁבֶּת 'חוץ
 לִזְמַנּוֹ'. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֶמֶר פְּסוּל, וְנִחְשָׁב לְמַחֲשַׁבֶּת 'חוץ לִזְמַנּוֹ', שְׁהָרִישׁ
 חֹשֵׁב לֵאכּוֹל בְּאוֹר שְׁלִישִׁי שְׁאִינוּ זִמָּן אֲכִילָתוֹ.

מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא אֶת מַחְלוּקַת: חֻזְקָה אֶמֶר בְּפֶשֶׁר, דְּהָא לֹא אִינְתִּיק
 – שְׁהָרִישׁ בְּלִיל שְׁלִישִׁי עֲדִין לֹא יִתֵּן דִּינוֹ לְגַמְרֵי מֵאֲכִילָה לְשִׂרְיָה,
 שְׁאֵין הַנּוֹתָר נִשְׂרָף אֵלֶּא בְּבוֹקֵר יוֹם הַשְּׁלִישִׁי. וְלִכֵּן אֵין זֶה נִחְשָׁב
 כְּמַחֲשַׁבֶּת 'חוץ לִזְמַנּוֹ'. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֶמֶר פְּסוּל, דְּהָא אִינְתִּיק לִיה –
 שְׁהָרִישׁ כְּבֵר הַשֵּׁנִי חֻזְקָה בֶּשֶׂר הַקֶּרֶבֶן מֵאֲכִילָה, שׁוּמְנוֹ עַד שְׁקִיעַת הַחֲמָה
 שֶׁל הַיּוֹם הַשֵּׁנִי. וְלִפְיָכָּהּ הִרִיז מַחֲשַׁבֶּת 'חוץ לִזְמַנּוֹ', וְהַקֶּרֶבֶן פְּסוּל.
 הַגִּמְרָא מְבִיאָה מַחְלוּקַת נִוּסַת בֵּין חֻזְקָה לְרַבִּי יוֹחָנָן בְּעִנְיַן דּוּמָה:
 הַאֲכִילָה מִבֶּשֶׂר קֶרֶבֶן שְׁלָמִים כִּשֵּׁר לְאוֹר – בְּלִיל יוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 לְשִׁחְטָתוֹ, בְּשׁוּגָה, חֻזְקָה אֶמֶר פְּסוּל הוּא מִלְּהִיבֵי קֶרֶבֶן חֲטָאֵת
 הַבֹּא עַל אֲכִילַת נּוֹתָר בְּשׁוּגָה. מִשּׁוּם דְּלֹא אִינְתִּיק – שְׁהָרִישׁ עֲדִין לֹא
 יִתֵּן דִּינוֹ מֵאֲכִילָה לְגַמְרֵי לְשִׂרְיָה, שְׁאֵין הַנּוֹתָר נִשְׂרָף אֵלֶּא בְּבוֹקֵר
 יוֹם הַשְּׁלִישִׁי. וְלִכֵּן אֵין הַבֶּשֶׂר נִחְשָׁב נּוֹתָר גָּמוּר, וְהֵאֱכִילוּ פְטוּר
 מִקְרָבֶן. וְאִילוּ רַבִּי יוֹחָנָן אֶמֶר, תִּיבֵּת הוּא קֶרֶבֶן עַל אֲכִילַת נּוֹתָר זֶה
 בְּשׁוּגָה, דְּהָא אִינְתִּיק לִיה – שְׁהָרִישׁ כְּבֵר נִדְחָה בֶּשֶׂר הַקֶּרֶבֶן מֵאֲכִילָה
 שׁוּמְנוֹ עַד שְׁקִיעַת הַחֲמָה שֶׁל הַיּוֹם הַשֵּׁנִי. וְלִפְיָכָּהּ הִרִיז זֶה אֲכִילַת
 נּוֹתָר, וְחִיבֵי קֶרֶבֶן.

הַגִּמְרָא מְבִיאָה רֵאשִׁית רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁלִּיל שְׁלִישִׁי נִחְשָׁב 'חוץ
 לִזְמַנּוֹ': תִּנָּה בְּיוֹתֵיהֶן דְּרַבִּי יוֹחָנָן, קִדְּשִׁים הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, כְּגוֹן
 קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים וְקֶרֶבֶן תּוֹרָה וְאִיל נִזִּיר, שְׁנֶאֱכָלִים לְיוֹם וְלִילָה,

שואלת הגמרא: וְעוֹלָה נִזְבָּח מִנֶּחֱלָה לְזֶרֶק דְּמָה כְּגֵד הַיִּסּוּד.
 משיבה הגמרא: דְּתַיִב (ויקרא ד כה) בדין שפיכת שיירי דם חטאת
 נשיא אֶל יִסּוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה, ותיבת 'העולה' מיותרת, כי ידענו
 ממילא שישפוך את הדם על יסוד מזבח העולה ולא על יסוד מזבח
 הפנימי, כי למזבח הפנימי לא היה יסוד, אלא לְמַד עַל עוֹלַת חֹזֶק
 שִׁמְעוּנָה יִסּוּד.
 מקשה הגמרא: אם אכן לומדים מתן דמם של בכור מעשר ופסח
 שהוא כנגד היסוד, בגזירה שזה מעולה, מדוע איננו מרמזים את
 מתן דמם למתן דם העולה לגמרי, ונאמר אִי מִה לְחֵלֹ ובעולה,
 שְׁתֵּי מִתְּנֻת שָׁהֵן אֲרִבְעָ – נותן על שני קרנות המזבח מלמטה שתי
 מתנות המתפשטות לארבע רוחות, האחת כנגד השניה באלכסון.
 אִם כֵּן בְּמִתּוֹן דָּם הַבְּכוֹר הַמַּעֲשֵׂר וּהַפֶּסַח נִאֲמַר שִׁתּוֹן שְׁתֵּי מִתְּנֻת
 שָׁהֵן אֲרִבְעָ, ובמשנה שנינו שדמם טעון מתנה אחת בלבד.
 מתרצת הגמרא: אֲמַר אֲבִי, אי אפשר ללמוד מעולה להצריך
 בכור מעשר ופסח שתי מתנות שזה ארבע, משום שאם כן, לָמָּה
 לִי לְמִכְתָּב – מדוע כתבה התורה 'סביב' בְּעוֹלָה, וחזרה וכתבה
 'סביב' גַּם בְּחֻטָּאת הַמִּילואִים. הרי אפשר היה לכתוב רק באחד
 מהם, וילמד חבירו ממנו, וכיון שכתבה התורה 'סביב' הן בעולה
 והן בחטאת, הוּא שְׁנֵי כְּתוּבִין הַכָּאֵן בְּאֶחָד – הרי אלו שני פסוקים
 שאחד מהם מיותר, וְכֵן שְׁנֵי כְּתוּבִין הַכָּאֵן בְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין אִם
 על ידי גזירה שזה, ומאחר שאין אנו יכולים ללמוד מעולה
 להצריך שתיים שזה ארבע בכור מעשר ופסח, נשאר הדין שדינם
 במתנה אחת בלבד.
 מקשה הגמרא: הִנֵּימָּה – תירוץ זה נכון לְמַאן דְּאִמְרַי שני כתובים
 הבאים כאחד אֵין מְלַמְּדִין, אֲלָּא לְמַאן דְּאִמְרַי מְלַמְּדִין, מֵאִי אִיכָּא
 לְמִימַר – מה יש לך לומר, הרי אפשר ללמוד בגזירה שזה מעולה
 שבכור מעשר ופסח מתנותיהם שתיים שזה ארבע. מתרצת
 הגמרא: הֵוֹ – עם ה'סביב' האמור בְּאִשָּׁם, יש לנו שְׁלִשָּׁה כתובים
 הבאים כאחד. וְשִׁלְשָׁה וְדָא אֵין מְלַמְּדִין – הכל מודים שאין
 מלמדין.
 שנינו במשנה: הַבְּכוֹר נִאֲכָל לְכֹהֲנִים וכו', לשני ימים ולילה אחד.
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את מקור הדין שבכור נאכל
 לשני ימים ולילה אחד: תָּנוּ רַבֵּנּוּ, מִנֵּין לְבְּכוֹר שֶׁנֶּאֱכָל לְשֵׁנִי יָמִים
 וְלֵילָה אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר אצל קרבן בכור (במדבר יח יח), וְכִשְׁרָם יִהְיֶה לָּךְ,
 כִּחוּז הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין. הַקִּישׁוֹ הַכְּתוּב את הַבְּכוֹר, לְחִוּז וְשׁוֹק
 שֶׁל שְׁלָמִים, ללמד, מִה שְׁלָמִים נִאֲכָלִין לְשֵׁנִי יָמִים וְלֵילָה אֶחָד, אִם
 כֵּן נִאֲכָל לְשֵׁנִי יָמִים וְלֵילָה אֶחָד.
 הברייתא מביאה משא ומתן בין התנאים בענין זה: וְזוֹ שְׁאֵלָה
 נִשְׁאֵלָה לְפָנֵי חֲכָמִים בְּכָרִם בִּיבְנָה. בשר הבכור לָכֶמָּה יָמִים נִאֲכָל.
 נִעֲנָה רַבִּי טַרְפוֹן וְאָמַר, לְשֵׁנִי יָמִים וְלֵילָה אֶחָד. הִיא שֶׁם תִּלְמִיד אֶחָד
 שָׁבָא לְבֵית הַפְּדִישׁ לְפָנֵי חֲכָמִים תַּחֲלָה – תחילת הגענו, וְרַבִּי יוֹסִי
 הַגִּילְי שָׁמוּ. אֲמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי הַגִּילְי לְרַבִּי טַרְפוֹן, רַבִּי, מִנֵּין לָךְ דִּין
 זה. אֲמַר לוֹ רַבִּי טַרְפוֹן, כֵּנִי, שְׁלָמִים קִדְּשִׁים קִלְיִם, וּבְכוֹר קִדְּשִׁים
 קִלְיִם, ויש ללמוד בבנין אב ולומר, מִה שְׁלָמִים נִאֲכָלִין לְשֵׁנִי יָמִים
 וְלֵילָה אֶחָד, אִם בְּכוֹר נִאֲכָל לְשֵׁנִי יָמִים וְלֵילָה אֶחָד.
 רבי יוסי הגלילי הקשה על לימודו של רבי טרפון: אֲמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי
 הגלילי לְרַבִּי טַרְפוֹן, רַבִּי, מדוע דימית בכור לשלמים ולמדת
 שנאכל לשני ימים ולילה אחד, והרי יש לדמותו לחטאת ואשם
 וללמוד שיאכל ליום ולילה. שהרי בְּכוֹר הוּא מִתְּנָה לְכֹהֵן, וְחֻטָּאת
 וְאִשָּׁם מִתְּנָה לְכֹהֵן, שְׁבִשְׂרָם נִאֲכָל לְכֹהֲנִים, מִה שְׁאֵין כֵּן שְׁלָמִים
 שֶׁנֶּאֱכָלִים לְבַעֲלֵיהֶם. ואם כן יש לרדן בבנין אב ולומר, מִה חֻטָּאת
 וְאִשָּׁם נִאֲכָלִים לְיוֹם וְלֵילָה בַּלְבָּד, אִם בְּכוֹר יִאֲכָל לְיוֹם וְלֵילָה בַּלְבָּד.
 תירוץו של רבי טרפון: אֲמַר לוֹ רַבִּי טַרְפוֹן, דִּין בַּבְּנִין אַב, דָּבָר
 (מ'תוף) דָּבָר הדומה לו, וְנִלְמַד דָּבָר (מ'תוף) דָּבָר הדומה לו יותר,
 מִה שְׁלָמִים אֵין בָּאֵין לְכַפֵּר עַל חֻטָּא, אִם בְּכוֹר אֵינוֹ בָּא לְכַפֵּר עַל
 חֻטָּא, ואינו כחטאת ואשם הבאים לכפר על חטא. לכן יותר
 מתכבד ללמוד בכור משלמים, ולומר, מִה שְׁלָמִים נִאֲכָלִים לְשֵׁנִי
 יָמִים וְלֵילָה אֶחָד, אִם בְּכוֹר נִאֲכָל לְשֵׁנִי יָמִים וְלֵילָה אֶחָד.
 רבי יוסי הגלילי חזר ומקשה על דברי רבי טרפון: אֲמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי

הגלילי, רַבִּי, אֲבָן, דִּין דָּבָר מִדָּבָר, וְלִמַּד דָּבָר מִדָּבָר, אַבֵּל חֻטָּאת
 וְאִשָּׁם מִתְּנָה לְכֹהֵן, וּבְכוֹר גַּם הוּא מִתְּנָה לְכֹהֵן. ובעוד דבר דומים
 הם, מִה חֻטָּאת וְאִשָּׁם אֵין בָּאֵין בְּכוֹר וְנִדְבָה, אלא רק על חטא, אִם
 בְּכוֹר אֵינוֹ בָּא בְּכוֹר וְנִדְבָה, שהרי אין אדם יכול להביא קרבן בכור
 בנדר ונדבה, שבכור הוא רק פטר רחם לאמו. ומאחר ודומה בכור
 לחטאת ואשם בשני דברים אלו, יש לרדן ולומר, מִה חֻטָּאת וְאִשָּׁם
 נִאֲכָלִין לְיוֹם וְלֵילָה אֶחָד, אִם בְּכוֹר נִאֲכָל לְיוֹם וְלֵילָה אֶחָד.
 רבי עקיבא ענה לרבי יוסי הגלילי במקומו של רבי טרפון: קָשָׁן רַבִּי
 עֲקִיבָא לְתוֹךְ הַדְּבָרִים, וְנִשְׁתַּלַּךְ וְנִשְׁתַּלַּךְ רַבִּי טַרְפוֹן, שלא היתה
 לוֹ תְּשׁוּבָה. אֲמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, הֲרִי הוּא אִוְמַר וְכִשְׁרָם יִהְיֶה לָּךְ
 כְּחוּז הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין, הַקִּישׁוֹ הַכְּתוּב את הַבְּכוֹר, לְחִוּז וְשׁוֹק
 שֶׁל שְׁלָמִים. ולומדים אנו מן ההיקש ולא בבנין אב, מִה שְׁלָמִים,
 חוּזוֹ וְשׁוֹק שְׁלָמִים, נִאֲכָלִין לְשֵׁנִי יָמִים וְלֵילָה אֶחָד, אִם בְּכוֹר נִאֲכָל
 לְשֵׁנִי יָמִים וְלֵילָה אֶחָד. ואין אנו לומדים בבנין אב שיכול אתה
 להשיב שהלמוד בבנין אב מחטאת ואשם שדומים יותר, שהרי אין
 משיבין על ההיקש.
 רבי יוסי הגלילי הקשה גם על דברי רבי עקיבא: אֲמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי
 הגלילי, הִקִּישְׁתָּו לְחִוּז וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים, וְאֵין מִקִּישׁוֹ לְחִוּז וְשׁוֹק שֶׁל
 תוֹדָה – אכן התורה הקישה בפסוק 'כְּחוּז הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לָךְ
 יִהְיֶה' את הַבְּכוֹר לְחִוּז וְשׁוֹק, אַבֵּל הַכְּתוּב לא פירש לאיזה חוזה
 ושוק הקישו, האם לשלמים, או לתודה. וכיון שלא נתפרש, עלינו
 להחמיר, ולהקישו כקרבן תודה שזמנו מועט, ולומר, מִה תוֹדָה
 נִאֲכָלִין לְיוֹם וְלֵילָה אֶחָד, אִם בְּכוֹר נִאֲכָל לְיוֹם וְלֵילָה.
 רבי עקיבא ענה תירוץ אחר לרבי יוסי הגלילי: אֲמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא,
 אֲמַנְס דְּחִית את ההיקש, אַבֵּל יש לנו מקרא מיותר אצל בכור,
 שֶׁמִּמֶּנּוּ נִלְמַד שֶׁהַבְּכוֹר נִאֲכָל לְשֵׁנִי יָמִים וְלֵילָה אֶחָד. הֲרִי הוּא
 אִוְמַר, וְכִשְׁרָם יִהְיֶה לָּךְ, שְׁאֵין תִּלְמִיד לזמר – שמיותר מה שנאמר
 לָךְ יִהְיֶה, וְמִה תִּלְמִיד לְאִוְמַר לָךְ יִהְיֶה, אלא שהוסיף הַכְּתוּב הַזֶּה
 אַחֲרַי נוסף לזו שלמדנו מן ההיקש, בְּכוֹר. ולכן גם אם יש ללמוד
 מתודה שהבכור נאכל ליום ולילה בלבד, הרי בתיבות 'לָךְ יִהְיֶה'
 הוסיף הכתוב יום נוסף לאכילת הבכור, והרי הוא נאכל לשני ימים
 ולילה אחד.
 רבי ישמעאל סובר כתירוץ הראשון של רבי עקיבא, ודוחה את
 תירוץו האחרון: וּכְשֶׁנֶּאֱמַר הַדְּבָרִים לְפָנֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, אֲמַר לָהֶן,
 לתלמידים, צָאוּ וְאָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי עֲקִיבָא, מִעֵתָהּ, במה שחזרת בך,
 הודית לרבי יוסי הגלילי שיש להקישם לחוזה ושוק של תודה ולא
 לשלמים. שהרי תודה עצמה מְהִיכֵן מִתְּנָה חוּזוֹ וְשׁוֹק שֶׁל יִתּוֹן
 לְכֹהֵן, מִשְׁלָמִים – מה שהקשה הכתוב לשלמים, כמו שכתוב
 (ויקרא יא יא) וְזֹאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה, אם על תודה
 יקריבנו. [ובי] דָּבָר תִּלְמִיד הַקִּישׁ וְחִוּז וְשׁוֹק שֶׁל תוֹדָה, חוּז
 וְשׁוֹק דְּהִקִּישׁ לְבְּכוֹר שִׁיאֲכָל לְיוֹם וְלֵילָה, והרי שנינו לעיל (טז)
 שאינו חוזר ומלמד. הָא אֵין עוֹלֵי רַבִּי עֲקִיבָא, לִידוֹן בְּלָשׁוֹן אַחֲרָיו
 שבו הודית לרבי יוסי הגלילי שיש להקיש את הבכור לתודה ולא
 לשלמים, אֲלָּא בְּלָשׁוֹן רֵאשׁוֹן, שבו השבת לרבי יוסי הגלילי שיש
 להקיש את הבכור לשלמים שיאכל כמותם לשני ימים ולילה.
 הגמרא מבררת את המחלוקת של רבי ישמעאל ורבי עקיבא
 בפירוש הפסוק 'לָךְ יִהְיֶה'. שואלת הגמרא: וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הָאֵי לָךְ
 יִהְיֶה מֵאִי עֲבִיד לֵיה – מאחר ולומד הוא מההיקש לשלמים שבכור
 נאכל לשני ימים ולילה אחד, מה דורש מהפסוק 'לָךְ יִהְיֶה' משיבה
 הגמרא: שפסוק זה לִימַד עַל בְּכוֹר בְּעַל מוֹם שֶׁאִם הוּא מִתְּנָה לְכֹהֵן,
 שִׁלָּא מִצִּינִי לוֹ לִימּוֹד בְּכָל הַתּוֹדָה אלא מיתור זה של 'לָךְ יִהְיֶה'.
 שואלת הגמרא: וְרַבִּי עֲקִיבָא הִלּוּמִן מִן הַפֶּסֶק 'לָךְ יִהְיֶה' שֶׁהַבְּכוֹר
 נִאֲכָל לְשֵׁנִי יָמִים וְלֵילָה, מִנֵּין לוֹ שֶׁבְּכוֹר בְּעַל מוֹם יִתּוֹן לְכֹהֵן,
 משיבה הגמרא: לָיִף לֵיה מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יח יח) וְכִשְׁרָם יִהְיֶה
 לָךְ בְּלָשׁוֹן רַבִּים, וּמִשְׁמַע שִׁישׁ שְׁנֵי בְכוֹרִים הַנִּתְּנִים לְכֹהֵן, הֲרִי תָם
 וְחָד בְּעַל מוֹם.
 שואלת הגמרא: וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הִלּוּמִן מִלֵּךְ יִהְיֶה' שבכור בעל מום
 ניתן לכהן, מִה הוּא דוֹרֵשׁ מִבְּשֶׂרָם הַנֶּאֱמַר בְּלָשׁוֹן רַבִּים. משיבה
 הגמרא: מִכְּשֶׁרֶם דְּהִנֵּה בְּכוֹרוֹת קָאֲמַר – הכתוב 'ובשרם ידהיה לך'

זבחים. פרק חמישי – איזהו מקומן דף נז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) ריא
רש"י תוספות

ועולה גופה מנלן. כדי נסבה דהא מק"ו ילפינן לעיל בפירקין (דף נב.) והאי קרא לדרשא אחרינא אוקימנא וקיצור דברים הוא דנטק לה מקרא דאי לאו ק"ו הוה ילפינן לה מינה: אי מה כו' אף כאן. דבכור וזריקה וזריקה מעולה ילפינן מה להלן ד' מתנות שתיים שהן ארבע: כביב בחטאת. בגולוואים ובעולה מסביב שמעינן ביה ד' מתנות שסובב בדמה

רחות המזבח: אין מלמדן. ואע"ג דהכא לאו בבנין אב אנו באין ללמוד אשמעינן אבי דשני כתובין הבאין כאחד אין מלמדן אפי' בג"ש אותו דבר שנכתב בשנינו: ובשרם יהיה לך. בבכור כתיב: לחוה ושוק של שלמים. ולקמיה פריך לשל תורה אקשינן: בכרם. ת"ח וישנין שורות בכרם כך מפורש בברכות ירושלמי: שאכ לבית המדרש תחלה. היא היתה תחלת ביאתו לפניהם ביבנה: וחטאת ואשם מתנה לכהן. אבל שלמים לבעלים: נדון דבר מרבה כלומר שכמותו ודומה לו: אין באין על חטא. כחטאת ואשם: אינו בא בגדר ובגדרתה. לאפוקי שלמים דבאין בגדר ובגדרתה: ונסתלקו. נשתתקו: הקישו הכתוב. ואין משיבין על ההקשה: הוסיף לך הכתוב ביה. כלומר מודה אני לדברך שלוחה ושוק של תורה: ירציקן אנו להקישו תדפסת מועט תפסת מיהו מדהדר הכתוב בספיה דקרא לך יהיה דלא איצטריך דהא כתיב ברישיה יהיה לך ודסיף לו הכתוב יהיה אחרת כמו זו הבאה לו בהקשה: ה"ג וכשנאמרו דברים לפני ר' ישמעאל אמר להם צאו ואמרו לו לה"ע מעית תורה מהיכן למדה משלמים ודבר הלמד בהקיש חזר ושלמד בהקיש אין עליך כו'. טעיתה במה שחזרת כך מדיקש שלמים ואתה מקישו לתורה דלא למדו הכתוב אלא משלמים דאי מתורה חוה ושוק לא כתיב בה אלא מדאיתקש תורה לשלמים נפקא לן בה חוה ושוק בת"כ דתניא לה שיצאה תורה לידון דבר החדש שטענה חסם יכול אין לך בה אלא חידושה ת"ל תורת זבח השלמים אם על תורה מה שלמים טעונים סמיכה ונסכים ותנופת חוה ושוק אף תורה כו': ודבר הלמד בהקיש בחו חזרו וילמד על הכבור בחקש. ליאכל ליום ולילה: אין עליך לדנו בלשון אחרון. להקשה לחוה ושוק של תורה: אלא בלשון ראשון. לשל שלמים: שלא מצינו ללמוד בכל התורה כולה אלא מכאן: הנהג כבורות. בכור שור בכור כשב בכור עז וכל לשון רבים דקרא עליהו קאי לר' ישמעאל הו"ו אמרין גבי ואת דמם ואת חלבם לר' ישמעאל בפרק ב"ש (לעיל לו.). במאי קמפלגי. רבי ישמעאל ור"ע דר"ע אין דיקש חזר מלמד בהקיש ור"ע מצינו גמיר לה חיינו ודבר אמילת חוה ושוק של תורה ליום ולילה חיינו ודבר אחר העמידה קצת המלמד כתב בה דכתיב בתורה יום ולילה וקצת היא למדה ממקום אחר מאי היא חוה ושוק דלא כתיב בה: רבי ישמעאל סבר היקש הוא. נמצא מה שחזר ושוק נאכלין ליום ולילה מן הדיקש למד. ור"ע סבר דהואיל ליום ולילה בתורה כתיב אע"ג דחוה ושוק למדה בהקיש לא הויה זמן אכילת חוה ושוק של תורה דבר הלמד בהקיש: בשם שמוה

לפני ולפנים כו'. ולפני ולפנים גופיה אחת למעלה ושבע למטה בפר ושעיר בהימנו ודבר אחר גמר דבפנים למעלה בפר לא כתיב ביה מניינא דכתיב (ויקרא טו) וזוהו באצבעו על פני הכפרת וקדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים ושבע למטה הוא דכתיבא ביה ובשעיר חטאת למעלה הוא דכתיבא חוהו אותו על הכפרת ולפני הכפרת אותו חזא משמע ולפני הכפרת לא כתיב שבע וגמירי בהקשא מהדרי דכתיב ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר אלמא עבודת פר ושעיר בפנים בהימנו ודבר אחר ילפינן דמקצת עבודת כל אחד כתובה בו ומקצתה למד מתבירו והדרי וגמיר היכל מפנים בהקשא דכן יעשה לאחורל מועד אלמא חיינו ודבר אחר לא בהקשא חשיב לה: אלא לפ"ד הוי היקש. היכי הוה היכל וגמיר מניה בהקשא: מקומותיו הוא דגמירי מהדרי. ואין זה חזר ומלמד בדיקש קמא בהמות איתקשו ובהקשא בתרא מקומות איתקשו אבל גבי תורה ובכור חוה ושוק של תורה הוקשה לכבור והיא עצמה למידה משלמים בהקיש:

ועולה גופה, מנלן. דכתיב 'אל יסוד מזבח העלה', למד על עולת חובה שפטענה יסוד. אי, מה להלן שתי מתנות שהן ארבע, אף כאן שתי מתנות שהן ארבע. אמר אפי', למה לי למכתב 'סביב' בעולה, 'סביב' בחטאת, הוה שני כתובין הבאין פאחד, וכל שני כתובין הבאין פאחד, אין מלמדן. הניחא למאן דאמר אין מלמדן, אלא למאן דאמר מלמדן, מאי איכא למימר. הוי ואשם, שלשה, ושלשה ודאי אין מלמדן: הכבור נאכל לכהנים: תנו רבנן, מנזן לכבור שנאכל לשני ימים ולילה אחד, שנאמר 'ובשרם יהיה לך, פחזה התנופה וקשוק הימין'. הקישו הכתוב לחוה ושוק של שלמים, מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד, אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד. וזו שאלה נשאלה לפני חכמים, בפרם ביבנה. בכור, לכמה נאכל. נענה רבי מרפון ואמר, לשני ימים ולילה אחד. היה שם תלמיד אחד, שבא לבית המדרש לפני חכמים תחלה, ורבי יוסי הגלילי שמו. אמר לו רבי, מנזן לך. אמר לו בני, שלמים קדשים קלים, ובכור קדשים קלים. מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד, אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד. אמר לו רבי, בכור מתנה לכהן, וחטאת ואשם מתנה לכהן. מה חטאת ואשם ליום ולילה, אף בכור ליום ולילה. אמר לו, נדון דבר מ(תוף) דבר, ונלמד דבר מ(תוף) דבר. מה שלמים אין באין על חטא, אף בכור אינו בא על חטא. מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד, אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד. אמר לו, רבי, נדון דבר מדבר, וילמד דבר מדבר. חטאת ואשם מתנה לכהן, ובכור מתנה לכהן. מה חטאת ואשם אין באין בגדר וגדרה, אף בכור אינו בגדר וגדרה. מה חטאת ואשם נאכלין ליום אחד, אף בכור נאכל ליום אחד. קפץ רבי עקיבא, ונסתלק רבי מרפון. אמר לו, הרי הוא אומר 'ובשרם יהיה לך', הקישן הכתוב לחוה ושוק של שלמים. מה שלמים, נאכלין לשני ימים ולילה אחד, אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד. אמר לו, הרי הוא אומר, 'ובשרם יהיה לך', הקישתו לחוה ושוק של שלמים, ואני מקישו לחוה ושוק של תורה. מה תורה נאכלת ליום ולילה, אף בכור נאכל ליום ולילה. אמר לו, הרי הוא אומר, 'ובשרם יהיה לך', שאין תלמודו לומר 'לך יהיה', ומה תלמוד לומר 'לך יהיה', הוסיף הכתוב הויה אחרת בבכור. וכשנאמרו דברים לפני רבי ישמעאל, אמר להן, צאו ואמרו לו לרבי עקיבא, טעיתה, תורה מהיכן למדה, משלמים. [וכי] דבר הלמד בהקיש, חזר ומלמד בהקיש. הא, אין עליך לידון בלשון אחרון אלא בלשון ראשון. ורבי ישמעאל, האי לך יהיה', מאי עביר ליה. לימד על בכור פעל מום שהוא מתנה לכהן, שלא מצינו בכל התורה. ורבי עקיבא, יליף ליה מ'בשרם', חד תם וחד פעל מום. ורבי ישמעאל, מ'בשרם' דהנהג בכורות קאמר. במאי קמפלגי. מר סבר, היינו ודבר אחר הוי היקש. ומר סבר, לא הוי היקש. בישלמא למאן דאמר לא הוי היקש, היינו דכתיב 'וכן יעשה לאחורל מועד'. בשם שמוה לפני ולפנים, אחת למעלה ושבע למטה מדים הפר, כך מזה בהיכל. ובשם שלפני ולפנים, אחת למעלה ושבע למטה מדים השעיר, כך מזה בהיכל. אלא למאן דאמר הוי היקש, מאי איכא למימר. מקומות, הוא דגמירי מהדרי. ואיבעית

למה לי למכתב סביב בעולה סביב בחטאת הוה שני כתובים. סביב בעולה איצטריך לכדאמר לעיל יכול וזיקרו וזיקה אחת ת"ל סביב אלא סביב דחטאת קאמר ל"ל דארבע קרנות כתיב ביה ומיהו לרבי ישמעאל קשה דאיצטריך לגזירה שוה דיליף מיניה פיסוק ד' מתנות בעולה כדאמר לעיל ועוד למ"ד לעיל (דף נג.). בחטאת נותן אמה אילך ואמה אילך איצטריך בחטאת סביב לגופיה שלא תאמר דסני בשתי מתנות ברוחב אחת בשתי קרנות ושמוא סביב דעולה הוא דמיימי דטובא סביב כתיב בעולה בפרשת ויקרא ועוד דעולה אתיא וזיקה וזיקה משלמים: ואני מקישו לחוה ושוק של תורה. משום דלחומרא מקשינו: וכו' דבר הלמד בהקיש חזר ומלמד בהקיש. תימה ונקשה לחוה ושוק של איל נדון דכתיב בהדיא ונאכל ליום ולילה כדמרביתן לעיל בפ"ק (דף ו) ובפרק כל הפסולין (דף לו.) וכו' דהאי דמרביתן מבשר זבח תודת שלמו חשיב היקשא א"כ היכי יליף לה לעיל מחטאת ואשם דילפינן מהדוא קרא לעיל (דף ג.) איבעית לן אי דבר הלמד בהקיש חזר ומלמד בבנין אב ולא איפשיטא ויש לומר דמסתברא לאקיש לתורה שנוהגת בכל בהמה בבכור ולא לאיל נדון דאינו נוהג אלא באיל א"כ בשוק הימין כתב ותורה ילפי' משלמים דכתיב בהו ימין אבל איל נדון לא כתיב ביה ימין: ואיבעית

ימין ולילה אחד. היה שם תלמיד אחד, שבא לבית המדרש לפני חכמים תחלה, ורבי יוסי הגלילי שמו. אמר לו רבי, מנזן לך. אמר לו בני, שלמים קדשים קלים, ובכור קדשים קלים. מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד, אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד. אמר לו רבי, בכור מתנה לכהן, וחטאת ואשם מתנה לכהן. מה חטאת ואשם ליום ולילה, אף בכור ליום ולילה. אמר לו, נדון דבר מ(תוף) דבר, ונלמד דבר מ(תוף) דבר. מה שלמים אין באין על חטא, אף בכור אינו בא על חטא. מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד, אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד. אמר לו, רבי, נדון דבר מדבר, וילמד דבר מדבר. חטאת ואשם מתנה לכהן, ובכור מתנה לכהן. מה חטאת ואשם אין באין בגדר וגדרה, אף בכור אינו בגדר וגדרה. מה חטאת ואשם נאכלין ליום אחד, אף בכור נאכל ליום אחד. קפץ רבי עקיבא, ונסתלק רבי מרפון. אמר לו, הרי הוא אומר 'ובשרם יהיה לך', הקישן הכתוב לחוה ושוק של שלמים. מה שלמים, נאכלין לשני ימים ולילה אחד, אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד. אמר לו, הרי הוא אומר, 'ובשרם יהיה לך', שאין תלמודו לומר 'לך יהיה', ומה תלמוד לומר 'לך יהיה', הוסיף הכתוב הויה אחרת בבכור. וכשנאמרו דברים לפני רבי ישמעאל, אמר להן, צאו ואמרו לו לרבי עקיבא, טעיתה, תורה מהיכן למדה, משלמים. [וכי] דבר הלמד בהקיש, חזר ומלמד בהקיש. הא, אין עליך לידון בלשון אחרון אלא בלשון ראשון. ורבי ישמעאל, האי לך יהיה', מאי עביר ליה. לימד על בכור פעל מום שהוא מתנה לכהן, שלא מצינו בכל התורה. ורבי עקיבא, יליף ליה מ'בשרם', חד תם וחד פעל מום. ורבי ישמעאל, מ'בשרם' דהנהג בכורות קאמר. במאי קמפלגי. מר סבר, היינו ודבר אחר הוי היקש. ומר סבר, לא הוי היקש. בישלמא למאן דאמר לא הוי היקש, היינו דכתיב 'וכן יעשה לאחורל מועד'. בשם שמוה לפני ולפנים, אחת למעלה ושבע למטה מדים הפר, כך מזה בהיכל. ובשם שלפני ולפנים, אחת למעלה ושבע למטה מדים השעיר, כך מזה בהיכל. אלא למאן דאמר הוי היקש, מאי איכא למימר. מקומות, הוא דגמירי מהדרי. ואיבעית

לפני ולפנים כו'. ולפני ולפנים גופיה אחת למעלה ושבע למטה בפר ושעיר בהימנו ודבר אחר גמר דבפנים למעלה בפר לא כתיב ביה מניינא דכתיב (ויקרא טו) וזוהו באצבעו על פני הכפרת וקדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים ושבע למטה הוא דכתיבא ביה ובשעיר חטאת למעלה הוא דכתיבא חוהו אותו על הכפרת ולפני הכפרת אותו חזא משמע ולפני הכפרת לא כתיב שבע וגמירי בהקשא מהדרי דכתיב ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר אלמא עבודת פר ושעיר בפנים בהימנו ודבר אחר ילפינן דמקצת עבודת כל אחד כתובה בו ומקצתה למד מתבירו והדרי וגמיר היכל מפנים בהקשא דכן יעשה לאחורל מועד אלמא חיינו ודבר אחר לא בהקשא חשיב לה: אלא לפ"ד הוי היקש. היכי הוה היכל וגמיר מניה בהקשא: מקומותיו הוא דגמירי מהדרי. ואין זה חזר ומלמד בדיקש קמא בהמות איתקשו ובהקשא בתרא מקומות איתקשו אבל גבי תורה ובכור חוה ושוק של תורה הוקשה לכבור והיא עצמה למידה משלמים בהקיש:

ואיבעית

אימא חזן מפנים בחדא זימנא גמיר. פירש בקונטרס דכולה מילתא דהיכל בעי למילף מפנים ואידי דניתן היקש לדרוש בדברים המפורשים בפנים כגון למטה בפר ולמעלה בשעיר נדרשו ולמדו בבת אחת אף הלמדו בפנים בהיקש עמו וגבי היקש דלעיל נמי אם היינו צריכין ללמוד לכבוד תנופת חזה ושוק חזן אכילה דחוקש בכור לתודה עצמה ללמוד שתיהן ממנה מתוך שתודה מלמדת עליו

זמן אכילה דכתיב בה מלמדת עליו נמי חזה ושוק שלמדנו בהיקש משלמים אבל עכשיו שלא חוקש לתודה אלא לחזה ושוק וללמוד ממנו זמן אכילה לברו אם אתה אומר לחזה ושוק של תודה הקישו הכתוב בו עצמו לא למדו בתודה אלא בהיקש ע"כ לשון הקנט' וקשה לפירושו מהא דאמר לעיל (דף מט) דיותרת ושתי הכליות דעבודת זרה היו דבר הלמד בהיקש ואינו חוזר ומלמד בהיקש אע"ג דכתיבא ההיא היקשא לדברים דכתיבי בפר העלם גופיה כגון הזאות וכמה דברים ולא אמרי' בחד זימנא גמיר ועוד אמרי' לעיל (דף נה) דלא ילפינן ובדי שלמי ציבור לצפון מחטאת משום דהוי דבר הבא בהיקש ואינו חוזר ומלמד בהיקש אף על גב דצריכא ההיא וילפינן בהיקשא ודנאכל לוכרי כהונה ותי' ר"י דמאות למעלה דכתיב בשעיר יליף מבחוץ בין בפר בין בשעיר דכתיב משמע וכן יעשה בחזן בין בפר בן בשעיר וכן בשבע דלמטה דכתיב בפר בפנים ילפינן (בין) בחזן בין בפר (בין) בשעיר כלומר בכל הבהמות ורבינו חננאל פירש בפרק הוציאו לו (זמן נז). בחדא זימנא גמיר דכי גמירין שיהיו כל עשייתו שוות בין בפנים בין בחזן שכל הזאות שיעשו מהם בכל מקום שיהיו שוות ואית ספרים דגרסי חזן ופנים בחד זימנא גמיר: **היינו** דכתיב ממושבותיכם תביאו. גבי שתי הלחם כתיב וילפינן מינה חלות חזן לתודה דמה כאן בשתי הלחם עשרון לחלה אף כאן חזן שבתודה עשרון לחלה ומנן חלות שבתודה ילפינן דהוה עשר בג"ש דתרומה תרומה מתרומת מעשר אלמא איכא י' עשרונות ל' חלות של חזן והדר ילפינן מינה מחזן דבגד חזן הבא מצה דהוה להו י' עשרונות ל' מינים של מצה דהיינו ג' עשרון

ושליש לכל מין חלה וחלה של מצה ואע"ג דמנן של חלות לאו בגופיה דחזן כתיב חשיב ליה בחזן כדפירש בקונטרס משום דדבר הלמד בג"ש חזר ומלמד בהיקש א"נ משום דתרומת מעשר חולץ הוא א"נ משום דפריך ב' התודה (מנחות עז) ואימא י' עשרונות ותו לא כשתי הלחם וקאמר ת"ל תהיינה וגרסי' התם מאי תלמודא אמר ר' יצחק בר אבדימי תהיינה כתיב עשרה עשרונות דבר הכתוב ומריב' ב' יודין דריש דהו יוד יתיר משמע עשרה ומסתברא דהאי יוד תהיינה אלחמי תודה קאי דאי אשתי הלחם שתי שתי עשרונים כתיב היינו הימנו ודבר אחר ד' עשרונות בדידה כתיב תהיינה משמע י' חלות ועשרון מתביא קאי ליק' ובלשון אחרון פירש בקונט' בגמנות (גוש) ואית ספרים דגרסי התם אמר רב יצחק בר אבדימי תהיינה כתיב ותו לא ול"ג עשר עשרונות דבר הכתוב ודריש משום דתהיינה מיעוטא הוא דמשמע הני דקא שני עשרונים ולא אחר שני עשרונות וכ"נ דיריד לא מיייתין למדישר דכמו שיאמר מתעשה לשון יחיד תעשינה לשון רבים כך יאמר מתהיה תהיינה יוד אחת של עיקר ויריד אחת של שימוש ואם תאמר מנ"ש דתרומת מעשר היכי ליק' ל' חלות דלמא עבד חדא חלה אחת גדולה ויטול הימנה פרוטה לתרומה וי"ל דהא אמרינן (פסחים דף לו:) אחד שלא יטול פרוטה ועוד דרשינן התם שיהו כל הקרבנות שוין אלמא דבעי לתקן חלות דליהו כחלות של תרומה: **להרחיק** מן העבירה. לנאכלין לשני

ימים ולילה אחד לא עשו חכמים הרחקה עד חצות דניכר הוא מתי יהיה שקיעת התמה אבל בלילה אינו ניכר: **ואיבעית** דדיק מולא קתני עד חצות לבסוף ותני ליה באמצע ש"מ דהוי דאורייתא כמו לילה ומגויי וצ"ל ויש לקדקד דהלכה בר' אלעזר בן עזריה דסתם לן כנא כותיה בבית' ובערבי פסחים (פסחים קכ) ובפ"ק דברכות (דף טו) וצריך ליהור אמצע משום דקאמר רבא בסוף ערבי פסחים אבל מצה אחד חצות לרבי אלעזר בן עזריה לא יצא ידי חובתו ועיין תוספות פסחים קכ: ד"ה אמר רבא ותוספות מגילה כא. ד"ה לאיתרוי:

וְאִיבְעִית אִימָא, חוֹזֵן מִפְּנִים בְּחַד זִימְנָא גַּמִּיר. בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר [לֹא] הָיוּ הַקֶּשֶׁשׁ, הֵינִי דְכֵתִיב 'מִמּוֹשְׁבוֹתֵיכֶם תְּבִיאוּ לָחֶם תְּנוּפֶה', שְׂאִין תִּלְמֹד לִזְמֹר 'תְּבִיאוּ'. מַה תִּלְמֹד לִזְמֹר 'תְּבִיאוּ', כֹּל שְׂאִתָּה מְבִיא מִמָּקוֹם (לְמָקוֹם) אַחֵר, הֲרֵי הוּא כֹּהֵל. מַה לְהֵלֵךְ עֲשָׂרוֹן לְחֶלֶה, אֵף כָּאֵן עֲשָׂרוֹן לְחֶלֶה. אִי, מַה לְהֵלֵךְ שְׁנֵי עֲשָׂרוֹנִים, אֵף כָּאֵן שְׁנֵי עֲשָׂרוֹנִים, תִּלְמֹד לִזְמֹר 'תְּהִינִי'. וְלִמְדֵנוּ, עֲשֶׂרָה לְחֶמֶץ. עֲשֶׂרָה לְמִצֵּה, מִיֵּין. תִּלְמֹד לִזְמֹר 'עַל חֶלֶת לָחֶם חֶמֶץ', נֶגֶד חֶמֶץ, הֲבֵא מִצֵּה. אֲלֵא לְמָאן דְּאָמַר (לֹא) הָיוּ הַקֶּשֶׁשׁ, מַאי אִיכָא לְמִימַר. 'תְּבִיאוּ' יְתִירָא הוּא: הִפְסַח אֵינִי נֶאֱכָל: מָאן תִּנָּא. אָמַר רַב יוֹסֵף, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הוּא, דְּתַנָּיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר [בֶּן עֲזַרְיָה] אוֹמֵר, נֶאֱמַר כָּאֵן, בְּלִילָה [הַיּוֹם], וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ 'וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה', מַה לְהֵלֵךְ עַד חֲצוֹת, אֵף כָּאֵן עַד חֲצוֹת. אָמַר לִיה רַבִּי עֲקִיבָא, וְהֵלֵא כֶּכֶר נֶאֱמַר 'וְאֶכְלֶתֶם אוֹתוֹ בַּחֲפוּזִי', עַד שְׁעַת חֲפוּזִי. אִם כֵּן, מַה תִּלְמֹד לִזְמֹר 'בְּלִילָה הַזֶּה', שֵׁכֹל יֵהָא כָּכֵל הַקֶּדְשִׁים הַנֶּאֱכָלִים בַּיּוֹם, תִּלְמֹד לִזְמֹר 'בְּלִילָה', בְּלִילָה יֵהָא נֶאֱכָל וְאֵינִי נֶאֱכָל בַּיּוֹם. אָמַר לִיה אֲבִי, וּמִמָּא דְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, וְדַאֲוִרִייתָא. דְּלִמָּא דְרַבְּנָן, וְלַהֲרַחֵק מִן הָעִבְרִית. אִם כֵּן, מַאי אֲלֵא עַד חֲצוֹת. [אֲלֵא], כִּי הֵתֵם, מַה הֵתֵם דַּאֲוִרִייתָא, אֵף כָּאֵן נִמְי דַּאֲוִרִייתָא:

הדרן עלך איזהו מקומן

שבמצה וכתב אחריו על חלת לחם חזן הרי היקש אלמא חזן שלמדנו בו עשרה עשרונות בהימנו ודבר אחר חזר ומלמד על המצה בהיקש עשרה עשרונות: **תביאו רבויא** הוא. לרבית חזן שבתודה שכל שתיש שבו ידו שתיש עשרונות דהו כמאן דכתיב בגופיה בלחמי תודה ולאוי משתי הלחם גמיר ויחכי דמי דליהו הימנו ודבר אחר כגון אי איתקש חזן תודה לשתי הלחם בקרא אחריו דלא מפרש בה עשרון לחלה וילפינן תודה משתי הלחם בהיקש לעשרון לחלה ובדידה כתיבי עשר חלות: **מאן תנא**. דאינו נאכל אלא עד חצות: **עך שעת חפיון**. שהם נחפיים ללכת דהיינו לאור הבוקר דכתיב (שמות יב) ותאם לא תצאו איש מפתח ביתו עד קר: **יול יחא נאכל כשאר כל הקדשים**. ביום וביחתי קודם שתחשך יתחיל לאוכלו אם ירצה ת"ל כו: **להרחיק את הארץ**. כדנתן בכולהו עד חצות: **א"כ סאי אלא**. ליחתי ונאכל עד חצות כדתנא בכולהו: **כי התם**. דומיא דלילה ומגויי וצ"ל תנייה דהו דאורייתא איבעית אימא לא גרסינן וד"ג א"כ מאי אלא כי התם מה התם דאורייתא כו:

הדרן עלך איזהו מקומן

ואיבעית אימא כי התם בר'. בקונטרס לא גרס ואיבעית אימא ויש לפרש דייק מולא קתני עד חצות לבסוף ותני ליה באמצע ש"מ דהוי דאורייתא כמו לילה ומגויי וצ"ל ויש לקדקד דהלכה בר' אלעזר בן עזריה דסתם לן כנא כותיה בבית' ובערבי פסחים (פסחים קכ) ובפ"ק דברכות (דף טו) וצריך ליהור אמצע משום דקאמר רבא בסוף ערבי פסחים אבל מצה אחד חצות לרבי אלעזר בן עזריה לא יצא ידי חובתו ועיין תוספות פסחים קכ: ד"ה אמר רבא ותוספות מגילה כא. ד"ה לאיתרוי:

הדרן עלך איזהו מקומן

נלמד מדבר הלמד בהיקש של לחמי תודה לשתי הלחם, ולרבי
ישמעאל דבר הנלמד ממנו ודבר אחר אינו חוזר ומלמד בהיקש.
מתרצת הגמרא: התיבה 'תביא' הכתובה בשתי הלחם, ותיבא היא,
שהיה יכול לכתוב 'הקרבנתם מנחה חדשה לה', ולכך הרי היא
כאילו כתובה בפירוש בלחמי תודה עצמם, ששיעורם עשרון
לחלה כמו בשתי הלחם. ומכיון ששיעור עשרון לחלה כתוב
בלחמי תודה הבאים חמץ עצמם, אפשר ללמוד מהם ללחמי
תודה הבאים מצה.
שנינו במשנה: הפסח אינו נאכל אלא עד חצות. הגמרא מבררת
מי הוא התנא של משנתינו: מאן תנא – מי הוא התנא במשנה,
אמר רב יוסף, רבי אלעזר בן עזריה היא, דתנא, רבי אלעזר [בן
עזריה] אומר, נאמר כאן, בפסח מצרים (שמות יב ח) 'ואכלו את
הבשר בלילה ההוא', ונאמר לחלן (שם יב יב) במכת בכורות 'ועברתי
בארץ מצרים בלילה ההוא, מה לחלן עד חצות הלילה, שהרי מכת
בכורות היתה בחצי הלילה (שם יב כט), אף כאן – בענין אכילת
הפסח עד חצות הלילה. אמר ליה רבי עקיבא, והלא כבר נאמר
(שם פסוק יא) 'ואכלתם אותו בחפזו', ומשמע שיש לאכול את הפסח
עד שעת חפזו, כשהאיר היום, שהרי נאמר (שם פסוק כב) 'ואתם לא
תצאו איש מפתח ביתו עד בקר'. אם כן מה תלמוד לומר 'בלילה
ההוא', שיקבל הייתי לומר שיהא קרבן הפסח ככל הקדשים הנאכלים
ביום ששחטו אותם, ויהא נאכל גם ביום י"ד ניסן, תלמוד לומר
'בלילה', בלילה יהא נאכל ואינו נאכל ביום. ומשנתינו כרבי אלעזר
בן עזריה שאין הפסח נאכל אלא עד חצות. כיון ולרבי עקיבא
נאכל הפסח עד הבקר.
שואלת הגמרא: אמר ליה אבין לרב יוסף, ומאי – ומנין דרבי
אלעזר בן עזריה היא משנתינו, ודאורייתא – וכוונת התנא, שמן
התורה אין הפסח נאכל אלא עד חצות. דלמא – אולי כוונת
המשנה שהפסח אינו נאכל אלא עד חצות הלילה, מדרבנן, כשאר
כל הקרבנות שנאכלים רק עד חצות הלילה, אף שזמנם מן התורה
עד הבקר (לעיל ג), וכדי להרחיק את האדם מן העבירה. שלא ימתין
עם אכילתו עד הבוקר ויכשל באכילת נותר, גזרו שיאכלו רק עד
חצות הלילה.
משיבה הגמרא: אם כן, מאי אלא עד חצות – מדוע שינה התנא
לשונו ששנה בכל המשניות המדברות בקרבנות הנאכלים מן
התורה עד הבוקר, שנקט אצלם בלשון 'עד חצות', וכאן נקט 'אלא
עד חצות'. [אלא] כי ה"ה – כמו שאר הדברים המובאים במשנה
'אלא למנוי' 'אלא צלי', מה ה"ה מדרבנן, אף כאן נמי – מה
שנה התנא 'אלא עד חצות', מדרבנן, וכרבי אלעזר בן עזריה.

הדרן עלך איזהו מקומן

הגמרא מתרצת תירוץ אחר: ואיבעית אימא – אם תרצה תוכל
ליישב זאת כך, שאת ההיקש חוץ – (היכל) מפנים – קודש
הקדשים, קודש וימנא נמי – אגב שניתן ללמוד בהיקש שהוקש
חוץ לפנים את הזאות הפר והשעיר המפורשות בהם בפנים, שהם
שבע הזאות למטה מהפר, והזאה אחת למעלה מהשעיר,
שלימוד זה אינו היקש מהיקש. כך ניתן ללמוד באותו היקש בבת
אחר, גם הזאות הנלמדות בפנים בהיקש, שהם הזאה אחת
למעלה מהפר, ושבע הזאות למטה מהשעיר. ולא אמר רבי
ישמעאל שאי אפשר ללמוד בכור מתודה לענין זמן אכילתו, רק
משום שההיקש הוא לא לתורה עצמה אלא לחזה ושוק שלה
הנלמדת בהיקש לשלמים.
הגמרא מקשה קושיא נוספת על רבי ישמעאל הסובר שהימנו
ודבר אחר אינו מלמד בהיקש: בשלמא למאן דאמר – רבי עקיבא
[לא] הו' היקש, היינו דבתיב בשתי הלחם הקריבים בשבועות
(ויקרא כג יז), 'ממזשבותיכם תביאו לחם תנופה שתי שני עשרונים,
סלת תהינה חמץ תאפינה'. שאין תלמוד לומר 'תביאו' – התיבה
'תביאו' מיותרת לכאורה, שהיה יכול להיות כתוב, 'הקרבנתם
מנחה חדשה לה', ממושבותיכם לחם תנופה. ומה תלמוד לומר
'תביאו'. בתיבה זו הוקשו שתי הלחם לחמץ שבלחמי תודה, שכל
קרבן חמץ שאותה מביא מקום (למקום) אחר, כגון עשרה חלות
חמץ שבלחמי תודה, הרי הוא כזה – שיעורו כשתי הלחם, מה
לחלן – שתי הלחם, שיעורן, עשרון לחלה, שהרי כתוב בזה 'שני
עשרונים' וזה שתי חלות, נמצא שכל חלה שיעורה עשרון. אף
כאן בלחמי תודה, עשרון לחלה, ומכיון שמביא עשרה חלות,
מביא עשר עשרונים.
שואלת הברייתא אולי נדרוש באופן אחר את ההיקש של לחמי
תודה לשתי הלחם, ונאמר כך: אי מה לחלן בשתי הלחם, מביא
בסך הכל שני עשרונים, אף כאן בלחמי תודה יביא בסך הכל שני
עשרונים לכל עשרת החלות ביחד, וימצא שכל אחת מהחלות
שיעורה חמישית העשרון. משיבה הברייתא: תלמוד לומר 'תהינה'
– מהי"ד הכפולה המיותרת בתיבת 'תהינה' הכתובה בשתי
הלחם לימדנו הכתוב, ששיעור חלות התודה עשרה עשרונים.
מבררת הגמרא שיעור החלות הבאות מצה בלחמי תודה: ולמדין
שמביא עשרה עשרונים לחמץ – למין הלחם בלחמי תודה הבא
חמץ. עשרה עשרונים למצה – לכל שלשת מיני הלחם הבאים
מצה ביחד מנין, תלמוד לומר (ויקרא יא י) 'על חלת לחם חמץ', הקיש
הכתוב את שלשת מיני לחמי המצה ללחמי החמץ, ואמר, כנגד
שיעור כל לחמי החמץ, שהם עשרה עשרונים, קבא את כל שלשת
מיני לחמי המצה שהם שלושים לחמים. נמצא, שלשה עשרונות
ושליש לכל מין משלשת מיני המצה. אלא למאן דאמר – רבי
ישמעאל (לא) הו' היקש, מאי איבא למיטר – כיצד נוכל ללמוד
שיעורם של לחמי המצה מלחמי החמץ, הרי הלימוד הזה בחלקו

המשך מעמוד קפח

ולחעיר מחמש טבילות דכה"ג ביוהכ"פ (ועיין לקוטי תורה לרבנו הזקן ס"פ פנחס). ויתרה מזו
מחמש טבילות זו למעלה מזו דשייך בכל אחד: לחולין מעשר תרומה קודש מי פרה (חגיגה פ"ב מ"ו).
וראה פע"ח ש' הברכות פ"ה).

אבל מי אני להכריע בין כל דעות האמורות.

כן לחעיר אשר רבנו הזקן בשלחנו (או"ח סתר"י סעיף יא-יב) הביא הדעה דטבילה לקריה הוא
פעם א', לתשובה ג"פ.

בשל"ה (הובא במחצית השקל שם) ב' דעות: יד, לט. והאריך בזה בשל"ה שער האותיות אות
ק (קד, ב) ובמס' יומא שלו עמוד התשובה.

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' א

בית המקדש, בהר הבית. מתרצת הגמרא: לחרא מעיילין –
ממשמעות הכתוב 'במקום טהור' ניתן ללמוד לכל היותר להעלות
את דין אכילתם בדרגה אחת. ומאחר שמדרשת 'אותה במקום
קדוש ואין אחרת במקום קדוש', למדנו להוציאה לגמרי, שאין
צריך אפילו מחנה ישראל, עתה כשכתבה התורה 'במקום טהור',
אין לנו להעלותה אלא למחנה ישראל. אולם לתרתי לא מעיילין
– אין לנו להעלותה בשתי דרגות, אף למחנה לוי. ⁶⁰
מקשה הגמרא: אי הוי – אם כן, אפוקי נמי – אף לענין דרשת
'אותה במקום קדוש ואין אחרת במקום קדוש', שמיעטנו מזה
שאין צריך מקום קדוש למנחת לחמי תודה, כיצד ביאר רבא
שממעטים מכך לגמרי, לומר שמותר לאוכלה אף מחוץ למחנה
ישראל, והלא היה לנו לומר (לחרא) [שחקרא] מפוקין – המיעוט
מוריד אותו בדרגה אחת, והיינו שאין צריך לאוכלה דווקא
במחנה שכינה, ומותר אף במחנה לוי, אך לתרתי לא מפוקין – אין
להורידו לגמרי, לומר שאין צריך כלל אפילו מחנה ישראל. ⁶¹
מוסיפה הגמרא להקשות, ועוד טעם שלא יתכן לומר כדברי רבא,
שמדרשת 'אותה במקום קדוש ואין אחרת במקום קדוש', ממעטים
לגמרי שאין צריך אף מחנה ישראל, שהרי 'לא תוכל לאכול
בשעריך וגו' ובכלת בקרך וצאנך, וכל נדריך אשר תרד ונדבתיך'
וגו' (דברים יב יז), ומבואר בפסוק זה, שאסור לאכול קדשים
קלים מחוץ לחומת ירושלים, והיינו גם לחמי תודה. ואם כן לא
יתכן לומר שממשמעות הפסוק 'אותה במקום קדוש' נלמד שמותר
לאכול קדשים קלים אפילו מחוץ למחנה ישראל. ⁶²
מסיקה הגמרא, אלא מתווייתא כדאמי – ברור הדבר שדרשת רבי
נחמיה מתפרשת כדברי אביי ולא כדברי רבא. ⁶³

משנה

המשנה מבארת את דיני השלמים: קרבנות השלמים, קדשים קלים
הם, ואין בהם מעילה. ושחיטתן כשירה בכל מקום בעזרה. ודמן –
דם השחיטה שהתקבל בכלי, מעין זריקה על המזבח, באופן של
שתי מתנות שיהן כמו ארבע מתנות. שהכוהן לוקח את הדם במזרק,
וזורק ממנו על המזבח מחציו ולמטה, וזריקה אחת על קרן מזרחית
צפונית, וזריקה אחת על קרן מערבית דרומית, באופן שהדם יראה
על ארבעת כותלי המזבח. ⁶⁴
המשנה מבארת את דיני אכילת השלמים: וקרבנות השלמים
נאכלין בכל העיר – בכל ירושלים, לפניו מן החומה. ונאכלים הם
לכל אדם – אף לזרים, ובכל צורת מאכל, בין צלויים ובין מבושלים,
וזמן אכילתם הוא לשני ימים, ולילה אחד שביניהם, והיינו מיום
שחיטתם עד שקיעת החמה של היום השני. ⁶⁵
בקרן השלמים, הבעלים אוכלים את הבשר, אך את החזה והשוק
נותנים לכהן. המשנה מבארת את דיני החזה ושוק: הפורים
ו-המופרש מהם – מקרבנות השלמים, והיינו החזה ושוק הניתנים
לכהן, דינם הוא כזבא כהן – כמו הקרבנות עצמם, ונאכלים בכל
העיר, בכל מאכל, לשני ימים ולילה אחד. אלא שהמורה מהם
נאכל לכהנים ולא לזרים, וכן נאכל לנשיהם של הכהנים, אף שאין
כהנות, וכן נאכל לנשיהם של הכהנים, ולעבדיהם הכנענים. ⁶⁶

גמרא

שנינו במשנה שמקום שחיטתם של השלמים הוא בכל מקום
בעזרה. הגמרא מבארת את המקור לזה: תנו רבנן בברייתא,
שלושה פעמים נאמר בתורה 'אהל מועד' לענין שחיטת השלמים,
א. 'אם מן הבקר הוא מקריב וגו'. ושחטו פתח אהל מועד' וגו' (ויקרא
גא-ג ב). ב. 'אם כשבב מקריב את קרבנו וגו'. ושחט אותו לפני אהל
מועד' וגו' (ויקרא שם ד-ח ג). ג. 'אם עז קרבנו וגו'. ושחט אותו לפני אהל
מועד' וגו' (ויקרא שם יב-יג). ומפסוקים אלו אנו למדים להקשר את כל
הרוחות שבעזרה בקדשים קלים – לשחיטת קדשים קלים. והיינו
שכל העזרה כשירה לשחיטת קדשים קלים, ואין צריך לשחטם ⁶⁷

בזמן שזיה משכן, היו נאכלים בכל מחנה ישראל. הגמרא מבארת
את מקור הדין: תנו רבנן, נאמר בתורה (ויקרא י יד) ביום השמיני
למילואים 'את חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום
טהור' וגו', אמר רבי נחמיה, לשם מה הוצרך משה לצוות על
אכילת חזה התנופה ושוק התרומה במקום טהור, וכי את הקרבנות
הראשונים שנאמרו קודם לכן, כגון שעירי החטאת ושעירי המנחה,
בטומאה אכלום, והלא נאמר (ויקרא שם יב) 'קחו את המנחה וגו'
ואכלוה מצות אצל המזבח'. ועונה רבי נחמיה, אלא מכך שהתורה
כתבה 'במקום טהור', ולא 'במקום קדוש', מפני – משמע מזה,
שאין הכוונה למקום טהור לגמרי, אלא מקום שיהיו טמא במקצת.
והיינו שהוא טהור בטומאת מצורע – שאין מצורעים רשאים
להיכנס שם, וטמא בטומאת זב – שמותר לזבים להיכנס לשם.
ואיזה מקום זה, זה פתח ישראל במדבר, והיינו כל דגל, בתוך
אסיפת דגלו. ובזמן בית המקדש, לפניו מחומת ירושלים. ומכאן
אנו למדים, שמקום אכילתם של החזה והשוק שהורמו מקרבנות
השלמים של ימי המילואים, היה בכל מחנה ישראל, והוא הדין
לכל הקדשים קלים, שנאכלים בכל העיר. ⁶⁸

מקשה הגמרא: מנין לרבי נחמיה לדרוש את הפסוק 'במקום טהור',
לענין מחנה ישראל, שהוא טהור מטומאת מצורע, וטמא מטומאת
זב. ואמאי – והלא יש לדרוש גם כך, שכוונת הפסוק היא למקום
טהור טהור בטומאת זב – שאסור לזבים להיכנס לשם, וטמא
בטומאת זב – שמותר לטמא מת להיכנס לשם, ואיזה מקום זה, זה
פתח ישראל במדבר, שהוא מקום חניית הלויים סביב המשכן. ובזמן
בית המקדש, הוא הר הבית. ולפי דרשה זו, יהיה מותר לאכול
קדשים קלים רק בהר הבית. ⁶⁹

אביי מתיר ומבאר את דרשת רבי נחמיה: אמר אביי, הטעם שרבי
נחמיה למד מדרשה זו לרבות אף מחנה ישראל לאכילת קדשים
קלים, הוא משום שאמר קרא (ויקרא י יג) לענין שיירי המנחה
שקרבא ביום השמיני למילואים, 'ואכלתם אותה במקום קדוש',
והיינו במחנה שכינה, ומתיבת 'אותה' אנו ממעטים שדווקא
'אותה' והיינו את המנחה שהוקרבה במילואים, נצטוו לאוכלה
במקום קדוש, ולא אחרת במקום קדוש – אולם מנחה אחרת, כגון
לחמי תודה, אין צריך לאוכלה במקום קדוש, והיינו בתוך העזרה,
אלא אפוקה – הוציאה הכתוב ממחנה שכינה ששם קרבנה, לפיכך
לזה. ואם כן אף אם לא היה כתוב 'במקום טהור', היינו יודעים
שאין מנחת תודה צריכה להיכלל במחנה שכינה וובבית המקדש,
בתוך העזרה. ובעת הדין קתיב – חזר הכתוב ואמר לגבי חזה
התנופה ושוק התרומה 'תאכלו במקום טהור', ופסוק זה מיותר,
שאם בא ללמדנו שצריך לאוכלם במקום טהור, הלא פשוט הדבר
שבמקום טמא לא יאכלוהו. ואין לומר שכוונת הכתוב למחנה
לוי, שהרי ידענו זאת אף בלא הפסוק 'במקום טהור', והיינו
מהמיעוט 'אותה' המבואר לעיל. לפיכך צריך לפרש שהפסוק
'במקום טהור' אפוקה – הוציאה הכתוב לפניה ישראל ללמדנו
שקדשים קלים נאכלים במחנה ישראל וובזמן בית המקדש, בכל
העיר. ⁷⁰

רבא מבאר טעם אחר לדרשת רבי נחמיה: רבא אמר, מכך שכתוב
לענין המנחה 'ואכלתם אותה במקום קדוש', יש לדרוש שדווקא
'אותה' הוצרכו לאכול במקום קדוש, ולא הצריך הכתוב לאכול
מנחה אחרת כגון לחמי תודה, במקום קדוש. ובכך אפוקה – הוציאה
כתוב לגמרי, לומר שאף מחוץ למחנה ישראל וובזמן בית המקדש,
חוץ לחומת ירושלים מותר לאוכלה. ובעת הדין קתיב רחמנא –
חזרה התורה וכתבה לגבי חזה התנופה ושוק התרומה 'תאכלו
במקום טהור', בכך התורה עזיבא – הכניסה אותם לפניה ישראל,
ללמדנו שנאכלים הם בתוך מחנה ישראל, ובזמן בית המקדש
בתוך חומת ירושלים. ⁷¹

מקשה הגמרא: מדוע דרש רבא שכאשר כתבה התורה 'תאכלו
במקום טהור', הכוונה למחנה ישראל, ואמאי – והלא יתכן לדרשו
באופן אחר, שבכך התורה עזיבא – הכניסה אותם לפניה לזה,
ולפי דרשה זו, קדשים קלים היו נאכלים רק במחנה לוי וובזמן ⁷²

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **בז.** אין האיש נעשה ממחה עד שיפא' ג' אגרותיו ל' בני אדם כל אגרת לאדם אחד אבל אם רפא
2 לאדם אחד כמה פעמים בכמה אגרות של לחש אחד לא נעשה ממחה ללחש זה, שיש מקום לתלות
3 הרפואה במזל של החולה שמזלו גורם לו שיקבל רפואתו מקמיעות אבל פשוט לחש זה לאדם אחר
4 אפשר שלא יועיל לו כלום ואסור לצאת בו (ואף אדם זה שנתרפא כבר ג' פעמים אסור לצאת באגרת
5 אחר ¹⁰³ של איש זה שלא נעשה עדין ממחה לכל אדם):

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, סעיף כז

ביאורי הלכה

צט [באיגרת אחר - אבל מותר לאדם זה לצאת באותה אגרת שכבר נתרפא בה ²⁵³]

צינונים והוספות

- (253) ראה מג"א ס"ק לט שאסר, ובמחה"ש והפמ"ג הקשו
על זה, וכתבו שאף המג"א מודה שמותר לצאת באותה
אגרת.
ואין להקשות מדוע אסור לו לצאת באגרת אחר על אף
שהוכח שמזלו מקבל קמיע, משום שגם מי שמקבל קמיע
מצד מזלו, עדיין צריך שיקבלנו מן המומחה, והביאור בזה

- (בדא"פ) על פי המבואר בס' שני המאורות (לר"א מהומיל
(ח"ב הגו"ב לסי' ד, ע' 70) הובא גם בס' חנה אריאל (לפ'
ואתחנן שבסוף מאמר מצה וכוסות ע' ו): "שאינן האדם
המקבל כתבא (בכח מזלו) עושה הוא (בגופו וכחות נפשו)
כלום, רק כותב הקמיע הוא שפועל הכל באותו גוף שיש
לו המזל".

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות לולב - לפי לוח "רב יומי"

- 1 **כ** במה דברים אמורים כשיש מתחלת חזוית האחת עד סוף
2 חזוית השנית כשיעור רוב הקיפו של האתרוג כגון שאם
3 הן עומדין לרוחב האתרוג דהיינו סביב היקף עביו ומתחלת
4 האחת עד סוף שנית יש רוב היקף עביו וכן אם הן עומדין
5 לאורך האתרוג ומתחלת האחת עד סוף השנית יש רוב היקף
6 אורך האתרוג כגון שחזוית אחת עומד בצד אחד של
7 האתרוג וחזוית השנית נמשך מעט על צד השני של האתרוג
8 אבל אם כל החזוית הוא בצד אחד של האתרוג אף על פי
9 שיש מתחלת האחת עד סוף השנית מחצה היקף אורך
10 האתרוג או מחצה היקף עביו או אפילו מחצה היקף ארכו
11 ומחצה היקף עביו כגון שיש הרבה חזוית קצת מהן נמשכים
12 לאורך האתרוג עד חצי עביו וקצת מהן נמשכים לרוחב
13 האתרוג סביב היקף עביו עד חצי ההיקף הרי זה כשר ויש
14 חולקין על זה ואומרים דאפילו אין בו אלא שתי טיפות
15 חזוית משהו ובין שתי טיפות אלו אין מקום פנוי שבו מראה
16 אתרוג אלא כדי שיעור חזוית אחת הרי זה כמנומר ופסול
17 ויש להחמיר כסברא האחרונה אבל בשעת הדחק שאי
18 אפשר למצוא אתרוג אחר יש לסמוך על סברא הראשונה.
19 ואם אין בו אלא חזוית אחת גדול שנתפשט על פני חציו
20 של כל שטח האתרוג דהיינו שכל מקום הפנוי שבו מראה
21 האתרוג הוא מחצה על מחצה עם החזוית פסול וכן כל דבר
22 הפוסל ברוב בכל ארבעת המינים אם הוא מחצה על מחצה
23 פסול לפי שצריך להיות הרוב בהכשר ואין מחצה הכשר
24 נחשב כרוב אלא לענין מחיצות של שבת ושל סוכה ולענין
25 סכך הסוכה שבהן נאמרה הלכה למשה מסיני שהמחצה
- 26 הוא כרוב אבל בכל התורה כולה צריך להיות הרוב בהכשר
27 ויש חולקים על זה ואומרים דכל שאין בפסול רוב כנגד
28 הכשר אינו יכול לפסול והרי הוא כאלו לא היה כאן פסול
29 כלל ואע"פ שאין הלכה כדבריהם מכל מקום בשעת הדחק
30 שאי אפשר למצוא מינים אחרים כשרים יש לסמוך על
31 דבריהם לברך על מינים אלו שהרי יש נוהגין בשעת הדחק
32 לברך אפילו על הפסולין לגמרי כמו שיתבאר בסימן תרמ"ט
33 עיין שם הטעם:
- 34 *
- 35 **כא** כל דבר הפוסל באתרוג משום שאינו הדור כגון יבש
36 או חזוית או שינוי מראה האתרוג דהיינו שנקלף
37 מקצת האתרוג ונשתנה מראיתו ממראה כל האתרוג אע"פ
38 שכל אלו אינן פוסלין אלא אם כן יש בהן כשיעור שנתפרש
39 בהן אבל אם היה אחד מהן על חוטמו דהיינו ממקום
40 שמשפץ משם ויורד לצד ראשו ומתחיל משם להתקצר
41 ולהתחדד כל מקום זה אם יש בו אחד מכל אלו הדברים
42 הפוסלים משום הדור אפילו אין בו אלא משהו הרי זה פסול
43 לפי שעיקר ההידור של האתרוג תלוי בחוטמו שהוא נראה
44 לעינים יותר משאר מקומות ובו אדם נותן עיניו בתחלת
45 השקפתו:
- 46 **כב** מכל מקום אפילו בחוטמו אין החזוית פוסל אלא אם
47 כן יש בו שתי אבעבועות לא פחות (שפחות מכן אין
48 נקרא חזוית) והוא שיהיו נראין לעין כשאוחרו בידו ולא
49 שיהא צריך להשים עין עיונו עליהם עד שיראם וכן כל

1 שינוי מראה אינו פוסל אלא אם כן נראה לרוב בני אדם
2 בהשקפה ראשונה:

3 **כג** אין החזוית ולא שינוי מראה פוסלין אלא אם כן נולדו
4 מעצמות האתרוג אבל אם מחמת שעוקצים אותו
5 קוצים נעשו בו מקומות אדומים ועקומים כשר וכן אותן
6 חזוית שקורין בלא"ט מו"ל יש להכשיר אפילו יש בהן
7 ממשות שמקומן ניכר במישוש היד שהן גבוהין מהאתרוג
8 לפי שהן נחשבי' ג"כ מראה אתרוג מאחר שרגילות הוא
9 להיות כך הרבה אתרוגים אין זה שינוי גדול:

10 **כד** כל מקום שנפסל האתרוג מחמת שינוי מראה או
11 מחמת החזוית בין שלא היו אלא במקום אחד בלבד
12 בין שהיו בכמה מקומות וקלף כל מקומות הפסולין שבו
13 וחזר מראהו מראה כל האתרוג אם נזהר לקלפו בענין שלא
14 נחסר כלום מגוף האתרוג דהיינו שלא קלף רק קליפה
15 החיצונית הדקה הרי זה כשר ואפילו לכתחלה מותר
16 להכשירו ע"י כן.

17 נפלו עליו מים בתלוש ותפח ואין צריך לומר אם נסרח שיש
18 לו קצת ריח רע פסול שאין זה הידור:

19 *

20 **כה** אתרוג המבושל פסול וכן אם היה כבוש פסול
21 שהכבוש כמבושל ואיזהו כבוש כל שנשרה מעת לעת
22 במים או בשאר משקים ומי פירות ואפילו בדבש שדרכו
23 להעמיד דבר הכבוש בתוכו אעפ"כ נפסל האתרוג משום
24 כבוש במעת לעת ואם כבשו בחומץ חזק שהוא חריף מאד
25 אפילו לא שהה בתוכו אלא שעה מועטת כדי שיתן החומץ
26 על האור וירתיח הרי זה כמבושל כמ"ש ביו"ד סי' ק"ה עיין
27 שם הטעם:

28 **כו** אתרוג המנומר פסול שאינו הדור איזהו מנומר שיש בו
29 כמה גוונים כגון שחור ולבן שאינו ממראה האתרוג
30 ואפילו גוון אחד בשני מקומות באתרוג הרי זה כמנומר
31 ופסול אף אם אין בהם אלא מיעוט האתרוג אבל אם גוון
32 הפסול הוא במקום אחד בלבד אינו פוסל אלא אם כן יש
33 בו רוב האתרוג או חציו כמ"ש גבי החזוית שדין שינוי
34 מראה כדין חזוית לכל דבר:

35 **כז** אתרוג שמראהו שחור אפילו מעט הרי זה פסול במה
36 דברים אמורים באתרוג הגדל בארצות שהאתרוגים
37 הגדלין שם הן ירוקים אבל במקומות שהאתרוגים הגדלין
38 שם הן שחורין מעט כשרים שזהו דרך בריאתן וגידולן
39 באותו מקום ואין זה שינוי כלל אבל אתרוג השחור ביותר
40 כשחרות בני אדם הכושים אפילו הגדל בארץ כוש פסול
41 לפי שאין זה הדור כלל:

42 **כח** העגול כדדור פסול שהרי אין עליו צורת אתרוג כלל
43 וכן מטעם זה אם גדלו בדפוס שעשו לו בעודו קטן
44 ונתנו בתוכו כשהוא עדיין מחובר לאילן וגדל בתוכו כמדת
45 הדפוס וכתמונתו עד שנשתנה מצורת האתרוג ונעשה כמין
46 בריה אחרת פסול אבל אם נעשה כעין צורת האתרוג אע"פ
47 שאינו דומה לו ממש כגון שנעשו בו כמין קרשים כעין
48 גלגל של ריחיים ושל מים הרי זה כשר:

49 *

50 **כט** התיום דהיינו שגדלו שנים דבוקים זה בזה כשר שאין
51 זה שינוי כלל ונוטל שניהן ביחד כשהן דבוקין ומברך.

52 אין שיעור לגדול האתרוג למעלה שאפילו הוא גדול כל כך
53 עד שניטל על הכתף הרי זה כשר אבל למטה יש לו שיעור
54 שאם הוא פחות מכביצה פסול לפי שרוב האתרוגים אין
55 גידולן פחות מכביצה וזה שאין בו כביצה הרי עדיין לא
56 נגמר פריו והתורה אמרה פרי עץ שיהא פרי גמור ואפילו
57 אם אתרוג זה לא היה גדל יותר אף אם לא היו קוצצים
58 אותו מן האילן מכל מקום כיון שבגמר גידולו אין בו כביצה
59 אין זה פרי חשוב אבל אם יש בו כביצה הרי הוא כשר
60 אע"פ שהוא בוסר דהיינו שלא נגמר גידולו שהיה גדול יותר
61 אם לא היו קוצצים אותו מ"מ כיון שיש הרבה אתרוגים
62 שאינן גדילין יותר ממנו הרי זה פרי חשוב ונקרא גמר פרי:

63 **ל** במה דברים אמורים כשמראהו ירוק כעין כרכום
64 (שקורין גע"ל) כדרך כל האתרוגים שנגמר פרים או
65 אפילו שאין כולו ירוק ככרכום שבמקצתו התחיל להוריק
66 ככרכום שזהו סימן שנגמר פריו וסופו להוריק כולו בתלוש
67 כשישהו אותו זמן מרובה אבל אתרוגים הבאים לפנינו
68 כשהן עדיין ירוקין כעשבי השדה (שקורין גרי"ן) יש לחוש
69 שמא עדיין לא נגמר פרים ולכך אין ירוקין ככרכום ומ"מ
70 אם הם גדולים הרבה בענין שידוע וברור לנו שנגמר פרים
71 וסופן להוריק ככרכום בתלוש מותר ליקח אותן ולצאת בהן
72 ידי חובה אפילו כשהן ירוקין ומכל מקום כבר נהגו שלא
73 לסמוך על בקיאות זו ואין לוקחין אלא אם כן התחילו
74 להוריק קצת כעין כרכום:

75 **לא** אתרוג המורכב דהיינו שהרכיבו ענף מאילן אחר לתוך
76 אילן האתרוג וגדל מהן מין הדומה לאתרוג פסול שזה
77 אינו אתרוג כלל אלא הוא בריה בפני עצמה וארבעה סימנים
78 יש להבחין בין האתרוג המורכב מלימוני' לאתרוג האחד
79 כי המורכב הוא חלק ולהאתרוג יש בליטות קטנות בכל גופו
80 וקצת גובה להן השני המורכב עוקצו שהוא תלוי בו באילן
81 הוא בולט ועוקץ האתרוג שוקע השלישי כי תוך של
82 המורכב דהיינו הגוף הוא רחב ומוהל שלו רב והקליפה
83 התיכונה דהיינו קליפה העבה שבאתרוג היא אינה עבה כל
84 כך במורכב כמו באתרוג שהקליפה עבה מאוד ותוך שלו
85 קצר ואין בו מוהל רב הרביעי שבאתרוג הגרעינין שבתוכו
86 זקופים לאורך ובמורכב הגרעינין הן מושכבין לרחבו:

חלק ד סימן תרמח דברים הפסולים באתרוג:

*

87 **א** כל ארבעת המינים שהיה אחד מהן שאול בידו או גזול או
88 גנוב בין מישראל בין מנכרי אף על פי שכבר נתיאשו
89 הבעלים ממנו הרי זה פסול ביום הראשון של חג מן התורה
90 שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' ודרשו חכמים לכם
91 משלכם להוציא את השאול ואת הגזול וגנוב שאינו שלו שהרי
92 חייב להחזירו לבעליו ואינו יכול לפטור את עצמו בדמים:

93 **ב** ומיום שני (דהיינו בארץ ישראל אבל בחוץ לארץ
94 יתבאר לקמן) ואילך שחייב נטילת לולב אינו אלא
95 מדברי סופרים אדם יוצא ידי חובתו לכתחלה בשאול דכיון
96 שלא תקנו אלא לזכר למקדש לא חמירו לפסול את השאול

כיון שאין פיסולו בגופו שהרי הוא מין כשר אלא שאינו שלו:

ג' ומותר ליטול לולב של חבירו שלא מדעתו ולברך עליו בשאר הימים חוץ מיום ראשון כמו שיתבאר בס' תרנ"ח דמן הסתם לא יקפיד חבירו על זה שנוח לו לאדם שתעשה מצוה בממונו בדבר שאין בו חסרון כיס שהרי אין הלולב מתקלקל בכך אבל אסור להוציא הלולב ממקום שהניחו בעליו למקום אחר כגון מביתו לבית הכנסת כמו שנתבאר בסמ"ך ע"ש הטעם:

ד' אבל הגזול והגנוב אף בשאר הימים הוא פסול אע"פ שכבר נתיימשו הבעלים לפי שהוא מצוה הבאה בעבירה כלומר כשהוא מקיים את המצוה הוא מקיים אותה באיסור גזל שהרי אם באו הבעלים לתבוע שלהם חייב להחזיר להם הגזילה בעיניה ואינו יכול לפטור את עצמו בדמים ונמצא שהגזילה אינה קנויה לו כלל ועדיין היא של הגזול ושלא כד"ן הוא משתמש בה:

ה' אבל אם כבר קנה הגזול את הגזילה ע"י שינוי בין שקנאה על ידי שינוי מעשה בין שקנאה על ידי שינוי השם קודם שבא להשתמש בה לשם מצוה כגון שגזל לולב ושיפחוהו זה כשר אפילו ביום הראשון דכיון שאפילו אם בא הגזול אינו מחויב להחזיר לו הגזילה עצמה אלא דמים בלבד הוא שחייב לו כמ"ש בח"מ סי' שנג' נמצא שהיא קנויה לגמרי להגזול והרי היא כשלו ממש לכל דבר.

ומכל מקום כיון שע"י עבירה באה מצוה זו לידו לא יברך עליה אפילו מיום שני ואילך ואף שיש חולקים על זה ספק ברכות להקל דאין זה מברך אלא מנאץ (שנראה כמברך על עבירה שנודמנה לידו) אם לוקחו לצורך עצמו לצאת בו:

*

ו' וכל זה בגנב וגזול עצמו אבל אם מכר או נתן במתנה גמורה לאדם אחר אם כבר נתיימשו הבעלים קודם שמכר ונתן הרי כבר נקנית הגזילה להלוקח ביאוש בעלים ושינוי רשות מהגזול להלוקח שאף אם בא הגזול אין הלוקח חייב להחזיר לו כלום נמצא שהיא קנויה לו לגמרי והרי היא כשלו ממש לכל דבר ויוצא בה ידי חובתו אף ביום הראשון ומותר לו לברך עליה שהרי לא ע"י עבירה באה מצוה זו לידו שהרי הוא לא גזל (וגם קנה אותה אחר שנתיימשו הבעלים ממנה).

אבל אם עדיין לא נתיימשו הבעלים ממנה אין הלוקח יוצא בה ידי חובתו אף בשאר הימים לפי שהיא מצוה הבאה בעבירה שהרי שלא כד"ן משתמש בה הלוקח כיון שעדיין היא בחזקת הגזול שהרי עדיין לא נתיימש ממנה:

ז' וכל זה כשמכר או נתן במתנה גמורה אבל אם השאילה לאחר (או נתנה לו במתנה על מנת להחזיר אע"פ שכבר נתיימשו הבעלים אין השואל יוצא בה ידי חובתו ביום הראשון שהרי אינה קנויה לו ע"י יאוש ושינוי רשות ואין זה שינוי רשות (הגזול) כיון שהוא מחויב להחזירה להגזול אבל בשאר הימים יוצא בה ידי חובתו ואין כאן מצוה הבאה בעבירה כיון שכבר נתיימשו הבעלים קודם שהשאילה לו נמצא שאין על השואל שום עון אשר חטא):

ח' ישראל הלוקח מנכרי אחד מכל ארבעה מינים שבלולב

הגדל בקרקעו של הנכרי לא יקצצנו הישראל בעצמו מקרקעו של הנכרי לפי שסתם נכרים הן גוזלים שדות מישראל או מנכרי אחר וקרקע אינה נגזלת כלומר אין עליה תורת גזל להיות עומדת בחזקת הגזול וברשותו לכל דבר להתחייב באחריותה אלא לעולם היא בחזקת הגזול וברשותו לכל דבר וישראל זה הקוצץ ותולש מקרקע זו הרי הוא הגזול מבעל הקרקע מה שתולש ואע"פ שבעל הקרקע כבר נתיימש ממנה מ"מ יאוש בלבד בלא שינוי רשות אינו קונה והרי הוא גזל בידו אבל אם ישראל זה קוצץ כדי למכור או ליתן לאחרים שיצאו בו ידי חובתן בחג הרי זה מותר שהרי יש כאן גם שינוי רשות מהגזול דהיינו ישראל זה הקוצץ לרשות הלוקח:

*

ט' וכל זה לכתחלה אבל בדיעבד שכבר קצץ הישראל מותר הוא בעצמו ג"כ לברך עליו כיון שקצץ ברשות הנכרי אין אנו חוששים לספק שמא גזולה היא בידו מישראל או מנכרי אחר:

י' וכן אם נכרי בעל הקרקע שנותן רשות לישראל לקצוץ הוא מחזיק קרקע זו מיד המלך שנתנה לו אע"פ שהמלך עצמו כבש קרקע זו במלחמה מיד אחר אין זה גזל שהקרקע נקנית להגזול בכיבוש מלחמה קנין גמור כמו שלמדו חכמים ממדרש הפסוקים.

וכל זה בחוץ לארץ אבל בארץ ישראל שחייבת בתרומות ומעשרות אם קצץ ישראל בעצמו את האתרוג הרי נתחייב אתרוג זה בתרומות ומעשרות ע"י קציצה של הישראל ואם נטלו לשם מצוה קודם שהפריש עליו תרומה ומעשר מאתרוג אחר לא יצא ידי חובתו שהרי הוא טבל וטבל פסול אפילו בשאר הימים כמו שיתבאר:

יא' כל ארבעת המינים שהיה אחד מהן של אשירה אם היא של ישראל דהיינו שקנה אותה ישראל מיד עובדיה הרי זה פסול אפילו בשאר הימים לפי שכל המינים צריך שיהיו כשיעורן המפורש בהן (דהיינו שלשה טפחים עיין סימן תרנ"ג) ואשירה שהיא של ישראל כיון שאין ביטול הנכרים מועיל לה להתירה בהנאה הרי היא עומדת לשריפה וכל העומד לשרוף הרי הוא כשרוף ונמצא שאין בו כשיעור המפורש בו:

יב' ואם האשירה היא של נכרי לכתחלה לא יקצוץ ממנה אחד מכל ארבעת המינים אפילו אם כבר ביטלה הנכרי ואפילו אם אילן הזה נטעוהו שלא לשם עבודה זרה ואחר שגדל עבדוהו בענין שהוא מותר בהנאה להדיט אפילו בלא ביטול שהמחזיר אינו נאסר אע"פ הוא מאוס לגבוה כיון שנקרא עליו שם עבודה זרה אבל בדיעבד שכבר נטל ארבעה מינים של אשירה זה לשם מצוה יצא ידי חובתו ואינו צריך לחזור וליטול.

ואפילו אם לא ביטל הנכרי אשירה זו והרי היא אסורה בהנאה מכל מקום כיון שמועיל לה ביטול להתירה בהנאה הרי אינה עומדת לשריפה שאפשר שיכטלנו נכרי ואע"פ שעכשיו עדיין היא אסורה בהנאה אין זו חשובה הנאה מה שיוצא בה ידי חובתו דמצות לאו ליהנות נתנו כמו שנתבאר בס' תקפ"ו ע"ש:

'לקוטי תורה' פרשת שלח – הפרשה החסידית

וַיֹּאמְרוּ אֶל כָּל עַדְת גו', טוֹבָה גו'

הָאֲתָרוֹג וְהַצֶּמֶר עַל יְדֵי הַשְּׂבִירָה בְּאוֹר אֵין־סוֹף הַנִּמְשָׁךְ עַל
יְדֵי הַמִּצּוֹה הַזֹּאת.

וְאִמָּנָם זֶה אֵינוֹ כִּי אִם כְּשֶׁנִּתְבָּרַר תַּחֲלָה וְנִפְרָד מִן
הָרַע, וְנַעֲשֶׂה בַּחֲנִינָה כְּלִי לְהַשְׁרָאת אור אֵין־סוֹף, אֲזִי עַל
יְדֵי שְׂעִישָׁה הַמִּצּוֹה יִמְשִׁיךְ אור אֵין־סוֹף לְהִיּוֹת שׁוֹרָה בּוֹ,
וְעַל יְדֵי זֶה יִתְכַּלֵּל בּוֹ כו';

וְהוּא עֲנִין "דְּקְדוּקֵי הַמִּצּוֹת" – לְהִיּוֹת הָאֲתָרוֹג כִּף וְכַף
דְּוָקָא, וּבְאֵם שְׁחִיטָה בּוֹ אַחַת מִדְּקְדוּקָיו הוּא פְּסוּל; וְכֵן
הַצִּיצִית, אִם חָסַר חוּט אֶחָד הֵם פְּסוּלִים – דְּהֵינּוּ שְׂאִינִם
בַּחֲנִינָה כְּלִי לְהַשְׁרָאת אֱלֻקוֹת. וְעַל כָּל פְּנִינִם מוֹכֵן מִזֶּה,
שְׂעִיטָה הַתּוֹרָה וְהַמִּצּוֹת הוּא לְבָרֵךְ הַטּוֹב מִן הָרַע
שֶׁנִּתְעַרַּב עַל יְדֵי הַשְּׂבִירָה, לְהַפְרִידוֹ מִהָרַע וּלְהַעֲלוֹתוֹ
לְשִׁרְשׁוֹ כו'.

אִךְ בְּאֵמֶת אֵין זֶה מוֹכֵן; הַאִיךְ יִגְרוֹם הָאָדָם בַּחֲנִינָה
הַשְׁרָאת אור אֵין־סוֹף עַל יְדֵי שְׂעִישָׁה הַמִּצּוֹה – כִּי מֵה
שְׂעִיכוֹת וְהַתְּחַבְּרוּת יֵשׁ לוֹ לְאַלְקוֹת עַל יְדֵי שְׁלֻכְשׁוּת
הַתְּפִילִין וּמִתְעַטֵּף בְּצִיצִית – לִגְרוֹם עַל יְדֵי זֶה הַמְּשַׁכֵּת
אור אֵין־סוֹף אוֹ לִגְרוֹם הַפְּרַדַּת הַטּוֹב מִן הָרַע עַל יְדֵי
שֶׁהוּא "סוֹר מֵרַע" כו' ? :

ב אִךְ הָעֲנִין יוֹכֵן עַל פִּי מֵה שְׂכָתוֹב בְּזֵהר: "כִּד אֲתַכְפִּיֵּא
סִטְרָא אֲחֵרָא, אֲסִתְלַק יְקָרָא דְקוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ־הוּא בְּכוֹלָהוּ
עַלְמִין".

דְּהִנֵּה יְדוּעַ שִׁישׁ שְׁנֵי בַּחֲנִינֹת בְּכָלְלוֹת הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת
הָעוֹלָמוֹת, וְהֵם הַנִּקְרָאִים "עֲגוּלִים" וְ"יוֹשֵׁר", וְהֵם גַּם כֵּן
בַּחֲנִינָה "נֶפֶשׁ" וְ"רוּחַ" כִּידוּעַ.

וְהַפְּרָשׁ בִּינֵיהֶם הוּא: דְּבַחֲנִינָה "עֲגוּלִים" – הָאוֹרוֹת
הֵם כְּלוּלִים שֵׁם בְּהִתְכַּלְלוֹת בְּבַחֲנִינָה הָעֵלִם, מִכְּלִי
הַתְּחַלְקוֹת לִפְרָטִי פְּרָטִיּוֹת בְּבַחֲנִינָה גִילוּי. וְעַל כֵּן נִקְרָא
בַּחֲנִינָה "עֲגוּלִים" – כְּמוֹ שֶׁהַעֲגוּלָה הוּא בְּהִשְׁוֹאָה אַחַת
וְאֵין בּוֹ הַתְּחַלְקוֹת כו'. וּבַחֲנִינָה הַ"יוֹשֵׁר" הוּא כְּשֶׁמִּתְגַּלֵּים
הָאוֹרוֹת וּמִתְחַלְקִים לִפְרָטִי פְּרָטִיּוֹת, לְהִיּוֹת כְּלוּלִים
מִיּוֹד, וְ"יּוֹד מִיּוֹד" כו'.

וְהַמֶּשֶׁל בְּזֵה הוּא, כְּמוֹ הָעִילָה שְׂמִיקָה אֶת הָעֵלּוֹל
וּכְלָלוֹ. דְּהֵינּוּ, כְּמוֹ עַל דְּרָךְ מֶשֶׁל הָרַב שְׂמִשְׁפִּיעַ שְׂכָל

1 "וַיֹּאמְרוּ: אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: כו' 2 טוֹבָה
2 הָאֲרֶץ מְאֹד מְאֹד. אִם חָפֵץ בָּנוּ ה'י"ה, וְהִבִּיא אֶתְנוּ אֶל
3 הָאֲרֶץ הַזֹּאת וְנִתְּנָה לָנוּ, אֲרֶץ אֲשֶׁר הִיא זָבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ"
4 (בַּמִּדְבָּר יד, דח):

5 הִנֵּה, לְהַבִּין עֲנִין דְּקְדוּקָה לְשׁוֹן הַכְּתוּב בְּמֵה שְׂאֵמֶר
6 "מְאֹד מְאֹד" שְׁנֵי פְּעָמִים; וְכֵן "אֲרֶץ אֲשֶׁר הִיא זָבֶת כו'";
7 יֵשׁ לְהַקְדִּים שְׂרֵשׁ עֲנִין הַמַּעֲשֶׂה דְּמִרְגָּלִים לְמַעֲלָה,
8 בְּמֵה שְׂאֵל רָצוּ לִיכָנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְגִינּוּ אוֹתָהּ כו'.

9 הִנֵּה מְבוֹאֵר בְּ"עֵץ חַיִּים", דְּשִׁרְשׁ הַמִּרְגָּלִים הוּא
10 מִבַּחֲנִינָה "עוֹלָם הַמַּחְשָׁבָה" הַנִּקְרָא "לֵאדָה". כִּי הֵם הֵיוּ
11 מִדּוֹר הַמִּדְבָּר שְׁנִקְרָאוּ "דּוֹר דְּעָה", וְעַל כֵּן לֹא רָצוּ
12 לְהַשְׁפִּיל אֶת עַצְמָם לִיכָנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מִבַּחֲנִינָה
13 "עוֹלָם הַדְּבוּר" הַנִּקְרָא "דְּחַל".

14 וְלְהַבִּין בִּיאור הַדְּבָרִים הַלֵּלוּ:
15 בְּהִיּוֹת יְדוּעַ, שְׂעִיטָה הַמִּצּוֹה בְּכַנִּיסַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
16 הוּא כְּמוֹ שְׂכָתוֹב (דְּבָרִים ו, א): "לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ כו'", דְּהֵינּוּ
17 לְקִיּוּם שֵׁם הַתּוֹרָה וְהַמִּצּוֹת. כִּי יֵשׁ בְּמֵה מִצּוֹת שְׂתִלּוּיּוֹת
18 בְּאֶרֶץ דְּוָקָא, כְּמוֹ בִּנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְדוּמִיָּהוּ כו'.

19 וְהָעֲנִין הוּא: כִּי הִנֵּה עֵינֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצּוֹת, הוּא
20 לְהַבְדִּיל בֵּין הַטְּהוֹר וּבֵין הַטְּמֵא⁴, דְּהֵינּוּ בַּחֲנִינָה בְּרוּרִים,
21 לְבָרֵךְ הַטּוֹב מִן הָרַע. שְׂעַל יְדֵי הַשְּׂבִירָה דְּ"מַלְכִּין קְדָמָין
22 דְּתַהוּ" נִפְלו "רפ"ח נִיצוּצִין דְּתַהוּ" וְנִתְלַבְּשׁוּ בְּ"נוֹגָה",
23 לְהִיּוֹת מְעוֹרְבִים טוֹב וְרַע כִּידוּעַ, וְהֵם צְרִיכִים עֲלִיָּה.
24 וְהֵינּוּ, עַל יְדֵי שְׂתִיבְרָרוּ וְיִפְרָדוּ תַּחֲלָה מִן הָרַע הַקָּשׁוּר
25 בָּהֶם, וְאֲזִי יִהְיוּ יְכוּלִים אַחֵר כִּף לְהַתְּעַלּוֹת לְמַעֲלָה לְמִקּוֹר
26 שְׂרִשָּׁן. וְהוּא עֲנִין הַמִּצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, מִצּוֹת־עֲשֶׂה וּמִצּוֹת
27 לֹא־תַעֲשֶׂה: שְׂעַל יְדֵי הַ"לֹּא־תַעֲשֶׂה" – נִפְרָד הַטּוֹב מִן
28 הָרַע, וְעַל יְדֵי הָעֲשִׂיָּה – הוּא בַּחֲנִינָה עֲלִיּוֹת הַטּוֹב לְמַעֲלָה
29 כו'.

30 דְּהֵינּוּ עַל דְּרָךְ מֶשֶׁל, כְּשֶׁעוֹשֶׂה אֵיזָה מִצּוֹה, כְּגוֹן
31 שְׁנוּטֵל אֲתָרוֹג לְנַעֲנֶה בּוֹ אוֹ צֶמֶר וְעוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ צִיצִית,
32 שֶׁהָאֲתָרוֹג וְהַצֶּמֶר הֵם מִבַּחֲנִינָה נּוֹגָה, שֶׁהַטּוֹב מְעוֹרָב שֵׁם
33 בְּרַע, וּבְשֶׁעוֹשֶׂה בּוֹ הַמִּצּוֹה, הָרִי הוּא מִמְּשִׁיךְ בּוֹ הַשְׁרָאת
34 אור אֵין־סוֹף וְנִכְלָל הַטּוֹב (דְּנִיצוּצוֹת דְּתַהוּ שְׂנִתְלַבְּשׁ בְּתוֹךְ

הַמִּדְבָּר שְׂהִיָּה בְּתוֹךְ דְּעָה. וְהַר חֶלֶק ב' פְּרַשְׁת הַמֶּן סב, ב' "אֲקָרוֹן דּוֹר דְּעָה". וְהַר
חֶדֶשׁ חֶסֶת: "דְּרָא דְּמִדְבָּרָא, כְּאֵינֶן דְּאִקְרוּן דּוֹר דְּעָה".

4. (וִיקָרָא יא, מז: "לְהַבְדִּיל בֵּין הַטְּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר").

1. (נִאֲמַר בְּמֵהֶלֶב בְּשַׁבַּת פְּרַשְׁת שְׁלַח, כ"א סִינן תַּקְס"ו. בִּיאור עַל הַמִּאֲמָר
שְׁלַפְנִי זֶה – דְּבוּר הַמִּתְחַל "שְׁלַח לך").

2. (הָאֲרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֲתָה").

3. (וִיקָרָא רַבָּה פְּרָשָׁה ט, א: "דּוֹר הַמִּדְבָּר שְׂכָלוּ דְּעָה". בַּמִּדְבָּר רַבָּה יט, ג: "דּוֹר

עצמו וכח החסד בפני עצמו כו, אלא הם כלולים
ומוקפים יחד בהשוואה אחת. והיינו מפני שאינו בבחינת
גילוי רק בבחינת העלם.

ובחינת יושר הוא: בחינת האורות כשהם יורדים
ומתגלים. שאז הם בבחינת התחלקות כל ספירה בפני
עצמה – החכמה מיוחדת בכלי בפני עצמו, והבינה בפני
עצמו. והיינו מפני שנתלבשו בכלים ונמשכו בבחינת
גילוי כו

(וגם הם בבחינת התפללות, שמתפללים זה עם זה – כמו
אברי האדם, שאף על פי שהן רמ"ח אברים, מכל מקום
מתקשרים זה עם זה – שגידי המוח יש ברגל כו, והרי הן אדם
אחד⁸)

והנה שני בחינות הללו – עיגולים ויושר – הם
נמצאים בכל העולמות, "מריש כל דרגין עד סוף כל
דרגין", דהיינו, לפני אצילות ובאצילות, עד בחינת עשר
ספירות ד'עגולים דעשיה ועשר ספירות ד'יושר
דעשיה. וכללות ענינם הוא כנ"ל, שהעגולים הם
האורות כשהם נעלמים וכלולים בהתפללות מבלי
התחלקות כו. ומהם הוא שנמשכו כל ההעלמות
וההסתרות, שנעלם ונסתר בחינת חיות האלקות היורד
להחיות הנבראים, ואינו נתגלה לנבראים רק בצמצום
כו.

וכמו שכתב ב"עץ חיים", שיש בחינת "היכלות"
למעלה, יש היכלות דאהבה ויראה ויש היכלות הרצון.
ובכללות ענין ה"היכל" הוא – שמעלים את בחינת האור
והחיות ומסתירו, שלא יתגלה לנבראים כמו שהוא
בעצמו אלא מתצמצם כפי שיעור יכולת כלי הנברא
להכיל אורו. שאילו היה מתגלה יותר מכדי המדה, היה
מתבטל ממציאותו לגמרי.

ובדי להיות התהוות בחינת אהבה מוגבלת בנבראים,
שהוא בחינת "מחנה מיכאל", וכן יראה מוגבלת
ב"מחנה גבריאל" כו – מבחינת האור והחיות הנמשך
מאור אין-סוף יתברך שהוא בלתי מוגבל, הוא דווקא על
ידי צמצום והעלם האור כידוע. והצמצום שמצמצם את
האור להיות ממנו התהוות אהבה מוגבלת – הוא
הנקראים בחינת "היכל האהבה", כלומר: שהוא העלם

לתלמידו, שבאשר צריך להשפיע השכל אליו מצטרף
לירד ממדרגתו, ולצמצם את שכלו לעיין על כלי השגת
התלמיד כו, ומשפיע השכל לפי ערכו. אכן בעצמות
שכלו, הרי הוא כולל כל שכל של התלמיד מראשו
לסופו. וגם ההשפעה שמשפיע להתלמיד, שהיא באמת
כציוור ואופן שכל של התלמיד, הרי היא כלולה בשכל
של הרב בסקירה אחת, בלתי התחלקות לחלקים.

והנה, גם אחר שנמשכה מהרב להתלמיד, הנה
בתחלת השגתו איז שכל התלמיד הוא "מוקף", על דרך
משל, מאור אותו השכל ששופע לו מהרב, ואור אותו
השכל עודף על שכל התלמיד והשגתו, ומקיפו מכל צד.
וביאר הענין: היינו כי התלמיד בתחלת קבלתו
השכל הנשפע לו אינו משיג השכל לעומקו עדיין.
דהיינו, שהשגתו השכל הוא רק דרך כלל, בלתי
התחלקות לעמוד על כל חלקי השכל והסברות כל דבר
בפני עצמו. ועל כן, בכללות אותו השכל הוא מקיף
לשכל התלמיד בבחינת מקיף לבד עדיין, ובלתי
התחלקות. והוא משל לבחינת "עשר ספירות דעגולים".
אמנם, הנה אחר כך כשמסתובן התלמיד בשפע
השכל, וירד לעומקו ושיגו היטב, אז יהיה אדרבה
שכלו מקיף לאותו שפע השכל, שיכנס בו שפע השכל
בבחינת אור פנימי ממש, ששייגנו יפה, וגם יעמוד על
כל חלקי הסברות שבו, כל אחד על מכונה בפני עצמו,
ולא בדרך כלל לבד. והוא על דרך משל – בחינת
"יושר", שהוא בחינת "אור פנימי"⁵.

ולכן נקרא "עגולים" – בחינת "נפש", ו"יושר" הוא
בחינת "רוח", שהוא מעלה ומדרגה עליונה מבחינת
נפש, ובא אחר כך. וכענין מוחין דגדלות – שבא אחר
מוחין דקטנות. וכמו שכתוב בזה⁶ חלק ב', צ"ד, ב' בר נש,
בד אתיילד – יהבין ליה נפשא כו, וכה יתיר – יהבין ליה
רוחא כו⁷.

והנה ממשל זה יובן למשכיל למעלה⁸ ענין ה"עגולים
ויושר":

דבחינת העגולים הוא: שאורות עליונים הנמשכים מן
המאציל יתברך אינן נגלים עדיין בבחינת גילוי, רק הם
בבחינת העלם, והם כלולים יחד בלתי התחלקות
לפרטיות, להיות דבר בפני עצמו – כח החכמה בפני

5. [נעיין מה שנתבאר עוד מענין "לא קאים אינש אדעתיה דרביה עד
ארבעים שנים" (עבודה זרה ה. ב), בדרוש "בגדי לכן דלכן גדול", בביאר
על פסוק "כי ביום הזה יכפר" (לקמן אחרי כה. ד)].

6. (תרגום: כשנולד איש, נוהגים לו נפש מצד הבקמה, מצד של טהר, מצד אלה
שנקראים 'אופני הקדש'. וכה יותר – נוהגים לו רוח מצד של 'חיות הקדש'. וכה
יותר – נוהגים לו נשמה מצד של הבסא).

7. (וכמו שכתב ב"עץ חיים", שער עגולים ויושר, ענף ג').

8. ("למעלה למשכיל". משלי טו, כד).

9. נעיין מה שנתבאר בפקשת נח, בדרוש "דור הפלגה", בענין ההפרש
בין נקודים לברידים (תורה אור י, גיד).

ועיין מה שנתבאר בפרשת שמות על פסוק "מי שם פה לאדם" (תורה
אור נב, א).

1 ו"כולא קמיה - בלא חשיב" ממש; ומה שהעולם נדמה
2 ליש ודבר - הוא מצד ההעלם וההסתר שמתעלם הכח
3 האלקות, אבל באמת "אין עוד מלבדו כו'" (שם, לה).
4 נמצא, שהוא פועל שיועבר הצמצום וההעלם שמתעלם
5 הכח האלקות - ולהיות מתגלה בבחינת גילוי.

6 ובאתערותא דלתתא זו גורם אתערותא דלעילא -
7 שגם למעלה לא יהיו בחינת ה'כלים' מעלימים את
8 ה'אורות' ומגילין אותן, ושיהיו בוקעין ומתגלין למטה
9 כמו שהם ממש, ולא יהיה בחינת ההסתרות והצמצומים
10 כו'. והיינו כמו שיהיה לעתיד לבא, דכתב (ישעיהו מ, ה):
11 "ונגלה כבוד ה' וה' וגו'", שלא יסתיר העולם על אור
12 קדושתו ברוך הוא.

13 וכמו שהיה לפני החטא, שהיה העולם מופך ביותר
14 עד שלא היה מסתיר כלל על גילוי אלקותו יתברך.
15 שהרי אדם הראשון, גם כשהיה מלוכש בגוף, השיג
16 בג' עין סודות התורה כו'. וגם כללות השתלשלות
17 העולמות היה מופך ביותר משהם עתה - שאור אין
18 סוף היה מתגלה בהם ביותר.

19 וכמו שכתב ב"פרי עץ חיים" שער השבת, דמה
20 שבעת נקרא בחינת י"א דאצילות' היה אז מדרגה זו
21 בבחינת עולם הבריאה. והרי בחינת הבריאה דעתה הרי
22 הוא רחוק מאד בערך מ"א דאצילות'. שהרי בחינת
23 אצילות הוא בחינת אלקות, והוא כח מפותח, ואור
24 אין-סוף שורה בו בתכלית הגילוי. מה שאין כן בריאה,
25 היא י"ש מאין' כו', והם נבראים נפרדים ומיוחדים מאין
26 ליש, והם בעלי גבול. וכנודע.

27 ובחטא אדם הראשון הוא שנתגשמו העולמות,
28 להיות אור אין-סוף מאיר בהם על ידי העלם וצמצום,
29 עד שבעולם-הזה הגשמי אור אין-סוף מוסתר בהם
30 בתכלית כנ"ל וכאשר למטה נעשה "אתכפיא סטרא"
31 אחרא", דהיינו העברת הצמצום וההסתרה, שיהיה
32 בחינת גילוי אלקות בנפש האדם - על ידי זה נעשה
33 למעלה גם כן גילוי אלקות, שלא יהיו בחינת כלים
34 המסתירים את האורות כו'.

35 וזה שכתוב¹¹: "והתקדשתם והייתם קדושים פי קדוש

1 הגורם המשכת האהבה כו'; וכן על דרך זה ב"היכל
2 הרצון" כו'. וכנודע¹⁰.

3 וכן על דרך זה בחינת ה"כלים", הם מגבילים את
4 האורות ומעלימים אותם שלא יתגלו כמו שהם אלא
5 יהיו נגבלים בתוכם, ושיהיה התגלות החיות רק הארה
6 מועטת. והיינו בכדי להיות התהוות הנבראים שהם
7 מוגבלים בידוע. ושרש כל השרשים להעלמות אלו הוא
8 מבחינת עיגולים, וכן¹¹.

9 והנה אף על פי שהעלמות אלו הם בודאי מבחינה
10 קדושה עליונה, כי המכוון בצמצום זה הוא בשביל
11 שיתהוו הנבראים, וכמבאר במקום אחר בפירוש "פי
12 הוי"ה הוא האלקים" - שהצמצום דשם אלקים הוא
13 עצמו בחינת הוי"ה כו', עם כל זה, בריבוי ההשתלשלות
14 עד שנמשך ב"עגולים דעשיה", שמהם נתהוו שמים
15 וארץ הגשמיים, שהם מבחינת העגולים;

16 וכנראה בעליל, שהשמים הם עגולים בטבען, וכן
17 בדור הארץ הוא עגול (וגם יסוד הרוח שבארץ הוא מבחינת
18 עגולים) -

19 הנה בריבוי ההשתלשלות נתהווה מזה צמצום גמור
20 והעלם גדול, שנתעלם בחינת כח האלקי המחיה את
21 העולם, ונתלבש בלבושים רבים וצמצומים. כי עולם הוא
22 מלשון העלם כנודע.

23 ושרש כל השרשים להעלים, והו מבחינת ההעלם
24 ד"עגולים העליונים", שהאור מתעלם בהם ואינו
25 מתגלה. שמזה נמשך באצילות להיות הכלים מכסים
26 על האורות ומעלימים אותם - שיהיה גילוי החיות
27 מוגבל בתוכם בגבול, שמזה הוא הגורם שברביבוי
28 ההשתלשלות יהיה בחינת העלם גמור, שיתעלם הכח
29 האלקות ויתלבש בלבושים רבים, עד שיהיה נראה
30 כאלו העולם הוא יש ודבר בפני עצמו¹²:

31 ג והנה באתערותא דלתתא הוא אתערותא דלעילא:
32 על ידי שהאדם מעמיק ונותן דעת ולב לראות¹³ אף
33 שהקדוש ברוך הוא "מחדש בכל יום תמיד מעשה
34 בראשית"¹⁴, וכמו שכתוב (דברים ה, לט): "וידעת היום וגו'",

10. (ועיין מה שכתוב בפרישת וישב, בדבור המתחיל "שיר המעלות
כו' היינו כחולמים" (תורה אור כח, ד). בענין "אלביש שמים קדרות"
(ישעיהו ג, א): "שמים", הם העגולים, הם מלוכשים בבחינת
"קדרות" כו', שהוא העלם והסתרה כו'. עיין שם. ועל דרך זה
יש לפרש ענין השראת והתלבשות העגולים בהיכלות.

ועיין ב"עץ חיים" שער מ"א פרק ד"ה. ועיין מה שנתבאר בדבור
המתחיל "גיבאו לבוש מלכות" (תורה אור מגלת אסתר ז, א ואילך).
ובדבור המתחיל "מזמור שיר חנוכה הבית", בענין "מזון, לבוש, בית"
(לקמן ברכה צח, ד).

11. (ועיין ב"עץ חיים", שער מ"א, פרק ה' (בדפוס שקלאוו תק"ס. לפנינו
שער מ"ב, פרק ג'), בזה שכתב שם: "לזה צריך שנודיעך ענין הלבושים
וההיכלות מה ענינם כו'". עיין שם).

12. (וכמו שנתבאר מזה ב"ספר של בינונים", פרק כ"א-כ"ב).

13. ("לב לדעת, ונעים לראות". דברים כט, א).

14. (ברכת יוצר).

15. (ויקרא יא, מד: "והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני". ויקרא יט, ב:
"קדשים תהיו כי קדוש אני ה'". ויקרא כ, כו: "והייתם לי קדשים כי קדוש אני ה'").

שְׁלֹכְךָ נֶאֱמַר (ויקרא ב, יא): "כִּי כָל שָׂאֵר וְכָל דְּבֶשׁ לֹא
תִקְטְרוּ כו'". ושניהם הן בחינת 'מוחין דגדלות':
"חֶלֶב" הוא בחינת 'מוחין דגדלות' – דחֶסֶדִים, וכְּמִשְׁל
חֶלֶב הָאֵם, שְׁמִגְדֵּל אֶת הַזֶּלֶד וּמְמַשִּׁיף בּו שְׂכָל כו' – וְכֹךְ
לְמַעֲלָה, הוּא בְּבִחִינַת בִּינָה, שְׁמִגְדֵּלֶת 'אֲבָרִים דִּין' א' עַל
יְדֵי הַשְׁפָּעַת הַשְׂכָּל. וְהוּא הַנִּקְרָא בְּחִינַת 'חֶלֶב דְּאֵימָא',
וּכְמִאֲמַר רַז"ל (בְּרֵכוֹת י, א): "עֲשֵׂה לָּהּ דִּידִים בְּמִקּוֹם בִּינָה
כו'". וּבִ"עֵץ חַיִּים" (שַׁעַר הַכְּלָלִים, סוּף פֶּרֶק ג') מְבֹאֵר גַּם כֵּן
בְּעֵינֵן "אֶלֶף" ד' וּמִיֶּדֶד"ר, "שֶׁהֵם שְׁנֵי דִידִים דְּאֵימָא, שְׁמֵהֶם
יוֹצֵא הַחֶלֶב לִין" א' לְגַדְלוֹ" כו'17.
וּדְבֶשׁ" הוּא בְּחִינַת 'מוחין דגדלות' – דְּגִבּוּרֹת, שְׁהָרִי
נִקְרָא 'דִּין דגדלות'. וְהֵינּוּ שֶׁהֵם בְּחִינַת גִּילּוֹי הָאוּרוֹת,
הִיפֵךְ בְּחִינַת הַצְמָצוּם שֶׁל הַכֹּלִים כו'18.
וְהוּו עֵינֵן "זֶבֶת חֶלֶב וּדְבֶשׁ", שֶׁהֵם 'מוחין דגדלות' –
שְׁהוּא הִיפֵךְ הַהֶעֱלֵם וְהַצְמָצוּם, שְׁהוּא בְּחִינַת 'מוחין
דקטנות' כו'. וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת שִׁיחָה הַחֶלֶב נוֹטֵף
מִן הָעֵזִים וּמִן הַתְּאֵנִים כו'19, וְהוּא מִחֲמַת סִיבַת בְּקִיעַת
הָאוּרוֹת אֶת הַכֹּלִים לְמַעֲלָה, כֵּן"ל.
וְהוּו בְּלֹלוֹת עֵינֵן מִצּוֹת דְּכִנִּיסַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – לְקִיּוֹם
שֶׁם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת; דְּכִתִּיב "לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ כו'", וּפִירוּשׁ
"לַעֲשׂוֹת" – הוּא לְתַקֵּן, כִּמּוֹ "וַעֲשֵׂתָה אֶת צִפְרִנְיָהּ" (דְּבָרִים
כא, יב). וְתִרְגּוּמוֹ: "וּתְתַקֵּן כו'20. וְהֵינּוּ 'לְתַקֵּן בְּאֶרֶץ' –
שִׁיחָה בְּחִינַת "אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב כו'", שִׁיבְקֵעוּ הָאוּרוֹת אֶת
הַכֹּלִים, וְיִתְגַּלּוּ לְמִטָּה עַל יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
שִׁיבְקִימוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, ד' בְּאִתְעֻרוּתָא דְלִתְתָּא –
אִתְעֻרוּתָא דְלַעֲיִלָּא" כֵּן"ל :
ד וְאַחֲרֵי כָל הַנֶּ"ל יוֹבֵן גַּם כֵּן עֵינֵן הַמַּעֲשֵׂה דְמִרְגָּלִים,
שֶׁלֹּא רָצוּ לִיכַנס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שִׁשְׂרָשֵׁם הוּא
מִבְּחִינַת 'לֹאֵה', 'עוֹלָם הַמַּחֲשָׁבָה'21 כו', וְטַעֲנוּ: לָמָּה
צָרִיכִים לִירֵד בְּבִחִינַת עוֹלָם הַדְּבּוּר, שְׁהוּא בְּחִינַת
מַלְכוּת דְּאֶצִּילוֹת, סוּף כָּל דְּרָגִין כו', בְּכַדִּי לְקִיּוֹם שֶׁם
הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּדְבּוּר וּבְמַעֲשֵׂה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה בְּחִינַת
גִּילּוֹי אֹר אֵין-סוּף, שִׁיבְקֵעוּ הָאוּרוֹת כו' – הֵלֵא זֶה אִפְשָׁר
לְקִיּוֹם גַּם עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּרוּחָנוּת וְלֹא בְּעִשְׂיָה
גִּשְׁמִיּוֹת?
דְּהֵינּוּ, כִּי גַם בְּעוֹלָם הַמַּחֲשָׁבָה יֵשׁ כָּל פְּרָטִים

אֵינִי הָיִ"ה", וְלִכְאוּרָה אֵין זֶה טַעַם – שֶׁלְפִי שְׁהוּא יִתְבָּרֵךְ
קְדוֹשׁ" צָרִיכִים יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת גַּם כֵּן "קְדוֹשִׁים"?
אִךְ הָעֵינֵן בְּפִירוּשׁ "וְהִתְקַדְּשֵׁתֶם" – כִּמְאֲמַר רַז"ל (יִבְמוֹת
כ, א): "קְדֹשׁ אֶת עַצְמְךָ בְּמוֹתָר לָךְ", דְּהֵינּוּ לִהְיוֹת
אִתְכַּפִּיָּא סְטְרָא-אַחְרָא, שֶׁלֹּא יִסְתִּירוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאֶרֶץ
וְכָל גִּשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם עַל אֹר קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ.
וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה לְמַעֲלָה גַם כֵּן "קְדוֹשׁ אֵינִי הָיִ"ה כו'",
ד' קְדוֹשׁ" הוּא לְשׁוֹן הַבְּדִלָּה בְּנוֹדַע. וְהֵינּוּ שִׁיחָה בְּחִינַת
גִּילּוֹי עַצְמוֹת אֱלֻקּוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁלְמַעֲלָה מִצְמָצוּם הַכֹּלִים
שְׁמַגְבִּילִים הָאוּרוֹת, כִּי "בְּאִתְעֻרוּתָא דְלִתְתָּא –
אִתְעֻרוּתָא דְלַעֲיִלָּא" כֵּן"ל.
וְהוּו עֵינֵן הַמִּאֲמַר בְּזוּהַר הַקְדוּשׁ: "כִּד אִתְכַּפִּיָּא
סְטְרָא-אַחְרָא לְתַתָּא, אִסְתַּלַּק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ-הוּא
בְּכוֹלָהוּ עֲלָמִין", דְּהֵינּוּ, עַל יְדֵי ד' אִתְכַּפִּיָּא סְטְרָא-
אַחְרָא, שְׁהוּעֵבֵר הַצְמָצוּם וְהִסְתַּתְּרָה דְשָׁמַיִם וְאֶרֶץ
הַגִּשְׁמִיּוֹם, עַל יְדֵי זֶה "אִסְתַּלַּק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ-הוּא
בְּכוֹלָהוּ עֲלָמִין", דְּהֵינּוּ, שֶׁגַם לְמַעֲלָה מִתְגַּלִּים הָאוּרוֹת
וּבּוֹקְעִים דְּרָךְ הַכֹּלִים כֵּן"ל. וְ"אִסְתַּלַּק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא
בְּרִיךְ-הוּא בְּכוֹלָהוּ עֲלָמִין" – הֵם "עֲלָמִין סְתִימִין"
וְ"עֲלָמִין דְּאִתְגַּלִּין".
וְהוּו הַמְכּוֹן בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת – שְׁגוּרִים עַל יְדֵי זֶה
הַשְׂרָאָת אֹר אֵין-סוּף. דְּהֵינּוּ כֵּן"ל, ד' כִּד אִתְכַּפִּיָּא
סְטְרָא-אַחְרָא ב' סוּר מִרַע וַעֲשֵׂה טוֹב", אֵינִי
בְּאִתְעֻרוּתָא דְלִתְתָּא – אִתְעֻרוּתָא דְלַעֲיִלָּא, שִׁיחָה
לְמַעֲלָה הַעֲבַרְת כָּל הַהֶעֱלֵמוֹת הַמַּעֲלִימִים אֶת גִּילּוֹי אֹר
וְחִיוֹת כו', עַד שֶׁגַם צְמָצוּם הַכֹּלִים הַמַּגְבִּילִים אֶת הָאוּרוֹת
וּמִסְתִּירִים אוֹתוֹ יַעֲבֵר גַּם כֵּן, שִׁיחָה הָאוּרוֹת בּוֹקְעִים
וּמִתְגַּלִּים לְמִטָּה, כֵּן"ל16.
וְעַתָּה יוֹבֵן גַּם כֵּן שֶׁרֶשׁ עֵינֵן קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל דּוֹקָא, וּכְמּוֹ שִׁכְתוּב "לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ כו'":
כִּי הִנֵּה כְּתִיב בֵּה, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: "אֶרֶץ אֲשֶׁר הִיא זֶבֶת
חֶלֶב וּדְבֶשׁ". פִּירוּשׁ: לְשׁוֹן "זֶבֶת" הוּא לְשׁוֹן מַפְעִיל –
שְׁעוֹשֶׂה לִהְיוֹת זֶב חֶלֶב וּדְבֶשׁ.
וְהָעֵינֵן הוּא: כִּי "חֶלֶב" וּ"דְבֶשׁ" הֵם בְּחִינַת בְּלֹלוֹת
הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֶשֶׂר סְפִירוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת מ'ה' וּב'ן',
שֶׁהֵם חֲסִדִּים וּגְבוּרֹת – חֶלֶב הוּא בְּחִינַת חֲסִדִּים וּדְבֶשׁ
הוּא בְּחִינַת גְּבוּרֹת. כִּי דְבֶשׁ נִקְרָא 'דִּין דגדלות' בְּנוֹדַע,

19. (רש"י מגילה ו, א: "זֶבֶת חֶלֶב וּדְבֶשׁ" – הָעֵזִים אוֹכְלִין תְּאֵנִים, וְהַדְּבֶשׁ נוֹטֵף מִתּוֹ, וְהַחֶלֶב זֶב מִן הָעֵזִים וְנִעֲשִׂים כִּמֵּין נַחֵל. בְּתוֹבוֹת קִיא. ב: חֲזוֹנָהוּ לִהְיוֹת עֵינִי דְמִאֲכָלוֹ תוֹתִי תֵאֵנִי, וְקִטְשִׁי דוֹבֶשׂא מִתֵּאֵנִי, וְחֶלֶבא טִיף מִנִּיָּהּ, וּמִיַּעֲרֵב בְּהָדִי הָדִי – אִמַּר: הֵינּוּ "זֶבֶת חֶלֶב וּדְבֶשׁ").

20. (בְּתִרְגוּם אֲנֹקְלוֹס שְׁלִפְנִי: "וְחָרְבִי יֵת וּתְפִרְנָהּ". בְּלוֹטִי שִׁיחוֹת חֶלֶק כ"ה עֲמוּד 343 הַעֲרָה 30: "וְיֵשׁ לְכֹרֵר בְּכַתְבִּי יֵד הַתְּרַגּוּמִים").

21. (כִּמּוֹ שִׁכְתוּב ב'עֵץ חַיִּים", שַׁעַר הָאֶרֶת הַמּוֹחִין, פֶּרֶק א').

16. (וְעֵינֵן מַה שְׁנִתְבָּאָר בְּפִרְשֵׁת חֶקֶת, עַל פְּסוּק "עַל כֵּן יִאֲמָרוּ הַמוֹשְׁלִים בָּאוּ חֲשׁוֹנוֹן כו'" (לִקְטָן סוה, ב)).

17. (וְעֵינֵן מַה שְׁנִתְבָּאָר בְּפִרְשֵׁת וְחִי, עַל פְּסוּק "חֲכִילִי כו' וְלָבֵן שְׁנִים מִחֶלֶב" (תוֹרָה אור מז, ד)).

18. (וְעֵינֵן "פְּרִי עֵץ חַיִּים", שַׁעַר כְּוֹנוֹת הַשּׁוּפָר, סוּף פֶּרֶק א', בְּעֵינֵן דְּבֶשׁ. וְעֵינֵן מַה שְׁנִתְבָּאָר בְּפִרְשֵׁת תְּבֹא, עַל פְּסוּק "הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹקֶיךָ מִצּוֹן וְכו'").

וכמו כן יובן למעלה: שלהיות המשכה עליונה להיות
גילוי בחינת מוחין דגדלות, שיבקעו האורות את
הכלים, אי אפשר לעורר זה – אם לא על ידי מעשה
דוקא, ולא על ידי בחינת המחשבה, משום ד"נעוץ
תחלתן בסופן כו"²⁷. ועל כן ביקש משה ליבנס לארץ
דוקא²⁸.

וזהו שכתוב (במדבר יד, ו): "טובה הארץ מאד מאד",
פירושו: ב' פעמים "מאד" הם כנגד "עלמין סתימין ולא
אתגליון", שהם היכלות דאבא ואמא; ו"עלמין
דאתגליון", שהם היכלות דזו"נ כו' – שבשני מיני עולמות
הללו בוקעים ויורדים ומתגלים האורות עליונים למטה.
ובכללות, ענין גילוי ובקיעת האורות כנ"ל הוא על
ידי המשכת בחינת הכתר-עליון, שהוא למעלה מגדר
ההלכה בכלים כו'.

וזהו שכתוב (שם, ח): "אם חפץ בנו הוי"ה", חפיצה הוא
בחינת 'פנימית הכתר', שהוא בחינת הטעם והענג שיש
ברצון כו'; ורצון הוא בחינת 'חיצוניות הכתר'²⁹, וכאן
הוא אומר: "אם חפץ בנו הוי"ה", דהיינו שיתגלה
'פנימיות הכתר', שהוא למעלה מגדר ההלכה בכלים,
שעל ידי זה יהיה גם כן למטה בקיעת האורות כו'³⁰. וכל
זה הוא על ידי ש"טובה הארץ כו'", משום ד"נעוץ
תחלתן בסופן וסופן בתחלתן".

ויובן זה עוד, על פי מה שכתוב ב"תורה אור" פרשת
מקץ (לו, ד), סוף דבור המתחיל "רני ושמחי בת" (זכריה ב,
יד).

לא זו מחבבה עד שקראת בתי כו' עד שקראת אמי
כו' – ולעיתיד לבא בתיב: רני ושמחי בת', שבחינת 'בת'
תתעלה ביתר שאת, ולהיות 'אשת חיל' – עטרת בעלה'
(משלי יב, ד), עד כאן לשונו.

והנה, בחינת "בת" זהו ענין "ירושלים של משה";
ובחינת "אמי" זהו ענין "ירושלים של מעלה", והיא
בחינת 'עולם המחשבה', בחינת ה' גדולה, "לאה", "אם
הבנים" (תהלים קיג, ט) כו' – והם רצו להמשיך הכל על ידי
"ירושלים של מעלה" לבר.

הנמצאים בדבור ובמעשה, מאחר שהדבור נמשך מן
המחשבה, ואם כן, כל מצוה ומצוה שמקיים בדבור או
במעשה גשמיות – יכול הוא לקיימה ברוחניות בבחינת
מחשבה, ועל ידי זה יהיה גם כן למעלה בחינת גילוי
אור אינסוף כו'.

וכדוגמא שאמרו באברהם²²: "קיים אברהם את כל
התורה כולה עד שלא ניתנה", ואי אפשר לומר שקיים
כל התורה בפועל ממש, שהרי יש כמה מצות שלא היה
אפשר לו לקיימם כלל; אלא שקיים אותם ברוחניות,
שהמשיך כל האורות עליונים הנמשכים על ידי המצות
כו';

וכמו כן היו סבורים המרגלים שיקיימו המצות
ברוחניות, דהיינו בבחינת 'עולם המחשבה' כו', ועל כן
לא רצו ליבנס לארץ ישראל. אך באמת היו מוטעים –
שהעיקר הוא לעשותם בארץ דוקא. וכמאמר רז"ל²³:
"כמה תפלות התפלל משה ליבנס לארץ ישראל",
ושאלו: "וכי לאכול מפירותיה היה צריך?" אלא – לקיים
את המצות התלוים בה.

דהיינו, שצריך להמשיך את האורות העליונים
שיבקעו את הכלים כו', שאי אפשר לגרום המשכה זו –
אם לא על ידי מעשה דוקא ולא במחשבה כו'. והטעם
הוא, משום ד"סוף מעשה", עלה "במחשבה תחלה"²⁴.
וכמאמר²⁵: "נעוץ תחלתן בסופן וכו'", שכל דבר שהוא
גבוה ומרומם יותר בעצם – יתלבש דוקא בדבר היותר
נמוך.

ובענין מאמר רז"ל²⁶: "די לחכימא ברמיזא כו'",
דהיינו, בשיש שכל עמוק מאד, אשר אי אפשר
להסבירו לזולתו על ידי אותיות הדבור מגודל עמקותו,
אשר לא יכילו אותו אותיות הדבור, ולא יהיה יכול
להוגבל בהן – עם כל זה יוכל להבינה לזולתו על ידי
רמז, בתנועה גשמיות כו'. ונמצא, שיש יתרון לתנועה
ורמז, שהיא גשמיות – יותר מאותיות הדבור, שהם
רוחניים – בזה שדבר הגבוה יותר יתלבש בהם דוקא
ולא בדבור כו'.

22. (יומא כח, ב. ושמ נסמן).

23. (ראה סוטה יד, א).

24. (על פי פיוט "לכה דודי").

25. (ספר יצירה פרק א' משנה ז).

26. (זהר חלק א כו, ב).

27. (ועיין במשנה פרק י"ב דיבמות, דף ק"ד, עמוד ב': "כל דבר שהוא
מעשה כו' [מעבב... רבי עקיבא... כל דבר שהוא מעשה באישו]).

28. (ועיין מה שנתבאר בפרשת ויצא, על פסוק "וללכן שתי בנות"

(תורה אור ויצא כג, ב). ועיין מה שנתבאר על פסוק "ראשי המטות
(לקמן מטות פא א), מענין יתרון בחינת המעשה דוקא, מה שאין
כן בבחינת מחשבה כו'. ובדבור המתחיל "מי מנה עפר יעקב כו'"
(לקמן בלק סז, ד). ועיין מה שנתבאר על פסוק "ביאו לבוש מלכות"
(תורה אור ויצא כג, ב).

29. וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "ואהיה אצלו אמן כו'" (לעיל במדבר
יד, א).

30. (ועיין בזהר פרשת שלח דף ק"ס, סוף עמוד א').

ומעשה³². וזהו ענין ג' פעמים "קדוש", שממשיכים על ידי זה מבחינת 'סובב כל עלמין' לג' עולמות: "בראתיו, יצאתיו, אף עשיתיו" (ישעיהו מג, ז). שהן בחינת מחשבה ודבור ומעשה, שהן הן ג' בחינות "היכל" הנ"ל, והן הן גם כן ג' בחינות: תורה ועבודה וגמילות חסדים³³.

ועל פי זה יש לומר, שדור המדבר, שהם בחינת "ומדברך נאווה" (שיר השירים ד, ג), רצו להמשיך בבחינת דבור ומחשבה, שהם הם "ירושלים של מטה" ו"ירושלים של מעלה" שבעולם העליון, היינו ה' תתאה' ו'ה' עילאה' כנ"ל. אבל בבחינת זו הג', דארץ שלמטה – לא רצו. והיינו דקסברו, שיוכלו להמשיך על ידי "ירושלים של מטה" ו"ירושלים של מעלה" – שבעולם העליון, והיינו על ידי דבור ומחשבה לבד כנ"ל. אכן באמת, עיקר כל ההמשכות הוא על ידי עשייה דוקא.

ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "מי מנה עפר יעקב" (לקמן טו, א), בפירוש "אף עשיתיו". ושם נתבאר, ד"אף" מרבה בחינה רביעית, שלמעלה מכל הג' בחינות ד"בראתיו, יצאתיו, עשיתיו" – שבחינה זו נמשך ומתגלה על ידי העשייה דוקא.

ויש לומר גם כן, שהיו ענין התגלות "קדש העליון", שלמעלה מבחינת ג' פעמים "קדוש" בוי"ו³⁴. ואפשר לומר, ששלשה בחינות "היכל" הנ"ל, זהו גם כן ג' המדרגות ד"לא זו מחבבה עד שקראה בתי ואחותי ואמי" וכי' :

(לעיל אחרי כה, ד אות ד).

34. ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "שנין קעדר הרחלים" (לקמן שיר השירים לו, ד ואילך).

אך באמת אי אפשר להגיע לזה כי אם על ידי "ירושלים של מטה", כי "זה השער לה" (תהלים קיח, ב), והיא בחינת "בעיר שחופרה לה יחדו כו" (תהלים קכב, ג) – לבחינת "ירושלים של מעלה". ולכן אמרו רבותנו זכרונם לברכה³¹: "נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יבנס בירושלים של מעלה עד שיבנס בירושלים של מטה".

ועוד זאת, שהרי נאמר (זכריה ב, יד): "כי הנני בא ושכנתי בתוכך" דוקא, בבחינת "ירושלים של מטה" כו, שבחינת "בת" התעלה ביתר שאת, כנזכר לעיל. והיינו בבחינת קיום המצות במעשה גשמיות דוקא, שנקרא בחינת "עבד", ועל זה דוקא נאמר (ישעיהו נב, יג): "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד". וזהו "טובה הארץ מאד" – כמו בחינת "וגבה מאד".

ועוד יש לומר:

כי הנה מבואר בשל"ה ריש פרשת ויחי, בענין מה שכתוב ג' פעמים "היכל ה' המה" (בירמיה, סימן ז', ד'), וכן "ארץ ארץ ארץ, שמעי דבר ה'" (שם סוף סימן כ"ב, וכו') – נזכר ג' פעמים "ארץ",

כי גם למעלה באצילות יש גם כן "ירושלים של מטה" ו"ירושלים של מעלה", שהם ה' תתאה' ו'ה' עילאה'. והבחינה הג' זהו ירושלים של מטה ממש, שב'עשייה הגשמיות' – בעולם הזה.

והיינו כי המצות הם בשלשה בחינות: מחשבה, דבור

31. (ראה תענית ד, א. וזה חלק ג טו, ב. ועוד).

32. כמו שיתבאר לקמן: בדבור המתחיל "ועתה יגדל נא" (לקמן לה, ד). ובדבור המתחיל "וישלח יהושע כו' מרגלים חרש" (לקמן ג, ד ואילך).

33. כמו שנתבאר במקום אחר, בדבור המתחיל "כי ביום הזה יכפר"

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

הנעלם בארץ וכל אשר יצמח באילן כל שעה וכל הזמן כולו אין זה כח עצם העץ שלו רק מכחו של השרש שלו המושרש ומתפשט בארץ הוא בא מן ההעלם לגילוי דהיינו שהשרש הוא הנותן כח ועוז לגופו של עץ האילן וענפיו להוציא צמחן בפירות ועליו ואם יבש השרש או יעקר מלהתפשט יבש כל האילן ולא יעשה פירות כלל כידוע והנה גם שרש האילן אע"פ שהוא עיקר קיומו של אילן צריך שיהיה מכוסה היטב בעפר

1 (כו) וזהו הבאים ישרש יעקב דהנה פי' ישרש הכוונה על בחינת שרש כללות נשמות ישראל לפי שנמשל לאילן שענפיו ועציו צומח מן הארץ בהתגלות גמור אבל השרש של האילן הוא המכוסה וטמון בארץ שיניקתו בארץ והוא עיקר קיום וחיות של כל האילן ככלילי ובפרטיו בכל אשר בו כידוע ונמצא בחי' השרש הרי הוא בהעלם ומכחו שבהעלם בא לידי גילוי בצמיחת הענפים וקיומו תמיד יונק ומקבל מן השרש

43 בעסק המצות בפ"מ להיות סור מרע ועשה טוב
 44 וכמעשה הצדקה כנ"ל כי כל מה שהאדם מתעורר לבו
 45 בתפלה וכונה במוח ולב וכן בעסק התו"מ ותשובה
 46 הנקר' אתדל"ת הכל הוא בחי' א"פ שבא וצומח
 47 בהתגלות גמור כמשל התגלות כח צמיחת האילן
 48 לעשות פרי כו' וכמ"ש כי האדם עץ השדה כנ"ל אבל
 49 מדריגה ה' הוא בחי' השרש של הנשמה שנקר' עץ
 50 השדה והוא בחי' אור המקיף שלה שנקר' מזלא כנ"ל
 51 והוא בחי' שרש נקודות עצמותה כמו שהי' דבוק'
 52 ומושרשת ויונקת מאלקי' חיים כו' שזהו ענין מס"נ
 53 האמתי בחינת ביטול במציאות לגמרי שיש בנשמה
 54 כמו למס"נ על קדה"ש לצאת מהגבלתה בגוף לגמרי
 55 שנמצ' זה גם בקל שבקל' כידוע וכן אנו מוצאים זה
 56 בבעלי התשובה שנפשמ' יוצאת לגמרי כמו ר"א בן
 57 דורדיי' שיצא' נשמתו בבכיה כו' ובצדיקי' על ידי
 58 עוצם דביקותם הנפלאה עד שתצא נשמתו ותוכלל
 59 במקור חוצבה כמו ג' סבו' דאסתלקו באדר"ר וכה"ג
 60 מיתת נשיקה ע"פ ה' כידוע והוא בחינת האהבה רבה
 61 הטיבעי' והעצמי' שבכאו"א המושרש' ומוטבע' בנפשו
 62 בבחינת עצמיות הנקודה כו' והוא הנק' שרש של
 63 הנשמה שממנה ומחמתה דוקא בא ונמשך כח ועוז
 64 להתעוררות תפלה ותורה ותשובה ומע"ט מדי יום
 65 ושבת וחודש כו' רק שהוא בבחי' ההעלם ונק' מזלא
 66 כו' עד"מ השרש גשמי שהוא טמון בהעלם ומכחו
 67 הנעלם בא בחי' כח הצמיחה שבאילן בגילוי בכל עת
 68 ושעה כנ"ל וכך בכל עת מאיר מבחי' ההעלם של
 69 עצמו' ושרש הנשמה הנק' מזלא ומקיף כנ"ל ונותן כח
 70 ועוז גדול לחזק ולקיים בחי' ההתעוררות דתו"מ
 71 ותפלה ותשובה ואם לאו אין כח התעוררות תשוב'
 72 ומע"ט כלל ונמצא בחי' אתדל"ת גם בכלל בכנ"י
 73 בתו"מ שמשנתה מזמן לזמן מהיפך להיפך כנ"ל אין
 74 זה רק מסיבת שינוי אור הנמשך מבחי' מקור ושרש
 75 דכנ"י שנק' אילן בכלל וכאשר בחי' השרש דכנ"י
 76 למעלה מאיר ונותן כח אז יתפשט ויצמיח פרי דתורה
 77 ומע"ט כו' ולפעמי' לא יאיר אור מפני עונות הדור
 78 יעדר ויחלש כח אתדל"ת בכנ"י למטה עד שאין שם
 79 על לב כו' כנ"ל וכמ"ש עד יערה עלינו רוח ממרום כו'
 80 וכתוב השיבנו ה' אליך ואז נשובה וכמארז"ל בת קול
 81 מכרזת בכל יום שובו בנים שובבים בחי' ב"ק זה הוא
 82 בחי' המקור ושרש של כללות נ"י ע"כ בכרוז זה נמשך
 83 בחי' התעוררות תשובה ומע"ט לכל פרט מישראל מדי
 84 יום ושעה לבלתי ידח ממנו נדח כו' וד"ל:

1 הארץ בהשרשה עמוקה דהיינו שענפי השרש יתפשטו
 2 ביותר בעומק עפר הארץ כידוע שכל שענפי השרש
 3 מתפשטי' לאורך ורוחב בעומק יותר יתן כח לגדל
 4 האילן להיות צמיחתו בהתפשטו' גדולה בגובה ורוחב
 5 וכו' וקיומו חזק יותר הרבה מאילן זולתו שאין שרשיו
 6 גדולים ומכוסים בעומק שברוח קל יזוז משא"כ הארז
 7 וכה"ג וכידוע ונמצא שהשרש מקבל יניקה מלחלוחית
 8 הארץ ואז יתן כח ועוז לצמיחת האילן לעשו' פרי כו'
 9 והשרשתו ויניקתו היטב יותר בארץ הוא עיקר המקור
 10 לכל חיות האילן ולכל אשר יצמח בו כו'. והנמשל מכל
 11 זה יובן בשרש העליון של כנ"י שע"ז אמר ישרש יעקב
 12 כנ"ל. דהנה אנו רואים לכאורה דבר נפלא בענין שינוי
 13 הזמנים בכנ"י בין טוב לרע מדי שנה ושנה וגם מדי
 14 חודש ושבת וכל יום ויום להי' שאנו רואים שיש שעה
 15 וזמן שכנ"י למטה מתעוררים כמעט כל ההמון כולם
 16 כל א' לפום מדריגתו לעשות טוב בתו"מ וצדקה וקיום
 17 כל המצות בכונת הלב ולסור מרע בכל האפשרי גם
 18 לדקדק ולחוש באיסורי דרבנן ולא יצא מן הכלל בכל
 19 זה כ"א מתי מספר וכו' וכן בהתעוררות הכונה בתפלה
 20 בכל לב ונפש כמו בפסוק ואהבת בכל לבבך כו' וכן
 21 בהתעוררות תשובה בבע"ת ישוּבו אל ה' רבים ובפרט
 22 בעי"ת כידוע ולפעמים יש שעה וזמן שהוא להיפוך
 23 ממש שכל איש לדרכו פנה ואין שם על לב להיות
 24 מתעורר בעסק תו"מ וצדקה ובסור מרע כו' ואין
 25 מתעורר בתשובה וכן בתפלה אינו רק מן השפה ולחוץ
 26 ולבו רחק כו' ועד"ז משנתה מהיפוך להיפוך מדי שבת
 27 וחודש ושנה וגם בכל יום וכמ"כ דרך פרט בכל ניצוץ
 28 אלקי' שבכל אחד מישראל לפעמים מתעורר' הנפש
 29 אלקי' בתפל' ותשוב' ומע"ט ולפעמי' היא בבחי' שינה
 30 ויצה"ר מתגבר כידוע וכו'. אך הענין הוא להיות שכל
 31 נשמה מישראל כלולה מב' מדריגות הנקר' אור פנימי
 32 ואור מקיף ובלשון הגמרי' נקר' המקיף בשם מזל' וכמו
 33 שאמר אע"ג דאיהו לא חזי מזל' חזי כידוע. וביאור
 34 הדברים יובן ע"ד הנ"ל במשל צמיחת האילן שיש בו
 35 ב' דברים הא' גופו של אילן הצומח בגילוי והב' שרשו
 36 אשר בארץ והשרש הוא עיקר קיומו וחזקו תמיד כנ"ל
 37 וכך הוא בכל נשמה אלקי' דכתיב כי האדם עץ השדה
 38 וכללות נ"י נמשל לאילן ולזאת יש בנשמות ב'
 39 מדריגות הא' בחי' א"פ והוא הארת אור ה' המאיר בה
 40 בבחי' גילוי בחב"ד חג"ת נה"י שבה והן בחי' נר"נ
 41 שבנשמה כידוע וזהו ענין ג' מדריגות דתורה ותפלה
 42 ותשובה ומע"ט שמתעוררים כנ"י בגילוי במוח ולב

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

והיינו כי אותיות הדיבור נקראו אבנים בס' יצירה שתי
 אבנים בונות שתי בתים שלשה אבנים בונות ששה
 בתים והבתים הוא מאבנים והן אותיות הדיבור
 שנעשה מהם צירופי תיבות ונקראו בשם אבנים בחי'
 דומם מחמת שאין המדה בעצם מתגלית בדיבור רק
 הארה ממנה מתגלית בדיבור כמו הדומם שהוא האבן
 שהחיות שבו מצומצם מאוד כך באותיות הדיבור הוא
 רק הארה מהמדות ונק' בשם דומם וע"י מתגלים
 המדות לחוץ, כך הוא למעלה הנה בעשרה מאמרות
 נברא העולם שהם רק הארה בעלמא ממדת החסד
 וע"י עשרה מאמרות נבראו ריבוא רבבות עולמות,
 אלף אלפים ישמשוני' גודר א' ולגודיו אין מספר,
 והכל הוא רק ע"י הארה בעלמא, וזהו כי אמרתי עולם
 חסד יבנה שנבנה החסד באותיות שבעשרה מאמרות
 ומהם נבראו העולמות, וזהו ענין שיתא יומין תתאין
 וזהו המדות ששה מדות שמתגלים בדיבור, ושיתא
 יומין עילאין הוא המדות שמתגלים ע"י אותיות המח'
 וידוע שאותיות המח' הגם שהם ג"כ אותיות כלים
 אבל יש הפרש גדול בין אותיות הדיבור לאותיות
 המחשבה, כי אותיות המח' הם בטלים להשכל
 ומתאחדים עם הנפש ביחוד גמור והם אותיות רוחני'
 אבל אותיות הדיבור הם אותיות גשמיים בקול גשמי
 והם נפרדים, ולמעלה הוא ג"כ מאותיות שבעשרה
 מאמרות נבראו עלמין דאתגלין ומאותיות שבמח'
 עילאה והוא במאמר א' נבראו עולמות שזהו עלמין
 סתימין דלא אתגליין, הגם שהן עלמין ונבראו מאין
 ליש אבל הם בבחי' ביטול.

בשנה שעלה משה למרום

בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת
 להקב"ה תנה הודך על השמים אמר [להם
 משה] כלום יצה"ר יש בכם, והודו ואמרו מה אדיר
 שמך בכל הארץ, ולכאורה מה השיבו להם והלא
 מסתמא לא ביקשו המלאכים תו"מ בגשמיות ליתן
 למעלה ומסתמא ביקשו תו"מ ברוחניות כמו בג"ע
 יושבים ולומדים וכמו מתיבתא דרקיע וא"כ מהו כלום
 יצה"ר יש בכם שזה שייך לתו"מ בגשמיות. עוד צריך
 להבין ענין א' שלמה הע"ה אמר וראיתי אני שיש
 יתרון לחכ' על הסכלות כיתרון לאור מתוך החשך וזהו
 פלא הנה על שלמה המלך נאמר ויחכם מכל האדם
 יאמר דבר פשוט כזה, וגם צ"ל מ"ש וישב שלמה על
 כסא הוי' מה כסא הוי' מסוף העולם ועד סופו כך
 שלמה מלך מסוף העולם ועד סופו, וצ"ל זאת מהו
 כסא הוי', שש מעלות לכסא ועל מעלה השביעי ישב
 כמו למעלה שיש ז' רקיעים ויושב על רקיע השביעי
 ושמו ערבות כמ"ש לרוכב בערבות.

וגם להבין מה שיתא בזהר שיתא יומין תתאין
 ושביעאה עליהו, ושיתא יומין עילאין ושביעאה
 עליהו, ושיתא יומין עילאין זהו שיתא תיבין דשמע
 ישראל ושיתא יומין תתאין זהו בשכמל"ו בחילופי
 אתון דאחד, וזהו ענין יחו"ע ויחו"ת, וגם ב' פעמים
 שביעאה עילאה זהו מה שארז"ל את שבתותי תשמרו
 אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות כהלכתן הי' נגאלין,
 שזהו שבתא דמעלי שבתא ושבתא דיומא. ולהבין ענין
 שיתא יומין תתאין היינו ששה מדות שמתגלי' בדיבור,
 וזהו כי אמרתי עולם חסד יבנה שצריך לבנות החסד,

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

אספקלריא המאירה הוא בחי' קיום המצוות עי"ז
 ממשיכי' שיהי' נמשך מלמעלה ג"כ בחי' אספקלריא
 המאירה בחי' יחו"ע, וע"י אספקלריא שאינה מאירה
 מלמטלמ"ע שהוא בחי' ברור הנה"ב שבא בבחי'
 או"ח דבחי' בכל מאדך ממשיכי' מלמעלה ג"כ בחי'
 אספקלריא שאינה מאירה שהוא בחי' יחו"ת, והיינו

ונמצא כי גם למעלה כבי' שייך ב' בחי' מראות אלו
 אספקלריא המאירה ואספקלריא שאינה
 מאירה, והיינו ע"ד שיש שני בחי' השגחה, הא' בחי'
 השגחה דיוח"ע שלמעלה היש ולמטה אין, והב' הוא
 בחי' יחו"ת שלמטה היש ונברא מאין, שז"ע כי אל
 דיעות ב' דיעות דיוח"ת ויחו"ע, ולכן ע"י בחי'

המראות האלו הנה הם באי מבחי' הבירור שמחוץ
דוקא שהוא בירור הנה"ב, ומעשה המצות נתלבשו ג"כ
בדברי' גשמי'. והיותם נחושת היינו כמ"ש ומצחך
נחושה פי' ע"ד מאמר יהודה בן תימא הוי עז כנמר
וקל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך
שבשמי' והיינו להתגבר ולהתחזק בעבודת ה' בקיום
התומ"צ ובירור נה"ב ולעמוד נגד כל מונע מבית
ומבחוץ, ולא יבוש מפני המלעיגי' שע"ז צ"ל מצחך
נחושה, והכח ע"ז הוא בחי' התורה שנק' עוז ותושי'
כו' ומרומז ג"כ בתי' נחש"ת שהוא ר"ת נובלות חכ'
שלמעלה תורה שהיא הנותנת כח מלמעלה בקיום
התומ"צ ובירור נה"ב כי אלמלא עוזו לא הי' יכול לו
כ"א ע"י סיוע מלמעלה שהוא בחי' התורה כו'.

וישם את הכיור

בס"ד. (ש"פ פקודי, ל"ב).

שגם בבחי' יחוד"ת יהי' נמשך גילוי אלקות ע"ד יחוד"ע,
וכמארז"ל [במד"ר] סוף שה"ש בזמן שישראל עושי'
רצונו של הקב"ה מביט עליהם בשתי עיניו שפי'
בלק"ת בביאור כי תשמע בקול בפי' ראה בהג"ה שז"ע
יחוד ב' השגחות דיהוד"ע ויחוד"ת שגם ביחוד"ת יהי'
ע"ד יחוד"ע וזשה נמשך מבחי' היותר גבוה גם מבחי'
יחוד"ע יעו"ש. ועד"ז יובן בענין ב' בחי' מראות
בעבודה שבנפש האדם שע"ז ממשיכי' מלמעלה
להיות מביט עלינו בשתי עיניו הוא בחי' יחוד יחוד"ע
ויחוד"ת, שגם ביחוד"ת יהי' נמשך גילוי אלקותו ית' כמו
ביחוד"ע וזהו מבחי' הגבוה משניהם כו'.

ועפ"ז יובן ענין וישם את הכיור בין אוה"מ ובין
המזבח שהוא מחוץ לפרוכת, והיינו כי

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

שאמנם הברכה מגיעה מלמעלה, אבל היא נמשכת דוקא
כאשר "בכל אשר תעשה" - היינו שעושה כלי בדרך
הטבע. ואף שצריך אמנם לעשות כלי בדרך הטבע, אבל
לא יחשוב את הכלי לעיקר ולא יניח (יתמסר עם) מוחו
ולבו בזה, - כלומר, שידע את המקום האמיתי של הכלי,
שהוא רק כלי בלבד לברכה, אך הברכה והשפע עצמו
נמשך מלמעלה, ולכן לא צריך להתמסר לכלי יותר
מידי.
ומכל שכן שלא יתנהג בזה בהתחכמות יתירה שזהו ענין
מותרי מוחין בו', - ההתחכמות בענייני העסק מעבר
למידה היא 'מותרי המוחין', כלומר השתמשות עם
המוחין על דברים מיותרים שאינם מועילים, אלא רק
מזיקים, כי אם לבטוח בה' דברכת ה' היא תעשירי³¹
והוא הנותן לך כח לעשות חיל³² כו', וכמו שנתבאר
בלקוטי תורה דבור המתחיל כי תצא דרוש הב' בענין
וגלחה את ראשה בו'.
וממילא - כאשר הוא יהיה בביטחון שלם - לא יהיה לו
מניעה ועיכוב מזה בתורה ותפלה בו', שהרי גם בעלי
עסקים מחוייבים בלימוד התורה - אמנם לא כמו יושבי
אהל' שעיקר עסקיהם בלימוד תורה, אבל על כל פנים

בשורות הבאות יבאר הרבי נ"ע כיצד מידת התמימות
באה לידי ביטוי בענין הביטחון בה'.
וזהו ענין מה שכתוב²⁹ תמים תהיה עם ה' אלקיך ואמרו
רבותינו ז"ל בגמרא מסכת פסחים דף ק"ג עמוד ב' מנין
שאין שואלים עתידות בכלדיים - חוזים בכוכבים
(רש"י), שנאמר תמים תהיה עם ה' אלקיך כו' ופרש
רש"י על המילים תמים תהיה וזה לשונו: להיות בושח
בו בכל קורות (כל מה שיקרה) וגולדות הבאות לך,
נמצא אם כן, כי הגמרא מפרשת את ענין התמימות
שבפסוק "תמים תהיה", על ענין הביטחון בה' בכל
המאורעות שקורין ובאים לאדם.
והיינו - במה מתבטאת במעשה בפועל מידת הביטחון?
שלא ילך בתחבולות והתחכמות יתירה כי אם לבטוח
בה', - ההליכה ל"כלדיים" מסמלת התחכמות יתרה
לדעת מה יקרה בעתיד, והציווי "תמים תהיה" פירושו
ללכת בתמימות ללא חקירות ותחבולות מיותרות.
ובזה - במידת הביטחון בה' - יש ב' אופנים - שהם ב'
דרגות במידת הביטחון.
הא' - האופן הראשון: שיעשה כלי לברכת ה' וכמו
ציווי התורה³⁰ וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה -

31. משלי י, כב.

32. דברים ח, יח.

29. דברים יח, יג.

30. דברים טו, יח.

נגד ציווי התורה בהונאה וכדומה, והוא מונע את עצמו
 מזה למרות שכן שכלו מחייב ונראה שהוא מפסיד אם
 לא יעשה כך, מפני הבטחון שה' הוא המפרנס בו,
 וכן לפעמים דוקא בעת זמן התפלה או בזמן הקבוע
 לעסק התורה או מזדמן איזה התעסקות בעסק, - הקדוש
 ברוך הוא לפעמים מנסה את האדם, שדוקא בזמן
 תפילה או קביעות עיתים בתורה, נראה שיש הזדמנות
 להרוויח הרבה בעסק, אבל באמת זהו נסיון, לראות
 האם יודע שהברכה מגיעה רק ממנו יתברך, ואם כן לא
 יתכן לעשות כלי באופן שממעיט מעבודת ה' בתפילה
 או תורה, דלהניח זה ולא יביט על שום דבר למרות
 שנראה כאילו מפסיד כאן הרי זה נסיון בו, רק כשבוטח
 בה' יכול הוא לעמוד בנסיון בו. בשביל לא ליפול
 בנסיון ולא להתפתות ללכת למסחר בזמן ההתעסקות
 בתורה או תפילה צריך ביטחון חזק בה'.
 עד כאן האופן הראשון של הבטחון - שמצד אחד עושה
 כלים לברכת ה' אך סמוך ובטוח שהכל מאת ה', ולכן
 לא יתעסק בכלי יותר מידי, ובוודאי לא באופן שמגרע
 מרצון ה' בעבודה בתפילה או בתורה.

בסוכות תשבו

לפחות פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית ובתפלה
 בזמנה בו, וכאשר הבעל עסק בוטח בה' שהוא הנותן
 לך כח לעשות חיל בו' לא יהיה לו שום מניעה ועיכוב
 בו'. כיון שיודע ומכיר שהברכה מגיעה מה', וכלי
 הפרנסה הוא רק כלי בדרך הטבע, אך לא מקור השפע,
 ממילא לא שייך לוותר על עניינים של עבודת ה', שזה
 מקור השפע, בשביל ענייני פרנסה שהם רק כלי
 לשפע³³.
 וזהו בבחינת ביטול והנחת עצמותו למעלה מטעם ודעת,
 - הביטחון שהברכה מגיעה רק מה' וההתעסקות בענייני
 העולם רק באופן של כלי, הוא על ידי שיש לאדם
 ביטול לה', כי השכל הגשמי מחייב באופן אחר, והיינו
 לחשוב שזהו מקור פרנסתו וצריך לעסוק בזה במוחו
 ולבו בו', ולכן בשביל לבטוח בה' בשלימות, צריך
 להתבטל למעלה מטעם ודעת, היינו מעל חישובים
 שכליים.
 ולפעמים יש בזה נסיונות שמנסה הקדוש ברוך הוא את
 האדם כאשר נראה לו על פי השכל שבהכרח לעשות
 כך וכך בדרך הטבע גם בדרך תחבולה והתחכמות בו',

ובעומק יותר: זה ש"ברכת ה' היא תעשיר" אינו רק משום שמזונו של האדם
 (הבא לו על ידי עסקיו בדרכי הטבע) תלוי אך ורק בהקדוש ברוך הוא
 (מנהיג הטבע) — אלא עוד זאת, ועיקר — שבני ישראל אינם נתונים
 מעיקרא תחת שלטון והנהגת הטבע; וכמובאר בכמה מקומות, שבני
 מקבלים חיותם משם הוי' שלמעלה מן הטבע, והיינו שהוא ית' משגיח
 ומנהיג את כל עניני ישראל בהשגחה מיוחדת ובהנהגה נסית שאינה
 מוגבלת בחוקי הטבע.

ולפי זה, מה שלקבלת ברכת ה' זו צ"ל מעשה האדם ("אשר תעשה"), הוא
 רק משום שרצה הקדוש ברוך הוא שהנהגה הנסית הזו תעבור על ידי
 הטבע, ולכן הליבש "ססים" אלו בלבושי הטבע, עש' בדרכי הטבע — "בכל
 אשר תעשה", אבל עש' זו היא רק "לבוש" חיצוני לגמרי להשפעה
 דלמעלה (שמקורה משם הוי' שלמעלה מן הטבע).

והמחשיב את העסק שלו מבלי להרגיש כדבעי את הענין ד"ברכת ה' היא
 תעשיר" — למה הדבר דומה? לאדם העוסק במרץ וביגיעת נפש בתפירת
 כיסים להניח בהם כסף, אבל אינו עושה בעניני עסק להשגת הכסף עצמו...

33. ראה לקוטי שיחות חלק לא, שיחה א' לפורים, אות ד:
 ידוע מה שאמרו חז"ל דאין סומכין על הנס, והתורה אמרה "וברכך ה'"א
 בכל אשר תעשה" דוקא — דאף ש"ברכת ה' היא תעשיר", מ"מ אין ברכה
 זו חלה על האדם כאשר הוא יושב "בטל", אלא מוטלת עליו החובה
 לעשות דבר מה עבור פרנסתו, "אשר תעשה".

אמנם מאידך, עליו לידע ולהכיר שאין מלאכתו אלא עשיית כלי, דהיינו,
 שהשתדלותו ועשייתו אינם הסיבה והגורם המביא ומזמין לו מזונו
 ופרנסתו, אלא שהם רק "כלי" לברכתו של הקדוש ברוך הוא, שבו משפיע
 לו הקדוש ברוך הוא מזונו ופרנסתו. כלומר: הקדוש ברוך הוא רצה שמזונו
 של אדם יתלבש ויבא בכלי טבעי, בדרכי הטבע, והטבע — הוא ית' קבעו
 וסבעו בעולם, ולכן ציווה לאדם לעשות כלים טבעיים לפרנסתו, אבל גוף
 מזונו של האדם הוא רק "ברכת ה'" כ"ל, ומכיון שכן, אין מקום להחשיב
 העסק כשלעצמו, מאחר שכל עיקרו אינו אלא כלי שבו שורה "ברכת ה'",
 ועיקר השתדלות האדם צריכה להיות להכשיר ולעשות את עצמו ראוי
 ל"ברכת ה'".

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - אידיש (מתורגם)

[סיון ה'תש"ג]

מפרש רש"י: "משכני אחריו נרוצה" - (בני ישראל
 אומרים לה' יתברך) אני שמעתי משלוחיך (משה

"משכני אחריו נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה
 ונשמחה בך"¹.

השלוחים והרמז שב"משכני", ומהו "אחריו נרוצה"?³¹
הענין הוא:³²
"משכני" פירושו התגלות אלקית שבאה מהבורא
ברוך-הוא ללא ההכנה וההתעוררות של האדם,³⁴
וההתגלות האלקית הזו מכילה את הכוח האלקי
המושך לאלקות גם אנשים ארציים פשוטים ביותר.³⁶
כמו הקונה חפץ חדש שלוקח את החפץ ממקומו
ומעבירו למקום אחר, שהמשיכה היא דרך הקניין של
חפץ,³⁵ וההתגלות האלקית לבני ישראל במצרים היתה
המשיכה שבה הבורא ברוך-הוא קנה את עם ישראל.
במשיכה זו הבורא ברוך-הוא הוציא את בני-ישראל
ממ"ט שערי טומאה⁶ והציב אותם במקום רוחני זך,
שעור בהיותם במצרים, יכלו לשמוע מה ששלוחי
הבורא ברוך-הוא, משה ואהרן, אומרים, ולא רק לשמוע
ולהפנים, אלא גם יכלו להבין רמז של שלוחי ה' יתברך.
כאשר אנשים שקועים בשערי טומאה, רחמנא-ליצלן,
הם נעשים גסים כל-כך מחיי הטומאה שלהם עד שכלל
אינם מבינים את דבריהם של שלוחי ה' יתברך.
חיי טומאה, אכילת טריפה וחילול שבת מביאים אותם
לכפירה גמורה בה' ובתורתו, כך שאינם רק חוטאים,
אלא גם מחטיאי הרבים.
אבל בני ישראל במצרים, שה"משכני" האלקי הוציא
אותם ממ"ט שערי טומאה, שמעו את דבריהם של
שלוחי ה' יתברך והבינו את הרמז שלהם.
קיצור. מבאר ש"משכני" פירושו ההתגלות האלקית
לבני ישראל במצרים, שהוציאה אותם ממ"ט שערי
טומאה. "אחריו נרוצה" פירושו הזמן שמיציאת
מצרים עד שבאו להר סיני. זה נקרא "נרוצה", כי זו
הייתה הליכה של מסירת-נפש מרצון. "הביאני המלך
חדריו נגילה ונשמחה בך" – כוונתו לזמן מתן-תורה.

ב.

הבורא ברוך-הוא ברא שני סוגי נשמות, את הנפש
האלקית ואת הנפש הבהמית, ונתן את שתיהן באדם.
זהו "משכני" בלשון יחיד – כוונתו לעבודה של הנפש
האלקית, ו"אחריו נרוצה" לשון רבים – כוונתו
לעבודה של הנפש הבהמית⁸, הם ניצוצות הקדושה
שבדברים הגשמיים, שכאשר האדם מברר אותם – הם
עולים לשרשם ונכללים באחדות הבורא ברוך-הוא.
מאחר שהניצוצות מתבררים מהדברים הגשמיים שהם

ואהרן) רמז, שאמרת למשכני. ואני אמרתי אחריו
נרוצה. הביאני המלך חדריו – וגם היום הזה עודנה לי
גילה ושמחה אשר נדבקתי בך.¹
שלמה המלך אומר פסוק זה ברוח הקודש על מצבם
של בני ישראל בעת יציאת מצרים, ובשעה שבני
ישראל הלכו ממצרים דרך ים-סוף והמדבר, עד הר
סיני וקיבלו את התורה.²
זו הכוונה "משכני" – בהיותי במצרים שמעתי רמז
מהשלוחים שלך אהרן ומשה שאתה, ברוך-הוא, רוצה
למשוך אותי אליך, ואז אמרתי לא רק שאלך אחריו,
אלא ארוך.
הליכה יכולה להתפרש כהליכה כפויה או הליכה
נגררת ונרפית, אבל הביטוי ריצה מבטא ריצה מתוך
רצון או מתוך שמחה והתרוממות.
זהו "אחריו נרוצה" – בעוגג. זה מבטא בטחון מסוים,
כפי שאכן היה אופן ההליכה ממצרים עד הר סיני,
שבני ישראל הלכו בבטחון, במסירת-נפש הגדולה
ביותר של הליכה בים ובמדבר, עד שהגיעו להר סיני
לקבל את התורה.
זו הכוונה ב"הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך".
צריך להבין³: מדוע בתחילת הפסוק נאמר "משכני"
בלשון יחיד, ואחר-כך נאמר "אחריו נרוצה" – לשון
רבים?
גם, מדוע הפסוק אומר את שני הביטויים הללו,
"משכני אחריו נרוצה", בלשון נוכח, את "הביאני
המלך חדריו" בלשון נסתר, ו"נגילה ונשמחה בך"
נאמר שוב בלשון נוכח?
גם צריך להבין את דברי בני-ישראל – "שמעתי
משלוחיך רמז שאמרת למשכני" – שכל זה ישנו
בעבודה הרוחנית של האדם, וצריך להבין, מהו ענין

61

כל שלושת העניינים הללו של ה"משכני",
– שבכוח האלקי יוצאים ממ"ט שערי טומאה ומקבלים
רוח טהרה, שיש מושג בדיבורים ומבינים גם רמז
ששלוחי ה' יתברך מדברים ומרמזים. ההליכה
במסירת-נפש מרצון לקבלת התורה וענין קבלת התורה
עצמו –
כולם קיימים גם בעבודה הרוחנית הפרטית של האדם.
כתוב⁷ "ונשמות אני עשיתי".

(6) וזהו חדש, תחילת פרשת יתרו.

(7) ישעיהו נז, טז. תניא, פרק א.

(8) לקוטי תורה, ויקרא ב, ד.

(2) תרגום ורש"י על הפסוק.

(3) אור התורה, שיר השירים, ע' ס. סט.

(4) ספר המאמרים תש"א, ע' 94. 119.

(5) רמב"ם, הלכות מכירה פרק ג.

הרצון.²⁸
 כל רצון יוצר אהבה, ולכן, גם האהבה שנוצרת מהרצון²⁹
 היא מוגבלת, כי בכללות זהו רצון שמיוסד על שכל³⁰
 והתבוננות מעמיקה.³¹
 ישנו עוד אופן של רצון בנפש האלקית לאלקות, שהוא³²
 רצון בלתי מוגבל, הנעלה מהבנה וללא כל שאלה³³
 "מדוע".³⁴
 אופן רצון זה אינו בא על-פי שכל, אלא הוא מהנפש³⁵
 הנעלית משכל והעמקה, שרצון זה אינו מוגבל.³⁶
 כל הגבלה באה מצד השכל שהוא עצמו מוגבל וגורם³⁷
 להגבלה בכל דבר. הרצון שמצד הנפש אינו מוגבל³⁸
 והוא בא מדרגת יחידה המיוחדת עם היחיד, ברוך-³⁹
 הוא.⁴⁰
 אופן רצון זה הוא רק באלקות, היינו, שאופן רצון זה⁴¹
 קיים רק בנפש האלקית לאלקות. הוא קיים בכל יהודי,⁴²
 שכל יהודי מוסר את נפשו על אלקות.⁴³
 זהו שאנו אומרים⁴⁴ ¹³ "חבוקה ודבוקה כך" – כנסת
 ישראל מחובקת ודבוקה ונכללת כך, "טוענת עולך" –⁴⁵
 הם נושאים את עולך, של התורה והמצוות, "יחידה⁴⁶
 ליחדך" – הם מוסרים את נפשם לייחד אותך.⁴⁷
 קיצור. מבאר שהעבודה של הנפש האלקית איננה רק⁴⁸
 ההבנה הפשוטה באלקות, כמו ההבנה האנושית⁴⁹
 בענייני העולם הגשמיים, אלא העיקר הוא הרצון של⁵⁰
 הנפש האלקית לאלקות. יש רצון שבא מנשמה וחיה⁵¹
 ורצון זה מוגבל בהגבלת השכל. שונה הוא הרצון שבא⁵²
 מיחידה, שאינו מוגבל והוא מביא למסירת-נפש, ורצון⁵³
 זה קיים בכל אחד.⁵⁴

רבים, גם בירור הדברים הגשמיים הוא לשון רבים.¹
 אבל המברר, הנפש האלקית, הוא לשון יחיד.²
 כדי שנבין את הענין, נבין זאת מכוחות הנפש:³
 אף שעיקר מעלתו של האדם הוא השכל, כי חכמה⁴
 ומדע הם המעלות של האדם, עם זאת הרי כוח הרצון⁵
 נעלה יותר מהשכל, כי הרצון משפיע על השכל.⁶
 כאשר יש לאדם רצון אמיתי, ביכלתו להבין גם את⁷
 ההשכלה הגדולה והעמוקה ביותר.⁸
 כך גם בנפש האלקית, שאף שעיקר המעלה של הנפש⁹
 האלקית הוא שכל אלקי – היא, הנפש האלקית,¹⁰
 משיגה אלקות – עם זאת, הרי העיקר הוא הרצון¹¹
 לאלקות שיש לנפש האלקית.¹²
 רצון זה הוא בשני אופנים שונים?¹³
 יש רצון לאלקות שבא על-ידי שכל והתבוננות. כאשר¹⁴
 הוא מתבונן בענייני אלקות, על דרך משל בענין¹⁵
 ההשגחה הפרטית, איך ה' יתברך מנהיג את העולם,¹⁶
 שהרי הוא יודע את ענין ההשגחה הפרטית שהתרחשה¹⁷
 אתו עצמו, ואיך ה' יתברך מנהיג אותו ואת משפחתו,¹⁸
 או שהוא מתבונן בשכל להבין את ענין הבריאה יש¹⁹
 מאין – על-ידי ההעמקה בגדולת הבורא ברוך-הוא,²⁰
 מההבנה העמוקה מתעורר בו רצון לאלקות, שרצון זה²¹
 נמשך מהבנה שכלית והתעמקות באלקות.²²
²³ ידוע¹⁰ שבנשמה יש חמש דרגות: נפש, רוח, נשמה,
²⁴ חיה ויחידה, ואופן רצון זה בא מהדרגות נשמה וחיה.
²⁵ על נשמה כתוב¹¹ "ונשמת שדי תבינם" ועל חיה
²⁶ כתוב¹² "והחכמה תחיה".
²⁷ לכן, אופן רצון זה מוגבל בהתאם לשכל המביא את

ג.

שאלה "מדוע". כפי שאנו רואים במוחש אצל אנשים⁶⁶
 שמנותקים, רחמנא-ליצלן, מתורה ומצוות, שהנפש⁶⁷
 הבהמית היא המנהיגה שלהם והיא מובילה אותם⁶⁸
 בשני סוגי דרכים:⁶⁹
 יש כאלה שהם בעלי-תאוות ללא גבול. הם עושים את⁷⁰
 כל מה שהלכבות הגסים והתאוותניים שלהם⁷¹
 משתוקקים, ומלבד זאת שאין להם את ההגדרה של⁷²
 התורה והמצוות, הם חסרים גם את הגדרת האנושיות.⁷³
 חוסר בושע עד שהם "נמשל כבהמות נדמו"⁷⁴¹⁵.
 כשם שלבהמות וחיות אין בושע, כך גם להם אין⁷⁵

"את זה לעומת זה עשה אלקים"¹⁴.⁵⁶
 גם בנפש הבהמית, שהיא ה"לעומת זה" של הנפש⁵⁷
 האלקית, ישנם שני סוגי הרצון הללו:⁵⁸
 הרצון שבא מהבנה והתבוננות בדברים הגשמיים⁵⁹
 בעולם. לנפש הבהמית אין את ההגבלה של התורה⁶⁰
 והמצוות. אדרבה, הרי כל מהותה היא נגד תורה⁶¹
 ומצוות, שזוהי מהותה של הנפש הבהמית – רצון⁶²
 בהמי שנוגד את מהותה של הנפש האלקית, הרצון⁶³
 האלקי, בכל המובנים;⁶⁴
 ובנפש הבהמית יש גם רצון שלמעלה מהבנה וללא כל⁶⁵

(14) קהלת ז, יד. לקוטי תורה, ראה כה, ע"א. ספר המאמרים
 תרס"ח, שם.
 (15) תהלים מט, יג. כא. ראה מאמר דיבור המתחיל "וקבל
 היהודים" (הראשון, לעיל ע' 161) אות א.

(9) ספר המאמרים תרס"ח, ע' 251.
 (10) ראה לעיל ע' 150 הערה 9.
 (11) איוב לב, ת.
 (12) קהלת ז, יב.
 (13) בהושענות.

שכתוב²⁰ "הושיעני מפי אריה".
לחצוף השלישי, זה שכל-כך גאה בעצמו בהתנגדותו
לבורא ברוך-הוא ולתורה ומצוות, קורא דוד המלך²⁰
"ראם".
שלושת סוגי הרשעים הללו מונהגים על-ידי הנפש
הבהמית, וה' יתברך נתן בנפש האלקית כוח אלקי שיש
בכוחה להוציא ולהציל את כל אלה שנגררים
ומושפעים על-ידי שלושת סוגי החצופים הרשעים.
זו המשמעות של "משכני" – מהכוח של הנפש
האלקית שבא מיחידה, שיהיה "אחריך" – אחרי ה'
יתברך ותורה ומצוות – "נרצה" לשון רבים.
ה"משכני" דוחה את ההשפעה של כל שלושת
החצופים, וזאת על-ידי קבלת התורה שניתנה לשני
סוגי בני אדם. האחד: יודעי תורה בנגלה ובנסתר,
שזהו "הביאני המלך חזריו"¹. והשני: יהודים פשוטים
המתפללים, אומרים תהלים ומאזינים איך לומדים,
שזהו "נגילה ונשמחה בכך" – הם שמחים עם כ"ב
אותיות התורה, כמו שכתוב במדרש²¹.
על-ידי קבלת התורה וקיום המצוות ניצולים
מהחצופים וזוכים לנפש האלקית, "משכני", להבין את
הרמז של שלוחי הבורא ברוך-הוא, להיות חזקים
באמונה ולימוד התורה ובקיום מצוות מעשיות
בתמימות.
קיצור. מבאר שהנפש הבהמית היא ה"לעומת-זה"
של הנפש האלקית וגם לה יש שני סוגי רצונות.
בעלי-תאוה חסרי בוש, כמו בהמות, שהם מומרים
לתאבון. לא כן הרשעים שהם מומרים להכעיס, שהם
שלושה סוגי חצופים אשר דוד המלך קורא להם
בשלושה סוגי שמות. יש חצופים שלועגים מיהדות
ומדברים על ה' ועל תורתו ומצוותיו, להם קורא דוד
המלך בשם "כלב". חצופים המפרשים תורה ומצוות
כרצונם, להם קורא דוד המלך בשם "אריה". חצופים
המחשיבים עצמם נעלים מתורה ומצוות, להם קורא
דוד המלך בשם "ראם". על-ידי לימוד התורה ואמירת
אותיות התורה ניצולים מכל החצופים, וזה מחזק את
האמונה ואת קיום התורה ומעשה המצוות.

משכני אחריך נרצה

בושה. אך יחד עם זאת, כל מה שבעלי התאוות הללו
עושים הוא בשל גורם, והגורם הוא שהם בעלי-תאוות
ומומרים לתיאבון, לא להכעיס.
אך ישנם אנשים שהם מומרים להכעיס. כל מה שהם
עושים הוא כדי ללעוג לתורה ומצוות ולמרוד בבורא
העולם ברוך-הוא.
רשעים אלו לא מסתפקים בכך שהם חוטאים בכל מיני
חטאים, אלא הם גם מחטיאי הרבים¹⁶. בעזות הגדולה
ביותר ובחוצפה של עמלק הם לועגים לבורא העולם
ברוך-הוא ולתורה ומצוות, ובכך הוא כל העונג שלהם
וזה כל גאוותם.
כפי שאנו רואים במוחש בתכונתו של חצוף, שכל
הגאוה שלו היא בכך שהוא מעיז פנים לגדול; גם עז
פנים יש גבול לעזותו, כך שבפני גדול ומפורסם יש גם
לו כבוד ומידה מסוימת של דרך-ארץ, אבל החצוף
עזותו היא ללא כל גבול¹⁷. החצוף יודע שהוא בריה
שפלה וגאוותו של החצוף היא עזותו שמעיז כנגד גדול
ומפורסם, וככל שהוא חצוף יותר, העזות היא יותר.
קיימים שלושה מיני חצופים:
יש חצוף שהעזות והחוצפה שלו הן בדיבור. הוא לועג
לבורא ברוך-הוא בחוצפה הגדולה ביותר, הוא לועג
לתורה ומצוות. נער-הפקר;
יש חצוף שאינו מסתפק בחוצפה של דיבור על ה' ועל
תורתו, הוא חצוף שנושך. הוא חוצפן שעושה בתורה
ומצוות כרצונו, הוא חצוף שכופה על שומרי תורה
ומצוות לפרש את התורה עם העזות המחוצפת שלו;
ויש חצוף שכופר בכל ענין אמונת הבורא ושמירת
התורה והמצוות ואומר שהדעה והיושר שלו נעלים
יותר – להבדיל בין טומאה לטהרה – מתורה ומצוות.
לשלושת החצופים הללו כנגד הבורא ברוך-הוא ותורה
ומצוות קורא דוד המלך בשמות "כלב", "אריה"
ו"ראם":
לחצוף בדיבורו קורא דוד המלך "כלב", כמו שכתוב¹⁸
"מן[יד] כלב יחידתי". תכונתו של כלב היא לנבוח, הוא
נובח אפילו כלפי הירח¹⁹.
למתחצף לתורה קורא דוד המלך "אריה" כמו

19 ראה תורת מנחם – התוועדיות, תשד"מ, חלק ב, ע' 880.
20 תהלים שם, כב.
21 שיר השירים רבה, פרשה א, ד.

16 ראה לעיל ע' 181.
17 סנהדרין קה, ע"א.
18 תהלים כב, כא.

ספר השיחות - ה'ש"ת"ש"א בלה"ק

1 (בגלל שמחת ההצלה של כ"ק אדמו"ר, שביום זה
2 - ג' תמוז תרפ"ז - שוחרר מבית הסוהר "שפרלקה"
3 הידוע ברוסיה, חגגו סעודת שמחה בבית הרבי.
4 באמצע הסעודה נכנס אחד מהאורחים הנכבדים
5 ונתבקש ליטול ידיו ולהצטרף לסעודה. ענה האורח
6 שהוא כבר אכל סעודת שבת. אמר על כך כ"ק
7 אדמו"ר:)
8 א. מנהג החסידים הוא מנהג מיוחד על יסודי
9 התורה בעונג של עבודה, כמאמר¹ אזיל לקרתא
10 עבדית כנימוסא.
11 כשבאו המלאכים אל אברהם אבינו, היו נראין
12 כאוכלין². כשעלה משה רבנו למקום לקבל את
13 התורה, לחם לא אכל ומים לא שתה³ באכילתו
14 הגשמית לא היה למשה רבנו במה להתבייש בפני
15 המלאכים, גם לא בפני הספירות והנאצלים של
16 אצילות העליון. אלא היה זה בגלל שבד' האמות
17 שנמצאים בהן צריכים להתנהג כפי שנהוג שם על פי
18 קביעת ההנהגה שלמעלה.
19 כשמקיים מצוה, חושבים שזה במעשה בלבד, אך
20 לאמיתו של דבר צריכים לחיות ולחוות בכל
21 המדריגות.
22 הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי היה מתבייש לעלות
23 לתורה, וזאת מפאת ההרגשה בכל המדריגות
24 שהעולה לתורה עולה. בעולם העשיה עולה הנפש
25 לתורה, בעולם היצירה עולה הרוח לתורה, בעולם
26 הבריאה עולה הנשמה לתורה, בעולם האצילות עולה
27 חי' לתורה, ויחידה' עולה לתורה.
28 ב. היום - ג' תמוז - מלאו י"ד שנה מהיום בו
29 שוחררתי, בזכות הוד כ"ק אבותי רבותינו הקדושים,
30 מבית הסוהר "שפרלקה", בשנת תרפ"ז בפטרבורג.
31 י"ד שנה בגימטריא "יד", שזה הענין של "יד
32 החזקה", וכעת מתחיל "יד הגדולה".
33 בקריעת ים סוף כתוב⁴ וירא ישראל את ה'יד
34 הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויאמינו בה' וגו'.
35 במצרים עצמה, למרות שגם שם היו נסים, כדכתיב⁵
36 והפלה וגו' ולכל בני ישראל היה אור וגו', אף על פי
37 כן הם לא ראו את שם הוי', הם חשבו שזה הכל
38 טבעיות.
39 על-דרך כמו אצל אבימלך, למרות שבקבלה

40 מדובר בזה מדריגות גבוהות, אף על פי כן לא ידע
41 רק משם אלקים. כך גם במצרים, שזה הענין של
42 מיצר ים, שהוא ענין הכוח, הם לא ראו את שם הוי'.
43 לכן מתו בשלשת ימי האפילה הרבה מבני ישראל,
44 שהאמינו ולא האמינו. רק בצאתם ממצרים, ערות
45 הארץ, הכירו, שגם במצרים היה הגילוי של שם הוי'.
46 למרות שגם אחרי יציאתם ממצרים, חנו לפני
47 בעל צפון⁶ - שעל-פי דין הרי אסור להזכיר סימן
48 במקום של עבודה זרה, אלא שזה על פי דיני התורה.
49 כאשר יהודי יאמר זאת, הוא ממשיך ח"ו הארה
50 במקום שאינו מוכשר לכך. אך תורה היא הרי אמת,
51 ולכן אומרת התורה איך היה המעשה ובכך גופא
52 מבררים זאת - ובכלל היו אז בני ישראל במדבר לפני
53 קבלת התורה, מכל מקום עם יציאתם ממצרים ערות
54 הארץ, בשינוי האויר, זה גרם שהם ראו את שם הוי'.
55 ג. מסירות נפשם של יהודי רוסיה באותו זמן
56 היתה להפליא. אצלם זה היה דבר פשוט, הם מסרו
57 את עצמם לגמרי. על עצמם לא חשבו כלל. מלמד לא
58 חשב כלל אם יאסרו אותו או לא. שלא ללמוד - לא
59 היתה שאלה כלל, חשבו רק על בני הבית, מה יהיה
60 אצלם, שיהיה להם לחם ומים.
61 פעם אחת נערכה אסיפה עם הבחורים
62 המבוגרים לדון בקשר למלמדים. ישוב הדעת היה,
63 כיוון שהסכנה - של שליחה לארץ גזירה ושאר
64 עונשים חמורים - מתחזקת, הרי המלמדים שרוצים
65 להישאר - ישארו, אך האם יש להכריח את
66 האחרים, שבגלל בני ביתם יעזבו את עבודת הקודש.
67 נרשמו מיד שבעים בחורים למלא את מקומם של
68 המלמדים הנשואים, ללמוד עם התלמידים. לאחר
69 מכן יצא להם לסבול יסורים גדולים מצד
70 ה"יבסקציה" מחריבי הדת, ימח שמם. למרות שעינו
71 אותם עינויים קשים - לא סיפרו מי הם המנהלים
72 והמדריכים של תנועת העבודה.
73 גם צעירי התלמידים, בני עשר ושתים עשרה
74 שנה, היה בהם חוש מסירות הנפש עד להפליא. מאה
75 אמריקאים לא יעשו מה שיד אחת מהם עשתה.
76 היה כדאי לקחת ילד משם - מרוסיה - כמלמד,
77 ללמד את בחורי מדינה זו הענין של מסירות נפש.
78 הצעירים כאן באמריקה לא נתפתחו עיניהם לראות
79 אור, הם הרי לא יודעים כלל מה זה. מסירות נפש

(4) שמות יד, לא.

(5) שמות ט, ד. - שמות י, כג.

(6) ראה שמות יד, ב.

(1) שמות רבה מז, ו.

(2) בבא מציעא פו, ב. בראשית רבה מז, יד.

(3) שמות לד, כח.

קבוע במדבר שממה?
 ענה לו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: הרי, שגם שם
 יש להדליק, שיראו שזה מדבר שממה, וכדי שהנשמה
 תתבייש מהפנס.
 שאל שוב הר' יוסף יוזיק הורוויץ: ומה הדין אם
 הפנס קבוע בים?
 ענה לו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: הרי, שיש
 להתפשט, לקפוץ אל תוך הים ולהדליק שם את
 הפנס.
 ושאל הר' יוסף יוזיק הורוויץ: האומנם זהו חסיד?
 ענה לו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, אחרי התבוננות
 רבה: אכן, זהו חסיד!
 העיר הר' יוסף יוזיק הורוויץ: אינני רואה את
 הפנסים.
 אמר לו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: מפני שאינך
 פנסאי.
 ושאל הר' יוסף יוזיק הורוויץ: כיצד נעשים
 פנסאי?
 ענה לו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: צריכים להיות
 סור מרע. להתחיל מעצמו, לרחוץ את עצמו
 ולהתעדין, ואז רואים את הפנס. בשעה שהאדם עצמו
 חומרי חלילה, רואה הוא חומריות, אך כשמזדככים
 רואים את העדינות בזולת.
 שאל שוב הר' יוסף יוזיק הורוויץ: האם מותר
 לתפוס את הזולת בגרונו?
 ענה לו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: בגרונו לא, אבל
 בכנף הבגד העליון - כן.
 ז. כ"ק אדמו"ר הזקן בבואו לליאזנא היה עדיין
 אברך. בליאזנא היה אז מכשף - בליאזנא גר אז גם
 הבעל שם מליאזנא, ר' ראובן - ואירע משהו בעיר
 וכ"ק אדמו"ר הזקן הראה מופת. העיר בכלל היתה
 מלאה אז במתנגדים, ונעשה רעש, והכריחו את כ"ק
 אדמו"ר הזקן לבוא לויטבסק לבית הדין להסביר
 ולתרוץ מה שאירע.
 כ"ק אדמו"ר הזקן ענה להם, שאין לו מה לומר,
 אלא יספר להם מה ששמע מרבו, המגיד ממזריטש,
 שסיפר לו ממורנו הבעל שם טוב.
 פעם הראה מורנו הבעל שם טוב מופת בעיר
 בראד, ורצו להחרים אותו. אמר להם מורנו הבעל
 שם טוב, שאין הוא עושה זאת בעצמו אלא בשותפות
 עם אביו.
 ומורנו הבעל שם טוב הסביר, שהפסוק⁷ ואם
 בריאה יברא ה' - הוא ראשי תיבות אביו.

בעיניהם היא שבבוקר לא שותים מיץ אלא חלב. גם
 אלה שראו אור, חסר בהם ענין מסירות הנפש. ומה
 שכואב יותר, שגם אלה שבאו משם - מרוסיה -
 ועמדו שם בקשרי המלחמה, הנה בבואם לכאן נעשו
 מטושטשים.
 ד. צריכים לעשות תשובה. למדינות הנפגעות
 מספיקה תשובה כללית, ואילו אנו כאן זקוקים
 לתשובה ממש.
 העולם טועה בענין התשובה, בחשבו שזה ענין
 של דמעות, לבכות. לאמיתו של דבר יכולים להיות
 בתנועה של שמחה וטוב לבב, ויחד עם זה לעשות
 תשובה. טוב לבב הרי צריך להיות תמיד, שכן ההיפך
 מזה הוא הרי עצבות, אלא הכוונה היא שיכולים
 להיות בתנועה של שמחה, ויחד עם זה לעשות
 תשובה כפי שצריך.
 ה. תשובה בפשטות משמעה, שהרי יכול להיות
 שאדם מניח תפילין והן ח"ו פסולות. שלא זו בלבד
 שהוא מברך ברכות לבטלה, הרי הוא ח"ו בבחינת
 קרקפתא דלא מנח תפילין. צריכים לבדוק את
 התפילין, ואכן לדעת בעצמו הדינים בכל פרט ופרט,
 לא להסתמך שכאשר משלמים הרבה כסף זה כבר
 סימן של כשרות.
 כך גם בעניני דיבור של דברים בטלים, ליצנות,
 לשון הרע, רכילות ושקר, שיכול להיות שחושבים,
 שאין בכך כלום, ובאמת זה שקר גמור. ואי
 ההתבוננות בכך באה רק מצד פריקת עול.
 ו. החסיד ר' יוסף יוזיק הורוויץ, או כפי שקראו
 לו, ייזעע מדוקשיץ, ייזעע ממוסקבה, או ייזעע
 מורשה - שהיה דר במשך ימי חייו בערים אלו - בא
 פעם עם חתנו החסיד התמים ר' פייבל זלמנוב אל
 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לשבת, בוורצבורג - מקום
 הבראה במדינת אשכנז - בשנת תרס"ז. אז היה גם
 החסיד ר' אלימלך סטאפצער.
 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק התפלל בשבת כדרכו
 בקודש באריכות. בינתיים עשו האורחים קידוש
 ו"לקחו" מדה רבה של משקה. כשישבו לאחר מכן
 לסעודת שבת, שאל החסיד ר' יוסף יוזיק הורוויץ
 מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: רבי, מהו חסיד?
 ענה לו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: חסיד הוא
 פנסאי - האיש שהולך ברחובות להדליק פנסי העיר
 -, לפנסאי מוכן מוט ובראשו גול אש, הוא יודע
 שהאש איננה שלו, ומסתובב להדליק את הפנסים.
 שאל הר' יוסף יוזיק הורוויץ: מה הדין כשהפנס

לאחר מכן באו בשלישית ושוב הורו לי לקום, 43
 ושוב עניתי להם שלא אקום. 44
 היכוני מתחת לסנטר, ובמשך זמן רב חשתי 45
 הכאב. המכה היה גם כן יהודי בשם קאוואלאו. 46
 בצאתם אמר לי ברוסית מתוך כעס ורציחה: "מי 47
 טיעביע נאאוצים" (נלמד אותך לקח) ועניתי לו 48
 באידיש: אינני יודע מי את מי. 49
 לאחר מכן קראוני למשרד ושם ראיתי את 50
 ה"נייר" שלי, עליו היו רשומים כמה הוראות 51
 ומחיקות. פסק מסויים ומחיקה. הוראה אחת היתה 52
 עשר שנים גלות סולובקי - מקום גירוש בסיביר - 53
 מחיקה בהוספת המלה "ניעט" - לא. ההוראה 54
 האחרונה היתה: שלש שנות גלות לקוסטרומה - עיר 55
 רחוקה ברוסיה הצפונית. 56
 היה זה ביום חמישי, א' דראש חודש תמוז - 57
 תרפ"ז - הם שאלו אותי כיצד אני רוצה לנסוע, 58
 ועניתי: בדרך הטובה ביותר - ברכבת הבינלאומית - 59
 ושאלו אם יש לי מספיק כסף עבור נסיעה כזו, 60
 ועניתי: אם אין לי כאן, אתן הוראה ויביאו לי מביתי, 61
 והם ענו: לא, יש לכם רשות לנסוע רק במחלקה 62
 השנייה, ונתנו לי רשות להתראות עם בני ביתי במשך 63
 שש שעות, ובשעה 12 בלילה עלי לנסוע ברכבת 64
 לקוסטרומה. שאלתי: מתי אגיע לקוסטרומה? וענו: 65
 בשבת. ואמרתי להם: בשבת לא אסע בשום אופן. 66
 באותו יום היתה לי "התראות" עם חתני הרש"ג 67
 שליט"א ועם נכדי שלום דובער שי' ועוד, ומעבר 68
 לסורגי בית הסוהר צעקתי אליהם שישתדלו שלא 69
 אצטרך לנסוע בשבת. לפועל לא נסעתי ב"ה בשבת, 70
 נשארתי ב"שפרלקה" עד יום ראשון. ביום ראשון 71
 שחררו אותי לשש שעות ללכת לביתי, ובערב נסעתי 72
 והגעתי לקוסטרומה ביום שני. 73
 בימים האחדים שבין יום חמישי ליום ראשון, 74
 למרות שלא שינו מסדרם הרגיל, אך ההרגשה היתה 75
 אחרת לגמרי. בבואי לקוסטרומה כבר היה שם 76
 החסיד ר' מיכאל דווארקין, ובמשך מספר הימים 77
 שהקדים בבואו לשם, קיבץ מספר ילדי ישראל 78
 והקים "חדר". גם המקוה שנחרבה שם - תוקנה. 79
 ט. מסירות נפשם של יהודי רוסיה היתה אין 80
 לשער. צריכים להיעשות לפנסאים ולא להתהלך 81
 בחושך. 82
 החסיד ר' הלל מפאריטש ישב פעם בהתוועדות 83
 עם חסידים. באמצע ההתוועדות שלחו אחד - שהיו 84

הגמרא בנדרים⁸ (וברש"י במקומו) שואלת: והלא 1
 אין כל חדש וגו', ועונה, שזה פי הארץ שנברא בערב 2
 שבת בין השמשות, אלא שקירבו אותו לאותו זמן. 3
 שאלוהו: הרי "ואם" מתחיל בוא"ו? ענה להם 4
 מורנו הבעל שם טוב: אפילו אביי לא יכל לעשות 5
 שום דבר בלי ה"ואו"ו", שכן ו' רומז על ענין המשכת 6
 התורה. אביי היה המקור לתורה שבעל-פה, כידוע 7
 מהגמרא, אביי ורבא תרוייהו מבית עלי וכו' אביי 8
 דעסק בתורה כו', שכן על ידי תורה יכולים להמשיך 9
 את פי גן-עדן וכן את פי הגיהנם. 10
 עיקר חטאם של קרח ועדתו, היה - הנועדים על 11
 הוי"ו, ההתנגדות ללמעלה מן הטבע, שזהו ענין 12
 הסמיכות של פרשת קרח לפרשת חקת, חקת התורה 13
 היא הרי הענין של למעלה מהטבע. כידוע מאמר 14
 חז"ל, מה ראה קרח לחלוק - פרה אדומה ראה וכו'. 15
 ובני קרח לא מתו¹⁰, הם ישנם בכל הדורות. 16
 ח. בהיותי ב"שפרלקה", ברוך השם - אני אומר 17
 בכוונה ב"ה, אמנם היו אלה יסורי מוות, אך בדיעבד 18
 אני אומר ב"ה, שכן זה הכאיב כל עצם. לא יכולים 19
 לומר כל שיערה, שהרי בשערות אין הרגש, אך כל 20
 עצם כאבה מהיסורים העצמיים שהיו יסורי מוות 21
 וממה שראו איך שיורים באחרים. 22
 אני מייקר מאד אותו זמן, ישבתי בחדר חשוך 23
 שלא הבחינו בו בין יום ובין לילה, רק כשעוררו 24
 בבוקר מהשינה, שזה היה בסדר קבוע, ידעו שיכולים 25
 להתפלל שחרית, לאחר מכן היה סדר קבוע, 26
 שהכניסו מים חמים בחדר. 27
 פעם נכנסה אלי חבורת שוטרים, היה זה אחרי 28
 התפילה, בשעה אחת עשרה לפני הצהרים, בהתאם 29
 לסמינים שהיו לי. כשהם נכנסו הם הורו לי לקום. 30
 היתה אצלי החלטה שלא להתפעל כלל מהסטרא- 31
 אחרא, לא לחשב אותם למציאות, וכאילו אינם וכאין 32
 ואפס ממש. ועניתי להם שלא אקום. דיברתי באידיש. 33
 ויאמרו שיכו אותי - ועניתי: נו, - והם אכן היכוני 34
 והלכו להם. 35
 מאוחר יותר באו שוב. אז היה גם לולאו ביניהם, 36
 והוא אמר לי: רבי, מדוע אינכם מצייתים, הרי רוצים 37
 לבשר לכם על הקלה במצבכם, מדוע אתם מתנהגים 38
 במחזקות, הרי יכו אתכם עוד פעם, הרי יענישו 39
 אתכם עוד פעם. - העונש היה מאסר בצינוק, בו 40
 עומדים ברפש ובבוץ ועכברים ותולעים רוחשים 41
 מסביב - ולא עניתי לו. 42

9 החושך, ואת בני ביתם הם מובילים בדרך החושך.
10 אצלם הרי היו צריכים להיות בתים חסידיים, הילדים
11 - יראי שמים באמת, לא רק להתפלל שלש פעמים
12 ביום, לברך וכדומה, אלא אכן יראי שמים אמיתיים.
13 הם היו צריכים ללמוד חסידות. אין אני מתכוון רק
14 ללמוד אלא להתנהג בדרכי החסידות.
15 הזמן קצר מאד, אך בזמן קצר זה צריכים לעשות
16 מה שיכולים.

ש"פ קרח, ג' תמוז, בסעודת ויום

1 יכולים לסמוך עליו - למרתף כדי להעלות משם יין.
2 בירדו למרתף, צעק האברך: הרי חושך כאן. ענה לו
3 אחד מהנוכחים: זה רק בתחילה כך, לאחר מכן
4 מתרגלים ונעשה אור.
5 נענה הר' הלל ואמר: אכן, לאחר מכן חושבים
6 שגם החושך מאיר.
7 וזה המצב כיום, חושבים שהחושך הוא אור.
8 האשמה היא יותר על אלה שראו אור ומשלימים עם

אגרות קודש

ב"ה, ז' מני"א, תרצ"ט

אטוואק

ידידי הנכבד והנעלה ווי"ח אי"א

מוהררמ"א שי' חדקוב

1 שלום וברכה,

26 בעזה"י יהי טובת הרבים ברוחניות אשר בכל המוסדות
27 יהיו יראי ויראות אלקים, וחבל אשר מדינתם עני'
28 במעשים ציבוריים, אשר ע"כ על אחדים שישנם נופל העול
29 הגדול לעשות הכל, והשי"ת יהי בעזרם בגשמיות
30 וברוחניות.

31 בדבר התלמודות אחות רחמני, איני יודע איזה
32 נסיונות רוחניים ישנם בלימוד זה יותר מכמו בלימודים
33 אחרים. ולדעתי טוב הי' אם היתה קבוצה שלשה או
34 חמשה חברות יחד, הנה זה טוב בכל מקום ובכל זמן, כי
35 אז הם גרופע שלמה ויכולים להסתדר באופן הנרצה, לא
36 כן אחת שהיא נכנסה בהזרם הכללי הבלתי מתאים גם
37 לרוחה של תורה ודרך ארץ, וכפי ששמעתי הנה בלינת
38 הצדק מתלמדים אומנות זו במעט זמן.

39 בדבר יסוד שיעורים פדגוגים, יעזור השי"ת כי יבוא
40 מהכח אל הפועל טוב לטובה ולברכה.

41 בדבר תקנון "יהדות" הנני שולח הערותיו של כבוד
42 חתני יקירי הרה"ג הרה"ח הרמ"מ שליט"א שניאורסאהן.

43 וכדאי לי ההוצאה בזמן ובכסף, אם הביא לו איזה
44 תועלת לפועל, ויתן השי"ת אשר הטוב שבענין זה יבוא
45 בעזרתו ית' מהכח אל הפועל לטובה ולברכה בגשם וברוח.

46 בהערכת רשימת תיקוני המקואות וכמה שיעלה
47 תיקונם, צריכים למהר ככל האפשר, כי הזמן חולף.

48 אכפול בקשתי בדבר תקנון לאחות תמימים.

49 אודות העתקת מכתבים וסיפורים, הנה עלה בדעתי
50 אשר האחו"ת דריגא היתה צריכה להו"ל איזה ירחון זמני

51 - כמו התמים שאין עליו זמן קבוע, ורק בדרך אגב יוצא
52 הוא ג' פעמים בשנה, י"ט כסלו, ב' ניסן, י"ב תמוז, אבל
53 אין זה חיוב - ותוכנו יהי מדורים א' התעוררות על מדות
54 אחו"ת. ב' ידיעות מקבוצות אחו"ת המתקיימות ואשר
55 בעזה"י יתוספו, ג' תולדות הנשים החסידיות בחסידי

2 בטח קיבל מכתבי העבר בברכת רפואה לאמו תחי',
3 והשי"ת יקים את דבר הברכה וישלח לה רפואה ויחזקה
4 ויאמצה בגשם וברוח, ומבקשו להודיעני ממצבה בהוה.

5 ועתה אענה על מכתבו מכ"ה לחדה"ע.

6 ספר השנה קבלתי, לא אדע עד כמה עלו ההוצאות,
7 וכבר הזכרתי באחד ממכתבי אשר ההלואה בסך אלף לט
8 הי' על מנת שיהי יסוד להוצאות ספרים למקרא הצעירים
9 והנוער ברוחה של האח.

10 ענין דובין פונד, נהניתי לשמוע כי נעשה צעד בזה,
11 והשי"ת יהי בעזרם בגשם וברוח.

12 בענין האפרוה היים, שנבחרו שלשה מידידנו הר"מ
13 פיזאוו הר"ד דובין והר"י קראמניקאוו יחיו, נהניתי, והנני
14 כתב אליהם לחזקם שישתדלו בהנוגע בגשם וברוח.

15 נהניתי לשמוע כי הותחלה התעמולה במלאכת יד,
16 ועושות רושם טוב, וצריכים להתחזק בזה לסדרו בכל
17 מקום האפשר, ומלבד התועלת הרוחני במניעת הרע,
18 משחק הקוביא והשעמום, יש בזה תועלת גשמי בכלי
19 לפרנסה, וטוב מאד אשר התחילו בתעמולת מלאכה בקרב
20 הנערים והשי"ת יצליח.

21 הכנת אישים מתאימים להנהגה מוסדי מלאכה עבודה
22 וצדקה, מוכרח הוא שיהיו מאנשים ונשים עפ"י תקנון
23 ותכנית מיוחד, וראוי הדבר להשקיע בו כחות מרובים
24 במרץ רב (שלא כטבעי הקורלאנדי והלעטנאלי), כי היא
25 טובת הרבים שיתפרנסו בעזה"י מזה בהרחבה, ויותר כי

מאיראווויטש, או אחרת מהמתאימות לזה, לבוא
ללעמבערג על שתי שבועות, ויסדרו אסיפות נשים
פומביות אשר תוכל לנאום ולסדר אגודת נשים. ההוצאות
בנסיעה וחזרה והאטעל עם ההוצאה הדרושה לה בהיותה
שמה, יהי בכבוד, וכמובן אשר צריכים זמן כשני שבועות
להכין עבודה קבלת פנים נהדרה. ויואל להשיב תיכף כי
הזמן יקר. השי"ת יהי בעזרו ויצליחו בגשמיות
וברוחניות.

ידידו הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק

אג"ק מוהריי"צ כרך יז

חב"ד, ד) העתקת מכתבים סיפורי[ם], ומכל מכתב וסיפור
יהי האפהאנדלונג מזה, ה) שלום אחיות אשר יכתבו
החברות בעצמן, והירחון יהי בשני שפות עברית ואידעש,
ויחזיק לא יותר משתי בויגין דפוס. והנני חפץ לידע חו"ד
ידידי בזה, והייתי מבקשו להזמין אליו את מרת חי' סימא
תי' דובין, את מרת גאדין, מרת בלינער יחיו, ועוד את מי
שהוא ימצא לנכון, אשר יוצאו איזה ירחון כאמור, ואשר
יסדרו הצעה נכונה בזה, ויפנו אלי בבקשה בזה.

זה איזה זמן אשר ע"י אני"ש שי' בלבוב הנני מעורר
על אודות טהרת המשפחה, שהמצב שם לא טוב, והוריתי
להם אשר יסדרו אגודת נשים. אבל אין הם יודעים איך
לסדר דבר זה, ועלה בדעתי אולי יכולה היא מרת

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד סיון, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ ענף עץ אבות וכו'
מוה"ר מתתי' יחזקאל שי'

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו מטו"ב סיון ואיזה ימים לפני זה הגיעני שני טופסים מספרו, ונהניתי לראות
שהוסיף הוראת המקורות אשר זה מוסיף חשק להמעין לעיין גם בפנים הספרים ועוד אשר צריך
לחפש עצות ודרכים איך לרמות היצה"ר שלא ירגיש שמשדלים שאיש פלוני או אשה פלונית ילמדו
תורה או יוסיפו בהידור מצוה.

ומה טוב הי' אם הי' מוסיף ג"כ בספרו מפתח ענינים מהד"ת שמביא בהם בכדי למצוא בנקל
ענין פרטי דתורת החסידות ומה שאמרו בזה גדולי עולם נשיאי החסידות.

וכפי הנהוג עתה אפשר כדאי לעשות מפתח ענינים מכל ספריו יחד ולהדפיסו בפני עצמו (ובטח
זהו ג"כ מעין פרסומת כיון שע"ז בודאי ימצאו כאלו שירצו לקנות מספריו שהופיעו עתה), שע"ז
תורחב האפשרות לכל הרוצה להודע ע"ד הנ"ל בהנוגע לכמה וכמה מנשיאי החסידות שאודותם כתב
בספריו...

בכבוד ובברכת הצלחה.

פרק ג משנה ג

רבי שמעון אומר: שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, באלו אכלו מזבחי מתים, שנאמר: כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום. אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, באלו אכלו משלחנו של מקום, שנאמר: וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה':

נקודות משיחות קודש

מסיחין בסעודה, ועם זאת כתב "כל שולחן שלא אמרו עליו דברי-תורה, כאילו אכלו מזבחי-מתים". וצריך לומר שכוונתו היא, קודם האכילה או לאחריה⁷ או כדברי האליהורבה שהביא המשנה-ברורה⁸ שבין תבשיל לתבשיל מותר לדבר.

(ליקוטי שיחות, כרך לה, עמ' 225)

יש להבין את דברי התנא, ששלושה שאכלו יחדיו ולא אמרו דברי-תורה, כאילו אכלו מזבחי-מתים - הלוא ביטול תורה הוא ענין חמור מאוד והעונש עליו חמור יותר (מ"כאילו אכלו מזבחי-מתים") וכפי שלמדנו⁹, "כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק" נאמר עליו¹⁰ "כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר - הכרת תכרת"!

ולאידך גיסא - המשנה ממשיכה ואומרת, "שלושה שאכלו.. ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחנו של מקום", וצריך להבין: האם זהו כל השכר בעבור אמירת דברי-תורה, והרי השכר על לימוד תורה רב ונעלה באין-ערוך¹¹! כן יש להבין את הלשון "שלושה שאכלו", מדוע דוקא "שלושה"?

ביאור הענין: משנתנו לא באה לתאר את השכר על לימוד תורה ואת העונש על ביטול תורה, אלא להשמיענו את גודל מעלת הלימוד והשפעתו על האכילה. אומרת לנו המשנה כי שולחן שנאמרו עליו דברי-תורה - המאכל עצמו נעשה חלק מ"שלחנו של מקום".

מעלה מיוחדת זו קיימת רק אם בסעודה השתתפו לפחות "שלושה", שכן אז יש קביעות; כמו לענין "זימון" ובדוגמת "בתלת זימני הווי חזקה" (בשלוש פעמים הרי זו "חזקה"). כל ענין רוחני שיש בו "קביעות" - פועל ומשפיע גם על הגשמיות. לכן, תורה שלומדים באופן של "קביעות", בזמן הסעודה, מעלה את האכילה ועושה אותה לחלק מ"שלחנו של מקום".

ולאידך גיסא - אם בעת קביעות האכילה לא נאמרו דברי-תורה, הרי זה "כאילו אכלו מזבחי-מתים". זאת מכיון שהתורה היא "תורת חיים"¹² ובלעדיה אין "חיות"; לכן מוגדרת אכילה שכוז כאכילה מ"זבחי מתים" (היפוכה של אכילה שנאמרו עמה דברי-תורה "תורת חיים").

(שיחות קודש תשכ"ח - פרשת שלח)

נשאלת השאלה: כיצד מותר לדבר (אפילו דברי-תורה) בעת הסעודה, הרי למדנו¹ "אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ויבוא לידי סכנה" ("כשיוצא הקול נפתח אותו כובע שעל פי הקנה ונכנס בו המאכל ומסתכן.. מאכל ומשתה הולך דרך הושט" - רש"י)?

ויש לומר כי אמנם נחלקו בכך אמוראים:

נאמר בגמרא²: "רב נחמן ורב יצחק הוי יתבי בסעודתא; אמר ליה רב נחמן לרב יצחק, 'לימא מר מילתא' (יאמר אדוני דברי-מה); אמר ליה, 'הכי אמר רבי יוחנן - אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה'".

ולכאורה יש לתמוה, וכי רב נחמן לא ידע ש"אין מסיחין בסעודה"?!?

זאת ועוד: מכיון שרב יצחק סבר שאסור לדבר בשעת הסעודה, כיצד אמר מה שאמר? ואף אם נאמר כי מוכרח היה להשמיע לרב נחמן את הדין ש"אין מסיחין" - היה עליו לקצר בדבריו ולומר רק את עצם ההלכה ואילו את הטעם לכך ("שמא יקדים וכו'") יכול היה לדחות לאחר מכן!

ונראה לבאר, שבאמת גם רב נחמן ידע את ההלכה ש"אין מסיחין בסעודה". כוונתו באומרו "לימא מר מילתא" היתה לא לסתם דברים, אלא לדברי תורה. זאת משום שלדעת רב נחמן הדין ש"אין מסיחין בסעודה" מפני הסכנה חל אך ורק על שיחת חולין ולא על דברי-תורה. בדברי-תורה - סובר רב נחמן - אין לחוש לסכנה שכן "תורה מגנא ומצלא"³ מפני כל סכנה אפשרית.

על כך השיב לו רב יצחק - כי מכיון שטעם הדין ש"אין מסיחין בסעודה" הוא, "שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה" - הרי שהלכה זו חלה גם על דברי-תורה. כדוגמת דברי הגמרא⁴ לגבי עשיית מצוה - שאף כי "שומר מצוה לא ידע דבר רע"⁵ ו"שלוחי מצוה אינן נזוקין", בכל-זאת - "היכא דשכיח הויקא, שאני" (במקום שההיזק מצוי, שונה הדבר ואין להסתכן אף לא לצורך מצוה). לכן האריך רב נחמן והוסיף את הטעם לאיסור - "שמא יקדים קנה לוושט" - כדי להדגיש שבמקרה זה חל הגדר של "שכיח הויקא" (הנזק מצוי) ולכן אין מסיחין בשעת הסעודה, אפילו לא בדברי-תורה.

להלכה, כתב המגן-אברהם⁶ שאף בדברי-תורה אין

(1) תענית ה, ב. (2) שם. (3) סוטה כא, א. (4) פסחים ה, ב. (5) קהלת ה, ה. (6) אורח-חיים סימן קע ס"ק א. (7) כמו שכתב ה"ערוך השלחן" שם. (8) שם ס"ק א. (9) סנהדרין צט, א. (10) שלח טו, לא. (11) ראה לדוגמה להלן פ"ו משנה א. (12) ברכת "שים שלום" בתפילת שמונה-עשרה.

פרשת שלח

יג * וידבר יהוה אל־משה לאמר: ד שלח־לך אנשים ויתרו את־ארץ כנען אשר־אני נתן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל גשיא בהם: ג וישלח אתם משה ממדבר פארן על־פי יהוה כלם אנשים ראשי בני־ישראל המה: (ד) ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן־זפור: ה למטה שמעון שפט בן־חורי: ו למטה יהודה כלב בן־נפנה: ז למטה יששכר יגאל בן־יוסף: ח למטה אפרים הושע בן־נון: ט למטה בנימין פלטי בן־רפוא: י למטה זבולן גדיאל בן־סודי: יא למטה יוסף למטה מנשה גדי בן־ססי: יב למטה דן עמיאל בן־גמלי: יג למטה אשר סתור בן־מיקאל: יד למטה נפתלי נחבי בן־נפסי: טו למטה גד גואל בן־מכי: טז אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את־הארץ ויקרא משה להושע בן־נון יהושע: (ישראל) יז וישלח אתם משה לתור את־ארץ כנען ויאמר אלהם עלו זה בנגב ועליתם את־ההר: יח וראיתם את־הארץ מה היא ואת־העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אמריב: יט ומה הארץ אשר־הוא יושב בה המובח הוא אמרעה ומה הערים אשר־הוא יושב בהנה תבמחנים אם במבצרים: כ ומה הארץ השמנה היא אם־רזה היש־בה עץ אם־אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי כפורי ענבים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת מוצש"ק ש"פ שלח תשל"ח)

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ (יג, כ)

המשמעות של לקיחת הפירות היא - הפיכת פרוחיה של ארץ כנען, שמעשיה משתתים ומקלקלים מכל האמות, לפרות השייכים לעם היהודי. כן שגשיאי ישראל יתחזקו ויקחו מפרי הארץ - יש, אפוא, משום 'פתיחת הצנור' לכבוש הארץ על ידי בני ישראל והפיכתה לארץ קדושה וטהורה.

שני כא ויעלו ויתרו את־הארץ ממדבר־צן עד רחב לבא חמת: ב ויעלו בנגב ויבא עד־חברון ושם אחימן ששן ותלמי ילדי הענק וחברון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים: ג ויבאו עד־נחל אשכל ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאֶהוּ במוט בשנים ומן־הרמנים ומן־התאנים: ד למקום ההוא קרא נחל אשכול על אדות האשכול אשר־כרתו משם בני ישראל: ה וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום: ו וילכו ויבאו אל־משה ואל־אהרן ואל־כל־עדת בני־ישראל אל־מדבר פארן קדשה וישבו אתם דבר ואת־כל־העדה ויראום את־פרי הארץ: ז ויספרו־לו ויאמרו פֶּאֶנוּ אֶל־הָאָרֶץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה: ח אפס פירעו העם הישב בארץ והערים בצורות גדולות מאד וגם ילדי הענק ראינו שם: ט עמלק יושב בארץ הנגב והחתי והיבוסי והאמרי יושב בהר והכנעני יושב על־הים ועל יד הירדן: י ויהם כלב את־העם אל־משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אתה פריכול נוכל לה: יא והאנשים אשר־עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל־העם כי־חזק הוא ממנו: יב ויצאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל־בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל־העם אשר־ראינו בתוכה אנשי מדות: יג ושם ראינו את־הנפילים בני ענק מן־הנפילים וגהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם: יד * ותשא כל־העדה ויתנו את־קולם ויכבו העם בלילה ההוא: טו וילנו על־משה ועל־אהרן כל בני ישראל ויאמרו אלהם כל־העדה לו־מָתָנוּ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם או במדבר הזה לו־מָתָנוּ: טז ולמה יהוה מביא אתנו

אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְנַפֵּל בַּחֶרֶב נַשְׁיָנוּ וְנַפְּנוּ יְהוָה
לִבּוֹ הָלֹא טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרֵימָה: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
אֶל־אָחִיו נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹכָה מִצְרֵימָה: ה' וַיִּפֹּל
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָל־קְהֵל עַד־תָּבִי
יִשְׂרָאֵל: וַיְהִי־שָׁעַ בֶּן־זוֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן
הַתָּמִיד אֶת־הָאָרֶץ קָרְעוּ בְּגִדֵיהֶם: וַיֹּאמְרוּ אֶל־
כָּל־עַד־תָּבִי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ
בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם א' עמ' 103)

וַיִּהְיֶה כָּל־בָּרִיךְ אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה (יג, ל)

יש לשאל, הרי המרגלים השיבו על שאלותיו של משה, ומה ראה כלב שהשתיקם. ויש לומר, דהנה משה דרש מהם לחקר אודות המלחמה והפבוש ("הַחֶזֶק הוּא"), ואחר־כֵּן אודות הרוח והשִׁכָּר ("הַשְּׂמֵמָה הִיא"), אף המרגלים שנו את הסִּדֵּר והקדימו את השִׁכָּר ("זָבַת חֵלֶב וּדְבַשׁ"). ומפִּינָן שִׁשְׁמוֹ אֶת הַדָּגֶשׁ עַל הַשִּׁכָּר, עֲבוּדָה עַל־מִנַּת לִקְבֹּל פָּרֶס - עֲמֵד כָּל־בָּרִיךְ וְהִשְׁתִּיקָם.

שלישי ה' אִם־חָפֵץ בָּנוּ יְהוָה וְהִבֵּיאוּ אֹתָנוּ אֶל־
הָאָרֶץ הַזֹּאת וְנִתְּנָה לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר־הִוא זֹכַת
חֵלֶב וּדְבַשׁ: ט אֵךְ בִּיהוָה אֶל־תִּמְרְדוּ וְאַתֶּם
אֶל־תִּירְאוּ אֶת־עַם הָאָרֶץ כִּי לַחֲמֹנוּ הֵם סָר
צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם וַיְהִיָּה אֹתָנוּ אֶל־תִּירָאִים:
וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעֵדָה לְרָגוֹם אֹתָם בְּאַבְנִים וּכְבֹּד
יְהוָה נִרְאָה בְּאַהֲל מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אֲנִי וְנֹאצְנִי הָעָם
הַזֶּה וְעַד־אֲנִי לֹא־יֵאֱמִינוּ בִּי כָּל־הָאֱתוֹת אֲשֶׁר
עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ: י אֲפָנוּ בְּדַבָּר וְאוֹרִשְׁנוּ וְאַעֲשֶׂה
אִתְּךָ לְגוֹי־גִדּוֹל וְעַצוֹם מִמֶּנּוּ: יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־יְהוָה וְשָׁמְעוּ מִצְרִים פִּי־הָעֵלִית בְּכַחֲךָ
אֶת־הָעָם הַזֶּה מִקִּרְבּוֹ: יב וַאֲמָרוּ אֶל־יִשְׁשָׁכָר
הָאָרֶץ הַזֹּאת שָׁמְעוּ כִּי־אֲתָתָה יְהוָה בְּקִרְבֵּי הָעָם
הַזֶּה אֲשֶׁר־עִין בְּעֵין נִרְאָה וְאַתָּה יְהוָה וְעַנְגְּדָה
עִמָּךְ עֲלֵיהֶם וּבְעַמּוֹד עֵז אֲתָה הַלֹּךְ לִפְנֵיהֶם
וְיֹמֶם וּבְעַמּוֹד אֵשׁ לַיְלָה: יג וְהִמַּתָּה אֶת־הָעָם

הַזֶּה כָּאִישׁ אֶחָד וַאֲמָרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ
אֶת־שְׁמֵעֶךָ לֵאמֹר: ט מִבְּלָתִי יִכָּלֵת יְהוָה לְהִבְיֹא
אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם
וַיִּשְׁחָטֵם בְּמִדְבָּר: י וְעַתָּה יִגְדֹּל־נָא כֹחַ אֲדֹנִי
כָּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר: יא יְהוָה אֶרֶךְ אֲפִים וְרַב־
חֶסֶד נָשָׂא עוֹן וּפָשַׁע וְנִקָּה לֹא יִנָּקֶה פֶּקֶד עוֹן
אֲבוֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבָּעִים:
יב סִלַּח־נָא לַעֲזוֹן הָעָם הַזֶּה כִּגְדֹל חֶסֶדְךָ וְכָאֲשֶׁר
נִשְׁאַתָּה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַנֶּה: יג וַיֹּאמֶר
יְהוָה סִלַּחְתִּי כְּדַבַּרְךָ: יד וְאוֹלָם חִי־אֲנִי וַיִּמְלֹא
כְּבוֹד־יְהוָה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ: טו כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים
הָרֹאִים אֶת־כְּבֹדִי וְאֶת־אֲתֹתִי אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי
בְּמִצְרַיִם וּבְמִדְבָּר וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשֹׂר פְּעָמִים
וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי: טז אִם־יִרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָם וְכָל־מִנְאֲצִי לֹא יִרְאוּהָ:
יז וְעַבְדִּי כָל־בָּרִיךְ עֲקֵב הִיָּתָה רוּחַ אַחֲרֵת עָמּוֹ
וַיִּמְלֹא אַחֲרֵי וְהִבִּיאוּתוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָא
שָׁמָּה וְזָרְעוּ יוֹרֶשְׁנָה: יח וְהַעֲמַלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי יֹשְׁבֵי
בְּעֵמֶק מִחֵר פָּנוּ וַיִּסְעוּ לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ
יִם־סוּף: טט

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים מזלזקט ג עמ' שצו)

וְעַתָּה יִגְדֹּל נָא כֹחַ אֲדֹנִי (יד, יז)

אָמְרוּ ב'ל', שְׁהִקְבֵּה אֶמֶר לְמֹשֶׁה הִיָּה לָךְ לְעֹזְרִי, מִיָּד
אֶמֶר לוֹ וְעַתָּה יִגְדֹּל גּוֹ'. וּמִבְּאֵר בְּחִסְדֵּיךָ, שְׁעַל יְדֵי עֲבוּדָה
פּוֹעֲלִים הַגְּדֹלָה בְּכַחֲנִית 'כֹּחַ אֲדֹנִי', הֵינִי שֶׁהַעֲבוּדָה הִיא
'צִרְף גְּבוּהָ'. דִּהְיָה כְּתִיב לְמַעֲשֶׂה יְדִידֶךָ תִּכְסֶּף, תִּכְסֶּף מִלְּשׁוֹן
תַּעֲנוּג, וְכִיּוֹן שֶׁתַּעֲנוּג תִּמְיִדִי אֵינוֹ תַּעֲנוּג, לָכֵן רַק עַל יְדֵי
עֲבוּדָה בְּכַח עֲצָמוֹ, שֶׁהוּא חֲדוּשׁ, נַעֲשֶׂה אֲמִתִּית הַתַּעֲנוּג
לְמַעֲלָה.

רביעי כו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
ז עַד־מָתִי לַעֲדָה הָרַעַל הַזֹּאת אֲשֶׁר הִמָּה
מְלִינִים עָלַי אֶת־תְּלָזוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה
מְלִינִים עָלַי שְׁמַעְתִּי: ח אֹמֶר אֱלֹהִים חִי־אֲנִי
נָא־יְהוָה אִם־לֹא כָּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּם בְּאָזְנִי כֵן

אֶעֱשֶׂה לָכֶם: ^כבַּמִּדְבָּר הִזָּה יִפְּלוּ פְּגָרֵיכֶם
וְכָל־פְּקָדֵיכֶם לְכָל־מַסְפְּרָכֶם מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה
וּמַעֲלָה אֲשֶׁר הִלִּינְתֶּם עָלַי: ^{כא}אִם־אַתֶּם תִּבְּאוּ
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לְשַׁכֵּן אֶתְכֶם
כֹּה כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן:
^{כב}וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לָבוֹ יִהְיֶה וְהִבִּיאֲתִי
אֹתָם וַיֵּדְעוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר מֵאִסְתֶּם בָּהּ:
^{כג}וּפְגָרֵיכֶם אֹתָם יִפְּלוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה: ^{כד}וּבְנֵיכֶם
יִהְיוּ רֹעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבַּעִים שָׁנָה וְנִשְׂאוּ אֶת־
זְנוּתֵיכֶם עִדְתָם פְּגָרֵיכֶם בַּמִּדְבָּר: ^{כה}בַּמַּסְפָּר
הַיָּמִים אֲשֶׁר־תֵּרַתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אַרְבַּעִים יוֹם יוֹם
לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת־עֹנֹתֵיכֶם אַרְבַּעִים
שָׁנָה וַיֵּדַעְתֶּם אֶת־תְּנוּאָתִי: ^{כו}אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי
אִם־לֹא וְזֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל־הָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת
הַנוֹעֲדִים עָלַי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתְּמוּ וְשֵׁם יִמָּתוּ:
^{כז}וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ
וַיָּשָׁבוּ כְּתִיב וַיִּלְוּ קָרִי וַיִּלְוּ עָלָיו אֶת־כָּל־הָעֵדָה
לְהוֹצִיא דָּבָה עַל־הָאָרֶץ: ^{כח}וַיָּמָתוּ הָאֲנָשִׁים
מוֹצְאֵי דַבַּת־הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגִּפָּה לִפְנֵי יְהוָה:
^{כט}וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן וְכָלֵב בֶּן־יִפְנֶה חָיו מִן־הָאֲנָשִׁים
הָהֵם הַחֲלָקִים לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ: ^לוַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה
אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּתְּאֲבָלוּ הָעָם מְאֹד: ^{לא}וַיִּשְׁכְּמוּ בִּפְקֹד וַיַּעֲלוּ
אֶל־רֹאשֵׁי־הָהָר לֵאמֹר הִנֵּנוּ וְעָלִינוּ אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה כִּי חָטֵאוּנוּ: ^{לב}וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
לָמָּה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־פִּי יְהוָה וְהוּא לֹא
תִצְלַח: ^{לג}אֲלֵתְעָלוּ כִּי אֵין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא
תִנָּגְפוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם: ^{לד}כִּי הָעַמְלָקִי וְהַכְּנֻעִי שָׁם
לִפְנֵיכֶם וּנְפִלְתֶּם בְּחֶרֶב כִּי־עַל־כֵּן שָׁבַתֶם
מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה יְהוָה עִמָּכֶם: ^{לה}וַיַּעֲבָלוּ
לַעֲלֹת אֶל־רֹאשׁ הָהָר וְאַרְוֹן בְּרִית־יְהוָה וּמֹשֶׁה
לֹא־מָשׁוּ מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה: ^{לו}וַיִּרְדַּ הָעַמְלָקִי

וְהַכְּנֻעִי הֵיטֵב בָּהֶר הָהוּא וַיָּכּוּם וַיַּכְתּוּם עַד־
הַחֲרָמָה: ^פזֹּאת «וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ^זדַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי
תִבְּאוּ אֶל־אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם:
^חוַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה לַיהוָה עֹלָה אוֹזֶבֶחַ לְפָנֶי־גִידֹר
אוֹ בְּגִדָּה אוֹ בְּמַעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רִיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה מִן־הַבֶּקָּר אוֹ מִן־הַצֹּאן: ^טוְהִקְרִיב
הַמִּקְרִיב קֶרֶבֶנוּ לַיהוָה מִנְחָה סֹלֶת עֲשָׂרוֹן בָּלוֹל
בְּרִבְעִית הַחֵין שָׁמֶן: ^יוַיֵּין לָסֹף רִבְעִית הַחֵין
תַּעֲשֶׂה עַל־הָעֹלָה אוֹ לֹזֶבֶחַ לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד: ^{יא}אוֹ
לֵאֵיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֹלֶת שְׁנֵי עֲשָׂרִים בָּלוֹלָה
בְּשָׁמֶן שְׁלִשִׁית הַחֵין: ^{יב}וַיֵּין לָסֹף שְׁלִשִׁית הַחֵין
תִּקְרִיב רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות לג עמ' 85)

עד מתי לעדה הרעה הזאת (י, כז)

וַיִּלְ לָמַדוּ מִכָּאן שֶׁשְׂשֻׁרָה מִיִּשְׂרָאֵל נִקְרָאִים 'עֵדָה'.
וְקִשְׁיָה, מִדּוּעַ נִלְמַד דִּין זֶה מֵעֵדָה רָעָה דַּקָּא. וְיֵשׁ לִזְמַר,
שְׂשֻׁרָה נִרְמָז שְׁחָטָה הַמְּרָגְלִים לֹא הָיָה חָטָא בַּמּוֹכֵן הַפְּשׁוּט,
אַל־א טְעוּת – הֵם חָשְׁבוּ שְׂשֻׁרָה לְהַגִּיעַ לְדַבְּקוֹת בָּהּ יֵשׁ
לְהַתְּבַדֵּד בַּמִּדְבָּר, וְלֹא לְהַכְּנִס לָאָרֶץ וּלְהַתְּעַסֵּק עִם גְּשָׁמִיּוֹת
הָעוֹלָם. אֵלֶּה שְׂמָצָה גְּדֹל מַעֲלָתָם וְנִרְמָזָתָם בַּעֲבוּרַת ה' הָרִי
זֶה חָטָא גְּדוֹל וְחָמוּר.

חמישי ח וְכִי־תַעֲשֶׂה בֶן־בֶּקָר עֹלָה אוֹזֶבֶחַ לְפָנֶי־אֵל־
גִּידֹר אוֹ־שְׁלָמִים לַיהוָה: ^טוְהִקְרִיב עַל־בֶּן־הַבֶּקָּר
מִנְחָה סֹלֶת שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרִים בָּלוֹל בְּשָׁמֶן חֲצִי
הַחֵין: ^יוַיֵּין תִּקְרִיב לָסֹף חֲצִי הַחֵין אִשָּׁה רִיח־
נִיחֹחַ לַיהוָה: ^{יא}כֹּכָה יַעֲשֶׂה לְשׂוֹר הָאֶחָד אוֹ
לֵאֵיל הָאֶחָד אוֹ־לִשָּׁה בְּכָשִׁים אוֹ בַּעֲזִים:
^{יב}בַּמַּסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֹכָה תַּעֲשׂוּ לָאֶחָד
בַּמַּסְפָּר: ^{יג}כִּלִּי־אֶזְרָח יַעֲשֶׂה־כֹכָה אֶת־אֵלֶּה
לְהִקְרִיב אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: ^{יד}וְכִי־יִגֹּר
אֶתְכֶם גֵּר אוֹ אֲשֶׁר־בְּתוֹכְכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם וַעֲשֶׂה
אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵּן יַעֲשֶׂה:
^{טו}חֲקֹל חֲקָה אַחַת לָכֶם וְלָגֵר הַגֵּר חֲקַת עוֹלָם

בו, אלא הם בעלי שליטה והשפעה עצמית. ומצות חלה מבטלת אמונה זו, שהרי האדם המקים את המצוה מזהיר בכך שעשה זו, שקבל באמצעות כחות הטבע, באה בעצם מהקב"ה.

שביעי ^{כו} ואם־נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז פת־שנתה לחטאת: ^{כז} וכפר הכהן על־הנפש השגגת בחטאה בשגגה לפני יהוה לכפר עליו ונסלח לו: ^{כח} האזרח בבני ישראל ולגר הגר בתוכם תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה: ^{כט} והנפש אשר־תעשה | ביד רמה מן־האזרח ומן־הגר את־יהוה הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמו: ^ל כי דבר־יהוה בזה ואת־מצותו הפך הכרת | תפרת הנפש ההוא עונה בה: ^{לא} פ ויהיו בני־ישראל במדבר וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת: ^{לב} ויקריבו אותו המצאים אותו מקשש עצים אל־משה ואל־אהרן ואל כל־העדה: ^{לד} ויגזרו אותו פושטם כי לא פרש מה־יעשה לו: ^{לה} ס ויאמר יהוה אל־משה מות יומת האיש רגום אותו באבנים כל־העדה מחוץ למחנה: ^{לו} ויצאו אותו כל־העדה אל־מחוץ למחנה וירגמו אותו באבנים וימת כאשר צוה יהוה את־משה: ^{לז} ויאמר יהוה אל־משה לאמר: ^{לח} דבר אל־בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על־פנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על־ציצת הכנף פתיל תכלת: ^{לט} והיה לכם לציצת וראיתם אותו וזכרתם את־כל־מצות יהוה ועשיתם אתם ולא־תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם: ^מ למען תזכרו ועשיתם את־כל־מצותי והייתם קדשים לאלהיכם: ^{מא} אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם: פפפ

לְדִרְתִּיכֶם כִּכֶּם בְּגָר יִהְיֶה לִפְנֵי יְהוָה: ^{טו} תֹּרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלֹגֵר הַגֵּר אִתְּכֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ שלח תשמ"א)

וכי יגור אתכם גר . . ולגר הגר אתכם (טו, יד-טז) בכל פסוק יש חדוש. וכי יגור - בפרשת נסכים "בשר להם שינסו לארץ", כי בני ישראל הצטערו מכך שנאמר להם לאחר חטא המרגלים שלא ינסו לארץ; ומכיון שצער זה היה גם לגרים שהיו בשעת חטא זה, חל הצווי גם על גר. הקהל - לא רק בנסכים, אלא אף בכל המצות. חקת עולם - גם במצוות שנגזרו לדורות. תורה אחת - לא רק בחקים, אלא גם בעדות ובמשפטים.

ששי ^י וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^{יא} דבר אל־בני ישראל ואמרת אליהם בבאכם אל־הארץ אשר אני מביא אתכם שמה: ^{יב} והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה ליהוה: ^{יג} ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה בתרומת גרן בן תרימו אתה: ^{יד} מראשית ערסתיכם תתנו ליהוה תרומה לדרתיכם: ^{טו} וכי תשגו ולא תעשו את כל־המצות האלה אשר־דבר יהוה אל־משה: ^{טז} את כל־אשר צוה יהוה אליכם ביד־משה מן־היום אשר צוה יהוה והלאה לדרתיכם: ^{טז} והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל־העדה פר בן־בקר אחד לעלה לריח ניחח ליהוה ומנחתו ונסכו פושטם ושעיר־עזים אחד לחטת: ^{טז} וכפר הכהן על־כל־עדת בני ישראל ונסלח להם כי־שגגה הוא והם הביאו את־קרבתם אשה ליהוה וחטאתם לפני יהוה על־שגגתם: ^{טז} ונסלח לכל־עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל־העם בשגגה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוסי שיחות יח עמ' 183)

ראשית ערסתיכם חלה תרימו תרומה (טו, כ) איתא במדרש, שכל המקום מצות חלה כאלו בטל עבודה־זרה. ויש לבאר, דהנה החטא של עבודה־זרה הוא גם האמונה שכווכבים ומזלות אינם רק כגרון ביד החוצב

חצי קריש

וַתַּגְדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹהָ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא כְרַעוּתָהּ
וַיִּמְלִיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיַּקְרֵב מְשִׁיחָהּ.
אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶנְלָא
וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמֵינָא.
עֲלֵמֵינָא. יִתְבָּרַךְ: יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא, וַיִּתְּנֵם, וַיִּתְּנֵשָׂא, וַיִּתְּנֵדָר, וַיִּתְּנֵעֵלָה,
וַיִּתְּנֵלֵל, שְׁמָהּ דְקֻדְשָׁא בְּרִידָהּ הוּא. אֲמֵן לְעֵלָא מִן
כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין
בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת שלח, תשי"ג)

בסיום פרשת ציצית, נאמר: "אני ה' אלקיכם אשר
הוצאתי אתכם מארץ מצרים". עלול אדם לעשות "חשבון",
שדרך התורה היא הפוכה של דרך העולם: הוא נדרש
לשמור שבת יום-טוב, ועוד להוסיף עליהם מחל על
הקדש, למרות שיש לו מתחרים גויים, ולהבדיל בני ישראל
שאֵינם שומרי שבת. הוא נדרש מיד בקומו משנתו להתפלל,
ואחר-כך ללמד, ורק לאחר מכן - להתפנות למסחרו.
ובהיותו שקוע כבר בעסק, הוא נדרש, בעצם היום, בעצומו
של מסחר, להתפלל מנחה - שְׁנֵהוּ הָרִי גִדֵּל הַחֲבִיבוֹת שֶׁל
תַּפְּלַת מִנְחָה. בערב, עליו שוב להתפלל תפלת ערבית ולקרא

קריאת שמע שעל המטה. כן הוא נדרש לזהירות בגנבה,
גזלה, אונאה והשגת גבול - ולהפך מדרכי המסחר, צפה
הרי השאלה: איך יכול הוא להתנהג על-פי תורה, בשעה
שהיא הפוכה של דרך העולם?

לכן נאמר בסיום פרשת ציצית - שְׁהָרִי תִכֵּן הַצִּיצִית הוּא,
כְּאֵמֹר, לְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת, כַּ"ל: בְּשָׁעָה שְׁאִין אָדָם
מִתְחַשֵּׁב בְּשׁוּם מִדִּידוֹת וְהַגְבָּלוֹת שֶׁל טַעַם וְדַעַת, וּמִקְנָם
מִצּוֹת לְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת, מִתְנַהֵּג עִמּוֹ גַּם הַקּוֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא לְמַעַלָּה מִהַגְבָּלַת הַטַּעַם.

מפסיר ל וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: לֹא יִדָּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַת אֱלֹהִים וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית
עַל־כַּנְפֵי בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנִתְּנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֹּף
פֶּתִיל תְּכֵלֶת: לֹא יִהְיֶה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ
וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
וְלֹא־תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְכֵּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־
אִתְּכֶם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לֹא מִמֶּנּוּ תִזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם
אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:
כֹּא אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

ק"ט פסוקים, פל"ט סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִיִּיחִים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכִּיָּה דְרִכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבָתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ,
בְּשִׂמְלָהּ עֵשֶׂר וְכְבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְגִדֵּיל תּוֹרָה וְאַדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמַּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למזורא

עטרת מרים

(א) מְרַגְלִים, לראות מאיזה מקום יִכְשֹׁה בְּקִלּוֹת. חֲרָשׁ, בְּשִׁתּוּקָה, שאיש לא ידע בדבר, רק הם לבדם. וְאֵת יְרִיחוֹ, שְׁתִּיתָה קֶשֶׁה לִבְבוֹשׁ בְּגָדֵי כָל הָאָרֶץ. אִשָּׁה זֹנֶה, מוֹכֶרֶת מִיַּי מִזֶּן. (ב) לְחַפֵּר, לְהַגִּיל וּלְחַפֵּשׁ אֶת הַסְּתֵרִים שֶׁבָּהּ. (ד) וְתַצְפֶּנּוּ, אֵת כָּל אֶחָד בְּמָקוֹם מִיָּחָד. וּבְמִדְרַשׁ תַּנְחֻמָּא אָמְרוּ, שְׁתִּמְרְגְלִים הָיוּ פִּינְחָס וְכָלָב, וּפִינְחָס עָמַד לְפָנֵיהֶם וְלֹא רָאוּהוּ, לִפִּי שְׁתִּיתָה בְּמִלְאָד. וְרַק אֵת כָּלָב תִּהְיֶה צָרִיד לְחַצְפִּין. (ו) וְתַמְנִינִם, פֶּסֶתָה אוֹתָם בְּתַמְנִינָה לְמָרִי. בְּפִשְׁתִּי הָעֵץ, בְּקִנִּי פִשְׁתֵּן שָׁהִם עֲרִין כְּמוֹ עֲצִים. (ז) עַל הַמַּעֲבָרוֹת, כְּמוֹ עַד הַמַּעֲבָרוֹת שֶׁהָיוּ מְעַבְרֵי הַנָּחַל שֶׁל הַיַּרְדֵּן. (ח) נִמְלֹג, נִמְסָה.

א וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵי־נֹון מִן־הַשְּׂטִיִּים שְׁנַיִם אֲנָשִׁים מִרְגְּלִים חֲרָשׁ (ת"י) בְּרוּ, בִּסְתֵר שֶׁלָּהֶם כִּי לֹא רָצָה שִׁדְּעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל כִּדִּי שְׁלֹא יִפְחָדוּ בְּשִׁלְחוֹ מִרְגְּלִים לֵאמֹר וְכֵה אָמַר לָכֵן רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וַיִּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית־אִשָּׁה זֹנֶה מוֹכֶרֶת מִזֶּן וּשְׂמָה רַחֵב וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׁמָּה לַיְלָה אַחֵר:

ב וַיֹּאמֶר לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אֲנָשִׁים בָּאוּ הֵנָּה לְעִיר הַזֹּאת הִלְיָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַפֵּר לְהַגִּיל אֶת־הָאָרֶץ: ג וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל־רַחֵב לֵאמֹר הוֹצִיאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלֶיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבִיתְךָ כִּי לְחַפֵּר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ: ד וּתְקַח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וְתַצְפֶּנּוּ כָּל אֶחָד בְּמָקוֹם מִיָּחָד וְתֹאמַר כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאֵין הֵמָּה: ה וַיְהִי הַשָּׁעַר עֹמֵד לְסָגוֹר בַּחֹשֶׁךְ שֶׁשָּׁדַד הַיּוֹם וְהָאֲנָשִׁים יָצְאוּ לֹא יָדַעְתִּי אָנָּה הָלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מֵהָר אַחֲרֵיהֶם הָיוּ תְשִׁיגוּם: ו וְהָיָה הָעֵלְתָם הַגָּה וְתַמְנִינִם בְּמָקוֹם יוֹתֵר נִסְתַּר בְּפִשְׁתִּי הָעֵץ בְּפִשְׁתִּים שָׁהִם עֲרִין בְּחוֹךְ קָנִים הָעֵרְכוֹת הַמְסוּדָרִים לָהּ עַל־הַגֶּגֶז: ז וְהָאֲנָשִׁים רִדְפוּ אַחֲרֵיהֶם דֶּרֶךְ הַיַּרְדֵּן עַל עַד הַמַּעֲבָרוֹת מְעַבְרֵי הַנָּחַל שֶׁהָיוּ סָבִירִים שֶׁחָזְרוּ לְעִרְבוֹת מִזֶּבֶח וְהַשָּׁעַר סָגְרוּ הַשּׁוֹעֲרִים אַחֲרֵי כָאֲשֶׁר יָצְאוּ הַרְדָּפִים אַחֲרֵיהֶם שָׁם עָרִין לֹא יָצְאוּ מִן הָעִיר לֹא יוֹכְלוּ לְצֹאת מִשָּׁם: ח וְהָמָּה הַמְרַגְלִים טָרִם יִשְׁכְּבוּן וְהָיָה עֲלֵיהֶם עַל־הַגֶּגֶז: ט וְתֹאמַר אֶל־הָאֲנָשִׁים יָדַעְתִּי כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֵם אֶת־הָאָרֶץ וּמֵאֵין יָדַעְתִּי וְאֵת? מִכֵּן, וְכִי־נִפְלְאָה אִימַתְכֶם עָלֵינוּ מִכֵּן גִּדְּלַתְכֶם וּרְמִיזוֹתְכֶם,

הפטרה לפרשת שלח לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום ביהושע פרק ב

ב א וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵי־נֹון מִן־הַשְּׂטִיִּים שְׁנַיִם אֲנָשִׁים מִרְגְּלִים חֲרָשׁ לֵאמֹר לָכֵן רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וַיִּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית־אִשָּׁה זֹנֶה וּשְׂמָה רַחֵב וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׁמָּה לַיְלָה אַחֵר:

שָׁמָּה: ב וַיֹּאמֶר לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אֲנָשִׁים בָּאוּ הֵנָּה לְעִיר הַזֹּאת מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַפֵּר אֶת־הָאָרֶץ: ג וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל־רַחֵב לֵאמֹר הוֹצִיאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלֶיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבִיתְךָ כִּי לְחַפֵּר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ: ד וּתְקַח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וְתַצְפֶּנּוּ כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאֵין הֵמָּה: ה וַיְהִי הַשָּׁעַר לְסָגוֹר בַּחֹשֶׁךְ וְהָאֲנָשִׁים יָצְאוּ לֹא יָדַעְתִּי אָנָּה הָלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מֵהָר אַחֲרֵיהֶם כִּי תְשִׁיגוּם: ו וְהָיָה הָעֵלְתָם הַגָּה וְתַמְנִינִם בְּפִשְׁתִּי הָעֵץ הַגָּה: ז וְהָאֲנָשִׁים רִדְפוּ אַחֲרֵיהֶם דֶּרֶךְ הַיַּרְדֵּן עַל הַמַּעֲבָרוֹת וְהַשָּׁעַר סָגְרוּ אַחֲרֵי כָאֲשֶׁר יָצְאוּ הַרְדָּפִים אַחֲרֵיהֶם: ח וְהָמָּה טָרִם יִשְׁכְּבוּן וְהָיָה עֲלֵיהֶם עַל־הַגֶּגֶז: ט וְתֹאמַר אֶל־הָאֲנָשִׁים יָדַעְתִּי כִּי־נָתַן

הַגֶּגֶז: ט וְתֹאמַר אֶל־הָאֲנָשִׁים יָדַעְתִּי כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֵם אֶת־הָאָרֶץ וּמֵאֵין יָדַעְתִּי וְאֵת? מִכֵּן, וְכִי־נִפְלְאָה אִימַתְכֶם עָלֵינוּ מִכֵּן גִּדְּלַתְכֶם וּרְמִיזוֹתְכֶם,

ועוד וכי נמנו כל־יִשְׁכִּי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם מִפְּנֵי דַעַת הָרַע שֶׁנִּשְׁעַל לָהֶם מִכֶּם: י כִּי שָׁמַעְנוּ אֶת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ יְהוָה אֶת־מִי יִסּוּף מִפְּנֵיכֶם בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם לִשְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בָּעֵבֶר הִירְדֵן לְסִיחֹן וּלְעֹוג אֲשֶׁר הִחְרַמְתֶּם הַשְׁמֹדֶת אֹתָם: יא וְנִשְׁמַע וַיָּמַס לִבָּנוּ וְלֹא־קָמָה עוֹד רוּחַ גְּבוּרָה בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם לְחַלֵּם בִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בְּשָׂמִים מַפְעֵל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת וּמִי יִחַם וַיַּנַּח אֶת הָאֱלֹהִים הָאֲדִירִים הָאֵלֶּה: יב וְעַתָּה הַשְׁבַּעֲנִי לִי בִיהוָה כִּי־עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד כִּי עָדֹן לֹא עָשִׂיתֶם לִי מִכָּה מִאֻמָּה, לָכֵן וְעָשִׂיתֶם גַּם־אֵתֶם עִם־בֵּית אָבִי חֶסֶד וְנִתַּתֶּם לִי

אֹת אֲמַת סִימֹן אֲמַת, לְמַעַן יָדַעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לֵבֵל וְיִשְׁלְחוּ בְּנוֹ יְדִי: יג וְהִחִיתֶם אֶת־אָבִי וְאֶת־אִמִּי וְאֶת־אֲחִי וְאֶת־אֲחֻיּוֹתַי וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְהַצַּלְתֶּם אֶת־נַפְשֵׁינוּ מִמּוֹת: יד וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נַפְשֵׁנוּ תַחְתִּיכָם לְמוֹת כִּדִּי לְהַצִּיל אֲחֶכֶם אִם לֹא תִגְדְּדוּ אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה אֵת הָאוֹת שֶׁנִּתְּנָה לָּהּ, שְׁלֹא יַעֲשׂוּ אֲחֵרִים עִם בֵּית בַּחוּמָה לְהַצִּיל וְהָיָה בְּתֵת יְהוָה לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד שְׁתֹּן לָכֶם מִתְּנוֹת רַבּוֹת וְכָבוֹד וְאֲמַת בָּמָה שֶׁנִּתְּנָה אֲחֶכֶם: טו וְתוֹרְדֶם בַּחֲבֵל בְּעַד הַחֲלוֹן כִּי שַׁעֲרֵי הָעִיר סָגְרוּ כִּי בֵיתָה בְּקִיר הַחוּמָה פָּנֵי הַחֲלוֹן אֵל מַחוּץ לַחוּמָה וּבַחוּמָה הִיא יוֹשֶׁבֶת: טז וְתֹאמַר לָהֶם הִתְּרָה לָכֵן פְּנִיפְגְּעוּ וּפְגְּשׁוּ בָכֶם הַרְדָּפִים בְּשִׁתְּלֵכוּ עִתָּה לְדַרְכֵּכֶם וּנְחַבְתֶּם שְׂמָה תִסְתָּרוּ בְּמִקוֹם מִבּוֹא שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שׁוֹב הַרְדָּפִים וְאַחֵר תִּלְכּוּ לְדַרְכֵּכֶם: יז וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הָאֲנָשִׁים נָחָה נָקִים אֲנַחְנוּ מִשְׁבַּעְתְּךָ הַזֶּה אֲשֶׁר הַשְׁבַּעְתָּנוּ: יח הִרֵי אֲנִי תוֹלִים הַדָּבָר כִּד לַעֲשׂוֹת הָאוֹת הַזֶּה הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים בָּאָרֶץ אֶת־תַּקְנֹת הַכָּל חוּטֵי הַשְּׁנִי הַצָּבֹעַ בְּצֹעַ אַרְוֶם הַזֶּה אֲשֶׁר הוֹרְדָתֵנוּ בוֹ, תַקְשְׁרִי לַהֲיוֹת לֹאוֹת וּסִימֹן בַּחֲלוֹן אֲשֶׁר הוֹרְדָתֵנוּ כֹּו וְאֶת־אֲבִיד וְאֶת־אֲמִיד וְאֶת־אֲחִיד וְאֶת כָּל־בֵּית אֲבִיד תֹּאסִפִי אֲלִיד הַבֵּיתָה: יט וְהָיָה כָּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדִּלְתִּי בֵיתְךָ הַחוּצָה דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְאֲנַחְנוּ נָקִים וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה אֶתְךָ בְּבֵית דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ אִם־יָד תִּהְיֶה־בּוֹ: כ וְאִם־תִּגְדְּדִי אֶת־

יְהוָה לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ וְכִי־נִפְלָה אִימַתְכֶם עָלֵינוּ וְכִי נִמְנוּ כָּל־יִשְׁכִּי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם: י כִּי שָׁמַעְנוּ אֶת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ יְהוָה אֶת־מִי יִסּוּף מִפְּנֵיכֶם בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם לִשְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בָּעֵבֶר הִירְדֵן לְסִיחֹן וּלְעֹוג אֲשֶׁר הִחְרַמְתֶּם הַשְׁמֹדֶת אֹתָם: יא וְנִשְׁמַע וַיָּמַס לִבָּנוּ וְלֹא־קָמָה עוֹד רוּחַ גְּבוּרָה בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם לְחַלֵּם בִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בְּשָׂמִים מַפְעֵל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת וּמִי יִחַם וַיַּנַּח אֶת הָאֱלֹהִים הָאֲדִירִים הָאֵלֶּה: יב וְעַתָּה הַשְׁבַּעֲנִי לִי בִיהוָה כִּי־עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד כִּי עָדֹן לֹא עָשִׂיתֶם לִי מִכָּה מִאֻמָּה, לָכֵן וְעָשִׂיתֶם גַּם־אֵתֶם עִם־בֵּית אָבִי חֶסֶד וְנִתַּתֶּם לִי אֹת אֲמַת סִימֹן אֲמַת, לְמַעַן יָדַעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לֵבֵל וְיִשְׁלְחוּ בְּנוֹ יְדִי: יג וְהִחִיתֶם אֶת־אָבִי וְאֶת־אִמִּי וְאֶת־אֲחִי וְאֶת־אֲחֻיּוֹתַי וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְהַצַּלְתֶּם אֶת־נַפְשֵׁינוּ מִמּוֹת: יד וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נַפְשֵׁנוּ תַחְתִּיכָם לְמוֹת כִּדִּי לְהַצִּיל אֲחֶכֶם אִם לֹא תִגְדְּדוּ אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה אֵת הָאוֹת שֶׁנִּתְּנָה לָּהּ, שְׁלֹא יַעֲשׂוּ אֲחֵרִים עִם בֵּית בַּחוּמָה לְהַצִּיל וְהָיָה בְּתֵת יְהוָה לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד שְׁתֹּן לָכֶם מִתְּנוֹת רַבּוֹת וְכָבוֹד וְאֲמַת בָּמָה שֶׁנִּתְּנָה אֲחֶכֶם: טו וְתוֹרְדֶם בַּחֲבֵל בְּעַד הַחֲלוֹן כִּי שַׁעֲרֵי הָעִיר סָגְרוּ כִּי בֵיתָה בְּקִיר הַחוּמָה פָּנֵי הַחֲלוֹן אֵל מַחוּץ לַחוּמָה וּבַחוּמָה הִיא יוֹשֶׁבֶת: טז וְתֹאמַר לָהֶם הִתְּרָה לָכֵן פְּנִיפְגְּעוּ וּפְגְּשׁוּ בָכֶם הַרְדָּפִים בְּשִׁתְּלֵכוּ עִתָּה לְדַרְכֵּכֶם וּנְחַבְתֶּם שְׂמָה תִסְתָּרוּ בְּמִקוֹם מִבּוֹא שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שׁוֹב הַרְדָּפִים וְאַחֵר תִּלְכּוּ לְדַרְכֵּכֶם: יז וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הָאֲנָשִׁים נָחָה נָקִים אֲנַחְנוּ מִשְׁבַּעְתְּךָ הַזֶּה אֲשֶׁר הַשְׁבַּעְתָּנוּ: יח הִרֵי אֲנִי תוֹלִים הַדָּבָר כִּד לַעֲשׂוֹת הָאוֹת הַזֶּה הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים בָּאָרֶץ אֶת־תַּקְנֹת הַכָּל חוּטֵי הַשְּׁנִי הַצָּבֹעַ בְּצֹעַ אַרְוֶם הַזֶּה אֲשֶׁר הוֹרְדָתֵנוּ בוֹ, תַקְשְׁרִי לַהֲיוֹת לֹאוֹת וּסִימֹן בַּחֲלוֹן אֲשֶׁר הוֹרְדָתֵנוּ כֹּו וְאֶת־אֲבִיד וְאֶת־אֲמִיד וְאֶת־אֲחִיד וְאֶת כָּל־בֵּית אֲבִיד תֹּאסִפִי אֲלִיד הַבֵּיתָה: יט וְהָיָה כָּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדִּלְתִּי בֵיתְךָ הַחוּצָה דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְאֲנַחְנוּ נָקִים וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה אֶתְךָ בְּבֵית דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ אִם־יָד תִּהְיֶה־בּוֹ: כ וְאִם־תִּגְדְּדִי אֶת־

שי למורא

(י) הַחֲרַמְתֶּם, הַשְׁמֹדֶתֶם.
(יב) אֹת אֲמַת, סִימֹן בְּרוּר שְׁתַּפְּרוּהוּ: (יז) נָקִים אֲנַחְנוּ, הִרֵי אֲנִי תוֹלִים הַדָּבָר כִּד לַעֲשׂוֹת אֵת הָאוֹת הַזֶּה: (יח) תַּקְנֹת, לִשׁוֹן מִן וְהַבֵּל הַשְּׁנִי, הַצָּבֹעַ בְּצֹעַ אַרְוֶם שֶׁנִּקְרָא

הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בָּעֵבֶר הִירְדֵן לְסִיחֹן וּלְעֹוג אֲשֶׁר הִחְרַמְתֶּם אֹתָם: יא וְנִשְׁמַע וַיָּמַס לִבָּנוּ וְלֹא־קָמָה עוֹד רוּחַ גְּבוּרָה בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם לְחַלֵּם בִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בְּשָׂמִים מַפְעֵל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת: יב וְעַתָּה הַשְׁבַּעֲנִי לִי בִיהוָה כִּי־עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד וְעָשִׂיתֶם גַּם־אֵתֶם עִם־בֵּית אָבִי חֶסֶד וְנִתַּתֶּם לִי אֹת אֲמַת: יג וְהִחִיתֶם אֶת־אָבִי וְאֶת־אִמִּי וְאֶת־אֲחִי וְאֶת־אֲחֻיּוֹתַי וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְהַצַּלְתֶּם אֶת־נַפְשֵׁינוּ מִמּוֹת: יד וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נַפְשֵׁנוּ תַחְתִּיכָם לְמוֹת אִם לֹא תִגְדְּדוּ אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיָה בְּתֵת יְהוָה לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד וְאֲמַת: טו וְתוֹרְדֶם בַּחֲבֵל בְּעַד הַחֲלוֹן כִּי בֵיתָה בְּקִיר הַחוּמָה וּבַחוּמָה הִיא יוֹשֶׁבֶת: טז וְתֹאמַר לָהֶם הִתְּרָה לָכֵן פְּנִיפְגְּעוּ בָכֶם הַרְדָּפִים וְנְחַבְתֶּם שְׂמָה שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שׁוֹב הַרְדָּפִים וְאַחֵר תִּלְכּוּ לְדַרְכֵּכֶם: יז וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הָאֲנָשִׁים נָקִים אֲנַחְנוּ מִשְׁבַּעְתְּךָ הַזֶּה אֲשֶׁר הַשְׁבַּעְתָּנוּ: יח הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים בָּאָרֶץ אֶת־תַּקְנֹת חוּטֵי הַשְּׁנִי הַזֶּה תַקְשְׁרִי בַּחֲלוֹן אֲשֶׁר הוֹרְדָתֵנוּ כֹּו וְאֶת־אֲבִיד וְאֶת־אֲמִיד וְאֶת־אֲחִיד וְאֶת כָּל־בֵּית אֲבִיד תֹּאסִפִי אֲלִיד הַבֵּיתָה: יט וְהָיָה כָּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדִּלְתִּי בֵיתְךָ הַחוּצָה דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְאֲנַחְנוּ נָקִים וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה אֶתְךָ בְּבֵית דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ אִם־יָד תִּהְיֶה־בּוֹ: כ וְאִם־תִּגְדְּדִי אֶת־

לְשֹׁמְרוֹ מִן הַמִּיתָה וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה אֶתְךָ בְּבֵית דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ אִם־יָד תִּהְיֶה־בּוֹ: כ וְאִם־תִּגְדְּדִי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה בְּאוֹפֶן שֶׁיִּמְלְכוּ שָׂאֵר יוֹשְׁבֵי הָעִיר בּוֹה

עטרת מרים

הבית והיינו נקיים משבעתך אשר השבעתנו: כא ותאמר בדברכם כן הוא ותשלחם דוד החר וילכו ותקשר את תקנת השני בחלון: כב וילכו ויבאו החרה וישבו שם שלשת ימים עד שבו הרדפים ויבקשו הרדפים בכל הדרך ולא מצאו: כג וישבו שני האנשים וירדו מהר ועברו ויבאו אל-

יהושע בנגון ויספרו לו את כל המצאות אותם מה שפירא להם: כד ויאמר אליהושע תכלית הדבר הוא כי נתן יהוה בידנו את כל הארץ וגם נמנו כל יושבי הארץ מפנינו:

שי למורא

"שני" (כג) ויעברו, עברו את הדרך.
(כד) כי נתן ה' בידנו, מזה שראו שהצילם ה' בדרך גם.

דברנו זה והיינו נקיים משבעתך אשר השבעתנו: כא ותאמר בדברכם כן הוא ותשלחם וילכו ותקשר את תקנת השני

בחלון: כב וילכו ויבאו החרה וישבו שם שלשת ימים עד שבו הרדפים ויבקשו הרדפים בכל הדרך ולא מצאו: כג וישבו שני האנשים וירדו מהר ויעברו ויבאו אליהושע בנגון ויספרו לו את כל המצאות אותם: כד ויאמר אליהושע כי נתן יהוה בידנו את כל הארץ וגם נמנו כל יושבי הארץ מפנינו:

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו: רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא יושב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

המולד: יום ה', שעה 6 אחר הצהרים, 5 דקות ו-7 חלקים.

ראש חדש תמוז, ביום הרביעי וביום החמישי, הבא עלינו לטובה.

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
 מזו * ויקח קרח בן-יצהר בן-קהת בן-לוי
 ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן-פלת בני
 ראובן: * ויקמו לפני משה ואנשים מבני-
 ישראל חמושים ומאתים נשיאי עדה קראי
 מועד אנשי-שם: * ויקהל'ו על-משה ועל-אהרן
 ויאמרו אליהם רב-לכם פי כל-העדה כלם
 קדושים ובתוכם יהוה ומדוע תתנשאו על-קהל
 יהוה: (לוי) * וישמע משה ויפל על-פניו: * וידבר
 אל-קרח ואל-כל-עדתו לאמר בקר וידע יהוה
 את-אשר-לו ואת-הקדוש והקריב אליו ואת
 אשר יבחר-בו יקריב אליו: * זאת עשו קח-לכם
 מחלות קרח וכל-עדתו: * ותנו-בתן * איש ושימו

עליהן * קטרת לפני יהוה מחר והיה האיש
 אשר-יבחר יהוה הוא הקדוש רב-לכם בני לוי:
 (ישראל) * ויאמר משה אל-קרח שמעו-נא בני לוי:
 * המעט מכם פי-הבדיל אלהי ישראל אתכם
 מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבד את-
 עבדת מושפן יהוה ולעמוד לפני העדה לשרתם:
 * ויקרב אתך ואת-כל-אחיך בני-לוי אתך
 ובקשתם גם-כהנה: * לכן אתה וכל-עדתך
 הנעדרים על-יהוה ואהרן מה-הוא פי כתיב תלונו
 קרי תלינו עליו: * וישלח משה לקרא לדתן
 ולאבירם בני אליאב ויאמרו לא נעלה: * המעט
 פי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו
 במדבר פי-תשתרר עלינו גם-השתתר:

אגרות קודש

ב"ה, כ"א סיון, תשי"ג
 ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
 מלאכתו מלאכת שמים כו'
 מוה"ר יהודא זאב שי" סג"ל

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מעש"ק, הנה כשאהי' על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה
 נבג"מ זי"ע, אזכירו ואת כל ב"ב שיחיו, ובפרט לעסקנותו בהישיבה שתהי' בהצלחה למעלה מדרך
 הטבע היינו בלימוד התורה ובמאור שבתורה זוהי פנימיות התורה שאז יראת ד' היא אוצרו ובמילא
 מתקיים אמונת עתיד חוסן ישועות חכמה ודעת, וכדרז"ל על פסוק זה, ויראה פרי טוב בעמלו בהבנים
 אלו התלמידים ובהבנים כפשוטו ובכל יו"ח ובפרט שהם תלמידים ג"כ.

נהניתי לראות במכתבו שמכיר הוא, אשר אלה הבאים אליו בטענה אודות לימוד פנימיות
 התורה, ה"ז אינו אלא ענין של נסיון אשר מובא בכמה ספרים בביאור דבר זה, שלכאורה כיון שכלפי
 שמיא גליא, מהו הכוונה בהנסיון, אלא שהתועלת הוא בהאדם הבא לידי נסיון, שמה שהי' אצלו רק
 בכח, הנה בא זה בפועל, ועוד זאת שמתגלים אצלו כחות הנעלמים לגמרי, מן ההעלם אל הגילוי, ועי"ז
 מתוסף ג"כ תוספת חיות ואור בכל עניניו בתומ"צ, נוסף על הענין שבו נתנסה. והאריכות בזה לדכוותי
 אך למותר. ובלי ספק יעמוד חזק על משמרתו משמרת הקדש לנהוג עין טובה בכל תלמידיו ולהעניק
 להם ממאור שבתורה, המביאה לאהבתו וליראתו ית', ולבכל דרכיך דעהו, וכפי הוראת הבעש"ט -
 באופן דעבדו את ה' בשמחה.

בברכת הצלחה בכל עניניו הכללים והפרטיים... המחכה לבשו"ט - חותם בפ"ש כהדו"ש.

לוח זמנים לשבוע פרשת שלח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:37	5:36	8:26	8:25	9:06	9:06	10:18	10:19	19:41	19:44	20:11	20:14	19:24	20:26
חיפה (ק)	5:32	5:31	8:22	8:21	9:03	9:03	10:16	10:17	19:47	19:51	20:14	20:18	19:20	20:30
ירושלים (ק)	5:34	5:33	8:23	8:22	9:04	9:04	10:16	10:17	19:46	19:49	20:11	20:14	19:09	20:26
תל אביב (ק)	5:35	5:34	8:24	8:24	9:05	9:05	10:18	10:18	19:43	19:46	20:13	20:16	19:26	20:28
אוסטריה, וינה (ק)	4:57	4:55	7:43	7:39	8:53	8:52	10:14	10:14	20:49	20:53	21:32	21:37	20:35	21:57
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:28	7:31	9:11	9:13	9:51	9:53	10:41	10:43	17:10	17:09	17:40	17:39	16:51	17:51
אוקראינה, אודסה (ק)	5:07	5:05	7:56	7:53	8:59	8:59	10:19	10:19	20:44	20:48	21:25	21:30	20:30	21:48
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:32	4:30	7:18	7:15	8:28	8:27	9:49	9:49	20:22	20:27	21:05	21:10	20:08	21:29
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:41	4:39	7:26	7:23	8:38	8:37	9:59	9:59	20:35	20:40	21:19	21:24	20:21	21:44
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:59	4:56	7:36	7:29	8:59	8:58	10:22	10:22	21:09	21:14	21:56	22:02	20:55	22:23
אוקראינה, קייב (ק)	4:50	4:47	7:27	7:19	8:51	8:50	10:14	10:14	21:02	21:07	21:49	21:56	20:49	22:17
איטליה, מילאנו (ק)	5:37	5:35	8:27	8:25	9:27	9:27	10:47	10:47	21:09	21:13	21:46	21:51	20:54	22:08
אקוואדור, קיטו (ח)	6:09	6:10	8:38	8:39	9:09	9:10	10:11	10:12	18:16	18:17	18:39	18:41	17:58	18:50
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:53	7:56	9:43	9:45	10:20	10:23	11:12	11:14	17:52	17:51	18:20	18:19	17:33	18:31
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:02	9:06	10:39	10:41	11:21	11:23	12:10	12:12	18:24	18:23	18:57	18:56	18:05	19:08
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:41	5:40	8:32	8:31	9:21	9:21	10:37	10:37	20:28	20:32	21:02	21:06	20:14	21:21
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:26	5:25	8:17	8:16	9:08	9:08	10:25	10:25	20:22	20:26	20:57	21:01	20:07	21:16
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:27	5:25	8:18	8:17	9:09	9:08	10:25	10:25	20:23	20:26	20:58	21:02	20:08	21:17
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:57	5:55	8:48	8:47	9:42	9:41	10:59	10:59	21:04	21:08	21:40	21:45	20:49	22:00
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:21	6:20	9:09	9:09	9:48	9:48	11:00	11:01	20:20	20:22	20:48	20:51	20:04	21:02
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:42	5:41	8:31	8:31	9:14	9:14	10:27	10:28	19:59	20:02	20:30	20:33	19:44	20:46
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:29	6:29	9:15	9:15	9:52	9:52	11:02	11:03	20:09	20:12	20:37	20:39	19:53	20:50
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:20	5:18	8:11	8:10	9:03	9:03	10:20	10:20	20:20	20:24	20:56	21:00	20:05	21:15
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:51	5:49	8:42	8:41	9:33	9:32	10:49	10:49	20:46	20:49	21:20	21:24	20:31	21:39
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:17	5:15	8:08	8:07	9:01	9:01	10:18	10:18	20:21	20:25	20:57	21:01	20:06	21:16
בוליביה, לה פס (ח)	6:55	6:57	9:09	9:10	9:41	9:42	10:39	10:40	18:07	18:07	18:31	18:32	17:49	18:41
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:31	5:28	8:00	7:42	9:34	9:33	10:57	10:57	21:51	21:56	22:39	22:46	21:37	23:08
בלגיה, בריסל (ק)	5:33	5:30	8:06	7:55	9:35	9:34	10:58	10:58	21:49	21:54	22:37	22:43	21:35	23:05
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:42	6:44	8:48	8:50	9:21	9:23	10:17	10:19	17:32	17:32	17:53	17:53	17:14	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:29	6:31	8:36	8:37	9:09	9:10	10:05	10:06	17:17	17:17	17:43	17:43	16:59	17:53
בריטניה, לונדון (ק)	4:47	4:44	7:11	7:00	8:51	8:50	10:15	10:15	21:12	21:18	21:59	22:06	21:02	22:29
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:45	4:41	7:07	7:08	8:54	8:53	10:20	10:19	21:30	21:36	22:24	22:31	21:20	22:58
גרמניה, ברלין (ק)	4:48	4:45	7:05	7:06	8:55	8:53	10:19	10:19	21:23	21:29	22:13	22:20	21:10	22:45
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:19	5:16	7:58	7:51	9:20	9:19	10:42	10:42	21:28	21:33	22:15	22:21	21:14	22:42
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:48	6:51	8:50	8:52	9:25	9:27	10:20	10:21	17:30	17:29	17:49	17:49	17:11	18:00
הודו, מומבאי (ח)	6:00	6:00	8:42	8:43	9:16	9:17	10:25	10:25	19:13	19:15	19:39	19:41	18:57	19:52
הודו, פונה (ח)	5:57	5:57	8:39	8:39	9:13	9:14	10:21	10:22	19:08	19:10	19:34	19:36	18:52	19:46
הונגריה, בודפשט (ק)	4:49	4:47	7:36	7:33	8:44	8:43	10:04	10:04	20:35	20:39	21:17	21:22	20:21	21:41
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:30	4:28	7:21	7:20	8:12	8:12	9:29	9:29	19:28	19:31	20:03	20:07	19:13	20:22
יוון, אתונה (ק)	6:04	6:02	8:55	8:54	9:42	9:41	10:57	10:57	20:43	20:47	21:16	21:20	20:28	21:34
מולדובה, קישינב (ק)	5:12	5:10	8:00	7:57	9:06	9:05	10:26	10:26	20:54	20:58	21:35	21:40	20:39	21:59

רמז **לוח זמנים לשבוע פרשת שלח בערים שונות בעולם**

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
קנסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:57	5:57	8:39	8:39	9:13	9:14	10:22	10:22	19:11	19:14	19:37	19:39	18:55	19:50
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	8:00	8:05	9:26	9:29	10:12	10:15	10:58	11:01	16:54	16:52	17:30	17:28	16:34	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	5:08	5:07	7:55	7:55	8:33	8:33	9:44	9:44	18:56	18:59	19:24	19:27	18:40	19:38
סין, בייג'ין (ח)	4:47	4:45	7:38	7:37	8:28	8:27	9:44	9:44	19:38	19:42	20:12	20:16	19:21	20:31
סינגפור, סינגפור (ח)	6:57	6:58	9:27	9:28	9:58	9:59	11:01	11:02	19:08	19:10	19:32	19:34	18:51	19:43
פולין, ורשא (ק)	4:19	4:16	6:34	6:35	8:25	8:24	9:49	9:49	20:50	20:55	21:41	21:47	20:36	22:12
פרו, לימה (ח)	6:23	6:24	8:41	8:43	9:13	9:14	10:12	10:13	17:50	17:51	18:14	18:15	17:32	18:24
צרפת, ליאון (ק)	5:53	5:51	8:43	8:40	9:44	9:44	11:04	11:04	21:25	21:29	22:05	22:10	21:10	22:27
צרפת, פריז (ק)	5:50	5:48	8:34	8:30	9:48	9:47	11:10	11:09	21:50	21:54	22:32	22:38	21:36	22:57
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:43	5:44	8:16	8:16	8:47	8:48	9:51	9:52	18:06	18:07	18:30	18:32	17:49	18:41
קנדה, טורונטו (ק)	5:38	5:36	8:29	8:27	9:25	9:24	10:43	10:43	20:57	21:01	21:32	21:36	20:42	21:52
קנדה, מונטריאול (ק)	5:08	5:06	7:57	7:55	8:58	8:58	10:18	10:18	20:39	20:43	21:17	21:22	20:24	21:39
קפריסין, לרנקה (ק)	5:32	5:31	8:23	8:22	9:06	9:06	10:20	10:20	19:55	19:58	20:26	20:30	19:40	20:43
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:24	4:20	6:54	6:55	8:37	8:36	10:05	10:04	21:25	21:31	22:24	22:32	21:13	23:02
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:51	3:47	6:28	6:29	8:08	8:06	9:36	9:35	21:09	21:16	22:07	22:16	20:57	22:50
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:28	4:26	7:16	7:13	8:22	8:21	9:42	9:42	20:11	20:16	20:53	20:58	19:57	21:16
שווייץ, ציריך (ק)	5:32	5:30	8:19	8:16	9:26	9:25	10:47	10:47	21:22	21:26	21:58	22:04	21:07	22:22
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:50	5:50	8:28	8:29	9:01	9:02	10:07	10:08	18:43	18:45	19:08	19:10	18:27	19:20

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - **www.chazak.co.il**

Dvar Malchus

Issue # 00631

03/06/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

